A SZATMÁRI SZÉKESEGYHÁZ.

A SZATMÁRI PÜSPÖKI EGYHÁZMEGYE

EMLÉKKÖNYVE

FENNÁLLÁSÁNAK SZÁZADIK ESZTENDEJÉBEN.

(SCHEMATISMUS CENTENARIUS).
1804-1904.

SZATMÁRON, 1904.
A "PÁZMÁNY-SAJTÓ" NYOMÁSA.

A SZATMÁRI EGYHÁZMEGYE
PATRONUSAI

SZENT ISTVÁN,

MAGYARORSZÁG ELSŐ KIRÁLYA

ÉS

SZENT JÁNOS,

APOSTOL ES EVANGELISTA.

X. PIUS PÁPÁNAK,

KI AZ EGÉSZ KERESZTÉNY EGYHÁZAT 1903. ÉVI AUGUSZTUS 4.-e ÓTA BÖLCSEN KORMÁNYOZZA

ÉS

ELSŐ FERENCZ JÓZSEFNEK,

AUSZTRIA CSÁSZÁRJÁNAK,

MAGYARORSZÁG APOSTOLI KIRÁLYÁNAK,

KI 1848. ÉVI DECZEMBER 2. ÓTA DICSŐSÉGESEN URALKODIK,

IDEJÉBEN.

A MEGYÉS PÜSPÖK:

NAGYMÉLTÓSÁGU ÉS FŐTISZTELENDŐ
MESZLENI

MESZLÉNYI GYULA,

ISTEN IRGALMÁBÓL ÉS AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KEGYELMÉBŐL

SZATMÁRI PÜSPÖK,

VAL. B. TITK. TANÁCSOS, ARANYMISÉS STB.

SZ. ISTVÁN KIRÁLY.

SZT. JÁNOS EVANGELISTA.

X. PIUS PÁPA

Fénynyom. Divald, Eperjes.

I. FERENCZ JÓZSEF

MAGYARORSZÁG KIRÁLYA.

[5]

A szatmári püspöki egyházmegye t. Papságának és Hiveinek üdv és áldás az Urban!

A beköszöntött új év, melyet Isten kegyelméből elértünk, hazánk három egyházmegyéjének nyujt fényes alkalmat arra, hogy, midőn történetének jelentős korszakát lezárja, a multak emlékének ünnepet szenteljen. Az egri püspökség érseki rangra emelésének, a kassai és szatmári püspökségek alapitásának századik évfordulóját ünnepli ez évben a három egyházmegye.

Már a XVIII. század végén folytak tárgyalások arról, hogy a nagy kiterjedésü egri püspöki megyéből bizonyos részek kiszakitásával két uj püspökség alapittassék. Eme szándék, mely az Isten országa terjedését, a katholikus hitélet megerősödését tüzte ki czélul, a XIX. Század első éveiben megvalósult. Boldog emlékü I. Ferencz apostoli királyunk nevéhez füződik e jelentős esemény, akinek bennünket közelebbről érdeklő, a szatmári egyházmegye alapitására vonatkozó elhatározása az 1804-ik év márczius 23.-án kelt alapitólevélben foglaltatik. Szentemlékü VII. Pius pápa 1804-ik év augusztus 19.-én kelt apostoli bullájában a királyi intézkedést jóváhagyta, megerősitette.

Ez nagyhorderejü esemény képezi kiinduló pontját annak a történeti mozzanatokban, alkotásszerü cselekedetekben, a hitélet emelését czélzó folytonos tevékenység áldásos kihatásaiban bővelkedő életnek, melynek századik évét zárjuk

[6]

le most. Száz évnek időtartama méltó arra, hogy összefoglaló tekintetre méltassuk annak történetét. Ezt a nehéz munkát végezték, felszólitásomra szivesen hajolva, többen az egyházmegye papjai közül az előttünk fekvő Emlékkönyv megirásával, amelyet Nektek, Krisztusban kedves Testvéreim és Fiaim, szivesen nyujtok, atyai köszönetet mondva egyuttal mindazoknak, akik annak összeállitasában közremüködtek.

A letünt száz év történetének vizsgálása, maradandó emlékeinek szemlélete alkalmas arra, hogy a legnemesebb örvendezésnek engedjük át lelkünket s hálaéneket zengjünk a végtelenül jó és irgalmas Istennek kegyes gondviseléséért, megszámlálhatatlan jótéteményeiért. Méltó a hála és örvendezés, mert a megfutott száz évnek története arról tanuskodik, hogy az egyházmegye alapitásával szándékolt czél felé irányuló legszentebb törekvéseket folyton Istennek kegyelme kisérte, áldása sikerrel koronázta. Miként a tavaszi nap sugarainak érintésére fakad a természet, s kifejti pompáját: ugy indult meg egyházmegyénkben az isteni kegyelem éltető napjának jótékony hatása alatt a kath. intézmények fejlődése, melyekben hálás otthonra talált az igazi vallásosság s a legtisztább hazafiság érzelmeinek ápolása egyaránt. Templomok épültek, plébániák alapittattak, iskolák, vallási és kulturális missiót teljesitő intézetek

állittattak fel ugy, hogy ma már egyházmegyénk, mint jól rendezett, része a magyar katholikus egyháznak, méltán állitható többi társai mellé.

De hálával tartozik egyházmegyénk az isteni Gondviselésnek azért is, hogy hosszu száz év alatt olyan főpásztorai voltak, akiknek áldásos müködésére örvendve és büszkén tekinthet vissza. Ezek között kimagaslik a szent

[7]
életü Hám János jóságos alakja, akit harmincz évig volt szerencsés magáénak vallani a szatmári egyházmegye, aki önfeláldozó müködésével, páratlan jótékonyságával kiérdemelte, hogy koporsójára ezen szavakat irják halálát gyászoló gyermekei: „Alter Stator Dioeceseos" — az egyházmegyének második alapitója. S valóban az ő számos alkotásai, gazdag alapitványai ama felirással összhangzóan mind azt hirdetik, hogy Hám János az egyházmegyének legnagyobb jótevője volt. Örök hála a pásztorok Pásztorának, az Ur Jézusnak, hogy a szatmári egyházmegyének ifju kora éveiben, a fejlődés korszakában, mint égi ado-mányt, Hám Jánost adta. Kérjük a Mindenhatót, tetézze isteni jóságát azzal a rendkivüli kegyelemmel, hogy ne kés-sék sokáig a várva várt időnek érkezése, amidőn egyházmegyénk eme nagy apostolát oltárainkon tisztelhetjük.

Örvendező lélekkel ünnepeljünk tehát ezen jubileumi esztendőben, melyet szent évnek kivánok tekintetni; teljék meg szivünk a hála érzetével, ajkunk folyton hirdesse a gondviselő Istennek végtelen jóságát, velünk éreztetett nagy jótéteményeit s kérő imánk szálljon a Mindenhatónak trónusa elé, hogy szent áldásaiban jövőre is bővelkedhessünk. Kérjük az isteni kegyelmek Anyját, a Boldogságos Szent Szüzet, Magyarország Nagyasszonyát, hogy anyai pártfogását ezentul is éreztesse velünk. Szent János apostol és Szent István király, egyházmegyénk védőszentjei esedezzenek érettünk.

Végül engedjétek meg, Krisztusban kedves Testvéreim és Fiaim, hogy ezen kinálkozó alkalommal magamról is tegyek emlitést. Az isteni Gondviselés kiváló kegyelméből ugyanazon évben, melyben szeretett egyházmegyénk száz éves fennállásának emlékét üli, töltöm én be pappászenteltetésemnek

[8]
ötvenedik évét. Nem kérek mást Tőletek, csak azt, hogy velem buzgó imában egyesülve kérjétek Istent, erősitsen szent kegyelmével főpásztori kötelességeim teljesitésében s áldásával tegye foganatosakká szeretett egyházam, hazám és drága egyházmegyém javára irányuló törekvéseimet.

Mindnyájatokra atyai szivem tuláradó szeretetével adom főpásztori áldásomat.

Szatmár-Németi, 1904. Ujév napján.

Gyula s. k.
püspök.

Fénynyom. Divald, Eperjes.

BOLD. EML. VII. PIUS PÁPA.

[9]

I.
A szatmári egyházmegyének megalapitása.

Mihelyt, Budának 1686. évben történt bevétele után, Magyarország megszabadult a török igája alól és nem kellett többé félnie az idegen ellenség ujabb betörésétől: az országnak apostoli királyai azonnal lépéseket tettek a római Szentszéknél az iránt, hogy megszaporittatván a püspöki székhelyeknek száma, a keresztény katholikus vallás hirdetőinek öregbedése által, az isteni, kinyilatkoztatott igazság ellen támasztott tévelyek kiirtassanak és a tévtannak hirdetői, terjesztői munkáikban lehetőleg korlátoztassanak és igy a keresztény katholikus ősi hitélet, mely a tévhitüekkel és pogányokkal való érintkezés által már igenis elfajult és a megromlot erkölcsök jobbakkal kicserélve, régi fényükbe visszaállittassanak.

Igy már III. Károly (1711—1740.) királynak uralkodása idejében gróf Erdődy*) Gábor, egri püspök lelkében megfogant a nagybányai

* Mária Teréziának, (ki 1740—1780-ig uralkodott.) Pozsonyban királylyá koronáztatása alkalmával 1701. évi junius 25-én a koronázás aktusait Eszterházy Imre, (ki 1725—1745-ig volt Magyarország hercegprimása és esztergomi érsek) •ülve végezte; a szent misét pedig, amennyiben a primás öregsége (78 éves volt) és ezzel járó gyengesége miatt ezt nem végezhette, gróf Erdődy Gábor Antal, egri püspök czelebrálta; a király oldalán Patachich, kalocsai érsek és Bakich, bosniai püspök assistáltak. V. ö. Katona, Hist. Critic. tom. XXXIX. pag. 99. sqq.

A koronázás ünnepe emlékéül fennevezett, egri püspök ajándékul kapta Mária Terézia királytól azon magyar nemzeti szabásu fényes ruhát, melyet a felséges Asszony az ünnepségen viselt, hogy abból egy casulát csináltasson. Ezen casula 1804. évben Egerből, több egyházi felszereléssel, igy péld. egy elefántcsontból készült feszülettel, melyet nagypénteken keresztimádáskor használunk, a szatmári székesegyház birtokába került és drága emlékként őriztetik. A casulának fennebb leirt, történeti multja, az 1741. évet jelző következő chronostikonokkal van a casula hátulsó, külső alsó részén arany szálakkal himzett betükkel megörökitve:

[10]

püspökség felállitásának gondolata. Ő kezdeményezte a dolgot és rendkivüli buzgalommal és szivós kitartással sürgette azt. Káptalana ellenállásán, melyet sokféleképen igyekezett ellensulyozni, tört meg szándéka kivitele.

A dolog lefolyása, röviden eléadva, a következő volt:

Gróf Erdődy Gábor püspök tervének kiviteléhez tényleg 1733. év január 18-án fogott; ekkor irt ugyanis Germete Bernárd, királyi tanácsosnak, — kivel az ügyet Pozsonyban az országgyülés tartama alatt megbeszélte és tervének megnyerte, — Bécsbe, hogy az általa tervezett, uj püspökség felállitásának ügyét Ő Felségénél, a királynál, sürgesse, reményét fejezte ki egyuttal, hogy az apostoli Szentszék nem fogja megtagadni hozzájárulását.

III. Károly király, már 1733. év február 25-én, Bécsben kelt levelében értesitette gróf Erdődy Gábor, egri püspököt, hogy helyesli és dicséri nemes buzgalomról tanuskodó szándékát és kérelmét. Az uj

püspökség megalakitásával és szervezésével megbizza Kiss Jánost, az egri káptalan nagyprépostját.

A király levele igy szól:

Chare Episcope! Recte, dum occasione emersarum plurium in charo mihi Hungariae Regno Ecclesiarum vacantiarum, pro Regio Apostolico Munere meo, peculiariter in id intentus fuissem, ut populo divinitus mihi concredito, de idonea et sufficienti animarurm curá provideatur, supervenit laudabili sane zelo a Vobis facta in eo petitio, quatenus nimirum vasta nimis et longe extensa Dioecesis Agriensis, quam ex benigna Regia Collatione mea accepistis, ita divideretur, ut sex trans Tybiscum siti comitatus, proprio Episcopo

MarIa TeresIa AVstrlaCa FranCIsCI StephanI LotharlngIae HetrVrIae AVtrasII PrInCIpIs ThorI SoCIa ApostoLICI RegnI HVngarIae Regina*

HaC AVgVsta Veste RItV NatIonIs HVngarICae MaIestVose Erat InD Vta *

CVM Anno HoC PosonII DIe XXV IVnII * AVspICe Deo In RegInaM HVngarIae PLaVsV SoLennI InaVgVraretVr*

QVae RegalIs VestIs SIngVLarI SVae MaIestatIs PIetate Pro SaCro DIVInI HonorIs Ornatu *

In GLorIosa CoronatIone Reginae AssIstentI GabrIeLI AntonIo ErDőDI. AgrIensI AntIstItI BenIgne

Donata IpsIVs PIa

VeneratIone Ita

EXstat*

[11]

provideantur, huicque redditus earundem partium et comitatuum attribuantur; veluti proinde zelosam et piam hanc intentionem Vestram merito laudaremus, ita etiam praerecensitam petitionem in majus animarum bonum tendentem, clementissimo animo acceptavimus et pro formanda taliter nova Dioecesi, in Episcopum, Joannem Kiss, Cathedralis Ecclesiae Vestrae Praepositum majorem, cum retentione modo fatae Prepositurae,benignissime nominavimus. Ut autem promissa cupitum effectum quo citius sortiri valeant, super determinando dicti Episcopi Residentiae Loco, et aliis adhuc requisitis, mentem et opinionem Vestram fideliter quo citius mihi perscri-bere noveritis. Qui in reliquo gratiam et benignitatem meam Cae-sareo — Regiam Vobis jugiter ac benignissime confirmo. Viennae 25. Februar. 1733. Carolus.

Gróf Erdődy Gábor, püspök, 1733. év márczius 9.-én kelt és a királyhoz felterjesztett jelentésében megemliti, hogy az ujonnan alakitandó püspökség székhelye gyanánt csak két város jöhet szóba, u. m. Szatmár és Nagybánya. Ezek közül magarészéről, kellőleg megindokolva, Nagybányát ajánlja.

Rómából, az új püspökség ügyében, 1734. ápril havában érkezett az első levél a bécsi nuntiushoz. A pápai államtitkár ugyanis azt irja, hogy Őszentsége (XII. Kelemen) a legnagyobb örömmel vett tudomást az új püspökség tervezett felállitásáról. Csak történjék meg minden, aminek az egyházi törvények értelmében meg kell történnie.

A király 1734. okt6b. 25.-én Bécsben kelt leiratában, melyet a királyon kivül még gróf Batthyáni Lajos, kanczellár és Végh Péter

irtak alá, meghagyja az egri püspöknek, hogy jelölje meg névszerint azon növendékeket, kiket az új püspökség szolgálatára átenged; valamint az alapitványokat és javadalmakat is, melyeket hajlandó átengedni stb. stb. Mindezekhez pedig szerezze meg minél előbb káptalana hozzájárulását.

A király ezen leiratát gróf Erdődy Gábor püspök közölte káptalanával és felszólitotta azt, hogy járuljon hozzá tervéhez.

A káptalan, ugy irásban, melyet Foglár kanonok szerkesztett, mint élő szóval, bőven megindokolva, megtagadta beleegyezését az egyházmegye felosztásába.

Napirenden volt azután e kérdés még éveken keresztűl, egészen

[12]
1740. évig, ugy a király előtt, mint Rómában. Végre is hajótörést szenvedett gróf Erdődy Gábor, püspöknek, minden törekvése ikáptalanának jól megindokolt ellenállásán.

Mária Terézia, királynő (1740—1780.) uralkodása idejében, — gróf Erdődy Gábor, püspöknek 1744. évben bekövetkezett halála után, — 1744. év deczember 30.-án, a püspöki széküresedés alkalmával, egy Névtelennek a királynőhöz intézett felterjesztésére, került az egri egyházmegye felosztásának ügye ismét felszinre.

Anonymus ezen felterjesztésében magáévá tette gróf Erdődy Gábor, püspöknek, III. Károly, királyhoz, a megye megosztása érdekében, intézett kérő levelét és esedezik a királynő előtt, hogy amit dicső atyja, III. Károly, király szent szándékkal megkezdett, hajtsa azt ő végre.

A királynő rövid egy hétre szóvátette az egri egyházmegye megosztásának ügyét a primás (Eszterházy II. Imre) előtt. A primás egész tisztelettel kijelentette, hogy nem látja be a megosztás szükségét.

1745. év január 19.-én kelt parancsában meghagyta a magyar kanczellaria, Mária Terézia királynő nevében, a kalocsai érseknek, hogy a helyszinén, személyesen végzendő vizsgálat alapján, győződjék meg arról, vajjon igaz-e, amit Névtelen állit, hogy a tiszántuli papság és a nép várva-várja és hőn kívánja a megye megosztását és egyáltalában szükséges-e tényleg az egri megye kettéhasitása és az uj püspökségnek felállitása? Kötelességévé tette a kanczellária a kalocsai érseknek, hogy hallgassa ki a most kinevezett egri püspököt, gróf Barkóczy Ferenczet és káptalanát.

A Névtelen érveinek ellensúlyozására és a királynő hangulatának megváltoztatására törekedett az egri káptalan azon emlékirata, melyet: Promemoria in negotio dismembrationis Episcopatus Agriensis czim alatt a királynő elé terjesztett.

A kalocsai érsek 1745. febr. 15.-én válaszolt a magyar kanczellária levelére és kéri a királynőt, hogy mentse fel őt e megtisztelő feladattól, mert nem ismeri az egri egyházmegye viszonyait stb.

BOLD. EML. I. FERENCZ KIRÁLY.

[13]

A királynő gondjait más ügyek vették igénybe és igy megszünt sürgetni az egri megye felosztását

*

II. József (1780—1790.) király 1787. szeptember 21.-én a magyar helytartótanács utján felszólitotta gróf Eszterházy Károly, egri püspököt, hogy a székhelyétől távolabb fekvő egyházak kormányzására a szükséges joghatósággal felruházott helynökséget szervezzen.

A helytartótanács meghatározta egyuttal a király nevében, a helynökség területét. Eszerint Bereg, Ugocsa, Máramaros, Szatmár és Ung megyékből alakul majd ezen külső helynökség, körülbelől 34 ezer lélekkel és 60 plébániával.

A helynök székhelyéül Nagybányát vagy Szatmárt ajánlja a helytartótanács.

Végül felszólitja gróf Eszterházy Károly püspököt, hogy hozzon javaslatba kinevezésre alkalmas egyént.

A helytartótanács megsürgetésére 1788. év márczius 13.-án gróf Eszterházy Károly püspök értekezletet tartott káptalanával és ennek kapcsán jelentést tett a helytartótanácsnak, hogy nincs szükség a külső helynökségre, mert a fő- és alesperesek tökéletesen eleget tesznek e részben a kivánalomnak.

1788. év junius 4.-én válaszolt a helytartótanács a püspöknek fentebbi levelére és meghagyja, hogy teljesitse a király parancsát és négy hét alatt küldje fel a helynökség szervezésére vonatkozó tervét, ellenkezőleg Ő Felsége maga nevezi ki majd a helynököt és személyzetét és meghatározza majd fizetését.

Ugyanazon év julius 6.-án kelt levelében kéri a püspök a helytartótanácsot, hogy hosszabb határidőt engedjen neki a terv készitésére, mert szándéka személyesen bejárni Szatmár vidékét, hogy megismerkedjék a helyi körülményekkel.

1789. év márcz. 11-én értesitette a helytartótanács Eszterházy Károly püspököt, hogy a fejedelem elfogadta felterjesztését, ugy a külső helynökség székhelyét, mint a kinevezendő helytartó személyét, illetőleg. E szerint Szatmár város lesz a székhely, helynök pedig Tájer György, egri kanonok.

A következő évben meghalt II. József király. Vele együtt sirba szállott a szatmári helynökség terve is.

[14]

Forrás: Egri Egyházm. Közlöny, 1893. évfolyam. Dr. Bőhm János, A szathmári egyházmegye.

*

A már két izben sikertelenül megkisérlett ügy végre dülőre jutott 1. Ferencz (1792.—1835.) apostoli király és VII. Pius pápának idejében 1804. év márcz. 23.-án.

Megtörtént pedig e dolog akként, hogy gróf Eszterházy Károlynak (ki 1762.— 1799.-ik évig volt Egernek 68-ik és utolsó püspöke,) halála után, püspöki széküresedés idejében, az egri püspökségből a szatmári és kassai püspöki egyházmegyék megalapitására egy területrész kiszakasztatott és ugyanakkor az egri püspökség érseki méltóságra emeltetett. Egernek első érseke Fuchs Xav. Ferencz, az előtt nyitrai püspök, lett.

A szatmári és kassai, továbbá a rozsnyói és szepesi egyházmegyék püspökei az egri érseknek suffraganeus püspökei lettek.

Az egri püspöki egyházmegye 1804. évben magában foglalta: Heves, Borsod, Szabolcs, Abauj, Zemplén, Sáros, Szatmár, Máramaros, Bereg, Ung és Ugocsa vármegyéket, továbbá a Jász- és Nagy-Kun kerületeket.

Az egri püspöki megyének 1804. évben történt felosztásakor a szatmári püspöki egyházmegye területe gyanánt kijelöltettek: Szatmár, Bereg, Máramaros. Ung és Ugocsa vármegyék.

I. Ferencz, apostoli király, Bécsben 1804. márczius 23.-án kelt alapitó levelében, melyben az egri püspöki, (most már érseki) egyházmegyéből a szatmári püspöki egyházmegyét képező, fennemlitett öt politikai megyét örök időre kiszakasztotta, egyuttal a szatmári püspöknek rangjához méltó javadalomként ugyancsak az egri püspök (most már egri érsek) javadalmát képező birtokból, örök időre a következő részeket jelölte ki, u. m. Tisza Nána, Kömlő, Sarud, Tisza-Halász, Heves megyében fekvő birtokokat, továbbá a Borsod megyében fekvő Zsérczet, nemkülönben Magya-rád és Hidvég praediumokat, azon tizedekkel együtt, melyeket a volt egri püspök Bereg és Máramaros megyékben szedni jogositva volt.

VII. Pius*) pápa, Rómában 1804. év augusztus 9-én kelt

*) Családi nevén Chiaramonti Gergely Barnabás, pápának választották 1800. évben márczius 24.-én Velencében, Megelőzőleg volt sz. Benedek-rendi tag, imolai püspök, kardinális.

Fénynyom. Divald, Eperjes.

BÁRÓ VÉCSEY FŐISPÁN.

bullájában, az apostoli királynak ezen intézkedéseit, minden részében jóváhagyta és megerősitette.

A szatmári egyházmegyének első püspöke nagy-szalatnyai báró Fischer István lett, ki püspöki székét 1805. év február 12.-én foglalta el.

Igen érdekes és a szatmári püspököket felette megtisztelő az egyházmegyét alapitó I. Ferencz apostoli királynak 1804. év márcz. 23.-án kelt okmányában foglalt azon intézkedése, mely igy szól: „Akarjuk, hogy IV. Béla, magyar királynak, Elődünknek, az egri püspökséget alapitó, 1261. évben kiadott levelében foglalt ama kötelezettséget, melynek értelmében, ha, valaha, Magyarország valamely királyának négy fiugyermeke volna, a negyedik királyi herczeget illetőleg tartoznak, mely kötelezettség eddig az egri püspököt illette, ugy a mostani szatmári püspök, mint utódai, az egri érsekkel és kassai püspökkel egyetemben pontosan teljesiteni el ne mulaszszák."

Forrás: Schematismus Szatmár. ad ann. 1893 pag. 29.

*

Most pedig felsoroljuk azoknak neveit, kiknek ájtatos imái, lángoló buzgalma, fáradhatatlan tevékenysége és nagy, anyagi áldozatai által, Isten kegyelméből, a szatmári egyházmegye, az idők folyamán át, öregbedett és mai állapotáig fejlődött és mindezt azon nemes szándékból teszszük, hogy midőn ez az Emlékkönyv az egyházmegye megalapitásának századik évfordulóján, 1904. évben, megjelenik, a jelenkort hálára buzditsuk, első sorban Isten és az ő szentjei, egyházmegyénknek mennyei pártfogói iránt, de hálára buzdit-suk egyszersmind földi jótévőink, őseink és nemes elődeink iránt és hogy mindezeknek áldott emlékét egyuttal az utódok kegyeletének átadjuk.

"Emlékezzetek meg előljáróitokról, kik nektek az Isten igéjét hirdették: kiknek látván életük végét, kövessétek hitöket." Sz. Pál a Zsid. XIII. 7.

Méltóztassál, Úram, minden jótevőnket, kegyes irgalmaddal bőségesen megjutalmazni!

II.
A szatmári püspökök sorozata.

1. Nagy-szalatnyai báró **Fischer István.**
1804.—1807.

Báró Fischer István eredetét ama régi, nemességéről ismeretes Fischer familiából vette, mely Rudolf királyunktól nemesi jogaiban megerősittetvén, első Lipót király által 1692. évben báróságra emeltetett. Édes atyja nagy-szalatnyai báró Fischer József volt, Batskónak és Budamérnak (mely községek Zemplén megyében, a mai Tárkány és Battyán közelében feküdtek,) örökös úra, ki 40 évig volt előbb a kassai királyi kamarának tanácsosa, utóbb a szomolnoki bányászati hivatalnak igazgatója. Édes anyja Perényi báró Perényi Erzsébet vala, kiktől 1754-ik év november 2l.-ik napján Zemplén vármegyének Batskó nevü helységében született.

Elérkezvén lassankint azon idő, midőn szüleinek kebeléről a szelidebb muzsák ölébe hivatott, 1766. évben Kassára, innen pedig Kisszebenbe, majd két év mulva Kalocsára, ahonnan Pestre ment tanulás végett. Pesten 1772. évben gróf Battyáni József, kalocsai érseknek, kinek leginkább köszönhette előmenetelét és Patatich Ádám, nagyváradi püspöknek jelenlétében fényes eredményü vizsgálatot állott ki. Iskolai pályáját Nagyszombat városában fejezte be.

Elvégezvén tanulását, jövendő sorsának elhatározásáról gondolkozott. Édes atyja világi életpályára szánta őt, de a fiatal báró, lelkének belső sugallatát követve, az egyházi pályát választotta és,

BÁRÓ FISCHER ISTVÁN.

[17]
örömtől lelkesedve, repült Egerbe, hol a halhatatlan emlékű gróf Eszterházy Károly püspök a jeles ifjut kegyesen fogadta és papnövendékei közzé 1776.-ik év november havában felvette. Egerben csak két évet töltött, mert 1778. évi szeptember 30.-án már Rómába küldetett a theologiai tudományoknak tanulására, hol a Collegium Germanico-Hungaricumban három évet töltvén, az isteni .tudományok borostyányával koszoruzottan tért vissza honába 1781. év julius havában.

Midőn Rómában az isteni tudományokban tett előmenetelének nyilvános próbáját adta, ily czimű füzetet nyomatott és osztott ki gróf Eszterházy Károly pártfogása alatt 1780-ik évben: „Exercitatio de caeremonialibus praeceptis Israelitico populo pfaescriptis."

1777. évben márczius 15.-én vette fel Egerben gróf Eszterházy Károly püspöktől a négy, alsóbb egyházi rendet; Rómában pedig 1780. év január 14.-én alszerpapnak, márczius 14.-én szerpapnak, és 1781. év april 2.-án áldozópapnak Contesini József Maria, athénai érsek, a pápa Ő szentségének alamizsnása által a lateráni templomban felszenteltetvén, első szent miseáldozatját ugyanott mutatta be a Mindenhatónak.

Rómából visszatérvén Egerbe, ugyanitt megkezdette segédlelkészi hivatalát 1781. év augusztus 15. napján; 1783. évben pedig ápril 26.-án Heves megyének Heves nevü városába plébánosnak rendeltetett. Rövid, buzgó lelki pásztorkodás után 1784. márczius 5.-én 30. évében az egri székesegyházi káptalan tagjává, lett és püspöke oldalkanonokjává választotta őt. Majdnem husz évig volt az egri káptalan disze. Midőn gróf Eszterházy Károly püspök meghalt, káptalani helynök Miklósy Ferencz kanonok lett; Miklósy Ferencznek nagyváradi püspökké történt kineveztetése után, 1803. év aug. 8.-án az egri káptalan közmegegyezéssel báró Fischert tisztelte meg e fényes hivatallal.

1785. évben november 5.-én tarczafői főesperesnek, 1790. november 20.-án Bold. Szüz Máriáról nevezett battai apátnak, 1797. ápril. 8.-án a székesegyház kincstára őrének, 1801. november 20.-án dulcinoi választott püspöknek neveztetett ki; mig végre 1804. év junius 2.-án első Ferencz, apostoli királyunk, a római Szentszéknek beleegyezésével, a szatmári, új egyházmegye kormányát bizta báró Fischer Istvánra.

[18]
VII. Pius pápa által báró Fischer István püspöki székében megerősittetvén, 1804. aug. 30. napján Fuchs Xav. Ferencz, első egri érsek által M. Szabó András, első kassai püspökkel együtt november 18.-án az egri székesegyházban püspöknek felszenteltetett és 1805. febr. 12.-én elfoglalván püspöki székét, három évig bölcsen kormányozta a reá bizott, új egyházmegyét.

Midőn Fuchs Xav. Ferencz, Eger első érseke, 1807. junius 27.-én d. u. egy órakor lefizette élete adóját, még ugyanazon év (1807.) julius

10.-én, a szatmári egyházmegye nagy bánatjára, az egrieknek pedig örömére, felséges királyunk báró Fischer Istvánt az egri érseki méltóságra magasztala.

Báró Fischer István 1807. október 4.-én kelt körlevelében vett búcsút a szatmári egyházmegyétől; ugyanazon év november 20.-án resignált és az egyházmegye kormányát Kovács Florián, nagyprépost, mint káptalani helynök vette át.

Báró Fischer István az egri érseki széket 1808. márcz. 16.-án foglalta el, ahol alattvalóit utolsó leheletéig bölcsen kormányozta. Meghalt báró Fischer István 1822. évi junius 21.-én d. u. 1/2 4 órakor, életének 68-ik, érseki méltóságának 15. évében; miután, előkészületül az utólsó nagy utra, az egyház szentségeiben Tájer György, vovadrai választott püspök, egri nagyprépost és általános helynök a megboldogult érseket, az egri káptalan és udvari papság jelenlétében, ünnepélyesen részesitette.

Báró Fischer István érsek utólsó szavai épen azok valának, melyeket mennyei védője hangoztatott életének végső pillanatában: „Uram Jézus! vedd magadhoz az én lelkemet." Apost. csel. VII. v. 59.

Báró Fischer Istvánnak, mint szatmári püspöknek, rövid, három évig tartó munkálkodását tömör és szabatos mondatokban következőleg vázoljuk:

Az eddigi parochialis, most pedig már székesegyházzá változtatott templomnak szentélyét (sanctuarium) magasabbra emeltette és az istenitiszteletnek diszesebb végezhetése czéljából meghoszszabbitotta.

Miután Szatmáron egy közönséges templomon és plébániaházon kivűl egyebet nem talált, a Jézustársaságiaknak, kik pápai

[19]
rendelettel 1772. évben eltöröltettek és innen Szatmárrol 1773. évben eltávoztak, egykori lakóházát és annak szomszédságában lévő régi, iskolai épületet a kerttel együtt megvette, kiigazittatta, egyik szárnyát a földszinétől egészen ujból felépittette és püspöki lakásnak rendelte. Hogy minél tágasabb udvart nyerhessen és kertjét megnagyobbithassa, több házhelyet összevásárolt.

Ezen püspöki lakóhelyét (a mai Szirmay-utczában) mindaddig a növendékpapoknak engedte át lakásul és maga egy egész esztendeig, a gróf Károlyiak jószivűségéből, Erdődön vonta meg magát, mig a papnöveldét, alkalmas helyen, felépittethette.

A növendékpapoknak, a lakóhelyen kivül, a város végén, majort és kertet vásárolt, hogy az élelmezés módját ez által is megkönnyitse, továbbá, hogy legyen egy oly hely, hol a növendékpapok szünnapokon illendően szórakozhassanak.

Batiz községben egy telket szerzett és azt a szatmári püspökségnek örök időkre átengedte, hogy a gombási nagyerdőből a püspöknek mindenkor elegendő tűzifája legyen.

Szatmárról távozván, az általa megkezdett épületeknek folytatására, hétszázezer égetett téglát és egyéb, mindennemű készletet bőségesen hagyott.

Több helyen új plébániát állitott; igen sok reformátust az anyaszentegyház kebelébe visszatéritett és azokat egyuttal anyagilag is segélyezte.

De honnan szerezte ama temérdek költséget, melylyel mindezt véghezvihette? Megmondom. Azt cselekedte a jó püspök, amit a gyermekeiket igazán szerető anyák szoktak tenni, t. i. a szükségeseket is megvonta magától, hogy fiainak élelmet adjon.

Igaz ugyan, hogy a szent István királyunk Jobbjáról nevezett realis apátságot két esztendeig birta; ámde az is igaz, hogy ezen apátságnak, mikor azt birtokába vette, minden épülete romokban hevert, minden szőllője és földje el volt hanyagolva; miért is az apátságnak csekély jövedelmét az utolsó fillérig ezen javadalom jobb karba hozatalára forditotta.

Végül kieszközölte a püspök I. Ferencz királytól, hogy a régi gymnasium, mely három évtizeden át szünetelt, ismét helyre

[20]
állitassék; sőt még azon kivűl két bölcsészeti osztálynak újból alapitását és szervezését is sikerült a felségtől megnyernie.

Erdődön 1805. január 27.-én kelt rendeletében a szatmári megyében lévő eddigi két, esperesi kerületet, t. i. az u. n. szatmárhegyit (Szatmár-montanus) és nagy-károlyit, három esperesi kerületre osztotta fel, t. i. a nagykárolyi, erdődi és nagybányai esperesi kerületekre.

Későbben, 1806. junius 11.-én kelt rendeletében, az erdődi esperesi kerületet két részre osztotta, t. i. az erdődi és szatmári esperesi kerületre.

Erdődön 1805. febr. 17.-én kiadott rendelete értelmében intézkedett az iránt, hogy nagybőjt idejében, a vasárnapi és ünnepi szentbeszédeken kivül, tartassék ugynevezett bőjti szentbeszéd.

1805. decz. 8.-án kelt decretummal az egyházmegye mennyei patronusának sz. István királyt állapitotta meg.

Nem elégedvén meg azzal, hogy életében az Isten dicsőségének és hivei üdvének szentelte minden óráját, még végső akaratának kijelentésében is megmutatta, hogy egyedül Isten dicsősége és a hivek üdve feküdt mindig szivén, mert majdnem mindenét ájtatos és jótékony czélokra hagyományozta.

Végrendeletében, melyet Egerben szerkesztett, a szatmári egyházmegyéről igy emlékezett meg:

1. Lelke nyugalmáért felajánlandó szent misékre, örök alapitványul, hagyott hatezer (6000) forintot, oly módozattal, hogy ezen összeg jövedelmének egyik felerésze az egri káptalan által kijelölendő három szegényebb, egri egyházmegyei plébánusnak, másik felerésze pedig a szatmári püspök által kijelölendő, három ugyancsak szegényebb lelkésznek jusson.

2. A szatmári székesegyházban, a szatmári káptalan által Szatmár első püspökéért végzendő évfordulati gyászmisére alapitványul hagyott egyezer (1000) forintot; e szent misénél segédkező növendékpapoknak jutalmazására alapot hagyott ötszáz (500) frt.

3. A szatmári egyháznak tizenötezer (15,000), a papnöveldének pedig ötezer (5000) forintot hagyott.

4. A szegény katholikusok számára Szatmáron felállitandó intézetnek alapjául hagyott ötezer (5000) forintot.

[21]

5. A szatmár-egyházmegyei, nyugalmazott lelkészek házának alapjára hagyott ötezer (5000) forintot.

Valóban, alig végezhetem e nagy püspöknek sz. életleirását méltóbban, mint ha idecsatolom záradékul az egyháznak imáját: „Úr Isten! ki a Te apostoli papjaid között István szolgádat püspöki méltóságra emelted, adjad, kérünk: hogy az örökkévalóságban szent kegyelmed által azoknak társaságába jusson. Amen. (Eccl. in orat. pro def. Episc.)

Forrás: Ferenczy József, Báró Fischer István emlékezete. Eger, 1822.

[22]

2. Klobusiczki Klobusiczky Péter.

1807.—1821.

Született 1752. évi junius 26.-án Fehérgyarmaton, Szatmár megyében. Atyja Klobusiczky László, anyja Kölcsei Kende Anna volt.

Iskolai tanulmányait Nagykárolyban kezdette, Kassán folytatta, Nagyszombatban befejezte, még pedig oly fényes sikerrel, hogy alig volt, vagy épen nem akadt hozzá hasonló képzettségü pályatárs.

1769. évben tizenhét éves korában, Trencsénben a Jézus-társaságba lépett, mely társaságnak ekkor már két testvérbátyja, György és László, tagjai valának; itt eltöltvén az ujonczévet, azután Győrött és Nagyszombatban a felsőbb tudományok elsajátitásával és ismétlésével foglalkozott.

1772. évben Győrött a négy, alsóbb, egyházi rendben részesitette őt gróf Kornis Ferencz, felszentelt suffraganeus püspök.

Négy évet töltött immár Klobusiczky a Jézus-társaságban, midőn a társaság 1772. évben eltöröltetett. Ekkor báró Patachich. Ádám, nagyváradi püspök, több társával együtt, felvette őt növendékpapjai közé. Ki sejthette volna ezen időben, hogy a halhatatlan nevű Patachichnak, ki először Nagyvárad püspöke, majd későbben kalocsai érsek volt, a gyönge szervezetü Klobusiczky, egy félszázad mulva, az érseki székben utódja lesz? amint az tényleg bekövetkezett.

A theologiai tanfolyamnak bevégzése után, 1774. augusztus 21.-én, alszerpapnak, három nap mulva szerpapnak, a következő év szept. 25.-én pedig áldozópapnak avattatván fel, ugyanazon év október 15.-

én Debreczenben mutatta be első szent miseáldozatát a Mindenhatónak, ahol édes atyja azon időben lakott, mint a tiszán-inneni kerületi tábla ülnöke.

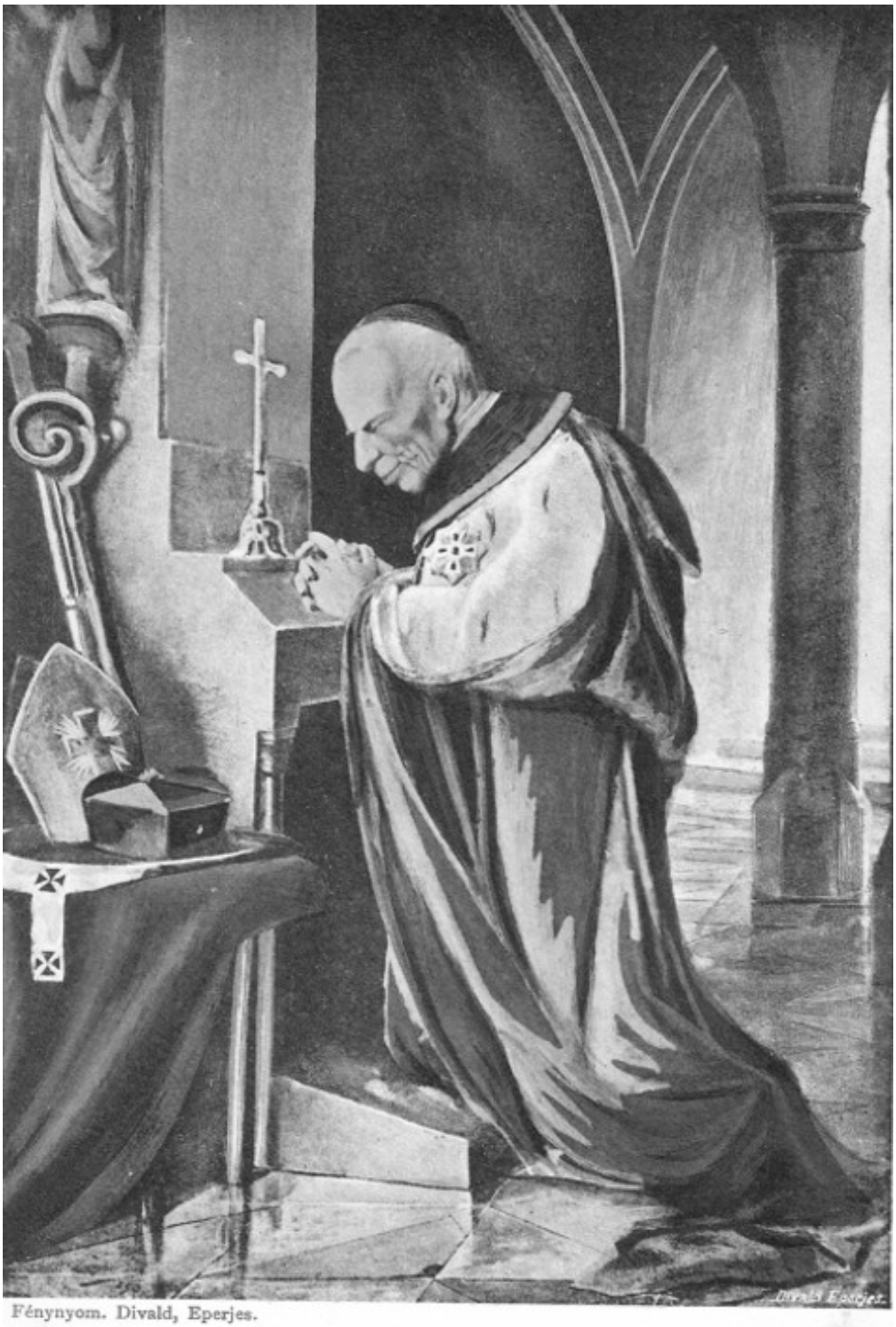

Fénynyom. Divald, Eperjes.

KLOBUSICZKY PÉTER.

[23]

Patachich Ádám 1776-ban kalocsai érsekké neveztetvén ki, a nagyváradi széküresedés idejében Klobusiczky a káptalani helynök titkárává neveztetik; midőn pedig 1780-ban gróf Kollonicz László az erdélyi püspöki székről nagyváradi püspökké lett, Klobusiczkyt titkárának megtartotta, sőt még a váradolaszi plébániának vezetését is reá bizta.

Gróf Kollonicz László 1787. évben kalocsai érsekké neveztetvén ki, elvitte magával titkárnak Kalocsára Klobusiczkyt, ki a titkári hivatal mellett 1790. évben kalocsai plébános és még ugyanazon évben kalocsai kanonokká lett és mint oldalkanonok, érsekének a főegyházmegye kormányzásában kitünő szolgálatokat tett.

Értesülvén I. Ferencz, apostoli király, Klobusiczkynek eme lángbuzgalmáról, készségéről és ügyességéről, miket az egyházi ügyek elintézésében kifejtett, őt 1807. év julius 16.-án szatmári püspökké nevezte ki, sőt még a szent Jobbról nevezett apátságot is neki adományozta.

Rómából b. e. VII. Pius pápa őszentségétől a megerősitésről szóló bulla 1808. január 12.-éről keltezve megérkezett; ezen bullának vétele után Klobusiczky 1808. január 20.-án Budán a kapuczinus atyák házában nyolcz napig tartó szent gyakorlatra vonult vissza a világtól.

1808. február 21.-én hetvened (septuagesima) vasárnapon Egerben báró Fischer István érsek Klobusiczkyt szatmári püspöknek szentelte fel; szentelő társpüspökök valának Szányi Ferencz, rozsnyói és Zábráczky Ferencz, vegliai püspökök. A szatmári káptalan képviseletében a felszentelési ünnepélyen Kovács Flórián, nagyprépost és Szuhányi György, éneklőkanonok voltak jelen.

Klobusiczky püspök Egerből 1808. febr. 27.-én érkezett Szatmárra és, a megerősitő bullán kivül a szokásos római fakultásokkal felruházva, márczius 5.-én megkezdette egyházmegyéjének kormányzását, kinevezvén általános helynökéül Kovács Flórián, nagy-prépostot, ki azután közvetlen utódja lett a püspöki székben. Márczius 6.-án, mely bőjt első vasárnapja volt, megkezdette a püs pök bőjti szent beszédeit és folytatta azokat minden nagybőjti vasárnapon a katholikus és nem katholikus hallgatók sokaságának lelki épülésére. A püspöki székbe való ünnepélyes beigtatását, a nagybőjti időre való tekintetből, május 3.-ára halasztotta el.

[24]

Végre felvirradt a bold. szüz Máriának tiszteletére szentelt május hónapnak 3.-ik napja, midőn Klobusiczky, immár a szatmáriaknak drága kincse, minden rendű és rangu férfiaknak nagy és diszes serege által környezve, egyházmegyéjének kormányzását ünnepélyesen megkezdette.

Valóban, nagyszerű és a szemlélőknek szivét és szemét egyaránt gyönyörködtető látványt nyujtott e napon a püspöknek palotájából a templomba való vonulása: midőn t. i. két testvérbátyja, névleg József,

akkor fiumei kormányzó és Ignácz, a Károlyi grófok jószágigazgatója, mint diszlovaglók püspöki testvérüknek fényes fogatát két oldalról kisérték.

A püspök a templomba érkezvén és elvégezvén mindazt, amit szokás és törvény szerint el kellett végeznie, először a papsághoz szólott ékes latin nyelven, azután a hivekhez intézett magyar szent beszédet.

A templomi ünnepély után több, mint négyszáz vendéget fogadott el lakomára, este pedig fényesen ki volt a város világitva, egyes helyeken szellemes transparentek és felirások hirdették a napnak jelentőségét.

És most felsorolunk a nagy püspöknek fényes tettei és kimagasló erényei közől néhányat, melyekből azután egész lényére levonhatjuk az érdemleges következtetést.

Klobusiczky püspök azon 14 év alatt, mig a szatmári egyházmegyét bölcsen kormányozta, mindig maga tartotta a székesegyházban a nagybőjti szent beszédeket; kivéve az 1812. évi nagyböjti idényt, melyet a pozsonyi országgyülésen töltött el.

A nagyhétnek három utólsó napján az előirt templomi funkciókat és caeremóniákat, délelőtt és délután, még a keresztelőkuti vizszentelést is nagyszombaton önmaga végezte; nagycsütörtökön az általa felruházott 12 szegénynek lábát megmosta, megcsókolta, a szegényeket megvendégelte, mely alkalommal maga szolgálta ki őket. Ki lenne képes méltó módon ecsetelni azon épületes társalgást, melyet a püspök ilyenkor a szegényekkel folytatott? Mindegyik szegényt megajándékozott, mindegyiket oly nyájasan és kegyesen szólitotta meg, mintha mindegyik ott ülő szegényben magát az Úrat, az isteni Mestert, szemlélte és tisztelte volna.

[25]

Vasárnapokon, a bold. szűz Máriának, a szent apostoloknak ünnepein, sőt minden más nagyobb ünnepnapon, ugy az első vesperást, mint az ünnepélyes szent misét és szent beszédet személyesen végezte. Ezen folytonos szent beszédből fakadtak azután a hitnek ama forrásai, melyek, Istennek kegyelmével istápolva, annyi minden rendű és rangu férfit és nőt téritettek vissza a kath. egyháznak kebelébe, akik mindannyian hitvallomásukat rendszerint a püspök előtt végezték.

Azon vasárnap és ünnepnapokon pedig, midőn a székesegyházban az ünnepélyes szent misét nem ő végezte, a szent misét házi kápolnájában elvégezvén, a székesegyházban a klerussal és néppel a szent misén jelen volt és az ünnepnek rangjához képest sub bireto vagy sub mitra végzett szent misét,- a Caeremoniale Episcoporum szabványai szerint, —in Cappa pontificali, vagy sub infula ő is együtt végezte, concelebrált.

A növendékpapok és tanulóifjúság részére a Szent Alajosájtatosságot meghonositotta és nagy ünnepélyességgel önmaga végezte.

Elrendelte a Nepomuczenus Szent János tiszteletét; hamvazó szereda előtti három napon át az Oltáriszentségnek nyilvános imádását.

Intézkedett, hogy a hitben való egységnek jelképezésére, Urnapján Szatmáron a körmenet alkalmával, a negyedik evangeliumot a gör. szert. kath. pap, saját egyháza nyelvén, nyilvánosan énekelje.

Minden iskolai évnek elején ugy a theologiai, mint a gymnasiumi tanárok, továbbá a székesegyházi szónokok a trienti szent zsinat által előirt hitvallást (professio fidei) a püspök előtt elvégezzék; sőt, hogy meggyőződjék a helyes irányu oktatásról, néha, ugy a theologiai, mint a gymnásiumi előadásokon váratlanul is megjelent.

A papnövelde kiváló tárgyát képezte gondoskodásának; szeme fényének szokta volt nevezni ezen intézetet, melynek ugy erkölcsi, szellemi, mint anyagi előhaladását szivén viselte. Napló jegyzete szerint csupán négy év alatt (1814.—1817.-ig) a szükséges élelmezésen kivűl sajátjából 48.969 forintot költött a papneveldére.

Az egyházmegyének u. n. canonica visitatióját két izben végezte; erről 1819. év október 30.-án Ő Felségének jelentést tett, kitől

[26]
többrendbeli törvénytelen eljárásnak orvoslását kérelmezte; igy például a vegyes házasságból született gyermekeknek vallása, az ünnepnapon végzett szolgai munkának, az igen elterjedt káromkodásnak stb. ügyében.

1821. év szeptember 23.-án egyházmegyei zsinatot tartott.

Áldozó pappá szenteltetésének negyvenedik évfordulóján, 1816. évi szept. 25.-én, szülőhelyén, Fehérgyarmaton, szent Péter és Pál apostoloknak tiszteletére felszentelte azon szép templomot, melyet testvérbátyja, György, ki akkor nagyváradi kanonok volt, épittetett.

Báró Simonyi császári, királyi ezredes (colonellus) felkérésére 1819. év szept. 26.-án Debreczenben négy hadi zászlót áldott meg, mely alkalommal fényes beszédet intézett az ott összpontositott ezredhez.

A folytonos, gyakran egészen a késő éjjelekbe nyuló imádkozás gyenge testének erejét majdnem teljesen felemésztette. A szatmári káptalan titokban felmentést kért és nyert számára Rómából 1814. szept. 3.-án a Breviarium elvégzésétől. Élt-e ezen jogával a püspök Szatmáron, arról életirója nem tett említést.

Az apostoli Szentszék, a római pápa iránt föltétlen hódolattal viseltetett; épen azért részint személyesen, részint valamely, méltóságban lévő megbizottjának közvetitésével, az egyházi törvényekben előirt látogatásokat. Rómában megtette és negyedévenkint egyházmegyéjéről Rómába a jelentéseket felterjesztette.

Midőn 1814. évben I. Napoleont, a francziák császárát, a szövetséges fejedelmek legyőzték, trónjától megfosztották és számkivetésbe küldötték, VII. Pius pápa, kit I. Napolon ezidő szerint

fogságban tartott, szabaddá lett és a királyok és fejedelmek kiséretében nagy ünnepélyességgel tért vissza Rómába.

Ezen alkalommal a magyar püspöki kar által, fentemlitett év augusztus havában a pápához intézett, örömet kifejező, magasan szárnyaló feliratnak szerkesztését Klobusiczky teljesitette.

Nemcsak az egyház feje, de a világi fejedelem, a felséges király iránt is készséges odaadással viseltetett. Tanubizonyságát adta ennek akkor, midőn I. Ferencz királynak Pozsonyban 1809. év decz. 5.-én kelt, a francziákkal viselt háboru alkalmából, országos segély iránt tett felhivására, mindazt, a mit arany és ezüst értékre válthatott, még az asztali készletét sem tartván meg, — kivéve

[27]
egy ezüstkanalat azon esetre, ha előkélő vendége lesz, értékesitette és a királynak küldötte.

Három év mulva ujabban segélyadásra szólittatván fel a püspök Ő Felsége által, az ország védelmére, a püspök kész volt kölcsönpénzzel sietni a segélynyujtásra. Közönségesen semmi baj nem jár egyedül. Igy történt az most is. A háboru veszélyeit követte a Szamos folyó kiáradása, mely elöntötte a vidéket; ezután következett a rosz termés, erre beállott az éhinség. Ezen időben, t. i. 1816. és 1817. években a püspök ugy a szatmáriakat, mint a vidékről ideözönlő idegeneket saját költségén élelmezte és annyi adósságot csinált, hogy csak kalocsai érsek korában szabadult meg attól.

Az elmondottak után világos, hogy pénzkészlete épen nem lehetett, mégis egyházmegyéje iránt való szeretetének és bőkezüségének valóban kiváló jeleit adta. Nevezetesen:

A helybeli gymnásiumnak felvirágoztatása czéljából, a szegénynyebb, főleg vegyes házasságból származott tanulók számára konviktust alapitott, azt felszerelte és jövőjét biztositotta.

A gymnásiumban, saját költségén, kápolnát állittatott és azt minden szükségessel felszerelte.

Az iskolákban felmerült javitásokat és minden mutatkozó hiányt sajátjából fedezett.

A lyceumi és gymnásiumi tanároknak fizetését nagyobbitotta.

A szegényebb javádalmazásu plébánosoknak jövedelmét sajátjából pótolta.

A szegényebb templomoknak, ha nem tartoztak is kegyura-sága alá, kelyheket, patenákat, ciboriumokat, monstrancziákat, egyházi ruhákat stb. osztogatott.

A székesegyházban, melyben püspöksége alatt 75 világi és szerzetes papot szentelt fel, a kanonokoknak stallumot, a növendékpapoknak padokat készittetett. A templomban szószéket és 20 változatu orgonát állittatott fel. A káptalani szekrestyében a ruhaszekrényeket ő csináltatta. És mindezen, itt felsorolt tárgyra, több mint 18.000 forintot költött.

* Innen kifolyólag megtörtént, hogy midőn a püspöknek egy alkalommal Ferdinánd, estei főherceg volt vendége, az ezüstkanál használata felett, ebéd

alkalmával, ártatlan versengés támadt. A főherceg ugyanis, észrevévén a püspök előtt a czinkanalat, vonakodott használni az ezüstkanalát és csak a püspök kérésére volt hajlandó azzal étkezni.

[28]

Kalocsai érseknek 1821. dec. 18. neveztetett ki. Erről Rudnai primás értesitette őt, megirván egyúttal, hogy a szatmári káptalan nagyprépostja, Kovács Flórián lesz püspök-utódja.

Kalocsára való távozása alkalmával, a püspöki miséknél általa használt összes templomi ezüst készletét, nevezetesen: egy finom művű kelyhet és paténát, kannát és tálczát, két ampolnát, tojásdad alaku tálczával, ismét egy más tálczát a püspöki keztyük számára, bugiát, (kézi gyertyatartót,) Missale-mutatót, kis csengőt, a szent olajok számára hármas pixist, mely egy nagyobb, ezüst edénybe volt zárva; különböző szinű, drága, egyházi ruházatot, finom fehérnemű készletet, pontifikálét, missalét, rituálét stb. stb. a szatmári székesegyháznak hagyta.

Klobusiczky tehát Szatmáron gyüjtött, minden szerzeményét jegyesének, az egyházmegyének adományozta, és valamint minden nélkül jött egykoron Kalocsáról Szatmárra püspöknek, épen ugy tért innen vissza amoda érseknek, nem rendelkezvén más kincscsel, mint szent buzgalommal és kiváló erényekkel ékeskedő lelkével.

Szatmárról 1822. év junius 7.-én távozott el Kalocsára, ahol 1843.-év julius 2.-án életének 92. évében a szentség hirében az örökké-valóságba költözött.

Amennyiben Klobusiczky Péter egész élete folyamában az alázatosság erényét kiválólag gyakorolta, végrendeletében az iránt is intézkedett, hogy sirhantját minél egyszerübb emlékkő jelezze. Ezen rendelkezésnek megfelelően a következő latin feliratu márványkő jelzi a nagy férfiunak nyughelyét:

„Petrus Klobusiczky de Eadem, natus 1752. die 26. Junii. 1807. ex Canon. Coloc. Episcopus Szatmár. 1822. Archi-Episcopus Coloc. et Bács. I. O. Leop. M. Crucis Eques, S. C. R. A. M. Act. Int. Status Consil. et ad Excel. Tabui. Septem-Vir. Cojudex.

In Deum pietate, Regem fidelitate,
Patriam amore, egenos liberalitate,
Quosvis affabilitate, humilitate insignis.

Anno sui Archi-Episcopatus 22-o, sacerdotii 67-o, aetatis 92-o, Colocae 2-a Julii 1843. pie obiit, et cineres suos hoc marmore condi voluit."

Forrás: Bedcsula Th. Vita Petri Klobusiczky de Eadem. Colocae. 1859.

Kovács Flórián

[29]

3. Nagy-Daróczi Kovács Flórián.

1821 —1825.

Született 1754. év május 4.-én Diós-Győrött, Borsod megyében, középszerű, de nemes törzsű családból. Atyja Kovács István, megyei tisztiügyész és több uradalomnak és családnak teljhatalmu megbizottja, korán elhunyt és az árva Flórián első nevelését az özvegyen maradt anyára. Csák Annára hagyta. Kovács Flórián alsó és középiskolai tanulmányait Egerben végezte el 1768-ig. Az előbölcsészetet 1769. évben Kassán a Jézustársaságiaknál hallgatta; ugyancsak Kassán és Szakolczán végezte a humaniorákat; a gyakorlati bölcsészet tanulása végett pedig mint papnövendék Bécsbe ment 1772-ben, hol ugyanakkor a négy kisebb egyházi rendben is részesült.

1773.-ik évben a papneveldéből kilépett és a jogi tanfolyam tanulásához fogott; 1774. évben Pesten a királyi tábla hites jegyzői közé vétetett fel.

1775.-évben a világi pályáról, a nagynevű gróf Eszterházy Karoly, egri püspök hivó intésére, ismét a növendékpapok közé lépett és a theologiai tudományok tanulását kitünő szorgalommal elvégezte.

1778. évben márczius 14.-én alszerpapnak, ápril 4.-én szerpapnak és ápril 18.-án áldozópapnak szenteltetett fel gróf Eszterházy Károly, egri püspök által. Első szent miséjét ugyanazon év május 3.-án tartotta meg. Az évnek még hátra lévő részét gróf Szirmay Antal és János nevelésével töltötte el.

A latin és görög nyelven kivül elsajátitotta még a német, franczia és olasz nyelveket is.

1779. évben Jászberénybe küldetett segédlelkésznek; 1783. évben Ungvárt szerepelt, mint tanár; innen Egerbe hivatott, ahol a lelkipásztorkodástan tanára és segédkönyvtárnok volt 1785. évig.

[30]

Ezen esztendőben Borsod-Novajba disponáltatott plébánosnak, ahol a plébániát, mely eddig szélnek és esőnek tárva állott, felépitette és lakhatóvá tette.

Borsod-Novajból 1790. évben Egerbe hivták vissza az egyháztörténelem és egyházjog tanárának, amely tanári széket 12 évig töltött be, egyszersmint szentszéki ügyvéd (fiscus consistorialis) volt; 1801.-ben a két fiatal báró Orczi nevelése volt reá bizva.

Ezután Nagy-Kállóba ment plébánosnak, amidőn egyuttal szabolcsi főesperes volt. Innen 1804. évben november 21.-én szatmári kanonoknak és első nagyprépostnak neveztetett ki.

1821. évben deczember 21.-én szatmári püspök és a sz. Jobbról czimzett realis apátság birtokosa lett. Püspökké szenteltetett 1822. julius 22.-én. Fölszentelő püspök volt Vurum József, nagy váradi lat. szert, kath. püspök, és Pótsi Elek, munkácsi gör. szert. kath. püspök. Baloldali assistensként szerepelt Durtsák János, egri kisprépost.

Jelen voltak a felszentelésen, mint vendégek: Tokodi, Molnár, Bernáfi báró, nagyváradi lat. szert, kanonokok.

Felszentelés után gróf Waldstein János, szatmári kanonok üdvözölte az uj püspököt; erre következett a szokásos kézcsókolás. Azután a püspök mondott allocutiot a Clerushoz és szent beszédet a jelen lévő ker. hivekhez.

Óriási nagy népcsődület volt az ünnepen; sok vidéki küldöttség üdvözölte az uj püspököt. Délben 360 teritékü ebéd, este fényes kivilágitás tette az ünnepnapot emlékezetessé.

Ezután megkezdette Kovács Flórián, mint szatmári püspök az egyházmegye kormányzását, tájdalom, hogy folytonos lábbaja amiatt még a legsajátosabb püspöki functiót is vagy épen nem, vagy csak egész környezetét mély szánalomra inditó megerőltetése mellett volt képes ugy, a hogy teljesiteni azon egész élete fogytáig, melyet a püspöki trónuson töltött el.

Meghalt 1825. év decz. 11.-én és a székesegyház alatt fekvő kryptába helyeztetett el örök nyugalomra. A hagyomány hirdeti Kovács Flóriánról, hogy kitünő szónoki tehetséggel volt Istentől megáldva és nagy jogász volt.

Sirboltjának márványkövére a következő felirat van vésve: „Méltóságos és főtisztelendő nagy-daróczi Kovács Flórián, szatmári püspök és szent jobbi apát ur tetemei nyugszanak e sirkő mögött

[31]
1825. decz. 11.-én végzett 71 eszt. hét hónapos és hétnapos életpálya után. A haza, püspöki megye, tudományos csinosodás s emberiség szives áldásitól s rokoninak könnyes sóhajtásitól körüllebegve: ki Diós-Győrött 1754. május 4. születésével, Jászberényt, mint káplán — 4., Borsod-Novajt, mint első plébános — 5., Egert, mint Egyháztörténet és törvényt tanitó — 12. Nagy-Kállót és Szabolcsot, mint főesperes — 2., a szatmári megyét, mint első nagyprépost s helytartó — 17., mint püspök, majd négy éviglen, apostoli buzgó-ságával, lelkes oktatásaival, élte példatükrével s bölcs atyai kormányával, jó tetteivel, kegyeivel, dicsőité, boldogitá."

Forrás: Bartók Gábor, Szatmár-Németi története. Szatmár. 1860.

[32]

4. Hám János.

1827.—1857.

Gyöngyösön, Heves megyében 1781. január 5.-én Hám József és Pöcs Francziska tisztességes, buzgón vallásos, iparos szülőktől származott. Szarvas Benedek és Pápai Apollonia tartották a szent keresztség vizére, melyet Sikur Ferencz, Szent-Ferenczrendi atya öntött az ujszülött fejére, ki a szeretet apostola, szent János neve mellé még a következő ünnepnek alkalmából a Gáspár nevet is öröklé a szent keresztségben.

A házi gondos, anyai nevelés után az elemi és kis gymná-siumi tanfolyamot, dicséretekkel és jutalmazásokkal elhalmozva végezte Gyöngyösön, hol a Szent-Ferencz-rendi atyák teljesitették a tanitást mindkét tanintézetben.

A Szent-Ferencz-rendi szerzetesek között élt ezen időben Lovassy Benedek atya, ki sok szép lelki és testi tulajdonnal és tehetséggel volt Istentől megáldva és mint ilyen különös isteni Gondviselés folytán lett az ifju Hám Jánosnak vezetője, tanácsadója, emberi alakot öltött őrangyala.

Hám János tizennégy éves korában, mint gymnásiumi ötödik: osztálybeli tanuló, Lovassy Benedekkel együtt, ki mint tanár Gyöngyösről áthelyeztetett, Rozsnyóra került. Itt 1795. évben a „boldog-ságos Szüz Mária-Társulat" tagjai közé lépett és letette a szokásos fogadalmat.

Egy év mulva Lovassy Benedek atyát Rozsnyóról Egerbe rendelték püspöki gyóntatónak. Magától érthető, hogy Hám János, tanulót, kedvencz neveltjét is magával vitte.

Midőn Hám János a gymnásiumi hatodik osztályt bevégezte, kitűnő iskolai bizonyitványa, kiváló testi és lelki tulajdonságai alapján 1798. évben az egri növendékpapok sorába vétetett fel.

Fénynyom. Divald, Eperjes.

HÁM JÁNOS.

[33]

A papneveldében eltelt hat év után, mely időszakot kétségen kivül folytonos ima és tanulás között töltött el Hám János, — gróf Eszterházy Károly halála után üresedésben lévén az egri püspöki szék, — Szányi Ferencz, rozsnyói püspök szentelte őt fel áldozárrá 1804. év márczius 17.-én. Első szent miséjét ugyanazon év husvét első napján mutatta be a Mindenhatónak Gyöngyösön.

Legelsőbben az akkori káptalani helynök által Pászthóra küldetett káplánnak, ahol mindössze három hónapig működött, mert 1804. év november 4.-én Fuchs Xav. Ferencz, érsek által már tanulmányi felügyelőnek rendeltetett az egri papnöveldébe és egyuttal theologiai tanárnak is kineveztetett.

Az 1809-iki évben, a franczia háboru idejében, midőn I. Napoleon Bécset elfoglalta, a felséges uralkodó család Bécsből Egerbe menekült. Ezen időben történt, hogy az ájtatos lelkű királyné, Mária Ludovika, naponta szent misét óhajtván hallgatni, az érsek; rendeletéből, a fiatal Hám prefektus lett a misézéssel megbizva. Hámnak megnyerő külsővel párosult áhitata és szerénysége annyira feltünt a királynénak és környezetének, hogy utóbb, midőn 1817.-ben az egri káptalanban egy kanonoki szék megüresedett, a királyné az akkor már jó hirnek örvendő Hámról megemlékezett s az ő ajánlatára és az érseknek, báró Fischer Istvánnak felterjesztésére a király a 13 év előtt fölszentelt áldozárt nevezte ki az egri üres kanonoki stallumra. Ugyanakkor a papnevelő intézetnek igazgatójává, a szentszéknél a házassági kötelék védőjévé lőn; ezen kivül még mint theologiai tanár is müködött.

1827.-ik évben május 25.-én, anélkül, hogy csak sejtette volna, arról értesült hivatalosan, hogy Kovács Flórián, szatmári püspök elhalálozása következtében, I. Ferencz, apostoli király őt szatmári püspöknek nevezte ki.

A királyi kinevezéshez XII. Leo pápának megerősitése is hozzájárulván, s az uj püspök Egerben 1828, év márcz. 16.-án felszenteltetvén, elérkezett az idő, hogy a szatmári egyházmegye kormányát átvegye.

A szatmári székesegyházban 1828. év ápril. 15.-én végbement ünnepélyes székfoglalója után, Hám János püspök tényleg megkezdette egyházmegyéjének áldásteljes kormányzását.

[34]

És most lássuk szabatos mondatokba összefoglalva Hám János püspök életének főbb jellemvonásait és püspöki kormányzásának idejében tett alkotásait. A nagy püspök jellemvonásai valának:

1. Az Isten és embertársa iránt való szeretet. Ez volt mindazon tettének, melyeket alantabb elősorolunk, egyetlen rugója, inditó oka. Kitüntette különben ő ezt már mint kanonok, midőn Gyöngyösön Isten házának oltárára letette legelső nagyobb ajándékát és ugyanott a szenvedő emberiség oltárára szintén meghozta nem csekélyebb értékű

második áldozatát. Mint kanonok több mint 56 ezer forintot adott jótékony czélokra.

2. A szeid lelkület. Soha nem lehetett őt haragra gerjedve látni; lelkülete állandóan a csendesen nyugvó tengerviz szinéhez hasonlitott. 1848. évben a szabadságharcz alkalmával egy férfiu őt Szatmáron, egy ház erkélyéről az összecsődült nagy néptömeg előtt, ártatlanul és igazságtalanul, hazaárulónak és ugyanazért javadalmaitól, vagyonától, sőt életétől is megfosztandónak kiáltotta ki. Ezen férfiu a szabadságharcz lezajlása után elfogatott és börtönbe került. És, ime, Hám püspök volt az, ki a fogolynak érdekében a büntető törvényhatósághoz folyamodott és az illető férfiunak szabadon bocsátását kérelmezte és ki is eszközölte.

3. Az apostoli buzgóság. Igazolják ezen jellemvonását jótékony, emberbaráti alkotásai; de igazolják különösen papi ténykedései. Buzgóbban imádkozni, mint Hám püspök imádkozott, ember nem képes. A szent miseáldozatnak bemutatásakor egész valója mintegy átszellemült. Egyetlen napon sem mulasztotta el a szent misének elmondását; még halálát megelőző reggelen is misézett. Havonkint kétszer végezte el szent gyónását.

Sátoros ünnepeken az ünnepélyes szent misét, kellő segédlet kiséretében, lélekemelő áhitattal végezte. Nem kevesebb buzgósággal és lelkesedéssel hirdette a szószékről Isten igéjét és pedig nemcsak nagyobb ünnepek alkalmával, de számtalanszor máskor is. A nagybőjti szent beszédeket is többnyire ő tartotta. Ezen szent beszédeknek egy részét, a püspöki székben jelen időben utódja, Meszlényi Gyula püspök, — ki nagynevű elődje minden emléke iránt hálás kegyelettel viseltetik és a szent életű elődnek boldoggá, illetőleg szentté avatása ügyében is már évek óta fáradságot

[35]
nem ismerő buzgalmat tanusitott és tanusit, — saját költségén 2 kötetben ki is adta.

Hám János püspök nem elégedett meg azzal, hogy a nagyobb ünnepeken a székesegyházban pontifikált, de máskülönben is minden ünnepnapon és vasárnapon megjelent a nyilvános isteni tiszteleten, a legnagyobb áhitattal hallgatván az énekes szent misét és a szent beszédet, délután pedig a vecsernyére és később, este az általa meghonositott szent-olvasó ájtatosságra is megjelent és részt vett azokban a hivekkel együtt. E háromszori utat otthonról a templomig mindig gyalog tette meg, még pedig meglehetős távolságról, t. i. az u. n. régi rezidenciától.

A husvéti ünnepet megelőző nagyhéten és a székesegyház bucsúünnepének előestéjén órákig ült a gyóntatószékben és hallgatta az egybesereglett hivek szent gyónását.

Egyéb, időszaki ájtatosságokban is, igy péld. az általa épitett szatmári kálvárián a nagybőjtben tartatni szokott keresztuti, továbbá a nep. sz. János nyolczadán, az akkor még fennállott kápolnában, végzett ájtatosságokban mindenkor részt vett.

Az Oltáriszentség iránt oly mély hódolat- és áhitattal viseltetett, hogy azt majdnem egészen a földig leborulva imádta.

A hamvazó szerdát megelőző három napon, az Oltáriszentség nyilvános imádása alkalmával, az oltár előtt elhelyezett térdeplőnek, kemény deszka zsámolyán térdelve, ugy kitartá az imaórát, mint bármelyik fiatal papja.

A szent körmeneteket rendesen maga vezette; nagypénteken A szent sirok látogatásakor a körmenetben, a hiveknek nagy épülésére, jelen volt. Nagycsötörtöktől husvétig semmit sem evett.

Hám püspök a szó valódi értelmében az imádság és ájtatosság példaképe volt. Imája gyakran csodaszerű hatással, eredménynyel látszott birni; igazolja ezen feltevést, egyebek közt, azon eset, midőn 1855. évben kolerában sulyosan betegen fekvő titkárát és egy más alkalommal a szatmári irgalmas néneknek nagyfoku lázban betegen sinylő és már a halállal vivó tartományi főnöknőjét a szemtanuk meggyőződése szerint a püspök imája mentette meg a haláltól.

Emlitést érdemel még az is, hogy Hám püspök egy időben, tovább, mint egy éven át t. i. 1841-ik augusztus 1.-től egészen

[36]
1842. október utolsóig, mint szatmári plébános tényleg müködött, mielőtt t. i. az elhalt Lázár János, kanonok-plébános halála után, a plébánosi állás Linczi Józseffel ismét betöltetett volna. Ezen alkalommal a püspök kiérdemelt, plébániai jövedelmét a helybeli kórháznak ajándékozta.

Nagy buzgóságot fejtett ki a püspök a katholikus egyházon kivül lévőknek az igaz hitre való visszatéritésében, anélkül azonban, hogy prozelitáskodott volna; a megtért szülők gyermekeinek kath. szellemben való nevelésére és ingyenes ellátására konviktust alapitott.

4. Hám püspök, mint a tudományok kedvelője. Mindent elkövetett, hogy a helybeli papnevelő intézetben buzgó és tudományos tanárok és elüljárók legyenek alkalmazva; azonkivül a kitünőbb tanuló és kiválóbb erkölcsi magaviseletű ifjakat részint a pesti központi, részint a bécsi Pázmány-alapitotta papnevelő intézetbe köldötte tudománykincs szerzése végett, hogy onnan visszatérve, Szerzett ismereteiket az egyházmegyében terjeszszék.

5. Hám püspöknek jó hirneve. Azon erények és kellékek, melyeket a püspök első főpásztori levelében megyebeli papjainak szivére kötött, figyelmébe ajánlott, ő benne tényleg megvalának, még pedig feltünő mértékben. Elmondhatta volna magáról: „Példát adtam nektek, hogy amint én cselekedtem, ti is ugy cselekedjetek." (Ján. XIII. 15.)

Igazolják ezen állitást nem csupán egyes egyének, kik a nagynevü püspök közvetlen közelében éltek és vele gyakran érintkeztek; de különösen fényesen bizonyitja azt a szatmári székesegyházi káptalannak 1848. évi julius 29.-én kiállitott azon okmánya, melyet b. e. Hám püspöknek esztergomi érsekké és

Magyarország herczegprimásává történt kineveztetése alkalmával a bécsi apostoli nuncziatura felszólitására, az informatorius processus, kánonszerű, eljárás, megejthetése végett, a szatmári székesegyházi káptalan illető helyre felterjesztett.

6. Hám püspölc háztartása, életmódja. A szent életű püspök háztartása és életmódja igen egyszerű és takarékos volt. Huszanhárom évig az u. n. régi rezidencziában lakott. S habár az új szép, sőt nagyszerü püspöki palota régen felépült már, nem kivánkozott

[37]
ki megszokott, szegényes, régi hajlékából, mig végre az előrehaladott életkor és azon körülmény, hogy közelebb jut a székesegyházhoz, mintegy kényszeriték őt az átköltözésre.

Amily szük volt a b. e. püspök lakhelyisége, épen oly csekély számu volt udvari személyzete is; egyháziak: titkár, caeremoniarius; világiak: egy huszár, egy kifutó szolga, (cursor,) egy kocsis, két férfi udvari és két női konyhacseléd. A szakács a városban lakott és onnan járt be munkáját végezni.

A napirend, melyet a püspök magának kitüzött és lelkiismetesen, pontosan megtartott, a következő volt: Felkelés reggeli 4—5 óra között. 6—7 óratájban ment misézni házi kápolnájába. Reggelizni nem szokott. Kilencz órakor végezte udvari papjaival és felszentelésre váró lévitákkal a reggeli szent zsolozsmát. Azután az egyházmegyei ügyeket intézte el titkárjával. Ennek végeztével dolgozott maga is, számtalan iratot sajátkezüleg fogalmazott, (igen sokat és szépen irt) a titkára által irottakat gondosan átolvasta és gyakran tetemesen kijavitotta. Majd látogatókat, tisztelgőket, folyamodókat stb. fogadott és hallgatott meg.

Étkezése egyszerű, magyaros, házias volt. Szivesen látott bárkit vendégül. A vidékről bejött papjainak a püspöki lakba kellett szállaniok és asztalánál étkezniök. Bort vagy kávét soha nem ivott. A husvételőtti nagy böjtöt teljes szigorral megtartotta és ugy papjaival, mint a papnövendékeivel megtartatta. Egész éven át hetenkint pénteken kivül még szerdán és szombaton is szigoruan bőjtölt.

Ebéd után három órakor papi személyzetével a szent zsolozsmának még hátralévő részeit, u. m. a vesperást és kompletoritumot végezte el.

A kötelező szent zsolozsmának elvégzése után magánajtatosságait, péld. a szent olvasót stb. végezte. Kedvező időben egyedül lement a kertbe, folytonosan imádkozván vagy elmélkedvén; ilyenkor még udvari papjai sem követhették.

Hetenkint, két izben, látszólag rendes sétája volt és pedig kedden az irgalmas szerzetesek kórházába és csütörtökön az irgalmas nénék zárdájába.

Vacsorálni nem szokott vagy csak igen keveset. Este későn feküdt, tulajdonképen pihent le a keskeny és kemény pamlagra. Ágyban nem hált soha.

[38]

9. Hám püspök takarékossága, önmegtagadása.Egyszerű volt asztala, egyszerű volt élelme. Ami az asztalra került, azt ette. Sokszor lehetett étkezésközben észrevenni, hogy miképen tagadja meg önmagától még legkedveltebb ételét is. Még inkább takarékoskodott utazásai alkalmával. Semmi fölösleges, nélkülözhető élvezetre nem szoktatta magát; a szórakozást nem kereste, semmi, bár ártatlan játékot nem üzött.

Önként elvállalt, szigoru bőjttel és hozzá czilicziummal sanyargatta testét. Püspökünk birtokában van két ilyen czilicziu m, (apró tüskékkel ellátott vas lánczocska, melyet a test sanyargatására szent életű emberek szoktak olykor puszta testükön öv gyanánt viselni, s alkalmazva olykor vérzést is idéz elő).

Amily takarékos, önmegtagadó és szigru volt önmaga iránt, ugyanazt kivánta, habár nem oly nagy mértékben, papjaitól is.
Jutalom és elismerés nélkül soha sem hagyta papjainak érdemét.

10. Hám püspök alkotásai. Hám a keresztény takarékosság, önmegtagadás és tökéletesség fokozatain igen magasra emelkedett, ugy, hogy magát illetőleg még a szükségeseket is igen szűk körre szoritotta, hogy annál több jót tehessen másokkal. Igy jöhettek és jöttek csak létre alkotásai, melyeket itt csupán névleg sorolunk fel Alkotásai valának:

a. Szegényeknek aggápoló intézete.

b. Irgalmasrendiek kórháza.

c. A székesegyház diszitése és fölszerelése.

d. Irgalmasnénék zárdája, leánynevelő intézet. e. Konviktus, tápintézet.

f. Kálvária.

g. Temetőben kápolna.

h. Szent Ferencz-rendi szerzetes ház. (Tanitóképző.)

i. Templomok, plébániák, iskolák épitése.

Az itt felsorolt monumentális intézetek és épületek létrehozására és fentartására, nem különben több, egyházmegyei jótékony intézményekre, végrendeletileg, több százezer forintnyi összeget forditott és adományozott, örököse gyanánt a szatmári egyházmegyét, lelki jegyesét, jelölvén meg.

[39]

11. Hám püspök szenvedései. Hámnak, mint Isten egyik választottjának, volt mindig szenvedése. Örömét ürömmel vegyité folytonosan az isteni Gondviselés. De a legnagyobb szenvedés, a keserüségek legsulyosabbika, még csak ezután érte őt utól.

1848-ik évnek küszöbén állunk. A hazai szabadságharcznak emlékeit és élményeit a b. e. püspök maga irta meg egy 34 ivre terjedő emlékiratában. Ezen emlékirat nyomán csupán a b. e. püspök életére vonatkozó egy pár mozzanatot fogok itt röviden megemliteni.

Fennemlitett év Urnapja után, mely ünnepet itthon, Szatmáron, töltött, Pestre ment a püspök; ekkor értesült arról, hogy esztergomi

érsekké és Magyarország herczegprimásává lett kinevezve. E kinevezés tette elkeseredetté a megboldogultnak életét egészen, azon idő pontig, mig végre 1849. julius 14.-én lemondott az esztergomi érsekségről és Magyarország herczegprimási állásáról és visszatért kedves egyházmegyéjébe.

Életleirásának itteni szük keretében képtelenség részletesen ecsetelni azon kálváriai járdalatot, melyet a b. e. püspök megtett fennemlitett kineveztetése idejétől egészen az arról való leköszönés idejéig. Igen jellemző a b. e. püspök ama mondása, melyet akkor jegyzett naplójába, midőn először értesült arról, hogy primássá lőre kinevezve; a b. e. püspök ugyanis, mintegy belátva a jövő rejtelmeibe, bús sejtelemmel, igy kiáltott fel aggodalmában: „Domine, elevans allisisti me." „Felemelvén, földre sujtottál engem, Uram !"

12. Hám püspök visszatér Szatmárra. Egy év és három havi távollét után visszajött a b. e. püspök székhelyére 1849). év október elején. Midőn, Nagy-Majtény felől közeledve, a Szatmár város alatt folyó Szamos partjához ért, leszállott kocsijáról és a viz szinén lebegő hajóhidon jött át. Már késő este volt. Csak kevesen, a püspöki udvar legmeghittebbjei, értesültek a főpásztornak hazaérkezéséről. A buzgóbb kath. polgárok közől mintegy hatvanan vár" ták a parton a régóta nem látott, fájdalmasan nélkülözött püspökatyát. Néma csendben fogadták. Öröm és fájdalom vivott szivök-ben. Boldog volt, aki, könnyes szemekkel, megcsókolhatta a püspök köpenyege szélét. Szótlanul haladt ezután a kis hű csapat az ócska rezidenczia felé. Itt a kisded kápolnában már égtek a viasz gyertyák; a püspök ide ment be hálaimáját elvégezni. Már éjfél

[40]
volt, de a püspök még mindig imádkozott. Egyenkint széledtek el kisérői a legnagyobb csendben a püspök magában maradt és itt, az Ur oltárának zsámolyán, tölté az éjet, reggel vették észre, hogy az egész szál gyertyákból csak kis rész maradt fenn.

13. Hám püspök folytatja és betetőzi alkotásait. A nagy püspök eddig épitett, most alapit. Eddig a leghasznosabb intézeteket állitotta fel, most gazdag alapitványokat rak le, hogy az általa létrehozott intézmények szilárd fennállása, üdvös müködése biztositva legyen az idők végéig.

14. Hám püspök végnapjai és halála. Eletének utolsó két évében lelke már főleg csak önmagával foglalkozott; egészsége hanyatlani kezdett.

1857. évi advent két első vasárnapján még megjelent a templomban, de azután otthon maradt, azon szándékkal, hogy a karácsonyi ünnepekre be ne rekedjen és erőt gyüjtsön. Az ünnepeken még pontifikálni és prédikálni készült; azonban köhögése fokozódván, kénytelen volt ezen tervéről lemondani. Nem mehetett többé templomba, de nem feküdt le.

Az ünnepek előtt meggyónt. Házi kápolnájában, szokása szerint, a legnagyobb buzgósággal elvégezte a szent misét. 1857. deczember

29.-én még misézett. Este szokott módon nyugalomra tért. Éjfélkor igen roszul lett, miért is elhivatta gyóntatóját. Köpenyegével fedve, a pamlagon ülőhelyzetben, szemeit égre emelve, karjait kitárva hallatott egy utolsó, halk, mély fohászt: "Én jó Istenem!" és szeliden elszenderült, elszállott lelke az örökkévalóságba.

Temetése 1858. január 7.-én történt meg; és most ott nyugszik a nagy püspök az általa ujjá emelt, diszes székesegyház sirboltjában a dicsőséges és boldog feltámadásnak és örök jutalomnak nagy napjáig.

Szivét, egy diszes urnába rejtve, az általa alapitott irgalmas nénék zárdatemplomának sirboltja őrzi drága ereklyeként.

A szent életű püspöknek holt testét magában rejtő koporsón a következő, tartalmas felirat van: „Cineres mortales immortalis Excell. ac Rss. D. D. Joannis Hám, Eppi Szatmár. S. C. R. et A. M. St. Int. Cons. Abbatis B. M. V. de Szent Jobb. Obiit 1857. 30. Dec. a. aet. 77."

[41]

„Alter Stator Dioec. Szatmár. Fundator Hospitalis Civ. Claustri F. F. Misericord. Domus Sororum de Charitate. Educand. Nobil. et Militar. Puellarum. Conv. F. F. Min. S. Franc. Convict. Soc. Jesu. Exstructor Basilicae Cathedral. Item Beregszász, Nagy-Szőllős etc. Parochiar. Scolar. Capellarum, Calvariae. Dotator Fundi Dioeces. Tandem Bona Omnia Sponsae Suae Legavit."

Mielőtt ezen nagy püspök életének leirását befejezném, megemlitem, hogy boldoggá, illetőleg szentté avatási ügye, — a püspöki székben jelenlegi utódjának, fáradságot nem ismerő, buzgó utánjárása folytán, — Rómában, a Szentszéknél, folyamatban van. Engedje a Mindenható, hogy püspökünknek és vele együtt az egész egyházmegyének ama forró óhajtását, hogy a megboldogultat oltárainkon, a szentek között nyilvánosan tisztelhessük, mielőbb siker koronázza.

Forrás: Irsik Ferencz, Hám János élete. Szatmár, 1894.

[42]

5. Haas Mihály.

1858.—1866.

Született 1810. ápril. 8.-án Vasmegyének Pinkafő mezővárosában, hol nagyatyja jegyző, atyja pedig posztónyiró iparos volt. Iskoláit a sz. életü Weinhofer József, pinkafői plébános atyai, bölcsvezetése mellett szülőhelyén, továbbá Szombathelyen és Pécsett, kitünő sikerrel végezte. Itt, Pécsett, határozta el a jeles fiatal tanuló, midőn a hivatás választásának ideje már elérkezett, hogy az egyházi pályára lép; óhaja megvalósult, midőn az országos hirű, báró Szepessy Ignácz, pécsi püspök, őt papnövendékei közé felvette. Theologiai tanulmányait, mint Pázmány-intézeti növendék a bécsit egyetemen végezte. 1834. augusztus 6.-án (Urunk szineváltozása, ünnepén) áldozó pappá szenteltetett; első szent miséjét szülőhelyén ugyanazon év pünkösdutáni 13.-ik vasárnapon mutatta be a Mindenhatónak.

Ezen ünnepélyes alkalommal a primicziai szent beszédet nagyérdemű nevelője, Weinhofer József, plébános tartotta. Valóban meghatók és szivből fakadtak ama szavak, melyeket Istennek tapasztalatokban gazdag szolgája intézett ekkor a fiatal paphoz, egyebek közt, mondván: „Te a szent keresztségben a szép és sokat jelentő Mihály nevet nyerted. Serkentsen téged már e név arra, hogy a kath. egyháznak dicsőségéért, annak védelmezője, szent Mihály főangyalnak, példáját követve, küzdjél. Te egy jelentőségteljes napon, Urunk színeváltozása, megdicsőülése ünnepén szenteltettél fel áldozó pappá; iparkodjál, teljes erődből, hogy lélekben te is átváltozzál. Megtörténik pedig benned ezen átváltozás, ha az. Isten iránt való szeretet lesz beszéded, az elmélkedő ima lesz lé-lekzetvételed, az ártatlanság lesz gyönyörüséged, az erény lesz életed, az örökkévalóság után való epedés lesz egész lényed." (Weinhofer J. sz. beszédei, kiadta dr. Haas M. 1853.)

HAAS MIHÁLY.

[43]

Fájdalmasan nélkülözte a primicziáns ezen nagy napon áldott emlékű szüleit, kiket ekkor már a föld hideg hantjai fedtek.

Jelen voltak azonban, némileg kárpótlásul, az első szent misén nagyatyja és nagyanyja, kik ekkor ünnepelték egybekelésük; ötvenedik évfordulóját. Ezekre esdette le „az egyház viruló, fiatal jegyese" Istennek szent áldását, hogy majdan egykoron, mint Simeon és Anna, boldogul és békeségben távozzanak el e siralom völgyéből az örökkévalóságba.

Lelkipásztori müködését, mint segédlelkész, Ozorán kezdette meg, Földváron és Pinczehelyen folytatta; innen székesegyház káplánnak rendeltetett. Ekkor ismerte fel báró Szepessy Ignácz fiatal papjában, a ki mint hitelemző és egyházi szónok ritkitotta párját, — ama nagy tanitói képességet, mely Haas Mihályban rejlett. Kinevezte tehát őt a püspök 1837-ik évben a pécsi lyceumban a történelem tanárának, miután kevés idővel azelőtt Haas Mihály a pesti egyetemen a bölcsészeti szigorlatokat kiáltotta és tudori ran-got szerzett magának.

Mennyire becsülte, értékelte Pécs városa Haas Mihály szép, lelki tehetségeit, kitűnik abból, hogy őt 1846. évben belvárosi plébánossá választotta. Igaz ugyan, hogy ezen választás folytán, most Haas Mihály hivatásos működési köréből kiragadtátott; ő azonban örömest hódolt a meghivásnak és fennemlitett év május elején elfoglalta uj állását. Ezen állásban lelkészi teendői között az iskola vezetése volt egyik fő gondja.

Az egyházi és tanügyi téren szerzett személyes érdemeinek jutalmául 1847. május 1.-én a felséges király által Szent Benedekről nevezett sűmeghi cz. prépostnak neveztetett ki.

1853. év elején Pest-kerületi iskolatanácsossá neveztetett és ezzel kezdetét vette működésének egy dicsőséggel teljes részlete. Oly téren indult el ugyanis működni, melyen alíg akadt versenytársa. Telve volt tapasztalatokkal; telve volt az ifjuság iránt szivből fakadó szeretettel, kedélyvidámsággal, emberies őszinteséggel, meggyőződésből eredő, erős akarattal, Magyarországnak visszonyait illetőleg kellő tájékozottsággal, a tudományos téren való haladás-élénk és kitartó lelkesedésével, az ország népe igényeinek világos megértésével, a haza és fejedelem iránt való áldozatkész odaadással és, ami egész lényének talpkövét képezte, az isteni Gondviselés

[44]

iránt való bizalommal, mely egybe volt füzve az őszinte jámborsággal. Ilyen volt Haas Mihály, mint tanférfiu!

Igaz ugyan, hogy Haas Mihály, mint iskolatanácsos, nem volt ment minden tévedéstől; ámde jól tudjuk, hogy „errare humanum est," Haas Mihály pedig szintén csak ember volt. A jó ügy iránt való könnyen fellobogó lelkesülése, a rosz dolog miatt hamar fellángoló buzgalma néha talán elhamarkodott tettre is ragadták őt; ámde ti, jó emberek, kik olykor kővel dobáltatok reá, vajjon nem láttáttok-e őt,

soha más minőségben? Nem láttátok-e őt, midőn szeretetteljesen alkotott, midőn fejlesztett, épitett és jóttett? Ha nem láttáttok, akkor nincsen jogotok felette itéletet mondani; mert nem ismertétek ama jellemet, amelyet megrágalmaztok, még csak kivülről sem, annál kevésbbé tudjátok méltányolni a belső embernek értékét.

Haas Mihálynak ugy az egyházi, mint a világi téren szerzett érdemei minden nemes ügy iránt lelkesülő és erős meggyőződésű szivéből fakadtak. Kortársai, kik őt ismerték, nem tagadhatták meg tőle, hogy kiváló képességeinek megadják az elismerés méltó jutalmát.

Midőn Szitóvszky Ker. János, mint esztergomi érsek, előbb pécsi püspök és Magyarország herczegprimása 1854. évben mint kardinális első izben volt hódolni a pápánál, Rómában, Haas Mihályt ugy mutatta be IX. Pius pápának, mint a magyar papságnak diszét és a pápa ekkor Haas Mihályt titkos kamarásává nevezte ki.

Ámde disze volt Haas Mihály az országnak is, mert alig két éves, iskolatanácsosi, nyilvános működése után, a felséges uralkodó pár egybekelése alkalmával, a Ferencz József-rend lovagjává lőn felavatva.

Igy haladt Haas Mihály a kitüntetések lépcsőzetén fokról-fokra, noha, szerény természeténél fogva, iparkodott mint a költő mondja: „legszebb érdemeit is a grácziák fátyolával boritani."

S noha barátságos volt társalgási modora és jóakaró volt embertársainak megitélésében és visszavonult mindattól, a mi papi vagy tanférfiui ügyköréhez nem tartozott, mégis állandó birálgatásnak volt minden működése kitéve azok részéről, kik korlátolt világnézletükkel nem voltak képesek azon magaslatra emelkedni, a melyen ő haladt.

[45]

Igy támadt azután azon igazságtalan szemrehányás is, hogy Haas Mihály, mint tanférfiu, germanizator volt.

Ezen vádaskodás helytelen volta mathematikai biztossággal czáfolható meg. Nevezetesen a tankerületéhez tartozó 14 gymnasium közől csak kettő volt német nyelvű, ellenben 12 gymnasiumban magyar volt a tanitási nyelv. Továbbá ugyanazon tankerületben 1857. évben 606 népiskolában magyar volt a tanitási nyelv és csak 78 iskolában tanitottak németül. Sőt még a német, szláv, ruthen és szerb tanitási nyelvek mellett is vegyesen használatban, alkalmazásban volt a magyar nyelv. S ha összevetjük a magyar nyelvnek térfoglalását 1851-ik évtől 1857.-ig, mindenesetre Haas Mihály érdeme, hogy a magyar nyelv ily szép haladást tett az ő tanfelügyelői müködésének idejében.

Avagy jogos, lehetséges volt-e azt Haas Mihályról feltenni, hogy a német nyelv terjesztésében buzgólkodik és németekké akarta tenni a magyar ajku növendékeket? hiszen ország-világ tudta róla, hogy tanférfiui müködése idejében ő alapította a „Tanodái Lapok" cz. folyóiratot, melyet Lonkay Antal szerkesztett. Haas Mihály volt e folyóiratnak vezető és éltető szelleme. A magyar nyelvnek művelése

érdekében ő közölt abban legtartalmasabb czikkeket. És mégis őt germanisatornak nevezték. Valóban nem képes az ember megitélni, mi ezen állitásban a nagyobb: a roszakarat-e vagy a bárgyuság ?!

Magyarországban, más államokhoz, például Németország vagy Ausztriához viszonyitva, azon időben, midőn Haas Mihály, mint iskolatanácsos működni kezdett, ugy a gymnasiumi, mint a népiskolai tanitás igen alacsony szintájon állott; ezen állitás igazvoltát elismeri mindazon tanférfiu, ki akkor szerepelt. Nem voltak még az országban gymasiumi tanárokat képző intézetek, nem voltak, vagy csak igen fogyatékos tanitóképezdék. Ha fennemlitett iskolákban, gymnasiumban, vagy elemi iskolában valaki működni akart, a szomszéd államba; Ausztriába, kellett mennie a szükséges ismeretek megszerzése végett.

Ezen eljárást helyeselte, ajánlotta és sürgette Haas M. és vele együtt mindenki, aki a tanügygyei foglalkozott. Ezt teszik napjainkban a kormányférfiak, midőn egyes szakismeret elsajátitása végett, államköltségen, külföldre küldenek egyes, tehetséges ifjakat. Ennyiből

[46]
állott Haas Mihály germanisator szerepe. Látjuk tehát, hogy a vádaskodás nem volt egyéb, mint tulhajtott magyar sovinizmus!

1858. évi ápril. 18.-án megjelent a hivatalos lap rovatában, hogy Őfelsége, a király dr. Haas Mihályt Szatmár-egyházmegye püspökévé nevezte. Egész Magyarország bámult a felett, hogy mi ként lehet ily ugrást tenni, hogy valaki püspökké lesz, mielőtt kanonok lett volna. Természetesen arról senki sem kételkedett, hogy
Haas Mihályban a képesség megvan a püspöki hivatal és méltóság viselésére.
Maga Haas Mihály is meg volt lepetve, sőt megrémült a Gondviselés ezen intézkedése fölött, mivel vágyainak szárnyain soha sem szállott ily magas régiókba.

De a felséges király és a hatalomban lévők tudták, hogy Haas Mihály oly jellem, melyben bizni lehet és oly tehetség, melyre lehet támaszkodni.

Még nyolcz hónapot töltött ezután a fővárosban Haas Mihály bizalmas emberei körében; 1858. szept. 27.-én megtörtént Rómá-ban a praeconisatio, illetőleg kánonszerű megerősités IX. Pius pápa által.

1859. évben február 13.-án szentelte fel püspökké Haas Mihályt az esztergomi bazilikában Sczitóvszky Ker. János, esztergomi érsek, Magyarország herczegprimása.
1859. évi márczius 6.-án foglalta el Haas Mihály püspöki Székét Szatmáron a székesegyházban.

„Adjátok meg az Istennek, ami az Istené, és a császárnak, a mi a császáré, mondotta Haas Mihály püspök a hivekhez intézett, első szent beszédében, — és emlékezzetek meg arról, amit 1711. évben az utolsó kuruczok itt Szatmáron a császárral szemben teljesitettek, ami t. i. őt megillette. Ezt fogom nektek hirdetni és nem szünöm meg

nektek soha hirdetni, ha még nagyobb kort is érek el, mint szent János apostol elért."

Mily gyujtó hatást gyakorolt Haas Mihály püspöknek szent beszéde és előadása a hallgatókra, kitünik abból, hogy a hallgató közönség megfelejtkezve a helynek szentségéről, háromszoros, a templom falait megrengető „Éljen" kiáltásba tört ki.

Hasonló tartalmu és irányu főpásztori levelet intézett Haas Mihály püspök megyebeli papjaihoz.

[47]

Püspöki müködéseiből kiemeljük a nagytehetségű főpásztornak következő intézkedéseit:

1859. év ápril. 5.-én megalakította a házassági egyházi törvényszéket (tribunal matr.) és kinevezte e törvényszék tagjait.

1859. október havában a Hám János által épitett, a szent Ferencz-rendieknek megtelepitésére szánt, de be nem fejezett épületet, a püspök az irgalmas nénék gondozására bizta, kik abban betegeket, árvákat stb. gondoztak. Az intézet védnökségét elfogadta Hildegarde főherczeg asszony, Albrecht főherczeg neje. Mennyei pártfogó lett szt. Hildegardis.

1861. jul. 31.-én kiadta a szatmáregyházmegyei alapitványi pénztár kezelését illető szabályzatot.

1863-ik évben szept. 27.-én a papneveldének kormányzását és a theol. tantárgyak tanitását a Jézustársasági atyákra bizta; kik ezen állásban 1868. jul. 31.-ig megmaradtak, amidőn helyettök ismét egyházmegyei papok alkalmaztattak.

Ugy a püspök, mint a káptalan tagjai 1859. évben Albrecht főherczegnek önkéntes katonák toborzására nagyobb pénzáldozattal szolgáltak, amit a főherczeg a püspökhöz intézett levelében megköszönt.

Haas M. püspök az ország kormányánál kieszközölte, hogy A szatmári kath. főgymnásium 1863. okt. 30. óta nyilvános kir. kath. gymnásiumok sorába vétetett föl; biztosittatván a szatmári püspökök számára bizonyos előjog, az elődök áldozataiért.

Őszentsége, a római pápa iránt kiváló tisztelettel és kegyelettel viseltetett mindenkor a püspök, ennek az által adta jelét, hogy ugy maga, mint az általa felszólitott, káptalan és megyebeli papság tetemes összeget adományozott „Péter-fillér" czimen a szent Atyának éveken keresztül.

Midőn az egyházmegyében, mint püspök, körutját tette, rettegett és pirult mindenki, ha rendetlenség és hanyagság volt a templomban vagy iskolában; ellenben áldás és öröm fakadt utjában, gazdag ajándék hullott a püspök áldó kezeiből, hol az egyházban rend és tisztaság, az iskolában szorgalom és haladás volt tapasztalható.

Fájdalom, igen rövid volt azon időszak, mig Haas Mihály, mint püspök szerepelt; tulajdonképen csak a hiányokat és fogyatkozásokat ismergette és födözgette föl: a tettek napjai csak azután következkezte volna, ha a Gondviselés másként nem intézkedik.

[48]

Mielőtt e nagynevű főpásztornak életleirását befejezném,megemlitem még irodalmi működését is. Kiadta báró Szepessy Ignácz, pécsi püspök szent beszédeit.

Megirta Baranya megye ismertetését. Német nyelven kiadta: Gedenkbuch der Stadt Fűnfkirchen. Van tőle több, magyar és német nyelven szerkesztett szent beszéd és alkalmi dolgozat. Dolgozott a bécsi és külföldi német lapok számára tudományos, Magyarországot illető értekezéseket. Kiadta Weinhofer József, pinkafői plébános szent beszédeit. Sok jeles czikket irt a „Religio" cz. folyóirat számára. Igen nagybecsű történeti jegyzetekkel kiadta 1864. évben a szatmármegyei Schematismust.

Haas Mihály püspök mint egy meteor tünt fel a láthatáron és ismét mint egy meteor szállott váratlanul alá. Meghalt 1866. márczius 27.-én Pesten. — Végrendeletének utolsó szavai, a melyekben egész lénye még egyszer és utóljára felragyog, a következők: „A szatmári egyházmegye minden papjának szivem mélyéből mondok köszönetet ama számtalan és különféle szolgálatkészségért, béketürésért, melyekkel irántam és gyengeségeim iránt viseltettek; ama buzgalomért, melylyel óhajaimat és parancsaimat teljesiteni iparkodtak. Engedje meg nekem a jó Isten, hogy örvendjek egykoron velök egyetemben a mennyben, kik kedves fiaim és testvéreim voltak itt e földön. Bocsássatok meg nekem, testvéreim és fiaim, ha megsértettelek valaha benneteket és emlékezzetek meg rólam az. Ur oltáránál. Az Atya Uristen őrizzen meg benneteket minden rosztól és üdvözitsen egykoron."

Eltemettetett Haas Mihály püspök Szatmáron a székesegyház alatti sirboltban. Az örök világosság fényeskedjék neki, nyugodjék, békében!

Források: Dr. Richard Rotter, Michael Haas, Lebens Skizze. Ofen. 1859.

Danielik és Ferenczi, Magyar irók életrajza. Pest, 1856.

A megboldogultnak körlevelei.

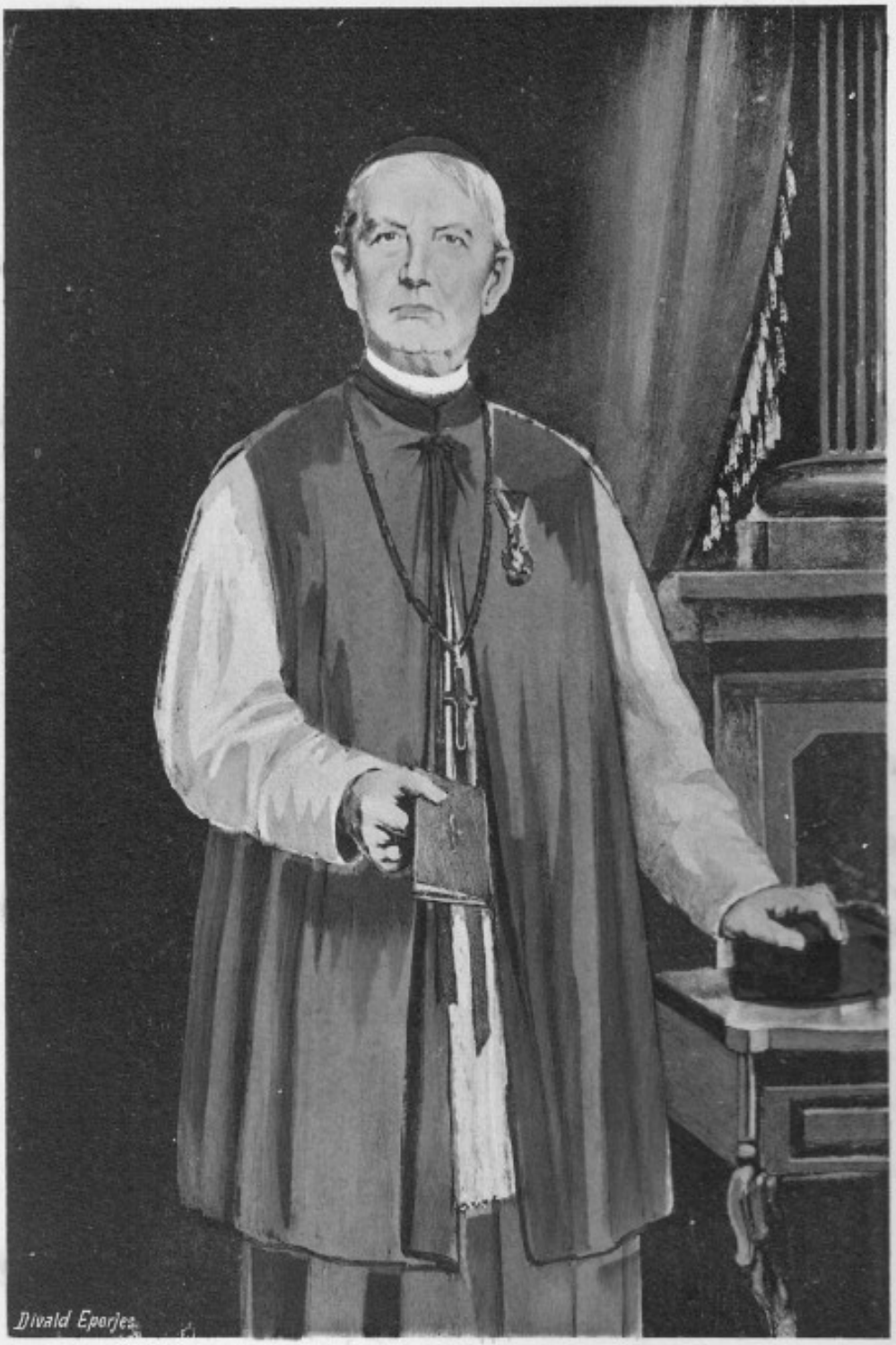

BIRÓ LÁSZLÓ.

[49]

6. Kézdi-polányi Biró László.

1806.—1872.

Született 1806. január 6.-án Kővárvidék, Nagy-Somkut nevű városában székely eredetű nemes szülőktől; atyja József volt, anyja nemes Zsigavényi Anna, kik e gyermeket a három szent király ajándékának tekintették. Édes atyja előbb elemi iskolai tanitó, később postakezelő és a gróf Teleki családnak gazdatisztje volt tudván azt, hogy a bölcseség kezdete az Ur félelme, kedves fiát ebben nevelte; meg is látszott a gyermeken a jámbor szülők gondos, szent törekvése, mert ő, mint a gyermek Sámuel az Isten házának pitvarában találta minden gyönyörüségét és midőn Nagy-Bányán az elemi iskolát végezte, a templomban majd mindenkor jelen volt és készséggel szolgált, mint ministráns fiu, a miséző papoknak. Csakhamar felismerték a minorita-rendű atyák a törékeny hüvelyben rejlő szép tehetséget és e köszörületlen gyémántnak kicsiszolásához szeliden hozzányultak és a kis László, midőn, mintegy második Demosthenes, folytonos szorgalom és gyakorlat által, kissé akadozó nyelvének hibáját is leküzdötte, angyali magaviseletével és kitünő tanulásával az egész rendi háznak kedvenczévé, a gymnásiumi ifjaknak példányképévé lőn; társai, kiknek ártatlan mulatságaiban vidám kedélyével részt vett, de talán inkább, mert hibáikat megrótta, fogyatkozásaikon segitett, a gyermeki kornak sajátos, gyakran találó jóstehetségével őt püspöknek nevezték. A gyermeklélek szelid vágya erősebb kifejezést nyert a gymnásiumi 6. osztály végeztével, midőn 1823. évben Szatmáron a növendékpapok közé óhajtott fölvétetni és tényleg föl is vétetett. A bölcsészeti tanfolyamot Szatmáron két évig hallgatván, a hittudományok tanulása végett Pestre, a központi papnöveldébe küldetett. Itt fejlettek ki időről-időre egyenkint a gazdag léleknek mindmegannyi drága kincsei, midőn két év mulva a bölcsészettudori babérral

[50]

ékesitve, mint mindenkor első jeles, nemcsak rendes tantárgyait tanulta, de a hittanból jelesen kiállott két tudori szigorlat után, mint negyedéves hittanhallgató a jeles jogtudós Franknak nyilvános előadásait is hallgatva, a többi jogtudományi tárgyakat pedig magán szorgalommal tanulva, ezekből is, kitünő érdemsorozattal, nyilvános vizsgálatot tett. Biróról, midőn 1829. év október havában Pestről Szatmárra érkezett, Imre, egyetemi tanár, jeles bölcsész, ezeket irta: „Itt küldöm Birót, az egész egyetemi ifjuság tükörét, ki midőn nyilvános vizsgáit tette, az egész hallgatóság figyelmét leköté és mindnyájunk lelkét és becsülését magával viszi."

1829. év november 1.-én áldozó pappá szenteltetvén, először Vállajra küldetett segédlelkészűl; itt fejté ki a fiatal pap a hívek lelki üdve iránt lángoló búzgóságát, midőn sem a csikorgó tél, sem a zivatar el nem olthatták szeretetét, mely őt Mérkre, az akkori

fiókegyházba, a gyermekek oktatására, a betegek utolsó vigasztalására, a hajnali szent misék végzésére gyakran gyalog is üzte, vezette.

Hogy szeretett megyéje felőle ápolt várakozásának eleget tegyen, a még hátralévő két szigorlati vizsgálatra is készült és azokat nagy sikerrel kiállotta. 1830. év szept. 29.-én Pesten a jelenlévő nagy közönség megelégedése közt hittudorrá avattatott. Haza érkezvén, november havában Nagy-Bányára küldetett káplánnak.

Feledhetlen volt, mint ő maga elbeszélte, rövid öt havi, nagybányai müködése, mert ujra átélte boldog gyermekéveit és ami után akkor, mint gyermek, az oltárzsámolyánál epedett, most mint áldozár Istennek szentélyében egyetlen vágya teljesedéséért ájtatos hálát rebegett.

1831. év ápril. végével Szatmárra, a papnöveldébe, rendeltett tanulmányi felügyelőnek és bölcsészettanárnak. A bölcsészeti tanárkodás mellett 1833-ik évtől kezdve hosszabb ideig mint rendkivüli jogtanár is működött, a hittan negyedéves hallgatóinak és a világiaknak is nyilvános felolvasásokat tartván.

Ezen időközbe esett, hogy a már fennemlitett, jeles egyetemi tanár, Imre János, végperczeiben igy nyilatkozott: „Teljesen megnyugodnám, ha Birót tudom utódomul." Ámde Biró egy hibában szenvedett: fiatal volt és azon időben még a kortól számitották az érdemet és nem hitték, hogy ősz hajszálak nélkül valaki bölcsész és még egyetemi tanár is lehessen.

[51]

1837. évben szentszéki ügyvéddé, későbben a szentirási tudományoknak tanárává neveztetett ki.

1838. évben szentszéki ülnökké és 1843. évben szentszéki házasságvédővé eskettetett fel.

Ennyi águ, jelesen viselt, müködésének bekövetkezett elismerő jutalma, midőn, b. e. Hám püspök felterjesztésére, ki őt már évek elött maga mellé vette, Ő Felsége, a király 1845. deczember 2.-án székesegyházi kanonokká nevezte ki. Igy lett megfelelő helyre állitva az eddig csaknem véka alá rejtett gyertya, mely mindamellett üzte a sötétséget, derengette a homályt, terjesztette a világosságot, bölcseségével, feddhetlen életével, szilárd jellemével, örökké vidám, derült, tiszta lelkének kifogyhatatlan szeretetével. Hám János püspök nemes tetteinek ő adta meg az irányt, műveinek ő kölcsönözte a szellemet.

1846. julius 19.-én az irgalmasnénék templomának felszentelésekor, melyet b. em. Hám püspök végzett, a magyar sz. beszédet Biró mondotta. Biró ezen intézetnek állandóan jóakaró, szerető atyja volt.

1847. évben a pozsonyi országgyülésen, mint káptalani követ volt jelen, ahol, az eddigi kiváltságos rendi alkotmány megszüntével, a káptalanok ősi jogukat tettleg elveszitve, a behozandó népképviseleti alkotmánynak első áldozatául estek. Ezt követte az 1848.-iki

nagyszerű, átalakitó szabadságharcz, amely drámának ugy előjátékát, mint későbben véresebbé vált felvonásait is Hám János püspök, oldala mellett mind átélte megdicsőült Birónk. Meg is jutalmazta e gyermeki ragaszkodását a jó atya, mert 1855. évben őt vérteskereszturi apáttá neveztette ki és a szenvedés és szeretet jelképével, egy értékes kereszttel és gyűrűvel ajándékozta meg.

Pár évig élt még egy fedél alatt, nagynevű püspökének oldala mellett, mint annak második énje, mint tanitványa, szellemének örököse és házi orvosa. Igy érkezett el 1857. év deczember 30.-a és Hám János Biróra hajolva adta ki nemes lelkét; ő imádkozott vele, fogta fel utolsó sóhaját, ő fogta be a nagy püspöknek szemeit.

Midőn a magas kormány árván maradt egyházmegyénket a nagyjelességű és jóakaratban gazdag Haas püspökkel megvigasztalta, az uj püspök, helyes tapintattal, felismervén Biró tündöklő

[52]
tehetségeit és gyémánt-tiszta lelkét, 1860. évben Ő Felsége által a vaskorona-renddel sietett megjutalmaztatni és mindent elkövetett, hogy Biró kanonok tehetségei tárházának tágasabb tért, a tetterőnek megfelelő munkakört nyerjen. Igy került Biró kanonok 1862. évben a kir. itélő táblához főpappá, praelatussá. Három év mulva, 1865. évben pedig, mint a m. kir. helytartótanács utolsó tanácsosainak egyike, müködött. 1866. évben a m. kir. udvari kancelláriánál, mint referendarius és udvari tanácsos szerepelt.

Végre 1866. év szept. 14.-én Ő Felsége a szatmári egyházmegye boldogitására kinevezte őt szatmári püspökké. Rómában 1867. év febr. 22.-én prekonizáltatott. Bécsben 1867. év april. 11 -én Falcinelli, apostoli nunczius által püspökké szenteltetett és ugyanazon év ápril. 18.-án, nagycsütörtökön, eme nagyjelentőségű napon püspöki székébe beiktattatott és egyházmegyéjének megkezdette kormányát, mely püspök-atyai kormányzás ideje alatt folytonos nagycsötörtököt éltünk, amennyiben a püspök-atya és lelki gyermekei között a kölcsönös szeretet idők folytán nemcsak alább nem szállott, hanem inkább napról-napra öregbedett.

Biró püspök, szem előit tartván a trienti szent zsinat 25. ülésének 1. fejezetében foglalt utatitásokat, mindenekelőtt maga gyakorolta példájával az élő hitből fakadó erényeket, midőn minden vasárnap és ünnepnapon, ugy délelőtt, mint délután, az egész isteni-tiszteleten, példát adó ájtatossággal jelen volt, Isten igéjének hallgatásában gyönyörködött; és valamint nem volt idő, melyben naponkint a szent mise áldozatot elmulasztotta volna, ugy nem volt bármely kisebbszerű magánájtatosság, melyben részt nem vett volna.

Nagyobb ünnepeken az egész isteni tiszteletet személyesen végezte és Isten igéjének hirdetését ihletett ajkával önmaga teljesitette.

Midőn székhelyén kivűl, az öt politikai megyében lévő hiveit személyesen felkereste, valóban épületes dolog volt szemlélni ama szives ragaszkodást, melylyel hivei hozzá vonzódtak, azon tiszteletet,

melyet iránta mindenki, rang és felekezeti különbség nélkül, őszintén tanusitott és ismét azon nyájas szerénységet, melylyel a püspök a szeretet és tiszteletnek eme nyilatkozásait fogadta.

1871. év nyarán romlásnak indult egészsége miatt főpásztori, terhes körutját egy párszor megszakitotta és ekkor vészjóslatu előérzete

[53]

őt eme szavakra fakasztotta: „Csak a jó Isten azt az öröme: engedje meg, hogy ezen utamat befejezzem." És midőn megtört testtel, de lankadni nem tudó lélekkel megyéje látogatását, több ezret megbérmálván, bevégezte: „Hála Istennek," ugymond, mert arczomat többé nem látjátok."

Főpásztori körutjában a jótékonyság és irgalmasság cselekedeteinek gyakorlását soha sem mulasztotta el. Nem volt hely, hol az iskolás gyermekeknek, tanitóknak, szegényeknek, kórháznak, vagy valamely humanus intézetnek részére, a körülményekhez mérten, bizonyos összeget nem osztott volna ki.

Kétszer tartott egyházmegyei értekezleten életbeléptette az u n. egyházmegyei élőtőkét, melynek czélja az elaggott papoknak jobb ellátása, a szegény ifjak neveltetésének előmozditása.

Továbbá két izben tartott tanitói tanácskozmányt és 1300 forinttal megvetette alapját az egyházmegyei róm. kath. néptanitók, tanitónők és óvók pótnyugdijbiztositási egyletének; a képzőintézetre, a tanárok fizetésével együtt, évenkint 3070 forintot adományozott; 69 tanuló részére évenkint 5273 forintot juttatott stipendium gyanánt.

A szatmári főgymnásiumban a házi kápolna oltárképét (Sz. Imre herczeg) ő szerezte be; ő szereltette föl az oltárt és a főgymnásiumi tápintézetre is tett alapitványt.

És, hogy ne tudja balkeze, mit tesz a jobb, udvari papja által jótékony czélokra csupán a mult (1871.) évben 12.238 forintot osztatott ki. Hát amit személyesen tett?!

És neki mi maradt? Halljátok végrendeletét: „Semmi nélkűl jöttem e világra, ugy megyek ki a világból." Csak az fájt lelkének, hogy, mig „eddig a kevésből a holt kezek százakat éltettek, most, midőn ezen (1872.) év kezdetétől a megszaporodott, püspöki jövedelemből (amennyiben a Haas püspök által csekély áron kiadott bérlet ideje lejárt,) az utolsó könycseppet is készült letörülni szegény megyéjének siránkozó szeméről, a holt emberre már csak a koporsó várakozott.

Háztartása egyszerü volt; de nyájas szeretete még a tulzott követelést is kárpótolta; neki vendége senki sem volt, nála mindenki otthon érezte magát.

[54]

A fényt, a tündöklést csak a templomban szerette, miért is az Isten házát fényre deriteni törekedett: a nyircsaholyi templomnak oltárképet, több egyháznak kelyhet, misemondáshoz ruhákat

osztogatott; az 1871. nyár végével a székesegyházat avult köntöséből kivetkőztette és a szentélyt, a nagy és kisebb mellékoltárokat ujból megaranyoztatta 1400 forintnyi költséggel.

Itt sem volt vége bőkezüségének; mert, mint a haza előkelő polgára, és, mint az egyetemes róm. kath. egyháznak tagja, az országgyülési tanácskozásokban csaknem folytonosan résztvett; Rómában pedig a vatikáni szent zsinat idejében, sok költséggel, tartózkodott; de az egyházmegye nagy büszkeségére, örömére, mindkét helyen való jelenlétének az volt az eredménye, hogy a főrendiházban a tárgyak tiszta felfogása miatt a közbecsülést Rómában pedig az értekezletek alatt kifejtett, alapos tudománya, szilárd jelleme, szelid lelke az idegenek bámulását vonta magára.

Ezen országra és világra szóló elfoglaltatásai között is lelke mindig egyházmegyéjével foglalkozott. Megyéjét Pestről is személyesen kormányozta, ügyeit maga intézte el és bámulandó volt ama finom tapintat, melylyel a legbonyolultabb csomót is a legbölcsebben, szeliden és türelmesen megoldotta.

Az 1868. és 1870. évben a kath. egyház autonomiájának, önkormányzatának ügyében tartott, de be nem fejezett értekezleteken, a haza bölcsével, Deák Ferenczczel és báró Eötvös József, miniszterrel egyetemben, a kath. egyház kétezer éves intézményeihez, hiven, nagy munkásságot fejtett ki.

És, ime, e tettekben gazdag élet 66 évvel véget ért. Az 1871. év november végén az országgyűlésről hazajövén, gyengeségről panaszkodott. Deczember 8.-án láttuk utolsó alkalommal a székesegyházban; azontul szobájában tartózkodott; semmije sem fájt, de ereje fogyott; szellemének rugékonysága, vidám lelkének derüje alább nem szállott; naponkint elvégezte a szent misét;. személyesem intézte az egyházmegye ügyeit.

Midőn a növekedő baj ágyba szegzé, udvari papjával szobájában miséztetett, ott dolgoztatott, hogy szelleme tevékenységének jótékonyságát még akkor is éreztesse övéivel.

Megmentéséhez már nem volt remény; csakis a tündöklő fáklya lobogását minél továbbra éleszteni volt az egyedüli törekvés.

[55]

Midőn egy este maga igy nyilatkozott: „Félek, hogy nemsokára igen roszul leszek," másnap reggel, 1872. január 19.-én ismét meggyónt és az utolsó szentségek ünnepélyes felvételére készséggel vállalkozott. Az öreg harang bús zugása mellett körmenetileg ment a káptalan és a kebelbeli papság édes atyjának utolsó látogatására. A nagy beteg ágyának szélére ültettette magát, ugy fogadta mennyei vendégét, az Oltáriszentségben jelenlévő Istent. Végbe ment az ünnepélyes szertartás, az utolsó kenet feladása is. És miután a ténykedő nagyprépost az összes papság és egyházmegye nevében, könyek között, elbúcsúzott a püspöktől, kinek ezentul az imádságon kivül egyebet nem adhatunk, — pár perczig néma csend állott be. Csak két érzék élt, a püspöknél a szereta ajak, a jelenlévő papságnál a

könyező szem. Végre megszólalt a püspök utólszor: „Köszönöm, ugymond, a szeretetet, melylyel hozzám ragaszkodtatok; fogadjátok viszont atyai indulatomat, melylyel irántatok mindig viseltettem. Szeressétek Istent, szeressétek egymást. Igyekezzetek szentül és ájtatosan élni, hogy Istennek tetszhessetek és én még egyszer megáldalak benneteket az Atya, Fiu és Szentlélek nevében."

Ekkor párnájára hanyatlott a kimerült test; hangos zokogásba tört ki a számos világival is felszaporodott gyűlekezet és a jó püspök-atya hideg kezének megcsókolása után, mély bánattal el telve, távozánk a teremből.

Január 21.-én déli 12 órakor megkondult a nagy harang és tudatta a várossal, hogy a nagy püspök megszünt szenvedni.

A nemes város, valláskülönbség nélkül, az egyházak harangzugása, a köz- és magánházakra kitüzött fekete zászlók fenhangon beszélték, hogy mindnyájunknak nagy halottunk van.

Január 25.-én volt a temetés, melyet Perger János, kassai püspök, a megboldogultnak kebelbarátja, Nogáll János, nagyváradi kanonok, mint a megboldogultnak nagy tisztelője, segédkezése mellett, végzett.

A városnak és vidéknek több ezerre menő lakosa, az őszinte tisztelet nemes áldozatával vett részt e temetésen.

Midőn a ténykedő kassai püspök a székesegyház sirboltjában már az utolsó imát végezte, ebből csak annyit volt képes elmondani:

[56]
"Mi Atyánk .... legyen meg a Te szent akaratod ... " az ima többi részét az általános zokogás elfojtotta.

A megboldogult püspök szivét, mint a nagy Hám János püspökét, az irgalmas nének templomának sirboltja őrzi drága urnában elrejtve.

Forrás: Smoczer Ignácz, Gyászbeszéd kézdi-polányi Biró László, püspök felett. Pest. 1872.

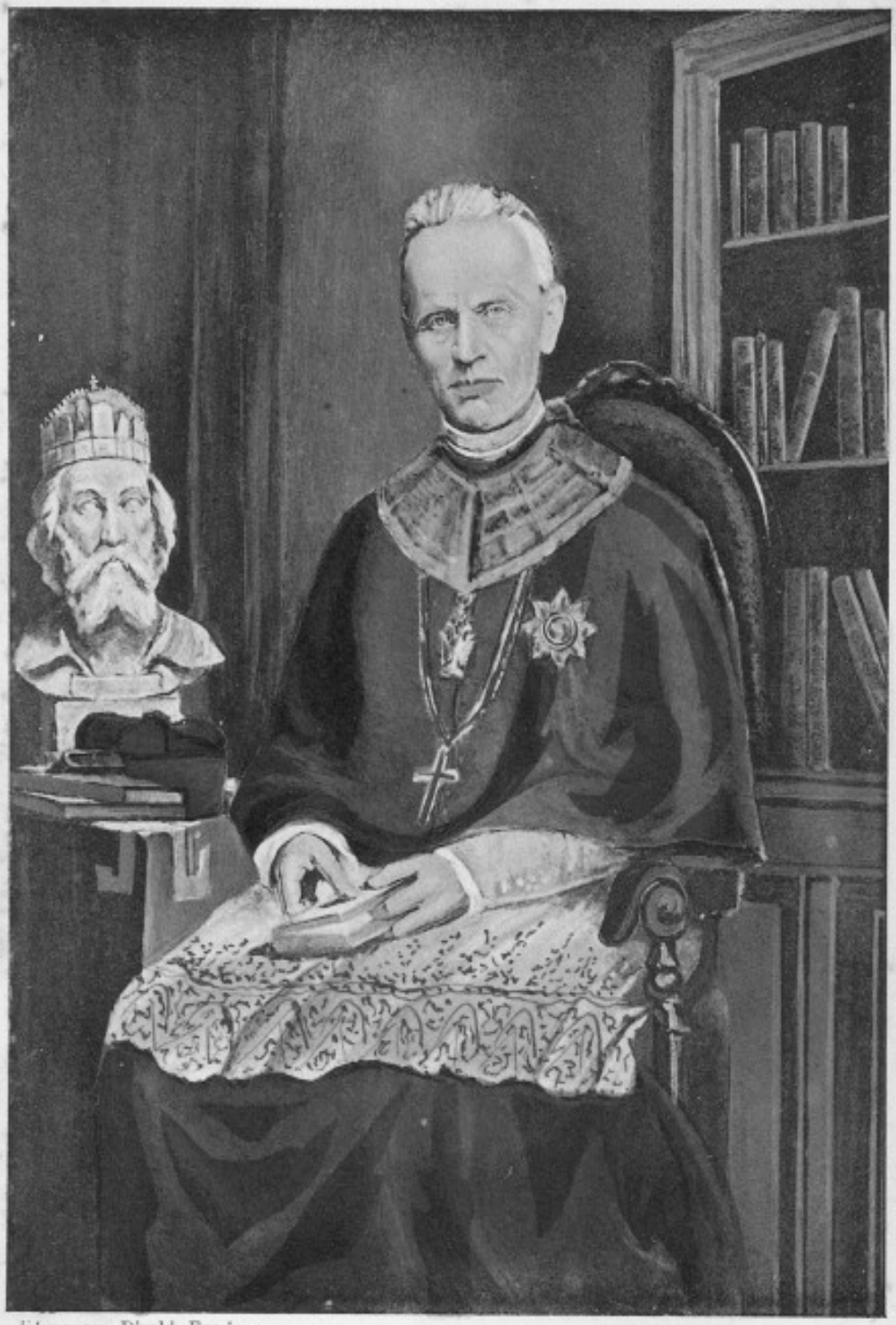

Fénynyom. Divald, Eperjes.

SCHLAUCH LŐRINCZ.

[57]

7. Schlauch Lőrincz.

1873.—1887.

Született 1824. márczius 27.-én Új-Arad nevű mezővárosban. Gymnásiumi tanulmányait Aradon és Szegeden elvégezvén, a csanádi egyházmegye növendékpapjai közé vétetett fel és mint ilyen hittudományi tanulmányait Pesten a központi papneveldében végezte 1846. évben. Ugyanezen év szeptember elejétől a nagyhirű Lonovics József, csanádi püspöknek udvarában aktuarius volt; 1847. év ápril. 3.-án áldozó pappá szenteltetett; 1847. évi julius hónaptól kezdve 1849. szeptemberig káplán volt Nagy-Szent-Miklóson. A beállott nehéz és vészteljes időben rövid ideig káplánkodott Oraviczán, kis idő mulva, 1850-ben Pécskán, azután ismét Nagy-Szent-Miklóson, végül Temesváron (a belvárosban), mely időben egyszersmint Theologia Dogmaticát tanitott a püspöki lyceumban és a szentszéknél szegények ügyvédjeként szerepelt. 1851. évben ugyanott az Egyházjogot és Egyháztörténelmet tanitotta és egyuttal a szentszéknél mint ügyész müködött. 1852. évben szentszéki ülnök lett. 1859.-ben plébános volt Merczy-falván, 1863.-ban plebános volt Temes-Gyarmatán és kerületi alesperes. 1867. évben kánonjogtudor. 1868. és 1870.-ben az autonomiai gyülésen a csanád-egyházmegyei papság küldöttjeként vett részt. 1872. évben csanádi kanonok lett. Ugyanazon évben Szent-István, első magyar király ünnepén Budán a primás és az ország nagyjainak jelenlétében szent beszédet tartott. 1873. év márczius 17.-én szatmári püspökké neveztetett és julius 25.-én Rómában praekonizáltatott, szept. 21.-én az esztergomi bazilikában b. e. Simor János, kardinalis, primás által püspökké szenteltetett, mint segéd szentelő püspökök jelen voltak: Schopper György, rozsnyói és Pauer János, felszentelt olympiai, nemsokára székesfehérvári püspökök. Október 2.-án elfoglalta Szatmáron püspöki székét. 1877. évben a Szent-László-Társulatnak tényleges, 1894. év óta tiszteletbeli

[58]

elnöke. 1880. évben Ő Felségének v. b. t. t. 1884. évben I. oszt. vaskoronarend lovagja. 1885. évben a budapesti egyetemen tiszteletbeli, bekebelezett theologiai doktor. 1886-ban római gróf és pápai trónálló.

1887. ápril. 8.-ikán nagyváradi lat. szert, püspöknek neveztetett, május 20.-án ezen minőségben Rómában megerősittetett, augusztus 24.-én uj püspöki székét nagy ünnepélyességgel elfoglalta. Ugyanazon évben Szatmár szab. kir. városnak és 1890. évben Szilágy-Somlyó mezővárosnak diszpolgára lett.

1893. év junius 12.-én a római szent egyháznak kardinalis presbytere (S. Hieronymi Illyricorum czimen lett.) E kardinalisi czimet viselte egykoron Pázmány Péter, esztergomi érsek. 1897. május 2.-án tartotta aranymiséjét. Ekkor XIII. Leo pápa sajátkezüleg irt levélben üdvözölte és drága gyöngyökkel kirakott arczképét küldötte meg a

kardinalisnak. A király pedig a Sz. István-rend nagy keresztjét adományozta kedvelt hivének.

Forrás: Nagyváradi egyházm. Schemat. 1896. évről.

Schlauch, mint szatmári püspök.

1874. január 1.-én kiadott rendeletével a szegényebb lelkészek és tanitók fizetésének saját jövedelméből javitását a legközelebbi időben való végrehajtás czéljából tárgyalás alá vette; a segédlelkészek illetékét pedig azonnal 200 forintra emelte.

1874. ápril. 5. és 8.-án, megállapitotta és közölte az esperesi kerületi gyüléseken megtartandó rendet, figyelemmel elődjeinek ezen ügyben kiadott intézkedésére.

Adott munkát, mely szerint az esperesi kerületi gyülésről a jegyzőkönyv szerkesztessék.

Megszabta a kerületi espereseknek látogatásai alkalmával az eljárási módozatot.

Közölt mintát, mely szerint a kerületek látogatásairól az espereseknek a jegyzőkönyvet szerkeszteniök kell.

1874. szept. 17.-én a kerületi espereseket a központba gyüjtötte közös tanácskozásra, hogy az egyházmegyének kormányzásában az egyöntetűséget megállapitsák.

1874. deczember 1.-én, 1970. sz. a. kiadta az egyház pénztárairól vezetendő számadások mintáját.

1876. január 1.-én kiadott: Szabályrendeletet a szatmári püspöki egyházmegyei népiskolák és tanitóképezdék számára az 1868-ki XXXVIII. t. cz. értelmében. Továbbá közölt:

[59]

Tantervet a szatmári egyházmegyei róm. kath. elemi népiskolák számára.

1877. május 1.-én az ungi főesperességet, tekintettel az espereseknek munkaszaporulatára, három esperesi kerületre, u. m. a a felső, közép és alsó ungi esperesi kerületre osztotta fel.

Kieszközölte, hogy 1878. május 2.-án a Sacrorum Rituum Congregatio által Rómában kiadott Decretum értelmében a szatmári székesegyház, továbbá a város és az egyházmegye többi temploma felszentelésének évfordulója szent István, első apostoli királyunk, ünnepét követő vasárnapon megtartassék.

Ugyanakkor, a püspök kérelmére, a Sacrorum Rituum Congregatio által tizenegy uj Officium és mise engedélyeztetett az egyházmegye számára.

1882. október 24.-én kiadott: Szabályzatot a szatmáregyházmegyei alapitványi pénztárnál kezelt kegyeleti alapitványokra, a kamatok és illetmények fölvételére és az egyháziak, valamint az egyház szolgálatában álló egyének kölcsönére vonatkozólag.

1885. május 31.-én, kiadott: Utasitást az anyakönyvek szabályszerü vezetésére.

1886. pünkösdünnepén, 1130. sz. a. felszólitotta az egyházmegye papságát, hogy ugyanazon év augusztus 23.-ára gyülekezzék a püspöki palotába, ahol a Jézus-társasági atyák vezetése mellett szent gyakorlatokat fognak tartani.

Minden nagybőjti időnek küszöbén a nála szokásos szabatos, klasszikus latin nyelven intelmet adott az egyházmegyei klerusnak, hogy, az időkörülményekhez képest, állásának kötelmeit miként iparkodjék teljeiíteni.

Sátoros ünnepeken a szent misét, fényes segédlettel, mindig, maga végezte; ugyanakkor, valamint más, alkalmi ünnepélyeken. Isten igéjét magasan szárnyaló gondolatmenetben készséggel hirdette. Szent beszédei, egybegyűjtve, nyomtatásban is megjelentek.

A püspök vallásos buzgóságát hirdeti a székesegyház déli oldalán fekvő torony alatt általa a lourdesi Szüz Mária tiszteletére, fejedelmi bőkezűséggel, felállitott kápolna, mely tizezer forintjába került.

Hogy a szatmáregyházmegyei papság a tudós püspökről soha se felejtkezzék meg: emlékül hagyta az egyházmegyének a Török

[60]
János, nagy publicistától sajátjából nagy áron vett nagybecsű könyvtárt, mely diszes szekrényekben az egyházmegyei könyvtári épület kis szobájában van elhelyezve. Püspökünk 1900. évben erről névjegyzéket adott ki Schlauch püspök a szatmári egyházmegyétől 1887. május 27.-én búcsúzott el és távozott uj székhelyére Nagyváradra.

A központi papsághoz magyar nyelven intézett búcsúbeszédében egyebek között a következőket mondotta: „Én ... távozom e kedves, e megszeretett körből, távozom fájdalommal, de nyugodt lelkiismerettel; távozom a teljesitett kötelesség öntudatával. Kormányzatom alatt kevés szomoru napjaim voltak, annál több örömteljes, és ez utóbbiakat nektek köszönöm, kik előzékenységgel, intézkedéseim iránti készséggel, tanusitott becsüléstekkel, emberi gyarlóságaim iránti elnézéssel mindig megtudtátok találni a mozzanatot, melyben a püspök iránti tisztelet a szeretettel egyesül. Fogadjátok ezért szives köszönetemet."

„Tizennégy év előtt találtam egy lelkes, nemes, művelt, egyházához és hazájához hiven ragaszkodó, királyát tántorithatlanul szerető papságot. Olyan az ma is. S én mindig büszkén, mint az egyházias szellem példányaira fogok mutatni, midőn a szatmáregyházmegyei papságról leend szó."

„És most Isten veletek !"

Ime, az elősoroltak után őszintén elmondhatjuk a költővel, hogy Schlauch püspöknek a szatmári egyházmegye területén „fenn van időt muló szelleme műveiben."

Meghalt Schlauch Lőrincz 1902. évi július hó 10.-én este fél 10 órakor.

A király távirata a váradi káptalanhoz: „Őszinte fájdalommal vettem hirét érdemekben gazdag és nagynevű főpásztoruk halálának, a melylyel csaknem pótolhatatlan veszteség érte a katholikus egyházat, az egész nemzetet, tudományt és művészetet. Fájdalmuk az én fájdalmam is, biztositom a főtisztelendő káptalant, hogy bölcs tanácsadóm és mindenkor őszinte hivem emléke lelkemben mindig élni fog."

Forrás: Schlauch Lőrincz püspök idejében megjelent egyházmegyei körlevelek.

[61]

A váradi székes káptalan a következő gyászjelentést adta ki:

A nagyváradi latin szertartásu székesegyházi káptalan és az egyházmegye papsága a rokonság nevében is mélyen megszomorodott szivvel, de a látogatásaiban is imádandó isteni Gondviselés szent akaratán való teljes megnyugvással jelenti, hogy főmagasságu és főtisztelendő Schlauch Lőrincz, a római szentegyháznak illyri szent Jeromosról cimzett áldozárbibornoka, nagyváradi latin szertartásu megyés püspök, ő császári és királyi apostoli felségének valóságos belső titkos tanácsosa, a szent István rend nagykeresztese, a jeles vaskorona-rend I. osztályu lovagja, hit- és kánonjog-tudor a magyar főrendiház tagja, a szent László-társulat tb. elnöke, a magyar tudományos akadémia igazgató tagja, a magyar szent korona országai vörös kereszt egyesületének I. alelnöke, a budapesti poliklinika védnökhelyettese, Bihar vármegye törvényhatósági bizottságának tagja, Szatmár szab. kir., Nagyvárad, Szilágy-Somlyó és Uj-Arad városok diszpolgára stb., folyó 1902. évi julius hó 10.-én este fél 10 órakor épületes türelemmel viselt 7 heti sulyos betegsége következtében, a szentségekben több izben ájtatosan részesülvén s az utolsó kenettel elláttatván, az apostoli áldás vétele után csöndesen visszaadta nemes lelkét Teremtőjének, életének 79-ik, áldozó-papságának 56-ik, püspökségének 29-ik, váradi püspökségének 16-ik, bibornokságának 10-ik évében. A megboldogult tetemei folyó hó 14-én, reggel 9 órakor fognak a püspöki palotában beszenteltetni s nyomban ezután a püspöki székesegyházban tartandó engesztelő szent miseáldozatok bemutatása után Temesvárra szállitatni s ott folyó hó 15.-én az általa épittetett kápolnában a boldog föltámadás reményében nyugalomra helyeztetni. Feledhetetlen nagy főpásztorunkban, árván maradt egyházmegyéje siratott jóságos atyjában, ki Szent László ős püspöki székét először diszité a szent bibor dicsőségével, a katholikus egyház s a magyar haza egyik legfényesebb csillaga aludt ki. Nagyvárad, 1902. julius 11. Az örök világosság fényeskedjék neki, nyugodjék békében

[62]

Meszleni Meszlényi Gyula,

1887.—

Velenczén, Fehér megyében, 1832. év január 22.-én született jómódu közbirtokos szülőktől. Elemi és középiskoláit Pécsett, és Székesfehérvárt a zirczi cisterciták gondos vezetése mellett, theológiai tanulmányait pedig a bécsi Pázmány-intézetben végezte. Pappá szenteltett 1854. julius 27.-én mint a nagyszombati konviktus tanulmányi felügyelője és főgymnasiumi tanár, Sczitóvszky Ker. János, kardinalis esztergomi érsek és primás által. 1857. évben a primási udvarba disponáltatott, 1862. pápai kamarás lett. 1866. febr. 10.-én a komáromi plébániát nyerte el, ahol 16 évig legboldogabb éveit töltötte el. Innentől gyorsan emelkedett; 1869. junius 12.-én Sz. Mórról nevezett apát, 1881. november 6.-án esztergomi kanonok és papnöveldei rektor, 1887. októb. 17.-én szatmári püspök lett. Ugyanezen év november 25.-én Rómában XIII. Leo pápa által prekonizáltatott. 1888. év ápril. 29.-én, husvétutáni negyedik vasát napon, a szatmári székesegyházban Császka György, szepesi püspök által püspökké szenteltetett, amidőn együtt müködő szentelő püspökök gyanánt Pásztélyi János, munkácsi gör. szrt. kath. és Bende Imre beszterczebányai megyés püspökök szerepeltek. És ugyanezen napon püspöki székét elfoglalta és az egyházmegye kormányzását megkezdette.

Püspökünk jelmondatához (Dilectione et pace) hiven, szeretettel és békével érvényesiti azon elveket, melyekért mások talán vért ontanak és perzselő lángot gyujtanak. Ifju kora óta ismeretes szeretetreméltóságáról és szellemességéről, amivel sokszor többet visz keresztűl, mint a heveskedők. Mint püspök visszavonultan él és a napi politikába csak akkor avatkozik, mikor főpásztori kötelességei ezt mulhatatlanul megkivánják. Püspökünknek van egy kedves foglalkozása; ugyanis, mint a nagyhirű Hám János, püspök

Fénynyom. Divald, Eperjes.

MESZLÉNYI GYULA.

[63]
emlékének kiváló tisztelője, mindent elkövet, hogy nagynevű Elődje emlékét fölelevenitse és ha lehetséges, a szentéletü főpapot a boldogok, szentek közé iktattassa. E végből a szent életü Előd élettörténetét már két izben is megiratta. Irsik Ferencz, pápai praelatus, apát-kanonok által magyarul, Keszler Ferencz, pápai praelatus, apát-kanonok által pedig latinul. Mindezt saját költségén kiadta, utóbbi 2.-ik kiadásban is megjelent és Rómában közkézen forog. Püspökünk 1903. feb. 13. v. b. t. t. lőn kinevezve. Püspökünk az irodalomnak bőkezü mecenása, amiről későbben többet is mondunk, sőt maga is irt néhány munkát. Ezek közöl felemiitjük: La Salette. A B. Szüz Mária, mint fájdalmas Anya megjelenésének leirása Francziaországban, a la salettei hegységben. (Komárom. 1877.) IX. Pius pápa halálakor. A pápa halála, temetése és a konklave. (Komárom. 1878.) Számos értekezés, czikk és hírlapi levél. V. ö. Bibliographia. Esztergom. 1873. pag. 22. Cenner.

Forrás: Pallas, Nagy Lexikon.

Püspökünk működése: Miként a biborszinű hajnal előre jelzi az áldást, életet, termékenységet osztogató napnak közeledését: ugy tűnt fel püspökünk is a szatmári egyházmegyének láthatárán.

Mielőtt Szatmár városát ismerte volna, már éreztette vele keresztény szeretetből származó jótékonyságát, amennyiben az 1888. év tavaszán a Szamos folyó kiáradása által inségre jutott vizkárosultak számára, kiosztás végett, Esztergomból 800 forintot küldött.

Jelezni akarta ezen tettével, hogy midőn közöttünk megjelenik, müködése a folytonos, áldásos cselekedetekben fog megnyilatkozni.

Jeligéjéhez hiven, keresztény szeretetből kifolyólag, csendben kerülve a világ zaját, akar jót tenni és tényleg tesz is jót.

És ezen állitás nem üres beszéd; meggyőződhetünk arról, ha figyelemmel olvassuk tetteinek sorozatát, amint az itt következik:

1898. évi ápril. hava 29.-én mult tiz éve annak, hogy Püspökünk Isten irgalmából és az apostoli szentszék kegyelméből a szatmári püspöki széket elfoglalta; ezen alkalommal, mint egy jelentékeny tartamu idő határpontjánál, visszatekintett az elmult tiz évre és röviden összefoglalta és közölte az 1899. évi egyházmegyei körlevél első számában, nehány pontban csoportositva, azon intézkedéseit, melyeket a lefolyt időszakban teljesitett. Ezen visszatekintés

[64]
fonalán sorolom én is itt elő. jelen alkalommal, szabatos rövidséggel, bölcsen kormányzó püspökünk tetteit és intézkedéseit, kiegészitvén azokat az azóta 1902. évig bezárólag történtekkel.

1. Első helyen örvendező lélekkel mutat reá a szentség hirében, Szatmártt 1857. deczember 30.-án, elhalt nagy püspöknek, Hám Jánosnak boldoggá avatása ügyére, melynek meginditása és lehető sikerre juttatása egyike volt azon jó feltételeinek, melyekkel, püspökségét megkezdette. Istennek kegyelmével sikerült ez ügyet,

annyira előre vinni, hogy a tanukihallgatási iratok már Rómába küldettek.

Ezzel mintegy kapcsolatosan megemliti, hogy a Hám János iránti tiszteletnek külsőképen való nyilvános megörökitése czéljából egy emlékszobor felállitását vette tervbe, a mely nemes ügy sikeres keresztülvitelére már eddig jelentékeny összeg gyült egybe; annak idején ő sem fogja kimélni a költséget és fáradságot, melyet a tiszteletnyilvánitásnak ezen módja meg fog kivánni tőle.

2. Magasztos hivatásából kifolyólag főképen arra torditotta ügyeimét és legjobb igyekezetét, hogy a Krisztus vére árán megváltott hiveknek lelki üdvét munkálja és biztositsa. E czélból ugy székhelyén, mint az egyházmegye más helyein a főpásztori teendőket szivesen végezte. A bérmálás szentségének kiosztása végett, az egész egyházmegyét bejárta és mindenütt személyesen hirdette hiveinek az Isten igéjét.

Ismerve a szent missióknak nagy horderejét, e részben való buzditásának meg volt a kellő foganatja. amennyiben az egyházmegye több helyén tartattak missiók és triduumok még pedig fényes eredménynyel. A missiók buzgó tartásáért az érdemes jezsuita atyákat magas elismerésében részesiti.

Az egyházmegyét mindjárt kormányzása kezdetén Jézus szentséges Szivébe ajánlotta. E szentséges Sziv tisztelete azóta mind nagyobb terjedelmet öltött és ünnepe, főképen Szatmártt, a Jézus-társasági atyák buzgólkodása folytán, fényesen tartatik meg.

A hitélet virágzásának megnyilatkozó jelei között a Rózsafüzér társulatok is szerepelnek. XIII. Leo pápának nyomdokait követve, nagy sulyt fektetett arra, hogy a bold. Szüz Máriának a rózsafüzér imádkozása által való tisztelete minél ismertebbé és gyakoroltabbá váljék.

[65]

Az ugynevezett „Corona Aurea" egyesület, felszólitására, megalakult és abba tömegesen léptek be az egyházmegyei papok, ugy, hogy az év minden napján mondatik szent mise e társulati kötelezettségből kifolyólag a bold. Szüz (Immaculata) tiszteletére és a szent Atya szándékára.

Hathatós buzditásával nagyban mozditotta elő szent József tiszteletének terjedését; igazolják ezt a szentnek szaporodó szobrai, képei ugy a templomokban, mint a kath. intézetekben és magánosok házainál.

Inditványozására gyakorlatba vétetett a havi szentek tisztelete a szeminariumban; Klobusiczky, Elődje nyomán haladva, megalakult a Szent Arcz Társulat, elterjedt a skapuláre viselése.

Minden plébánia templom részére megszerezte az ugynevezett altare privilegiatumot, kiváltságos oltárt. A Szent Család tiszteletét, melyet Ő Szentsége, a pápa is annyira sürgetett, buzditására felkarolták a megyebeli papok és hivek. A Szent Család képét minden

templom részére meghozatta és a szegényebb templomok helyett a kép árát saját pénztárából fedezte.

Több helyen állittattak fel szentkeresztutak, stácziók, részint a püspök, részint a hivek adakozásaiból.

Jézus szentséges Szivének, a lourdesi szent Szüznek és szent Józsefnek, sz. Antalnak szobrai több templomban állittattak fel; továbbá a temetőkben, templomok előtt, utak mentén sok helyen emeltek keresztet egyes buzgó hivek.

Nagy lelki örömére szolgált és szolgál naponkint azon körülmény, hogy a hitetlenségből és a tévhitről többen lettek a kath. egyháznak hivő tagjai.

A hitélet fejlődésének és fejlesztésének hivatott munkásai a papok. A papi hivatás betöltésére hosszu és lelkiismeretes munkával kell előkészülni. Ezen előkészület a papnöveldében történik. A püspök egyházmegyéjének ezen legelőkelőbb intézetét folyton éber figyelemmel kisérte és kiséri.

Hogy a lelkipásztorok hivatásukat sikeresen betölthessék és az anyagi gondoktól lehetőleg mentek legyenek, elégtelen jövedelmeik feljavitásához évenkint meghatározott összegekkel járul a sajátjából. Ezen fizetésjavitás czimen adott évi járulékokra a lefolyt tizennégy év alatt összesen: 71.296 forint 78 krt. fizetett,

[66]
melyből 49.835 forint 93 kr. jutott a lelkészeknek, 21.460 forint 85 kr. pedig a segédlelkészeknek.

3. A templomok disze és ékessége a püspöki hivatal gondosságának jelentős részét képezi. Ennek tudatában a székesegyházat különös kegyelettel őrizte, ékesitette, diszitette. A templom külső falai és a krypta rendbehozattak, a fedélszerkezet megujittatott, a tetőzet rézfedéllel láttatott el. Ezen munkának keresztülvitelében a püspöknek szives segédkezést nyujtott a székesegyházi káptalan.

A templom belső diszének emelésére is meghozta a szükséges áldozatot, az egyházi felszerelvényeket részben kijavittatta, részben ujakkal pótolta. Igy a Hám-féle régi baldachinum helyett ujat készittetett, a főoltárt és az egész szentélyt beboritó, diszes uj szőnyeget, a külső szekrestyébe számos uj miseruhát, misekönyvet vásárolt, különféle fehérnemüeket szerzett be, a kelyheket megaranyoztatta, a Hám-féle régi monstrancziát és a tőle maradt isteni tiszteleti ezüst tárgyakat részint kijavittatta, részint megaranyoztatta.

4. A hivek számának növekedése folytán két, saját hatáskörü lelkészséget állitott fel, t. i. Nagy-Somkuton, a Kővárvidék központjában és Csapon, Ung vármegyében. Mátészalkát plébániai rangra emelte 1895. évben.

Midőn 1888. évben püspöki székét elfoglalta, óhajtotta tudni, hány templom épitése volt okvetlenűl szükséges az egyházmegyében. Tizenegyben lett akkor az épitendő templomok száma megállapitva.

És, ime, most tizennégy év leforgása után huszonnégy templom lett részint ujonnan épitve, részint tetemesen átalakitva. Ezen templomok épitésének, illetőleg átalakitásának költségeit részint a kegyurak, részint egyes jótevők, részint az egyházmegyei pénztár, részint végűl a püspök sajátjából fedezte. Az ujonnan épült avagy átalakitott templomok ezek:

1. Királymezőn. 1889. évben.
2. Lakárton. 1890. "
3. Fekésházán. 1890. "
4. Porubkán. 1890. "
5. Nagy-Doboson. (Kápolna) 1891. "
6. Bereg-Surányban. 1892. "
7. Mátészalkán. 1893. "
8. Halmiban. 1895. "

[67]

9. Nagy-Somkuton 1896. évben.
10. Visken. 1897
11. Székón. 1898
12. Dubin. 1895
13. Barlafaluban. 1896
14. Csecsehón. 1899
l5. Szolyván. 1899
16. Pósaházán. 1902
17. Bucsuban. 1900
18. Uj Hután. 1900
19. Szatmáron,*) a tanitóképző-intézet mellett. 1902—1903.
20. Nevetlenfaluban. 1902-1903 évben.
21. Csap „ „
22. Alsó-Fernezely „ „ „
23. Dolha.
24. Klacsanó.

Tizennégy év alatt két izben consecralt uj oltárköveket és igy a megrongált oltárkövek mindenütt ujakkal cseréltettek fel. 1902. évben 24 új oltárkövet szerzett be Bécsből, a melyek ugyanott consecráltattak is. 156 rézkelyhet szedett be az egész egyházmegye templomaiból és használaton kivűl helyezte azokat. Ezek helyett a szabványoknak megfelelő kelyheket osztott ki mindenütt. Örök emlékűl feljegyezzük itt, hogy Lollok József, az egyházmegyének egykor jeles tagja, későbben esztergomi praelatus, kanonok, most lazarista atya tiz uj kehely költségeit fedezte.

A templomok festéséhez, tatarozásához, orgonák javitásához, harangok beszerzéséhez, felmerült szükség eseteiben, anyagi segélyt nyujtott.

A megviselt egyházi ruhák, fehérneműek és más isteni tiszteleti tárgyak sok esetben az általa ajándékozott uj felszerelvényekkel pótoltattak.

*) Püspök úrunk eredeti terve az volt, hogy e templom Jézus szentséges Szive tiszteletére állittassék fel; azonban 1902. évi deczember végén szent életü-

Elődjének, Hám Jánosnak megtalálta egy latin nyelven irott jegyzékét, melyben az foglaltatik, hogy a szent életü püspök azon helyen, ahol most e templom áll, szent János apostol és evangelista tiszteletére óhajtott templomot épiteni,—-mondván *„Ecclesia erigenda sit honoribits S. Joannis Evangelistae dedicata**. Ez szolgált inditó okul arra, hogy püspökünk a már fennálló templomot szent János apostol és evangelista tiszteletére dedikálta.

[68]

5. Az iskola rendeltetésének a vallásossággal való szoros kapcsolatánál fogva, nagy sulyt fektetett mindig arra, hogy a katholikus iskolák magasztos feladatuknak megfeleljenek.

E czélt tartva szem előtt, szivesen hozta meg ott az áldozatot, a hol az iskola fentartók a kellő anyagi eszközök hiányaival voltak.

Midőn az 1893. XXVI. t. cz. a tanitók fizetésének a miniumát 300 forintban határozta meg, nem késett a szegényebb ellátásu tanitók fizetésének kiegészitését saját pénztára terhére elvállalni, ami évente 2184 forint kiadást igényelt.

Ma már nem járul ily összeggel a fizetések javitásához, mert legtöbb helyen a 400 forintig való kiegészités czéljából államsegély lett igénybe véve; de még mindig tetemes az az összeg, melyet a fenti czimen évenkint a sajátjából kiutalványoz.

A felső-visói harmadik tanitó fizetése gyanánt 300 forint, a hosszumezői tanitó járandósága czimén évi 200 forint, a nagy-bégányi tanitó és a nagy-somkuti kántor részfizetése czimén évi 100—100 forint, a nagy-károlyi és beregszászi leányiskoláknál működő egy-egy apácza fizetése gyanánt évi 300—300 forint állandó, kiadás nehezedik magánpénztárára.

Vinnán néhai gróf Waldstein János, nagy jótévője, emlékére óvodát állitott fel. A házat e czélra néhai gróf Sztáray Antal és neje, született Batthyányi Francziska grófnő felajánlották. Az óvodában alkalmazott világi óvónő évi 300 forintnyi dijazását sajátjából fedezi.

Számos uj iskolát alapitott püspöksége idejében, igy Nagy-Károlyban, Beregszászon, Szerednyén, Erdődön, a melyeknek létrejöveteléhez ő maga is jelentékeny segélyt nyujtott. Hogy a szatmári fiu-elemi iskolát az elállamositástól megmentse, azt saját pénztára terhére átvette, lemondván a város, mint kegyúr által; eddig e czélra kiadott évi 4700 frtnyi összegről.

Ungváron Haas püspök alatt az 1859. évben felállitott leányiskolát és Gizella-házat ujjáépittette, a költségekhez 10.000 frttal járulva.

6. Éber figyelemmel őrködött a fölött, hogy a nagy és szent emlékű Hám János püspök alkotásai között méltán első helyet foglaló, Páli Szent Vinczéről nevezett irgalmas nének eredeti, szervezete

[69]

épségben tartassék és erkölcsi jólétének feltételei biztosittassanak és emellett az intézmény kifelé is fejlesztessék.

A lefolyt tiz év alatt a szatmári egyházmegyében 9 uj fiókházban nyertek alkalmazást az apáczák, sőt Amerikában is letelepedtek.

Hogy áldott szüleinek emlékét megörökitse, szülőföldén, Velenczén, Fehérmegyében megvásárolta azon házat, melyben született és áldott jó édes anyja meghalt és ott óvodát és leányiskolát állitott, s azt a szatmári irgalmas nénék gondozására bizta. A ház összes szükségletét sajátjából fedezi.

7. A hitbeli erős meggyőződés a jó cselekedetekben nyilvánul. A tizennégy év alatt tett alapitványok, melyek között foglaltatnak azon összegek is, melyek saját adományait tüntetik fel, számokban: 655.742 forint és 14 krra rugnak.

8. Örömmel tapasztalván, hogy az egyházmegyei papság sorában sokan vannak az irodalomnak szakavatott munkásai, azon volt, hogy e munkásokat összegyüjtse és ez meg is valósult. Igy keletkezett a „Szatmáregyházmegyei Irodalmi Kör".

Az Irodalmi Kör nyomába létre jött a „Pázmány-Sajtó."

E két vállalkozás szülötte lett a „Heti-Szemle" politikai és társadalmi heti lap, mely lapnak évenkint 300 forint segélyt nyujt.

Püspökségének idejében, 1891.—1892-ik évben épült fel a püspöki és egyházmegyei könyvtár, amidőn a szeminárium is kibővittetett. E könyvtár tüzetes leirását alább a VIII. 6. alatti czikkely tartalmazza.

A hivek lelki, épülésére és az egyházmegyei papság használatára a püspök költségén jelentek meg a következő munkák; körlevelek és füzetek:

1. B. e. Klobusiczky Péter, egykoron szatmári püspök, később kalocsai érsek udvarában használt reggeli és esti és gyónási imák.

2. A Szent Arcz és Jézus Szent Szive Társulat eredete, szabályai és búcsúi; keresztuti ájtatosság.

3. Szent József tisztelete, két kiadásban. Egybeállitotta Jordán Károly, pápai káplán, szaniszlói plebános.

4. Memoria Servi Dei, Joannis Hám, néhai Keszler Ferencz, prelátustól.

5. B. e. Hám János püspök magyarul irott életrajza, néhai Irsik Ferencz prelátustól.

[70]

6. B. e. Hám János püspök szent beszédei, két kötetben. Összegyüjtötte Brázay János, szentszéki ülnök, m. petrii plébános.

7. A szent ereklyék tisztelete, a kath. egyházban. Irta néhai. Aiben Mátyás, pápai kamarás, ny. főgymn. igazgató.

8. Tanitói gyűlésen tartott megnyitó beszédem.

9. Tiz éves püspökségem története. Körlevél.

10. A milleniumra vonatkozó körlevél.

11. 1898. —1900. Mi történt egyházmegyémben ezen évek alatt? Körlevél.

12. A Nagy Hét. Egybeállitotta Jordán Károly. E könyv 1903. évben 2. kiadást ért.

13. Karolina Auguszta, anyacsászárné életrajza. Németből forditotta: Jordán Károly.

14. 1900. évben a jubileumról. Körlevél.

15. 1887.—1900.-ig az adakozások és alapitványok jegyzéke körlevelekben.

16. Bibliotheca Laurentiana. A Török-féle könyvtár jegyzéke. Egybeállitotta: Láng Antal, theol. tanár, vicerector, könyvtáros.

17. Memoria Servi Dei Joannis Hám. Második kiadás: Keszler Ferencztől.

18. B. Mária Crescentia életrajza képekkel. Németből forditottam Jordán Károly.

19. Corona Aurea.

Valamennyi püspökelődjének arczképét saját költségén megfesttette, amely sikerült arczképek a püspöki palota nagy termét ékesitik.

Hogy a katholikus szellem és felfogás nem csupán a hivek belső, szorosan vett lelki életének irányitására szoritkozzék, hanem érvényesüljön a társadalmi élet külső vonatkozásaiban is: ezen czélból létesült már Schlauch püspök korában Szatmáron a „Katholikus Kaszinó." A kaszinó czéljait évente 500 forint adománynyal segélyezte. Pár évvel ezelőtt a kath. kaszinónak 18.000 frtért uj otthont szerzett, azt kibővitette, amely czélra 1000 frtot adott. A kath. kaszinó választmánya hálából a püspök életnagyságu arczképet festette meg, amely képnek ünnepélyes leleplezése 1902. év november 23.-án történt meg. Ugyanezen alkalomból a székesegyházi káptalan tagjai a kath. kaszinó alapító tagjaivá lettek.

[71]

Ily tevékeny és a testi és lelki irgalmassági cselekedetek, mint aranyszálak által dusan átszőtt életpályát folytatott püspök úrunk, mint méltó és érdemes utódja nagynevű Elődjeinek.

A szatmári egyházmegye papjainak és hiveinek forró óhaja és esdő imája száll fel naponkint az Egek Urához püspökünk hosszu életéért, midőn igy fohászkodunk: „Dominus conservet eum,et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra, et non tradat eum in animam inimicorum eius."

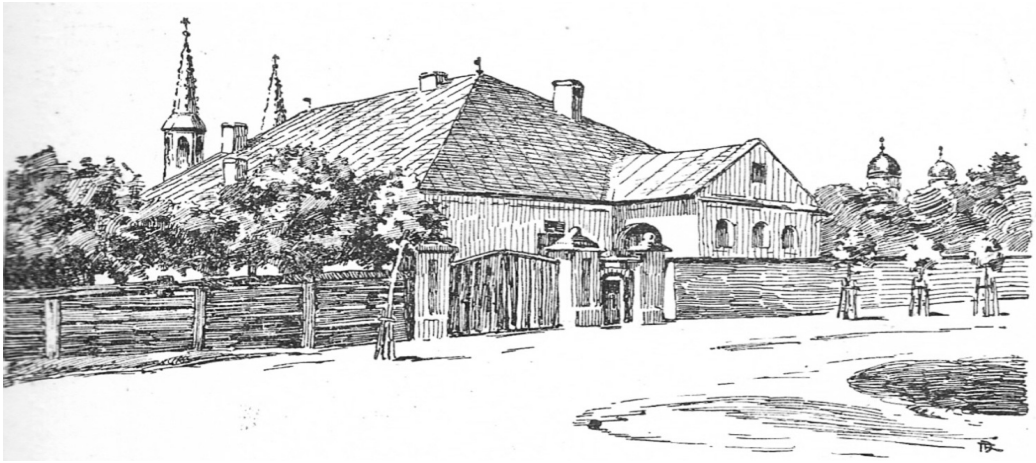

Régi rezidencia, melyben laktak a szatmári püspökök 1851. évig

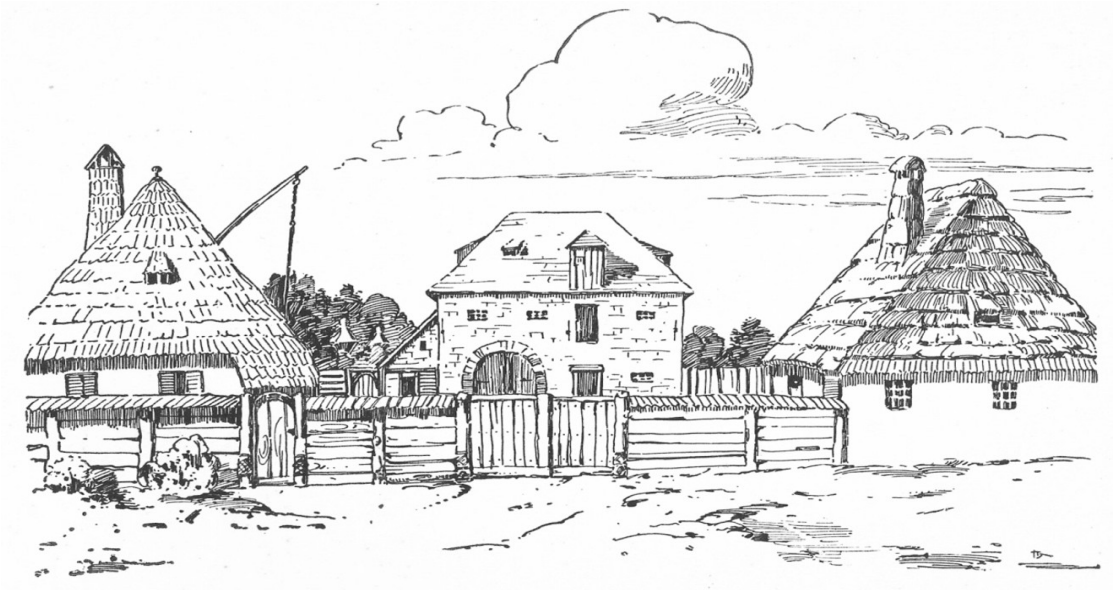

Ezt a kanonoki házat lakták Kovács Flórián, az első nagyprépost s utánaWaldstein János gróf. kanonok 1822. évig.

[73]

III.
A szatmári székesegyházi káptalan.
1. *A székesegyházi káptalan.*

Midőn I. Ferencz, apostoli király, Bécsben 1804. év márczius 23.-án kelt kegyelmes levelével a szatmári püspöki egyházmegyét megalapitotta, ugyanazon évnek ugyanazon napján, az apostoli Szentszék belegyezésével, egy külön kiadott királyi okmánynyal megalapitotta egyszersmind a szatmári székesegyházi, hat valóságos kanonokból álló káptalant. A királyi alapitó levél erre vonatkozólag, egyebek között, igy szól: „ . . . penes Cathedralem illic (értsd: Szatmarini) Ecclesiam consentienter cum Sacra Sede Apostolica ad Deo jugiter famulandum et in Ecclesiae hujus regiminis amplius auxilium Canonicorum quoque Capitulum Cathedrale, quod ex Praeposito, Lectore, Cantore, Custode et aliis duobus Canonicis, constabit, fundavimus . . . ."

A királyi alapitó oklevél a székesegyházi káptalannak javadalomként, az egri püspökség birtokából kihasitva, Hevesmegyében Bessenszegh és Tiszapüspökiben fekvő birtokokat és Tiszaszegh majorságot (praedium), minden járulékával egyetemben, adományozta, mondván: „ . . . pro ipso Capitulo e bonis ante hacad Episcopa-tum Agriensem spectantibus possessiones Bessenszegh et Tisza-Püspöki, praedium item Tiszaszegh in Comitatu Hevesiensi sita simul cum cunctis appertinentiis .... assignanda et conferenda esse duximus."

Megalapittatván a hat valóságos kanonokból álló székesegyházi káptalan, ezeknek lakásait illetőleg Ő Felsége legfelsőbb határozatával, melyet gróf Pálffy Károly kanczellár Bécsben 1804. év márczius-23.-án kelt és báró Vétsey Miklós, Szatmármegye főispánjához, mint királyi biztoshoz, intézett iratában közölt, akként intézkedett,

[74]
hogy négy kanonok számára lakás épittessék, a többi két kanonok közől az egyik, mint szatmári plébános a plébánián, a másik pedig, mint papneveldei igazgató a papneveldében kapjon lakást.

A négy kanonoknak épitendő lakások számára megvétettek a várostól 21.500 forintért azon telekhelyek, melyeken áll a mostani négy kanonoki lakás. A városi hatóság 1804. év julius 28.-án kelt iratában, melyet Somlyay Mihály, főbiró, Várallyay István, polgármester, Nagy Károly, tanácsos irtak alá és Jenei György, jegyző adott ki, — fennemlitett telekhelyeket mindaddig, mig a fennti czélra alkalmaztatnak, minden polgári tehertől menteseknek jelentette ki.

1804. évtől fogva a szatmári plébánost Szatmár szab. kir. város, mint kegyur, a székesegyházi káptalan hat tagja közől választotta egészen 1859. év végéig, tehát ötvenöt éven keresztűl.

Szatmár szab. kir. város hatósága tett ugyan többször előterjesztést a főtisztelendő egyházmegyei kormányhoz, hogy mint kegyur, nem csupán a káptalan hat tagja, hanem az egyházmegye összes papjai közől választhassa plébánosát; sőt még kegyuri jogától is meg akart szabadulni, azt állitván, hogy ezen jog reá erőszakoltatott: koronkinti előterjesztésének és nehézményeinek (gravimina) azonban egészen 1859. év végéig nem volt semmi foganatja, semmi sikere.

2. Mely alapon gyakorolja Szalmár-Németi szab. kir. város a kegyuri jogot (jus patronatus) a szatmári plébániára nézve?

Szatmár város megkapta a kiváltságot, hogy papját szabadon választhassa már 1230. évben II. Endre (uralkodott 1205.—1235.-ig.)!' királytól.

E kiváltságot megújitotta 1264. évben*) V. István ifj. király (úralk. 1270. évtől 1272. évig.) és III. Endre (uralkodott 1290.— 1301-ig) V. István intézkedését megerősitette 1291. évben kiadott oklevelében.

A királyi okleveleket lásd: Sarkadi Nagy Mihály, illetőleg Bartók Gábor által irt: Szatmár-Németi szab. kir. város története 322 és kk. lapjain.

*) V. István már öt éves korában megkoronáztatott és együtt uralkodott édes atyjával, IV. Béla királylyal.

[75]

E kiváltságos jogát bizonyosan gyakorolta is Szatmár város, mig területén katholikus hivek akadtak.

A XVI. század szomoru korszakot képez bennünket illetőleg, amennyiben a hitujitók által hirdetett tévtan teljesen megsemmitette a katholicismust ugy Szatmáron, mint vidékén.

Pázmány Péter esztergomi érsek 1639. évben letelepitette Szatmáron a jezsuitákat és ezek gondozták, mielőtt eltörültettek, volna, az idő, hely és visszonyokhoz mérten, mintegy missioszerüleg, életök veszélyeztetésével a katholikusok ügyeit.

Midőn 1773. év október havában gróf Eszterházy Károly, egri püspök, Tumliercz Ignáczot küldé administratornak Szatmárra, a város, mint kegyúr, minthogy hirén, tudtán és akaratán kivül történt ezen intézkedés, ellent mondott. (Lásd: az 1 773. szatmári tanács jegyzőkönyvét.) Az ellentmondó városi tanács megnyugtatására a püspök kijelentette, hogy ezen intézkedése által a város jogát nem akarta csorbitani, hanem csupán az vala a czélja, hogy a kath. hivek a lelkiekben fogyatkozást ne szenvedjenek. (1773 171. v.)

Tumliercz megérkeztével felmerült azután azon kérdés, hogy honnan kapja a kath. lelkész fizetését? A püspök Tumlierczet, mint szatmári plébánost, a városi pénztárhoz utasitotta. A város pedig igy nyilatkozott: „Római katholikus hivek a városban oly igen kevesen vannak, hogy Cántorukat sem igen fizethetik: a pap fizetése az eloszlott jezsuiták jószágainak jövedelméből kiteljesithető." (1773: 284. 378. v.)

Erre vizsgálat rendeltetett, melynek eredménye szerint a városban és a hozzá kötött 30 helységben mintegy 800 római katholikus lélek találtatván ... a vélemény az lett, hogy „egy rendes papon kivül, két káplán is szükséges."

Ekkor kérdést tett a Felsőség (kormány): Gyakorolt-e valaha a város egyházpártfogási jogot ? És minemű oklevelei vannak e tekintetben ?

A városi tanács a következőleg válaszolt: „Egyház pártfogási jogot, a jezsuiták itt léte alatt, a katholika Ecklézsiát illetőleg nem gyakorolt, és e jogát, ha van is, gyakorolni nem óhajtja" (1775: 132. v.)

[76]

Mindennek daczára 1776. évben a Helytartó-tanács tudatá a várossal, hogy „bár egyház-pártfogási joga bebizonyitva nincs ... nem is kivántatik, hogy bebizonyittassék: a Felség (értsd: Mária Terézia, királyné) a várost, illendőség tekintetéből e joggal mégis megajándékozza".

Ennek következtében a papi fizetés egy sessiora való földben, kaszálóban, szent misékre hat akó borban, 24 rövid öl tüzífában és szőllőnek való helyben, 400 forintban és külön lakban állapittatott meg (1777: 125. 347. 327. 332. 334. v.); egyszersmind a pap mellé egy káplán adatott 200 forint fizetéssel. (1778: 294.v.)

Ekkor határoztatott el az is, hogy a katholikusok számára a város, saját költségén, uj templomot épittessen. A templom alapját 1786. év junius 2.-án tették le, fölszentelése 1797. év julius havában történt meg. Ezen templom keleti végét néhai Klobusiczky Péter, szatmári püspök megnagyobbitotta, szent eml. Hám János, püspök pedig a kitoldott épűlet falait kitágitotta, a régi egyes torony helyett két, rézzel fedett tornyot emeltetett és a templom belső részét egészen uj, diszes műfestményekkel és minden szükséges készülékkel gazdagon felékesitette és 1837. aug. 25.-én nem, mint eddig tévesen hitték, augusztus 20.-án felszentelte. A plébános lakását 1783. évben kezdette a város épittetni. (1783: 332.)

Tumliercz Ign. 1790. évben meghalván, Mácsár István lett szatmári administrator, aki innen eger-szalóki káplánnak és onnan Egerbe tanitónak küldetett. (1794: 161. 1798: 503.)

Ezután már rendes lelkészűl és nem administratorul az erdődi lelkész és alesperes, Korom Mihály hozatott Szatmárra, ki 1804. évben, midőn a szatmári püspökség és székesegyházi káptalan megalapittatott, egyszersmind kanonokká neveztetett ki. Fizetése 1795. évben egy majorral (1795. T. j. 1221. sz. a. ismét 1796. 165. v.) 1798. évben 200 forinttal (1798: 524. v.) szaporittatott; 1809. .évben pedig melléje 200 forinttal és hat öl fa, fizetéssel második káplán rendeltetett. (1809: 337. v.)

A szatmári püspökséget alapitó királyi levél*) szerint csak a káptalan hat tagjából lehetvén a püspök által kijelöltek közől lelkészt

*) Szatmár-Németi város történetirójának ezen állitása tévedésen alapul mert, mint alantabb látni fogjuk, nem a királyi alapitó levélben, hanem az alább idézett királyi kegyes leirat és a pápai bullában van forrása a káptalan ezen jogának.

[77]
választani: Korom Mihálynak 1823. évben bekövetkezett halála után a káptalanból megválasztatott

1823. évben gróf wartenbergi Waldstein János, kinek nagy-préposttá történt kineveztetése után

1831. évben zadjeli Schlachta Márton kanonok lett szatmári lelkésznek választva; betegsége miatt lemondván ezen állásáról,

1837. évben Lázár János kanonok lett utódjává megválasztva, ki 1841. évben egészsége helyreállitása czéljából fürdőbe menvén, utközben meghalt.

1841. év augusztus első napjától egészen 1842. év október utolsó napjáig a lelkészi hivatalt szent eml. Hám János, püspök, személyesen végezte és az ezen időre esedékes jövedelmet azután a szatmári kórház felsegélyezésére adományozta.

1842. évben Linczy József, nagyprépostot választotta meg. Szatmár város lelkészének. Utána

1850. évben Pelikán József, kanonok, lett plébános, ki e tisztet 1859. év végéig viselte.

Forrás: Szatmár-Németi város története.

3. *Püspöki és káptalani megállapodás a szatmári plébániai javadalomra nézve.*

Haas Mihály, püspök, 1859. évi május 11.-én értekezletre hivta meg a székesegyházi káptalant, mely akkor négy tagból állott, u. m. Obermayer András, olvasó, Majerhold Antal, éneklő, Biró László, főesperes és Pelikán József, mester-kanonokból. Két kanonoki hely üresedésben volt.

Felolvastatott ezen értekezleten Szatmár szab. kir. város polgármesterének levele, melynek tartalma az volt, hogy a város, mint kegyúr, kéri az egyházmegyei Hatóságot, hogy a szatmári plébános választásakor az egyházmegye összes papjai közől legyen szabad választani, amint azt régi kiváltság alapján gyakorolta és ne legyen csupán a székesegyházi káptalan hat tagjára utalva. Teljes tisztelettel van a város, mondja a levél, a káptalan tagjai iránt, ámde ezek részint előhaladott koruk, részint a káptalanban viselt különféle és sok elfoglaltságuk miatt annyira akadályoztatnak a lelkipásztori funkciók teljesitésében, hogy legjobb akaratuk mellett, is csak fenntebbi kötelmeiktől szabad perczeiket fordithatják e fontos

[78]
állásuk betöltésére. A kath. hivek pedig forrón óhajtják, hogy oly lelkipásztoruk legyen, aki egészen nekik áldozza magát és másnemű hivatal gondjaival ne legyen terhelve.

A levél felolvasása után a káptalan tagjai előadták, hogy a városnak ezen felpanaszolt bemutatási jogmegszoritása onnan ered, mert:

l.-ör, midőn a székesegyházi káptalan megalapittatott és a szatmári plébános kanonokká lett, a plébánián maradt, amennyiben a plébánia, mint fennebb emlitettik, egy kanonok számára lakás gyanánt legfelsőbb határozattal volt megjelölve. Továbbá:

2.-or, mert a királyi alapitó levélben a székesegyháznak jövedelme gyanánt a vele egyesitett plébániai templom jövedelme is kijelöltetett és igy e két javadalom mintegy összekapcsoltatott, „Pro dote, mondja a kir. levél, videlicet Cathedralis Ecclesiae ultra praehabitos ejusdem, qua Parochialis Ecclesiae proventus addiximus etc." Végül:

3.-or, mert a székesegyházi káptalan ezen plébániai javadalom birtokában már az elévűlést (praescriptio) túlhaladó idő óta benn van.

Azonban, noha igy áll a dolog, a káptalan tagjai kijelentették, hogy hajlandók ezen jogukról lemondani, amennyiben a plébánosi hivatal kezelése a káptalanra inkább teher, mint javadalom; különben is a káptalan tagjai sok egyházmegyei teendővel igenis tul vannak terhelve, csak kapjon a káptalan egy tagja a plébánia helyett egy más megfelelő lakóhelyet; mert. ily lakás szerzésére a káptalan képtelen, annyi teherrel van elhalmozva.

Erre az elnöklő püspök kijelentette, hogy egy kanonoknak lakásul szivesen engedi át a püspöki régi rezidentiát.

Elhatározták tehát közmegegyezéssel, hogy a szatmári plébánosi hivatalt a káptalantól elkülönitik, a városnak saját plébánosát választó jogát az egész egyházmegyei papságra kiterjesztik és egyszersmind kimondották, hogy a legfőbb kegyúrnak ezen intézkedésbe való beleegyezése megnyerése végett az ügyet a nagym. Miniszteriumhoz mielőbb felterjesztik.

A régi rezidentiát a katonáknak bérbe adták, a legfelsőbb beleegyezést nem kérték.

A káptalan 1859. év október 27.-én ujabban előterjeszti a püspöknek, hogy hajlandó a plébánosi javadalomról lemondani,

[79]
csak kapjon egy kanonok megfelelő lakást és eszközöltessék ki Ő Felségének legmagasabb beleegyezése.

Jelenti egyszersmind a káptalan, hogy a dolgot alaposabban megfontolván, aggályai vannak: mert nyilatkozatát (hogy t. i. lemond a plébánosi javadalomról) nem a teljes káptalanból tette, amennyiben két stallum üresedésben van. Az egyházmegyei papság helyteleniti a dolgot. A káptalan egy tagjának lakása iránt semmi biztossága nincsen. A püspöki rezidentiának a káptalan tulajdonába való átbocsátása és a plébániai javadalomról való lemondás ügyében a nagym. Miniszterium és Ő Felsége beleegyezése még nincsen kieszközölve. Az uj plébános megválasztásának ideje közeledik. Kéri tehát a káptalan a püspököt, hogy a káptalant annak egyik tagja számára lakásról biztositsa és a plébános választását, a legfelsőbb beleegyezés megnyeréséig, függessze föl.

A püspök a káptalan fentebbi előterjesztésére 1859. október 18-án válaszolt. Válaszában elmondja, hogy, miként már élőszóval mondotta, ugy most irásban kijelenti, hogy a régi püspöki rezidentiát a káptalannak átengedi, a legfelsőbb beleegyezést arra kikéri.

Abból, hogy a káptalan jelenleg nem teljes, semmi felelősség nem háramlik a káptalan meglévő tagjaira; a kir. alapitó levélben ugyanis semmi támpont nincs arra, hogy a káptalannak joga van a plébániát illetőleg, amelynek vezetése inkább teher, mint jótétemény, javadalom a káptalan számára. Ehhez járul, hogy Szatmár szab. kir. város kegyúri jogát sem a káptalan, sem a püspök nem gátolhatja meg, sőt inkább a legszigorubban kötelezve vagyunk arra, hogy mindenkinek adjuk meg, ami az övé.

Erre a káptalan 1859. év október 29.-én kiállitotta azon okmányt, melyben megengedi, hogy Szatmár városa lelkészét a káptalan tagjain kivül lévő egyházmegyei papok közől választhassa. Kijelenti azonban a káptalan, hogy a szatmári plébániai javadalomról ugy mond le, amennyiben arról lemondani képes és jogilag lemondhat, midőn a káptalan két helye üresedésben van, és egyszersmind azon feltétel alatt, hogy egy káptalani tag számára, aki eddig a plébánián lakott, a káptalan megterheltetése nélkül, lakásról lesz gondoskodva.

Pelikán József, kanonokot a szatmári plébánia vezetésétől a püspök 1859. év decz. 22.-én, 2484. sz. a. teljes elismeréssel felmentette.

[80]

Szatmár szab. kir. város hasonlóképen elismerését fejezte ki Pelikán József, kanonok, mint volt plébánosa iránt 1859. decz. 26-án, 449. sz. a. kelt iratában.

A káptalan a plébániáról kiszorult egyik tagja számára lakásul megvette 1860. febr. 29-.én Lengyel Zachariás és Lengyel Antaltól a Templom-utczán, mai Rákóczi-utczán lévő, általuk közösen birt, a szatmári 241. telekjegyzőkönyvi sz. a. 619 ház sz. alatti házastelket hétezer háromszáz (7300) oszt. ért. forintért.

Forrás: Káptalani levéltár.

4. *A székesegyházi káptalan joga a szatmári plébánia javadalom birtokához.*

Ezek után azon kérdés merül fel: Vajjon volt-e joga és miben gyökerezett, min alapult az egyházmegyének, 1804. évben történt megalapitásától kezdve egészen 1859.-ik év végéig, gyakorlatban volt azon eljárása, hogy t. i. a székesegyházi káptalan tagjai közől kellett Szatmár szab. kir. városnak, mint kegyúrnak, a plébánost választania?

Ezen kérdésre megadjuk a választ a következőkben:

Hogy a szatmári róm. kath. plébániának administrálását mindig a helybeli székesegyházi káptalan egyik tagja vezesse, az iránt az 1804.-ik évi április hó 23.-án, 11607./611. sz. a. kiadott királyi kegyes leirat következőleg intézkedett:

„Cum ea sit benigna nostra Intentio, ut imposterum *in locis Residentiae Capitulorum Parochiam adminus unam principalem unus ex actualibus Capituli canonicis administret,* in praeexistente domo parochiali habitaturus, sed et juxta benigne stabilita principia Regulationis Seminariorum, Rector quoque Cleri junioris ubique actualis canonicus esse et in Seminario conveniente habitatione provisus, ibidem residere teneatur; hinc de quatuor tantum canonicorum ..... habitatione prospiciendum erit....."

Magyarul:

„Mivel az kegyes szándékunk (akaratunk), hogy jövőben *a káptalanok székhelyein legalább egy, fő plébániát a káptalan valóságos kanonokjainak egyike vezesse,* aki ekként a plébániai *házban* fog lakni, mivel továbbá a papnöveldék szabályozásának kegyesen

[81]

megállapitott elvei szerint a papnövendékek igazgatója hasonlóképen mindenütt a valóságos kanonokok egyike lesz és a papnöveldében megfelelő helylyel leend ellátva és ott tartozik lakni; ennélfogva csupán négy kanonoknak...lakásáról kell gondoskodni," .

Igy szól a királyi kegyes leirat a fennemlitett évben az érseki méltóságra emelt eddigi egri püspökségből elkülönitett kassai és szatmári püspöki egyházmegyéket illetőleg a kérdéses ügyben.

VII. Pius pápának, Rómában 1804. év augusztus 9.-én (quinto Idus Augusti) kelt bullájában (Lásd az egész bulla szövegét az 1893. évi szatmári Schematismus elején.), melyben I. Ferencz, apostoli királynak a szatmári püspökség és székesegyházi káptalan alapitására vonatkozó kegyelmes iratait megerősitette, a XVIII. és XIX. lapon, a székesegyházi káptalanra vonatkozólag, ezek foglaltatnak: "Episcopus Szathmarien. in dicta Cathedrali per Nos . . . erecta (értsd: Ecclesia) penitentiarum prebendam atque in dicta civitate Szathmarien. Seminarium puerorum ecclesiasticum ad prescriptum Concilii Tridentini . . . erigere debeat, illiusque (értsd: Episcopi) conscientia desuper onerata remanente quodque in dicta Cathedrali
Ecclesia Szathmarien. per Nos.....ereclaque etiam paroehialis ut antea existat animarum dilectorum quoque filiorum parochianorum cura, que ad presens per unum parochum eique adjunctum cooperatorem exercetur deinceps per unum ex dicte cathedralis ecclesie Szathmarien. per nos .... erecte Canonicis previo examine ad formam Concilii Tridentini prefati ad hoc idoneum repertum exerceri similiter debeat . . . ."

Magyarul:

A szatmári püspök tartozik az Általunk alapitott szatmári egyházmegye székesegyházában poenitencziáriust kinevezni, Szatmár városában, a trienti zsinat rendeletének értelmében papnöveldét felállitani továbbá lelkiismeretében köteleztetik egyszersmind ugyancsak a püspök arra is, hogy az Általunk alapitott, fennevezett, szatmári székesegyházban, kedvelt gyermekeink lelki üdvének gondozása czéljából, a lelkipásztori hivatal, miként az eddig is fennállott, fenmaradjon és amit jelen ideig egy lelkész és egy segédlelkész teljesitettek, azt jövőben az általunk alapitott székesegyházi kápptalan *kanonokjai közöl egy tag* gyakorolja, miután a trienti zsinat

[82]
előirása szerint eleve megvizsgáltatott és ezen állásra alkalmasnak itéltetett."

Ezek alapján a szatmári plébánust a székesegyházi káptalan tagjai közől kell választani.

A pápai bulla utolsó lapján ezeket olvassuk: „10.451. Huic Originali Bullae Pontificiae, in quantum ejusdem Tenores Juribus et Ordinationibus Regiis non adversantur, benignum Placetum Regium tribuitur.

Ex Consilio Cancellariae Regiae Hungar. Aulicae Viennae 26-a Octobris 1804.

Magyarul:

„10.451. Ezen eredeti pápai bullának, miután az abban foglaltak királyi jogainkkal és rendeleteinkkel nem ellenkeznek, kegyelmes királyi hozzájárulásunkat megadjuk.

A magyar királyi kanczellária tanácsából.

Bécsben 1804. október 26.-án."

Ime, a pápa bullájával megerősitvén az apostoli király intézkedéseit és viszont az apostoli király helybenhagyólag tudomásul vévén a pápa bullájában foglaltakat: e két oldalu szerződés csak az illető, két legfőbb törvényhozó kölcsönös megegyezése által módositható.

A pápai bullából fennebb idézettek alapján tehát azon jogról, hogy a székesegyházi káptalan egyik tagja legyen szatmári plébánus, nemcsak a káptalan, de még maga a püspök sem mondhat le, mig a fennemlitett két tényező, legfőbb törvényhozó t. i. a pápa és az apostoli király megállapodása, intézkedése, ezen ügyben nem módosult.

Az elmondottakból napnál világosabban kitünik, hogy midőn 1859. év végén a székesegyházi káptalan és a püspök a fennemlitett jogról lemondtak, a pápai bullának tartalmát nem ismerték. Lemondván pedig oly jogról, melyről lemondani nem volt hatalmukban, eljárásuk, cselekedetük, intézkedésük semmis, érvénytelen.

5. *A székesegyházi káptalan mint hiteles hely, locus credibilis.*

A székesegyházi káptalan az 1836. évi XXIII. t. cz. értelmében hiteles helynek, locus credibilisnek nyilvánittatott. Az erről

[83]

szóló, 1838. évi márczius 1-én 2753/173. sz. a. kiadott, királyi, kegyelmes oklevél igy szól: „Nos Ferdinándus Primus...memoriae commendamus... Quod Capitulum Szatmáriense, obtento jam vigore Articuli XXIII. anni 1833. credibilitatis privilegio, exhibuerit nunc et praesentaverit Nobis sigilli sui Eclipon, divum Protoregem Stephanum, Regnum cum Diademate et Clenodiis, patrocinio Beatae Virgini Mariae, Magnae Hungarorum Dominae devoventem complectentis et inscriptionem ad peripheriam hungaricam praeseferentis; supplicando Majestati Nostrae debita cum instantia humillime, quatenus Nos, sigillum hoc muniendis literalibus instrumentis, loco illo credibili expediendis deserviturum, clementer approbare, confirmare atque pro authentico declarare dignaremur. Nos itaque...Capituli ejusdem sigillum...approbavimus, confirmavimus, pro authentico declaravimus atque concessimus, ut ídem sigillum jam autheticum ad peripheriam desiderata epigraphe hungarica: Szathmári káptalan hiteles pecsétje 1838. — insignire valeat." (Itt az okiratban a pecsét alakja hosszadalmasan és körülményesen van leirva.) Dátum per manus fidelis nostri, Nobis sincere dilecti

spectabilis et magnifici comitis Fidelis Pálffy ab Erdőd, perpetui in Vöröskő. Ins. Ord. S. Stephani Regis Magnae Crucis Equitis, Camerarii...etc. in Imperiali Urbe Nostra Vienna Austriae, die prima mensis Martii, anno Domini milesimo octingentesimo trigesimo octavo, Regnorum Nostrorum Hungariae, Bohemiae et reliquorum anno tertio."

Ezen okirat Nagy-Károlyban 1839. év február 18-án a megyei közgyűlésen felolvastatván, következő határozattal kisértetik:

„Linczy József, a szatmári nemes káptalannak követ kanonokja, miután káptalanja nevében hálás köszönetét nyilatkoztatta volna e nemes vármegyének azon buzgó törekvéseért s munkásságáért, mellyel a közelebb mult országgyülésen a nevezett káptalannak hitelességi kiváltságra lett emeltetését követei által eszközlé, — bemutatá a Rendeknek a hivatkozott 1832/6 évi 23-ik törvény tzikkely következésében Ő Cs. Kir. Apostoli Felségétől káptalanja által nyert hiteles petsétéről szólló kiváltságos Levelét közönségessé tétel végett; egyszersmind pedig jelenté, hogy: a szatmári káptalan most már tökélletesen el légyen készülve minden némü okleveleknek s bevallásoknak (talán bevallásoknak?) a szokott törvényes mód szerinti elfogadhatására s kiadására.

[84]

A bemutatott kiváltságos Levél felolvastatván közönségessé tétetett; a Rendek pedig; valamint szives örömüket jelenték a felhivott törvény tzikkelynek tettleges zikozüléséből (talán sikerüléséből?) e M;gyére áradó hasznán: ugy nem kissebb mértékben érzék s betsülék a nemes káptalannak tiszta hazafiuságból eredt azon nemzeti buzgólkodását, mely szerint: az egész hazában, minden hitelességgel biró káptalanok Conventek között első kivánna lenni, mely a nemzeti anyanyelvhez való fiui hű ragaszkodással petsétjöket ő cs. kir. apostoli Felségétől magyar körirással kinyerni siete.

Ennek folytán egyszersmint elhatároztatott, hogy: a nagy méltóságú M. K. Helytartó Tanács megkérettessék a szatmári káptalan által nyert hiteles petsétnek országszertei kihirdetésére; a szomszéd nemes Megyék pedig és mindazok, mellyek a szathmári püspöki megyéhez tartoznak hitelessen tudósittassanak, mi képen: a nevezett káptalan, már tökélletes hitelességi elszerkesztetésébe is teljes hatóságába lépvén minden némü okleveleket s bevallásokat elfogadhat és kiadhat: s ez, szükséges tudományul, ezen megyében is, minél elébb közhirré tétetni rendeltetett.

Ugyan ezen alkalommal pedig kiterjesztvén figyelmöket a Rendek ezen Megyebeli nemzetségeknek ugyancsak ezen Megyében fekvő Jószágaikat illető, de az országban szélyel fekvő hiteles helyeken található leveleikhez, vagy legalább azokróli tudományhoz valamelly könnyebb módoni juthassanak (talán juthatásnak ?) kieszközlésére, — meghatároztatott, hogy: a nemes szathmári káptalan kérettessék meg, mind azon laistromoknak — elenchusoknak — melyek ezen Megyében fekvő jószágukat illetik, a többi hiteles helyekrőli megszerzésére, hogy

igy, a szegényebb sorsu ember is nemzetisége leveleinek hol léte tudományához juthassék (?) a nélkül, hogy a több s egymástól távol fekvő káptalanokat Conventeket bejárni kéntelenittessék. Kiadta Szerdahelyi Pál, Főjegyző."

A hiteles hely, locus credibilis, intézménye megszünt a királyi közjegyzőkről szóló törvényczikknek életbelépésével, mely törvényczikk a magyar országgyülés mindkét házában 1874. évi deczember hó 16-án hirdettetett ki.

[85]

E törvényczikknek 214. §. ugyanis igy szól: „A hiteles helyek a gondviselésök alatt lévő okiratokról hiteles kiadmányt jövőben is adhatnak, azonban ujabb hiteles okiratok kiállitására és őrizetére többé fel nem jogositvák."

6. *A székesegyházi káptalan valóságos kanonokjainak diszjelvénye.*

Ezen diszjelvényről kiadott, királyi legkegyelmesebb adománylevél igy szól:

„Királyi adománylevél a szatmári székesegyházi káptalan valóságos Kanonokai részére kért csillagkereszt diszjelvény nyilvános viselhetésének kegyelmes engedélyezése iránt. 3683. sz. 1865.

Mi Első Ferencz József Isten kedvező kegyelméből Ausztriai Császár, Magyar, Cseh, Dalmát, Horvát, Tót, Halics és Ladomér Országok Apostoli, ugy Lombardia, Velencze, Illyria stb. Királya, Ausztria Főherczege, Krakó Nagyherczege stb.

Emlékezetül adjuk ezen levelünk rendében mindeneknek, kiket illet, hogy Mi kegyelmesen megfontolván és kegyes tekintetbe vevén, milyen üdvös és tisztességes, minő diszes és országaink feletti uralkodásunk megalapitása és szilárditása végett mennyire hasznos legyen az, ha mi a katholika vallás javának előmozditására és terjesztésére minden igyekezetünket legnagyobb készséggel forditandjunk, hogy az utódok is, elődeinknek dicséretes nyomdokait látván és hasonló erényes tettek követésére buzdittatván, e dicsőséget tükör gyanánt tarthassák szemeik előtt; mire nézve buzgóbb óhajtásunk, szebb és nemesb czélra törekvésünk soha sem vala, mint az, hogy a szent vallás iránti tiszteletből és keresztényi buzgó kegyességből, az isteni tiszteletet mindenkor és mindenkép előmozditsuk és azon személyeket, kik a szentegyházakban Isten dicsőitésére szüntelen hiven szolgálnak, a nép hűsége és nagyobb lelki épületessége végett is, megkülönböztetett tisztelettel és küldiszjelekkel felékesitsük, eme kivánat császári s apostoli királyi Felségünket arra inditá: hogy tisztelendő Haas Mihály, szatmári püspök, valóságos belső titkos tanácsos, Ferencz József rendünk vitéze és őszintén kedvelt hivünknek hódoló mély tisztelettel császári és apostoli

[86]
királyi Felségünk elé terjesztett legalázatosabb kérvénye folytán, a szatmári székesegyházi káptalannak kanonokait, azon jeles érdemeikért, miket ők császári s apostoli királyi Felségünk és uralkodó Házunk iránt, eleitől fogva az idő különböző körülményei közt és minden alkalommal tanusitott alattvalói tántorithatatlan hűségök általi szerzettek, megkülönböztetett tisztelettel és küldiszjelekkel felékesitsük, miért is, hogy az Isten anyaszentegyháza iránti tiszteletünket s a szent hit szolgái iránti kegyes hajlamunkat annálinkább kitüntessük, és ezáltal mások is az Isten tiszteletére és dicsőitésére buzdittassanak, királyi hatalmunk erejével, melylyel ugy, miként dicső emlékezetű Elődeink, a boldogult magyar királyok éltek, teljes joggal birunk, a szatmári székesegyházi káptalan részére kegyelmesen adtuk, adományoztuk és megengedőnek tartottuk, hogy ezen szatmári székesegyházi káptalannak mind mostani valóságos kanonokai, mind a kanonoki székekben utódaik is szalagrul függő diszjelvényt mindenütt és mindenkor nyilvánosan hordhassanak és viselhessenek mely diszjel következő: Egy aranyszélü, zöld szegélyzetben foglalt veres Csillagkereszt, melynek közepén levő légszinű kerekded térben a szeplőtelen fogantatásu boldogságos Szüz Máriának jelképe látható; e kerekded tért aranyszegélyzetü fehér szél köriti, melyen arany nagy betükkel, mint jelige e latin körirat: „Exaudi Nostras Immaculata Preces" olvasható; a csillagkereszt ágai közt pedig arany tölgyfalevelek diszlenek; a kereszt fölött egészen aranyból magyar szent korona fénylik, melyből egy aranyszegélyzetü zöld szalagból és arany cserlevelekből kötött koszorufonadék ömlik alá, s ez egy kerekdet veres mezőt, s abban zöld hármas halmon nyugvó arany koronából kiemelkedőt aranyszegélyü, fehér kettős keresztet vesz körül, s az egész diszjelvény zöld szegélyzetű vörös szalagon függ. A kereszt képfestvényinek másik hátoldala is ugyanaz; csakhogy a közepén levő aranyszélű kerekded fehér térben arany nagy betükkel e latin fölirat: „Exorat Michael, Confert Franciscus Honorem, Posteritas Memori Munera Mente Colét," alul pedig az évszám MDCCCLXV. olvasható; valamint ezek jelen levelünk kezdetén művészi festő kezek által hiven és természetes szineikkel is lefestve tisztábban, szemlélhetők; sőt adjuk, adományozzuk ezennel a szatmári székesegyházi káptalan jelenlegi valóságos kanonokainak és az ő jövendőbeli következőiknek is, a fenn leirt megkülönböztető diszjelt és

[87]
annak nyakukról lefüggve, bárhol s bármely alkalommali nyilvános hordását és viselhetését kegyelmesen megengedjük, ezen saját kezü aláirásunkkal és függő titkos pecsétünkkel, melylyel mint Magyarország apostoli királya élünk, megerősitett levelünk erejénél és tanuságánál fogva. Kelt a mi őszintén kedvelt hivűnk, tekintetes és nagyságos vásonkői gróf Zichy Hermann, császári ausztriai Lipótrend középkeresztese, s a vaskoronarend III. osztályu vitéze, aranykulcsosunk, valóságos, belső, titkos, tanácsos, Magyarországon

királyi udvarunk s egyszersmind a Szent István apostoli királyi rend kanczellárunk kezei által, birodalmi fővárosunkban Bécsben Ausztriában bőjtmáshó nyolczadik napján az Ur ezernyolczszáz hatvanötödik esztendejében, Magyar, Cseh stb. országi uralkodásunk tizenhetedik évében.

Ferencz József, s. k.

Gróf Zichy Hermann s. k.
Markovits László, s. k.

437. sz. *A diszjelvény (decoratio) viselésére kitüzött napok.*
1894.

A székesegyházi káptalan előterjesztésére püspök úrunknak helyeslő tubomásulvétele és megerősitése alapján a székesegyház valóságos kanonokjai a diszjelvényt (decoratio) a kanonoki mozetta felett az itt felsorolt ünnepnapokon viselik:

1. A boldogságos Szüz szeplőtelen fogantatásának ünnepén.
2. Karácsony első napján.
3. Újév napján.
4. Husvét első napján.
5. Urunk mennybemenetele napján. (Templomünnep.)
6. Pünkösd első napján.
7. Úrnapján.
8. Nagyboldogaszony, Magyarország Védőasszonya ünnepén.
9. Szent István király ünnepén.
10. A király születése napján.
11. A király nevenapján.

[88]

7. A székesegyházi káptalan valóságos kanonokjainak sorozata 1804. évtől.

	Évtől	Évig.
1. Nagy-Daróczi **Kovács Flórián** az 1804. év márczius 23.-án megalapitotta káptalannak első nagyprépostja; 1821. év deczember 21.-től fogva pedig szatmáregyházmegyei püspök, + 1825. deczember 11 -én; életének 72. évében. Életrajzát lásd fenn a püspökök között.	1804.	1821.
2. Korom Mihály, Erdődön plébánus és ker. esperes, később Szatmáron plébánus, Szatmár és Ugocsa, kánonilag egyesitett megyék, főesperese, 1804. évben olvasó kanonok, sz. Benedekről czim. borrhi apát. + 1823. szept. 2.-án; életének 78-évében.	1804.	1823.
3. Szuhányi György, Jász-Alsó-Szentgyörgyön plébánus, az egri egyházmegyében, 1804. évben szatmári éneklő kanonok, B. Sz. M. czimzett battai	1804.	1809.

apát. + 1809. nov. 2.-án. 4. Wartenbergi **Waldstein János** gróf, szül. Győrött 1760. A bécsujhelyi katonai akadémiában végzett tanulmányai után 1784. a 8. számu ezredhez ment szolgálni. Innen visszajövén, egri egyházmegyei papnövendék lett; négy évi theol. tanfolyam után felszenteltetett és Nagy-Majtényban káplánkodott. 1797. évben Csehországban lauterbachi plébánus volt; onnan visszatérvén 1801. erdödi plébánus, 1804. szatmári őr kanonok. 1823. Szatmáron		

[89]

	Évtől	Évig.
plébánus, 1830. nagyprépost, † 1838. junius 10.-én, életének 73. évében.	1804.	1838
5. **Mészáros György**, Egerben theol. tanár, 1804. szatmári főesperes kanonok, székesegyházi főesperes, püspöki lyceumi igazgató. 1809. évben az egri székeskáptalanba helyeztetett át. † 1817.	1804.	1809.
6. Gaál-**Homoky László**, Egerben theol. tanár, 1804. szatmári Theologus kanonok, † 1806. január 6.-án; életének 34 évében.	1804.	1806.
7. Cseleji **Hagymásy János**, szül. 1754. Abaujvárott. Tanult Kassán, Egerben. 1779. plébánus az egri egyházmegyében, azután Nagy-Majtényban, az erdődi kerületben alesperes, 1806. őr-kanonok, gymnásiumi igazgató, † mint őrkanonok 1813. márczius 13., életének 60. évében.	1806.	1813.
8**. Réday József**, Ungváron plébános és ungi főesperes, 1810. kanonok, B. Sz. M. czim. uhodi apát. † mint őrkanonok 1819. április 17.-én; életének 65. évében.	1810.	1819.
9. **Dubinszky Mihály**, szül. 1758. Iglón. Erdődön plébánus, 1810. kanonok, B. Sz. M. czim. triszkay apát. gymnas. igazgató, † mint olvasó-kanonok 1837. márcz. 25; életének 82. évében.	1810.	1837.
10. **Kovács Mátyás**, theol. tanár, 1813. kanonok, B. Sz. M. czim. glogonczai prépost, gymnas. igazgató, † 1819. febr. 24; életének 61. évében.	1813.	1819.
11. **Sixt József**, szül. 1777. Nagy-Bányán, theol. tanár, sz. Jánosról czimzett szabolchi prépost, gymn. igazg. † 1829. mint őrkanonok nov. 4. életének 62. évében.	1819.	1829.
12. **Köckh József**, szül. 1767. május 4. Kassán, felszent. 1797. Egerben, hol négy évig káplánkodott. Plébánus volt Sárközön, Bocskón, M. Szigeten,		

[90]

	Évtől	Évig.
mármarosi főesperes, 1819. kanonok, B. Sz. M. czim. vuntai apát, † mint őrkanonok 1836. május 11; életének 69. évében.	1819.	1836.
13. Zadjeli **Schlachta Márton**, szül. 1775. Maldocvaton, Liptó m. felszent. 1803. Egerben, káplán Felső-Bányán, 1805. Szatmáron tanár, 1813. plébánus Felső-Bányán, 1825. kanonok. 1830. Szatmáron pléb. és káptalani követ a dietán, 1837. lyceumi igazgat. 1843. gymn. igazg. B. Sz. M. czim. bőli apát. † mint olvasó kanonok, 1843. jul. 13; életének 67. évében.	1825.	1843.
14. **Krammer Mihály**, szül. 1761. szept. 30 Egerben, felszent. 1785. három évig káplán, azután plébánus Tőke-Terebesen, "Mező-Petriben, Csanáloson, kerül. alesp. 1830. kanonok, székesegyh. főesperes, † 1835. november 16. életének 74 évében.	1830.	1835.
15. **Linczy József**, szül. Tarczalon, Zemplén m 1777. jan. 25. felsz. 1800. három évig káplán azután plébán. Kabola-Polyánán, Huszton, egyszersmint alesperes, plébánus Ungváron és ung főesperes. 1831. kanonok, papnöveldei igazgató sz. Péterről czim. bodrogmonostori apát, szatmári plébánus, 1839. nagyprépost, † 1858. január. 18 életének 81. évében.	1831.	1858.
16. Zelefornosi **Bodó Mihály**, szül. Fancsikán, Ugocsa m. 1761. felsz. Egerben 1785. négy évig káplán, azután 20 évig pléb. Nevetlenfaluban; 1820. plébánus és főesperes Tisza-Ujlakon, 1836. kanonok és székesegyházi főesperes. † mint olvasó kanonok 1846. ápril. 21. életének 86. évében.	1836.	1846.
17. **Obermayer András**, szül. 1783. Pálóczon, felszen. 1809. aug. 15. már mint bölcselet tudor, tanár előbb a philosophián, 1810.—1814. azután 1814-től a theologián 1837. kanonok és gymnásium		

[91]

	Évtől	Évig.
igazgató, 1843. lyceumi igazgat, 1860. nagyprépost, 1861. I. Ferencz József-rend érdemkeresztese, 1869. lyceumi h. igazgat. B. Sz. M. czimhárskuti apát. † 1869. ápril. 7. életének 86. évében.	1847.	1869.
18. **Lázár János**, szül. Szilágy-Somlyón 1798. 1821. iktató, 1826. lyceumi tanár, később plébánus Kr.-Bélteken, 1837. kanonok, székesegyh. főesperes és szatmári plébánus. † 1841. jul. 21. életének 42.		

évében.	1837.	1841.
19. **Banorics János**, szül. 1784. felsz. 1807. Ungváron káplán, gymnásiumi hitszónok, 1816. pléb. Kr.-Bélteken, azután Felső-Bányán, alesperes és czim. drozói prépost. 1839. kanonok, székesegyházi főesperes. † 1843. nov. 13. életének 60 évében.	1839.	1843.
20. **Majerhold Antal**, szül. Budán 1783. jul. 23. felsz. 1806. káplánkodott Nagy Majtényban, Erdődön, Munkácson, Szatmáron gymn. tanár, plébánus volt Felső-Schönbornban, Rónaszéken. 1842. kanonok. 1843. gymn. igazgat. 1859. aranykoronás érdemkeresztet kap. B. Sz. M. czim. poroszlói apát. † mint olvasó kanonok, 1866. szept. 5. életének 83. évében.	1842.	1866.
21. Uszapaniti **Dózsa Antal**, szül. Czégényben, Szatmár m. 1780. felsz. 1803. káplán Szatmáron, plébános-esperes Fehérgyarmaton, 1810. a nemes felkelő seregnél tábori lelkész. 1811. pléb.-esperes Nagy-Majtényban. 1846. kanonok. † mint őrkanonok 1855. aug. 23. életének 76. évében.	1846.	1855.
22. Kézdi-Polányi **Biró László**. Életleirását lásd fenn a püspökök között.	1846.	1866.
23. **Pelikán József**, szül, 1786. Rajcsán, Nyitra m. felszent. 1804. gymn. tanár, Munkácson káp lán, bölcselet tudor. 1810. tanár a lyceumban. Vicerektor, 1830. M. Szigeten pléb. főesp. 1847. kanonok		

[92]

	Évtől	Évig.
papneveldei igazgat. 1850. Szatmáron plébán. 1859. sóvári czim. apát. † mint őrkanonok 1863. jan. 26. életének 77. évében.	1847.	1863.
24. **Némethy József**, szül. Bártfán Sáros m. 1798. félsz. 1821. káplán. 1822. gymn. tanár, azután plébánus Kálmándon, Csanáloson. 1830. papnev. spiritualis, lyceumi hittanár, exhortator, 1846. tb. kanonok. 1849. theol. tanár. 1860. kanonok. 1862. papnev. igazgat, az irgalmas nénék zárdájának superiorja. sz. Egyedről czim. apát. nagyprépost. 1877. pápai prelat. † 1880. jul. 12. életének 83. évében.	1860.	1880.
25. **Rudolff Pál**, szül. 1796. jan. 19. Ungváron, felsz. 1819. rövid ideig tanár volt Ungváron, Szatmáron. 1820. Bécsben a felső papneveldében tett rigorosumot. 1823. ismét tanár Szatmáron. 1829. plébánus F. Domonyán. 1834. plébánus		

Munkácson. 1851. sz. György v. és v. czim. szobránczi prépost. 1860. kanonok, † mint olvasó kanonok 1873. jul. 22. életének 77. évében	1860.	1873.
26. Cserneki és tarkői **Dessewffy Emmánuel**, szül. 1813. felsz. 1836. Munkácson pléb. és főesperes, okrai prépost. 1863. kanonok, † mint olv. kanonok. 1879. szept. 9. életének 67. évében.	1863.	1879.
27. **Szepessy Sámuel**, szül. 1796. félsz. 1821. M. Szigeten pléb. és főesp. 1867. kanonok, † mint éneklő kanonok 1876. ápril. 17. életének 80. évében.	1867.	1876.
28. **Smoczer Ignácz**, szül. 1812. Sándorfaluban. felsz. 1835. káplán Mező-Teremen, prefektus, lyceumi tanár. 1837. lelkész Lázáriban. 1841. Ungváron exhortator. 1848. plébános Nagy-Bányán. 1860. koppáni czim. prépost. 1867. kanonok papneveidei igazgató theol. tanár. Nagyprépost püspöki általános helynök 1882. báczi vál. püspök és mint ilyen		

[93]

	Évtől	Évig.
főrendiházi tag. † 1885. szept. 1. életének 74. évében.	1867.	1885.
29. **Günther József**, szül. 1805. Nyir-Adonyban, Szabolcs m. felsz. 1829. aktuarius, káplán Nagy-Bányán, Szatmáron, 1832. püspöki ceremoniar. 1834. gymn. tanár. 1837. lyceumi tanár. 1857. theol. tanár. 1860. tb. kanonok. 1862. vicerektor. 1869. kanonok, † mint székesegyh. főesperes 1874. május 25. életének 69. évében.	1869.	1874.
30. **Novák Antal**, szül. 1824. május 20.-án Sztropkón, Zemplén m. felsz. 1847. decz. 21. káplánkodott Erdődön, Munkácson, Eőr-Darmán, T. Ujlakon. 1850. Szatmáron gymn. tanár. 1857. képzőintézeti tanár és szentszéki ülnök. 1862. házasságvédő. 1863. gymn. igazgató. 1869. tb. kanonok. 1874. kanonok, papnev. igazgat. 1875. egyházm. tanfelügy. 1876. sz. György v. és v. czim. apát. 1887. nagyprépost, káptalani helynök. 1888. püspöki általános helynök és ügyhallgató, † 1900. január 7.-én. életének 77. évében.	1874.	1900.
31. **Vagner Antal**, szül. 1814. felszent.1837. káplánkodott Kr. Bélteken, Felső-Bányán,1841. papnev. prefektus. 1842. vicerektor. 1846. theol. tanár. 1857. pléb. Fehérgyarmaton. 1869.B. Sz. M. czim. hárskuti apát. 1874. kanonok, † 1875. novemb. 30. életének 61. évében.	1874.	1875.

32. **Irsik Ferencz**, szül. 1822. ápr. 22. Zelestyén, (Uj-Huta) Szatmár m. felsz. 1846. okt. 28 káplán Fehérgyarmaton, azután püspöki ceremo niar. 1849. Ungváron gymnas. exhortator. 1851 Pesten papnöveld, prefektus 1854. pléb. Szakaszon 1859. pléb. Erdődön. 1868. szentszéki ülnök. 1875. kanonok. 1876. házasságvédő. 1877. kazari czim apát, 1879. s lyceumi helyet, igazgató, 1880. ének lő, 1887. olvasó-kanonok. A Szt. István-Társulat		

[94]

	Évtől	Évig.
kebelében létesült irodalmi és tudományos társaság tagja. 1892. pápai prelat. 1893. püspöki és egyházra, könyvtár prefektusa. A budapesti egyetem hittani karának megválasztott tisztelb. theolog. doktora, † 1896. május 20. életének 75. évében.	1875.	1896.
33. **Keszler Ferencz**, szül. 1830. márcz. 17. Dombon, Mármaros m. felsz. 1853. márcz. 26. káplánkodott Sándorfaluban, Munkácson, Beregszászban. 1854. papnöv. prefektus és gymn. tanár. 1859. Bécsben a felső papnöveldében tett két rigorosumot. 1861. theol. tanár, 1862. a házassági törvényszék jegyzője. 1863. püspöki titkár, egyszersmint 1868. évtől theolog. tanár. 1873. folytatólag tett két rigorosum után theol. doktor. 1874. tb. kanonok. 1877. kanonok. 1879. sz. Miklósról czim. erchy apát. 1880. irgalmas nénék superiorja, őr-kanonok. 1885. papnev. rektor. 1887. éneklőkanonok. 1897. házasságvédő. 1893. pápai prelat. nagyprépost, püspöki általános helynök és ügyhallgató, † 1900. szept. 28. életének 70. évében.	1877.	1900.
34. **Pohl Károly**, szül. 1815. nov. 5. Láposbányán, Szatmár m. félsz. 1838. aug. 24. káplánkodott Munkácson, Bocskón, T.-Ujlakon, Fehérgyarmaton, Felső-Bányán, Nagy-Bányán, 1846. pléb. Visken. 1851. pléb. Akna-Sugatagon. 1864. pléb. Bocskón és alesperes. 1868. pléb. Szigeten és fő-esperes. 1876. Sági czim. prépost. 1880. kanonok. Székesegyházi főesperes. 1887. őrkanonok. † 1899. okt. 14. életének 84. évében.	1880.	1899.
35**.** **Páskuj Lajos**, szül. 1825. Szilágy-Somlyón, felszent. 1849. káplánkodott Szigeten, Akna-Sugatagon, Fehérgyarmaton. 1854. Szatmáron káplán és gymnás. tanár. 1860. pléb. Szatmáron. 1864. typul-tai czim. apát. 1880. kanonok, † 1887. május 28. életének 63. évében.	1880.	1887.

[95]

	Évtől	Évig.
36. **Szabó Norbert**, szül. 1843. május 1.-én Huszton, Mármaros m. felsz. 1866. julius 20. Az egyházm. hivatalnál aktuarius. 1867. káplán Szatmá ron, Nagy-Bányán. 1869 pléb. helyettes Akna-Sugatagon. 1870. Szatmáron hitelemző, székesegyházi szónok és képzőintézeti tanár. 1874 Szatmáron gimn. tanár és a püspöki udvar gondnoka. 1875. az egyházm. ájtatos alapitványi pénztárnál segédpénztárnok, főpénztárnok, gondnok helyettes. 1880. szentszéki ülnök. 1884. tb. kanonok. 1887. kanonok. 1888. székesegyhazi főesp. 1892. sz. Benedekről czim. szkalkai apát. 1901. nagyprépost.	1887.	
37. **Laza János**, szül. 1811. évben Szatmáron, felsz. 1834. káplánkodott Mező-Petriben, Kr.-Bélteken, Ungváron. 1837. Szatmáron gimn. tanár. 1842. az irgalmas nének spirituálisa. 1845. theol. tanár, 1849. pléb. Nagy-Majtényban. 1862. sz. Ágostonról czim. pécsi prépost. 1888. kanonok, † 1892. szept. 12. életének 82. évében.	1888.	1892.
38. **Kádár Ambrus**, szül. 1845. febr. 25. Akna-Sugatagon, Mármaros m. felsz. 1872. julius 19. 1872. Bécsben a felső papneveldében. 1874. az egyházmegyei hivatalban iktató és püspöki ceremoniar. 1875. theol. doktor. 1877. szentszéki jegyző és püspöki titkár. 1882. szentszéki ülnök. 1884. pápai tb. kamarás. 1887. tb. kan. 1890. Sz. István-Társulatnál fenálló tudom, és irodai, egylet tagja. 1891. zsinath. vizsg. 1892. püspöki iroda igazgató. 1893. kanonok és papneveld, igazgató. 1898. bényi czim. prépost. 1900. általános püspöki helynök és ügyhallgató.	1893.	
39. **Hámon József**, szül. 1838. decz. 17-én, Pinkafőn Vas-m. felsz. 1863. jul. 27. Szatmáron gymn. tanár. 1868. theol. tanár, és papnöveld, vicerektor.		

[96]

	Évtől	Évig.
1874. az irgalmas nének zárdájának javadalmi igazgatója, szentszéki ülnök, zsinathely. vizsgáló. 1889. tb. kanonok. 1895. egyházmegyei ájtatos alapitv. pénztár, gondnok. 1897. kanonok. 1898. itöbői czim. prépost, az irgalmas nének superiorja.	1897.	-
40. **Hebelein Károly,** szül. 1838. október 20-án. Ungváron, felsz. 1861. novemb. 17. 1860. Szatmáron gymn. h. tanár. 1862. gymn. h. igazgató és algymn. exhortator. 1865. rendes tanár. 1668. papnöv. lelki		

igazgató. 1874. gymn. igazgató és szentszéki ülnök. 1881. pápai tb. kamarás. 1891. Ungváron plébánus és ungi főesp, zsinathelyettesi vizsgáló. 1892. sz. Ágostonról czim. pécsi prépost, 1900. kanonok. 1902. szatmári plébániai administrator.	1900.	-
41. **Pemp Antal**, szül. 1840. május 20. Podheringen, Bereg m. felsz. 1865. julius 22. káplán Csanáloson. 1866. az egyházm. hivatalban iktató. 1867. püspöki ceremoniar. 1874. plébános Kis-Ráthban és szentszéki ülnök. 1876. alsó unghi kerül, alesperes. 1890. plébános Felső-Bányán. 1891. zsinathelyettesi vizsgáló. 1896. tb. kanonok. 1900. kanonok és egyházm. ájtat. alapitv. pénztár gondnoka. 1903. cz. prépost	1900.	-
42. **Lessenyey Ferencz,** szül. 1841. november 23. Eőr-Darmán, Ung-m. felsz. 1866. julius 25. káplán Szatmáron. 1867. Bécsben a felső papneveldében. 1868. Szatmáron papnev. prefektus. 1869. theol. tanár és theol. doktor. 1874. zsinathelyettesi vizsgáló. 1875. szentszéki ülnök és ügyész. 1889. cs. és kir. czim. udvari káplán. 1895. tb. kanonok. 1901. kanonok és rend. házasságvédő és egyházmegyei tanfelügyelő.	1901.	-

[97]

8. A szatmári székesegyházi káptalan valóságos kanonokjai 1904. évben.

Nagyprépost.

Szabó Norbert, sz. Benedekről czim. szkalkai apát, poenitentiarius, káptalani dékán, zsinathelyettesi vizsgáló.

Olvasókanonok.

Kádár Ambrus, bényi czim. prép. általános püspöki helynök és ügyhallg. a zsinathelyettesi és a vallástan tanitására képesitő vizsgáló bizottság elnöke, lyceumi h. igazgató, papnöveldei rektor, pápai tb. kamarás, Sz. István-Társulatban fennálló tudom. és irodal. egyesül, tagja, theol. bekebelezett doktor.

Éneklőkanonok.

Hámon József, itöbői czim. prép., a paulai Sz. Vinczéről nevezett szatmári irgalmas nének tartományi főnöke, zsinth. vizsgáló.

Őrkanonok.

Hehelein Károly, sz. Ágostonról czim. pécsi prép. pápai tb. kamarás, zsinath. vizsgáló, szatmári plébániai administrator.

Székesegyházi főesperes.

Pemp Antal, az egyházm. ájtatos alapitv. pénztárának gondnoka, zsinathelyettesi vizsgáló, cz. prépost.

Mesterkanonok.

Lessenyey Ferencz, cs. és kir. czim. udvari *káplán,* a házassági kötelék és szerzetesi fogadalmak rend. védője, egyházmegyei tanfelügyelő, theol. bekebelezett doktor, zsinath. vizsgáló.

[98]

9. Czimzetes kanonokok.

1. Hampel János, (1884. óta*)* nyugdijazott főgymnásiumi hittanár és hitszónok, szentszéki ülnök, aranymisés áldozár, az egyházmegyei papság Nestora.

2. Hungréder György, (1896. óta) felső-vissói plébános, szentszéki ülnök, aranymisés áldozár.

3. Binder András, (1899. óta) pápai tb. kamarás, az alapvető és ágazatos hittan ny. r. tanára, papneveldei lelki igazgató, zsinath. vizsgáló, az irgalmas nénék rendes gyóntatója, az oltáregyletnek egyházmegyei igazgatója, szentszéki ülnök, bekebelezett hittudor, a hittani kar seniora.

4. Kosztra Ignácz, (1901. óta) csomaközi plébános, nagy-károly-kerületi alesperes, tanfelügyelő, a nagy-károlyi főgymnáziumban püspöki biztos.

5. Kozma Béla, (1903. óta) nagybocskói plébános, a máramaros-szigeti kerület alesperese.

6. Laurenszky Ferencz, (1903. óta) eördarmai plébános, szentszéki ülnök.

[99]

IV.
Az egyházmegye területén létező czimzetes prépostságok.

1. Az okrai czimzetes prépostság.

Ezen prépostság még Olcsva-Apáthi, Olcsva, Olsva neveken is előfordul, és a premontreieké volt és a XIII. századbeli tatárjárás előtt virágzott. Igazolja ezt Pázmány Péter, továbbá Stivagi Lajos, a premontreiek történetében, II. 391., aki állitja, hogy ezen prépostság

a Szt. Istvánról nevezett Várad-hegyi prépostsághoz tartozik és az egri egyházmegye területén fekszik. Elnevezi a prépostságot Okrának, megváltoztatván Olsvaból a nevet, épen úgy, miként a Türje nevü prépostságot Thyrle-nek mondja. Wagner Károly, premontrei kanonok és Fuxhoffer e prépostságot Olsva-nak nevezik. VI. Kelemen pápa leveléből kitűnik, hogy ezen prépostságot a tatárok, kik, miként azt Szirmay Antal könyvében olvashatjuk, egyházmegyénk vidékét tüzzel-vassal pusztitották, semmisitették meg. A prépostság birtokát azután a Beregszászban létező két kolostornak adományozták; 1572. évben pedig ugyanezen birtok Zekell (Székely) Gáspár és Boldizsár tulajdonába ment által. E préposti czim mostani birtokosa Bertalanffy Gyula, esperes-plébános Lékán, a szombathelyi püspöki egyházmegyében.

2. *A Szent György vitéz és vértanuról nevezett szobránczi* czimzetes prépostság.

Ungmegyének Szobráncz nevü mezővárosában állott egykoron egy, Szent György vitéz és vértanu tiszteletére emelt diszes templom, melyet a nemes Nagy-Mihály család bőkezűsége 1560. évben prépostságra emelt és első prépost-plébánossá lőn itt Nagy-Mihály György. (Sztáray grófok levélt.) Ezelőtt mintegy száz évvel még fennállott ezen góth stylusban épült fényes templomnak egy része, de már igen omlatag állapotban. E templom főajtaja, miként szemtanuk állitják, nagyszerü volt. Végre teljesen eltűnt a földszinéről, miután a hitujitás mozgalmas ideje óta senki sem .gondozta. E préposti czim mostani birtokosa Lengyel Endre, munkácsi gör. szer. kath. áldozópap, szentszéki ülnök, hajdu-dorog püspöki külhelynök.

[100.]

V.
A szatmári püspöki egyházmegye területe.

Midőn VII. Pius pápa a szatmári egyházmegyét megalapitó bulláját 1804. év augusztus 9-én (quinto Idus Augusti) kiadta, az egri, addig püspöki, most már érseki egyházmegye területéből, miként azt fennemlitett bullának XIX. XXV. lapjain olvassuk, az itt következő öt politikai megyében, 24.815 □ kmét. területen elhelyezett plébániákat, helyi káplánságokat és segédlelkészi állomásokat szakasztotta ki.

Teljes hitelesség okáért ideiktatom a bullának erre vonatkozó szavait: „ ... ut prefate Episcopali Ecclesie Szathmarien. per Nos ut prefertur erecte diecesis ac Clerus et populus constitui posssint a prefeta Agrien. Ecclesia Agrien. Ecclesia in Metropolitanam etiam ut prefertur erecta, Comitatüm Szatmariensem etc. etc. ..."

Itt felsoroltatnak az öt, politikai megyében, t. i. Szatmár, Bereg, Máramaros, Ugocsa és Ung megyékben lévő plébániák stb., melyek a szatmári egyházmegye területét fogják képezni, miként azt azonnal leirom.

A pápai bulla tárgyunkat illetőleg igy záródik: „Apostolica Auctoritate.....perpetuo dismembramus dividimus et separamus."

Lássuk most, a pápai bullában foglalt sorrendben, az öt politikai megyében fekvő plébániákat.

Azt hiszem, hogy kedves emléket adok a megyebeli lelkész-kedő papságnak, midőn az egri püspöki egyházmegyének 1804. évben megjelent: „ Calendarium Dioecesanum V. Cleri Agriensis ad annum Jesu Christi, Qui est Bissextilis, MDCCCIV. — igy nevezték azon időben az egyházmegyei papságnak névtárát (Schemat.) mely elé rendesen egy rövidke naptár volt kapcsolva, — alapján a pápai bullában felsorolt plébániákon stb. azon időben alkalmazott egyházi férfiak neveit is feljegyzem.

I. Szatmármegyében.

Főesperes: Korom Mihály, szatmári és ugocsai[1]) főesperes és Szatmár-Németi plébánusa.

[1]) Az egyházmegye alapitása előtt, a szatmári és ugocsai főesperesség kánoni-lag egybe volt kapcsolva.

[101]

I. Szatmár-Hegyi (Montanus) alesper. kerületben.

1. Szatmár-Németi. Plébánus: A főesperes.
2. Nagy-Bánya. (Nagy-Bania[1]): Hamulyák János.
3. Felső-Bánya. (Felse-Banya): Linczy Ferencz.
4. Szinér-Várallja. (Szinyer-Varallya): Bakay János.
5. Darah. (Dara): Galambos Demjén, Sz.-Ferencz-rendi atya.
6. A.-Fernezely. (Ferneczely): Grienwald Lőrinc z.
7. Fehérgyarmat. (Giarmath): Mursits Pál.
8. Jánk. (Jark): Moldava József.
9. Lápos-Bánya. (Lapos-Banya): Novák Mihály.
10. Sárköz. (Sarkos): Vajnarovits István.
11. Zajta: Jakobi Ferencz.
12. Giródtótfalu. (Giro-Totfalu): Nagyb. minorita atyák.

Heiyi káplánságok.

1. Csenger. Jávorszky Elek, Sz-Ferenczrendi atya.
2. Miszt-Bánya. (Misz-Banya): Haberth József.

Segédlelkészi állomások.

1. Felső-Bányán. (Felső - Banya): Verzár Gergely.
2. Nagy-Bányán. (Nagy-Banya): Scheuber Antal.
3. Szatmár-Németi. (Szatmar-Nemethy): Dósa Antal.

II. Szatmár-Nagykárolyi alesper. kerületben.

1. Nagy-Majtény. Hagymásy Nep. János alesperes.
2. Erdőd. (Erdőd) Gróf Waldstein János.
3. Alsó-Homoród. Lós.ny ay József.
4. Barlafalu (Barlafalva.) Paar Frigyes, Sz. Ferencz-rendi atya.

5. Kraszna-Béltek. (Beitek.) Dubinszky Mihály.
6. Csanálos. (Csanatos.) Kramer Mihály.
7. Fény. (Fény) Keresztey Péter.
8. Kaplony. Likler Modest, Sz. Ferenczrendi guardián.
9. Mező-Petri. (Meso-Perri.) Bröszel Jakab.
10. Nagy-Károly (Nagy-Karoly.) Kurcz Egyed, atya,
11. Sándorfalu. (Sándorfalva). Kálos István.
12. Szaniszló. Vitkó József.

[1]) A zárjelben foglalt nevek a bulla orthographiájával vannak reprodukálva.

[102]

13. Tőke-Terebes. (Terebess.) Redelsteiner József.
14. Vállaj. (Vállai.) Sponrafft Pál.
15. Vitka. Némethy Imre.

Helyi káplánság.

Papos. (Az egri névtár nem emliti.)

Segédlelkészi állomások.

1. Nagy-Majtény. (Nagy-Maitény.) Artzt Mihály.
2. Erdőd. Hirsch Ignácz.
3. Sándorfalva. Nincs betöltve.

II. Ugocsa megyében.

Ugocsai alesperes kerületben.

1. Tisza-Ujlak. Schmotzer János.
2. Fancsika. (Fantsika.) Meleg István.
3. Királyháza. (Kiralyhaza.) Bukovits Ferencz.
4. Kökényesd. (Kekényesd.) Kováts György.
5. Nevetlenfalu. B o d ó Mihály.
6. Turterebes. (Tur-Terebess.) Fischer Antal, alesper.

Segédlelkészi állomás.

Tisza-Ujlak. Nyerges László.

III. Ung megyében.

Főesperes: Réday József, ungi főesperes, ungvári plébánus.

Ungi alesperesi kerület.

1. Ungvár. (Ungvar.) A főesperes.
2. Csicser. (Csieser.) Villinovich Urbán, Sz. Ferencz-rendi atya.
3. Dobó-Ruszka. (Dobo-Ruszka.) Zsigray Pál.
4. F.-Domonya. (Domonya.) Zatureczky Ádám.
5. Kis-Ráth. (Kiss-Rath.) Országh András.
6. Eőr-Darma. (Or.) Patala József.
7. Pálócz. (Palotz.) Kostyek József.
8. Szenna. Majertsik Márton.
9. Tiba. (Tyba.) Szepesy Sámuel.

10. Vinna. Garamay Ferencz.

[103]

Helyi Káplánságok.

1. Jenke. Kubitska Cyprián, Sz. Ferencz rendi atya.
2. Nagy-Berezna. Schuller János.
3. Nagy Zalacska. Kazinetz Aurel, minorita.

Segédlelkészi állomás.

Ungváron. Michna János.

IV. Bereg megyében.

Főesperes: Bárdosy József, czim. kanonok, beregi főesperes és munkácsi plébánus.

Beregi alesperesi kerület.

1. Munkács. (Munkats.) A főesperes.
2. Beregszász. (Beregszasz.) Jandrisits János.
3. Bárdháza. (Barthaza.) Laurentsik Keresztély.
4. Mező-Kaszony. (Mezo-Kazzon.) Horty Imre.

Helyi káplánság.

F.-Schönborn, Simfovics Antal.

Segédlelkészi állomás.

1. Munkács.- (Munkats.) Tomastsek József.
2. Beregszász. Üresedésben. (A bulla nem emliti, az egri schematismus igen.

V. Máramaros megye.

Főesperesség: Üresedésben.

Máramarosi alesperesi kerület.

1. Sziget. Peer Ferencz, alesperes.
2. Huszt. Török János.
3. Técső. (Testo.) Kékedy Mihály.
4. Visk. Materklássy János.
5. Bocskó. (Boltsko.) Köck József.
6. Dombó. Soltész András.
7. Kobola-Polyána. (Kobola-Pojána.) Lintzy József.
8. Kőrösmező. (Körös-mezo.) Malatin Mihály.
9. Mokra. (Moskra.) Bencsik István.
10. A.-Sugatag. Mánok Ferencz.
11. Rónaszék. (Rhonaszek.) Kianitzka János.

[104]

Helyi káplánságok.

1. Akna-Rahó. Nagy Pál.
2. FelsŐ-Vissó. (Felso-Vizso.) Vatter György.

Segédlelkészi állomás.

Szigeten. Ifj. Gedeon Máté.

Az elmondottak szerint, a pápai bulla értelmében, 1804. évben, a szatmári egyházmegye területén volt:

I. Szatmár megyében: 27 plébánia (ma van 45) 3 helyi káplánság, 5 segédlelkészi állomás.

II. Ugocsa megyében: 6 plébánia (ma van 8) és 1 segédlelkészi állomás.

III. Ung megyében: 10 pléb. (ma van 20.), 3 helyi káplán. 1 segédlelkészi állomás.

IV. Bereg megyében: 4 plébánia (ma van 8.), 1 helyi káplán, 1 segédlelkészi állomás.

V. Máramaros megyében: 11 plébánia (ma van 14.), 2 helyi káplán. 1 segédlelkészi állomás.

összesen 58 pléb. (ma van 95.) 9 helyi káplán és 9 segédlelkészi állomás (ma 32).

[105]

VI.
Az esperesi kerületek alakulása.

I. Báró Fischer István, püspök 1805. január 27-én kiadott rendeletével a Szatmár megye területén lévő két alesperesi kerületet t. i. a) A szatmárhegyit (Montanus) és b) A szatmár-károlyit, felosztotta három alesperesi kerületre, u. m. 1.) A nagy-károlyi kerületre; ide tartoztak a következő plébániák: Majtény, Csanálos, Fény, Kálmánd, Kaplony, M.-Petri, Nagy-Károly, Szaniszló, Terebes, Vállaj, Vitka.

2.) Az erdődi kerületre; ide tartoztak: Béltek, Dara, Erdőd, Gyarmat, A.-Homoród, Jánk, Sándorfalva, Zajta, Csenger helyi kápl.

3.) A nagybányai kerületre; ide tartoztak: Felső-Bánya, Nagy-Bánya, Barlafalva, Fernezely, Giródtótfalu, Láposbánya, Sárköz, Szinyérvárallja, Misz-bánya, helyi káplán.

Ugyancsak báró Fischer István, püspök 1806. junius 11. kelt rendeletével a fennemlitett erdődi alesperesi kerületet ismét két kerületre osztotta, u. m. a.) A szatmári alesperesi kerületre és ide tartozott: Szatmár-Németi, Zajta, Jánk, Gyarmat, Dara és Csenger helyi káplánság.

b.) Az erdődi alesp. kerületre és itt visszamaradt a plébániákból: Béltek, Erdőd, Alsó-Homoród, Sándorfalva.

II. Klobusiczky Péter, püspök az ungi főesperességet két alesperesi kerületre, t. i. a) A felső ungi és b) Az alsó-ungi alesperesi kerületre osztotta; a máramarosi főesperességet pedig ugyancsak két

kerületre, t. i. a.) A szigethi és b) A huszti alesperesi kerületre osztotta fel.

III. Haas Mihály, püspök a szatmári esperességet két alesperesi kerületre t. i. a). A szatmári és b) A f.-gyarmati alesp. kerületre osztotta.

IV. Végül dr. Schlauch Lőrincz, püspök az ungi főesperességet három alesperesi kerületre, t. i. a.) A felső-ungi. b.) A közép-ungi és c) Az alsó-ungi alesp. kerületekre osztotta.

Igy jött tehát létre, az idők folyamában, a mai napon fenn álló 12 alesperesi kerület, mint ugyanannyi keret; természetesen, mint tudva van, az egyes alesperesi kerületekben a plébániák beosztása, a régi beosztáshoz viszonyitva, módosult és főleg a plébániák száma tetemesen növekedett.

[106]

VII.
Az egyházmegye aranymisés papjai.

*1.Az egyházmegye kegyelmes főpásztora***.** 1904. évben.

2. Hampel János, cz. kanonok, 1899. év óta.

3. Hungréder György, cz. kanonok, felsővisói plébános, 1900. év óta.

4. Dier Lajos, szentszéki ülnök, nyug. lelkész, 1900. év óta.

5. Esztegár István, nyug. esperes-lelkész, 1902. év óta.

[107]

VIII.
Az egynázm. középponti hatóságai és intézményei.

1. A püspöki szentszék.

Elnök: *a megyés püspök kegyelmessége***.**

Általános püspöki helynök: *Kádár Ambrus,* olvasó kanonok.

Ülnökök: a valóságos és czimzetes kanonokok, továbbá

Steinberger Ferencz, nagyváradi lat. székesegyházi kanonok, apát, a theologia doktora.

Gálffy Ferencz, első oszt. hittanár a kassai katonai reáliskolánál, koronás arany érdemkereszt birtokosa.

Végre azok, kiknek ez a minősége ki van tüntetve alább az illető helyeken.

A házassági kötelék és szerzetesi fogadalom védője:

Lessenyey Ferencz, székesegyházi kanonok.

Jegyző: *Hámon Róbert.*

Ügyész: *Láng Antal,* theol. tanár.

Szegények ügyvédje: *Irinyi Tamás,* theol tanár.

Szentszéki orvos: *Erdélyi Károly,* orvos-tudor.

[108]

2. A püspöki iroda.

Iroda-igazgató és püspöki titkár: *Szabó István,* pápai tiszt, kamarás és szentszéki ülnök.

Iktató: *Hámon Róbert,* püspöki szertartó

Irnok: *Toldy István,* világi.

Hivatalszolga: *Pécsi Máté.*

3. Prosynodalis vizsgáló bizottság.

Elnök: *Kádár Ambrus,* olvasókanonok.

Vizsgálók a) az alap- és ágazatos hittanból, továbbá a szentirás magyarázatából:

Hámon József, éneklő kanonok,

Binder András, theol. tanár, czim. kanonok;

Irinyi Tamás, theol. tanár.

b) az erkölcstanból, lelkipásztorkodástanból s a szent szertartásokból:

Szabó Norbert, székesegyházi nagyprépost,

Hehelein Károly, őrkanonok,

Lessenyey Ferencz, székesegyházi kanonok,

Forgách János, beregi főesperes kanonok,

Haugg Leo, plébános;

c) a kánonjogból, a tridenti zsinat határozataiból s az egyházmegyei körrendeletekből:

Pemp Antal, székesegyházi főesperes kanonok,

Jordán Károly, apát-plébános,

Láng Antal, theol. tanár.

[109]

4. Középiskolai hittanárokat képesítő bizottság.

Elnök: *Kádár Ambrus.*

Vizsgálók: *Pemp Antal, Lessenyey Ferencz, Binder András,*

Perényi János, tanitóképzői igazgató, *Láng Antal.*

Segédvizsgálók: *Reizer György,* főgymn, hittanár és *Wolkenberg Alajos,* theol. tanár.

5. A székesegyházi kar.

Hitszónokok: *Wolkenberg Alajos, Tóth József,* és *Juhász János.*
Karkáplán: *Unger Lajos.*
Karvezető: *Nitsch József.*

6. A püspöki és egyházmegyei könyvtár.

A könyvtár alapját az egyházmegye alapitásakor az osztozkodásnál Egerből kapott könyvek képezék. Gyarapodott a könyvtár a meghalt püspökök könyveinek bekebelezésével, kivált a sz. emlékü Klobusiczky Péter püspök gazdag ajándékával és a szent emlékü Hám János püspök idejében történt könyvvásárlások utján- Könyvtár-helyiségül hosszu időn át a püspöki palota nyugoti szárnyának végén levő földszinti nagy terem szolgált.

Kiválóbb gyarapodást nyert e könyvtár, amidőn b. e. Schlauch Lőrinc, szatmári püspök, utóbb nagyváradi kardinális püspök, megvette az 1874.-ben meghalt Török János hirlapirónak a könyvtárát s azt az egyházmegyének ajándékozta, a káptalan gondviselésére bizva.

1891. és 1892.-ben épitteték föl a papneveldével összeköttetésben a könyvtár uj helyisége. Az épület költségeire b. e. Irsik Ferenc prelátus, kanonok 20.000 koronát adományozott, a papnevelő pedig megtakaritott pénzét, 18675.52 koronát és az egyházmegyei alapitványi pénztárból törlesztésre kölcsönül vett 31622.22 boronát forditott. E kölcsön törlesztéséhez jókora összeggel járul a

[110]
mostani főpásztor kegyelmessége. A könyvtárnak uj helyisége két teremből áll; a nagy terem 20 m. hosszu, 8 m. széles, 5,5 m. magas; a kis terem pedig 7'4 m. hosszu, 63 m. széles és 3,4 m. magas. A kisebbik teremben a Török-féle könyvtár van elhelyezve. A mostani főpásztor az adományozóra való kegyeláÉs emlékezéssel ennek a könyvtárnak a „Bibliotheca Laurenziana" nevet adta, evvel a cimmel kiadva a könyvtárnak katalógusát is 1900.-ban. "Van ebben a könyvtárban 8541 kötet, 2358 füzet, amely állományt folytonosan gyarapítja a mostani püspök bőkezüsége.

A nagyteremben elhelyezett püspöki könyvtárral 1891.—1892-! ben egyesitteték a káptalani könyvtár, mély előbb a székesegyházinak plébániai sekrestyéje fölötti két helyiségében volt. A káptalani könyvtár könyveit „Capituli Szatmár" jelzéssel látták el.

Oda helyezéskor az állomány volt 3288 kötet és 243 füzet. Ehhez a „Bibliotheca Laurenziana" és a püspöki könyvtár könyveit számitva, melyeknek számát a mostani főpásztor eddig 588 kötettel

növelte, ezenkivül Irsik Ferenc és Keszler Ferenc kanonokok könyvei gyarapították, az egész könyvtár köteteinek és füzeteinek összes száma: 23.199.

A könyvtárnak első prefektusa 1892.-től Irsik Ferenc kanonok, prelátus volt 1896.-ig, könyvtárosa pedig 1891.-től 1901.-ig Láng Antal, theol. tanár, ki a könyvtárrendezés munkáját tudással és buzgósággal végezte. 1901.-től 1902.-ig könyvtáros volt Wolkenberg Alajos theol. tanár. 1902.-ben a könyvtárnak prefektusává Kádár Ambrus kanonok, könyvtárossá pedig Báthory Endre neveztetett ki.

7. Az egyházmegyei alapitványi pénztár.

A szatmáregyházmegyei alapitványi pénztár első zsengéjét azok a tőkék képezik, melyeket az egri egyházmegyének három részre 1804. évben történt megosztása alkalmával ezen egyházmegyének, mint megillető részt, átadták.

Ez alapok összege 79.402 frt. 25 krt. tett ki váltópénzben, mely azonban a pénz érték-csökkenése, az ugynevezett devalvatio

[111]
által 46.185 frt. 13 krra szállott le, ami osztrák értékben 19.397 frt. 73 krt., korona értékben pedig 38,795 kor 46 fillért tesz ki. Ugy ezt az alapitványi pénzt, mint a későbbi időkben keletkezett alapitványokat 1861. évig a káptalannak egyes tagjai külön—külön kezelték. Azonban miután a szent emlékü Hám János püspöknek fél millionyi nagy hagyományával és más jótékony, alapitványokkal a pénz összege jelentősen megnövekedett, a sok ágazatúvá lett kezelés munkájának követeléséhez képest, b. e. Haas Mihály elnöklete alatt tartott káptalani értekezleten határozatba ment, hogy más egyházmegyék példájára külön alapitványi pénztári hivatal létesittessék. Ugyanez az értekezlet pénztári helyiségül a püspöki palota főbejáratának jobbján lévő s vas ajtóval ellátandó szobát jelölte ki, s a pénz biztonságban leendő tarthatására az ugynevezett „Wertheim" szekrény beszerzését határozta el.

A hivatal első gondnokául Rudolff Pál kanonok neveztetett ki, első pénztárnoknak pedig Szabó Antal, nyugalmazott gymn. tanár, lett megválasztva; egyidejüleg a hivatal rövidke kezelési szabályzattal lett ellátva.

Noha az egyházmegyei alapitványi pénztári hivatal szervezve lett, a plébánosok által kint kezelt alapitványok beküldését Haas Mihály püspök nem rendelte el. — Amely alapitványok azonban beküldettek, azok rendes központi kezelésbe vétettek.

Biró László püspök már figyelmeztette a lelkészkedő papságot, hogy az alapitványokat a káptalan kezelése alá adja.
Schlauch Lőrincz püspök 1878. és 1882. években megrendelé a lelkészeknek az egyes egyházakhoz tartozó alapitványi pénzek fokozatos beküldését.

Végre a mostani főpásztor nagyméltósága, miután azonnal kormányzata kezdetén felhivta a lelkészeket az alapitványi pénzek beszolgáltatására, 1897. évi julius 23.-án kiadott körrendelettel véglegesen megparancsolá, némi kivétel meghagyása mellett, hogy az egyes egyházak alapitványai és templomok pénzei mind az egyházmegyei alapitványi pénztárba terjesztessenek be kezelés végett.

A kezelési rendtartás szabályai 1877. és 1886. évben részletesebben átdolgoztattak s a ft. egyházmegyei hatóság részéről megerősitést nyertek.

[112]

E szabályok kidolgozásánál s általában az alapitványi pénztár kezelésének rendszeresitésénél el nem évülő érdemeket szerzett magának az akkori főpénztárnok és gondnokhelyettes, Szabó Norbert, jelenlegi nagyprépost ur.

Az alapitványi pénztárban kezelt pénzek után az élvezményeseknek, csekély kivétellel, 6% kamatot fizetett a pénztár, egészen 1892-ik évig. Ebben az évben megtartottt egyházmegyei értekezlet azonban a tőkekamatadó és járulékai nagy terhe által kényszeritve, az élvezményesek járadóságát 5%-ra szállitotta le.

Ma a pénznek rendkivüli olcsó volta miatt az alapitványok egy része után már csak 4°/o-ot képes fizetni a pénztár.

Az alapitványi pénztári hivatal fenállása óta a gondnoki tisztet viselték: Rudolff Pál, Smoczer Ignácz, Irsik Ferencz, Páskuj Lajos, Szabó Norbert és Hámon József kanonokok. Pénztárnokok voltak: Szabó Antal és Szabó Norbert, ki mint pénztárnok müködésének utóbbi évében a gondnokhelyettesi tisztet is viselte.

Jelenben alap. pénztári gondnok: Pemp Antal, prépost-kanonok; pénztáros: Unger Lajos, sz. széki ülnök, könyvelők: Zahoránszky István és Lovász Győző, áldozópapok. Hivatalszolga: Jurcsó Mihály.

8. A Pázmány-sajtó.

A szatmáregyházmegyei irodalmi kör tanácskozásain szőnyegre került az a gondolat, hogy az egyházmegyének szüksége van heti lapra, mely a kath. eszméket szolgálja s esetleg felmerülő katholikus ellenes hirlapi közleményekre megfelelő helyreigazitásokat adjon. A lap szükségességét belátta mindenki. A megvalósitás felett folytatott eszmecsere adott létet annak a gondolatnak, hogy az egyházmegye papsága sajtót alapitson.

Az eszmét lelkesen felkarolá az egyházmegye papsága, S rövid idő alatt 11.400 korona gyült össze 100 koronás részvényjegyek aláirásából a sajtó czéljaira.

A sajtó „Pázmány-sajtó"-nak neveztetett el, s 1891. évi deczember 18.-án megkezdé működését.

[113]

Az alapszabályok, értelmében, mihelyt az alaptőke s a felszerelésre felvett kölcsönök visszafizettetnek, a sajtó összes vagyona és felszerelése a szatmári egyházmegye tulajdonává válik, s ettől az időtől az egyházmegyei hatóság ellenőrzése mellett az irodalmi kör fogja vezetni. Az évi tiszta jövedelemnek 30 %-a az egyházmegyei könyvtár-alap létesitésére és növelésére, 40 %-a kath. népkönyvtárak szervezésére és támogatására, 30 %-a a szatmár-egyházmegyei irodalmi kör alapjának növelésére fog fordittatni.

Sajtónknak 12 évi működése alatt állandóan volt munkája, olykor bőven is, s ezt főképen püspök urunk nagyméltóságának: bőkezűsége tette lehetővé, mivel ő állandóan ellátja megrendeléssel a sajtót. Az ő bőkezűségéből jelentek meg bold. eml. Hám János élete, diszmü magyar és latin nyelven, bold. eml. .Hám János beszédei két kötetben, Márcziusi ibolyák első s második kiadása, Karolina Auguszta császárné életrajza, Memoria Servi Dei Joannis Hám, Nagyheti ájtatosság első és második kiadásban, Bibliotheca. Laurenziana, Hösz Crescentia élete, az egyházmegye 100 éves fennállása alkalmára szerkesztett jelen Emlékkönyv; a felsoroltak: mellett a kisebb megrendelések nagy tömegével is segedelmezte ő nagyméltósága a sajtót

Az egyházmegyei papság irodalmi termékei is legnagyobb részt sajtónkban jelentek meg. Ezek közül a nagyobb munkákat Buza Sándor, Haugg Leó, Jordán Károly, Irinyi Tamás, Ilosvay Lajos, Kaisz József, Reiser György (Adjutus II.) Szalay Sándor,. Tóthfalussy Dániel, Wolkenberg Alajos, a papnövendékek Sz. Alajos társulata, az egyhm. irodalmi kör adták ki.

Melles Emil főesperes Mária-pócsi naptárának két évfolyamaid sajtónkban jelent meg.

A sajtó saját kiadványa a Matyaczkó Theodor, munkácsi székesegyházi kanonok által magyarra forditott Colosseum vértanui s az Ekkel Lajos szertartástana.

A Heti Szemle, Schematismus, Directorium, Circulares Dioecesanae, a kir. kath. főgimnáz. évi „Értesitő"-i állandóan sajtónkban nyomatnak.

Ima-könyvek és tankönyvek is szép számban kerültek ki sajtónkból.

[114]

Főpásztorunk ő kegyelmességének jósága lehetővé tette, hogy a sajtó otthont szerezzen magának, s igy az 1903. év második felében már saját helyiségében működik a sajtó. Az átalakitásokra szükséges jelentékeny összeget a főpásztor ő nagyméltósága bőkezüségének köszöni sajtónk.

A „Pázmány-sajtót" meginditásától. 1891. decz.-től 1894. decz. 31.-ig Ratkovszki Pál, 1895. jan. 1.-től 1898. decz. 31.-ig Kaisz József, 1899. jan. 1.-től 1902. decz. 31.-ig Irinyi Tamás dr. igazgatták. 1903.

január 1 .-től a sajtó választmánya nevében Ratkovszki Pál vezeti a sajtó ügyeit.

[115]

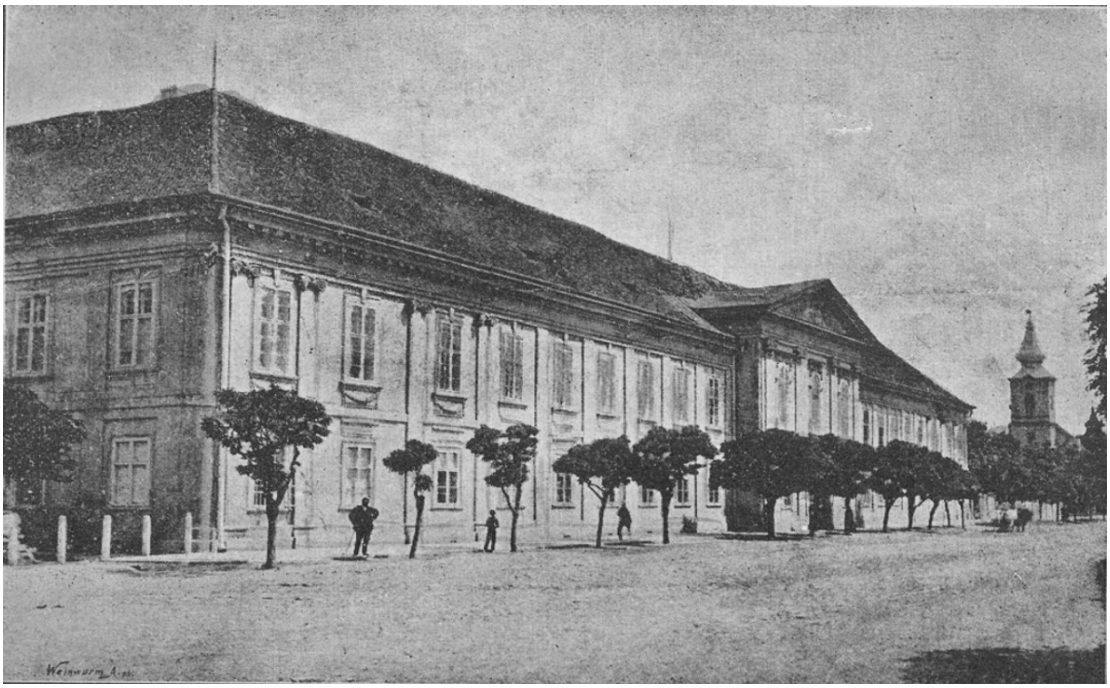

A szatmári püspöki palota

[116]

A következő IX. czim alatt előforduló jegyek és röviditések jelentése.

A plébániák leirása végén püsp. szab. adom. — püspöki szabad adományozás alatt lévő plébániát jelent.

A köszségek neve után:

† gör. szert. kath. templomot,
Δ gör. keleti templomot,
0+ ágostai evang. „
* evang. Református „
□ izraelita imaházat
h. p. hajdani róm. kath. plébániát,

a lélekszám rovatai felett:

r. k. 1. sz. róm. kath. vallásut,
g. k. görög szert. katholikus vallásut,
g. kel. görög keleti
ág. ev. ágostai hit. evang. „
ev. ref. evang. református „
izr. izraelita vallásut,
más v. más vallásut jelent

IX.

A SZATMÁRI PÜSPÖKI EGYHÁZMEGYEBELI

FŐESPERESSÉGEK,

ESPERESI KERÜLETEK,

PLÉBÁNIÁK

ÉS

SEGÉDLELKÉSZSÉGEK

SOROZATA.

[118]

A.)
A SZÉKESEGYHÁZI FŐESPERESSÉG.

(SZATMÁR VÁRMEGYEI)

Főesperes: *Pemp Antal,* székesegyházi kanonok.

SZATMÁR-NÉMETI, szab. kir. város.

Hazánk kevés városa bir oly messzire emlékezni történetében, mint Szatmár-Németi. Már Kr. u. 770. táján Krimből bevándorolt kazárok foglalják el; Mén-Maróth csakán idejében erős földvár volt; de 896.-ban Tas és Szabolcs magyar vezérek három napi kemény ostrom után elfoglalják s benne magyar őrséget hagynak.

1006.-ban első szent királyunk felesége, a jámbor Gizella, bajor származásu királyi vadászokat telepit le itt a Szamos mellett; ezektől nyeré a város egyik része a Németi nevet. E nemes származásu idegenek, összevegyülve a szintén róm. kath. hitre tért magyarokkal, voltak Szatmár-Németi lakosságának ősei s a szatmári róm. kath. plébánia megalapitói, mely az erdélyi püspökség és pedig a szászvári esperes fennhatósága alá soroztatott.

Mily előkelő volt a szatmári plébánia, bizonyitja, hogy többnyire magas állásu egyháziak állottak az élén. *János,* szatmári plébános (1216.), az erdélyi püspök helynöke volt, *Miklós* (1217.) alesperes, *Eltuman* (1226.) esperes, *Egyed* (1247.) V. István feleségének udvari káplánja, *János* mester (1261.) V. István udvari papja. 1332.-ben már külön plébánosa volt Szatmárnak: *István* és külön Németinek: *János*; a szatmári plébánia egyszersmind esperesség, mig. a németii

[119]

az ugocsai esperességhéz tartozó. *Bulcsu,* (1342.) szatmári esperes, erdélyi kanonok; *János,* németibeli plébános, ugocsai esperes, az erdélyi püspök helynöke; *Czudar Imre,* (1373.) szatmári plébános, kalocsai prépostságra emeltetik.

Régi királyaink sokképen kitüntetek Szatmár-Németit. II. Endre adá a város első szabadalomlevelét (1230.), melyben jogot ad, hogy: „papot, akit csak akarnak, egyházukban tarthassanak, aki a szászvári esperes joghatósága alól ki legyen véve s a városból befolyó tized negyedrészével javadalmaztassék," — mit a mohi pusztán később hősi halált halt Reynhold, erdélyi püspök, is jóváhagyott. E szabadalomlevelet V. István (1264.) és III. Endre (1291.) megerősité.

1335.-től szent Ferenczrendü minorita atyák laknak Szatmá-ron, kiknek szép templomuk is épül a bold. Szüz tiszteletére. E rendet nagy Lajos királyunk anyja gazdagon megajándékozza, majd a rend jogtalanul kizavartatván, János kardinális rendeletére 1448.-ban javaiban megerősittetik. 1477.-ben még emlités van Szatmáron György gvárdiánról.

Németiben Domonkos-rendi apáczák kolostora szerepel 1339.-től, szent Dénesnek szentelt templommal, melynek fenntartására két vizimalom, továbbá egy gyümölcsöskert adatott; valószinüleg Domonkosrendü férfiszerzetesek is voltak itt. A rend 1554, sőt 1560.-ban is emlittetik még.

1404.-ben IX. Bonifácz pápa a szatmári plébániát kivevé az erdélyi püspök joghatósága alól s az esztergomi érsek főhatósága alá helyezé, mit 1464.-ben II. Pius pápa megerősit. Daczára ennek a gyulafehérvári káptalan évenkint tizedet követel Szatmártól, sőt ennek megtagadása miatt 1501.-ben Geréb László erdélyi püspök Szatmárt egyházi átok alá veti, mit csak II. Ulászló király közbelépésére old fel.

A gyászos emlékü mohácsi vész nemcsak vérben rabolt tőlünk sok áldozatot, hanem sötét századokat is hozott reánk, melyek a lelkiismeret békéjét, üdvét messze elzavarták. Már 1527.-ben terjedni kezd Szatmár vidékén Luther hitujitása. Jöttek politikai zavarok is. 1535.-ben I. Ferdinánd hadai megostromolják s elfoglalják a szatmári várat, melynek őrsége a Boldogasszony

[120]
templomában halálig védte magát. Ugyanebben az évben a hitehagyott Drágffy Gáspár rablósereggel gyilkol, gyujtogat és fosztogat a katholikusok közt. Ily keserves helyzetben 1536.-ban a szatmári rk. plébánia *megszünik;* 1543.—45. táján Szatmár elfogadja. Luther vallását s az uj hit oly rohamosan terjed, hogy már 1550.-ben Szatmár környékén alig egy-két földesur maradt róm. kath. vallásu s 1629.-ben egész Szatmárvármegyében csak egy róm. kath. pap van, Ecseden.

Három szép templomunkat emliti ez időből a történelem: *sz. Miklós egyházát,* melyet 1545.-ben, a *Szentlélek Istennek* szentelt templomot, melyet 1590.-ben foglalnak el a protestánsok, s miután eközben (1562.) a város Kálvin hitére fordult, Bethlen Gábor 1622.-ben a *Boldogasszony*-anyatemplomot s a régi plébániát is teljesen átadja a reformátusoknak.

A gondviselő Isten azonban nem feledkezik meg az ő egyházáról; ott bizonyul ő leghatalmasabbnak, hol az emberi erő romok felett kesereg. A gondviselés, hogy Krisztus egyházát sirjából fölöleszsze, Jézus társaságának szerzeteseit küldé Szatmárra.

1634.-ben kezdődik a jezsuiták üdvösséges munkája városunkban. A halhatatlan emlékű Pázmány Péter kardinális 33 ezer rhenusi forintot tesz le alapitványul a Jézus-társasági atyáknak, hogy Szatmáron a lelkipásztori teendőket végezzék s neveljék az ifjuságot. Ezek 1636.-ban a *plébániát visszaállitják;* vezetésök alatt a kath. gimnázium csakhamar középpontja lesz a vidék nemes és tudománykedvelő ifjuságának; a hivek száma egyre szaporodik, annyira, hogy 1647.-től kezdve alig van országgyülés, hol a protestánsok ne panaszolkodnának a szatmári jezsuiták hitbuzgalma ellen. 1654.-ben II. Rákóczy György el is üzi őket Szatmárról s

iskolájokat megszünteti, de az önfeláldozásig tevékeny atyák a közeli falvakba menekülvén, továbbra is őrei, oltalmazói maradnak az ujra éledt egyháznak. 1658.-ban Szatmáron Boldogasszony pártfogása alatt népes engesztelő imatársulat van szervezve, melynek tagjai közt a megye legelőkelőbb urnőinek neveit olvassuk, bizonyságául annak, hogy Krisztus él és uralkodik a szivekben.

1660.-ban a jezsuiták ujra visszanyerik szatmári székhelyöket s a br. Károlyi család hathatós oltalma alatt a plébánia felvirul, a hitélet, különösen a várbeli, némettel vegyes katonaság közt,

[121]
igen élénk. 1672.-ben visszanyerik s ujra szentelik a várban a Boldogasszony ősi szép templomát.

1665.-től csaknem szakadatlanul vannak a szatmári plébániának anyakönyvei. A keresztelések átlaga 70, esketéseké 22, ugyanakkor, midőn az országgyűlésen a katholikusok kénytelenek följajdulni, hogy „Szatmárvármegyében a szatmári és ecsedi erősségeken kivül még neve sem hallatik a közönséges hiten levő papnak." Megható az 1742. évi pestis emlékezete. Fél év alatt 1799 ember chalt el Szatmáron a rettenetes betegségben. A jámbor jezsuita atyák kegyelettel temették az elhunytakat, végre magok is áldozatai lettek ennek a vésznek. Csak egy maradt közőlök, a házfőnök. Ez mikor utolsó paptársát is eltemette s adatait bejegyezte a szomoru anyakönyvbe, oda irá utána szive keserüségében: P. Andreas Bojda superior, unicus superstes." (Bojda András atya, házfőnök, az egyetlen még élő.)

1773.-ban a Jézus társasága eltörölteték, javai lefoglaltattak, iratai elégettettek. Gróf Eszterházy Károly, egri püspök, siet az elárvult szatmári egyházközségnek buzgó pásztort küldeni, Tumlierz Ignácz személyében, kinek *Javadalmazását* a város, 1715.-ben megnyert szabad királyi joga alapján, bár kelletlenül — magára vállalja. Ugyanez a nemes főpap 1777.-ben *canonica visitatiot* tart Szatmáron, melynek adatai a plébánia bel- és külületét fényesen megvilágitják.

Tumlierz Ignácz, századok óta az első nem szerzetes lelkész, a szatmári anyaegyházban s a 31 filialisban összesen mintegy *800 rk. hivőt* talál, kiket egy káplán segedelmével gondoz. Őt 1790.-ben *Mátsár István,* 1792.-ben *Korom Mihály* váltja fel.

Mivel a várbeli templom romba dőlt volt, a város által adott telken királyi bőkezüséggel támogatva új *plébánia-templom* épül, melyet 1798.-ban Tájer György, egri kanonok, nagy ünnepséggel fölszentelt. Volt még ez időben városunkban egy kis *kápolna Nep. szent János tiszteletére,* s egy *kápolna* a jezsuiták régi rezidenciájában, melyet 1773.—1786. években a pálos barátok laktak.

Midőn *1804.-ben* VII. Pius pápa és I. Ferencz magyar király alapitó leveleivel a *szatmári püspökség* megalapittatott, a plébánia-templom székesegyházzá emeltetek. Ugyanekkor *káptalan*

[122]
szerveztetett hat kanonokkal, kik közől egy a *plébánia vezetésére* köteleztetett és segitségére *két káplán* neveztetett.

Korom Mihály lelkész 1804.-ben a káptalanba kineveztetvén, mint *kanonokplébános* folytatja vala buzgó munkásságát 1823.-ig. Közbenjárására a plébánia javadalma Ferencz király rendelete folytán a kegyuri város részéről megállapittatott; ezt a javadalmat Korom jókora alapitványaival növelé.

Utána a káptalanból *wartenbergi Waldstein János gróf* lőn Szatmár plébánosa, kit 1830.-ban nagyprépositta neveztetése után *zadjeli Schlachta Márton* kanonok követett; ez betegeskedése miatt 1837.-ben lemondott nehéz hivataláról s *Lázár János* kanonok váltá fel.

Tetszett a mindenható Istennek egyházmegyénket megáldani olyan férfiuval, minőt csak századok szülnek s ezredévek sem. fognak feledhetni.

Hám János püspök 30 évi püspöksége alatt a vallásos buzgalom, felebaráti szeretet s jótékonyság csodáit műveli vala. Ő bővité ki a székesegyházzá lett szatmári *plébánia-templomot,* ő diszitette föl, rendezte be pazar bőkezüséggel, ő szentelé föl 1837.-évi sz. István király ünnepel követő vasárnapon; sőt Lázár János plébános váratlan halála után viselte a *plébánost tisztet* egy jő esztendőn keresztül (1841.—1842). Hogy mennyit tett ez a nagy, szent püspök a vallásos életnek e plébánia körében való- élesztésére és ápolására, azt megolvashatni fennebb található életrajzában.

1842.—50. *Linczy József* nagyprépost, 1850:—60; *Pelikán József* kanonok gondozá a plébániát, a politikai és közélet válságos napjaiban bölcs mérsékletet, Krisztus szive szerinti hivatást tanusitva.

A leköszönt Pelikán helyére, az akkori püspök és káptalan beleegyezésével, 1860.-ban a város képviselő testülete plébánossá *Páskuj Lajosi,* gimnáziumi tanárt választá; ugyanigy lőn megválasztva utána 1881.-ben *Jandrisics János,* főgimn. tanár. Mindkettő apáti cimet nyert, sőt Jandrisics J. III. oszt. vaskorona-rendjelet is; mindketten azzal a szerény javadalommal administrálták a plébániát, mely még a század elején állapittatott meg. Jandrisics buzgó lelkészkedése emlékéhez fűződik az uj, diszes plébánia-ház, melyet a kegyuri város 1896. évben emelt nagy bőkezűséggel. E plébánia-ház képe a tuloldalon látható. Jandrisicsnaksok jó sziv

[123]
fájdalmára 1899. évi szeptember 21.-én történt halála után a megyés püspök az egyházmegyét megállapitó pápai és királyi okleveleknek a szatmári plébániára vonatkozó rendelkezését fentar-tani kivánva, 1902. évi május 7.-én *Hehelein Károlyt,* őrkanonokot rendelé ki e plébánia gondozására helyettes plébánosi minőségben.

A szatmári róm. kath. plébánia uj épülete

Szatmár-Németi róm. kath. templomai most: a) a plébániai templomul is használt székesegyház Urunk mennybemenetelének, b) az irgalmas nénék zárdai temploma a szeplőtlenül fogant. B. Sz. Máriának, c) a kálváriai templom a keresztre feszitett Megváltónak, d) a németibeli részben épült uj templom sz. János evangelistának a tiszteletére. Kápolnák: a) a püspöki palotában és b) a papnevelő-ben a B. Sz. Máriának, c) az irgalmas rendü szerzetesek zárdájában Sarlós Boldogasszonynak, d) a hidontuli temetőben a feltámadt Krisztusnak, e) a püspöki konviktusban a szeplőt. fog. Szüznek, f) a kir. kath. főgimnáziumban sz. Imre herezegnek, g) az irgalmas nénék zárdájában Jézus szents. Szivének, h) eme zárdabeli szegény-intézetben

[124]
és i) az Irsik-árvaházban Sz. Józsefnek, k) a közkórházban ker. sz. Jánosnak a tiszteletére.

Ajtatossági társulatok: 1. a Jézus rendiek vezetése alatt a) ifjusági Mária-kongregáczió 90 működő taggal, b) polgári Mária-kongregáczió 53 taggal, c) Jézus sz. szive társulata több száz taggal. 2. plébániai vezetés alatt az Élő Rózsafüzér 435 taggal Szatmár-Németiben, 30 taggal Udvari fiókközségben. 3. Skapulárés 1200-nál több van.

A kegyur: Szatmár-Németi sz. kir. város.

A nyelv magyar.

Posta és telegrat helyben.
Helyettes plébános: *Hehelein Károly,* őrkanonok.
Segédlelkészek: *Tóth József* és *Juhász János.*

	r. k.	*g.k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*másv.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † † * * □ (a szülőhegygyel együtt)	5307	4898	47	139	11.194	5287	9	-
A fiók községekben:								
Amacz † * h. p.	6	478	-	-	320	32	-	10,25
Berend † * h. p.	5	197	-	-	282	5	-	14,88
Dobrácsapáti † *	17	144	-	-	148	25	-	12,28
Kak h. p.	15	236	-	-	99	5	-	8,97
Kakszentmárton * h. p.	39	283	-	-	262	14	-	6,49
Ombód *	14	78	-	-	754	44	-	7,24
Oroszfalu †	-	411	-	-	6	44	-	14,56
Pálfalva *	6	122	-	-	196	7	-	5
Pettyén *	10	170	-	-	307	6	-	9
Szamoskóród *	14	201	-	-	285	51	-	11,45
Szatmár-zsadány † h. p.	27	1353	-	1	46	31	-	10,14
Udvari † *	119	1270	-	-	331	162	-	12,38
Vetés † *	24	975	2	6	698	55	-	10,95
Összesen [1])	5603	10.816	49	146	14.918	5768	9	

[1]) **Jegyz.** A lakosság számadatai az 1900. évi népszámlálásról a kir. Statisztikai hivataltól kiadott könyvből vannak ebbe az Emlékkönyvbe átvéve.

[125]

1902. évben keresztelés 164, temetés 155, házassági esketés 30 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 1060, a mostani fiókközségekben 205 volt.

1804. év óta 1902. végéig kath. hitre tért 1426 ev. református, és az izraeliták közől 121 vette föl a sz. keresztséget.

[126]

1.
Szatmári esperesi kerület.

Esperes: *Polányi Endre,* a kerületbeli népiskolák tanfelügyelője, csengeri plébános.

1. CSENGER, *nagyközség.*

Népes és virágzó plébánia volt már 1208.-ban. András erdélyi püspök 1322.-ben Ivanissy János mester kérelmére megengedi a buzgó hiveknek, hogy a sz. Margit tiszteletére emelt, gót stilű, plébániai templomon kivül még egy fakápolnát is épithessenek. 1540. *táján Melitha György* földesur és felesége, Becsky Zsuzsanna, a lakosokat erőszakkal kényszeriték a ref. vallásra, elfoglalák a templomot és a plébániát, mely csak 1804.-ben lett ismét teljesen helyreállitva.

1804. előtt a Komlódtótfaluban lakó Becsky család udvari káplánjai, sz. Ferenczrendi atyák, gondoskodnak vala a csengeri róm. kath. hivek lelki vezetéséről, (kivéve a jánki plébános által betöltött nehány évet); miséztek a Szuhányi család udvarán épült fakápolnában, sőt megvannak 1732.-től vezetett anyakönyveik is. A plébánia visszaállitása után első plébános volt Markovics Tivadar, kit 1811.-ben Golner Péter, 1814.-ben Árvay Jakab követett. Utódai 1819.-től Szirbay András, 1827.-től Gálhomoky Dénes és Kőszeghy Imre, 1831.-től Schiffner János, 1863.-tól Lukács Tivadar, 1868.-tól Szotágh Imre, 1873.-tól Zsettkey Lajos, 1896.-tól Polányi Endre. A mostani templom 1829.-ben épült a kegyuraságot gyakorló kath. vallásalap költségén, főoltárképét, mely a Szentháromságot ábrázolja, szent emlékü Hám János püspök ajándékozta.

[127]

Komlódtótfaluban a bold. szüz Mária tiszteletére 1837.-ben a Becsky család kápolnát épittetett, mely egyszersmind a család sirboltja.

Pátyodon a hivek áldozatkészségéből és sz. emlékü Hám János püspök dus adományaiból sz. István király tiszteletére már 1833.-ban szép templom épült, melynek diszitéséhez Kazamér Pál gazda, ma már 94 éves aggastyán, rendkivüli bőkezüséggel járult. Ehhez a plébániához tartozó Bagos, Csengerujfalu, Nagygécz, Porcsalma, iRápolt, Szamosbecs községekben hajdan kath. templomok voltak; ugyszintén Simában, mely utóbbi község templomának 1237.-ben Micholay, gróf Zothmar fia, végrendeletében scebenani szőlőjének harmadrészét hagyományozta.

Van a hivek közt a szentolvasó társulata 88 taggal.

Kegyur: a vallás-alap.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Plébános *Polányi Endre,* esperes.

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*más. v.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * □	274	400	1	6	2111	568	-	-
A fiókközségekben:								
Angyalos * h. p. .	37	85	-	-	487	11	-	5,80
Csengerbagos † * h. p. ..	37	763	-	2	655	78	6	9,16
Csengerujfalu † *	121	483	-	5	310	55	-	5,80
Komlódtótfalu * kápolna a b. sz. Mária tiszteletére	113	48			446	21	-	1,87
Nagygécz * h. p.	63	137	-	4	422	52	-	5,93
Pátyod † templom sz. István kir. tiszt.	215	422	-	-	69	25	-	6,28
Porcsalma † * h.p.	103	465	-	-	1295	147	-	10,22
Rápolt *	3	-	-	-	604	15	-	15,23
Sima * h. p.	8	41	-	-	419	20	-	5,93
Szamosbecs * h.p.	10	7	-	-	414	24	-	4,27
Tatárfalva *	17	47	-	-	298	2	-	7,04
Tyukod * h. p.	141	81	4	7	1294	72	-	13,03
Ura *	48	229	-	5	268	60	-	5,80
Összesen	1190	3208	5	29	8792	1150	6	

[128]

1902. évben keresztelés 70, temetés 43, házassági esketés 3 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 150, a fiókközségekben 280 volt.

1804. év óta 1902. végeig kath. hitre tért 74 ev. református és két izraelita vette föl a sz. keresztséget.

2. DARA, kisközség.

Régi plébániáját s templomát a reformátusok elfoglalák, 1739.-ben azonban br. Thoroczkay Boldizsár róm. kath. özvegye, br. Serédy Klára viszszaszerzé.

A kegyuri gondoskodása alá vett templomot 1769.-ben megujittatván, azon év jul. 6.-án Nagyasszonyunk tiszteletére fölszentelteté, mely alkalommal a templom külső falába e felirást vésette:

Ecclesia in coelos assumtae
oblata affectu profuse renovata et
veneranter restaurata, per
illustrissimam Dominam L. Baronissam
Claram Serédy de Nagyfalu,

relictam viduam illmi L. D. B. Balthasaris Thoroczkay.

A lelkes kegyurnő utódai is hiven gondoskodtak a darai egyházról, mely utóbb püspöki szabad adományozás alá jutott. Anyakönyvek itt 1739 óta találhatók. Plébánosai voltak: 1799.-től P. Galambos Demjén, 1809.-től P. Morócz Márton, 1811.-től P. Sándor Joachim, sz. Ferenczrendi atyák. 1812.-től Mánok Ferencz, 1813.-tól Papp György, 1817.-től Bodnár Béla, 1818.-tól Vörös János, 1846.-tól Bakos András,kinek idejében épült a mai iskola és tanitói lak 1850.-től Spak József, 1851.-től Májer László, 1852.-től Orosz Antal, 1854.-től Hézer György, 1856.-tól Esztegár István, 1857.-től Torjay József, 1858.-tól Bodnár Béla másod izben, 1861.-től Horgász Vincze, kinek lelkészkedése alatt, 1873.-ban, a templom mellett levő Kállay László-féle telek és ház vétetett meg plébániai laknak; 1898.-tól Makár Sándor ideiglenesen, 1898.-tól Surányi Károly.

Van a hivek közt Jézus sz. szive társulatának 82 tagja s az Élő Rózsafüzér 30 taggal.

[129]

Püspöki szabad adományozásu.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf Csengerben.

Helyettes plébános *Surányi Károly,* esp. ker. jegyző.

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * □	221	278	1	350	65	-
A fiókközségekben:						
Óvári + * □ h. p.	71	393	-	991	70	2
Pete † □	31	277	-	35	10	5
	323	948	1	1376	145	

1902. évben volt keresztelés 16, temetés 14, házas, esketés -—.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 53, a mostani két fiókközségben 38 volt.

1805. évtől 1902. végeig kath. hitre tért 19 ev. református.

3. LÁZÁRI, kisközség.

A tatárjárás romba dönté, de 1245.-ben daróczi Lázár ujra benépesité. Régi plébániája a hitujitás következtében megszünt,, hivei a szatmári plébániához soroztattak, mígnem 1838.-ban a plébánia ismét helyreállittatott; a templom, paplak és iskola: részére vásárosnaményi Eötvös család szép területet, sz. emlékü Hám János püspök pedig bőséges költséget adományozott. A templom sz. László király tiszteletére van szentelve. Anyakönyvei vannak 1838.-tól; ugyanez időtől fogva plébánosai voltak: Smoczer Ignácz, ki nemcsak az épitkezés munkájában szerzett sok érdemet, de később is egész haláláig jótevője volt az egyháznak; 1842.-től Chrenkó Lipót, 1846.-tól Abonyi Imre, 1847.-től Szunerics Béla, 1853.-ban Demek Antal, 1853.-

tól Pokorny Kristóf, 1870.-től Zsettkey Lajos, 1873.-tól Lojz Kálmán, 1874.-től Kerekes Mihály.

Van a hivek közt Élő Rózsafűzér 30 taggal.

Püspöki szabad adományozásu.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Plébános *Kerekes Mihály,* szentszéki ülnök.

[130]

	r. k.	*g. k.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * . .	386	445	436	38	—
A fiókközségekben:					
Batiz † * h. p. . .	228	965	302	110	6,08
Batizvasvári	48	623	66	16	6,08
Homok † * h. p. ...	49	247	305	9	7,60
Mikola * h. p.....	208	468	897	142	11,39
Pusztadarócz * h. p. . .	58	215	199	43	5,16
Sár † h. p.	24	162	6	5	5,02
Összesen	1001	3125	2211	363	

1902. évben keresztelés 36, temetés 30, házassági esketés 6 volt.

1838. évtől 1902. végeig kath. hitre tért 25 ev. református és 3 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

4. SÁRKÖZ, kisközség.

Ősi plébániáját, mely a sárközujlaki Ujlaky nemzetség buzgóságával dicsekedett, a 16. században a reformátusok elfoglalták s csak a 18. század végén lőn helyreállitva, midőn a mostani kegyur, vécsei és hajnácskeői br. Vécsey családja a községbe tótokat telepitett. A sz. kereszt feltalálásáról cimzett temploma 1799.-ben épült, a plébánia-lak 1864.-ben. Anyakönyvei 1801.-től vannak.

E plébánia területén még négy régi kath. egyház emlittetik. Fiókközsége, Adorján, hajdan sz. Adrián, már 1262.-ben fennállott, mikoron földjeit V. István király az ugocsamegyei Tornatelekkel elcserélte.

Plébánosai voltak: 1799.-től Köck József, 1803.-tól Vajnarovits István, 1806.-tól Simsovits Antal, 1814.-től Golner Péter, 1840.-től Rehák Márton, 1845.-től Pokorny Kristóf, 1853.-tól Demek Antal, 1854.-től Rudolff Antal, 1866.-tól Tóth Antal, 1871.-től Huszár Flórián, 1879.-től Pály Ede, 1901.-től Pillich Ottó.

Kegyur a méltóságos vécsei és hajnácskői báró Vécsey család.

A nyelv magyar.

Posta és telegráf Sárközujlakon.

Helyettes plébános: *Pillich Ottó.*

[131]

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban †	750	856	-	480	59	-
A fiókközségekben:						
Adorján * h. p. .	98	112	-	308	8	4,02
Egri * h. p.	97	202	-	799	47	9,95
Sárközujlak †	499	805	7	239	182	-
Összesen	1444	1975	7	1826	296	

1902. évben keresztelés 70, temetés 62, házas, esketés 13 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 285, a fiókközségekben 150 volt.

1851. évtől 1902. végeig a kath. hitre tért 28 ev. református.

5. ZAJTA, kisközség.

Zajta a törökvilágban feldulatott s ősi egyháza is romba dőlt. 1779.-ben gróf Eszterházy Károly, egri püspök, látogatván a jánki plébániát, a hajdan népes Zajta községet elpusztulva, templomát elhagyatva találá. Kevéssel utóbb Erdődről s más német ajku falvakból földművesek települtek le itt; 1793.-ban ugy a sz. György tiszteletére szentelt templom, mint a plébánia felépült s javadalmaztatott Tájer György, egri kanonok s özv. Becsky Ferenczné bőkezűsége folytán. Anyakönyvek 1793. évtől vannak. A hivek körében Élő Rózsafüzér áll fenn 45 taggal.

Plébánosai voltak: 1796.-tól Jakobi Ferencz, 1805.-től Győri József, 1812.-től Veress Szabó János, 1818.-tól Bodnár Béla, 1821.-től Moser Sándor, 1829.-től Szepessy Samu, 1836.-tól Kreskay Ignácz, 1841.-től Orjásy Mihály, 1844.-től Tischler Albin, 1852.-től Joks Ágoston, 1857.-től Demek Antal, 1864.-től Blechel János, 1866.-tól Miskovics Lajos, 1888.-tól Hajnal József, 1890.-től Hámon János.

Püspöki szab. ad.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Plébános: *Hámon János.*

[132]

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban.	539	93	—	34	15	—
A fiókközségekben						
Atya * h. p.....	63	177	3	447	30	4,68
Gacsály * h. p.	88	92	—	841	71	3,06
Garbolcz *	8	33	—	271	44	8
Kishodos * . . .	6	15	—	348	15	8,20
Kispeleske * h. p. .	23	39	—	404	24	3,80
Méhtelek * . . .	15	153	—	370	35	6,41

Nagyhodos * ...	32	83	2	294	49	9,62
Nagypeleske † □ .	186	719	—	67	138	2,48
Rozsály * h. p. .	87	324	2	193	39	2,29
Szárazberek † * h. p.	94	274	—	595	71	6,65
Tisztaberek * h. p.	60	66	—	492	9	5,70
Összesen	1201	2068	7	4356	540	

1902. évben keresztelés 58, temetés 41, házas, esketés 6 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 285, a mostani fiókközségekben 150 volt.

1851. évtől 1902. végeig a kath. hitre tért 21 ev. református.

A szatmári esperesi kerületben a róm. kath. lelkek száma 5159.

[133]

2.
Fehérgyarmati esperesi kerület.

Esperes: *Vanyek Ferencz,* a kerületbeli népiskolák tanfelügyelője, fehérgyarmati plébános.

1. CSEKE, nagyközség.

Már a 12. században virágzó róm. kath. egyház volt itten, a hitujitás következetében ez a plébánia megszünt létezni, és Jánk egyháznak filiája lett, mindaddig, mig a Kende család visszatérvén a rk. egyházba, erős támasza lett annak, s e család segedelmével bevándorló zsellérek és telepitvényesek által a róm. kath. hivek száma annyira felszaporodott, hogy már 1815.-ben anyakönyv nyittatott számukra, és 1818. november 20.-kán állandó lelkész neveztetett ki; de mert se templom, se paplak nem volt, Kende Pál, szatmárvármegyei alispán és csekei földbirtokos udvarában lakott a pap és az udvari fakápolnában tartotta az istenitiszteletet, mig végre 1841.-ben ugyancsak a Kende család és sz. emlékü Hám János, szatmári püspök, segedelmével a Szentháromság tiszteletére a mostani csinos templom s a paplak felépült.

Canonica visitatió 1833.-ban volt, a midőn a lelkész és a hivek közötti viszony rendeztetett.

1876.-ban uj iskola épült. 1878.-ban a temetőben s a község nyugati oldalán két diszes kereszt állittatott fel.

1901.-ben a templom kivülről teljesen kijavittatott, belseje diszesen megujittatott, 1800 kor. értékü uj orgonát nyert. 1902.-ben az egyházi ruházat és felszerelés 1500 korona értékben megujittatott. És mindez közadakozásból létesült, a hivek vallásos buzgalmát hirdetve.

[134]

Anyakönyv 1815. évtől van. A hivek körében az Élő Rózsafüzér 195 taggal virágzik.

Lelkészek: l.Árvay Jakab 1818—1843. 2.Kotró József 1843.—1875 3. Vanyek Ferencz 1875.—1902. 4. Lengyel József 1902.—

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta helyben, telegraf Penyigén.

Helyettes plébános: *Lengyel József.*

	r. k.	*g.k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban *	514	28	1	3	1834	123	—
A fiókközségekben							
Csécse *	3	6	—	—	283	15	12,92
Fülesd *	21	54	—	7	656	79	16,76
Istvándi	112	6	—	1	552'	33	5,01
Kölcse *	157	168	—	259	515	104	12,42
Milota *	26	31	—	—	891.	36	16,07
Nagyar *	29	34	—	li	878	54	7,34
Tiszakóród * . .	26	23	—	1	1028	41	9,82
Összesen	888	350	1	272	6137	485	

1902. évben 50 keresztelés, 34 temetés és 7 házas, esketés volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 195, a mostani fiókközségekben 124 volt.

1851. évtől 1902. végeig a kath. hitre tért 31 ev. református.

2. FEHÉRGYARMAT, nagyközség.

Volt itt már a hajdani időben is róm. kath. plébánia, mert az-1333.-évről a pápai dézsma-jegyzékben ez áll: Nicolaus sacerdos de Garmat solvit sex grossos et viginti tres denarios. A hitujitás Fehérgyarmaton korán elhatalmasodott, a katholikusok száma csekélylyé apadt, s miután elvesztették lelkivezetőjüket, tanitójukat, egyházi épületeiket, az ezek fenntartására szükséges anyagiakat

[135]

is, Kérsemjénbe jártak vallási kötelességeik teljesitésére, hol a Kállay család káplánt tartott, s ahová ekkor Gyarmat is mint fiókegyház tartozott. De megtörtént, hogy a Kállay család sem kaphatott káplánt, s ekkor a gyarmati hivek is kénytelenek voltak Jánkra a gör. katholikusokhoz, Tótfaluba vagy Szatmárra járni, hogy vallás kötelességeiknek eleget tegyenek. Később voltak ismét Kérsemjénben lelkészek: mint Páter Deák Ádám, egy György nevü és Várkonyi László.

Az 1691. évben gyermektelenül elhalt Székely László Fehérgyarmaton lévő belsőségét az ehhez tartozó összes földekkel végrendeletileg Páter Deák Ádámnak, az akkori kérsemjéni

plébánosnak és utódainak hagyta, a kiknek harmadika az emlitett Várkonyi László, már „fehér-gyarmati plebános" czimet visel.

A plébánia visszaállithatását biztositó második működése volt a gondviselő Istennek az, hogy Komáromy János, egri őrkanonok 1750.-ben a plébános fizetésére évenkint 150 forintot ajánlott fel, a melyért az tartozott 72 sz. misét szolgálni és a lelkészi teendőket végezni. A kántortanitó pedig 50 forintot kapott, a ki ezért köteles volt a gyermekeket a vallástanban és a többi szükséges ismeretekben oktatni. Ezzel a plébánia alapja meg volt vetve.

A plébánia e kezdetleges állapotban megmaradt 1762.-ig. Ekkor ugyanis Tóth István átmenvén plébánosnak Jánkra, a plébánia üresedésben maradt 10 évig, tehát 1772.-ig. Ezen idő alatt Fehérgyarmat mint filia Jánkhoz tartozott.

Hogy aztán végre sok megpróbáltatás után ez a plebánia jelenlegi állapotába jutott, azt első sorban a szent életü Klobusiczky Péter, szatmári püspöknek, ki e községben született 1752. junius 26.-án, másod sorban pedig a gróf Károlyi családnak köszönhetni. A szent életü püspök, később kalocsai érsek, születési helye iránt való nagy szeretettől indittatva áldozattól nem riadt vissza, hogy a kath. egyháznak fennállását egyszer s mindenkorra biztositsa Fehérgyarmaton. Nagy összegekre menő alapitványai s más adományozásai emlékét őrzik az iratok és az általa létesitett alkotások. A Károlyi grófok pedig áldozatkészségben szintén nemesen versenyeztek a szent életü püspökkel s hogy felül nem mulhatták, oka csupán a szent püspöknek az az eljárása, hogy gondolatát tett

[136]
követte mindig, s igy mások részéről csak hozzájárulás volt lehetséges.

A szent ügyet lángoló szeretettel felkaroló jótevők áldozatkészségéből tehát biztos alapokra helyezve él ez a plebánia. Kis számu hiveivel ugyan, de törhetetlen buzgalommal és kitartással szolgálja a más vallásuak óriás száma között Krisztus igaz hite fennmaradásának ügyét.

1771. évben épült fel egy kis templom fatoronynyal, melyhez a faanyagokat Klobusiczky László, a téglát pedig gróf Károlyi Antal adta.

Ezt a templomot használták 1816.-ig. Ekkor készült el ugyanis a mostani templom, melyet a bolthajtástól kezdve a toronynyal együtt sz. életü Klobusiczky Péter a sajátjából épittetett. Segedelmet adott még hozzá a püspök testvére, Klobusiczky György. Ugyanez év szept. 16.-án maga a püspök szentelé föl sz. Péter és sz. Pál apostolok tiszteletére. Az ezután következő időkben ugy a plébánosok, mint egyes jótevők felszerelés és diszités tekintetében mindent elkövettek, hogy a szent hajlék ugy külsőleg, mint belsőleg minél méltóbb legyen Istenhez.

Az 1900-ik év május 25. ike nagy szerencsétlenséget hozott a templomra; mert az e napon dühöngött óriási tüzvésznek a fedélzet és

torony teljesen áldozatul esett. A harangok egynek kivételével használhatatlanok lettek, sőt egy egészen el is olvadt. Azonban a biztositási összegből, a megye főpásztorának adományából és gyüjtésből még szebben és tartósabban fölépittetett s most czin-kezett vaspléhvel befödve, vas ablakokkal ellátva áll a derék templom. A megmaradt haranghoz két uj harang szereztetett.

Plébánosi lak. Az ujabb megalapitáskor a plébános az ugynevezett kaszárnya-utczai vármegyeházában kapott lakásul egy szobát. Innen 1750. augusztus havában átment a Kállay Lajosféle telekre lakni, hol már két szobája volt. 1752.-ben pedig Klobusiczky László adott egy telket. Erre még ugyanazon évben fölépitették a plébánosi első lakot, melyben volt három szoba: egy a szentmise végzésére, egy a plébános részére és egy a cselédek számára; továbbá volt benne konyha, éléskamara és mellette egy kis kert. — Ez ház azonban 1762.-ben állitólag a Klobusiczky szakácsának gondatlansága miatt leégett.

[137]

A második plébánosi lakot aztán 1772.-ben épitették ugyanolyan berendezéssel, mint az elsőt, a mostani telken, melyet gróf Károlyi Antal ajándékozott az egyháznak. 1773. márczius 17.-én esteli 10 órakor a plebánialakot a református imaház felől való oldalán meggyujtották, hogy teljesen porrá égett. Elégtek az anyakönyvek is. Ezután a plébános ismét majd a vármegyeházban majd pedig a Klobusiczky és Kállay-féle telken lakott; mig végre 1775.-ben felépítették a harmadik plebánosi lakot oly módon, mint az első kettőt.

De még ez a lak sem mutatkozott állandónak és czélszerünek; azért 1799.-ben mozgalmat inditottak tartós, czélszerü és diszes lak épitésére. A hivek ajánlottak 2200 rénes frt-ot, a vallás alapból kiutalványoztak 4786 frt 57 1,2 krt.; a hiányzó költségeket fedezé Klobusiczky Péter, ekkor már kalocsai érsek és a Károlyi család. Ily támogatás mellett végre 1825.-ben elkészült a mostani épület a melléképületekkel.

Iskola és tanitói lak. Bár a Komáromy alapitványból a tanitó részére 50 frt meg volt állapitva, az állás betöltve 1777.-ig nem volt; midőn Hatvani József kántortanitóval az állomást először betöltötték, Károlyi Antal gróf az iskola és tanitó számára lakást adott, a melyért a hivek évenkint 4 frt 36 kr. bért fizettek. Ez volt az iskola és tanitói lak 1823.-ig. Ekkor uj iskolát épitettek, melyhez a Károlyi grófi család az épitő anyagokat adta, a költségeket pedig Klobusiczky Péter, püspök fedezte, és csak igen csekély részben járult hozzá a hitközség. Itt volt az iskola 1869.-ig.

1868.-ban ugyanis ezt a telket elcserélték nagy áldozatok árán azért a telekért, melyen a mostani iskola áll. Eladták a Székely László által hagyott birtokokat s ezeknek az árából és gyüjtésből épitették fel a jelenlegi iskolát.

Anyakönyv 1736. évtől van. Van Élő Rózsafüzér 60 taggal.

Plébánosok a szatmári egyházmegye megalapitásától mostanig: *Dózsa Antal,* 1805.—1807. Meghalt mint őrkanonok Szatmáron. *Verzár Gergely,* 1807.—1814. Meghalt mint szigeti főesperes és plébános. *Hamborszky János, 1814*.— 1825. *Papp-Szurovics Antal,* 1825.—1835. *Varga István,* 1835.— 1845. *Gyöngyössy György,*

[138]
1845.—1846. *Haraszthy Pál,* 1846.—1853. U*jhelyi Alajos,* 1853-—1858. *Vagner Antal,* 1858.—1874. Meghalt és eltemettetett mint szatmári mesterkanonok Sásvárott Ugocsa vmb. *Rátz Pál,* 1874.—1882. Meghalt mint nagy-bányai apát-plébános. *Könyöki Gáspárdy Rudolf,* 1882. —1902. Meghalt mint czim. kanonok. *Vanyek Ferencz,* 1902, október 1. —

E plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Plébános: *Vanyek Ferencz,* ker. esperes és szentszéki ülnök.

	r. k.	*g. k.*	*g. kel*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom*
Az anyaegyházban * □	319	92	6	5	3343	455	—
A fiókközségekben.							
Borzova *	6	6	—	—.	126	8	10,96
Czégény h. p. . .	23	12	-	—	368	40	13,05
Czégénydányád* .	15	13	—	—	428	52	13,05
Fülpös *.....	7	59	2	—	315	25	14,74
Fülpösdarócz * . .	29	25	2	3	266	22	8,84
Géberjén *	14	5	4	—	425	20	13,26
Kérsemjén * . . .	23	1	—	—	449	42	8,56
Kisar *.....	4	18	—	—	930	29	5,61
Kömörő *	57	4	—	—	619	25	8,28
Mánd *.....	8	9	—	—	297	10	7,77
Matolcs *.....	19	7	—	—	1173	20	5,72
Nábrád *.....	25	9	1	—	820	40	5,46
Panyola *	3	13	—	—	1496	85	11,64
Penyige * h. p. . .	52	56	—	—	616	26	4,25
Zsarolyán	18	4	—	—	323	8	8,08
	622	333	15	9	11994	907	

1902. évben volt 28 keresztelés, 29 temetés, 2 házas. esketés.

[139]
1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 212, a mostani fiókközségekben 203 volt.

1804. évtől 1902.-ig kath. hitre tért vissza 78 ev. református.

3. JÁNK, kisközség.

Ezt a nagyon régi plébániát, a hivek nagy részének eltéritésével, hoszú időre megszüntette a hitujitás, a melynek egyik legbuzgóbb terjesztője, Drágfy Gáspár volt Jánknak a földesura. Idő multán Jánk a Barkóczyak birtokába jutott, s ezek segedelmével, kivált Schultz nevü tisztartójok buzgólkodása utján 1752. évben az ősrégi templom s egyházi vagyon a katholikusok kezébe visszakerült.

Komáromi János, egri őrkanonok, 200 frtnyi alapitványt tett a plébános és kántor részére. Ez idő tájban a jánki plébános az egész vidék plébánosa volt. Igy 1762.— 1772.-ig a fehérgyarmati plébániát is a jánki gondozta. Hozzá tartozott Csenger, Zajta és 1817.-ig Cseke is. Ily sok s ennyire szétszórt filiákban a plébános egy maga nem végezhette a teendőket, hanem azokat az elhelyezett káplánokra bizta. Ilyenek voltak Komlódtótfalun, Kispeleskén, majd 1780.-ban Nagypeleskén.

Az Élő Rózsafüzér Jánkon 135 taggal, Csegöld fiókközségben 90-nel müködik.

Anyakönyve 1753. évtől van. Temploma a Szentháromság tiszteletére van szentelve.

A lelkészek sorozata: *Moldova József,* 1796. — 1809. *Hámborszky János,* 1809.—1811. *Izurovics Antal,* 1811.—1817. *Kellemest Mel-czer Ferencz,* 1817.—1821. *Bokor Ferencz János,* 1821. —1823. *Kapcsa Ferencz,* 1823—1837. *Órjássy Mihály,* 1837.—1838. *Lénárd József,* 1838 —1846. *Gorove Antal,* 1846. —1864. *Tóth Antal,* 1864.—1866. *Gorove Antal,* ismét 1866.—1869. *Fedortsik Péter,* 1869. —1874. *Rusznák István,* 1874.— 1886. *Buzinkay Gyula,* 1886 —1892. *Müller István,* 1892.—1900. *Barna János,* 1900.—

Kegyur: nagyméltóságu *Hadik-Barkóczy Endre* gróf.

A nyelv magyar.

[140]

Posta és telegraf helyben van.

Helyettes plébános: *Barna János,* kerületi jegyző.

	r. k.	*g.k.*	*g. kel.*	*ág. ev*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † *	453	403	—	*7*	351	71	—
A fiókközségekben							
Csaholcz *	18	35	-—	—	513	39	8,64
Császló *.....	46	96	—	—	379	50	5,61
Csegöld † h. p .. .	201	674	—	2	59	22	4*61
Darnó *.....	16	9	—	—	188	5	4,66
Gyügye * h. p.	3	8	—	—	361	16	9,95
Hérmánszeg * . . .	2	13	—	—	371	7	3,91
Kisnamény * □ . .	136	139	—	7	582	54	3,78
Kisszekeres * ...	52	38	—	2	428	45	5,48
Majtis *.....	65	37	—	—	403	18	2,07

Nagyszekeres * . .	42	47	—	1	414	12	5,86
Ricse *.....	23	129	—	—	457	18	9,86
Sályi *	246	56	—	5	794	144	8,52
Szamosujlak * h. p.	15	19	—	—	312	4	6,52
Vámosoroszi * h. p. .	19	18	4	2	611	29	9,51
Összesen	1337	1721	4	26	6223	534	

1902. évben keresztelés 46, temetés 36, házass. es-ketés 3 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anya-egyházban 205, a mostani fiókközségekben 185 volt.

1804. évtől 1902.-ig a kath. hitre visszatért 45 ev. református.

4. MÁTÉSZALKA, nagyközség.

Nevét Zalka Mátétól, V. István király udvari emberétől nyerte, ki a tatár-pusztitás után ujból benépesitette a községet 1260.-ban. Itt születek Zalka László, esztergomi érsek. Hajdan plébánia volt, de a hitujitással megszünt, és mint filia hol Paposhoz, hol Nyircsaholyhoz tartozott, mig b. e. Haas Mihály megyés püspök 1860.-ban

[141]

helyi káplánsággá tette, de saját anyakönyve csak 1867. év végétől van.

1863.-ban Károlyi István gróf a templom és lelkészlak részére szép fekvésü és nagy értékü telket ajándékozott. Nevezett telken a plébániai ház föl is épittetett gyorsan és a templom alapja is letétetett, ennek felépitése azonban 1893.-ig elmaradt, s az istenitisztelet mind az ideig az iskolának erre a czélra berendezett szobájában tartatik vala. 1869.-ben Zalka János győri püspök a templomnak értékes kelyhet külde.

1891. május 30.-kán érkezek megyénk mostani főpásztora Mátészalkára a bérmálás szentségének kiosztása végett s ez alkalommal kijelenté, hogy Mátészalkán rövid idő alatt templomot fog épittetni. Valóban 1894. szeptember 30.-án az elkészült szép templom sz. József tiszteletére fölszenteltették.

Az 1895. év további örömet hoza; kegyes főpásztorunk ér-tékes fölszereléssel, a hivek diszes bronz csillárral gazdagiták a templomot, a csanálosi hivek adományából uj szent sir és lourdesi szobor állittatott fel; s végül Mátészalka ebben az évben plébániává emeltetett s Vadász Ágoston október 9.-én első plébánossá, beiktattatott.

1900.-ban a csanálosi hivek felállitandó Mária oltárra 180 koronát s egy gyász miseruhát adnak; llosvay Endréné sz. Antal szobrot állványnyal s perselylyel; majd Fárneck Lászlóné ez elé öröklámpát, Kovács Józsefné és Jánosné bársony menyezetet s Lányi Julia 80 koronát adományoznak a templomnak. Almer Veronika; nagybányai lakos, 1200 kor. értékü uj orgonát ajándékozott az Isten' házának. — Anyakönyv 1868. évtől fogva van. A hivek körében fenáll az Élő Rózsafüzér 60 taggal.

Helyi káplánok voltak: *Lukács Tivadar*, 1860.—1863. *Tóth Antal*, 1863.—1864. *Ujhelyi Alajos*, 1864.—1868. *Runyai Károly*, 1868.—1869. *Gubányi Elek*, 1869.—1871. *Szikora Kálmán*, 1871.—1885. *Tócskai József*, 1885.—1889. *Vadász Ágoston*, 1889.—1895., ezóta ugyanő rendes plébános.

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Plébános: *Vadász Ágoston.*

[142]

	r. k.	*g.k.*	*g. kel.*	*ág. ev*	*ev. ref.*	izr.	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * □	717	470	2	13	3195	1008	-
A fiókközségekben							
Győrtelek *	64	46	-	-	827	41	8,96
Kocsord * . h. p. . .	47	33	15	2	1889	60	4,82
Ópályi † * □	145	1063	-	-	483	197	5,13
Ököritó * h. p.	35	55	-	-	1621	116	14,66
Tunyog *	51	20	-	-	926	95	14,20
Összesen	1059	1687	17	15	8941	1517	

1902. évben keresztelés 53, temetés 31,házass. esketés 2 volt.

1860. évben, az önálló lelkészség megalapitásakor, a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 275, a fiók-községekben 157 volt.

5. NYIRCSAHOLY, kisközség.

A község eredete s elnevezése ismeretlen. 1277. évben Anonymus szerint Chahol községet gr. Gotthard birá, egyik őse a dusgazdag Chaholyi nemes családnak, kiket 1429.-ben Zsigmond király 54 község birtokában királyi levéllel erősit meg.

Az 1605. évben Básta György rabló hada Csaholy községet kastélyával, monostorával s összes épületeivel együtt megsemmisitette, ugy hogy Csaholy községének csupán neve maradt fenn, s 1605.-től 1814.-ig puszta volt.

1814.-ben Csaholy ismét népesedni kezd. Nehány felvidéki tót arató család e helyen tanyát üte, s végképen megtelepedék. A következő évben ezekhez ujabbak csatlakozának s a községet megalapitották.

1817.-ben Iászlófalvi Eördögh Dániel földbirtokos ideiglenesen nyilvános kápolnát állittatott a házában. Ugyanekkor Nyircsaholy a fehérgyarmati, majd 1822.-ben a paposi anyaegyházhoz csatoltatott.

1822.-ben Molnár Antal, paposi plébános kezdeményezése folytán a gr. Fáy kastélya melletti magaslaton uj fatemplom épitése tervezteték. A templom alapja Szatmárvármegye hatóságának

[143]
jelenlétében, az ev. ref. vallásuak tiltakozása daczára, 1823. márczius 25.-kén ünnepséggel letétetek. A gr. Fáy család adta volt templomhelyül a kastélya melletti belsőséget, pótolá a hiányzó faanyagokat, sőt a fenmaradt épitkezési költséghátralékot is kiegyenlitteté. A templom 1827.-ben teljesen felépült s augusztus 26.-án Sz. László király tiszteletére fölszentelteték.
1857.-ben beteljesedett a népnek régi vágya, a plébánia viszszaállittatott, a lelkész és tanitó javadalma rendszeresittetett. Anyakönyve 1857. évtől van. Szentolvasó társulata van 35 taggal.
Lelkészek: *Barvik János,* 1857.— 1864. *Fedorcsik Péter,* 1864—1865. *Badzey György,* 1865—1870. G*ubányi Elek,* 1870.—

Püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf Mátészalkán.

Helyettes plébános: *Gubányi Elek.*

	r. k.	*g.k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	izr.	*másv.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * □	972	663	-	-	161	105	-	-
A fiókközségekben								
Fábiánháza † □* . .	45	617	-	-	1139	156	-	6,95
Gebe † * □. h. p. . .	208	566	-	3	904	236	-	7,98
Nagyecsed * □ h. p.....	100	190	1	-	3313	236	12	7,32
Nyirmegyes *□ h. p.	85	119	-	-	1323	210	-	6,34
Összesen	1410	2155	1	3	6939	943	12	

1902. évben keresztelés 59, temetés 44, házas, esketés 6 volt.

E plébániában megállapitásakor, 1857. évben, a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 620 volt.

6. PAPOS, kisközség.

A paposi róm. kath. egyházat 1600.-ban s ezután még a mult század elején is, mint helyi káplánságot a nyirbátori minorita rendiek gondozzák. Innen a község elnevezése is.

A mostani plébániai ház 1840.-ben épült Szabó Kristóf lelkészkedése alatt. A népes plébánia, miután fiókközségeiből 1857.

[144]
évben a nyircsaholyi plébánia s 1860.-ban a mátészalkai helyi káplánság felállittatott, hanyatlásnak indult, sőt 1860.—1867-ig Mátészalkához vala csatolva.

1867.-ben a plébánia megujittatott, s a templom belső felszerelésére Tarnóczy Miklós plébános közel 5000 korona könyöradományt: gyüjtött. 1878.-ban épült fel az uj iskola az egyházmegye költségén,

1898.-ban a templom előtti kőkereszt helyrehozására Papincsák Juliánna 280 és Szatmári Lajos lelkész 28 koronát adományoztak.

1900.-ban a templom Kádár Ambrus kanonok ur 400 kor. adománya s a hivek adakozásából kifestetett és diszitésére 1902.-ben Balogh Pál vasuti kalauz egy 200 kor. értékü lourdesi szobrot ajándékoza.

A templom Nagyboldogasszony tiszteletére van szentelve. Anyakönyv 1822. év óta vezettetik. Van Élő Rózsafüzér 45 taggal.

Lelkészek: *Molnár Antal,* 1822. —1833. *Szabó Kristóf,* 1833.—1846. *Kreskay Ignácé,* 1846.—1860. *Lukács Tivadar* 1860.—1863. *Tóth Antal,* 1863. —1864. *ifj. Ujhelyi Alajos* 1864.— 1868. *Tarnóczy Miklós,* 1868.—1885. *Szikora Kálmán,* 1885.—1886. *Hofbauer Ignácz,* 1886—1890. *Őrlőssy József,* 1890.—1893. *Bötsch Károly,* 1893.—1898. *Szatmári Lajos,* 1898.—

Kegyur: a vallás-alap.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf Mátészalkán.

Helyettes lelkész: *Szatmári Lajos.*

	r. k.	*g.k.*	*g. kel.*	*ág. ev*	*ev. ref.*	izr.	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * □	174	103	-	-	193	68	-
A fiókközségekben							
Derzs †. . .	147	320	-	-	119	111	12,16
Hodász † * □. . .	80	545	-	-	695	279	8,90
Jármi * □	64	78	17	-	442	99	1,90
Őr, Szabolcs vm. *□	77	92	-	1	689	164	5,75
Összesen	542	1138	17	1	2138	721	

[145]

1902. évben keresztelés 31, temetés 19, házas, esketés 3 volt.

1825. évtől 1902.-ig a kath. hitre visszatért 29 ev. református. E plébániában megalapitásakor, 1822. évben, a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 165, a mostani fiókközségekben 168 volt.

7. PUSZTADOBOS, kisközség Szabolcs vármegyében.

A hagyomány szerint hajdan város volt és Vásáros-Dobosnak neveztetett; ez időben szép nagy temploma vala, melynek maradványai ma is láthatók.

1804. táján Ung, Sáros és Zemplén vármegyéből elszegényedett tótok telepedének le az akkor már csak Pusztának nevezett területen ; a nyirmadai birtokosok belsőségeket osztottak ki közöttök. 1840. évben a mintegy 500 lélekre felszaporodott lakosság rendes községgé alakula, s a helység Pusztadobos nevet nyere.

Ez idő alatt a hivek a szomszédos paposi és vitkai rk. lelkészek lelki joghatósága alá tartoztak, ezek teljesitették a koronkint felmerülő egyházi funkciókat.

A sz. em. Hám János püspök saját költségén templomot és paplakot épittete. A templom 1841.-ben, a paplak 1842.-ben épült fel és 1843. szeptember 18.-án önálló lelkészt nyert *Takács István,* kegyesrendi személyében. Utódja *Rácz István* lett, kinek nevéhez

füződik a templom belső felszerelése, az orgona beszerzése és az iskolai épület felépitésének érdeme.

Rácz István 30 évig tartó áldásos müködése után, 80 éves korában a jól megérdemelt nyugalomba vonula; utána *Neviczky János* 1880.—1890. volt a lelkész, és 1890.-től *Schmelcz Lajos.*

A templom Nep. sz. János tiszteletére van szentelve. Van Élő Rózsafüzér 75 taggal.

Püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta Madán, telegraf Karászon.

Plébános: *Schmelcz Lajos.*

[146]

	r.k.	*g.k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban	419	426	—	104	102	—
A fiókközségekben:						
Ilk * □.....	49	32	-—	717	139	7
Nyirmada Szabolcs vm. † * □ h. p.	286	576	1	938	480	3
Nagydobos † * □ kápolnasz. János ev. tiszteletére, a temetőben a báró Perényi család kápolnája a sz. kereszttiszteletére sirbolttal.	139	372	1	1076	125	6
Parasznya.....	58	430	1	162	80	5'
Összesen	951	1836	3	2997	926	

1902. évben keresztelés 47, temetés 35, házas, esketés 5 volt.

1851. évtől a kath. hitre visszatért 8 ev. református,

E plébániában megállapitásakor, 1843. évben, a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 345, a fiókközségekben 213 volt.

8. VITKA, kisközség.

Kezdetben az olcsvai kastélyban lakó báró Károlyi családnak és az amaz időben nagynevü Vitkay családnak volt a birtoka. A róm. kath. hitközség a paposi plébániához tartozott 1748.-ig, a mely időig a Károlyi családnál alkalmazott házi káplánok végezték a lelkészi teendőket, mignem Barkóczy Ferencz, egri püspök, 1748.-ban Vitkán időzvén, a Károlyi, Eötvös, Vitkay és Viczmándy családok kérésére Vitkán plébánia szervezését rendelte el.

A templomot, papi lakot fából s vályogból Viczmándy Gábor épitteté 1748.—1750.-ben, ki egyszersmind 4 ökröt ajándékozott a plébániának. Benke János lelkész 1750-ben foglalá el a plébániát. 1776.—77 tartá meg gr. Eszterházy Károly, egri püspök, a Canonica Visitatiót. Gyetvay András gyüjtötte és szedte rendbe az anyakönyvi adatokat 1730.-tól 1792.-ig terjedőleg. 1795.-ben a lelkész és hivek közötti viszály miatt Eszterházy Károly gróf, egri püspök, május 21.-én kelt rendeletével a vitkai plébániát megszüntette

[147]
s Mezőkaszonyhoz afriliálta, és csakis Dessewffy János, nagydobosi birtokos kérelmére vonta vissza rendeletét.

A mostani templomot Német Imre plébános alatt kezd;k építeni 1815.-ben készült el. A plébániai lak 1832.-ben épült Eördög Antal kurátorsága alatt, ki is áldott lelkü nejével együtt 600 váltó forintért megszerezte a még most is meglevő orgonát s a templomot sok jótéteményben részesitette.

1860.—68. években szereztetett be egy 314 fontos harang, a b. Szüz mennybemenetelét ábrázoló oltárkép, s ez idő alatt épült a mai iskola Lencsés Ignácz 200 frtnyi segedelmével.

1898.-ban Ujhelyi Mihályné szül. Ilosvay Szeréna a templomnak szép öröklámpát, Mezey Borbála lourdesi szobrot és Neviczky Antal sz. József-szobrot a kis Jézussal, 1903. évben pedig Ujhelyi Mihályné szép kivitelü sz. Antal-szobrot ajándékoztak.

A templom Nagyboldogasszony tiszteletére van szentelve. A szentolvasó társulata 25 tagot számlál.

Lelkészek: *Német Imre,* 1798 —1811 *Papp György,* 1811.—1812. *Christián János,* 1812.—1823. *Nagy Sándor,* 1823.—1825. *Bokor János,* 1825.—1860 *Szotágh Imre,* 1860.—1368. *ifj. Ujhelyi Ala*jos, 1868. —1869. *Tamóczy Miklós,* 1869—1870. *Stipics Brunó,* 1870.—1871. *Badzey György,* 1871.—1873. *Neviczky János,* 1873.—1880. *Fejér Kálmán,* 1880.—

Püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta Nagydoboson, telegraf Vásárosnaményban.

Plébános: *Fejér Kálmán.*

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * □	327	115	1	1002	234	—
A fiókközségekben :						
Apáti *.....	9	3	—	812	25	6
Gergelyi Bereg vm. * .	123	38	—	608	120	6
Jánd Bereg vm. * . .	64	8	—	829	78	9
Olcsva *	30	9	—	760	91	6
Szamosszeg *	26	51	—	2426	122	7
Ugornya Bereg vm. * □	70	20	—	419	63	7
Vásárosnamény „ * h. p.	297	76	9	1073	306	3
összesen	946		10	7929	1039	

[148]

1902. évben keresztelés 46, temetés 26, házas, esketés 6 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 235, a mostani fiókközségekben 303 volt.

1804. évtől 1902.- ig a kath. hitre visszatért 154 ev. református.

A fehérgyarmati esperesi kerületben a róm. kath. lelkek száma 7755.

3.
A nagykárolyi esperesi kerület

Esperes: *Kosztra Ignácz*, czim. kanonok, csomaközi plébános, a kerül, népiskolák tanfelügyelője és püspöki biztos a nagykárolyi kath. főgimnáziumnál.

1. CSANÁLOS, kisközség.

Csanálos lakosai a Károlyi Sándor gróf által 1712.-ben Würtenbergből Holczer János nevü papjokkal együtt letelepitett sváboknak utódai. Ez a pap hiveinek bölcs tanácsadója volt az anyagi dolgokban is; szent hirben halt el, s porai a templom szentélye alatt nyugosznak.[1]) A plébánia 1725.-ben jöve létre. Temploma a szent kereszt feltalálása tiszteletére ugyanakkor épült. 1751.-ben megnagyob-bittatván, 1831.-ben leége a paplakkal együtt. A templom 1834.-ben Károlyi György gróf kegyur bőkezüségéből és néhai Woborczil Antal, csanálosi plébánosnak, a templom céljaira hagyott 9796 váltó forintjából fölépittetek. 1855.-ben szent emlékü Hám János püspök végzé a május 3.-ki templomünnepen az istenitiszteletet s az ujjáalakitott paplakot

[1]) A sváboknak e kerület községeibe való telepitéséről az egyedüli történeti adat Károlyi Sándor grófnak Pozsonyból 1712. junius 23.-án nejéhez, Barkóczi Krisztinához,

[149]

fölszentelé. 1861.-ben junius 28.-tól kezdve nyolcz napon át valószinüleg szándékos gyujtogatásból eredő tüz pusztitja vala a szép községet; a templom, plébánia, iskola is elhamvada. Három év alatt a templom, paplak a kegyúr és hivek áldozatkészségéből fölépüle. 1877.-ben az alacsony torony magasabbra épittetett és érczfedéllel láttatott el 4508 korona költséggel, melyből a templompénztár 2800 koronát fedezett, a többit a hivek fizették. 1893.-ban Jézustársasági atyák 10 napi missiót tartottak. 1897.-ben Zselénszky Róbert grófné, szül. gróf Károlyi Klára kegyúrnő a torony gömbjét, keresztjét ujból aranyoztatta, a templom külsejét egészen tataroztatta 3200 korona költséggel. Ugyanazon évben a hitközség 2140 koronát áldozott a templom belső aranyozására és kifestésére. 1899.—1900. évben uj, szép iskola épült. Kápolnák: a sirkertben Jézus, Mária, sz. József tiszteletére, melyet Müller György zsellér 1100 v. forint költséggel épittetett. Ugyanott, csinos kápolnácskákban Urunk szenvedésének 14 statio-képe helyeztetett el. A szőlőben is van még 1772.-ben épült, 1832.-ben megujitott kápolna Nep. sz. János tiszteletére. Anyakönyv 1832.-től van.

A plébánia körében fennáll: a) Az engesztelő sz. áldozás szövetsége 93 taggal, b) Örökös Rózsafüzér 280 taggal, c) Élő Rózsaf. 405 taggal; van továbbá Jézus sz. szive társulatának 174 tagja és sz. Ferencz harmadik rendjebeli 60 tag.

Lelkészei*: Krammer Mihály,* cz. kanonok, ker.. esperes, 1804.—1830. *Némethy József,* 1830.—1836. *Joks Ágoston,* 1836—1852. *Tischler Albin,* cz, kanonok, ker. esperes. 1852.—1884. *Kováts Lajos* plébános, 1884.—

Nagykárolyba küldött levele. A l8.-ik század elején a polgárháboruk Németalföldön és a felső Rajna vidékén nagyon megviselek a népet s a svábok, éhségtől is kényszeritve, tömegesen jövének Magyarországba uj hazát keresni. „Isten — irja a gróf nejének — meghostorozta az svábokat szükséggel, Helvétusokat fegyverrel; szanaszét jön az népe, több takarodván már alá Magyarországra 14 ezernél. Azok között Isten nekünk is juttatott, már máigh többet 1000-nél küldöttem alá; reménlem holnap megint 500-igh valót fogok küldeni, s akár ezereket küldgyek. . . , Ma is egy pap 100 gazdával igérkezett. Megh látod, szivem, mint implántálom az religiót azon földre". A nemes gróf tehát e teleiítéssel nemcsak a munkás hiányt óhajtotta pótolni, mert „az aranyos Magyarok szélt mentenek", hanem, mint buzgó katholikus, saját vallását is akarta gyarapitani, A sváboknak hazánkba való második és nagyobb telepitése, illetőleg czélzatos beköltöztetése Mária Terézia és II. József alatt történt. (Éble Gábor: Károlyi Ferencz gróf és kora. I. 85.—.88. lap.)

[150]

Kegyur: *Károlyi Klára* grófnő, gr. *Zselénszky Róbertné.*

A nyelv magyar és német.

Posta és telegraf Nagykárolyban.

Plébános: *Kováts Lajos,* esp. ker. jegyző.

	r. k.	*g. k.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban	1362	54	23	-	-
Pórháza, Vállaj polg. községhez tartozó majorban.	51	89	9	3	7
Összesen	1413	143	32	3	

1902. évben keresztelés 95, temetés 55, házassági esketés 14 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma 858 volt.

1851. év óta 1902. végéig a róm. kath. hitre visz-szatért 17 ev. református, és 5 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

2. CSOMAKÖZ, kisközség.

Ez a község hajdan virágzó város volt Szatmár vármegyében. Mint a „Kupolon" nemzetség Károlyi ágának birtoka, már a 13. században létezett. 1342.-ben a község ura, Márton, fölvevé a Csomaközy nevet; e család férfi ága azonban Csomaközy Péterrel 1700.-ban kihalt, kinek unokáját báró Mészáros János tábornok vevé nőül. Ez időben 1790. körül jöttek Csomaközre ismét római katholikusok, miután a régi rk. plébániát a hitújitás vihara megsemmisité; a jelenlegi protestáns imaház is valaha kath. templom volt. A fennevezett báró felhivására a környékből betelepülő katholikusok száma 1800.-ban már 23 házaspár, összesen 120 lélek volt. 1815.-ben a fényi és csanálosi hivek segitségével templomocskát épitenek sz. István király tiszteletére, melyben a szaniszlói plébános,

mint filiájában, időnkint sz. misét olvasott. E templomot az 1834. október 15.-ki országos földrengés nagyon megrongálá; ezért és mivel szükké vált

[151]
az immár közel 500-ra szaporodott hiveknek, uj templom épitéséről *és* plébánia felállitásáról gondoskodtak. A sz. emlékű Hám János az 1840. junius 22.-én kelt szerződés alapján lelkészt rendelt; templom és lelkészlak épitésére a prot, földesuraság csak 286 □-öl területet adott, mihez 480 □ -ölet pénzen vásároltak, és tagosításkor a rom. kath. lelkész földilletményét kiadták. A lelkészlak 1841.-ben épült a hivek 2064 váltó frt költségén. A templom 1856. ban épült; azon évi augusztus 20.-án szent István király tiszteletére felszenteltetett s benne az első szent misét, egyben primitiáját,Cziereizer Alajos, most mezőteremi plébános, tartá. Összes felszereléseivel együtt került a templom 30207 váltófrtba melyhez járultak: V. Ferdinánd király és felséges neje, Mária Anna, 1500, Hám János püspök 1000, Veres János, volt csomaközi lelkész, 3000, a kerületi hitközségek 1972 váltófrttal; a többit a hivek fedezék. A torony mostani alakját 1888.-ban nyerte a templom pénzéből és a hivek áldozatkészségéből 2917 korona költséggel. Kápolnák a temetőkben: Szaniszló felé, a bold. Szüz tiszteletére; Nagykároly felé: Lojolai sz. Ignác tiszteletére. Ugyancsak a Nagykároly felé eső másik temetőben 1898.-ban stilszerü sirkápolnát épittetett Kosztra Ignácz, helybeli esperesplébános, a feltámadt Üdvözitő tiszteletére, melyet a mostani főpásztor kegyelmessége 1899.-ben bérmálás alkalmával felszentelt. — Anyakönyv 1832.-től van.

A hivek körében fennáll: Élő Rózsafüzér 330, Örökös Rózsat. 74, sz. József társulata 60, Engesztelő sz. áldozás társulata 46 taggal; van Jézus sz. szivének társ. 400, Szepl. fogantatás társ. 14, és skapulárés 250.

Lelkészek: *Miskovics Lajos,* 1840.—1842. *Pokorny Kristóf,* 1842. —1844. *Veres János,* 1844.—1852. *Miskovics Lajos,* 1852.—. 1858. *Rátz Pál,* h. esperes, 1858.—1874. *Kosztra Ignác,* cz. kanonok, ker. esperes, plébános 1874.—

Püsp. szab. adom.

A nyelv magyar és német.

Posta helyben, telegraf Szaniszlón.

Plébános: *Kosztra Ignácz,* kerül, esperes stb.

[152]

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † *	1272	623	1	257	52	
Bere, fiókközségben * h. p.	11	36	-	456	20	-
Összesen	1283	659	1	713	72	

Az 1902. évben keresztelés 71, temetés 50, házas, esketés 11 volt.

E plébániában megalapitásakor, 1840.-ben, a római kath. lelkek száma 481 volt.

1840. év óta 1902. év végeig a róm. kath. hitre visszatért 6 ev. református.

FÉNY, kisközség.

Ez a község réges régi időben is a Károlyi család öröklött birtoka volt. Ősrégi plébánia, melynek neve már az 1332.—1337. évi pápai tized szedési okiratban előfordul, de a 17. században elpusztult. 1720.-ban Károlyi Sándor gróf ismét templomot, plébániát létesite, és a községet Németországból való sváb néppel betelepité. Szent Mihály arkangyal tiszteletére fölszentelt temploma 1785.-ben épült, a 80-as években a templom pénztár erejével és hivek áldozatkészségéből diszesen kifestetett, 1900-ban a kegyúr bőkezüségéből körül megujittatott. 1893. március elején a Jézustársasági atyák missiót tartottak. A plébánia 1871 .-ben leégett, de a kegyúr ismét felépitteté. 1701.-ben diszes uj iskola épült a hivek költségén. Kápolnák: a községben sz. Flórián tiszteletére, a temetőben Lázárt feltámasztó Üdvözitőnk tiszeletére, a szőlőben Havi Boldogasszonyhoz. Anyakönyv 1726.-tól van.

A hivek körében fennáll: örökös Rózsafüzér 300, szentolvasó társ. 395, Jézus sz. szivének társ. 25 taggal.

Lelkészei: *Keresztey Péter,* 1804.—1805. *Malatin Mihály,* 1805—1811. *Sponrafft Pál,* cz. kanonok, 1811.—1822. *Klimek Márton,* ker. esperes 1822.—1836. *Kellerman Ferenc,* cz. kanonok, ker. esperes, 1836—1871. *Pellet László,* 1871.—1877. *Csánk István,* a bölcselet doktora, szentszéki ülnök 1877.—1903. *Moldován Endre,* 1903.—

[153]

Kegyur: méltóságos *Károlyi Erzsébet* grófnő, férj. *Pappenheim Siegfried* grófné.

A nyelv magyar és német.

Posta és telegraf Nagykárolyban.

Helyettes plébános: *Moldován Endre.*

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*
Az anyaegyházban † *	1465	55	-	29

Az 1902. évben keresztelés 71, temetés 41, házas, esketés 15 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma 796 volt.

4. KÁLMÁND, kisközség.

A Károlyi grófoktól ide telepitett sváb ajku róm. kath. hivek fél századon át a kaplonyi plébániához tartoztak, a melynek történetében föl van jegyezve, hogy Kálmándon „1748.-ban Kálvin követőinek

imaháza vala, mely épitési alakja után itélve hajdan a miénk volt. Károlyi Anna grófnő, ki irántunk a legjobb indulattal viseltetett, elvette tőlök 1753.-ban, amikor Gerstocker Antal fényi plébános azt fölszentelé, s az első szent mise, a vidék nemeseinek jelenlétében, azon évi szt. Jakab napján mondatott benne, tartván az ünnepség még a következő, vagyis sz. Anna napján is, kinek tiszteletére szenteltetett föl." Midőn a 18. század közepén a protestáns jobbágyok Kálmánd, Csanálos és Vállajról a szomszéd Börvelybe költöztek át, Kálmánd is tisztán róm. kath. községgé lett. A plébánia 1804.-ben állittatott. Sz. Anna tiszteletére épült temploma, mely 1862.-ben az egész községgel elhamvadt, 1866.-ban a kegyúr bőkezüségéből kibővitve, ujra fölépüle. 1819.-ben Klobusitzky Péter, 1834.-ben Hám János püspökök Canonica Visitatiot tartottak. 1890.-ben iskola épült 17.159 kor. költséggel. 1898.-ban az ecsedi láp lecsapolása alkalmából a kálmándi kisbirtokosok 765 6/16 □ hold földhöz jutottak, melyből a plébános 14 a kántortanitó pedig 7 holdat kapott. 1899.-ben a kath. kereszténység 19 százados emlékének hálás megörökitésére a templomtéren a helybeli plébános áldozatkészségéből Jézus szivét ábrázoló, vasból öntött, megaranyozott

[154]
aranyozott, két méter magas szobor állittatott, melyet a mostani megyés püspök kegyelmessége ugyanabban az évben bérmáláskor megáldott Kápolnák: a temetőben a feltámadt Üdvözitőhöz, a szőlőben sz. János és sz. Pál tiszteletére. Anyakönyvek 1804.-től. A hivek közt van Örökös Rózsafüzér-társulat 56 taggal, Élő Rózsafüzér 165 taggal, Oltáregylet 89 taggal s van a Jézus sz. szive társulatának 75 tagja.

Lelkészek: *Habert József,* 1804.—1807, *Redelsteiner József* 1807.—1809. *Bencsik József,* 1809.—1811 *Arczt Mihály,* 1811.—1816. *Klimek Márton,* 1816.—1823. *Vitkó József* 1823.—1824. *Némethy József,* 1824.—1830. *Gaal-Homoky Dénes,* 1830.—1860. *Serly Károly,* 1860.—1863. *Steinberger Albert,* 1863.—1376. *Soltész Imre.* 1876.—

Kegyur: *Károlyi Alajos gróf utódai.*

A nyelv magyar.

Posta és telegraf Nagykárolyban.

Plébános: *Soltész Imre,* szentszéki ülnök.

	r. k.	*g. k.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban	864	22	4	-	-
Börvely fiókközségben * h. p.	53	82	1536	17	2,50
Összesen	917	104	1540	17	

Az 1902. évben keresztelés 74, temetés 41, házass esketés 7 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma 587 volt.

5. KAPLONY kisközség,

Nevét ez a község a honfoglaló magyarok „Kupolon" törzsétől nyerte, melynek itt vára volt. Ebből a nemzetségből származott a kath. hit terjesztése és gyarapitása tekintetében halhatatlan érdemü Károlyi grófi család, melynek itt a bölcsője. Károlyi Sándor gróf ez ősi hely iránt a kegyeletet megörökiteni akarván, annak a monostornak és templomnak romjain, mely a régi krónikások szerint sz. Márton tiszteletére már 1100.-ban létezett itten, bazilikaszerü

[155]

templomot épittete Urunk születésének tiszteletérei 1719.ben, a mely templom az alapitó gróf családjának temetkezési helyéül is szolgál. A templom mellé zárdát is épittete s betelepité a sz. Ferencz-rendüeket, reájok bizva a családi sirbolt őrizetét.[1]) Az ő lelki gondozásukra bizattak a sváb ajku hivek is, kiket az első bevándorlottakból Károlyi Sándor gróf 1712. ben telepitett volt ide. E templomot az 1834 október 15.-iki földrengés annyira megrongálá, hogy ujjá épitéséről kellett gondoskodni A régi alapokon 1841.— 1848.-ig készült el, Ybl Miklós terve szerint, román' stilben, két toronynyal, b e. gróf Károlyi György m. kir. főudvarmester, kegyúr bőkezüségéből, és Páduai sz. Antal tiszteletére szenteltetett föl. Hátsó részéhez van épitve a családi sirbolt. 1892.ben az egész templom alaposan megujittatott, a templom előtti rész izlésesen rendeztetett, Károlyi Tibor gróf által. Ugyanő 1898-ban a sirboltot Florenczben készitett fehér márvány keresztoltárral látta el. (E templom képe látható a tulsó oldalon.) Kápolna van a temetőben a feltámadt Üdvözitő tiszteletére.

Anyakönyv 1726. évtől van. A plébániában van Jézus sz. szive társulatának 34, sz. Mária szive társulatának 184, sz. Antal társ. 334 tagja és van 40 sz. Ferencz 3. rendjebeli.

[1]) Figyelemre méltó az alapító levél következő része: "Valamint Krisztus sz. születésekor az angyalok által békeség és csendesség hirdettetett, annak emlé-~ kezetére az egész magyar nemzetünk egységeért és lelki testi csendességeért de votiók folyjanak és tartassanak (itt). Nem különben minden héten két-két misét a mi intentionkra mondani tartozzanak, egyiket ezen Kaplony nemzetből származott s boldogul kimult hiveknek lelkeiért, másikat pedig ugyane nemzetből álló, igazságnak utján levőknek gyarapodásáért és a vakságban és tévelygésben[1] Isten kegyelméből való megtéréséért.” (Szirmay, Szatmárm. története, II. 54. 1) Az ősök vallásos életét pedig szépen jellemzi a következő: 1757. szept. 8-án, éppen midőn-a Matutinumra csöngettek, vagyis éjjel 3/4 12 órakor, hozzánk érkezett a nm. alapitó ur (Ferencz gróf), ki mindjárt egyenesen a chorus-ra jött s elvégezvén velünk a Matutinum-ot, és a Mindenszentek lytániáját, éjjelre is nálunk maradt. Reggel fél 8 órakor, midőn szokás szerint a haranggal jel adatott a bold. sz. Mária kis officiumára, a Primát, Tertiát velünk végzé, az énekes sz. misén és sz. beszéden jelenvolt; akkortájt mélt. Antal gróf colonellus ur is, a gróf kisasszonynyal isteni tiszteletre hozzánk jött és a szent (nagy) hetet Istent dicsérő énekléssel leginkább velünk tölté.” (Kaplonyi szerzetház története, 1757.-ről.) Nagykárolyban szóhagyomány, hogy Károlyi Antal gróf uradalmi tisztjeivel együttesen végzé a sz. gyónást és áldozást. Napi rendes sétáit pedig a zord idő kivételével a Jézus-uton (a mező-petrii ut neveztetik igy) szent-olvasót imádkozva tevé meg.

[156]

Lelkészei a hitközségnek a sz. Ferenc rendü ház időszerinti *t.* gvárdiánjai.

A kaplonyi székesegyház

Kegyur: méltóságos *Károlyi Mihály* gróf.
A nyelv magyar.
Posta és telegraf Nagykárolyban.
Lelkész: *Massa Viktor,* sz. Ferencz rendü házfő.

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ev. ref.*	*izr.*
Az anyaegyházban † *	1198	173	1	302	13

[157]

Az 1902. évben keresztelés 64, temetés 28, házas, esketés 15 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma 438 volt.

1851. év óta 1902. végéig a róm. kath. hitre visz-szatért 12 ev. református és 2 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

6. MEZŐPETRI, nagyközség.

Ős-régi plébánia, mely már az 1332.—1333.-ban szedett pápai tized kimutatásában meg van emlitve. I. Ferdinánd alatt 1550.-ben» kelt okiratban tiszta magyar nevü mezőpetrii jobbágyok soroltatnak fel, arra mutatva, hogy akkor még létezett és magyar nyelvü róm. kath. község és plébánia volt. Az 1610. év körül részint a török, részint Báthory, Bethlen, Tököly hadai által elpusztult a nép; a megmaradt rész protestáns vallásra tereltetek, a kath. templom is a

hitujitók birtokába juta. 1738.-ban gróf Károlyi Sándor a Rajna vidékéről Breisgauból sváb ajku lakosokat telepite ide, és gróf Károlyi Ferencz 1748.-ban a sz. Erzsébet tiszteletére épült régi templomot is visszaadatá a kath. hivőknek. E templom 1777.-ben a Canonica Visitatio szerint már a hivek számához képest kicsiny és siralmas állapotban is volt, azért annak helyén román stílben nagyobb templomot épitettek, mely teljesen 1786.-ban készült el és azon évi julius 30.-án (pünkösd u. 8.-ik vas.) Hartman János, egri cz. kanonok, fényi plébános által ugyancsak magyarországi sz. Erzsébet tiszteletére fölszenteltetek. Az 1834.-iki országos földrengés e templom tornyát a fedélzetre döntvén, az egész templom hajóját romhalmazzá tevé. 1839.-ben a templom helyreállittatok, de csak a szentély boltozata maradván meg, eredeti szépségét elveszte. 1859.-ben a hitközség szép magas tornyot épittette és érczczel fedeté. 1868.-ban a templom 2000 korona költséggel megujittaték; azonban 1875. évi május 25.-én egészen porrá égett, és csak 1878.-ban épittetett föl. 1898.-ban a kegyur és templompénztár költségén kivülről igazittatott. Kápolnák: nep. sz. János tiszteletére a községben, egy másik a temetőben az Üdvözitő tiszteletére. Anyakönyve 1743.-tól van.

[158]

E plébánia körében fennáll: a Szentolvasó társulata 230, Élő Rózsafüzér 600, Örökös Rózsaf. 300 taggal.

Lelkészei: *Bresztel Jakab* 1804.—1816. *Borzovai Kalós István* 1816.—1820. *Katona György,* cz. kanonok, ker. esperes. 1820.— 1855. *Stettner János,* cz. kanonok. 1865.—1866. *Brázay János,* 1866 —

Kegyur: méltóságos *Károlyi István* gróf.

A nyelv magyar és német.

Posta és telegraf Nagykárolyban.

Plébános: *Brázay János,*szentszéki ülnök.

	r. k.	*g. k.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * .	1304	64	41	—	—
A fiókközségekben:					
Dengeleg † * □ h. p.sz. Vendelin kápolnája	255	753	265	87	9
Érendréd † * □ h. p.	94	699	831	96	10,46
Iriny † * h. p. . . temetőbeli kápolna.	79	142	511	27	7,20
Pórtelek †	7	470	13	22	6,24
Vezend † h. p. . . .	18	879	11	20	6,95
Összesen	1757	3007	1672	252	

Az 1902. évben keresztelés 81, temetés 55, házas. esketés 21 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anya-egyházban 897, a mostani fiókközségekben 109 volt.

1851. év óta 1902. év végéig a róm. kath. hitre visszatért 35 ev. református.

7. MEZŐTEREM, kisközség.

A sváb ajku róm. kath. lakosok Mezőteremre a 18. század második felében kezdenek költözni a szomszéd községekből. 1777.-ben miután a Kálvin tanát követők lassankint Mezőtteremről

[159]

elköltöztek, sőt az egyedül maradt pásztor is, ott hagyván az imaházat és ingatlanait, szintén máshová költözött, Keszthelyi László, nagykárolyi kegyesrendi házfőnök, Matolai György jószágfelügyelő-rel oda jövén, az imaházat s az ingatlanokat birtokba vevé; az imaházat Eszterházy Károly, egri püspök, felhatalmazásával fölszentelé s abban első szent misét tarta. Ettől kezdve Mezőterem, mint a nagykárolyi egyház fiókegyháza, a kegyesrendiek lelki gondozása alatt vala 1833 -ig, amikor a hivek szaporodásával a szent emlékű Hám János püspök helyi káplánsággá tette; 1860.-ban pedig, néhai gróf Károlyi István Rómában ápril hó 27.-én kelt okiratban elvállalván a kegyuraságot s a hivek junius hó 3.-án aláirván a fentartási szerződést, plébániává lett. A hivek számához képest már kicsiny templom helyett 1859.-ben elkészült az uj templom s amaz évi szemptember 28.-án Haas Mihály, szatmári püspök, által fölszenteltetett a szentkereszt felmagasztaltatása tiszteletére. A torony 187.9.-ben átalakittatott 2000 kor. költséggel, melyet a hivek fedeztek. 1888. és 1900.-ban megfelelő uj iskolák épittettek 22000 korona költséggel, mely legnagyobb részben a hitközség áldozat készségéből került ki. Kápolna van a temetőben a hétfájdalmu Boldogasszony tiszteletére Anyakönyv 1834 évtől van.

A hivek körében van örökös Rózsafüzér 215 és Élő Rózsafüzér 270 taggal.

Lelkészei: *Priekenfried József,* kegyes rendi, helyi káplán, 1833.—1834. *Pruck Jakab,* kegyes rendi, helyi káplán, 1834—1860. *Cziereizer Alajos,* plébános 1860.—

Kegyur: *Károlyi Sándor* gróf nagyméltósága.

A nyelv magyar és német.

Posta és telegraf helyben.

Plébános: *Cziereizer Alajos,* szentszéki ülnök.

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ev. ref.*	*izr.*
Az anyaegyházban † *	1141	530	1	45	31

Az 1902. évben keresztelés 68, temetés 35, házas, esketés 3 volt.

E plébániában megalapitásakor, 1860 évben, a róm. kath. lelkek száma 711 volt.

[160]

8. MÉRK, kisközség.

A sváb ájku róm. kath. lakosok 1773.-ban kezdenek itt megtelepedni részint a szomszéd községekből, részint Németországból. Gör. kath. oroszok és Kálvin tanát követők laknak vala itt akkor. A római katholikusok 1813.-ban templom épitéshez fogtak. Az épitkezést sz. eml. Klobusiczky Péter, szatmári püspök, személyesen megtekinté, kinek is az ő bőkezüségéből épült fel; Sponrafft Pál, volt vállaji lelkész, is 500 frtot áldozott reá; azért a hivek, a két jótevő keresztneve után hálás kegyeletből sz. Péter és sz. Pál apostolokat választották a templom védőszentjeiül. A plébánia 1834. ben jött létre; addig Vállaj fiókegyháza volt Mérk. 1840.-ben a templom és plébánia leége, de nemsokára fölépüle. 1887. augusztus 14-én éjjel nagy zivatar a templom sugár tornyát derékban kettétöré. 1891.-ben a templom két öllel megnagyobbittatott s uj torony épittetett 14,000 kor. költséggel. 1877.-től 1900.-ig a templom belső-külső javitására, diszitésére és fölszerelésére 18,000 korona fordittatott a templompénztárból, egyes jótevők és a hivek áldozatkészségéből. Kápolna van a temetőben a feltámadt Üdvözitő tiszteletére. Anyakönyvek 1831.-től.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 390 taggal s van a Jézus sz. szive társulatának 600 tagja.

Lelkészei: *Mály István,* 1834.—1838. *Farkas Károly,* 1838.—1842. *Miskovics Lajos,* 1842.—1852. *Veres János,* 1852.—1857. *Steinberger Albert,* 1857.—1863. *Soltész Imre,* 1863.—1876. *Hrabovszky István,* 1876.—

Püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta helyben, telegraf Nagykárolyban.

Plébános: *Hrabovszky István.*

[161]

	r. k.	*g. k.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
.Az anyaegyházban * .	1042	275	767	78	-
A fiókközségekben: Csobaház, Nagyfenék, Pusztaterem, Sárgaház, Vállaj polg. községhez tartozó majorokban	185	301	136	14	8,16
Előtelek, Nagyecsedhez tartozó majorokban	27	21	11	-	10
Nyirvasvári, Bor. Sz. Károly temploma †	150	1101	67	107	35
Összesen	1414	1698	981	199	

Nyirvasvári fiókközségben a nyirbátori minorita atyák Ielkészkednek.

E plébánia megalapitásakor, 1834.-ben, a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 615, a filiákban 185 volt.

1834. év óta 1902. végeig a róm. kath. hitre viszszatért 10 ev. református.

NAGYKÁROLY. Rendezett tanácsu város.

A szatmári püspöki megyének mostani legnépesebb ez a hitközsége a legrégibb plébániák egyike, mely már 1333. év előtt létezett. 1545. év körül Mindenszentek tiszteletére épült templomát Kálvin követői elfoglalák, s e plébánia megszünék. Károlyi Sándor gróf, miután 1712. évben ide is telepitett volt bevándorló svábokat, 1723. évben a katholikusok részére visszafoglalá a templomot s a visszaállitott plébániával együtt előbb a kaplonyi sz. Ferencz-rendüekre, majd 1727.-ben a kegyesrendüek vezetésére bizta. A mostani diszes templomnak alapját gróf Károlyi Antal 1769.-ben tette le, hálából Isten iránt, hogy őt forró könyörgésére, tiz évi házas élet után, az előbbi évben, midőn épen kal. sz. József szentté avattatott, fiu gyermekkel áldotta meg, kit József névre kereszteltetett s az épitendő templom védszentjéül is kal. sz. Józsefet választá. 1778.-ban Eszterházy Károly gróf, egri püspök, itt bérmála és canonica visitatiót tarta. Ugyanő szentelé föl 1779. augusztus 2.-án nagy ünnepség között a teljesen elkészült templomot, mikor is hathatós magyar szent beszédét befejezvén, e szavakat intézete

[162]

az előtte álló alapitóhoz, Antal grófhoz: „Milyen lesz e templom javadalma?" „Én leszek és a családom lesz a javadalom!" felelé a gróf. Valóban a gróf Károlyi család a dicső; ősnek igéretét mindig páratlan bőkezüséggel teljesiti. Az 1834. évi földrengés által megrongált templomot Károlyi György gróf 1857.—1860. évek alatt 40.000 forintnyi költséggel kijavittatá, és a jelenlegi kegyúr nagy áldozatkészségéből 1891.-ben ismét alaposan kijavittatott. E szép templom képe látható a tuloldalon. Perrotti Pompilius Mária, volt kegyesrendi áldozópap, boldoggá avatásának ünneplése 1891. évi január 21., 22. és 23. napjain a megye főpásztorának részvétele mellett, a helybeli és közeli környékbeli hivek nagy száma buzgó vallásosságának megnyilvánulásai között nagy fénynyel történt. Kápolnák: a mesterrészi temetőben Krisztus mennybemenetele tiszteletére; ugyanott dr. Serli magán kápolnája a szenvedő Jézus tiszteletére; a sváb részi temetőben: sz. Rozália tiszteletére. A városban magán kápolnák: az apácza zárdában sz. Margit, a grófi kastélyban ker. sz. János tiszteletére. A városon kivüli Gencs felé történelmi nevezetességű kápolna van, melyet Károlyi Sándor gróf a „Lyukas halmon" a Szentháromság tiszteletére épittetett, Isten nagyobb dicsőségére és hálaadásul, hogy a béke 1699.-ben Lipót király és a törökök közt megköttetett. 1711. ben a szatmári béke megkötése után Károlyi Sándor gróf a papság és nép legnagyobb részvéte mellett a városból körmenetileg ment e kápolnához, kogy a teljes Szentháromság egy Istennek hálát adjon s magát s övéit annak oltalmába ajánlja, egyszersmind e kápolnát az apostoli szentszéktől kért és nyert kegyelmekkel gazdagitotta. Ez időtől fogva évenkint, Szentháromság vasárnapján a városból és vidékről körmenetben jár az ájtatoskodók nagy serege e kápolnához isteni tiszteletre. Ugyanitt

áldozócsütörtök utáni pénteken a környékbeli plébániákból tömegesen jelennek meg sz. misére a szent vér iránti tiszteletet tanusitani. E kápolna 1886.-ban a kegyur által teljes egészében megujittatott. Anyakönyvek 1734. évtől vannak, E plébániában van: a) Jézus sz. szivének társulatából 90, b) a Szentlélekről nevezett társulat 75, c) az Oltáriszentség imádásának társulata 135, d) Mária sz. szivének társulata 110, e) szentolvasó társulata 240 f) sz. József társulata 115 taggal, végre 500-nál több skapulárés.

[163]

Lelkészei: a kegyes rendi házfőnökök. *Kurcz Egyed,* 1804.—1805. *Mészáros Ferencz,* 1805.—1808. *Dáni Zsigmond,* 1808.—1811.

A nagykárolyi r. k. templom.

Endrődy János, 1811 —1817 *Mészáros László,* 1817.--1818. *Linseter György,* 1818.—18.21. *Brandner Lipót,* 1821.—1823. *Bokros*

[164]
szal. Ferencz, 1823.—1829. *Semler xav. Ferencz,* 1829.—1830. *Fehér Glüczér,* 1830.—1833. *Szűcs kal. József,* 1833.—1834. *Takáts István,* 1834.—1843. *Lévay Zsigmond,* 1843—1849. *Vida lncze,* 1849.—1854. *Lévay Zsigmond,* 1854.—1869. *Groszmann Alajos,* 1869.—1870. *Ziskay Pál,* 1870.—1878. *Palczer Ernő,* kegyes rendi kormánysegéd és házfő, szatmári szentszéki ülnök, koronával diszitett arany érdemkeresztes, 1878.—1903. *Timár Péter,* 1903.—

Kegyur: méltóságos *Károlyi István* gróf.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Lelkész:. *Timár Péter,* kegyes rendi házfő.

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref*	*izr.*	*távols. kilom.*
.Az anyaegyházban † † 0+ * □.	5990	3508	101	239	3405	2139	-
Gencs fiókközségekben:	95	429	-	-	894	19	9
Összesen	6085	3937	101	239	4299	2158	

Az 1902. évben keresztelés 191, temetés 181, házas, esketés 49 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 3325, Gencsen 17 volt.

1804. év óta 1902. végéig a róm. kath. hitre viszszatért 370 ev. református és 9 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

SZANISZLÓ, nagyközség.

Alapitotta 1374.-ben Báthory Lászlónak fia, Zaniszló, kitől nevét is nyerte. A szatmári béke után a Bánffy grófoké vala; 1746.-tól vétel utján a Károlyi grófoké lett. Hogy lakosai a hitujítás előtt róm. kath. magyarok voltak, templommal, plébániával birtak: azt a

[165]
régi püspöklátogatási okiratok s a létező protestans imaház külső alakja tanusitják. A német ajku rom. katholikusok a 18. század végén kezdtek a szomszéd községekből ide költözni, ennek következtében az 1562.-ben megszünt plébánia 1800.-ban visszaállittatott. Temploma 1824.-ben épült, melyet az 1834.-ik nagy földrengés tönkretett, de Károlyi György gróf kegyur határtalan bőkezüségéből 1841.-ben ismét fölépittetett. 1883.-ban Károlyi Gyula gróf kegyúr által megujittatott a templom külseje, és tornya a hivek áldozatkészségéből magasabbra emeltetett, a templom belseje többek dicséretes áldozatából s a templompénztár 2300 frtnyi összegéből kifestetett és feldiszittetett. 1883.-ban a kegyur bőkezüségéből s a plébános hozzájárulásával a

régi plébánia-lak ujból épittetett, párját ritkitó kényelemmel és csinnal. 1899. év óta czélszerüen felszerelt három iskolateremben oktattatnak a hitközség reményei, a felszaporodott tankötelesek. Kápolnák a szépen rendezett temetőkben: keletfelől sz. Terézia tiszteletére, mely 1889.-ben a hivek adakozásából a sz. keresztut 14 állomásával is diszittetett; nyugot felől a lourdesi szent Szüz tiszteletére, mely 1892.-ben szintén a hivek adakozásából épittetett, sirbolttal is ellátva. A plébánia templom védőszentje szent György vértanu. Anyakönyv 1800.-tól van.

A hivek körében fennáll az Élő Rózsafüzér 420, sz. Oltáregylet 94 taggal, továbbá van Jézus sz. szive társulatának 159 tagja, sz. Ferencz 3. rendjebeli 14, skapulárés 600.

Lelkészei: *Vitkó József,* 1804.—1808. K*ékedy Mihály,* 1808 — 1812. *Várholik János,* 1812.—1822. *Joks Ágoston,* 1822.—1836. *Buttykay Gáspár,* 1836.—1844. *Zanathy Ferencz,* 1344.—1850. *Stokinger Dénes,* 1850.—1861. *Brázay János,* 1861.-1866. Dr. *Csánk István,* 1866.—1877. *Jordán Károly,* 1877.—

Kegyur: *Károlyi Gyula* gróf özvegye, *Pálffy Geraldin* grófnő méltósága.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Plébános: *Szentgyörgyi Jordán Károly,* a kánonok doktora, pápai L káplán, apori cz. apát.

[166]

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref*	*izr.*	*távols. kilom.*
.Az anyaegyházban † * □	1734	2145	2	2	707	240	-
A fiókközségekben:							
Érkörtvélyes † * □ h. p.	95	513	-	1	1249	83	16
Penészlek † h. p.	26	1236	-	5	71	47	13
Reszege † h. p. a Jasztrabszky család sirkápolnája sz. Rozália tiszteletére	76	551	-	-	50	36	5,37
Összesen	1931	4445	2	8	2077	406	

Az 1902. évben keresztelés 99, temetés 54, házas, esketés 10 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 340, a mostani fiókközségekben 52 volt.

1851. év óta 1902. évig a róm. kath. hitre visszatért 25 ev. református.

VÁLLAJ,

A Károlyi grófi család által 1712.-ben ide telepitett sváb ajku róm. kath. lakosok, mint a csanálosi anyaegyházhoz tartozók, együtt laktak itt Kálvin tanának követőivel 1749. évig, amikor ezek mind

Börvely községbe költöztek. Ennek következtében Károlyi Ferencz gróf Nagykárolyból a kegyes rendi papok több tagjával, katonai és polgári nagy kisérettel az emlitett évi május 27.-én a már teljesen katholikus Vállajra jött, hol ünnepélyes szent mise, szentbeszéd, délután vecsernye tartatott a szomszéd községekből körmenetileg megjelent hivek részvéte mellett. A plébánia 1750.-ben állittatott fel. A kegyur bőkezüségéből s a hivek hozzájárulásával épült mostani templom 1771.-ben szenteltetett föl az apostolokra alászálló Szentlélek tiszteletére. 1777.-ben alakittatott az Oltáriszentség társulata, mely a hivek nagy lelki hasznára mai napig is fennáll

[167]
és virágzik. A plébánia-lak a kegyur költségén 1783.-ban épült. 1882.-ben diszes templompadok készittettek a benne ülők 800 frt költségén. 1885.-ben Szeibelné Mellau Mária 565 frt költséggel a kis oltár fölé szép lourdesi sz. Mária szobrot állittatott, mely első volt ebben a kerületben. 1886.-ban a Jézustársasági atyák missiót tartottak a husvéti sz. gyónás kezdetének első hetében. Egyházmegyénkben ez volt a legelső sz. missio, melyet azóta az egyházmegye legkülönbözőbb pontjain sok követett a hivek nagy lelki javára. 1894.-ben a torony magasabbra emeltetett s az egész templom külseje megujittatott a kegyur bőkezüségéből. A hivek számához képest már kicsiny templom helyett egészen uj templomi épitéséhez a szép tervrajz és költségelőirányzat készen áll. Kápolnák: a szépen rendezett temetőben Kiever Vendel és neje saját költségökön diszes kápolnát épitettek 1868.-ban a Szentháromság: tiszteletére; a szőlőben van nep. sz. János tiszteletére.

A plébánia hivei közől van: a legmélt. Oltáriszentség társulatának 80, Jézus és Mária sz. szive társulatának 300, az Örökös Rózsafüzérnek 160, Élő Rózsafűzérnek 255, a szepl. fogantatás társulatnak 200, a Szentlélek imádására alakult társulatnak 130, Loretoi társulatnak 120, az Angyalok királynéjáról czimzett társulatnak 60, a hétfájdalmu sz. Szüz társulatának 200 és sz. Ferencz harmadik rendjének 13 tagja.

Lelkészei: *Sponrafft Pál,* 1804.—1811. *Bencsik István,* 1811—1816. *Bresztel Jakab,* 1816.—1835. *Szabó József,* 1835.— 1846. *Tóth Károly,* ker esperes, 1846.—1862. *Serli Károly,* cz. kanonok, ker. esperes, 1862.—1895. *Matlaszkovszky Miklós* 1895.—

Kegyur: méltóságos *Károlyi Lajos* gróf.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf Nagykárolyban.

Helyettes plébános: *Matlaszkovszky Miklós.*

	r. k.	*g. k.*	*ev. ref.*	*izr.*
Az anyaegyházban a csanálosi és mérki plébániákhoz csatolt majorok lakosai számának levonásával	1250	208	38	6

[168]

Az 1902. évben keresztelés 55, temetés 40, házas, esketés 12 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma a plébánia mostani területén 806 volt.

1851. év óta 1902. év végeig a róm. kath. hitre viszatért 19 ev. református.

A nagykárolyi esp. kerületben a róm. kath. lelkek száma 20.094.

A kerületbeli segédlelkészek:

Nagykárolyban *Boros Antal* és *Lőrincz Gábor,* kegy. rend.
Szaniszlón *Soltész Ferencz.*
Mezőpetriben *Bakkay Kálmán,* a theologia doktora.
Kálmándon *Antal Miklós.* Csomaközön *Pásztor Ferencz.*
Kaplonyban *Majlinger Emil,* sz. F. r.

4.
Az erdődi esperesi kerület.

Esperes: *Láng Ferencz*, a kerületbeli népiskolák tanfelülügyelője, erdődi plébános.

1. ALSÓHOMORÓD, kisközség.

Alsóhomoródot egykor igen durva erkölcsű, a közbiztonságra veszedelmes népség lakta. Erre való tekintettel Károlyi Antal gróf 1781.-ben elrendelé, hogy uradalmából ezt a népet máshová telepitsék

[169]

Homoródra pedig magyar telepitvényesek hivassanak. A grófi uradalom 1781. ápril havában szekereken szállittata Pozsony és Komárom vármegyékből Alsóhomoródra mintegy negyven magyar családot; ezek közül azonban némelyek a vidék zondonsága, mások a föld terméketlensége miatt kedvöket veszitvén, visszatérének szülőföldjükre. Ezek helyett az uradalom később, 1787. körül svábokat telepitett ide részint Baden hegyvidékéről, részint Bajor országból.

Eszterházy Károly gróf, egri püspök, 1781. julius 16.-án Alsóhomoród első lelkészének Halász Mihályt nevezé ki; aki eleinte Szinfaluban kapott lakást, mig fölépült Alsóhomoródon a lelkészi ház.

Sok esztendő telt el, mig a hivek saját templomukban dicsérhették az Istent, addig az istenitiszteletet a lelkészi lakhoz közellévő házban tartották. A mostani templom 1808.-ban a Károlyi grófi család költségén épült és a szent kereszt felmagasztaltatása tiszteletére áldatott meg. A dombon álló templom falait a nagy esőzések alkalmával lerohanó viz csakhamar igen megrongálta ugy any-nyira, hogy már az 1816. évben a torony inogni kezdett, a miért is a harangokat le kellett szedni a toronyból és külön haranglábra

helyezni. Később, 1834-ben földrengés alkalmával ledőlt a torony. Hogy a torony mindeddig még fel nem épült, annak oka részint a földrengéstől való félelem, részint a laza talaj, melyet a viz könynyen alámos, mi miatt, a templom alapja sülyedne, ha az épületre még a torony sulya is nehezednék.

Anyakönyve 1781. évtől van.

Van a hivek körében Örökös Rózsafüzér 72 és Élő Rózsafüzér 90 taggal.

1804. év óta ezek a lelkészek működtek: *Lohnáz József,* 1787—1806. *Paar Henrik,* 1806—1809. *Schmotzer Antal József,* 1809.—1814. *Simsovics Antal,* 1814.—1825. *Frantz Antal,* 1825. —1836. *Szepessy Sámuel,* 1836—1844. *Suvada Ignácz,* 1844.— 1863. *Pyrker Ferencz,* 1863.—1879. *Fedorcsik Péter,* 1879.—1880. *Matlaszkovszky Miklós,* 1880.—1895. *Einholcz József,* 1896.-tól.

Kegyur: méltóságos *Károlyi Lajos* gróf.

A nyelv magyar és német.

[170]

Posta és telegraf helyben.

Helyettes lelkész *Einholcz József.*

	r. k.	*g. k.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * . .	694	70	13	51	—
A fiókközségekben:					
Felsőhomoród †	1	394	1	2	7,48
Hirip † *	71	611	596	45	12,47
Ivácskó †	57	447	10	18	2,42
Kiskolcs *	2	196	505	7	16,76
Középhomoród †	16	534	—	35	5,69
Nagykolcs † * h. p. . . .	22	394	361	29	14,38
Páczafalu †	—	421	1	14	2,80
Réztelek †	5	986	9	28	8,29
Szoldobágy †	—	555	4	24	9,80-
Összesen	868	4608	1500	253	

1902. évben keresztelés 42, temetés 22, házas, esketés 7 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 410, a mostani fiókközségekben 77 volt.

1804. év óta 1902. végéig a kath. hitre tért 9 ev. református.

2. ERDŐD, nagyközség.

Gót stilü szép templomát 1482.-ben Drágffy Bertalan, erdélyi vajda, épitteté Nagyboldogasszony tiszteletére. Ugyanez a Drágffy Bertalan kezde 1481.-ben Erdődhegyen várat épittetni, amely ma romokban hever. 1565.-ben Schwendi Lázár, Miksa király vezére, elfoglalá az erdődi várat, de ugyanazon évben junius 1.-én János Zsigmond fejedelem a segedelmére jött Hasszán basával negyven napi

ostromlás után visszahóditá Erdődöt, lerombolá a várat és a népet részint kardra hányatá, részint rabságra hurczolá. 1736.-ban Károlyi Sándor gróf a várat ujból felépitteté és Erdődre sváb jobbágyokat. telepite.

[171]

A hitujitás Erdődön a hatalmas Drágffy Gáspárnak, továbbá Dévai Biró Mátyás és Batizi András prédikátoroknak buzgólkodása mellett korán megindult. A templomot 1545.-ben Luther követői elfoglalák, s ugyanez év szeptember 20.-án zsinatot tartottak ott. Károlyi Sándor gróf 1720.-ban a katholikusok részére visszafoglalá-ugyan a templomot, de 1736 -ban az már ujból a reformátusok birtokába jutott, és ez időtől kezdve a katholikusok csak a templom egy kápolnájában tarthatták istentiszteletüket 1763.-ig, a midőn is a reformátusok a templomból teljesen kiszorultak. A mai templom alakja lényegesen különbözik a hajdanitól. Ugyanis 1860.-ban az akkori kegyúr, Károlyi Lajos gróf, az igen megrongált templomot nagy változtatásokkal helyreállíttatta. E szép templom képe itt alább látható. Méltó a megemlitésre, hogy Erdődön született szegény

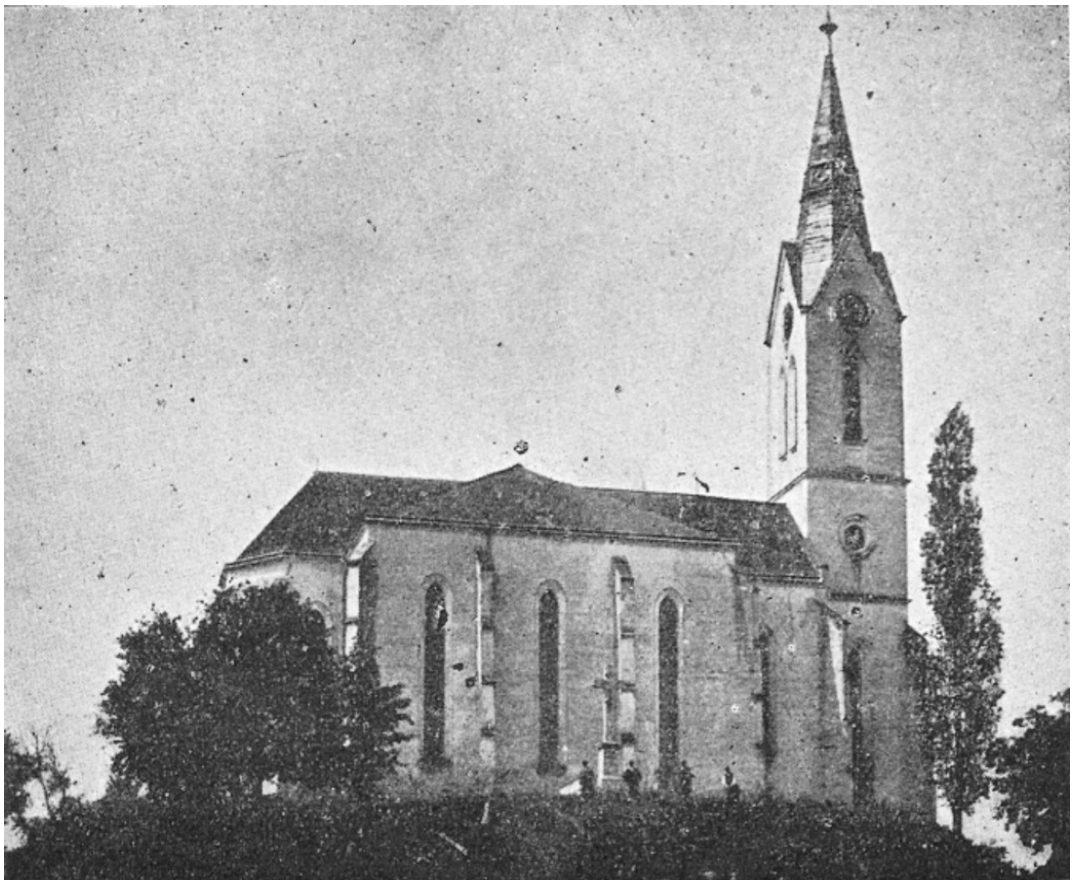

Az erdődi r. k. pleb. templom.

kerékgyártó szülőktől Bakócz Tamás, akit Mátyás király nemesi rangra emelt s aki később esztergomi biboros-érsek lett. Irsik

Ferencz,. pápai prelátus és kanonok, többi áldáshozó alkotásai mellett Erdődről

[172]
ről, volt plébániájáról is gondoskodott nagylelküen, itt megfelelő leány iskola és kisdedóvó felállitásáról intézkedve végrendeletikig. Ehhez képest hagyatékából 12.200 korona fordittaték helyiség megszerzésére, átalakitására és berendezésére, 40.000 korona tétetett le alapitványul a tanitó személyzet javadalmazására. E mellett Erdőd községe az intézet szükségletéhez évi 1300 koronányi dicséretes áldozattal járul. Ez az intézet már az 1897. évben megkezdé ideiglenes alakban áldásos müködését; 1898. év óta az irgalmas nénék vezetése alatt folytatja ezt a müködést elemi hat osztályból és kisdedóvóból álló ez a derék intézet. Kápolnája van a szőlőhegyen sz. Donát tiszteletére.

Anyakönyv 1737. évtől van.

Van a hivek körében Örökös Rózsafüzér 72 és Élő Rózsaf. 150 taggal.

Erdődön 1804. óta ezek a lelkészek működtek: *Waldstein János* gróf, 1801.—1805. utóbb kanonok, *Dubinszky Mihály,* 1805.—1806. utóbb kanonok. *Laurentsik Kereszlély,* 1807.—1817. *Verzár Gergely* 1817.—1820. *Kallós István,* czim. kanonok, *1820—1859. Irsik Ferencz,* 1859. —1876. utóbb kanonok. *Hirly József,* 1876.—1901. *Láng Ferencz,* 1902.-től.

Kegyur: méltóságos *Károlyi Lajos* gróf.

A nyelv magyar és német.

Posta és telegraf helyben.

Plébános: *Láng Ferencz,* ker. esperes.

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban □	1954	880	5	250	122	-
A fiókközségekben:						
Oláhmeddes	-	519	-	2	12	10
Soós puszta	6	20	-	-	-	4,70
Összesen	1960	1419	5	252	134	

1902. évben keresztelés 102, temetés 75, házas, esketés 15 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az. anyaegyházban 1095 volt.

[173]
1865. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 11 ev. református.

3. KRASZNABÉLTEK, nagyközség.

A hagyomány szerint IV. Béla magyar király fia egykor a rengeteg Bükk-hegységet nehány kisérőjével bejárván, annak alján megszomjazék. Kisérői kitakaritott tökből kinálák meg forrásvizzel a királyfit, a honnan ezt a területet „Béltök-nek nevezték el; ehhez a „Kraszna" előnév a közeli Kraszna folyótól került. További hagyomány szerint szent László király táborozott itten 1086.-ban a besenyők elleni háborukor, kik e tájon is pusztitottak. Béltek hajdan a Drágfi család birtoka volt, később a Prépostváry nemzetségé lett; ennek itt várkastélya is volt, amelynek sánczai ma is láthatók. Rákóczy szabadságharczának elnyomása óta a Károlyi grófi család birtoka.

A krasznabélteki templomot 1482.-ben Drágffy Bertalan, erdélyi vajda, épitteté ugyanegy időben és formában az erdődivel.

1545.-ben már a protestánsok kezében volt a templom. Ugyanis Béltek ura, a protestánssá lett Drágffy Gáspár és felesége, Báthoty Anna pártfogása mellett a hitujitás Erdődről korán át csapott Béltekre.

1597.-ben ismét mint kath. templom szent László, király tiszteletére szentelteték föl. Ugyanekkor Miksa király a béltekieknek hat évre elengedé az adót, mert Erdőd várának ostromlásakor ők is sokat szenvedtek. Rákóczy szabadságharczának alkalmával a templom ismét református kézbe jutott és 1634.-ben, Prépostváry Zsigmond idejében, már mint református templom vala ismeretes. A szatmári békekötés után királyi adomány utján Béltek is Károlyi Sándor gróf birtokába került, aki, miután 1722.-ben a bélteki református lakosokat a szomszéd Dobra nevű községbe áttelepitette, Béltekre Württenbergből svábokat telepitett.

1862. év szeptember 6.-án nagy tűzvész pusztitott, mely alkalommal a templom is leégett, de később a kegyur, Károlyi Alajos gróf bőkezüségéből ismét felépült és szent László tiszteletére szenteltetett.

[174]

E templomban temették volt el 1597.-ben Prépostváry Bálintot. Emlékkövének felső részén márványból faragott, katonai diszruhába öltözött férfiu volt látható fekvő helyzetben; de az 1862.-iki nagy tűzvész alkalmával az emlékkő felső része darabokra tört. A sirirat ez: "Epitaphium Generosi et Magnifici D. D. Valentini Prépostváry de Lokách, Sacrae Caesareae et Regiae Majestatis Consiliarii, qui domi forisque pace et bello re praeclare gesta, piacide tandem obdormivit in Domino die X. Április anno D. 1597. aetatis suae anno 57." „Strenuus et prudens, fortis, pius, acer ubique Implebat magni munia fida Ducis."

A lelkészi lak 1772.-ben épült. 1818.-ban a kegyuraság egészen átalakittatta; 1862. évben ismét leégett, de a kegyuraság bőkezűségéből ismét felépült.

Kápolnák vannak a szőlőkben sz. Orbán, az egyik temetőben sz. János és Pál vértanuk, a másikban a lourdesi sz. Szüz tiszteletére.

Anyakönyv 1795. évtől van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 210 taggal.

Krasznabélteken 1804. év óta ezek a lelkészek működtek: *Dubinszky Mihály,* 1790—1805. utóbb kanonok, *Török János,* 1805—1806. *Hirsch Ignácz,* 1806.—1816. *Klimek Márton* 1816. —1818. *Bánovics János* 1818.—1832. utóbb kanonok, *Lázár János,* 1832—1837. utóbb kanonok, *Sperlágh Antal* 1837.—1848. *Buttykay Gáspár* 1848.—1850. *Zanathy Ferencz,* czim. kanonok, 1850.—1861. *Szájbel János,* czim. kanonok, 1862.—1895. *Bohus János,* 1895.-től.—

Kegyur: méltóságos *Károlyi István* gróf.

A nyelv magyar és német.

Posta helyben, telegraf Ákoson.

Helyettes lelkész: *Bohus János,* a kánonok doktora, esp. ker. jegyző.

	r. k.	*g. k.*	*ev. ref*	*izr.*
Az anyaegyházban	1370	415	50	67

1902. évben keresztelés 79, temetés 41, házas, esketés 9 volt.

[175]

1808. évben az anyaegyházbeli róm. kath. lelkek száma 1150 volt.

1851. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 11 ev. református.

4. MADARÁSZ, nagyközség.

Madarász hajdan a Moré család birtoka volt. Ebből a családból származott volt Moré Fülöp, pécsi püspök, a ki 1526. aug. 29.-én a mohácsi csatatéren a hazáért áldozta fel életét.

Madarász lakói régi időtől fogva nagyrészt gör. kath. románok; német lakói a tizenkilenczedik század elején telepedtek ide leginkább Rakamaz, Vencsellő és Napkor, szabolcsmegyei, akkor még sváb községekből.

Róm. kath. hitközsége, a mig külön egyházközséggé nem alakult, az erdődi plébániához tartozott. 1857.-ben a madarászi róm. kath. hivek a hitközségi földek után befolyt több évi bérlet jövedelmével, a királyi Felség 600 koronányi adományával és a szatmárvármegyei sváb községekben gyüjtött pénzösszeggel felépitették templomukat, a mely 1859.-ben *sz.* Magdolna tiszteletére megáldatott.

1866.-tól 1886.-ig helyi káplánok látták el az egyházközség lelki ügyeit.

1880. évben az itteni hivek szerződésileg megállapitván a plébános javadalmát, kérelmezék a plébánia felállitását; a mit végre 1886. évben meg is nyertek.

Minthogy a templom rossz anyagból vadvizes talajon épült s ennélfogva dülőfélben volt, az egyházmegyei kormány 1898.-ban a

templom lebontását elrendelte, és az egyházmegyei pénztár költségén ujra épittette falait. Az épitkezés 1900. év deczemberéig tartott.

Anyakönyv 1886. évtől van.

Van Élő Rózsafüzér 60 és Örökös Rózsaf. 27 taggal.

Madarászon 1866. év óta ezek a lelkészek működtek: a) mint helyi káplánok: *Blechel János,* 1866.—68. *Schramkó József,* 1868. — 1879. *Blahovich Pál,* 1880—1886. b) mint önálló lelkészek: *Blahovich Pál,* 1886.—1891. *Mellau György,* 1891.—1898. *Czimmermann János,* 1899.-től.

[176]

Püspöki szabad adományozásu.

A nyelv magyar és német.

Posta Erdődön, telegraf Károlyi-Erdődön.

Hely. lelkész: *Gzimmerman János.*

	r. k.	*g. k.*	*ev. ref*	*izr.*
Az anyaegyházban †	345	1400	21	33

1902. évben keresztelés 26, temetés 13, házas, esketés 2 volt.

5. NAGYMAJTÉNY, kisközség.

Nagymajtény a hagyomány szerint hajdan nagy népességű és uradalmi székhely vala. A később ide települt sváb ajku nép száján mai napig fennmaradt emez elnevezések: „Fáczánkert", „Ujváros", „Halastó", „Várdomb" arról tanuskodnak, hogy magyar volt lakossága s urias élet volt benne.

1360.-ban Tomay de Zanthon család hirá, azután a Báthory és Rákóczy családok, végre 1711.-ben a nagykárolyi Károlyi család birtokába került a község.

Történelmi adatok tanuskodnak arról, hogy 1469.-ben Nagymajtényban róm. kath. templom létezett sz. László tiszteletére szentelve, a melynek kegyura Báthory Miklós volt. Ezt a templomot 1654. ben Károlyi Ádám és László védelmezték Ali basa, török vezér ellen, de később 1676.-ban Tököly lázadásakor elpusztult. 1661.-ben aug. 30.-án Montecuculi, császári vezér, itt egyesüle Kemény János, erdélyi fejedelemmel az Erdélybe nyomult törökök ellen. 1711.-ben a Rákóczy szabadságharczának szövetségei a nagymajtényi szőlődombok alatt elterülő nagy sikságon táboroznak vala, a hol a földhányások maradványai ma is láthatók. Ugyanabban az évben itt kötötte Károlyi Sándor a szatmári békét Pálffy János, császári fővezérrel ápril. hó 12-én. Majtényban vette át Pálffy János 1711. ápr. 30.-án Károlyi Sándortól és a fölkelőktől a hüségesküt és a zászlókat. Erre a békekötésre emlékeztet ma is a kismajtényi határszélen elterülő gondozott berekben felállitott kő emlékoszlop.

[177]

E békekötés következtében Nagymajtény, a számüzött II. Rákóczy Ferencz több birtokával együtt, Károlyi Sándor gróf tulajdonává lett s ujra népesedni kezdett. Károlyi Sándor gróf ugyanis a néptelenné vált község kevés lakosát, a kik reformátusok voltak, Börvelybe telepité át, Nagymajtényt pedig württenbergi svábokkal népesitette be. 1722.-ben 83 család telepedett le; ezek később az Ulm vidékéről ide települt protestáns svábokkal szaporodtak, a kik itten a katholikus hitre tértek át. 1737.-ben Württenbergből még 30 sváb család költöze be, a kik mindnyájan Königsegg gróf elbocsátott jobbágyai voltak. A bevándorlottakat úgy a vármegye, mint a Károlyi grófi család nagy kedvezményekben részesité. A vármegye fölmenté őket a közteherviseléstől tiz esztendőre, az uradalom három évre. Az épitkezéshez szükséges anyagot az uradalomtól ingyen kapták, földet pedig annyit szakitottak ki részökre, a mennyit maguk kivántak; s mig más jobbágyoknak évenkint 104 napot kellett szolgálniok, a nagymajtényi sváb jobbágyok az urasággal kötött szerződés értelmében csak 17 napot robotoltak.

Az itt meghonosodott svábok az elpusztult templomot nyolcz év alatt felépitették, és Nagyboldogasszony tiszteletére szentelték; azonban e templom az 1791. év Űrnapján pusztitó nagy tüzvész alkalmával a lángok martalékává lett. Alapját a jelenlegi hatalmas templomnak 1793.-ban tették le, a melyet a hivek saját erejökkel épitettek és 1797.-ben be is végezték. Ugyanez év október 22.-én szentelte fel Tájer György, egri kanonok, az uj templomot A főoltár remek tabernákuluma szent emlékü Hám János, megyés püspök, ajándéka. Klobusiczky Péter, szatmári püspök, készitené ezt a tabernákulumot Bécsben a szatmári székesegyház számára, a melyben is 40 évig diszlett.

1797.-ben az akkori kegyur, Károlyi József gróf, a régi lelkészi lak helyett, mely a templom mögött elterülő kertben állott, a mostani tágas lelkészi lakot épitette.

Anyakönyv 1724. évtől van.

A hivek körében van a Rózsafüzér főtársulata 525 taggal, skapulárés van 80, sz. Ferencz 3. rendjebeli 90.

Nagymajtényban 1804. év óta ezek a lelkészek működtek: *Hagymásy János,* 1783.—1806. utóbb kanonok. *Dubinszky Mihály,* 1806.—1810. utóbb kanonok. *Dózsa Antal,* 1810.—1846. utóbb

[178]

kanonok. *Szabó József,* 1846.—1849. *Laza János,* 1849.—1889. utóbb kanonok. *Haugg Leo,* 1889.-től.—

Kegyur: méltóságos *Károlyi Lajos* gróf.

A nyelv magyar.

Posta helyben, telegraf Kismajtényban.

Plébános: *Haugg Leo,* szentszéki ülnök.

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban *	1662	257	-	1	80	—	—
A *fiókközségekben*							
Domahida † * h. p.	111	530	-	1	327	7	8
Esztró †	12	329	-	—	12	2	6,39
Gilvács, nep. sz. János temploma, sz. Anna kápolnája a temetőben.....	611	107	2	9	52	21	1,27
Kismajtény † * . .	18	969	-	—	601	33	4,19
Szentmiklós † * h. p.	24	790	-	—	139	16	6,15
Szamosdob †* h. p.	42	992	-	—	383	30	9,23
Összesen	2480	3974	2	11	1593	109	

1902. évben keresztelés 99, temetés 74, házas, esketés 18 volt

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 946, a mostani fiókközségekben 285 volt.

1804. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 19 ev. református.

6. NÁNTŰ, kisközség.

Ebben a községben régente csak román nyelvű lakosok voltak; svábok 1830. körül kezdének itt más községekből, főleg Krasznabéltekről megtelepedni; templomuk sokáig nem volt, mert a hivek nagy szegénységök miatt saját erejökből nem épithettek. Ugyanazért

[179]

sz. emlékű Hám János szatmári püspök kegyességéhez fordultak, ki a templom épitésére a mostani pénzérték szerint 4000 koronát adott. Adományoztak még erre a czélra a krasznabélteki hivek és Szabó János, jószágigazgató.

A templom alapját 1848.-ban tették le, még ugyanazon évben teljesen felépült és a Szentháromság tiszteletére fel is szenteltetett.

A szaporodó hivek legforróbb vágya az volt ezután, hogy saját lelkészök legyen, mert az anyaegyházból, Krasznabéltekről, a távolság s a járhatlan utak miatt nem nyerhettek kellőbb lelki gondozást. Szegénységük azonban késlelteté vágyuk teljesülését; lelkészi lakot ugyanis sajátjukból nem birtak épiteni. Ismét a sz. emlékű Hám János püspök segitette meg őket 4000 koronányi pénzzel, melyet a lelkészi lak felépitésére adományozott. Miután a hivek a lelkész kellő javadalmazásáról gondoskodtak, Hám János püspök kinevezte első lelkésznek Steinberger Albertet, aki 1850. október 25.-én állását elfoglalta.

A templomot 1894.-ben tetemesen átalakitották és javitották, és az egyházmegyei pénztár költségén uj toronynyal látták el.

A már düledező lelkészi lakot 1900.-ban a hivek az egyházmegyei hatóság engedelmével részint a templom ipartőkéi

felhasználása mellett, részint az egyházmegyei pénztárból kapott kedvezményes kölcsönből egészen ujra fölépitették.

Anyakönyv 1850. évtől van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 60 taggal.

Nántűn 1850. év óta ezek a lelkészek működtek: *Steinberger Albert,* 1850—1853. *Serly Károly,* 1853.—1857. *Schramkó József,* 1857.—1868. *Zsettkey Lajos,* 1868.—1870. *Pokorny Kristóf,* 1870.—1881. *Makutz Bálint,* 1881.—1901. *Erni János,* 1901.-től.—

Püsp. szab. adom.

A nyelv magyar és német.

Posta és telegráf Alsószoporon.

	r. k.	*g. k*	*g. kel.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban †	306	475	-	32	27	-
A *fiókközségekben*						
Dobra †	9	5	39	1214	51	6,12
Rákosterebes † .	31	585	-	17	13	6
Összesen	346	1065	39	1263	91	

[180]

1902. évben keresztelés 24, temetés 10, házas, esketés 3 volt.

E plébániában megalapitásakor, 1850. évben, a róm, kath. lelkek száma 219 volt.

7. SÁNDORFALU, kisközség.

Az első jobbágyokat 1387.-ben Drágffy Sándor telepitette meg itten, kitől a község nevét kapta. Svábokat 1760. körül a Károlyt grófi család telepitett ide. Ugy ezek, valamint a Szakaszra és Nagyszokondra telepitett svábok hosszu időn át Krasznabéltek anyaegyházhoz tartoztak. Miután Sándorfaluban és Szakaszon a róm, kath. hivek jóformán megszaporodtak, mindkét hitközség külön lelkészt kért.

A szakasziak 1771.-ben az egri egyházmegyei kormánytól csakugyan kaptak lelkészt Májer Károly személyében, de már 1779. év-ben nagy tüzvész következtében megszünt ez a plébánia, tulajdonkép áthelyeztetett Sándorfaluba, kivánatához képest a kegyurnak, Károlyi Antal grófnak, ki Sándorfaluban 1780. évben lelkész lakot épittetett. És 1783. évben fölépült a tágas szép templom, mely a kegyur fogadalmához képest sz. Erazmus tiszteletére szenteltetett föl. Szakasz Sándorfalunak fiókközsége maradt 1817. évig.

Anyakönyv 1779. évtől fogva van.

Sándorfaluban 1804. év óta ezek a lelkészek működtek: *Kallós István,* 1803.—1816. *Arczt Mihály,* 1816—1817. *Girtkó József,* 1817.—1819. *Sperlágh Antal,* 1819.—1837. *Leitner Ferencz,* 1838—1859. *Brázay János,* 1859—1861. *Dier Lajos,* 1861—1866. *Ránosztay Rudolf,*

1866.—1868. *Molnár István,* 1869.—1889. *Láng Ferencz,* 1889.—1902. *Schwegler Alajos,* 1902.-től.

Kegyur: méltóságos *Károlyi István* gróf.

A nyelv magyar és német.

Posta Erdődön, telegraf Károlyi-Erdődön.

Hely. lelkész: *Schwegler Alajos.*

[181]

	r. k.	*g. k*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban †	441	42	2	36	
A *fiókközségekben*					
Alsóboldád †	3	301	-	11	3,56
Felsőboldád †	-	626	-	29	9,68
Kisszokond † .	67	459	7	4	13,75
Lobhágy †	6	392	-	7	8,98
Nagyszokond, sarl. Boldog. temploma	474	80	5	24	3,56
Oláhhodos †	6	443	-	16	6,78
Összesen	997	2343	14	127	

8. SZAKASZ, kisközség.

Szakasz hajdan román ajku népes község volt saját lelkészszel. II. Rákóczy Ferencz szabadságharczának elnyomása után Károlyi Sándor gróf lett e vidéknek urává s a grófi család 1747. kö-rül Szakasz községbe Württenbergből róm. kath. sváb jobbágyokat telepitett, a kik a földesuri telkek használatáért a kilenczedet fizették.

Szakasz 1749. től 1771.-ig Krasznabéltek fiókegyháza volt, mignem 1771.-ben önálló plébániává alakult. Első lelkésze Májer Károly volt 17.71. től J 778.-ig, a második Lint Jakab, ki alatt 1779. év julius 7.-én magy tüzvész pusztitván, a lelkészi-lakot az anyakönyvekkel együtt elhamvvasztotta. A kegyur, Károlyi Antal gróf kivánságára, Eszterlaázy Károly gróf, egri püspök, a plébániát 17.79. szeptember 10.-én Sándorfaluba helyezé át, a mely időtől fogva 1817.-ig Szakasz Sándorfalu fiókegyháza volt.

[182]

Jelenlegi templomuk felépitéséhez a hivek 1815.-ben fogtak hozzá, mely 1817.-ben szent Flórián tiszteletére fölszenteltetett. Még ugyanazon évben felépitették a hivek a lelkészi lakot is, és-kötelezték magukat, valamint utódaikat a lelkészi lak és a templom fenntartására, a lelkész illő javadalmazására. Eme készséges áldozatok után Klobusiczky Péter, szatmári püspöktől és a kegyurtól külön lelkészt kértek, és 1817.-ben kaptak is, a mióta Szakasz önállo plébánia.

Anyakönyv 1817. év óta van.

Élő Rózsafüzér van a szakaszi hivek körében 105, a gyöngyiekében 36 taggal.

Szakaszon 1817. óta ezek a lelkészek működtek: *Smotzer János,* 1817.—1820. *Gundermann József,* 1820.—1854. *Irsik Ferencz,* 1855.—1859. *Lászlófy János,* 1859.—1860. *Müller Jakab,* 1860.-1899. *Mellau György,* 1899.-től.

Kegyur: méltóságos *Károlyi Lajos* gróf.

A nyelv magyar és német.

Posta helyben, telegraf Károlyi-Erdődön.

Helyettes lelkész: *Mellau György.*

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † □	565	209	-	8	33	-
A *fiókközségekben*						
Gyöngy †	102	517	-	17	36	8,42
Oláhgyűrüs † (az erdődi plébániához csatolt Soós puszta lakosainak leszámitásával)	21	647	17	10	11	3,14
Összesen	688	1373	17	35	80	

1902. évben keresztelés 33, temetés 29, házas, esketés 8 volt.

E plébániában megalapitásakor, 1816. évben, a róm. kath. lelkek száma 430 volt.

[183]

1828. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 9 ev. református.

9. SZINFALU, kisközség.

Hajdan itt csak szénégetők kunyhói állottak. Ezekhez a szénégetőkhöz idővel más települők is csatlakoztak, a kikből azután hegyi-község alakult, melynek gör. kath. lakosai a Bükk tövében maguk számára kis fatemplomot is építettek.

Ezt a területet a szatmári békekötés után (1711.) Károlyi Sándor gróf királyi adományként nyerte.

A román ajkú lakosság nagy része, főleg járványos betegségek folytán kipusztult, megmaradt kisebb része pedig a szomszédos román falvakba költözött.A Károlyi grófi család, mint földesur, eme pusztán hagyotbirtokrészeket uj lakosokkal népesité be, 1760. év körüli Bajorországból való svábokat telepitvén le; mérnöke által a mostani helyre a községet kiméreté, az egyes telkeket kijelölteté az uj lakosoknak, kik azonnal épitkezéshez láttak.

Isteni szolgálat végett azonban még az előbb emlitett gör. kath. fatemplomba jöttek össze. Az uradalom a letelepültek részére lelkészről is gondoskodott, aki kezdetben az uradalmi tiszt udvarán külön épületben lakott és Szinfalu, valamint Alsóhomoród hiveinek lelki ellátásáról gondoskodott.

E tájban nyerhette Szinfalu „Scheindorf” német nevét, melyből jelenlegi magyar hangzásu neve alakult.

1781.-ben Alsóhomoródon plébánia szerveztetek, és Szinfalu annak fiókegyháza lett. Az 1850.-es évek elején azonban a szinfalusi hivek külön lelkészt kértek, a miért is 1859.-ben Haas Mihály, szatmári püspök, a szinfalusi plébániát megalapitotta. Az uj lelkész azonban csak 1861.-ben költözött oda, midőn az uj lelkészi lak elkészült. 1862. év julius 8.-án Szinfaluban nagy tüzvész pusztitott, mely alkalommal a lelkészi lak is leégett minden melléképületével együtt.

A jelenlegi templom 1816.-ban épült és sz. Anna tiszteletére lőn felszentelve. 1862. év julius 8.-án a templom is a lángok martalékává

[184]
lett; harangjai elolvadtak, tornya összedőlt. Az istenitiszteletet ezután magánházban végezték kilencz esztendeig. A leégett templom felépítésére a király Felsége 1870.-ben saját pénztárából a mostani pénzérték szerint 400 koronát adományozott. Adakoztak még a templom részére Haas Mihály, szatmári püspök, Károlyi Lajos gróf és sok más jótevő. 1871. évben elkészült ujból a templom és sz. Anna napján fölszenteltetett.

Anyakönyv 1861. évtől van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 45 taggal.

Szinfaluban 1861. év óta ezen lelkészek működtek: *Pradl János,* 1861. —1869. *Weber József,* 1869—1883. *Hohl Mihály,* 1883.—1886. *Ternyey Béla,* 1886.-tól.

Püsp. szab. adom.

A nyelv német és magyar.

Posta és telegraf Alsóhomoródon.

Plébános: *Ternyey Béla.*

	r. k.	*g. k.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols kilom.*
Az anyaegyházban . .	804	228	7	32	—
A fiókközségekben:					
Borhid †	10	1194	16	61	15,46
Krassó † * □ h. p. .. .	32	546	792	122	8,89
Lippó †	1	829	13	71	4,93
Mogyorós †	24	623	11	9	6,62
Összesen	871	3420	839	295	

1902. évben keresztelés 41, temetés 31, házas, esketés 6 volt.

E plébánia megalapitásakor, 1861. évben, a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 618, a fiókközségekben 33 volt.

[185]

10. TŐKETEREBES, kisközség.

Tőketerebes helyén hajdan nagy erdőség terül vala el, a kiirtott helyen alakult község a hevét állitólag az irtás után soká megmaradt tőkéktől nyerte.

Róm. kath. hitközsége egészen 1789.-ig Nagymajtény fiókegyháza volt. 1789.-ben Károlyi Antal gróf, mint földesúr, a württenbergi Schwarzwald vidékéről sváb jobbágyokat telepite ide, akiknek azonnal külön lelkészt is adtak. Első lelkészük Krámmer Mihály volt (1789.—1798.), a kinek mintegy négy éven át a hivek adtak szállást. Fölépült aztán a lelkészi lak, az egyszerű faházikó, mely tizennyolcz év alatt hat lelkésznek adott otthont, mig végre faanyagának korhadása miatt lakhatatlanná vált és az akkori plébános, Katona György többszöri kérelmére a kegyur a még most is fennálló lelkészi lakot épittette.

Midőn a tőketerebesi hivek első lelkészüket kapták, templomuk sem volt; az ottani gör. kath. templomban tartották isteni tiszteletüket, a hol szent József tiszteletére fölszentelt külön oltáruk volt. Később lelkészük, Krammer Mihály arra birta rá őket, hogy ideiglenes kápolnát épitsenek, a mely a mostani templom mögötti téren állott. Ez a kápolna náddal fedett közönséges ház vala. Szent József tiszteletére fölszentelt ebben a szegényes kápolnában mintegy negyven évig tartják vala az istenitiszteletet. Forstenheisler plébános alatt az uj templomhoz szükséges téglák égetését megkezdték, s a hivek a kegyurhoz folyamodtak, hogy nekik templomot épittessen. A kegyur elrendelé a templom épitését, ami három évig tartott. Midőn már. az uj templom falait rakni kezdték, sz. emlékü Hám János püspök 1834.-ben Tőke-terebesen bérmált és megáldotta az épülő templom falait. 1838.-ban elkészült a szép templom és ugyanazon év november 19.-én Lázár János, szatmári kananok, fölszentelé Urunk mennybemenetelének tiszteletére. A temetők egyikében a Lázárt feltámasztó Jézusnak, másikban sz. Annának tiszteletére szentelt kápolna van.

Anyakönyv 1789. évtől van.

Van szentolvasó társulata 70 taggal.

[186]

Tőketerebesen 1804. év óta ezek a lelkészek működtek; *Redelsteiner József,* 1803.—1807. *Arczt Mihály,* 1807.—1811. *Katona György,* 1811.—1820. *Forstenheisler József,* 1820.—1836, *Tuchovszky János,* 1836.—1838. *Stand Pál,* 1838.—1879. *Haugg Leo,* 1879.—1889. *Molnár István,* 1889.-től.

Kegyur: méltóságos *Károlyi Lajos* gróf.

A nyelv német és magyar.

Posta Nagymajtényban, telegraf helyben.

Helyet. plébános: *Molnár István.*

	r. k.	*g. k.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † . .	761	811	42	51	-
Piskárkos, *fiókközségekben* † h. p.	7	971	-	16	4,41
Összesen	768	1782	42	77	

1902. évben keresztelés 35, temetés 23, házas, esketés 3 volt.
1808. évben a róm. kath. lelkek száma 539 Volt.
Az erdődi esperesi kerületben a róm. kath. lelkek száma 10.693.

A kerületbeli segédlelkészek?
Nagymajtényban *Koller Béla.*
Erdődön *Varga József.*

[187]

5.
A nagybányai esperesi kerület.

Esperes: *Pály Ede,* szentszéki ülnök, felsőbányai plébános, a kerületbeli népiskolák tanfelügyelője, a Szent István Társulat tudom. és irodalmi osztályá-nak tagja.

1. ALSÓFERNEZELY, kisközség.

Alapját ennek a községnek II. Géza király idejében szászok vetették meg, kik Nagybányáról bányamunkásokképpen e tájon lassankint megtelepedtek s településüket a Nagybányától jó távolban lévő itteni tótól Ferne See-nek nevezték el. Jól kifejlődött bányaművelés volt itten amaz időtől fogva; mert Fernezely mint értékes birtok juta 1446. évben Brankovics György kezébe kárpótlásul Belgrádért, aztán 1450. évben Hunyady Jánosé lett; 1490. évben nagy lengyel had feldúlá a bányaműveket, a mint elpusztiták ujból 1566. évben Zápolya Zsigmond hadai a királyi kézre jutott ezt a birtokot. 1580. évben többi közt Fernezely is kárpótlási birtokul juta Szatmárért Báthory István, a lengyelek királyának kezébe. Továbbra is gyakran cserélt urat Fernezely s többször pusztult el a háborús villongások folyamán, mig végre a szatmári béke következtében királyi birtokká lett.

Fernezely 1790. évtől fogva anyaegyház; ugyanettől az időtől van anyakönyv. A hivek körében van Élő Rózsafüzér 215 taggal. Uj templom épül a főpásztor kegyelmességének nagyon bőkezü hozzájárulásával.

Lelkészei voltak 1804. év óta: *Grünwald Ferencz,* 1829.-ig, *Krón Imre,* 1836.-ig, *Suvada Ignácz,* 1840.-ig, V*ágner Antal,* rövid

[188]

lekészkedése után *Spak József* 1848.-ig, *Egry Lajos* 1871. ig, *Makutz Bálint,* 1874.-ig, *Lojz Kálmán* és *Weber József* 1886.-ig, *Erdőssy Ervin* 1890.-ig, ezóta *Szögyény Lajos* a lelkész.

Kegyur: a m. kir. pénzügyministerium.
A nyelv magyar.
Posta helyben, telegraf Nagybányán.
Helyettes plébános: *Szögyény Lajos.*

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ev. ref.*	*izr.*	*másv.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † . .	481	1316	*1*	*11*	30	2	-
A fiókközségekben							
Felsőfernezely †	12	1104	1	2	12	1	7,06
Feketepatak telep	9	106	-	-	-	-	14
Kőbánya (Blidár) telep	17	400	-	-	-	-	11,86
Összesen	519	2926	2	13	42	3	

1902. évben keresztelés 16, temetés 18, házas, esketés 5 volt

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 184, a fiókközségben 145 volt.

1851. évtől 1902. év végéig a kath. hitre visszatért l2 ev. református.

2. BARLAFALU, kisközség.

Ez a község 1785. évben azzal, hogy a Károlyi grófi család a közelebbi sváb községekből ide 43 családot telepitett, uj alakot nyert, és benne ugyanakkor plébánia alapittatott. A megrepedezett templom helyett a kegyuraság 20 ezer koronányi költséggel 1895. évben ujat épittetett.

A templom védőszentje sz. Mihály arkangyal. Anyakönyvek 1785.-től vezettetnek. A hivek körében Élő Rózsafüzér van 60 taggal. Károlyi Lajos gróf, kegyur, 1901.-ben Ujhuta fiókközségben a lourdesi sz. Mária tiszteletére templomot emeltetett.

[189]

Lelkészek: *Filler Mihály* 1808.-tól, *Forstenhaizler József* 1815., *Schiffner János* 1820., *Mály István* 1830., *Leitner Ferencz* 1834., *Zenovics János* 1837., *Tuchovszky János* 1838., *Stettner János* 1840., *Suvada Ignácz* 1841., *Csánk Károly* 1844., *Spak József* 1848., *Bakos András* 185C, *Orosz Antal* 1851., *Mayer László* 1852., *Knittel Gelasius* 1856., *Szájbel János* 1857., *Hirly József* 1862., *Matlaszkovszky Miklós* 1876., *Fedorcsik Péter* 1880., *Bötsch Károly* 1898. évtől.

A kegyur: méltóságos *Károlyi Lajos* gróf.

A nyelv magyar és német.

Posta Remetemezőn, telegraf helyben.

Plébános: *Bötsch Károly.*

	r. k.	*g.k.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * .	353	1155	10	60	—
A fiókközségekben :					
Balotafalu †	2	459	—	17	2,93
Erdőszáda †. . . .	32	1141	53	52	4,20
Farkasaszó †	—	997	—	52	13,92
Óhuta †	19	461	2	19	7,61
Oláhtótfalu †	—	617	—	29	12,06
Oláhujfalu †	—	432	—	18	9,88

Papbikó †....	6	315	2	8	5,17
Remetemező †. ...	30	1453	5	107	3,28
Tománya †	—	775	4	18	10,83
Ujhuta, lourd. sz. Mária templom.....	188	245	2	—	11,87
Válaszut †	16	570	—	9	8,53
Veresmart † h. p. . .	18	864	1	51	9.
Összesen	664	9484	79	440	

1902. évben keresztelés 22, temetés 25, házas. esketés 8 volt.

1808. évben, a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 210, a fiókközségekben 124 volt.

[190]

3. FELSŐBÁNYA, szab. kir. bányaváros, rendezetttanácsu város.

Felsőbánya már I. Lajos és Zsigmond királyok alatt kiváltságokkal gazdagitott kir. bányaváros vala. Igen régi plébániája majd az erdélyi, majd az egri püspökséghez tartozék. Az 1333. évi egri regestrum szerint János, ez egyház papja, 24 garast fizetett pápai tizedül.

1452. évből nevezetes okirat van, mely szerint Hunyady János, Magyarország kormányzója, örök időkre e város plébániai templomának adományozza a város összes arany és ezüst bányáinak urburáját, bányatizedét, kárpótlásul a templom orgonájáért, melyet, mivel neki nagyon megtetszett, Zólyom várába szállittatott, hol az a XIX. század elején tüzvész martaléka lett.

1465. évben I. Mátyás király ezt az adománylevelet egész terjedelmében megerősitette. 1547. évben a templom a protestánsok kezébe került az urburával együtt. 1690. évben visszaszerezték templomukat a római katholikusok és I. Lipót király elrendelte, hogy az urbura a róm. kath. templom számára pontosan fizettessék.

Az 1848.—49.-i szabadságharczban a felsőbányai r. k. temp-;lompénztár a Kazinczy tábora szükségleteire 36 ezer koronát adományozott.

1873. évi február 21.-én kelt legfelsőbb elhatározással, melyet az akkori pénzügyminiszter, a vall. és közokt. miniszternek és a szatmári püspöknek meghallgatása nélkül tett egyoldalu fölterjesztésével eszközölt ki, az urbura további fizetése megszüntettetett. A tőke, mely addig összegyült, a kincstár kezelése alatt maradt.

Schlauch Lőrincz, szatmári püspök, kitartó utánjárással megnyeré 1881. évi novemb. 4.-én kelt azt a királyi elhatározást, a melynek erejénél fogva a felsőbányai róm. kath. templompénztár a kincstár kezelése alól elvonatott s a szatmári székes káptalan gondjaira bizatott. Az átadás 1884. évi október hó 14.-én történt meg. A vall. és közokt. minisztertől megerősitett kezelési szabályok 2. §.-*a* ekkép szól: „Ezen alapnak" a királyi adományozók szándéka, valamint a m. kir. vall. és közokt. miniszter által 1881. évi decz.

[191]
hó 1 .-én, 35.747. sz. a. közölt legmagasabb királyi elhatározás folytán tulajdonosa a felsőbányai róm. kath. egyház, czime „felsőbányai róm. kath. templompénztár", czélja a legmagasabb királyi elhatározásban foglaltak szerint az, hogy az alap jövedelmeiből első sorban a felsőbányai róm. kath. templomnak összes szükségletéi fedeztessenek, olyképen, hogy kegyuri költségek a kir. kincstárt ott többé ne terheljék, kivéve a felsőbányai lelkész évi 1050 forint fizetését és 20 köböl fának s egy mázsa faggyunak járandóságát, mely 1882. év január hó 1.-től kezdve az állampénztárból fog kiszolgáltatni; a jövedelem azon része, mely ezen költségek után fennmarad, közoktatási czélokra forditandó."

A felsőbányai róm. kath. templom, mely a szatmári egyházmegyének egyik legszebb temploma, a gyönyörü fekvésü város főterén emelkedik s renaissance stilű alakja sugár két tornyával, korinthusi oszlopokon nyugvó magas előcsarnokával, a sziklás Gutin s a Feketehegy alatt elterülő festői magas völgyből gyönyörködtetőleg tekint messze vidékre. Tiz évig tartott és 400,000 koronába került, Nagyboldogasszony tiszteletére szentelt, ennek a templomnak az épitése; a templom hossza 53, nagyobb szélessége 30, a tornyok magassága 53 méternyi; megáldása nagy ünnepséggel 1858. évi augusztus 15.-én történek.

Szép templomán kivül van még a felsőbányai egyháznak kálvária-kápolnája a templomtól északkeletre emelkedő magaslaton, honnan elragadó kilátás nyilik egészen a Nagysomkutot elfedő berkeszi dombokig. Ez sz. eml. Hám János püspök óhajára s buzditására épittetett; ő maga 400 forinttal járult a költségek fedezéséhez. A várostól délre, főutczájával párhuzamosan emelkedő lankás hegygerincz közepén áll a temetői kápolna, szent Mihály főangyal tiszteletére szentelve, régi oltárral és oltárképpel. 1794. évben már megvolt ez a kápolna, mert akkori följegyzés szerint mellette temetek el azon évi márczius 31.-én vásárosnaményi Eötvös Ferencz, elhunyt plébánost.

Az iskolaügy a felsőbányai róm. kath. egyházban, mióta a templompénztár kezelése a szatmári káptalanra bizatott, szép fejlődésnek indult. Schlauch Lőrincz püspök óhaja teljesült: hatalmas palota épült ugy a fiu, mint a leány osztályok befogadására;

[192]
amazok négy tanitó, ezek pedig nyolcz irgalmas néne által gondoztatnak. Az utóbbiaknál házi kápolna van Jézus sz. szive tiszteletére. Az épület alapkőletétele 1887. augusztus 15.-én történt; 166 ezer koronába került a felépités a fölszereléssel együtt. Rendeltetési czéljának 1890. őszén adatott át.

A plébániabeli hivek körében van Élő Rózsafüzér 350 taggal, és van 225 skapulárés.

A felsőbányai róm. kath. parochia, mely 1547. évben a Protestantismus dulása következtében megszünt, 1690.-ik évben ismét

visszaállittatott; anyakönyvei azonban csak 1719. évtől vannak; 1719.-től 1773. évig jézustársasági atyák lelkészkedtek benne, az anyakönyvek kimutatása szerint összesen hetvennégyen. 1773. október 8.-án nevezé ki Eszterházy Károly gróf, egri püspök, az első plébánost Felsőbányára. Mai napig plébánosok voltak: *Tájer György,* 1773.—1785., meghalt mint egri nagyprépost 1827. évben. Vásáros, naményi *Eötvös Ferencz,* 1785.—1794., meghalt 44 éves korában, mint mármarosi főesperes és felsőbányai plébános Felsőbányán. *Linczy Ferencz,* 1794.—1813., meghalt mint nagybányai plébános és kerületi esperes Nagybányán 1334. évben. Zadjeli *Schlachta Márton,* 1813.—1825., szatmári kanonok lett. *Schmoczer József Antal,* 1825.—1832. Ungváron halt meg mint főesperes és cz. prépostplébános 1846. évben. *Banovics János,* 1832.—1839, mint kerületi esperes és cz. prépost kineveztetek szatmári kanonoknak *Pilászy Mihály Félix,* 1840.—1857. Tiszaujhelyi *Újhelyi Alajos,* 1858.—1862., *Böhm Ágoston,* 1862.—1878., meghalt mint czimzetes kanonok és nagybányakerületi esperes. *Hazslinszky József,* 1879.—1890., meghalt mint felsőbányai plébános, cz. apát, aranymisés pap. *Pemp Antal,* 1890.—1901.-ig a mely évben kineveztetett szatmári székesegyházi mesterkanonoknak. *Pály Ede,* 1901.—

Kegyur: a m. kir. pénzügyminiszterium.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Plébános: *Pály Ede,* ker. esperes.

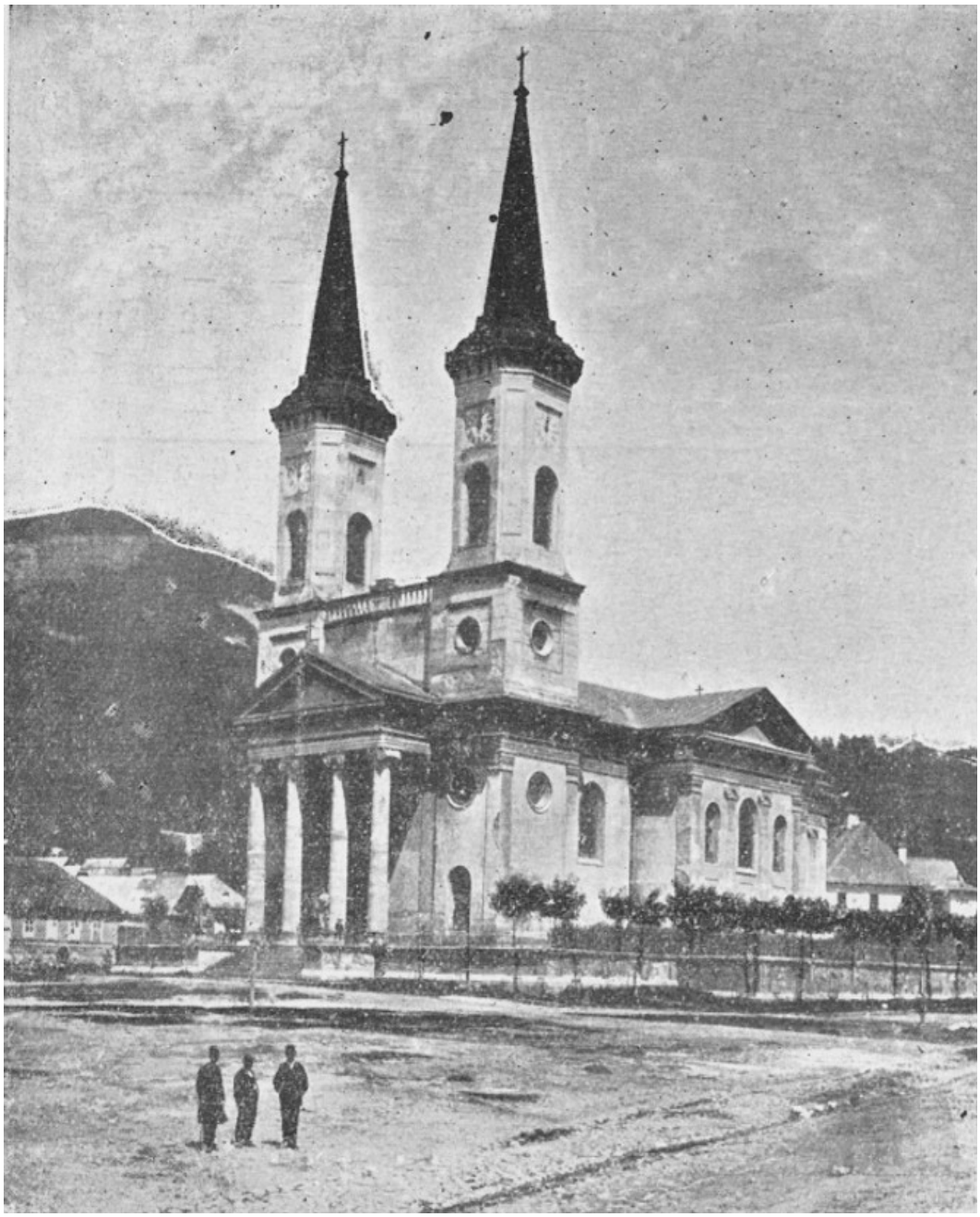

A felsőbányai róm. kath. templom

[194]

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols kilom.*
Az anyaegyházban † *	2484	1247	*4*	*18*	*689*	142	-
A fiókközségekben							
Bajfalu †	30	318	1	-	1	1	6,69
Dióshalom †	-	858	3	-	-	18	10
Felsősándorfalu †	6	453	-	-	-	4	10,59
Györkefalu †	-	436	11	-	-	5	9,83
Kékesoroszfalu †	-	569	-	-	-	10	7,87
Kisbánya † h. p.	6	776	-	-	3	6	7,71
Laczfalu †	-	946	-	-	-	10	3,81
Magyarkékes † h. p.	-	370	3	-	2	11	6,01
Nyegrefalu †	7	352	1	-	-	5	9,11
Pusztatelek	1	235	-	-	-	2	7
Összesen	2534	6560	23	18	695	214	

1902. éyben keresztelés 111, temetés 117, házas, esketés 23 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 1600, a fiókközségekben 32 volt.

1804. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 141 protestáns.

GIRÓDTÓTFALU, kisközség.

Ez a község a nevét birtokosától, Géródtól kapta, kitől Omechim János, nagybányai gazdag polgár, megvásárolván 1406. évben ezt a falut, nagybányai szegényháznak ajándékozá. 1605. évben e falu a protestánsoknak, 1684. évben török basáknak, 1692. évben I. Lipót király adománya alapján a minorita rendnek juta birtokába; a kurucz harczok idején háboritást szenvede ugyan ez a birtoklás, de 1711. évben visszakerüle Giródtótfalu a nagybányai minoriták tulajdonába.

A templom épitésének idejére nézve nincsen bizonyosság, de létezék már Rákóczy harczainak idején, a mikor rövid időre a protestánsok kezében volt. Nevezetessége ennek a templomnak az

[195]

egyetlen kődarabból kifaragott szószék, melyet kőből faragott angyal hordoz, s a melynek nagyon régi voltát tanusitja az, hogy megujitása 1726. évben történt; ugyanebből az időből valók az ülő padok. A templom ker. sz. János tiszteletére van szentelve. Az orgonát 1900. évben Moldován Györgyné ajándékozá.

E plébánia a 18. század elején visszállittatott. Anyakönyv 1747. év óta van.

Lelkészei voltak 1804. év óta: *Simoncsics Gerváz, Bozsik Marczel, Sztankay Linus, Miklósy Márton, Rózsa István, Rigó Balázs, Mártonyi Lajos, Reck Ábel, Horváth Cup. József, Pongrácz Gellért,*

Vinkler Brunó, Paluch Jenő, Révfalvy Manó, Berényi Gedő, Jánosy Dezső, Machalcsik Titusz, minorita rendü atyák.

Kegyur: a nagybányai minorita konvent.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf Nagybányán.

A lelkész: *Dobróczky Alajos,* min. r. atya.

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*
Az anyaegyházban † .	97	695	*1*	*1*	2	18

1902. évben keresztelés 2, temetés 1 volt, házas, esketés.—

1808. évben a róm. kalh. lelkek száma 75 volt.

1804. évtől 1902. végéig a kath. hitre visszatért 5 protestáns.

5. JÓZSEFHÁZA, kisközség.

A Károlyi József gróftól 1800. évben telepitett svábokból hitközség alakult, mely a sárközi anyaegyházhoz tartozott 1807. évig. Ekkor Józsefházán plébánia jött létre; de az isteni tisztelet a plébániai ház kápolnául berendezett egyik termében tartatik vala, mignem 1875. év augusztus 20.-án fölszenteltetett a szent István király tiszteletére felépült templom. Az 1896. évben leégett templomot a mostani főpásztor bőkezüsége hozta helyre.

[196]

Anyakönyv 1808. év óta van. A hivek körében van Élő Rózsafüzér 75 taggal, s van Jézus sz. szive társulatának 30 tagja.

Lelkészek voltak 1808. év óta: *Rein József, Francz Antal, Drexler Alajos, Rehák Márton, Rudolff Antal, Rátz Pál, Miskovics Lajos, Pellet László, Válik József,* akinek nagy buzgólkodása mellett épült föl a templom, *Ternyei Béla, Moldován Endre.*

Kegyur: tekintetes *Papolczy Béla.*

A nyelv magyar és német.

Posta és telegraf Aranyosmegyesen.

Hely. lelkész: *Takács Károly*

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols kilom.*
Az anyaegyházban † * .	467	685	-	*340*	38	-
A fiókközségekben						
Aranyosmegyes † * □ h. p.	167	2383	17	318	257	3,62
Berencze †	6	553	-	6	24	7,64
Görbed †	9	422	-	200	38	5,51
Összesen	649	4043	17	864	357	

1902. évben keresztelés 31, temetés 24, házas, esketés 6 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 205, a mostani fiókközségekben 8 volt.

1811. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 19 ev. református.

6. LAJOSVÖLGYIHUTA.

A Szatmár vármegyei Avas nevezetü vidék 17 községében elszórva élő, több száznyi róm. katholikusok lelki gondozására 1863. évben Lajosvölgyihuta telepen plébánia alakult. Az isteni tisztelet tartására a plébániai épületben berendezett kápolna szolgál vala. Mivel a hutabeli munkások elköltözésével a hivek száma a középponton igen megcsökkent, 1877. évben püspöki rendelkezéssel

[197]

ez a plébánia ideiglenesen a józsefházi plébániához csatoltatott. — A kápolna Nep. sz. János tiszteletére van szentelve. Anyakönyv 1863. év óta van.

Lelkészek voltak: 1863.-tól *Válik József,* 1869.-től *Galantha Ödön,* 1872.-től *Blechel János,* 1873.—1877. *Wodicska József.*

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar, német, tót.

Posta Avasfelsőfaluban, telegraf Szinyérváralján.

Lelkészül ideiglenesen a józsefházai működik.

	r. k.	g. k.	*g. kel.*	*ág.ev.*	*ev.ref*	*izr.*	*távols kilom*
Az anyaegyházban	78	21	—	—	1	13	—
A fiókközségekben :							
Avasfelsőfalu ,† □ .	66	2262	—	1	89	307	11 —
Avasujfalu †	44	1489	1	—	2	193	6
Avasujváros * □ . .	26	260	—	—	1302	234	26,26
Bikszád † □ . .	21	1404	—	—	5	149	11,13
Bujánháza †	11	714	—	1	1	50	17,68
Kányaháza † . ..	20	1611	—	1	6	186	23,67
Komorzán † . .	3	1774	—	—	—	154	27,47
Kőszegremete * h. p.	5	68	—	—	627	26	23,77
Lekencze † ..... ,	1	482		—	—	32	22,38
Mózesfalu †	21	604	—	—	1	42	6
Ráksa †	2	1442	—	—	12	34	22,46
Rózsapallag †.	5	620	—	-	4	33	25,89
Tartolcz †.	5	1547	1	—	—	124	2075
Terep †	*19*	718	-	3	27	91	15,08
Turvékonya †	*43*	776	—	3	10	23	15,85
Vámfalu †* h. p. . .	15	1030	—	—	672	177	16,33
Összesen	385	16822	2	9	2759	1868	

1902. évben keresztelés 18, temetés 6, házas, esketés 5 volt.

[198]

7. LÁPOSBÁNYA, kisközség.

Hogy mely időben jött létre Láposbányán a kath. plébánia, milyen volt a hajdani időkben életének folyása, mikor szakadt ez meg s mely körülmények között, minderre nézve ismeretlenek a történeti adatok. Ismeretes annyi, hogy ez a plébánia létező volt a 14. század elején: ugyanis, mint a pápai tized befizetéséről szóló Regestrum tanusitja, János (de Lapus) láposbányai lelkész három márkát fizete pápai tizedül 1333. évben. Ugyanebből a Regestrumból kitünik, hogy mig abban a régi időben a szatmári főesperesség plébániái az erdélyi püspök joghatósága alatt állottak, Láposbánya plébániája, Nagybánya, Felsőbánya és Szinyérváralja plébániáival egyetemben, ama püspök joghatósága alól elvonottan az egri püspökséghez tartozott. A hitujitás, a török dulás és a belső háboruk idején a láposbányai plébániát bizonyosan ugyanaz a sors érte amely a nagybányait, de hosszabb időszakon át szünetelt. Ujból 1769. évben állittatott fel a láposbányai plébánia, s a mult század elején a Misztbányán fennállott helyi káplánság bekebelezésével növekedett.

Anyakönyv 1769. év óta van. A templom a bold. Szüz születése tiszteletére van szentelve. A hivek körében a szentolvasó társulat 9 rózsája virágzik.

Lelkészek valának 1804. év óta: *Novák Mihály, Pap György, Kellermann Ferencz* 1822.—1837. *Kron Imre* 1837.—1869. *Válik József, Sipos József, Sprencz Miklós. Hoffmann Márton, Makutz Bálint, Éder Ede* 1879—1889. *Schubert Géza, Tócskay József, Fleischer Károly.*

Kegyur az erdészeti kincstár.

A nyelv magyar.

Posta Misztótfaluban, telegraf Nagybányán.

Helyettes plébános: *Felhő Gyula.*

[199]

	r.k.	*g.k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban †	392	744	1	5	16	-
A fiókközségekben						
Buság †	18	419	-	9	7	8,70
Kissikárló †	7	233	—	5	9	14,69
Misztbánya † h. p, nep. sz. János temploma.	211	182	—	2	3	7
Misztótfalu † * h. p. sz. Lőrincz temploma	151	504	5	294	19	5,51
Misztmogyorós † . .	4	361	—	37	13	6,16
Monostor †. . . .	3	281	—	—	10	10,83
Nagysikárló † . . .	27	1175	—	12	36	11,27
Szilas telep	2	119	—	—	—	10
Összesen	805	4018	6	364	113	

1892. évben keresztelés 38, temetés 27, házas. esketés 9 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 125, a mostani fiókközségekben 284 volt.

1804. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 25 protestáns.

8. NAGYBÁNYA, szab. kir. bányaváros, rendezett tanácsu város.

Keletkezését a nagybányai plébániának, miként magáét a polgári községét is, régmult időnek homálya fedi. A község módosuló hajdani nevei közől a Rivulus Dominarum (asszonypataka) vala leghosszabb életü. Már a római uralom idején müveit itteni bányák bizonyára nem hevertek parlagon addig sem, mikor II. Géza király alatt, 1142. év táján, szászok telepedtek le itten e bányák erősebb kiaknázására. Hogy a 14. század elején létezett már itt plébánia, azt kétségtelenné teszi a pápai tizedről 1332.—1337. évekre vonatkozólag szóló Regestrum. Az a körülmény pedig, hogy e község lakosai ez idő táján hozzáfogtak sz. István király tiszteletére épiteni azt a gót stilü nagyszerü templomot, amelynek a mult század közepén láthatók voltak még nagy méretü romjai, s látható ma is megmaradt egyik tornya, arra vall, hogy itt régtől megerősödött, vagyonos hitközség volt ekkor; a minek további bizonyitéka

[200]

téka e városnak már jóval az 1347. év előtt királyi kiváltságokkal dicsekvő volta; ebben az évben ugyanis az előbb elégett szabadalmi oklevél megujitásaképen a nagy Lajos király előtt megjelent városi küldöttség (János plébánosból, Márton biróból, Péter jegyzőből és Ulrik hites tanácsosból álló) megnyeré a régi kiváltságok megerősitését s azt a királyi rendelkezést, hogy az összes tizednek egyik fele a plébánost illesse, a másik az épülő templomra fordittassék, ennek befejeztével pedig a község javára szolgáljon. A plébániai hivek nagy számáról tanuskodik ép ugy, mint a plébánia nem közönséges javadalmáról, a város és Tibai Péter plébános kö zött 1387. évben létre jött az az egyesség, a melynek értelmében köteles lett a plébános egy tanult hitszónokot, továbbá tizenegy káplánt tartani s illendően ellátni. E plébánia tekintélyes voltáról tanuskodik az, hogy mikor Nagybánya Hunyady János tulajdonában volt, az ő iródiákja, Vincze váradi kanonok nyerte el a plébánosi állást, ki néhány év multán váczi püspökké lett; — hogy ezután 1446. évben Hunyady János rokona, az a Geréb László volt nagybányai plébános, ki utóbb az erdélyi püspöki és kalocsai érseki széken ült; — hogy 1491.-ben I. Ulászló király megkisérlette a városnak királyilag többszörösen megerősitett szabadalma ellenére kedvelt hivének, nagyságos Chaak Benedeknek fiát, Miklóst kinevezni erre a plébánosi állomásra.

A városnak és hitközségnek hatalmasan fejlődő békés élete nagy változásnak indula a hitujitással. Ugyanis 1547. évben Drágffy Gáspárnak Erdődről meghivott protestáns papja, Kopácsi István, megjelenvén Nagybányán, Luther hitére térité papjaikkal együtt a lakosokat. A protestánsok elfoglalák maguk részére a három

katholikus templomot: a szent István, a sz. Márton és az Omechim János alapitványából, az 1408. évben 1600 arany forinton megszerzett Giródtótfalu jövedelméből fenntartott sz. Miklós templomot; elfoglalák egyszersmind a katholikusok iskoláit, összes vagyonát, tizedjövedelmeit; lerombolák a külsővárosi kápolnákat s a sz. Ferenczrendiek templomát. Ettől fogva a hitujitás oly hatalmassá lett Nagybányán, hogy 1671. év táján nem volt ott katholikus lakos.

Azonban az I. Lipót uralkodása alatt megkezdett ellenreformáczió az erdélyi fejedelemség gyengültével Nagybányára is kiterjedt. 1673. ápr. 13.-án felszólitá a várost a szepesi kir. kamara,

[201]

hogy a piaczi nagy templomot adja át a katholikusoknak, és a következő évben Spankau, német tábornok, a katholikusok védelmére bevezeté Berei János plébánost a sz. István templom birtokába. A protestánsok hallani sem akartak arról, hogy a templomot visszaadják a katholikusoknak. Erre a tábornok 1674. április 14.-én fegyveres erővel tett a felsőbbség parancsának eleget; de már három év mulva Wesselényi Pál hadai betörvén a városba, elüzék a kath. papot s felforgaták a templomban az oltárokat. Csak midőn Thököly Imrét elfogták 1681.ben, került a város ismét I. Lipót hatalmába, a mikor a templomok tulajdonjogának megállapitására kiküldött Csáky István gróf országbiró, Barkóczy Ferencz gróf és Károlyi László báró, szatmári főispán, mint királyi biztosok ápr. 5.-én a katholikusokat visszahelyezek régi birtokukba, a városi tisztikart katholikusokból álliták össze és a kath. vallás gondozására a Jézus rendi atyákat hivák meg, kiknek első főnöke, Ravasz Ferencz, a templomokhoz tartozó javadalmakra, a sz. István és sz. Márton templomokra és egyéb ingatlanokra királyi adománylevelet szerzett. A sz. Miklós templomra s az Omechim-féle alapitványra a minoriták nyertek királyi adománylevelet, a kiknek már a 14. század második felében volt Nagybányán kolostoruk; a vallási villongások a minoritákat is elszélesztették volt Nagybányáról 1554. körül; de I. Lipót a szerzetet hazafias multjáért s munkájáért megjutalmazva, a sz. Miklósról nevezett templom dotatiója gyanánt átadta nekik az Omechim-alapitványt.

A II. Rákóczy Ferencz harczai még egyszer kecsegtetek győzelemmel a protestánsokat. Ugyanis 1705.-ben a szécsenyi mezőn tartott gyülekezetben Rákóczy Ferencz követői által elvégeztetett, hogy „a szent István tiszteletére szentelt templom adassék a hozzá tartozó pertinentiával a helv. confession lévőknek, sz. Miklós temploma pedig maradjon a kath. status kezénél, melynek épületére tartozik adni az ott való magistratus 300 Rf., a kath. plébánosnak méltóztatik a mélt. fejedelem fundatiot adni, sz. Márton temploma pedig ugyanottan legyen az Augustana confession lévőké; a Nagybánya városa malma, mely ispotály-malomnak neveztetik és az ahhoz való jövedelmek vétetődjenek el a P. jezsuitáktól és

minoritáktól. ... A dézma pedig cum xenodochio et beneficiis legyen a helv. confession lévőké." (Szirmay I. 235.)

[202]

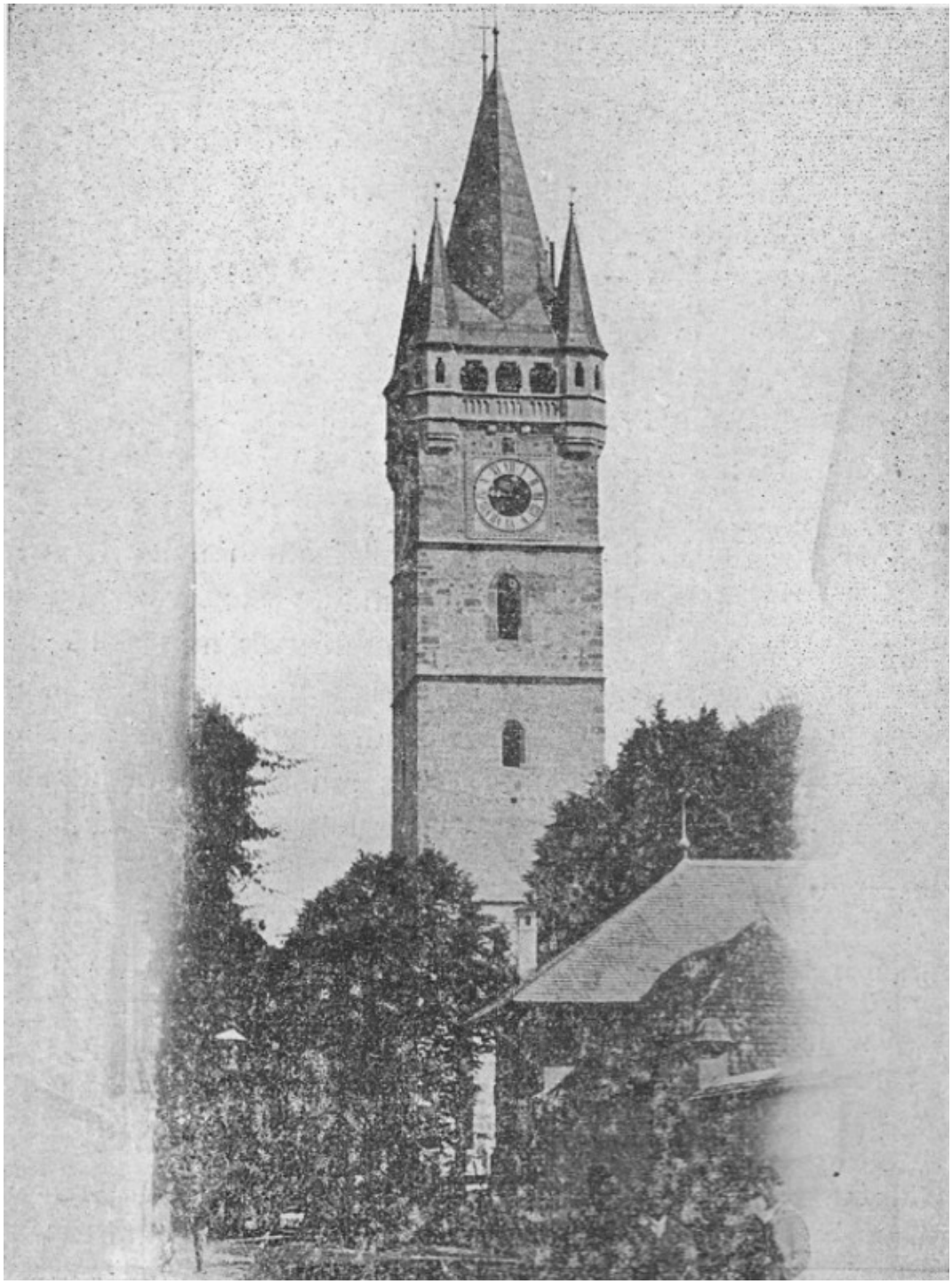

A nagybányai ősi Sz. István templom tornya

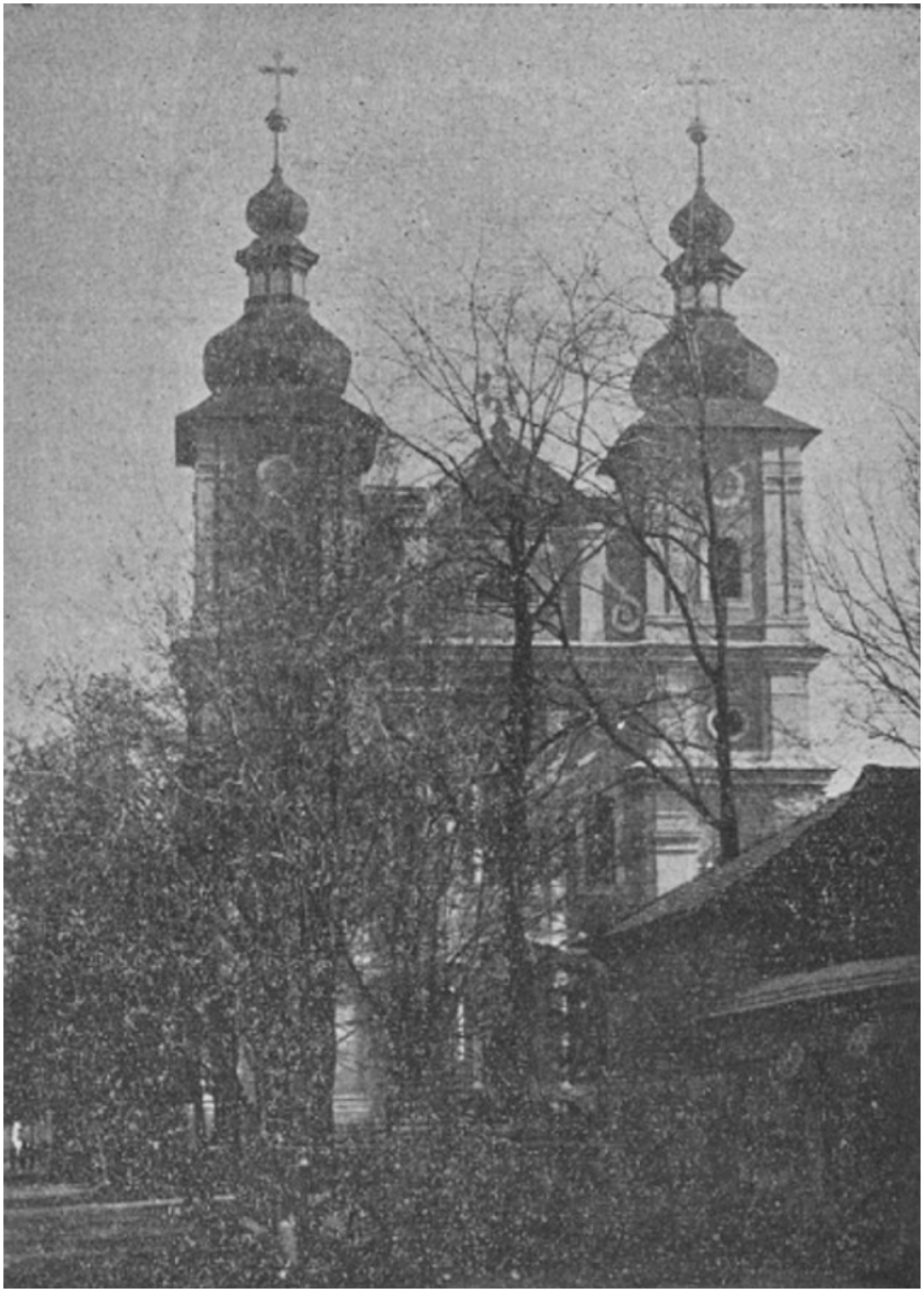

A nagybányai Szentháromság-templom

[204]

De a szatmári békekötés után a város protestáns jellege megszünt, és a jezsuiták 1711. ápr. 14. én véglegesen elfoglalták az egyház vezetését. E napon jött Nagybányára Lenkes Pál jezsuita Pálffy János, katonai kormányzó, meghatalmazó levelével; őt azonban a város semmibe sem vette. Okt. 14.-én jött Steinville, erdélyi generalis, Dujardin commandánsával s fegyveres erővel; a következő év jan. 11.-én a végleges átadás megtörtént. Grabovitz inspektor a szepesi kamara megbizásából Lenkes Pálnak átadta a templomot, az iskolát s az ezekhez tartozó javakat.

A folytonos villongások következtében a sz. István temploma romlásnak indult. Többször leégett; diszeitől, oltáraitól, valahányszor protestáns kézbe került, megfosztották. Utóbb a helyrehozás kötelessége fölött hosszan vitatkoztak. Eközben a jezsuiták 1717.-ben a sz. Márton lerombolt temploma helyén fölépitették a Szentháromságról nevezett mostani plébániai templomot, melynek felszentelése 1720.-ban történt.

1754. évi decz. 18.-án a sz. István temploma fedeléről, mely is a nagy hó alatt roskadozni kezdett, napszámosok takaritották le a havat. Egyik közőlök megcsuszván, a magas tetőről lezuhana, csodálatosképen minden baja nélkül. E csodás megmenekülésről tanuskodik csekély tehetséggel rajzolt az a kép, melyet a megmenekült festett, s a mely a plébánia ebédlőjében van felfüggesztve.

A jezsuita atyák, birtokában lévén az összes egyházi javaknak, a sz. István templomra vonatkozólag kegyuri jogokat kezdtek gyakorolni. Ezt a város nem jó néven vette és a nagy Lajostól nyert kegyuri jogok ujból való adományozására, illetve visszaszerzésére lépéseket tett. Különben is Eszterházy Károly gróf, egri püspök, a plébánia vezetése alól a jezsuitákat fel akarta menteni s azért a sz. István templomot 1766. aug. 3.-án Berényi Sándor, esperes kanonok és Vindicsik Pál, fényi plébános, utján átvette a jezsuitáktól, akik a következő évben fel is lettek mentve a plébánia vezetésétől. Első plébános Berényi Sándor lett. 1768. febr. 19.-én Mária Terézia a város régi kegyuri jogait megujitotta. Most az egri püspök buzditani kezdé a várost a templom kijavitására; de mindez már későn volt, mert 1769. augusztus 25.-én délután 6 órakor villámütés lángba boritotta a templomot A tornyot befedték ugyan nem megfelelően, de a templom

[205]

helyrehozására szegény volt a város. A templom déli oldalár vakolatlan téglafallal körülvettek egy helyet, a hol a plébániai islenitiszteleteket végezték.

A jezsuita rend eltörlésével gazdátlanul maradt Szentháromság templomot 1782. szept. 6-án kelt okiratban II. József plébániai templomul átengedé a városnak. A nagy templom köveit pedig kezdték széthordani; a plébániát épitették e kövekből és más házakat. Egy évvel az 1848.—1849,-i szabadságharcz kitörése előtt a szatmári

püspöki hatóság hosszas ellenkezés után beleegyezett a kártokozó romok elhordásába; lőporral vetették szét a falakat Helyét a romoknak 1856. ban sétatérré alakították át.

A megmaradt tornyot s a mellette levő portále-részt, még egy nagy csapás érte 1869. május 4.-én, a midőn este 10 órakor villámcsapás okozta tüz tetőzetét, faszerkezetét, óraművét elpusztitotta s harangjait elolvasztotta.

A nemes város 1896. augusztus 20.-án tartott millenniumi disz közgyülésén elhatározta, hogy az ezer év emlékére helyrehozatja a tornyot, a melyben alól kápolnát rendeztet be. 1898.-ban elkészült teljesen a mintegy 40000 koronát meghaladó javitás, mig a kápolnát 1903. aug. 20 -án adták át rendeltetésének. Ebben az ősrégi toronyban vannak elhelyezve az egyház harangjai, melyek a tüzvész után 1870. április 6.-án szólaltak meg először.

Jelenleg a Szentháromság tiszteletére szentelt plébániai templomon felül van temploma a minorita rendnek sz. Miklós tiszteletére, s van a temetőben sz. Rozália kápolnája, az 1710. évben dühöngő pestis alkalmával tett fogadalom következtében épitve Anyakönyv 1769. évtől kezdve van. — A hivek körében van Élő Rózsafüzér 255 taggal, Mária sz. szive társulatának 159 és Jézus sz. szive társulatának 448 tagja.

Plébánosok voltak 1804. év óta: *Hamulyák János* 1812.-ig, *Linczy Ferencz* 1834. ig, *Csausz Mihály* 1844.-ig, *Szepessy Sámuel* 1848.-ig, *Smoczer Ignácz* (utóbb kanonok) 1868.ig, *Lukács Tivadar* 1882.-ig, *Rátz Pál* 1900. január 21.-ig.

Kegyur: Nagybánya szab. kir. bányaváros.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Helyettes plébános: *Szőke Béla.*

[206]

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*más.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban + 0+ * □ (Feketepatak, Kőbánya és Szilas telepek más plébániákhoz csatolt lakosai számának levonásával.)	4096	3617	17	143	1685	963	9	—
A fiókközségekben								
Alsóujfalu † . .	1	664	—	—	—	8	—	5,45
Feketefalu † . .	2	524	—	—	—	8	—	8,82
Felsőujfalu † . .	2	614	—	—	—	8		7,11
Hidegkút †. . .	1	768	—	—	1	9	1	9,14
Lénárdfalu † . .	—	862	—	—	—	8	—	6,06
Oláhkékes † . .	1	766	21	—	—	9	—	12,34
Szákállasdombó † .	12	907	6	—	2	16	—	10,45
Tőkés † ...	3	922	7	—	—	13	—	10,48

Zazár †	2	1014	—	—	2	16	—	7,50
Összesen	4120	10.558	51	143	1690	1058	10	

1902. évben keresztelés 146, temetés 174, házas esketés 31 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 2197, a fiókközségekben 21 volt.

1804. év óta 1902. végeig a kath. hitre visszatért 218 protestáns és 28 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

9. NAGYSOMKUT, nagyközség.

Nagysomkutnak, az egykori Kővárvidék székhelyének, valamint az alább felsorolt községeknek róm. katholikusai az erdélyi püspökség joghatósága alá, a deési plébániához tartoztak. 1815. évtől fogva az erdélyi püspök delegatiójából e hivek lelki gondozását a nagybányai plébános viseli vala, mignem 1900. évben e gondviselésre külön lelkész (curatus) rendeltetett ki. 1892. évben mindezek a római katholikusok a pápai szentszéknek s az apostoli

[207]

királynak hozzájárulásával mindenkorra a szatmári püspöki megyébe kebeleztettek át; végre ez a curatia 1902. évi ápril 2. án kiadott püspöki okirattal plébániává emeltetett.

A sz. László király tiszteletére szentelt szép templom 1896. évben épült, főleg a megye főpásztorának bőkezü hozzájárulásával.

Az első lelkész *Dunai János* volt, kit 1899.-ben *Veszprémy Sándor* váltott fel.

Anyakönyv 1890. év óta van. A hivek közt van Élő Rózsafüzér 105 taggal.

E plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Plébános: *Veszprémy Sándor.*

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † □	312	1395	19	5	231	582	—
A fiókközségekben :							
Berkeszpataka † . .	—	643	—	—	—	6	8,67
Csolt .†..	11	488	—	—	1	23	4,41
Dánfalu.....	—	190	—	—	—	12	9,75
Durusa †	—	206	—	—	—	4	12,44
Frdőaranyos . . .	1	369	1	—	—	7	10,45
Fehérszék † ...	8	513	8	—	—	17	7,81
Fericse †	—	406	1	—	-	5	13,63
Füred Δ (Szoln. Dob.)	7	100	668	—	—	13	33,5
Gaura †	2	684	—	—	—	27	8,47
Gyökeres	2	644	—	—	4	17	14,21

Hagymáslápos † *	12	919	—	3	247	109	16,47
Hosszufalu † * . .	65	653	7	3	248	12	9,87
Hosszurév † (Szoln. Dob.)	3	302	—	—	5	16	35 —
Hovrilla †	—	317	—	—	—	4	5,47
Jávorfalu † ...	—	157	—	—	1	—	7,7
Jeder †	1	908	—	—	1	45	5,27
Jóháza †	1	707	—	—	—	15	17,5
Karulya †	—	700	—	—	—	31	16

[208]

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Koltókatalin * . . .	14	66	—	—	824	26	16,43
Kisbozinta † . . .	—	385	—	—	—	8	18,56
Kisfentős † ...	3	568	—	—	—	17	7,86
Kiskörtélyes Δ (Szoln. Dob.) . .	—	2	421	—	—	4	13 —
Kisnyires † (Szoln. Dob.)	4	766	—	—	2	25	12 —
Kolczér †	5	411	—	—	5	57	14,27
Kovás †	—	1134	4	—	1	56	12,45
Kővárkölcse † . .	—	553	—	—	—	13	11,48
Kővárremete † . .	4	1098	5	—	2	66	7,58
Lukácsfalu † . . .	20	342	—	—	14	10	11,01
Magosfalu † ...	—	464	—	—	—	41	12,5
Nagyfentős Δ . .	1	73	570	—	1	24	4,49
Nagykörtélyes †	—	893	—	—	—	29	10,09
Nagynyires † .	13	1146	—	—	27	112	11,96
Óbozinta † ...	—	423	16	—	—	18	20,17
Pribékfalva † . . .	14	627	1	—	24	19	15,61
Pusztafentős † . .	—	285	—	—	—	4	6,71
Pusztahidegkut .	11	359	—	—	12	46	11,49
Sárosmagyarberkesz † Δ *	23	76	103	—	292	40	3,58
Somkutpataka Δ	—	41	1131	—	—	9	3,74
Szakállosfalu † .	9	716	6	1	5	35	14,6
Szappanpataka .	—	130	—	—	—	3	8,41
Tölgyes †	3	362	—	—	2	16	9,32
Törökfalu † ...	4	. 752	21	—	4	87	3,49
Varalyu †	2	606	—	—	2	32	16,44
Összesen	555	22,579	2982	12	1955	1742	

1902. évben keresztelés 20, temetés 11, házas, esketés 3 volt.

A lelkészség fennállása, 1890. év óta a kath. hitre visszatért 61 protestáns.

[209]

10. SZINYÉRVÁRALJA, nagyközség.

A szinyérváraljai plébánia keletkezésének ideje ismeretlen; de hogy a 14. század elején már fennállott, azt kétségtelenné teszi a

pápai tized 1334. évre vonatkozó Regestrumában előforduló neve. Az egyházmegye levéltárában levő kézirat tanusága szerént Szinyérváralján az ottani várában lakó Báthory Zsuzsanna, miután elvesztette férjét, Móriczot, Horvátország bánját s gyermekeit, vagyonának nagy részét az Ur házainak épitésére szentelvén, fényes templomot épittete, valamint más hat helyen: Apában, Aranyosmegyesen, Ilobán, Misztótfaluban, Sárközön és Sárközujlakon. Az 1777. évi Canonica Visitatio följegyzi, hogy a szinyérváraljai templom a falaiba vésett évszám szerint 1421. évben épült. Ugyanaz a nagy jótevő a szinyérváraljai egyháznak Kácza, Lánamező és Tőkés nevezetű három pusztát adományozott. A hitujitás következtében beállott villongások, a török s tatár pusztitások s az erdélyi fejedelmektől inditott harczok folyamán nemcsak vagyonát, hanem templomát s hiveit is elveszité a szinyérváraljai plébánia. Azután, hogy Barkóczy Ferencz, egri püspök, 1748. évben megjelenvén püspöki látogatásra e vidéken, meghallgatta a szinyérváraljai kis számu katholikusok panaszát az itteni egykori kath. egyháztól jogtalanul elvett templomra és vagyonra vonatkozólag: megindulának a visszaszerzésre vonatkozó lépések, s végre sikerült is a templomot s a vagyon egy részét visszaszerezni 1753. évben, mikor is a hosszan szünetelt plébánia uj életre éledt.

A szinyérváraljai anyaegyház fiókközségeiből alakult 1800.-évben a sárközi plébánia.

A templom 1848. évi szept. 9.-én az összes egyházi épületekkel együtt elhamvada. 1870. évben hozatott helyre teljesen a szeplőtl. fogant. Szüz tiszteletére szentelt templom és szereltetett föl a Báthory Zsuzsanna adományából való Kácza birtok jövedelmei segedelmével, a melyek szolgálnak általában a hitközségi szükségletek fedezésére.

Anyakönyv 1754. évből kezdve van. Ebben 1817. évről sokan vannak éhen haltaknak bejegyezve, 1803. évi márcz. 3.-án elhaltnak 138 éves Talián Tamás van beirva.

[210.]

A szinyérváraljai róm. kath. templom

[211]

Van a hivek körében Élő Rózsafüzér 75 taggal és Jézus sz. szive társulatának 140 tagja.

Lelkészek voltak 1804. év óta: *Bakay János* 1811.-ig, *Némethy Imre* 1828.-ig, *Bakos András* 1837.-ig, *Haraszthy Pál* 1843.-ig, *Vargha István* általában mások által helyettesitve, 1847.-ig, *Gyöngyösy György* 1859.-ig, *Szemák Pál* 1880.-ig; 1881.-től a mostani plébános.

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

A plébános: *Frank József,* ugocsai főesperes.

	r. k .	*g.k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban †* □	779	2459	*7*	759	634	—
A fiókközségekben :						
Apa † * h. p.....	164	2038	6	736	177	7,21
Iloba, a bányateleppel, † h. p. hol is templom van sz.István kir. tiszt. . .	112	745	—	11	53	6,72 és 11,70
Patóháza † * h. p. . .	9	675	—	398	72	15,32

Sebespatak †	11	541	—	5	17	4,05
Szamostelek †	5	465	—	9	16	6,82
Összesen	1080	6923	13	1918	969	

1902. évben keresztelés 44, temetés 19, házas, esketés 10 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 506, a fiókközségekben 35 volt.

1804. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 92 ev. református.

A nagybányai esp. kerületben a róm. kath. lelkek száma 10.908.

[212]

A kerületbeli segédlelkészek:

Felsőbányán: *Krasznay Zsigmond,*
Horváth György.
Nagybányán: *Pott Adolf,*
Csókás Vidor, a theologia doktora.
Szinyérváralján: *Török Lajos.*

[213]

B.)
A BEREGI FŐESPERESSÉG.*)

Amiképpen Bereg vármegye a 13. század elején Borzsova vármegye nevet viselt, ugy borzsovai kerület neve alatt fordul elő e főesperesség emlitése az okiratokban még 1416. esztendőben is. A pápai tized 1333.—1335. évi egri jegyzéke szerént a mostani beregi főesperesség területén 25 róm. kath. lelkészség virágzott.

A 16. század elején a katholikus egyház a legvirágzóbb korszakát éli vala Bereg vármegyében. Kőböl épült szép templomok hirdeték a 14. 15. század mivelődési fejlődését Bene, Nagybereg, Badaló, Borsova, Déda, Jánosi. B. V. Ardó, Kigyós, Marokpapi, Nagybégány, Muzsaly, Surány, Tarpa, Vári, Kerecseny, Bótrágy, Csaroda, Darócz, Gelényes, Hetye, Nagylónya, Som, Szernye, Vámosatya, Barabás, Kisdobrony, Kaszony, Rákos, Iványi és Szentmiklós községekben.

Általán gót modorban épültek e templomok, a hajdani jólét és virágzás tanui és tanui az épitő, festő, képfaragó müvészet terén előhaladt nemes izlésnek. Most már csak nyomai tünedeznek elő mindennek a mész rétege alól a reformátusok birtokába jutott benei, beregi, daróczi, kigyósi tarpai stb. templomokban. Mert a hitujitás következtében ezen a vidéken a katholikus templomok gazdát cserélvén, diszöket is elvesztették; valamint elpusztalának

*) Az e főesperesség leirásában foglalt történeti adatok forrásai: Bereg vármegye Monográfiája Lehotzky Tivadartól, Munkács multja és jelenje Tabódy Józseftől és egyházmegyénk 1864. évi Schematismusa.

[214]
Bocskay, Bethlen, Thököly és a Rákócziak hatalmaskodása mellett a kathólikus hivők, annyira, hogy 1660. évben egész Bereg vármegyében egyetlen kathólikus pap sem volt.

II. Rákóczy György özvegye, Somlai Báthory Zsófia, fiával, Rákóczy Ferenczczel 1660. évben Munkácson a róm. kath. egyház kebelébe nyiltan visszatért; ennek az alkalmával tartaték egy század óta először ismét kathólikus isteni tisztelet e vármegyében. E bátor fejedelemnőnek erős támogatása mellett gyors megujulásnak indult e vidéken a kathólikusság.

De nem sokáig tarta ez a kedvező helyzet. Ismét rémes idők keletkeztek; az elégületlenek, a bujdosók, a kuruczok isszonyatosságokat vittek végbe vallási fanatizmusban, kiket Kobb, majd 1673.-ban Ampringen Gáspár, a német lovagrend nagymestere s teljhatalmu kormányzó, nagy szigorral fékezett; 1674.-ben a pozsonyi rendkivüli törvényszék eljárása is visszafojtá az ellenfelek kölcsönös kegyetlenkedését. A Thököly lázadása a kathólikus ügyet e vidéken ismét igen elnyomá. II. Rákóczy Ferencz, bár igazságos volt, de protestáns tanácsosai befolyására koronkint hajlama ellen is intézkedett. 1705.-ben e fejedelem Orosz Ádámot, Kazinczy Endrét és Rácz Jánost bizá meg a vallási sérelmek orvoslásával, kik a Báthory Zsofia idejében katholikus részre visszavett templomokat a protestánsoknak adták.

1711. óta a vármegyebeli katholikusok némileg szabadabban mozoghattak; de régebbi erejöket, állásukat nem nyerték vissza. A két évszázad alatt az egykori kathólikus javadalmak és birtokok idegen kezekre kerültek; ma alig lehet nyomaikra akadni.

A protestántizmus keletkezése előtt negyvenre ment a nagy javadalmu kathólikus parokiák száma Bereg vármegyében; száz esztendő előtt, a szatmári püspökség alapitásakor csak négy plébánia volt, a munkácsi 1712. a beregszászi 1715. a mezőkaszonyi 1750. évben éledvén föl, a bárdházi 1773. évben keletkezvén; a mely számhoz az utóbbi század folyamán még négy járult: 1809. évben a felsőschönborni, mely már 1788. óta helyi káplánság volt, továbbá 1810. évben a sáros-oroszi, 1836.-ban a marokpapi és 1863. esztendőben a tövisfalvi plébánia. Mig a plébániák száma a szatmári püspökség megállapitásának egyszáz éve óta megkétszereződött a beregi főesperességben, addig a kathólikus hivek száma

[215]
3785.-ről (1900. végeig) 17.788-ra emelkedvén, szinte megötszöröződött, 370 %-kal gyarapodott.

Főesperes: *Forgách János,* munkácsi plébános, develicsi czim. prépost, a munkácsi áll. főgimnáziumnál püspöki biztos.

Kerületi esperes: *Szalay Sándor,* beregszászi plébános, a kerületbeli népiskolák tanfelügyelője, a beregszászi áll. főgimnáziumnál püspöki biztos.

1. BÁRDHÁZA, kisközség.

Már 1272. évben volt itt plébánia, mely idővel megszünt. 1763.-ban Schönborn Ervin Jenő gróf németországi Kleinberg és Kleinzwedel községekből telepite ide földmivelőket, ennek következtében 1772. esztendőben plébánia jött létre a grófnak javadalmazásából, aminek alapján kegyuri jogot nyert a gróf. A szép nagy templom *1834.* évben épült a kegyur bőkezüségéből, sz. Anna tiszteletére. Anyakönyvek 1773.-tól kezdve vannak. A hivek körében van Élő Rózsafüzér 60 taggal.

A lelkészek 1804. óta: *Valyasek János* 1812.-ig, *Vitkó József* 1816.-ig, *Jandrisics Mátyás* 1824.-ig, *Bodnár Béla* 1831.-ig, *Kőszeghi Imre* 1863.-ig, *Hoffmann Márton* 1874.-ig, *Sprencz Miklós* 1874. évtől.

A kegyur: a főméltós. *Schönborn-Buchhein* grófi család.

A nyelv német és magyar.

Posta és telegraf Munkácson.

Plébános: *Sprencz Miklós,* szentszéki ülnök.

	r.k.	*g.k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban	394	515	-	1	56	-
A fiókközségekben :						
Árdánháza †	5	993	-	-	62	19,61
Beregkövesd † □	-	701	-	-	353	19,84

[216]

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Beregujfalu * □ . .	21	30	—	1032	110	8,93
Bilke † □ ...	47	3004	—	72	955	37,24
Bród † □ ...	1	663	—	—	203	26,04
Cserhalom † . . .	1	611	—	—	49	32,29
Dávid falva † . . .	13	1143	—	5	87	16,48
Drágabártfalva † . .	5	1336	—	*1*	73	13,37
Dubi	143	5	—	8	—	21,53
Falucska † ...	2	451	—	—	98	14,66
Felsőremete . .	25	256	—	3	35	13,01
Fogaras †	26	330	—	—	14	7,62
Fornos * h. p.	23	32	—	591	31	7,53
Gázló	—	330	—	—	112	42-
Hátmeg †	21	1222	4	6	79	17,48
Iloncza † † □ . .	52	2927	—	—	622	30,72
Ilosva † □ . .		1016	5	51	206	26,59
Kisfalud † □ . .	9	958	—	—	226	21,46
Kisalmás † □ . .	22	466	1	11	109	7,92

Kislucska	—	161	—	—	10	11,04
Komlós †	22	428	—	10	112	16
Lukova †	—	771	—	—	96	42,55
Makaria †	2	1011	0	—	53	273
Maszárfalva † . .	4	780	—	—	152	15,91
Medencze † ...	1	617	—	6	21	17,51
Miszticze † † ...	10	1470	— -	3	146	41,09
Nagyalmás † . . .	25	398	—	—	94	11,97
Nagyrosztoka †	3	235	—	3	21	17,51
Nyiresfalva f . . .		524	—	—	19	12,57
Oláhcsertész †	—	583	—	—	104	30,25
Pisztraháza † . . .	2	684	—	—	28	374
Polyánka † □ . .	—	615	—	2	163	26,39
Romocsaháza . . .	2	353	—	—	8	6,94
Sarkad †	2	621	—	1	30	956
Szajkófalva † . . .	—	1486	—	—	125	34,87
Szobatin	2	173	—	—	29	22,50
Tőkésdeskófalva †	44	758	—	2	55	23,44
Összesen	966	28.627	12	1814	4836	

[217]

Az 1902. évben keresztelés 36, temetés 16, házas. esketés 6 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 236, a fiókközségekben 56 vala.

2. BEREGSZÁSZ, rendez, tanácsu város.

Beregszász hajdan Lampertháza nevet viselt; első lakói szászok valának, kik amint az ország keleti részének több vidékére, II. Géza király alatt jöttek ide. A tatárok elpusztiták a várost és környékét. IV. Béla 1247.-ben kelt királyi levelében megerősiti a város kiváltságait, és rendeli, hogy a gabona- és bortizedet maguk választotta papjuknak fizessék, minden 50 ház után még egy márkát is fizetve, továbbá, hogy egyházuk az esztergomi érsekséghez tartozzék. A kiváltságos plébániák névjegyzékében Pázmány Péternél is emlitve van a beregszászi. (Péterffy Sacra Conc. Regni Hung. II. pag. 268.)

1364.-ben Erzsébet királyné itteni udvari káplánja János.[1]) 1365.-ben kelt királyi levélben „plebanus de Luprechtszasza et capellanus noster spiritualis",[2]) 1391.-ben Mária királyné udvari káplánja, András,[3]) 1393.-ban királyi megbízott vala a benedikei határjárásnál. 1433.-ban IV. Jenő pápa megerősíti az egyház választott papjául Gáspárffy Istvánt 4) ez okiratban a plébánia még az .esztergomi érsekséghez tartozóul szerepel.

1504.-ben lelkész volt náthafalusi Csontos János [5]).

1519.-ben Szalaházy Tamás plébános az apostoli szentszék jegyzője és II. Lajos magyar király titkára volt; az ő kérelmére X. Leo pápa a plébániát Archipresbyteratusi méltóságra emelte; a plébános Archipresbyter czimet kapott, hogy főpásztori jelvényeket viselhessen

és az isteni tiszteletek alkalmával főpásztori áldást adhasson. Az adományozó okiratban (mely a szatmári Schematismus 1864. évi folyamában teljesen van közölve) a beregszászi plébánia már az egri püspökséghez tartozó.

1) Leleszi lev. ardói határjárás, [2]) U. 0. Prot. A. A. I. 12. sz [3]) U. O. [4]) Tudom, gyüjt. 1834. II. 72. [5]) Lelesz 34. sz.

[218]

A nagy javadalma beregszászi lelkész köteles vala mindegyik száz forint jövedelem után két-két lovast állitani ki háboru esetén. Bédy György plébános 1564. évben I. Ferdinántól csanádi püspöknek neveztetek ki, de székét nem foglalhatá el.

Altarisiák létezése is tanusága a beregszászi katholikusság egykori fényes és hatalmas életének. Mikor keletkeztek Beregszászban az altaristák, nem eléggé bizonyos; a 14. században már léteztek. 1544. évben Mihály mester, a sz. Mihály-oltár rektora és két más oltár dekánja, megjelenek a leleszi konvent előtt Máté pappal, ki a Dorottya-oltár rektora és az altaristák seniora volt, ott az altaristák nevében kijelenté, hogy Erzsébet, Károly király özvegye, Nagy Lajos anyja, hajdan adomány- és kiváltságlevelet adott a beregszászi altaristáknak, mely a közbejött zavaros időkben elveszett, s igy most De Revelles Balduin, veszprémi prépost, bécsi kanonok és beregszászi archipresbyter nem hallgatva az altaristák szóbeli állításaira, őket jogaikban és javadalmaikban háborgatja; azért az altaristák megbizásából örök emlékezet okáért feljegyezteti, hogy ő és Máté altarista, aztán Hellei János. Komiathy Péter, szelmenczi pap, Gecsey György és más elhunyt altaristák, saját szemeikkel látták, és kezeikkel érintették és olvasták volt Erzsébet adománylevelét, melynek tartalma szerint a végrendelet nélkűl elhunyt altarista javait csak az altaristák örököljék, más abból ne foglalhasson; hasonló jog illeti a többi beregszászi papokat is; továbbá, hogy az altaristák a királyné erdeiben faizási hasznot élvezhessenek a hatóság engedelme nélkül, szabad legeltetésök legyen; a ki birtokukban háboritaná, 500 ft. birságot fizessen Prot. dom. par. Beregsz. 5. p.

Altarista Beregszázban a 15. század elején, Zsigmond király idejében, nyolcz vala: 1. sz. Miklós püspök, 2. sz. Erzsébetnek Nagy Lajos király anyjától alapitott altaristája, 3. a B**.** Sz. Mária, 4. sz. Dorottya, 5. sz. Jakab, 6. sz. Kozma és Demjén, 7. sz. Mihály arkangyal és 8. ker. sz. János altaristája. Mindegyiknek külön telke, szőlője s egyéb dus javadalma vala. Később az altaristák száma huszonnégyre emelkedék.

Az altaristák javait szétszedte a protestantizmus, a mely dühét leginkább a papi birtok ellen forditá. Petrovics Péter, később

[219]

Schwendi Lázár, császári hadvezér, Rákóczy György szétdarabolta-e javakat; részint egyeseknek adák, részint a többi egyházi vagyonnal együtt beleolvadt a kamara kezelése idején a Rákóczy-uradalomba.

Szerzetes-házak is valának Beregszászban a hitujitás előtti időben.

A sz. Ferencz-rendiek a 14. század végén már müködének Beregszászban, a 15. század folyamán virágzó vala a házuk. Zárdájokat vagyonukkal együtt 1567. évben elfoglalá Dalnoki Székely Antal fegyveres hatalommal; mindemellet tovább is erősen küzdöttek az uj vallás terjesztése ellen. Egykori zárdájoknak s a hozzá csatolt templomnak alapját fölfedék 1882. évben a református régi paplak helyén, mikor a nagy tüzvész után a városi nagy bazárt épitették. — A sz. Domonkos rendjebeliek a 14. században nyerének letelepedést Beregszászban Erzsébet királyné alapitásából. II. Ulászló megerősité ezt a szerzetet kigyósi birtokában, kötelezve arra, hogy Anna nevü hitvesének emlékezetére mindegyik kedden misézzenek sz. Anna tiszteletére. Ugyanez ulászlói oklevél értelmében az ujvárosi és pap *utczai* lakosok robotolni és adózni tartoztak a szerzetnek. Birtokolja vala ez a szerzetesház, a Ferencz-rendiek házával közösen, az okrai prépostságot is, a melynek romjai Olcsva-apáti mellett látszanak. Kolostoruk 1568. évben már nem létezett, elfoglalá azt a fennebb emlitett Székely Antal a ferenczrendiekével együtt. 1573. évben mind a két kolostort tartozékaival együtt Ferdinánd király Melegh Boldizsár, leleszi prépost és csanádi választott püspöknek adományozá, a két kolostor visszaállitásaig tartó birtoklással. A domonkos-rendiek kérelmezek is 1741. évben a kor-mánytól eme birtokuk visszaadását, de sikeretlenül. — Pálosok kolostora is vala egykoron Beregszászban a város délkeleti részén; 1573. évben már megszünt. Azon a helyen, ahol áll most a róm. kath. lelkészi ház, a 16. század közepeig kicsi kolostoruk vala domonkos-rendi apáczáknak; ezeknek 1366.-ban alapitványi birtokuk volt Kigyóson és Beregszászban. Alsóremete fiókközség délkeleti szélén romjai láthatók pálosok kolostorának, kiket 1329.-ben Erzsébet királyné telepitett oda. E kolostor templomából való harang van a kigyósi reformátusok birtokában, ezzel a felirattal: Sancte Paule, ora pro nobis.

[220]

A hitujitók e vidéken korán megerősödött hatalma az ősi hit teljes megsemmisitésére törekedve, nem ismer vala határt a kathólikusság irtásában. 1565.-ben elvevék a protestánsok a templommal együtt a kath. pap házát is.

1567.-ben Schwendi Lázár, császári hadvezér, önhatalmulag elfoglalá azt is, amit elődе, Petrovics Péter 1552. körül a kathólikus vagyonból meghagyott. Eltörlé a papnak járó tizedet; később a tized helyett 200 kereszt életet és 16 hordóbort utalványozott a; lelkész számára, de a beállott zavarokban ez a protestans papok kezébe jutott.

Másfél század nehéz küzdelme folyt le, mikor a plébános az egykori fényes javadalom romjainak birtokához jutott. Báthory Zsófia védelme alatt ideiglenesen kezdett müködni a kath. pap; lakhelyül az uradalmi udvarházon felül eső második házat kapta a Mindszent-

utczában. 1689.-ben Kolonics Lipót, a Rákóczy árváinak gyámja, Mátyás Mihályt helyezé be rendes lelkésznek, fenntartására néhány régi altarista javadalmat rendelve ki, a melyeket a protestánsok elfoglaltak volt.

1711.-ben a harczi zajt béke válta fel; a munkácsi uradalom, melybe a kathólikus egyházi birtokok nagyrésze beleolvadt volt, Rákóczytól elkoboztatván, a szepesi kamara igazgatása alá került. 1715.ben ez az igazgatóság Bokros Ferencz munkácsi lelkészt nevezé ki beregszászi plébánosnak. A közönség eleinte megakadályozd a lelkészt állása elfoglalásában, végre Szentiványi László kamaraelnök rendeletére, beengedék. A plébános tulajdonába viszszajött a lelkészt illető terménytized, két altaristai telek, melyeken idáig a ref. papok laktak; ezek egyike a sz. Jakab, másika a sz. Mihály altaristájáé vala a 15. században. Visszanyerte továbbá az uradalmi malom féljövedelmének negyedét; Búcsuban 1752. évben Eötvös Sándor és özvegy Vitkay Krisztina visszaadák a lelkészi telket tartozékaival együtt. A mostani plébániai házat a Schönborn grófi család 1747. évben rendelé ki. Ebbe először Gyarmathy György, plébános, költözék be.

1753. febr. 11 .-én Hoffner Ignácz lelkész és az uradalom egyesség utján rendezték a termény, bortized és malom váltságát, 520 ftban állapitva meg az uradalmi pénztárból járó évi váltságdijat. Ezt az egyességet megerősité Barkóczi Ferencz, egri püspök.

[221]

A lelkészek sora 1804. évtől: *Jandrisics János,* 1809.-től *Schmoczer János,* 1814, *Michna János,* 1837. *Ekker Ferencz,* 1846. *Grynaeus Alajos,* később egyetemi tanár, 1851. *Ruzsák Lajos,* 1863. *Pasqual Antal,* 1878. *Forgách János,* 1891. *Turcsányi János,* 1896. *Szalay Sándor.*

Templom már a 13. században létezett Beregszászban, mert 1247.-ben Béla király az esztergomi érsekséghez kiváltságos viszonyba helyezi a plébániát.

A 14. században Erzsébet királyné udvart tart vala itten, és ő alapitá az egyik altariát. Az ujra épitett mostani templom, felirása szerint, 1418.-ban épült. Mellette áll vala góth stilü egy kápolna, mely a sz. Mihály-altariához tartozott; ezt 1846.-ban hordták el, mikor a régi templom ujra épült.

A 16. században Mária királyné gondozásából a templomot megujitották; a szentély déli ablakán kő szalagra van vésve 1518; a déli diszes kapu közepén 1522. évszám. E korból e templomon levő kőfaragás szépsége mutatja, mily magas fokon állott e vidéken akkor az épitő müvészet és templomi műizlés. II. Rákóczy Györgynek a lengyel koronáért való próbálkozása nagy megtorlást hozott e vidékre. A beregszászi plébánia története emigy szól erről: Rákóczy nagy rátörő szándékában seregével megtámadá Lengyelországot, a lengyelek visszaverek és Lubomirszky G. vezér alatt: Magyarországba törvén, Bereg, Ugocsa, Szatmár vármegyéket kegyetlenűl elpusztiták,

tüzzel-vassal öldökölve mindenfelé. Ez alkalommal junius 17.-én, vasárnap, midőn Beregszász lakói az isteni tiszteleten voltak, a templom keritésében az ellenséges sereg valamennyit leölte, a fényes templomot felgyujtván annyira lerombolta, hogy csak a négyszögü kövekből épült részek maradtak meg romokul, melyekre a lengyel vezér örök emlékezetre ezt a verset irata:

Vicem pro vice reddo tibi, care vicine.

Báthory Zsófia, a buzgó fejedelemnő a puszta falakat befedeté; de már 1686. junius 8.-án a munkácsi vár kurucz őrsége Radics András alatt, hogy a templom kőkerítése megett tanyázó császári katonákat kizavarja, felgyujtá a Mihály-kápolnát, melytől a nagytemplom is lángba borult. 1686. évtől 1837.-ig áll vala romban a templom. 1753.-ban Hoffner Ignácz lelkész a templom tornyát kiigazitá

[222]

és befedé alacson, négyszögü fedéllel, hová a régi érczből készült három harangot elhelyezte.

1829.-ben készite a Schönborn gróf uradalma a templom helyreállitására tervet, melyet Turner András, ungvári épitő mester, rajzolt. Stil nélküli falusi templomot kezdtek épiteni. E terv helyett Tischler Albin beregszászi segédlelkész ujabbat rajzolt, melyet a kegyur és Hám püspök kivitelre elfogadtak. 48 ezer rénus forintba került a kiépités. A kegyur 3000 ftot adott, a vármegye az igás erőt és a kézi munkát, a többi pénzt a szent emlékű püspök adta. 1839. november. 15. helyezék el az alapkövet nagy ünepléssel a toronytól a második oszlop alá, Ekker Ferencz plébánossága alatt. A vármegye részéről Bay Ferencz alispán és Hadady Samu várnagy nagy tevékenységet fejtének ki az épités körül. Borrer vezeté az épitést, Vurer volt a kőfaragó, Jandrisics Antal és Karácsony Ignácz a gondnokok.

1846.-ban november 1.-én Hám János püspök fölszentelé a szép templomot; Linczy József nagyprépost, Obermayer András és Biró László kanonokok segédkezének, Wagner Antal, theologiai tanár, volt a szónok, a plébános Grynaeus Alajos. A templom gót stilban van tartva, 3—3 oszlop három hajóra osztja domszerüen. A hajó 18,46 mtr hosszu, 18 széles, 13 magas, a szentély 20,65 mtr. h. 8,55 sz. és 11. m. magas.

A templom a sz. kereszt felmagasztalásának tiszteletére van szentelve, (a régi titulus mindszent vala). Kápolna van a közkórházban páli sz. Vinczének és az irg. r. nének házában sz. Annának a tiszteletére. Anyakönyv 1723. óta van. Van a hivek körében Élő Rózsafüzér 225 taggal és Jézus sz. szive társulatának számos tagja.

A kegyur: a főméltós. *Schönborn Buchheim* grófi család.

A nyelv magyar.

Pósta és telegráf helyben.

Plébános: *Szalay Sándor,* kerül, esperes.

[223]

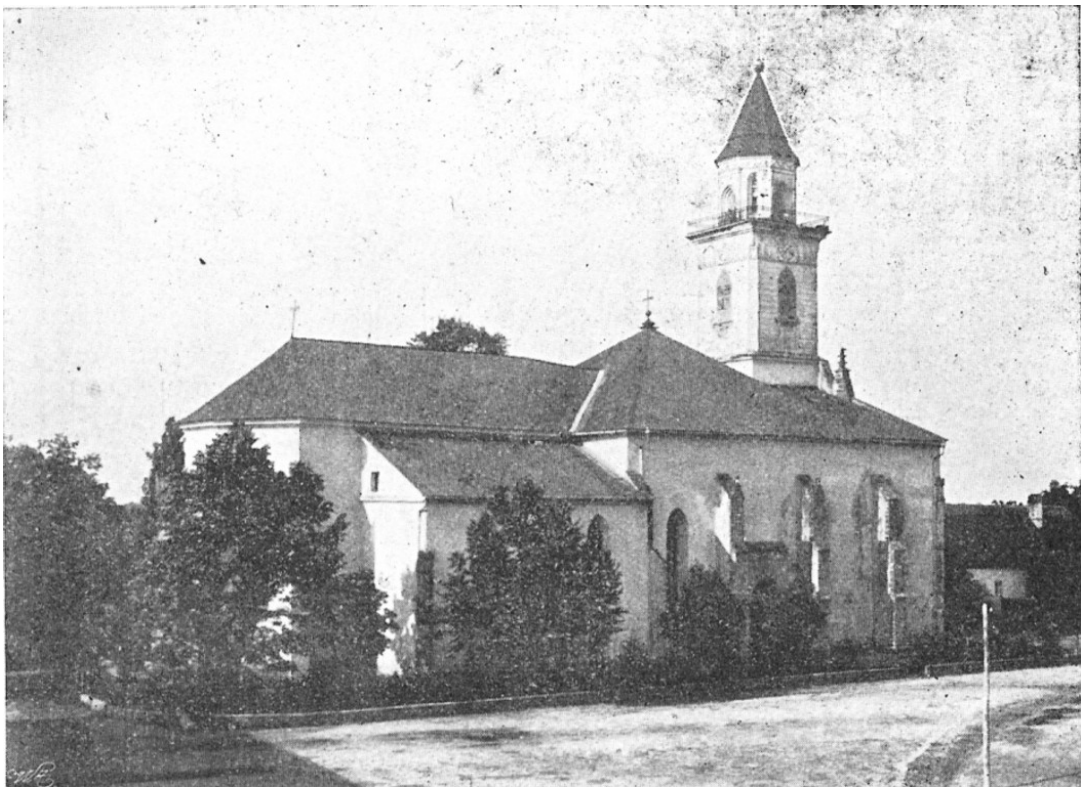

A beregszászi róm. kath. templom

[224]

	r. k.	*g.k.*	*g. kel.*	ág. ev.	*ev. ref.*	*izr.*	*m. v.*	*távols. kilóm.*
Az anyaegyházban † □	2163	1289	6	37	3341	2770	23	—
A fiókközségekben								
Alsóremete †	—	377	-	—	—	24	-	16,51.
Asztély * . .	43	15	-	—	351	21	-	5,-85
Badaló * □ h. p.	8	18	-	1	958	70	-	12,46
Balazsér † * □	22	270	-	-	245	80	-	7,29
Beregszászvégardó sz. Imre kápolnája	129	161	-	1	285	60	-	3 ,36
Borzsova * □ h. p.	21	30	-	—	1032	110	-	11,39
Búcsu * h. p. lourd. sz. Mária templom.	194	84	-	2	240	22	-	2,75
Csoma † . .	39	352	-	—	94	49	-	8,94
Déda *h.p. .	73	303	-	1	463	73	-	6,64
Gát * ...	61	454	11	15	1039	122	-	12,82
Gecse * . .	114	48	-	—	161	32	-	9,19
Halábor *	12	25	-	—	459	8	-	5,08
Homok †	14	245	-	—	9	16	-	8,35

Kigyós * h. p.	38	11	-	-	328	10	-	5,07
Kisbégány *	59	51	-	—	610	20	-	12,39
Kovászó †	14	575	-	—	23	52	-	16,98
Macsola *	108	56	-	—	217	58	-	6,56
Makkosjánosi †*h. p.	38	767	-	—	238	28	-	5,80
Nagybereg * □ h. p.	47	91	8	—	1676	155	--	8,83
Nagybégány * h. p.	181	370	-	1	522	60	-	8,33
Nagymuzsaly * □h. p.	236	318	-	3	572	199	-	7,88
Összesen 3614		5913	25	61	12.863	4039	23	

1902. évben keresztel; s 164, temetés 107, házas. esketés 30 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 629, a mostani fiókközségekben 300 vala.

[225]

1865. év óta 1902. év végeig a kath. hitre tért 142 ev. református és 10 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

3. FELSŐSCHÖNBORN, kisközség.

A 14. században Oláh-Kerepecz vala e községnek neve. 1730. évben Schönborn Ervin gróf Németországból *telepite* ide lakosokat. A hitközség Munkács filiája vala. 1788. évben a fa templomka helyére a mostani tágas kő templom felépült Nagyboldogasszony tiszteletére, egyszersmind a lelkészi lak a vallás-alapból. Ettől fogva helyi káplánsággá lett, mignem 1807. évben plébániává emeltetett. Anyakönyv 1788. évtől fogva van. A hivek körében van Jézus sz. szive társulatának 80 tagja.

A lelkészek sora 1807.-től: *Nagy Pál, Majerhold Antal,* utóbb kanonok, *Jászay Mihály, Bodnár Béla, Jandrisics Mátyás, Ruzsák Lajos, Christ Ferencz, Komka Gyula.*

A kegyur: a főméit. *Schönborn-Buchheim* grófi család.

A nyelv német és magyar.

Posta és telegraf Munkácson.

A plébános: *Komka Gyula.*

	r. k.	g.k.	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban	326	78	—	4	11	—
A fiókközségekben:						
Bábakut †	30	857	—	—	37	14,50
Berezinka	88	9	—	—	3	3
Bukovinka † . . .	17	399	—	—	44	5,30
Feketepatak † . . .	—	430	—	—	32	21,70
Gálfalva.....	15	47	—	—	5	19
Iváskófalva . . .	4	306	—	—	11	24,40

Kisábránka † . . .	—	168	3	-	6	21,50
Krajnamartinka †	—	384	—	—	14	23,80
Kustánfalva † . .	36	413	-	1	12	4

[226]

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Leányfalva † a B. Sz.Mária templ.	177	470	—	—	15	6
Léczfalva † ...	6	549	—	—	12	18,30
Nagyábránka † . .	—	388	—	—	36	23
Németkucsova sz. Vendel templ.	272	24	—	—	3	7
Ormód †	7	487	—	—	24	20,80
Papfalva †	1	359	—	—	16	16,50
Repede † □ ...	2	353	—	-	8	12
Sztánfalva † . . .	4	723	—	3	21	12-
Zsófiafalva Sz. István kir. templ.	305	40	—	1	16	10-
Összesen	1290	6484	3	9	326	

Az 1902. évben keresztelés 53, temetés 38, házas, esketés 12 volt.

A plébánia alapitásakor, 1807. évben, a rom. kath. lelkek száma az anyaegyházban 238, a fiókközségekben 267 vala.

MÁROKPAPI.

Márokban már a 13. században volt plébánia; temploma szerit Anna tiszteletére épült a 14. században, csucsives stilben. A hitujitás idején a protestánsok elfoglalák, és azóta használják. Falain kivülbelül festések és gót felirások voltak. 1775.-ben bevakolták és bemeszelték. A szomszéd Papi nevét a tarpai papoktól kapta, kik azt, mikor a pálosok ott székeltek, mint szomszédos helyet birták.

1796.-ban Bessenyei György, beregi alispán, buzgó kathólikus, Varannó vidékéről kathólikus tót lakosokat telepitett. Ezek a hivek a szomszédos surányiakkal egyesülve, 1810. évben felajánlott járulékok fejében megszerzek maguknak azt, hogy az anyaegyházból, Beregszászból harmadik vasárnaponkint segédlelkész járt ki hozzájok istenitiszteletet tartani, templom hiányában, jó ideig

[227]

a Vitkay kuria egyik termében. 1814.-ben az egyesült buzgó hivek fából s vályogból templomot épitének. A templom, iskola és plébánia helyét Bessenyei György adományozá.

1836.-ban önálló plébánia lett Márok.

1884.-ben a régi templom mellett Schlauch Lőrincz, szatmári püspök adományából épüle föl az uj templom a boldogságos Szüz nevére szentelve.

A plébániához tartozó földeket Bessenyei György 1819.-ben adományozá; 1850. ben Vitkay Lajosné ezt az adományt megpótolá.

Az uj iskolaház 1886.-ban épült, szintén Schlauch Lőrincz püspök adományából.

Surány fiókközségben 1844. esztendőben Farkas Zsigmond, birtokos, adományoza iskolának s templomnak való helyet; ezen aztán Hám János, sz. eml. püspök adományából kápolnául is használt iskola épült, 1880.-ban kibővitve. 1892. évben a mostani főpásztor adományából, a buzgó hivek 1000 frtnyi, valamint kézi munka és fuvarbeli hozzájárulásával csinos templom épült.

Mezőtarpa fiókközségben egykor a templomos, később a János-lovagrend birtokol vala. 1353. év táján pálosok kolostora keletkezék itten, de a 16. század közepén már nem álla fenn; nyomai látszanak ma is a városon kivül.

A plébániai anyakönyvek 1836.-tól kezdve vezettetnek. A hivek körében fennáll az örök engesztelő sz. áldozás szövetsége 31 taggal, az Élő Rózsafüzér 115 taggal, Jézus sz. szive társulatának 87 tagja van, Surányban Élő Rózsafüzér 105 taggal.

A lelkészek sorozata: 1836.-tól *Gábor György,* 1839.-től *Langer István,* 1841.-től *Gyurits Samu,* 1843.-tól *Orosz Ferencz,* 1850.-től *Chrenkó Lipót,* 1863.-tól *Torjay József,* 1880.-től *Hoffmann Márton,* 1890.-től *Erdőssy Ervin,* 1896.-tól *Miller János.*

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta Beregsurányban, telegraf Beregszászban.

Hely. plébános: *Miller János,* esp. kerületi jegyző.

[228]

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban, Márokban és Márokpapiban * ...	424	38	-	464	35	
A fiókközségekben:						
Csaroda * h. p. . .	50	42	—	700	119	5,31
Darócz † * h. p.	135	327	1	538	44	6,95
Fejércse *	21	9	—	220	21	6,40
Gulács *	42	25	—	1271	105	8,27
Hete *.....	53	37	—	398	59	4,80
Mezőtarpa * □ h. p.	64	16	2	3191	168	5,39
Surány * h. p. sz. József templ.	461	118	4	265	70	4,02
Tákos *	40	12	—	708	66	7,64
Tivadar * h. p.	14	1		332	7	10,36
Összesen	1304	625	7	8087	694	

Az 1902. évben keresztelés 59, temetés 37, házass. esketés 16 vala.

E plébániában alapitásakor, 1836.-ban, a rom. kath. lelkek száma az anyaegyházban 357, a fiókközségekben 323 vala.

1851. évtől 1902. év végeig a kath. hitre tért 40 ev. református.

8 MEZÖKASZONY, kisközség.

Hagyomány szerént azon a helyen, hol most Mezőkaszony. áll, a hajdan korban kápolna épült, sz. Katalin tiszteletére; az e körül lassankint letelepülők adtak létet Mezőkaszonynak, melyben már sz. László király épittetett volna templomot. Az bizonyos a pápai tized 1333. évi egri lajstromából, hogy akkor Kaszonyban már virágzó plébánia volt. A hitujitás mindjárt kezdetben, mikép általában a felső Tisza vidékén, Kaszonyban is elhatalmasodék.

[229]

A protestánsok már 1552. évben elfoglalák az ősi kath. templomot, mikor is a katholikusok e templomnak nagy kincsét, szent Katalin drága gyöngyökkel ékesített szobrát, hogy tiszteletlenségtől s megsemmisitéstől megmentsék, a karzat alatt földbe rejtették. A reformátusok 1766.-ban az elfoglalt ősi romladozó templomot kivül-belül megujittoták, mikor iselőbbi csucsives alakját a templom egészen elvesztette. Mezőkaszony község lakosai legnagyobb része csakhamar elfogadá az uj tant, ugy hogy katholikus plébánia a községben két századon át szünetelt, mig végre az isteni Gondviselés ugy vezette a dolgok folyását, hogy a még hitéhez hű, de teljesen szétszórt nyájnak, Komáromi János, egri őrkanonok áldozatkészsége lelki pásztort adott. Ő ugyanis miután külömböző helyeken több uj templomot épittetett s gazdagon ellátott, másokat pedig megujittatott: meglevő vagyonát átadá Károlyi Ferencz grófnak avégből, hogy kamatjából három plébánia alapittassék: Kaszonyban (Bereg m.) Porcsalmán és Gyarmaton (Szatmár m.) s hogy ezen plébániák lelkészeinek egyenkint az emlitett gróf s utódai évenkint 200 rajnai forintot fizessenek ugy, hogy 50 frt. ebből a tanitóé, 150 frt. pedig a plébánosé legyen, avval a kötelezettséggel, hogy az alapitóért évenkint 72 szent mise végeztessék.

Első plébános lett Zaáry László, aki 1750. augusztus 20.-án Schőnherr József, beregi alesperes és munkácsi plébános által be-iktattatott. Ez időben a mezőkaszonyi plébánia hivei 40 fiókegyházban voltak szétszórva ugy, hogy azoknak összetartása s lelki gondozása szokatlan munkájába került a lelkipásztornak. Az itteni hivek nagyobb részének ez időtájt lakása nem volt állandó; innen magyarázható az, hogy számuk egyszer nagyobb, másszor kisebb volt. A későbbi években, a 18-ik század vége felé mindinkább nőtt a katholikus hivek száma, a reformátusok sürü visszatérése utján is.

Azonban Zaáry Mihály, mező-kaszonyi plébános, 1750. évben templom és plébánialak számára helyhez teljességgel nem bira jutni. Vásárosnaményi Eötvös Sándor látva ezt a helyzetet, felajánlá egyidőre saját kuriáját Isten házául és a plébánosnak lakóhelyül. A plébános, Eötvös Sándor és a kerületi esperes egyesült fáradozására Bereg vármegye 1751. évben Mezőkaszonyban katholikus. templom,

plébánia és tanitói lak részére kirendelte azt a helyet, hol ma is állnak. A lelkes plébános ezután mindenfelől összegyüjtögetett

[230]
segedelemből, a hivek hozzájárulásával 1754. évi őszre a szerény templomot és a plébániaházat fölépité.

1832. évi junius 3.-án tett hivatalos egyházi látogatásakor Hám János, sz. eml, püspök elhatározá, hogy az Isten segedelmével s a jótevők hozzájárulásával Mezőkaszonyban megfelelőbb templomot épittet.

Ehhez az építéshez köveket a bégányi hegyről Barkaszó fiókközségbeli hivek szállitanak dicséretes áldozattal; s a templom gyorsan fölépüle sz. István király tiszteletére.

1880.-ban az Erdélyi Elek plébános alatt gyüjtött pénzen a templom eleje, hogy vizmosások ellen védett legyen, hatalmas kő-bástyával láttatott el. 1899.-ben a plébániaház fedetett bádoggal, 1901. évben a templom fedetett be horgonyzott lemezzel a mostani megyés püspök ur kegyességéből.

Anyakönyv 1750. évtől fogva van. A hivek közt van Élő Rózsafüzér 75 taggal.

A lelkészek sora 1804. évtől: *Horti Imre, Horváth Konstantin. Nagy Pál, Gorove Antal, Csorba József* 1821.—1855., *Buday Károly, Márton Alajos, Badzey György, Erdélyi Elek* 1864.—1881., *Kováts Lajos, Tarnóczy Miklós, Biró Kálmán, Barton István* 1901.-től.

E plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Pósta és telegraf helyben.

Hely. plébános: *Barton István.*

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*m. v.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * □	307	126	-	2	1183	440	-	-
A fiókközségekben:								
Barabás * □ h. p. . .	102	44	-	2	1144	93	-	4
Barkaszó * □	64	104	-	-	821	153	4	13,3
Bátyú *	85	103	-	11	971	142	-	13,3
Bótrágy *	156	105	4	-	1061	77	-	7,6
Csonkapapi *	35	29	-	1	833	44	-	3,8
Belénes * h.p.	28	36	-	-	724	71	-	7,6

[231]

	r. *k.*	g. k.	*g. kel.*	*ág. ev*	*ev. ref.*	*izr.*	*m. v.*	*távols. kilom.*
Gorond † . . .	45	1231	—	1	70	58	—	22
Harangláb * . .	22	2	—	—	319	23	—	11,4
Hetyen * h. p. .	28	21	—	—	653	29	—	57

Kisgút * . . .	47	38	—	—	278	29	—	12,3
Kislónya * □	57	18	—	—	573	25	—	20,9
Mátyus * . .	57	42	—	—	457	16	—	19
Nagygút * . .	25	55	—	—	411	8	—	13,3
Nagylónya * h. p.	281	175	—	—	1137	78	—	19
Rafajnaujfalu * .	6	8	—	2	607	44	—	95
Som * h. p.	111	125	—	2	898	62	—	3,8
Szernye * h. p. .	52	48	—	—	978	114	1	15,2
Vámosatya * □ h. p.	104	33	1	5	816	100		85
Zápszony * □	42	24	—	1	584	73		3,8
Összesen	1654	2367	5	27	14.520	1679	5	

1902. évben keresztelés 89, temetés 63, házas, esketés 6 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 56, a fiókközségekben 56 vala.

1851. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 57 ev. református, és 2 izraelita vette fel a sz. keresztséget.

6. MUNKÁCS, rendez, tanácsu város.

Munkácsot IV. Béla idejében, 1241. évben, a tatárok elpusztiták; az előbbi lakosok helyére külföldiek településének le; azután Munkács ismét fejlődésnek indult. Lelkésze régtől vala. A pápai tized 1334. évi lajstromában helyet foglal István, munkácsi lelkész. Nagy Lajos, Erzsébet s Mária királynék a hitéletre e vidéken sokat tettek. Erzsébet királyné 1329.-ben pálos remeték kolostorát alapitá a mostani Pálhegy északnyugoti sarkán. A tekintélyessé fejlődött plébániai községre korán támada rá a hitujitás nagy erővel. Petrovics Péter, földesur és a vár ura, vala a hitujitás hatalmas

[232]

terjesztője. 1551.-ben az elfoglalt róm. kath. templomban Kálmáncsehi Sánta Márton, az egykori gyulafehérvári kanonok, mint rendes lelkész, a Kálvin tanát hirdeti Luther tanitása helyett, a képeket nagy hévvel támadva meg és pusztitva. Bocskay Isván, Bethlen Gábor és a Rákóczyak alatt az uj hit Munkácson további virágzásnak indult; két gazdagon javadalmazott hitszónok és káp-lányok müködnek vala itt és a várban; Lorántffy Zsuzsanna nagy javadalmakban részesité őket. Egy századnál tovább vala a reformátusok kezén a róm. kath. templom és lelkészi javadalom. 1660. után Báthory Zsófia a templomot, paplakot és iskolát visszaadá a kathólikusoknak. Munkácsra barátokat hozott be, a „fehér házban" adott lakást nekik. „Fehér ház kegyelmes asszonyunk kuriája, paterek laknak benne." A fejedelemnő gyóntatója, pater Kis jezsuita Teremi István ref. papot elüzé és hiveit elszéleszté, s a vármegye beavatkozását fegyveres erővel meghiusitá. 1682.-ben Thököly Imre nőül vevén a kath. Zrínyi Ilonát, eleintén kiméletes vala Krucsai pater iránt; de később ismét behelyezé a ref. papokat, hagyomány szerént saját hintaján maga hozva vissza a paplakba Teremi Istvánt és a javadalmat megosztva a ref. és kath. papok közt.

Thököly fölkelésének leverése után a reformátusok elveszték a templomot, paplakot és a javadalmazás nagy részét. Schau Miksa lelkész lett parokusnak behelyezve. Kolomics Lipót kardinalisnak, a Rákóczy birtok gondnokának rendeletére az elvett papi tizedet a kath. pap visszakapta, ugy a lelkészlakot is. A II. Rákóczy Ferenc szabadságharcza idején az 1705. évben tartott szécsényi gyülésen a rendek elhatározák, hogy a templomot a kathólikusok birják, de a templomhoz és a parokiához tartozó jövedelem a reformátusoké legyen. Az egyik parókiát, iskolát és az ispotályt is a protestánsok kapták. 1712.-ben kezdte Bokros Ferencz az anyakönyvek vezetését. 1726. VI. Károly császár és király Schőnborn Lothár Ferencz gróf, mainczi érseknek adományozá a szentmiklósi uradalmat és a munkácsit, a vár kivételével. 1735.-ben a Schőnborn család Ferencz rendű kolostort szándékozott alapitani. A mostani lelkészlakot 1777. évben épitteté a grófi kegyuraság.

Ez a plébánia a mult század közepéig szokatlanul nagy területet ölelt fel, és fiókközségekül az egyházmegye 1851. Schematismusában 144 van felsorolva. Most is, miután fiókközségeiből

A munkácsi róm. kath. régi templom.

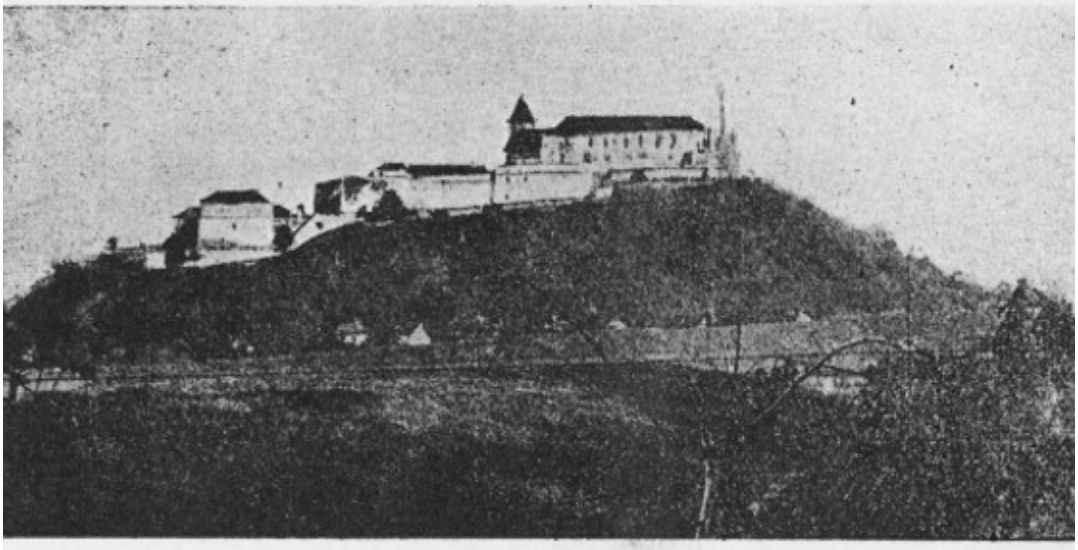

A munkácsi vár.

[233]
1863.-ban felállittatott a tövisfalvi plébánia, még 64 fiókközsége van 4172 lélekkel.

A plébánosok sora 1804. év óta: *Bárdossy József,* 1817.-től *Laurencsik József,* 1834.-től *Rudolff Pál,* utóbb kanonok, 1860. *Dessewffy Manó,* utóbb kanonok, 1863. *Ruzsák Lajos.* 1878. *Pasqual Antal,* 1890.-től *Forgách János.* Anyakönyv van 1712.-től kezdve.

A munkácsi templom ősrégi. Erzsébet királyné 1376. évben Beregszászon kelt levelében megengedi, hogy Munkács szent Márton püsköknek, a templom védőszentjének, képét czimerül pecsétre, metszhesse. Nagyon valószinü ehhez képest, hogy a mostani templom amaz időben már megvolt. Ez a templom, mint azt szép szentélye s több része tanusitja, eredetileg egészben gót stilü vala. 1493.-ban Varga György, munkácsi birtokos Mária tiszteletére altariát alapita ebben a templomban. 1567. évben a Miksa király és Szápolyai hadai közt itt folyt harcz következtében a várossal együtt a templom is elhamvada. Bűdy Mihály, a munkácsi uradalom bérlője hozá azután helyre.

A hitujitók hatalmukba kerité ezt a templomot, és a kathólikusok csak időközökben kapták vissza. 1657.-ben a boszuálló lengyelek a várost és templomot felégeték. Báthory Zsófia visszaadá a templomot a kathólikusoknak; de már 1683.-ban, mikor Thököly Imre kuruczai megszállták e várost, a protestánsok ismét elfoglalták a templomot. 1685.-ben a kurucz király török fogságba került; a várat ekkor Zrinyi Ilona sikeresen megvédte 1686. ápril 30.-ig, ennek éjjelén Caprara Aeneas a várost felégeté s elvonult. Dobay Székely Samu várbeli kurucz tiszt naplójában erről irja: „a német a várost kiégetvén, még a templomot és annak tornyát is elhamvasztá, az mely istentelenségért az ur Isten tovább is confundálja az olyatént". 1688. ban Munkács vára megadta magát. Thököly Irt Zrinyi Ilonának, küldene Rómába egy papot a pápa közbenjárásáért, oly igéret mellett, hogy a kath. vallásra áttér, és a protestantizmust Magyarországon igyekezni fog megszüntetni, ha a császárnál kedvező kiegyezést eszközöl. Azonban buzgó protestáns titkára, Absolon és Radics várnagy kijátszották Zrínyi Ilonát. A Rákóczybirtok Kolonics gondnoksága alá került. A templomot a katholikusok ismét visszanyerék. 1725.-ben nagyjából kijavitották a

[234]
templomot. 1746.-ban Schönborn Ervin Jenő gróf elfogadta a. templom átalakitására azt a tervet, melyet Bornemisza László, kir. harminczados, 1745.-ben készitetett volt. A templom főhajójáról leszedték a boltozatot, és erős belső pillérekre épült a két kupolaszerü boltozat. 1754.-ben ki javitották a tornyot. 1749. ben épitett a Szentléleky család a hajó déli oldalához kápolnát szentlélek-oltárral.

1800.-ban Schőnborn Ervin gróf készitteté a mostani nagy oltárt és sz. Márton képét Bécsben. 1873.-ban az északi mellékhajóban a régi keresztoltárt Bökényi Mihályné egészen uj oltárral: cserélte fel. A

hajdani Szentléleky-oltárt is ekkor cserélték fel a mostani képpel, Jézus az olajfák hegyén.

A toronybeli négy harang közől egyiken ez a körirás olvasható: Celsi. Princi. Sophia Bátori fieri curavit pro templo Munkács. 1677. Megfelelő nagyságu *uj templom* épitése indult meg.

E plébánia hiveinek körében van Munkácson Jézus sz. szive társulatának 120 tagja, ugyanott van Élő Rózsafüzér 375 taggal.

Kegyur: a főméltós. *Schönborn-Buchheim* grófi család.

A nyelv magyar, német és szláv.

Posta és telegraf helyben.

A plébános: *Forgách János,* főesperes stb.

	r. k.	*g.k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev.ref.*	*izr.*	*m. v.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban t * □ □	2751	3493	8	156	1437	656 7	4	-
A fiókközségeklen								
Alsóschőnborn, sz.Mihály templ.	379	64	-	—	9	14	—	6,5
Alsóhrabonicza †	172	282	-	10	3	25	—	11,4
Alsóviznicze † .	13	194	-	5	7	21	—	11,4
Balázsfalva . .	—	179	-	—	—	2		15,45
Belebele . . .	—	66	-	—	—	4	-	11,4
Benedike †. .	—	443	-	—	—	196	—	1*1,6*
Bereghalmos . .	—	173	-	—	—	6	—	*22,8*
Beregsárrét †	29	840	-	—	4	220	—	19,2

[235]

	r. k.	*g.k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev.ref .*	*izr.*	*m. v.*	*távols. kilom.*
Beregszentmiklós † h. p.	99	1103	1		47	220	—	9,8
Beregszilvás †	2	321	—	—	—	211	—	19,9
Beregszőllős †	13	663	—	—	1	62	—	9,2
Bubuliska †	2	745	—		—	18		12,6
Csapóczka †	—	378	—	—	—	23	—	12,2
Cserejócz	—	161	—	—	—	12	—	8,5
Cserlenő †	11	875	—	—	45	44	—	15,2
Csomonya * . .	7	68-	—	—	1156	100	—	19
Derczen * h. p.	85	332:	—-	2-	1516	75	—	10,4
Dunkófalva †	9	631	—	—	—	32	—	11,4
Fedelesfalva	—	139	—	—	—	24	—	22,8
Felsőviznicze †.	18	738	—	—"	—	51	—	13,3
Frigyesfalva Sz. Péter és Pál káp.	189	51	—	38	4	41	—	7,6
Gojdos Ung vm. †	16	494	—	—	.—	41	—	23
Gombás † . .	—	375	—	—-	—	12Í	—	14,6
Herczfalva . .	—	86	—	—	—	—	—	22,8

Igléncz . . .	3	385	—	—	—	24	—	5,7
Ignécz † . . .	44	1318	—	—	22	90	1	15,2
Ilykócz . . .	—	76	—	—	—	—	—	15,2
Iványi † . . .	12	770	—-	—	2	54	--	7,5
Izsnyéte † . .	22	519'	— .		791!	170	—	15,2
Kajdanó † *	38	798	—	—	244	165	—	11,6
Kendereske .	39	135	—-	—	—	3	—	7
Kismogyorós	1	274	—		—	12	—	19,9
Klacsanó † □ B.sz. Mária templ.	180	601	—	—-	9	201	—	6-
Klastromalja . .	20	353	—	—	4	19	—	2-4
Klocskófalva . .	5	73	—	—-	—	6	—	12-3-
Klucsárka †. .	158	825	—	—	2-7	92	—	6-6'
Kölesén † . .	36	445-	—	—	2	19	—	53-
Koczkaszállás †	6	363	—	—-	—	28	—	1T4*
Lauka † .	2	469	—	—	—	23	—	6-1
Liszárnya . .	4	140'	—	-—-	—-	6	—	15 2'

[236]

	r. k.	*g.k.*	*g. kel*	*ág. ev.*	*ev. ref*	*izr.*	*m. v.*	*távols. kilom.*
Medvegyócz † .	—	428	—	—	—	6	—	19
Nagylucska † □	97	4038	—	2	44	185	—.	13.3
Nagymogyorós †	—	358	—	—	—	29	—	17.1
Ódávidháza †		339	—	—	1	83	—	76
Oroszkucsova	—	158	—	—	—	15	—.	20.9
Oroszvég † □ .	220	702	1	12	54	564	—	0.9
Patkanyócz †	—	1096	—	—	—	153	—	22.8
Podhering † □ .	101	866	—	2	20	177	—	3.2
Pósaháza, sz. kereszt felm. templ.	462	40	—	-	5	6	—	5.2
Puznyákfalva † .	.79	228	—	-	—	6	—	24.7
Rákos † * □ h. p.	34	909	—	1	1319	178	—	10.3
Rónafalu . .	*7*	198	—	-		14	—	9.5
Ruszkócz † . .	9	673	—	-	1	44	—	8.5
Selesztó † . .	55	500	—	14	2	25	—	5.7
Szerencsfalva	—	184	—	—	1	16	—	21.3
Szidorfalva, sz. Anna templ.	84	194	—	—	—	46	—	19 —
Szinyák, sz. kereszt feltal. templ. .	130	6	—	-	1	—	—	19 —
Sztrabicsóf . .	32	1172	—	3	51	85	—	13.5
Trosztyanicza	2	104	—	—	—	14	—	26.8
Ujdávidháza †.	1	1628	—	—	80	163	—	7.6
Ujklenócz 0+	18	19	—	375	1	59	—	9.5
Váralja † B. sz.	344	401	—	—	2	49	—	3.8

Mária templ. Várpalánka, nep.sz. János káp. s a temetőben sz. Rókusé	872	220	1	4	13	84	—	3.5
Zsukó † . . .	5	457	—	—	—	33	—	10,8
Összesen	6923 3	5.357	1 1	616	6925	10.967	5	—

1902. évben keresztelés 285, temetés 225, házass. esketés 42 volt.

[237]

1808. évben a róm. kathólikus lelkek száma az anyaegyházban 725, a mostani fiókközségekben 500 vala.

1804. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 106 protestáns és 14 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

7. SÁROSOROSZI, kisközség.

A tiszaujlaki plébániának vala a fiókközsége 1810. évig; ekkor plébániává alakult a Desseffy és Markovics családok nagy jótékonysága segedelmével, és Klobusiczky Péter püspök adományából sz. Anna tiszteletére szentelt kis templomot nyert. A mostani tágas templom sz. eml. Hám János püspök adományából épült 1839. évben; felirata volt:

CVnCtĺs benIgnVs antlstes
Ionnes HáM SaCra haeC
CoeLo Chara proprlís eXpensĺs
LVbens erĺgĺ CVrarat.

Az 1822. évben leégett lelkészi lak helyett épült a mostani szerény ház. Az iskola 1877.-ben épült.

Fiókközségei közől az Ugocsa vármegyebeli Verbőcz ősi fészke az előbb *K*erepeczi, majd Verbőczyvé lett hires családnak és igen valószínüen szülőhelye Verbőczy Istvánnak, Ugocsa vármegye annak a nagy fiának, ki köznemesből jogi tudományával, szokatlan ékesszólásával az ország törvényhozásának leghatalmasabb tényezőjévé lett s nádori méltóságba emelkedett, akinek nevét Tripartituma is fenn fogja tartani.

A plébániának anyakönyve 1810. évtől fogva van.

A hivek körében van örök imádás egyesülete 38 taggal, szentolvasó társulata 94, angyalok királynéjának egyesülete 72 és pad. sz. Antal egyes. 72 taggal.

A lelkészek sora 1810.-től fogva: *Suvada Vincze, Némethy Károly, Miklósy József, Gábor György, Harkel József, Bodnár Béla, Balázs György, Stockinger Dénes, Blechel János, Szemák Pál, Spack József, Torjay József, Chrenko Lipót, Runyai Károly,*

[238]
Makutz Bálint, Hoffmann Márton, Torjay József, Kőszeghy Mihály, 1902.-től *Szépi Béla.*

E plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Pósta és telegraf Tiszaujlakon.

Hely. plébános *Szépi Béla.*

	r. k.	*g.k.*	*g. kel*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban *	208	78	-	1	302	38	-
A fiókközségekben:							
Bene * h. p.	146	125	-	7	283	93	5,54
Feketepatak Ugocsa várm.	5	21	-		418	31	8,64
Salánk Ugocsa várm.	81	691	5	3	1091	116	10,50
† * h. p. sz. Kereszt. temp.							
Verbőcz Ug. Várm. * h. P.	16	76	-	-	412	31	6,99
Összesen	456	991	5	10	2506	309	

1902. évben keresztelés 22, temetés 20, házass. esketés 1 volt.

1810.-ben, a plébánia alapitásakor a róm. kathólikus lelkek száma az anyaegyházban 196, a fiókközségekben 49 vala.

1810.-től 1902. év végeig a kath. hitre visszatért 45 tev. református.

8. TÖVISFALVA, kisközség.

A Schönborn gróftól 1827.—1834. évek közében ide te-lepitett csehországi német munkások adtak létet e kicsi községnek. Több felőli gyámolitás mellett 1863. évben templomot épitettek a Szentháromság tiszteletére; s ezután plébánia keletkezett itten 56 fiókközséggel, valamennyi a munkácsi plébániából kiszakitva. Az iskola Schlauch Lőrincz püspök költségén épült.

[239]
Anyakönyv 1863. évtől kezdve van. Szentolvasó társulata van az ányaegyházban 65 taggal.

Lelkészek voltak itt: P*ellet László, Schnirch Ignácz, Komka Gyula, Tornay Mihály, Blahovics Pál, Ternyey Béla, Eőry Ede, Turcsányi János, Schmelcz Lajos, Voditska Imre,* 1895.-től *Lédeczy Adorján.*

E plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv német, szláv és magyar.

Posta és telegraf Szolyván.

Hely. plébános: *Lédeczy Adorján.*

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols kilóm*
Az anyaegyházban	206	10	—	—	8	*7*	—
A jióközségekben:							
Ábránka	—	301	—	—	—	12	42
Alsóvereczke † □	82	895	—	—	11	716	40
Bányafalva † . . .	22	464		—	—	71	7
Bilaszovicza . . .	—	85	—	—	—	14	5,14
Borszucsina . . .	—	90	—	—	—	—	54,2
Brusztópatak. . .	1	71	—	—	—	—	14,5
Bukócz †	1	478	—	—		26	57,2
Diczkovicza . . .	2	173	—	—	—	4	15
Dombostelek † . .	4	499	—	—	—	27	28,5
Duszina	3	584	—	—	1	93	14,4
Felsőhrabonicza □ sz. Péter és Pál kápoln.	152	261	—	—	1	106	35,2
Felsőkisbisztra † . .	—	134	—	—	—	11	49,5
Felsővereczke † □		1132	—	—	—	193	51
Hánykovicza † . .	—	316	—	—	—	19	17,2
Hársfalva † □	32	797	—	1	—	363	6
Holubina †	17	953	—	—	5	146	6
Izvor †...	1	349	—	—	—	11	32,9
Izvorhutta	57	296	3	—	—	9	36,8
Jalova †	—	98	—	—	—	2	37
Kanora †	—	547	—	—	—	32	64,

[240]

	r. k.	*g .k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Kicsorna	—	310	—	—	—	13	54
Kisrosztoka . . .	—	333	—		—	—	57
Kisszolyva. † . . .	12	805	—	1	22	99	62,3
Kotilnicza	—	184	—	—	—	11	51,4
Laturka † . , .	—	565	—	—	4	54	58
Malmos †	9	957	—	—	—	72	8
Mártonka † ...	1	270	—	—	—	23	11,2
Medvezsa	—	81	—	•—	—	20	47,6
Miskarovicza †	—	99	—	—	—	8	53,6
Nagyrosztoka † . .	3	235	—	--	3	21	53
Nagytibava † .	2	530	—	—	—	41	14
Olenyova	—	265	—	—	—	49	26
Pálos	—	339	—	—	—	113	18
Páskócz	8	53	—	—	—	26	42,2
Paszika †	49	506	—	—	15	36	2
Perekrászna † . .	—	161	—	—	—	9	46
Plávia †	—	343	—	—	—	40	17
Polena †	34	395	—	6	—	168	13

Rákócziszállás † . .	4	609	—	—	2	167	43
Roszos †	4	626	—	—	—	45	20
Serbócz †	—	304	—	—	—	10	40
Szászóka †	36	368	—	—	15	96	10
Szolocsina † ...	8	423	—	—	1	90	9
Szolyva † □ Nagybol-dogaszony temp. .	479	1350	—	12	35	540	3
Szuszkóujfalu sz.Vendelin kápol.	95	6	—	—	—	—	7
Timsor †	—	429	—	—	—	52	54
Tisova †	—	207	—	—	—	20	47,7
Ujrosztoka † . . .	—	236	—	—	—	56	53,3
Uklina.....	3	96	—	—	—	16	19,6
Verebes †	—	418	—	—	—	92	46,6
Vezérszállás †	3	396	—	—	—	16	34
Volócz †	71	879	—	1	77	256	60,6
Zagyilszka † ...	—	247	—	—	—	31	35

[241]

	r. k.	*g.k.*	*g. kel*	*ág. ev.*	*ev.ref*	*izr*	*távols. kilom.*
Zbun	12	79	-	-	10	7	45,4
Zugó †	18	995	-	-	1	304	68
Zsdenyova † sz. Anna kápolnája	150	531	-	-	23	98	42
Összesen	1581	23.202	3	21	227	4817	

1902. évben keresztelés 48, temetés 18, házas, esketés 14 volt.

1864. évben, e plébánia megalapitásakor a róm.kath. lelkek száma az anyaegyházban 129, a fiókközségekben 512 vala.

1902. év végeig a kath. hitre visszatért 2 ev. református és 3 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

A beregi esperesi kerületben a róm. kath. lelkek száma 17.788.

A kerületi segédlelkészek:

Beregszászban *Reiter Endre* és *Szentmihályi Lajos,*

Munkácson *Pásztor József* és *Bakkay Kálmán,* a theol. doktora.

[242]

C.)
A MÁRAMAROSI FŐESPERESSÉG.

Máramaros eredetileg az erdélyi püspökség alá tartozik vala, de ahhoz később az egri püspök is jogot tartott, aminélfogva e vármegye hovatartozása a két püspök között több izben lőn kérdés és per tárgya. III. Endre királytól András, egri püspök, adománylevelet

eszközölt ki magának arra, hogy Máramosban tizedet szedhessen és főpásztori jogokat gyakorolhasson. Ebből per támada András egri és Péter erdélyi püspökök között, melyet III. Endre az erdélyi püspök javára döntött el 1299 évi sz. Lőrincz napján Budán kiadott oklevelében.

Az egri püspök azonban nem nyugovék meg a király ezen az itéletén, hanem 1300.-ban ismét pert indita az erdélyi püspök ellen; mi ellen az erdélyi püspök Miklós szolnoki főesperes által óvást tétetett és kijelentette, hogy ügyét Rómába fogja fellebbezni.

Mi lett a pernek vége, nem ismeretes, de ugy látszik, az egri püspök javára dölt el. Ugyanis 1332.-ben a máramarosi főesperes egyuttal egri kanonok is volt; az 1332.—37. évi pápai tizedjegyzékben a máramarosi plébániák az egri püspökség plébániai között jönnek elő.

Mindamellett későbben is merüle föl kisérlet az erdélyi püspök részéről Máramoros visszafoglalására, de siker nélkül. Ugyanis András, erdélyi püspök 1346.-ban személyesen ment e kerületbe, s ott főpásztori jogokat tettleg gyakorola; hozzá csatlakozék Benedek, szigeti plébános is, ki pedig e kerületben az egri püspöknek volt vicariusa; a miért azután Egerbe a püspök elé idéztetett, és habár, mint a káptalan jelentésében mondja, megérdemelte volna, hogy hivatalától és javadalmától megfosztassék, mégis a püspök kegyesen bánván vele, megelégedék azzal, hogy tettét megbánva,

[243]
neki örök hüséget és engedelmességet esküdött. Az egri káptalannak a szigeti plébános ügyében tett jelentése mutatja, hogy Máramarosnak Egerhez való kapcsoltatása már akkor bevégzett tény volt. Azóta Máramaros folytonosan az egri püspökséghez tartozott, s nem merült fel eset arra nézve, hogy az egri püspöknek e területhez való joga kétségbe vonatott volna.

Máramarosnak főesperesei 1332.-től a 18. századig nem emlittetnek; de ennek oka az, hogy e főesperesség vicariatussá változott s a későbbi okiratokban máramarosi vicariusokról van szó.

1329. április 26.-án Róbert Károly a máramarosi négy koronavárosnak szabadalmakat adott: Nos considerantes fidelitates ho-spitum nostrorum fidelium de Maramorusio Saxonum et Hungarorum, videlicct de villis Visk, Huszth, Tetseu et Hosszumezew .... omnes libertates, quibus cives, seu hospites de Seuleus (Szőllős) gaudent et fruuntur, eisdem de regia benignitate duximus conceden das. Ezeket a kiváltságokat Nagy Lajos király 1352.-ben Szigetre is kiterjesztette. Az öt korona-várost Mátyás király 1472. Aug. 2.-án különös tekintettel arra, hogy „percepta combustione ac devastati-one et desolatione eorundem oppidorum nostrorum, quas superiori-fous temporibus eadem penes fidelitatem ipsorum nobis observandam per Valachos et alios aemulos nostros susceperunt" a kiváltságokban ismét megerősité.

Nagy Lajos király 1363.-ban „Ordini nostro (S. Pauli primi eremitae) monasterium de Maramiros appellatum non tantum acdificavit, sed praeter alia molendino regio dotavit" és megtiltotta, ,hogy senki ne merészkedjék a pálosok jogának sérelmével e malmuk alatt vagy felett malmot épiteni." Mária királyné 1389-ben elrendelé, hogy a szomszédos vidéken lakók gabnájokat mindnyá jan csak is a pálosok monostorának malmába vigyék őrlésre.

Máramarosban a hitujitás ideje előtt több szerzetes ház is volt. Remetén paulinus kolostor, Huszton a sz. Benedek-rendnek volt háza, valamint apácza kolostor is; sz. Ferencz-rendiek is működtek volt Máramarosban.

A koronavárosok plébániai áldozatul estek a reformáczionak. Ramasi Mátyás, Iluszti Tamás és Surdaster János prédikátorok hirdetik vala az uj tant, és 1556. körül befejez;k a reformálást. A kath. templomokat elfoglalák. Az egész Máramarosban egyetlen

[244]
róm. kathólikus plébánia sem maradt. A 18. század elején kezd a? róm. kath. vallás ujra terjedni. A máramaros-szigeti kegyes-rendi háznak 1730.-ban történt alapitása nagy lendületet adott a kath. vallás terjedésének. Legnagyobb érdeme azonban Eszterházy Károly gróf, egri püspöknek van, kinek közbenjárására a 18. századi vége felé a kincstár egymás után állitja fel a róm. kath. plébániákat, ugy, hogy mikor 1804.-ben a szatmári püspöki megye mega-lapittatott, a máramarosi főesperesség területén már 11 plébánia és-, két helyi káplányság volt, összesen 5990 róm. kath. lélekkel. Most ugyanott ama két helyi káplányságnak (Rahó és Felsővisó) plébániákká emelése és az aknaszlatinai plébánia felállitása után van 14-plébánia, 23.433 róm. kath. lélekkel.

Főesperes: *Müller Károly,* guethi cz. apát, máramarosszigeti plébános s az ottani gimnáziumnál püspöki biztos.

7.
A máramarosszigeti esperesi kerület

Esperes: *Kozma Béla,* cz. kanonok, nagybocskói plébános, a kerületbeli népiskolák tanfelügyelője.

1 AKNASUGATAG, kisközség.

1777.-ben kezdé meg itt a kincstár a sóbánya müvelését; ezért Szepesvármegyéből német és tót nyelvü bányászokat telepitett. 1790.-ben helyi káplányság állittatott, mely 1794.-ben plébániává lett. 1828.-ban épült a lelkészi ház. 1836.-ban szenteltetett föl

[245]
a templom sz. Péter és sz. Pál apostolok tiszteletére. 1872.-ben a Mihály-bányában sz. Mihály főangyalnak, 1873.-ban a Gábor-bányában sz. Gábor főangyalnak tiszteletére kápolna állittatott, 1877.-ben a kincstár leányiskolát nyitott. 1892.-ben Volosz Antal 3000 kor. alapitványt tett a halottak kiharangozása dijának megváltására. 1894.-ben a Mihály-aknában szokásos mise-mondást be kelle szüntetni a bányát végveszedelemmel fenyegető vizáradás miatt. 1898.-ban a templomot a kegyuraság 11.000 kor. költséggel kijavittatta.

Anyakönyv 1790.-től kezdve van.

A hivek körében van Jézus sz. szíve társulatának 90 tagja, van Élő Rózsafüzér 225 taggal.

Lelkészek 1804. óta: *Mánok Ferencz, Holmik István* 1812.-től 1850.-ig, *Páskuj Lajos, Pohl Károly, Schönherr Ágoston, Forgách János, Miller József, Erdőssy Ervin,* 1903. év óta *Zsettkey Lajos.*

Kegyúr: a kir. nagymélt. pénzügyminiszterium.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Hely. plébános: *Zsettkey Lajos,* kiérd, esperes.

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban	1220	465	1	6	22	78	—
A fiókközségekben							
Bárdfalva † □	9	1562	—	—	7	485	8,08
Bréb †	1	1340	—	—	—	190	6,93
Budfalva † □ . .	73	1965	1	—	3	435	9,03
Desze † ...	—	907	—	—	—	96	8,57
Falusugatag † *h.* p.	2	1032	—	—	_	52	8,29
Fejérfalva † . .	—	339	—	—	_	1t	6,96
Felsőkálinfalva † †	—	1528	—	—	5	109	4,90
Hernécs †	—	668	—	—	_	96	5,94
Hotinka †	7	388	—	—	_	14	3,61
Izasópatak † . .	—	603	—	—	_	124	16,70
Krácsfalva † . .	8	1039	—	—	1	89	11,04

[246]

	r. k.	*g.k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref*	*izr.*	*távols. kilom.*
Máragyulafalva †	24	1575	-	-	-	164	8,26
Mikolapatak †	1	973	-	-	1	95	8,60
Somosfalva †	2	393	-	-	-	8	7,57
Szerfalva †	4	838	-	-	-	127	5,36
Összesen:	1351	15615	1	6	39	2203	

1902. évben keresztelés 64, temetés 31, házas, esketés 12 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 453, a fiókközségekben 16 vala.

2. AKNASZLATINA, kisközség.

1789. évben indula meg ezen a sóbányatelepen mivelése a Kunigundaaknának, amelyet 1852.-ben a király ő Felsége is meglátogatott. A kezdetben kicsi számu hivek lelki gondozását a máramarosszigeti plébánia teljesiti vala, majd a kegyesrendiek, mignem 1828.-ban a hivek növekvő számához képest helyi káplányság, 1833. évben pedig plébánia állittatott fel. 1856. évben épüle föl az addigi fa kápolna helyett a mostani templom Szent István király tiszteletére.

Anyakönyv 1828. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 360 taggal, továbbá 50 skapulárés.

Lelkészek voltak: *Kesztner Antal,* helyi káplány, *Spak Antal, Ruzsák Lajos, Linczy János, b. Gerámb Ferencz, Biegelbauer József, Esztegár István, Őrlőssi József* (1867.—1889.), *Turcsányi János,* 1891.-től *Schubert Géza.*

Kegyúr: a kir. nagymélt. pénzügyminiszterium,

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Plébános: *Schubert Géza.*

[247]

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev.ref.*	*izr.*	*mv.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban †	1350	923	-	3	45	—	4	—
A fiókközségekben								
Alsóapsa † † □	13	3908	-	1	5	663	—	5,7
Faluszlatina †□ □ □	253	1440	1	2	22	1636	—	1,9
Középapsa † □ .	4	2800	-	—	1	425	—	9,5
Szentmihálykörtvélyes † □ ...	19	1368	-	—	1	95	—	9,5
Tiszafejéregyház † □	19	1108	-	—	3	288	—	5,7
Összesen	1658	11547	1	6	77	3107	4	

1902. évben keresztelés 77, temetés 50, házas. esketés 15 volt.

A plébánia felállitásakor, 1833.-ban, a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 450, fiókközségekben 81 vala.

1851. év óta 1902. év végeig a kath. hitre visszatért 15 protestáns.

3. FELSŐVISÓ, kisközség.

Felsővisó róm. kath. első lakosai az 1770. táján Ausztriából ide telepitett németek valának; később németek és tótok jöttek Szepes vármegyéből. A hivek szaporodásával 1790.-ben helyi káplányság állittatott. 1806.-ban sz. Anna tiszteletére templom épüle fel. A kincstár 1808.-ban iskolát épittetett. 1810. évben a helyi káplányság plébániává emeltetett. 1874.-ben a kegyúri kincstár három szép tanteremmel biró emeletes iskolát állitott. Erzsébet királyné emlékére Fojna telepen közadakozásból kápolna épült fel 1900.-ban.

Anyakönyv 1790.-től kezdve van.

A hivek körében van Jézus sz. szíve társulatának 217 tagja, van Élő Rózsafüzér 215 és sz. József társulata 375 taggal.

Lelkészek: *Vatter György* 1832.-ig, *Spak József, Molnár Antal, Machedt János* (1837.-1854.), *Demek Antal,* 1856.-tól *Hungréder György.*

[248]

Borsabánya telepen, hová a kincstár 1806.-ban fémbánya mivelésére munkásokat telepitett, már ugyanakkor ónálló lelkészség alapittaték. A lelkészi teendőket ferenczrendi atyák végezték 1817.-től kezdve a felsővisói plébános gondozza vala ezt a lelkészséget, a melynek 1835. évtől fogva megint külön lelkésze vala 1872. évig; ekkor, mivel a bányamüvelés megszüntével a hivek száma megcsökkent, a felsővisói plébánia fiókközségévé lett. Az istenitisztelet tartására a régi lelkészi lak kápolnává alakított egyik szobája szolgál.

Borsabánya vidékén az országhatár szorosaiban történt 1717. évben az országunkból rabszijra füzött több ezernyi kereszténynyel haza. siető tatárhadnak szétverése, a foglyok megszabaditása mellett. Ennél a hadi szerencsés cselekedetnél a tatárokat Szatmár vármegyéből hadba szállt nemességgel üldöző Bagossy László vala a vezér, ki magához vont Máramarosban néhány száz kincstári munkást és borsavidékbeli bátor oláhot; legkiválóbb érdeme pedig Karácsony Tódor, kincstári jobbágynak vala, ki is embereivel a szorosnak utjait elgátolta volt a tatárok előtt az erdő fáival, aztán a hegyről lezúditott fákkal zavarba hozott tatár hadra a vármegye jól fegyverzett 30 hajdújával bátran rátámadván, rendetlen visszafelé futásra kényszerité a tatárokat. Karácsony e vitézi tette jutalmául nemességet nyert utódaira is nézve a királytól. (Szirmay, Szatmár vármegye. I. r. 63. 64. oldal.)

Kegyúr: a kir. nagymélt. földmivelés miniszterium.

A nyelv magyar és német.

Posta és telegráf helyben.

Plébános: *Hungréder György,* szentszéki ülnök, cz. kanonok.

	r. k.	g. k.	g. kel.	ág. ev.	ev. ref.	izr.	távols. kilom.
Az anyaegyházban † □ □	2492	2500	3	15	53	2499	-
A fiókközségekben:							
Alsóvisó † □	27	2931	-	-	1	542	5,7
Borsa Borsabánya teleppel † † □ sz. Ferenc kápol.	381	5392	1	5	7	1972	28,2

[249]

	r. k.	g. k.	g. kel.	ág. ev.	ev. ref.	izr.	távols. kilom.
Batiza † □ . . .	121	1442	—	1	13	230	33,8
Dragomérfalva † □	57	1528	—	2	9	598	22,5
Felsőszelistye † † □	19	2303	—	—	2	469	26,2
Glód † □ ...	1	718	—	—	—	222	41,4
Havasmező (Ruszpojána) † □	90	3671	—	1	1	1044	34,8
Izakonyha † □ . .	9	1244	—	-	—	320	18,7
Izaszacsal † □ .	27	2080	50	—	1	473	33,9
Jód † † □	20	2088	—	2	—	484	22,5
Kisbocskó † □ . .	—	826	—	—	—	56	13,3
Középvisó † □	15	1265	—	—	—	379	2,5
Leordina † □ . .	6	1150	—	—	—	295	18,8
Májszin † □ . .	29	2561	—		—	892	11,9
Oroszkő (Ruszkirva) †	—	1364	—	—	—	229	31
Petrova, Bisztra teleppel † † □	37	2604	—	—	1	708	24
Rozália † □ . .	18	1696	—	—	4	645	26,3
Sajó † □ ...	11	1048	—	—	4	374	24,3
Visóoroszi (Ruszkova) † □	26	1379	—	—	—	1004	17,7
összesen	3386	40.574	54	26	96	13593	

1902. évben keresztelés 128, temetés 79, házas. esketés 36 volt.

A plébánia felállításakor, 1811. évben, a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 176, a mostani fiókközségekben 331 vala.

1902. év végeig a kath. hitre visszatért 17 protestáns és 4 izraelita vette fől a sz. keresztséget.

GYERTYÁNLIGET (előbb Kabola-Pojána), kisközség.

Plébániát e vasgyári telepen a kincstár 1786. évben állita fel. Kezdetben kincstári ház szolgál vala templomul, a lelkész is kincstári házban kapott ideiglenes lakást. A hivek száma 1792.-ben 236

[250]

volt, 1818.-ban 362, valamennyien vasgyári munkások voltak, anyanyelvre többnyire németek és tótok. 1824. táján épüle föl a mostani templom, a B. Sz. Mária menybemenetelének tiszteletére

szentelve. 1823.-ban a kincstár Borkuton szegverő gyárat állita, ide munkásokat telepite, igy a hivek száma megnövekedék. A szegverő gyár megszünt, a telep azonban a gyógyfürdővel összeköttetésben ma is fennáll. A régi plébániai iskola mellett a kincstár 1895.-ben még külön vasgyári iskolát állitott fel. 1896.-bán a templomot kifestették; 1900.-ban a lelkészi lak kibővitve jókarba állittatott.

Anyakönyv 1786.-tól van.

A hivek körében van Jézus sz. szíve társulatának 154 tagja, van 60 skapulárés, továbbá Élő Rózsafüzér 150 taggal.

Lelkészek 1804. év óta: *Linczy József, Papáts Sebestyén* minorita, *Mayer Ferencz, Kesztner Antal, Fogarassy Károly* (1835.—1853.), *Steinberger Albert, Torjai József, Esztegár István, Biegelbaner József, Badzey György, Fedorcsik Péter, Schubert Géza* (1869.—1889.), *Müller István, Ragány Károly, Kállay Lajos, Dimánd Lajos,* 1898. év óta *Havasi József.*

Kegyúr: a kir. nagymélt. pénzügyminiszterium.

A nyelv magyar.

Posta helyben, telegraf Nagybocskón.

Hely. plébános: *Havasi Jószef.*

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*m. s.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † □	804	751	14	3	205	1	-
A fiókközségekben:							
Felsőapsa, Apsicza † † □	32	2185	-	1	552	-	37,8
Rázócska †	1	505	-	-	16	-	20,9
Összesen:	827	3441	14	4	773	1	

1902. évben keresztelés 32, temetés 15, házas. esketés 11 volt.

[251]

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma az anyaegy-házban 286, a fiókközségekben 14 vala.

1804. évtől a kath. hitre visszatért 15 protestáns.

5. KŐRÖSMEZŐ, nagyközség.

Az első róm. kath. lakosok a Mária királynő alatt 1773. táján Alsóausztriából ide telepitett famunkások valának. 1785.-ben alapittatott a plébánia. Ideiglenes temploma sz. Borbála tiszteletére volt szentelve. 1792. ben a hivek száma 166 volt. 1814.-ben épitette a kincstár a mostani csinos templomot, mely sz. Péter és sz. Pál apostolfejedelmek tiszteletére van fölszentelve. Ugyanekkor épült a plébánialak is. 1897.-ben Sidlovszki Márton Jézus sz. szíve tiszteletére diszes kőkápolnát épittetett. Van ezenkivül Nep. sz. János tiszteletére két kápolna, egyik a községben, másik Szvidovecz telepen, ez utóbbi közadakozásból 1902.-ben épült.

Anyakönyv: 1785. től kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 585 taggal és Jézus sz. szive társulatának 118 tagja.

Lelkészek 1804. év óta: *Gedeon Máté, Vinter János, Ruzsák Lajok, Kesztner Antal, Langer István, Blechel János, Hanzulovics Gergely, Szehnert Nándor, Vodicska József, Sipos József* 1875.—1891.), *Dimánd Lajos, Kállay Lajos,* 1898. óta *Rónay István.*

Kegyúr: a kir nagyinélt. földmiv. miniszterium.

A nyelv magyar és német.

Posta és telegraf helyben.

Plébános: *Rónay István.*

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † † † □ a telepekkel együtt † †	1097	6200	5	101	1626	-
Tiszaborkút fiókközségekben † □	44	777	-	23	77	17
Összesen:	1140	6977	5	124	124	

[252]

1902. évben keresztelés 56, temetés 12, házas. esketés 17 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma 340 vala. 1804. évtől fogva a kath. hitre visszatért 7 protestáns.

6. MÁRAMAROSSZIGET, rendez, tanácsu koronaváros.

Ősrégi eredetileg az itteni plébánia. A reformátusok birtokában lévő hajdani róm. kath. templom ugyanis nagy részben valószinüleg a 11.—12. századból való; és az 1332.—1337. évi pápai (tized jegyzéke szerint Benedek „plebanus de Ziget" 48 garast fizete. Ennek a Benedeknek a közbenjárására, a kinek szerepléséről előbb, a máramarosi főesperesség leirásában van szó, Nagy Lajos király 1352. évi február 19.-én a máramarosi négy korona-városnak Róbert Károlytól 1329.-ben adott kiváltságokat „ad humilem et devotam supplicationem discreti viri Benedicti plebani S. Emerici de Ziget" *Szigetre* is kiterjesztette. E privilégiumok közül egyházi vonatkozásuak: A plébánost a hivek választják, a plébános szabadon végcendelkezhetik, a plébános szedi a tizedet.

A hitujitás a szigeti róm. kath. plébániának 1556. év táján véget vetett. 1717.-től fogva Nagybányáról járó minoriták látják vala el a csekély számu róm. katholikusok lelki szükségleteit. 1724. jul. 30.-án Bizánczy György, munkácsi gör. sz. kath. püspök a városon kivül kőböl épült kápolnát szentelt fel „in hon SS. Seba-stiani, Rochi et Rosaliae". E kápolna körül temetkeznek vala a mindkét szertartásu katholikusok.

1730.-ban alapitá III. Károly király Szigeten a kegyesrendi házat. A rendtagok a tanitáson kivül a lelkészi tenndőket is végezték. Első házfőnök P. Chrysostomus volt, kit a munkácsi püspök máramarosi vicariussá is kinevezett, alárendelvén neki a gör. kath. lelkészeket. Amikor a kegyesrendiek Szigetre jöttek, nem volt róm.

kath. templom, azért az istenitiszteletet „in regia fiscali curia provisoriali" végezték.

1742.-ben pestis pusztitott. A hét kegyesrendi atya közül öt lett a pestis áldozata. 1747.-ben Kamarán a Tiszapartján két szobor állittatott, a Megváltóé és nep. sz. Jánosé.

[253]

1756.-ban báró Sztojka Zsigmond Antal, erdélyi püspök, 5000 frttal megalapitotta a szegény aggok házát (Xenodochium). A telket és épületet a püspök maga adta, s a telken „in hon. Boni Pastoris" épitendő kápolnára is adott 550 frtot. E kápolna 1772.-ben épittetett föl. 1776.-ban állittaték fel a piaczon Rudnyánszky Farkas, kincstári jószágigazgató buzgólkodásából a b. sz. Mária szobra 1145 frt költséggel. E szobor többször megujittatott.

1780.-ban véget ért a kegyesrendiek lelkészkedése, és plébánossá kineveztetett Balogh István, előbb huszti plébános és alespe-res. Mikor Balogh Szigetre jött, nem vala plébániai templom, sem; lelkészi ház. Ideiglenes lakásul a kincstár egy kis faházat jelölt ki, templomul az aggok házának kápolnája szolgált, melybe a hivek tizedrésze sem fért be. Balogh még Husztról, mint alesperes, mozgalmat indita az ősi templom visszaszerzésére, de eredmény nélkül, mert a helytartótanács 1776.-ban kimondta, hogy ámbár a reformátusok a templomhoz való jogukat teljesen bebizonyitani nem tudták, a templom a királynő kegyelméből mégis birtokukban marad. Balogh tehát a kegyesrendiek templomát akarja parókiálissá tenni. Hosszas tárgyalások folytak. 1793. jul. 18.-án a helytartótanács akkép rendelkezék, hogy a templom közös használatában legyen a kegyesrendnek és a plébániának, mignem a változott helyzet vagy a hivek növekedő száma mást javasol. 1793. okt. 31.-én Balogh megkezdé a templom közös használatát.

1786.-ban Eszterházy Károly gróf, egri püspök visszaszerzé az öt koronaváros róm. kath. lelkészeinek a tizedet, melyet Apaffy Mihály, erdélyi fejedelem idejétől az ev. ref. lelkészek szedtek volt.

1802. Nov. 18.-án nagy tűzvész pusztitott. Leégett az aggok háza kápolnája s az ideiglenes lelkész lak is. Balogh belebetegedett s három hétre rá meghalt. A kincstár más helyen jelölt ki ideiglenes lakást „post hortos"; erre később egy harmadik ideiglenes lakás következik, mig végre 1818.-ban elkészült a mostani lelkészi ház.

1736.—1738. években a régi temetőben levő kápolna megujittatott s egy mesterséges dombon kálvária állittatott. Hám János püspök 700 frtot adott erre a czélra; a hivek is adakoztak. A kálvária 1838. ápril 7.-én szentelteték föl.

[254]

1847.-ben állittatott fel a második káplányi állomás; az udvari kamara e czélra a kamarai sz. János — kápolna alapjából évi 490 frtot utalványozott.

máramarosszigeti r. k. templom.

Máramarosszigeti r. k. templom

1848.-ban az uj temetőben kápolna épitéséhez kezdtek, melyre Husovszky József 1214 frtot adott, a kincstár s a hivek is adakoztak.

[255]

A szigeti plébánosok jövedelmének jelentékeny része a tized vala; a tizednek 1848.-ban történt megszüntével a kárpótlás alapjául az 1802. évi jövedelem-bevallás vétetett, melyben is a szigeti tized 240 frtra, a hosszumezői 60 frtra volt felvéve. Szepessy Sámuel plébános mindent elkövetett, hogy megfelelőbb kárpótlást eszközöljön ki, de a kárpótlás végre is 240 † 60 pfrtban állapittatott meg.

1863.-ban Haas M. püspök személyesen hozta Szigetre az irgalmas rendü néneket leány iskola vezetésére, kiknek 1885. és 1886.-ban épült fel a mostani házuk Schönherr Ágoston plébános lelkes búzgólkodása mellett.

1871.-ben nagy tüz pusztitott. Leégett a templom, a gymnasium s az aggok háza.

1879.-ben Kamarán a régi fakápolna helyett uj kőkápolna épült.

1887. évben fejeztetett be a templomnak diszes kifestésé, a melynek nagy költségét Schönherr Ágoston plébános mindén téren fáradhatatlan buzgósága hozta össze.

Kápolnák vannak: Kamarán nep. sz. Jánosnak, a kálvárián Jézus sz. vérének, a temetőben a feltámadt Krisztusnak, az irg. r. nének házában a szeplőtl. fogant Szűznek, a közkórházban Jézus sz. szívének tiszteletére.

Anyakönyv 1731. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 180 és eng. sz. áldozás társulata 165 taggal, van továbbá Jézus sz. szíve társulatának .205 tagja és 70 skapulárés.

Hosszúmező fiókközségben már a 14. század elején plébánia vala sz. Márton tiszteletére fölszentelt templommal; a hitujitás következtében megszünt. Többször indult meg mozgalom templom épitésével együtt a plébánia visszaállitására.

Lelkészek voltak: 1780—1802. *Balogh István,* 1803—1806. *Peer Ferencz,* 1806—1819. *Röck József,* utóbb kanonok, 1820.— 1829. *Verzár Gergely,* 1830.—1847. *Pelikán József,* 1847.—1867, *Szepessy Sámel,* 1868.—1880. *Pohl Károly,* mind a három utóbb kanonok, 1881—1899. *Schönherr Ágoston,* 1899. től fogva *Müller Károly.*

Kegyúr: a kir. nagymélt. földmiv. miniszterium.

A nyelv magyar.

[256]

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*m. v.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † † * □ □ □	4314	4586	10	119	2018	6375	14	-
A fiókközségekben:								
Farkasrév † . .	27	1589	-	-	1	144	-	6,6
Hosszúmező † * □ h. p. . .	341 .	783	1	-	973	250	2	12,1
Kabolapatak † □	17	1200	-	8	8	447	-	3,8
Szaploncza †□	94	1755	-	12	12	797	-	18,1
Szarvaszó † . .	31	911	-	19	19	142	-	7,2
Tiszaveresmart †	176	360	-	22	22	84	-	6,3
Összesen.	5000	11.184	20	120	3053	8239	16	

1902. évben keresztelés 172, temetés 143, házas. esketés 39 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 996, a mostani fiókközségekben 345 vala.

1804. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért. 171 protestáns és 35 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

7. NAGYBOCSKÓ, kisközség.

A 18. század elején kicsi számu itteni róm. kathólikusoknak s az 1770. év táján Felsőausztriából való településekkel gyarapodott számnak is a lelki gondozását 1730. évtől a kegyesrendi atyák teljesitik vala, azután is, hogy itt 1768. évben önálló lelkészség állittatott, egész az 1780. évig, amikor királyi rendelkezés alapján egyházmegyei pap, Groffcsik János, neveztetett ki plébánossá. A régi templom 1736.-ban épült fel dombon. 1777. szept. 8.-án a templom tornya ledült s a templom is nagyon megrongálódott. Mivel e templom a hivek megnövekedett számánál fogva kicsinynek mutatkozott,

[257]
s a hozzá való felmenetel, kivált téli időben, nehéz volt, a kegyuri kincstár alkalmasabb helyen uj templomot épite, amelyet 1804. jun. 4 -én Peer Ferencz, szigeti plébános, máramarosi főesperes szentelt föl ken sz. János tiszteletére.

Anyakönyv 1768.-tól kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 293 taggal és Jézus sz. szíve társulatának 250 tagja.

Lelkészek 1804. év óta: *Köck József,* utóbb kanonok, id. *Gedeon Máté, Sterr József* (1817—1841.), *Kesztner Antal* (1841.— 1860,.), *Pásquál Antal, Pohl Károly,* utóbb kanonok, *b. Geramb Ferencz, Esztegár István,* 1881. évtől *Kozma Béla.*

Kegyúr: a kir. nagymélt. földmiv. minisztérium.

A nyelv magyar s német.

Pósta és telegraf helyben.

Plébános: *Kozma Béla,* ker. esperes stb.

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † † * □	1252	2843	3	8	134	1054	-
A fiókközségekben:							
Kaszómező † . .	4	1669	-	-	-	62	12,4
Lonka †	73	1665			15	208	3,8
Terebesfejérpatak † †	444	1374	1-	2	47	317	16,6
Tiszakarácsonyfalva † □	23	892	-	-	1	1285	1,9
Összesen.	1796	8443	4	10	197	2926	

1902. évben keresztelés 73, temetés 45, házas. esketés 18 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 465, a mostani fiókközségekben 45 vala.

1804. év óta a kath. hitre visszatért 4 protestáns és 2 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

[258]

8. RAHÓ, kisközség.

Az itteni róm. kath. lakosoknak az 1770. év táján felsőausztriai letelepülőkkel megnövekedett számánál fogva már 1782. évben megállapiták. az egyházmegye, a vármegye s a kincstár képviselői, hogy Rahón plébánia állitandó fel, az anyaegyháznak, Bocskónak, messze volta miatt is; de egyelőre csak helyi káplányság állittatott fel 1791. évben. A lelkész lakóhelyéül ideiglenesen kincstári hajdu lakása jelöltetett ki, templomul pedig egy gör. kath. kápolna, mely 15 m. hosszu, 5 m. széles vala. Iskolát 1790.-ben állitott a kegyuri kincstár.

1810.-ben a helyi káplányság plébániává lett.

1814.-ben nagyobb telepités történt Szepes vármegyéből, akkor a hivek száma 384, Bogdány fiókközségben pedig 79 volt. Az épiteni 1822.-ben kezdett templomot 1825. nov. 1 én szentelé föl Verzár

Gergely, máramarosi főesperes, nep. sz. János tiszteletére. A templommal egy időben épült fel a lelkészi ház. A Linzenbold János, rahói lelkész által sajátkezüleg készitett szentsir helyett 1892.-ben 330 frt költséggel, melyet a hivek fedeztek, uj szentsir állittatott. 1894.-ben a kegyuraság 1380 frt költséggel uj orgonát szerzett. A Tiszahid mellett levő nep. sz. János — kápolna helyett a vasut költségén 550 frttal stilszerü kápolna épittetett s a szobor megujittatott.

Anyakönyv 1791.-től kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 52 taggal.

Lelkészek voltak 1804. évtől fogva: *Nagy Pál, Gedeon Máté, Veisz József,* helyi káplányok, *Vengritzky Ágoston István, Linzenbold János* (1815.—1857.), *Strömpl Alajos, Laurenszky Ferencz, Kozma Béla, Esztegár István, Láng Antal* dr., 1886.-tól *Kaufmann Gyula.*

Kegyúr: a kir. nagymélt. földmiv. miniszterium.

A nyelv magyar és német.

Posta és telegraf helyben.

Plébános: *Kaufmann Gyula,* esp. ker. jegyző.

[259]

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † † † □	969	4225	8	79	592	-
Berlebás teleppel együtt						
A fiókközségekben:						
Bilin † . .	21	636	-	22	66	10,1
Tiszabogdány fiókközségben,	235	2402	-	8	318	17,1
Luhi teleppel együtt † † □						
Összesen.	1225	7263	8	109	976	

1902. évben keresztelés 65, temetés 29, házas. esketés 6 volt.

A plébánia felállitásakor, 1810-ben, a róm. Kath. Lelkek száma az anyaegyházban 174, a fiókközségekben 36 vala.

9. RÓNASZÉK, kisközség.

Ezen kincstári ősi sóbánya telepen a lassanként szaporodó róm. Kath. Hivek lelkészi gondozását Nagybányáról járó minorita atyák teljesitik vala 1730. évig, ezután 1780.ig a szigeti kegyesrendiek; ekkor Peer Ferencz egyházmegyei pap lett lelkésyül alkalmazva.

Az első templom 1729.-ben épült s 1730.-ban áldatott meg. A mostani széptemplomot 1807.-ben kezdték épiteni s 1814.-ben fejezték be, s ugyanaz év aug. 20. napján Klobusiczky Péter püspök szentelte fel nep. sz. János tiszteletére. A régi plébánosi ház fából vala, mely is 1729.-ben épült s 1829.-ben bontatott le, miután a kincstári kegyuraság annak szomszédságában az 1826.-ik évben a mostani plébánia-lakot emelte volt.

1842. szept. 14.-én szenteltetett fel a szép kálvária. 1844.-ben nagy földrengés volt, mikor is a templom tornya a harangokig ketté vált.

Anyakönyv 1730.-től kezdve van.

[260]

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 159 taggal, 40 skapulárés és Jézus sz. szíve társulatának 15 tagja.

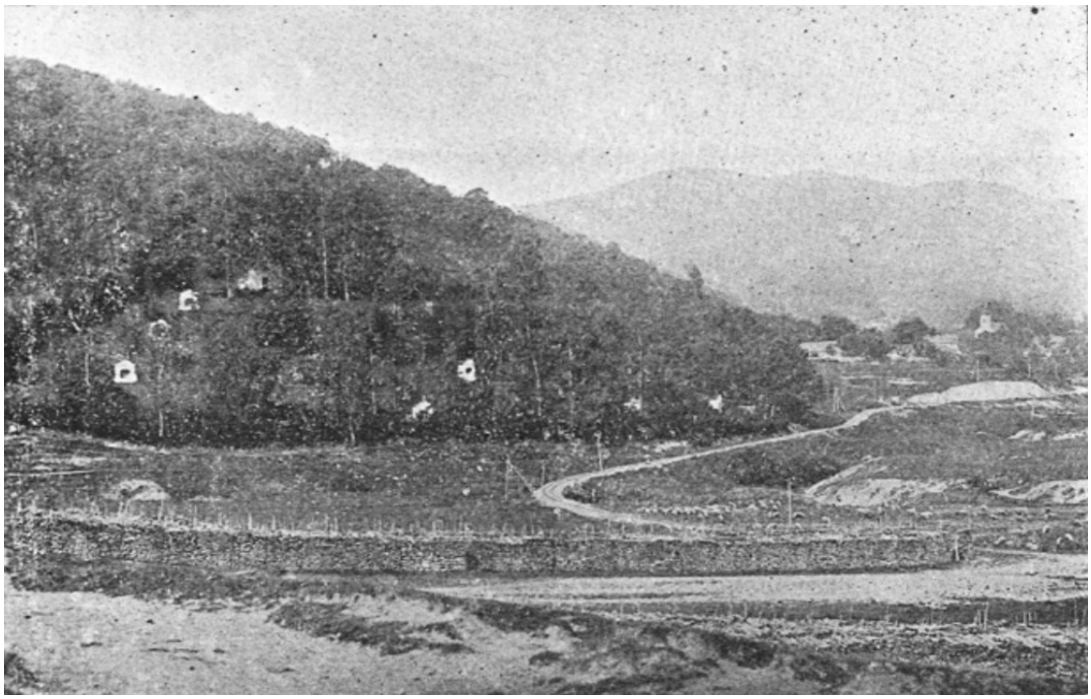

A rónaszéki kálvária háttérben a r. k. templommal

A lelkészek sora: *Peer Ferencz, Kianitzka János, Majerhold Antal,* utóbb kanonok (1817.—1842.), *Grynaeus Alajos, Rudics István, Mály István, Lintzy János, Esztegár István, Szehnert Nándor, Sirulszky Gyula, Czier Ferencz, Bohus János dr., Krasznay Zsigmond,* 1903 évtől *Ekkel Lajos.*

Kegyúr: a kir. nagymélt. pénzügyi miniszterium.

A nyelv magyar.

Posta helyben, telegraf Nagybocskón.

Hely. plébános: E*kkel Lajos.*

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban †	827	674	-	3	25	7	-
A fiókközségekben:							
Alsóróna † □	-	1404	-	-	-	452	8,2
Barczánfalva † □	22	2494	-	1	4	504	16

[261]

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Disznópataka †	-	489	-	-	-	28	7
Felsőróna † □	187	2235	1	-	12	465	5
Nánfalva †	-	629	-	-	-	71	12,4
Szurdok † □	10	2667	-	-	-	329	25
Vácsnfalva † □	5	1248	-	-	-	112	9,5
Összesen:	1051	11840	1	4	41	1968	

1902. évben keresztelés 33, temetés 22, házas. esketés 9 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 530, a fiókközségekben 62 vala.

1804. évtől kezdve a kath. hitre visszatért 18 protestáns.

A máramarosszigeti esperesi kerületben a róm. kath. lelkek száma 17.434.

A kerületbeli segédlelkészek:

Felsővisón *Szabó Lajos,*
Nagybocskón *Kursinszky Zsigmond,*
Máramarosszigeten *Jaklovics György, Pilcz Ede* és *Tamás Jenő.*

[262]

8.
A huszti esperesi kerület.

Esperes: *Ulferth Alfonz,* huszti plébános, a kerületben népiskolák tanfelügyelője.

DOMBÓ, kisközség.

Az 1770. év táján Szepes vármegyéből és Ausztriából letelepitett német ajku és róm. kath. vallásu lakosok lelki szükségéhez képest Dombon 1778. évben plébánia alapíttatott. A Sarlós Boldogasszony tiszteletére 1775.-ben épült templom 1822. évben összeomlott. A hivek csekély számánál fogva uj templomot nem épitettek, hanem a lelkészi ház egyik szobáját, majd a kántortanitói ház; egyik szobáját használják vala az istenitisztelet helyéül. Végre 1876. évben megszünt ideiglenesen a dombói lelkészi állomás, s a hivek ellátását azóta a németmokrai plébános teljesiti.

Anyakönyv 1772. év óta van.

A lelkészek sora 1804. évtől: *Zsoltész András, Várholik János, Joks Ágoston, Ruzsák Lajos, Vörös János, Orjássy Mihály, Hanzulovics Gerő, Szunerits Béla, Wodicska József, Szehnert Nándor.*

Kegyúr: a kir. nagymélt. földmivelési miniszterium

A nyelv magyar.

Posta helyben, telegráf Taraczközön.

Lelkészül a németmokrai szolgál.

[263]

	r. *k.*	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † □	106	2663	1	2	4	601	—
A fiókközségekben :							
Alsókálinfalva † □	—	1400	-	-	—	318	3,8
Gánya † □	6	1486	-	-	6	577	11,4
Kökényes † □ .	18	2026	-	-	4	711	19
Nagykirva † . .	3	691	-	-	1	191	26,5
Nyéresháza † □	17	986	-	-	1	311	15,2
Pelesalja † ...	—	433	-	-	6	51	19
Taraczkraszna †	1	679	-	--		37	11,4
Taraczujfalu † . .	2	1442	-	-		236	19
Tereseipatak † .	6	911	-	-	3	28	30,4
Összesen	159	12717	1	2	25	3061	

1902. évben keresztelés 2, temetés 2, házass. esketés 1 volt.
1808. évben a róm. kath. lelkek száma 141 vala.

HUSZT, nagyközség, korona-város.

Jelentős város volt már hajdanban Huszt, melyet mint fennebb a máratnarosszigeti plébánia leirásában olvashatni, Róbert Károly kiváltságokkal ruházott fel. Plébániai egyházának keletkezését régi kornak, a 14. századot jól megelőzőnek homálya fedi. A 14. század elején való pápai tized jegyzékében a huszti plébános jókora összeggel szerepel. Mátyás király adományából 1459. esztendőben Péter huszti pap és a sz. Erzsébetnek tiszteletére szentelt huszti templom Herincsén és Lipcsén nagy földbirtokhoz jutott. Ezen a templomon kivül több is vala Huszton ama régi időben, valamint altaristák is valának. A sz. Katalin oltár papjának részére II. Ulászló király 1515. évben minden időre rendeli esztendőnkint 1200 só kő kiadását a rónaszéki bányából, hogy az adományozó jóléteért s majd üdveért hetenkint két mise végeztessék. Apáczák is valának Huszton, valamint sz. Ferencz vagy sz. Benedek rendjebeli szerzetesek a sz. Ilona tiszteletére szentelt templom szolgálatában, kik is erős ellenállást fejtnek vala ki 1547.

[264]

esztendőben a Luther tanával szemben. Ennek az ellenállásnak sikerét azonban teljesen tönkre tevé 1555. évben a hitközség plébánosa, Lovász, átvivén egész nyáját a hitujitók táborába; ezek kezébe jutott akkor a sz. Erzsébet temploma összes vagyonával. Ettől kezdve nincs tudomás huszti kathólikusokról az 1720. esztendőig, amikor megindult anyakönyvük irása, létezésöket tanusitva. Az anyakönyv vitelét s a

róm. kath. hivek lelki gondozását 1765. évig, a plébánia visszaállitása idejéig a huszti vár káplányai teljesitik vala.

A huszti várat irások állitása szerént még sz. László király épitette volna 1091. év táján a máramarosi sóbányák oltalmára. E vár Kenderessi János, várkapitánytól épitett kápolnájának javára Hunyadi János 1449. esztendőben 10 darab aranyat rendele ki évi járandóságul. Ez a vár 1766. évi julius hó 3. án villámtól gyujtva leége, mikor is a várkáplány, Scholz Felicián, a lőpor mindent elpusztitó felrobbanása előtt a várból, mivel a kaput s feljáró utat égő gerendák eltorlaszolták, a hegy legmeredekebb oldalán meneküle ki a kápolna szentelt tárgyaival csodálatos módon. A vár, midőn már szinte egészen helyre lett állitva, II. József parancsolatára kiüritve magára hagyaték.

Miután a plébánia 1765.-ben visszaállittatott, sok kisérlet történt a reformátusok kezébe jutott ősi templom visszaszerzésére; e kisérleteknek véget vete II. Józsefnek ugynevezett türelmi rendelete. 1778. évben a kánoni látogatást teljesitő egri püspök Huszton 148 róm. kath. lelket talála; ezt a számot jóformán megnövelek 1785. évben letelepült német ajkuak. A sz. Anna tiszteletére épült mostani templomnak 1799. évi aug. 10.-én tették le az alapkövét nagy ünnepséggel. A fölépült templom fölszerelésében és diszitésében a jó hivek dicséretes buzgólkodást tanusitnak vala, többi közt Kajetán Salamon és Szabó János nagyobb áldozataikkal tüntek ki; sz. Annának, a templom védőszentjének a képét 1824. évben 530 frt. 40 kr. költséggel a hivek egyetemesen szerzek meg. A sz. kereszt mellékoltárát Papp Márton állittatá; ugyanő 1859.-ben 422 frt. 30 kr. összegen szerzett, gazdag aranyozásu ezüst monstrácziát ajándékozott a templomnak. Markovics Mária, Teodorovics János özvegye, 1877.-ben 7000 forintnyi költséggel diszes kápolnát épittete Nagyboldogasszony tiszteletére az uj temetőben. 1895. évben az oltárok diszitése s a templom festése kiujittatott.

[265]

Kápolna van a régi temetőben a sz. keresztnek, az ujban Nagyboldogasszonynak a tiszteletére.

Anyakönyv 1720. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér Huszton 80, Dolha és Rókamező fiókközségekben 100 taggal.

A lelkészek sora 1804. óta: *Török János, Linczy József, Richter Antal, Jászay Mihály, Weisz József, Szorg Ferencz, Munkácsy Sándor, Kesztner Antal, Orosz Antal,* 1892. óta *Ulferth Alfonz.*

Kegyúr: a kir. nagymélt. földmiv. miniszterium.

A nyelv magyar és német.

Posta és telégraf helyben.

Plébános: *Ulferth Alfonz,* ker. esperes.

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*m. v.*	*távos. kilom.*
Az anyaegyházban † * □ □	1204	51.39	36	530	1807	-	—
A fiókközségekben:							
Alsóbisztra † □	9	1566	—	—	149	-	31
Alsóhidegpatak † □	1	971	—	—	174	-	82,2
Alsószelistye † □	1	1412	—	—	200	-	16,9
Berezna † □	27	1635	1	1	338	-	19,3
Bereznek † □	17	1553	—	—	58	-	50-
Bükköspatak † □	—	595	—	—	46	-	80,2
Cserjés †	—	676	—	—	188	-	65,6
Csornán falva † □	2	1189	—	—	211	-	35
Csuszka †	2	363	—	—	108	--	63,6
Dolha † * □	546	2016	37	39	274	-	31,1
Felsőhidegpatak † □	—	819	—	—	45	--	88,8
Fülöpfalva †	—	652	—	—	101	-	87,9
Gernyés † □	1	1344	—	—	175	-	20,7
Herincse † □	55	2808	2	11	645	-	15,5
Husztköz † □	1	1211	—	—	94	--	13,1
Iszka † □	21	579	—	—	199	-	80,3
Iza † □	20	2261	—	4	220	-	5,5
Kelecsény †	3	622	—		56	-	74,6

[266]

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*m. v.*	*távos. kilom.*
Kereczke † □	32	1960	7	4	150	-	46,2
Keselymező † □	3	1750	-	1	286	-	8,3
Kispatak †	-	695	-	-	135	-	65,4
Kövesliget † □	22	3022	-	5	517	-	26,4
Kovácsrét † □	37	1314	-	1	204	-	40,5
Lengyelszállás †	-	364	-	-	-	-	86,6
Lipcse † □	14	2174	-	1	476	-	12,1
Lipcsemező †	35	1370	2	-	216	-	23,5
Majdánka † † □	58	1459	1	17	796	2	70,3
Felsőbisztra és Lopusnya telepekkel							
Ökörmező † □	74	2309	3	17	533	-	55,4
Sztrihalnya teleppel							
Ötvösfalva † □	-	1882	-	-	64	-	29,2
Padócz †	-	314	-	-	44	-	91,7
Pereszlő † □	-	967	-	-	247	1	87,1
Rekettye †	-	262	-	-	-	-	82,8
Repenye † †	4	1159	-	5	218	-	67
Rókamező †	86	1340	-	4	51	-	48,1
Rosztoka †	-	425	-	-	87	-	87,9
Szeklencze † □	8	1681	-	11	473	-	12,3

Szuhabaranka † □	9	1004	-	-	77	-	35,8
Tarfalu †	1	608	-	-	120	2	77,1
Toronya †	2	713	-	4	315	-	84,5
Vizköz	-	336	-	-	69	-	64,2
Vucskómező † □	3	496	-	-	32	-	44,7
Zárnya †	2	1534	-	-	222	-	35,9
Összesen:	2300	57242	89	655	10537	5	

1902. évben keresztelés 81, temetés 55, házas. esketés 9 volt.

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 495, a fiókközségekben 28. vala.

[267]

1804.-től 1902. végeig a kath. hitre viszatért 19 ev. református és 5 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

NÉMETMOKRA, kisközség.

Ezt a községet létre annak a hatvan családnak megtelepedése hozta, a melyek 1777.-ben Ausztriából lelkész és kántor tanitó kiséretében jöttek ide erdei munkásoknak. Az 1812. évben fából épült templomot 1885.-ben kibővitették. Királymező népes fiókközségben 1890. évben épittette a kincstár és szerelte föl a csinos templomot; ebben Fischl József, kincstári orvos 1898.-ban szent-sirt állittatott fel saját költségén, a hivek adakozásából pedig 1901.-ben Jézus sz. szívének és pád. sz. Antalnak szobra. Ugyanilyen szobrokkal diszitek föl 1901.-ben a németmokrai templomot Reisenbűchler Rajmond meg Hoffer József és társai.

Anyakönyv 1777.-től kezdve van.

Az anyaegyházban van Jézus sz. gyermekségének egyesülete 109 taggal, Királymezőn Jézus sz. szíve társulatának vau 25 tagja, és e két helyen 170-en viselnek skapulárét.

A lelkészek sora 1804. év óta: *Bencsik István, Arczt Mihály, Rein József, Weisz József, Mály István, Bieglbauer József, Spak József, Strömpl Alajos, Hanzulovics Gergely, Blechel János, Fedorcsik Péter, Sipos József, Galántha Ödön* (1871.—1892.), *Klusovszky Sándor,* 1894.-től *Czier Ferencz.*

Kegyúr: a kir. nagymélt. földmiv. miniszterium.

A nyelv német és magyar.

Posta Királymezőn, telegraf Taraczközön.

Plébános: *Czier Ferencz.*

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távos. kilom.*
Az anyaegyházban	671	12	-	-	1	12	-
A fiókközségekben:							
Alsókalocsa † †	24	2451	-	-	6	243	12
Alsószinevér † □	56	2158	1	1	3	387	25,2
Brusztura †	47	1171	-	-	4	157	20,9

[268]

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távos. kilom.*
Felsőkalocsa †	9	1201	-	-	-	159	19,5
Felsőszinevér †	51	975	-	-	1	22	42,3
Királymező Mária Magd. templom	721	37	-	-	5	72	13,3
Oroszmokra	88	585	-	-	1	90	7,6
Összesen:	1667	8590	1	1	21	1142	

1902.-ben keresztelés 79, temetés 58, házas. esketés 21 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházhan 265, a fiókközségekben 85 vala.

4. TÉCSŐ, nagyközség, korona-város.

Társaival, a többi koronavárosokkal együtt, Técső is már a 44. század elején kiváltságokkal felruházott község vala, és plébánosának jó módjáról tanuskodik, hogy a pápai tized 1333. évi jegyzékében aránylag nagy összeggel, 60 garassal szerepel. Az itteni templom tornyában vala egykoron az öt korona-város levéltára. A hitujitás itt is megszünteté a kathólikus hitéletet, templomot és egyházi vagyont elfoglalva. A kathólikusok számának, lassankénti növekedésével jó kétszáz év után, 1780.-ban visszaállittatott a plébánia és első plébánossá Hagymásy János lett, utóbb -székesegyh. kanonok. A hivek kicsi számához képest az isteni-tisztelet helyéül a plébánosi laknak egyik szobája szolgált igen ihosszú ideig, hol a mind inkább növekedő számu hivek kicsi része sem juthatott helyhez, s ahol szorongott külön istenitiszteletei alkalmával egyszersmind a népes gör. szert. kath. hitközség is. Sok-sok kérő fölterjesztés, sürgető utánajárás hosszadalmas munkájával jutott végre a templom épitésének ügye oda, hogy 1883.-ban, Hanzulovics Gerő plébános buzgólkodása mellett, kezdetét vehette az épités, a mely küzdelmesen s lassan haladt, ugy hogy csak 1885. évben jutottak tető alá a templom falai. Az ekkor hivatalába lépett uj plébánosra, Enyedy Alajosra várt a befejezésnek

[269]

azért nagy feladata, mivel a költségek fedezete hiányzott. Üggyelbajjal sikerült összegyüjtögetni a szükséges pénzt s a Szent István király tiszteletére szentelt templomot végre 1888. évi októberben sz. rendeltetésének átadni. A költségekhez a kegyuri kincstár 8000, Schlauch Lőrincz püspök 6400, a hitközség 2000, egyesek 470 koronányi összeggel járultak. A fölépitett templomot a hivek dicséretes áldozatkészsége utóbb 2874 korányi költséggel diszesen fölszerelte.

Anyakönyv 1780. évtől kezdve van.

Az itt müködő buzgó plébánosok közől *Geramb Ferencz* báró nagy alázatának és szeretetének most is jótékonyan él a hivek lelkében az emlékezete. Lelkészkedtek pedig itten 1804. év óta: *Kékedy Mihály, Pilászy Mihály, Rudics István, Munkácsy Sándor, Geramb Ferencz báró, Sipos József, Hanzulovics Gerő,* 1885. óta *Enyedy Alajos.*

Kegyúr: a kir. nagymélt.földmiv. miniszterium.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben Plébános: *Enyedy Alajos.*

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távos. kilom.*
Az anyaegyházban † * □	447	1748	-	7	1757	591	-
A fiókközségekben:							
Bedőháza † □	9	1779	-	-	16	397	7,6
Ferenczvölgye	159	64	1	-	32	43	7,6
Husztsófalva † □	15	516	-	-	1	243	26,4
Irhócz † □	21	2402	-	-	1	515	18,5
Kerekhegy sz. Feliksz templom	144	150	-	-	-	17	15,2
Kiskirva †	3	556	-	-	-	110	11,4
Nyágova † □	-	794	-	-	-	139	15,1
Pálosremete † □	9	635	-	--	4	312	6,9
Ósándorfalva † □	1	763	-	--	-	307	26,6
Széleslonka †	8	1179	-	-	-	107	34,1
Taraczköz † □	84	852	1	2	67	302	11,4
Összesen:	900	11438	2	9	1878	3083	

[270]

1902. évben keresztelés 39, temetés 31, házas. esketés 6 volt.

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma Técsőn 88, a fiókközségekben 135 vala.

1804. év óta a kath. hitre visszatért 3 ev. református és 5 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

5. VISK, nagyközség, korona-város.

Ez a község is, mint a máramarosi többi koronaváros, királytól nyert kiváltságokkal ellátott vala már a 14. század elején; plébánosáról emlités van a pápai tized 1334. évi jegyzékében. Egyházát a hitujitás ugyanarra a sorsra juttatá, mint a többi korona-városbeliét. Ramasi Mátyás, szebeni reformátor, a protestánssá lett Perényi Gábor, máramarosi főispán, támogatása mellett már 1524. év táján kezdé Visken hintegetni Luther tanainak magvát. Folytatá ezt a munkát a huszti szerzetesek elől ide menekült Huszti Tamás, ugy hogy 1556. évben a viski templom és plébánia a lakosokkal egyetemben már a hitujitók táborában vala. Csekély számu kathó-likussal 1780.-ban állittaték vissza itt a plébánia. Istenitisztelet helyéül egész a mult század végeig a lelkészi lak kápolnává alakitott egyik szobája szolgál

vala. Az egyházmegye mostani főpásztorának gondossága inditá meg a hivek kiáltó szükségének megfelelő templom épitése ügyét; ugyanis a templom helyéül 1600 koronányi költséggel alkalmas telket szerze s a kegyuri kincstárt a templom épitésére rábirá. A templom 1897. ben fölépüle 21.370,38 koronányi költség ráforditásával, a melyhez a kegyuri kincstár 11.525,64, a főpásztor 1400, a templomi pénztár 4000, a hivek egyeteme 4444,74 koronával járult. Az uj oltár és a szószék is a mostani megyés püspök adománya; a kegyuri kincstár orgonával járult a fölszereléshez, a melyet többi részében a hivek áldozata hozott létre.

A handalbustyaházi fiókközségben 1895.-ben épült föl a templom az erdőkincstár költségén; a kifestés költségét a hivek fedezték, a belső felszerelésre Zalán Lipót János áldozott 2400 koronánál többet, uj orgonát a kegyuraság állitott fel 1900.-ban.

[271]

Ugyanaz a nemes szivü nagy jótevő, Zalán Lipót, 1899. évi ápril 11.-én 7371,16 koronányi alapitványt tett le Handalbustyahá-zán állitandó róm. kath. leány iskolára, esetleg a handalbustyaházai és a viski stólailletékek megváltására.

Anyakönyv 1780.-tól kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér, Visken 75, Handalbustyaházá

n 90 taggal.

A lelkészek sora 1804.-től fogva: *Materklasszy János,* id. és if. *Gedeon Máté, Rudics István, Munkácsy Sándor, Pohl Károly, Brand Ferdinánd, Orosz Antal* (1855.—1875.), *Ulferth Alfonz* (1875.—1892.), 1892.-től *Ilosvay Lajos.*

Kegyúr: a kir. nagymélt. földmiv. minisztérium.

A nyelv magyar.

Posta helyben, telegraf Bustyaházán.

Plébános: *Ilosvay Lajos,* esp. kerül, jegyző.

	r. k.	g. k.	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban †* □	481	1169	—	—	2492	301	—
A fiókközségekben :							
Bustyaháza † □. . .		1116	—	1	14	448	5,7
Darva †	—	531	—	—	2	134	24,7
Dulfalva †...	—	1058	—	—	—	77	20,9
Handalbustyaháza □							
Nagyboldogassz. templ.	292	107	2	8	29	155	***7,7***
Kricsfalva †	9	1172	—	—	5	128	28,5
Mihálka †.....	13	620 '	—	—	2	27	13,3
Száldobos †	3	1145	—	—	i	53	9,5
Talaborfalu † □ . . .	11	2042	—	1	8	110	17,1
Uglya † □	12	2276	—	1	2	564	24,7
Újbárd †	3	718	—	—	—	149	15,2

Úrmező † * □ . . .	45	1233	-	—	31	293	10,4
Vajnág † □	14	699	—	1	8	256	9,5
Veléte Ugocsa vm. † □	3	1948	—	—		396	16
Összesen	973	15834	2	12	2607	3091	

[272]

1902. évben keresztelés 39, temetés 29, házas. esketés 6 volt.

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma Visken 65, a fiókközségekben 175 vala.

1804.-től 1902. végeig a kath. hitre visszatért 44 ev, református és 4 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

A huszti esperesi kerületben a róm. kath. lelkek; száma 5999.

[273]

D.)
AZ UGOCSAI FŐESPERESSÉG.

Ugocsa vármegye területén a hajdani korban, szinte első királyaink ideje óta, élénk és erős kathólikus hitélet vala, annál is fogva, hogy ezt a vidéket hosszú időn át használta nyaraló helyéül a királyi család. A most fennálló nyolcz plébánián felül, mint az meg van jelölve alább a fiókközségek nevénél s a sárosoroszi plébániához csatolt ugocsai két községnél h. p.-vel, még tizenhét plébánia virágzik vala ebben a vármegyében a 16. századbeli hitujitás ideje előtt.

Az ugocsai főesperesség melyik püspöki megyéhez tartozósága tekintetében már III. Béla és II. Endre királyok rendelkeznek, az: e főesperességbeli tizedet az egri püspöknek adományozva (Fejér, Codex Dipl.). IV. László király pedig 1288.-ban ezt a tizedet az. erdélyi püspökre ruházza át. A 14. század elején szedett pápai tized jegyzékének tanusága szerént az ugocsai főesperesség plébániái akkoron az erdélyi püspökség joghatósága alatt állnak vala. Az ugocsai főesperesek, sőt alesperesek is, többször valának az erdélyi püspöknek (szolnoki) a szorosabban vett Magyarország részeire nézve a vicariusai. A 15. század elejétől kezdve vitássá kezd válni az ugocsai főesperesség hovatartozósága; tényleg, amint látszik, az egri püspökség alatt áll, de a nagyváradi püspök is jogot támaszt iránta. Mátyás király 1459.-ben az egri püspök javára dönt; mindamellett 1551. évben Martinuzzi, nagyváradi püspök, az ugocsai főesperességet a maga egyházmegyéjéhez csatolja. (Szirmay, Notitia Com. Ugoch.) 1687. évtől fogva ez a főesperesség állandón

[274]

az egri püspökséghez tartozik vala, mint a szatmári főesperességgel kánonilag egyesitett akkor, midőn a szatmári püspöki megye felállittatott.

Ennek a felállitásnak az ideje az ugocsni főesperesség területén a kathóliciszmust a 16. századbeli hitujitás itteni hatalmas

előnyomulásától szenvedett szinte teljes pusztulás után meg csak ébredezőnek találá. Az a hitujitás ugyanis elfoglalta volt ezen a területen az összes róm. kath. templomokat s plébániákat, táborába vitte a pásztorok nélkül maradt nyájakat, kiirtva vagy elszélesztve azokat, akiket semmikép sem birt eltántoritani az ősi hittől. A hitéleten kivül a polgári élet fejlődésére is hátráltató vala ezen a vidéken a tatárok s törökök pusztitása, valamint a hosszas belháboruk dulongása.

A sz. Ferencz rendjének szerzetesei, miután szőllősi zárdájok szintén feldulatott s ők maguk elűzettek volt, 1669.-ben elszántan visszakerülvén, élesztgetni kezdék a katholiciszmust ezen a vidéken, sok méltatlanságot elszenvedve. Önfeláldozó munkájok, amint fenntartója volt a kathólikusság maradványainak Szatmár, Bereg és Máramaros több részében, ugy fő tényezője annak is, hogy Ugocsában a kathólikusság a 18. században lassanként életnek indulhatott. A szatmári püspöki megye megalapitásakor hat plébánia vala Ugocsában, nem sokkal előbb nehézségesen visszaállitva, általában kicsi erejü, ugyhogy az ugocsai főesperességben akkor csak 2426 volt a róm. kath. lelkek száma. Az elmult század folyamán még Nagyszőllősön és Halmiban állittatott vissza a plébánia, s a róm. kath. lelkek száma 7514-re növekedett az 1900. év végeig.

Főesperes; *Frank József,* szinyérváraljai plébános.

[275]

9.
Az ugocsai esperesi kerület.

Esperes: *Govrik János,* kökényesdi plébános, szentszéki ülnök.

Segédesperes: *Dimand Lajos,* turterebesi hely. plébános, a kerületbeli népiskolák tanfelügyelője.

1. FANCSIKA, kisközség.

A község régi eredetü; 1271. évben már létezett. Szintén régi plébániája megszünt a hitujitás következtében; 1756.-ban történt visszaállitását Komáromy János, egri őrkanonok áldozatos lelkességének köszönhetni, ki gondoskodott a plébános javadalmazásáról, valamint az ősi kathólikus templom váltságdij melletti viszszaszerzéséről.

A templom Jézus sz. neve tiszteletére van szentelve.

Anyakönyv 1756. évtől kezdve van.

A hivek körében van Oltáregylet 17, Élő Rózsafüzér 15 taggal és Jézus sz. szíve társulatának 19 tagja.

A lelkészek sora 1804. évtől: *Meleg István, Markovics Tivadar, Gyöngyössy György, Hanzulovics Gergely, Abonyi Imre, Steinberger Albert, Serly Károly, Erber Mihály, Csőke Imre* (1864.—1901.), *Fedorcsik Péter,* 1903.-tól *Kőszeghy Mihály.*

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf Nagyszőllősön.
Hely. plébános: *Köszeghy Mihály.*

[276]

	r. k.	*g. k.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † *	147	491	131	105	-
A fiókközségekben:					
Egres † □	—	1483	17	92	6,4
Mátyfalva † * h. p. Sz. István kir. templ	39	288	153	74	4,8
Sasvár † □ h. p.	27	722	49	104	1,3
Szirma †□	31	373	23	43	3
Összesen	244	3357	373	418	

1902.-ben keresztelés 11, temetés 4, házas. esketés 1 volt.

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma Fancsikán 75, a mostani fiókközségekben 35 vala.

1851.-től 1902. végeig a kath. hitre visszatért 6 ev, református és 3 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

2. HALMI, kisközség.

Okiratokban előfordul a 13. századra vonatkozólag Halmi (Holmy) neve. A 15. században földhányással és árkokkal erősitett védelmi hely vala. Plébánia itten a 14. század elején már létezett; Herbordus nevü plébánosa meg van emlitve a pápai tized 1333. évről szóló jegyzékében. A hitujitás kezdetén megszünt ez a plébánia csak 1862.-ben állittatott vissza, akkor curatiaképpen, 1874.-ben plébániául. A Jézus sz. nevének tiszteletére szentelt templom 1893.-ban kibővitetett.

Anyakönyv 1862. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 45 taggal.

A lelkészek sora: *Kozma Béla, Kállai Mihály, Govrik János,* (1870.—1888.). *Éder Ede,* 1899. óta *Mandics János.*

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

[277]

Posta és telegraf helyben.
Hely. Plébános Mandics János, esp. ker. jegyző.

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*m. v.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * □	461	364	*16*	1052	766	5	—
A fiókközségekben:							
Akli * h. p.	40	82	—	286	22	2	2,3
Batarcs † h. p.		1227	3	30	214	3	15,2

Dabolcz *.....	31	12	—	419	17	-	1,9
Tamásváralja * h. p. .	4	15	—	457	60	-	13,3
Turcz † □	73	2972	—	21	340	-	15,2
Összesen	638	4672	19	2265	1419	10	10

1902.-ben keresztelés 34, temetés 22, házas. esketés 7 volt.

1862.-ben, e plébánia felállításakor, a róm. kath. lelkek száma Halmiban 250, a fiókközségekben 70 vala.

1862. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 33 ev. református és 7 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

3. KIRÁLYHÁZA (Királyháza-tölgyesfalva), nagyközség.

Eredete e községnek ősrégi. Már Szent István idejében telepedének le itt, valamint Ugocsa közeli több helyén, szászok. Mint a királynőknek hosszú időn át nyaralóhelye, élénk és előkelő élettel birhatott. A község közelében lévő dombon, hol most a Perényi Gábor bárótól a B. Sz. Mária tiszteletére épitett kápolna van nagy-számu búcsusnak áhitata helyéül, áll vala egykoron Nyalábvárának jókora erőssége, a melyet I. Lipót király rendeletére 1671.-ben leromboltak.
A hitujitás következtében 1560. évtől óta szünetelő plébánia 1727.-ben állittatott vissza; s javadalommal Perényi Ferencz báró látta el, aki egyszersmind épitteté 1778.-ban a mostani templomot sz. Péter és Pál apostolok tiszteletére. A lelkészi lak 1777.-ben épült s 1901-ben ujittatott meg.

[278]

Anyakönyv 1728.-tól kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 120 taggal, továbbá van Jézus sz. szíve társulatának 150 tagja és 250 skapulárés.

A lelkészek sora 1804. óta: *Bukovics Ferencz* (30 éven át), *Gorove Antal, Blechel János, Papszurovics Antal, Vörös János, Rehák Márton, Szemák Pál, Frank József, Duchnovszky Gyula* (1863.—1901.), 1901.-től *ifj. Unger Lajos.*

Kegyúr: a mélt. *Perényi* báró család.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben,

Hely. plébános: *ifj. Unger Lajos.*

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*mv.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † □	535	1376	7	18	223	377	3	—
A fiókközségekben :								
Bocskó	—	420	—	—	4	8	—	9,5
Csarnató †	37	534	—	—	*i*	95	—	5,7
Gődényháza † . .	91	317	—	—	302	57	—.	7,6
Hönilőcz † ...	1	258	—	—	—	12	—	14,5-
Kistarna †. . . .	5	731	—	—	—.	48	—	9,5-
Komlóssellő . . .	11	745	—	—	5	96	—	18,2

Nagytarna † * □								
Sz. Mária káp.	189	1210	—		159	292	1	13,3
Rákospatak †. .	9	272	—	—	—	15	—	6,6
Sósujfalu †...	—	485	—	—	—	91	—	8,5
Szárazpatak † . .	—	782	—	—	—	77	—.	16,5
Szászfalu † h. p.	32	1411	—	2	8	221	—.	8,5
Tekeháza †* □	54	515	—	2	443	92	—	4,0
Tiszakirva † ...	—	455	—	—	—	33	—	13,1
Verécze † □ . . .	13	705	—	1	16	210	—	2,2
Összesen:	970	10.216	7	23	1167	1724	4	

1902.-ben keresztelés 38, temetés 25, házas. esketés 4 volt.

[279]

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 93, a mostani fiókközségekben 103 vala.

1804. év óta a kath. hitre visszatért 39 protestáns és 4 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

4. KÖKÉNYESD, kisközség.

A hitujitás idején megszünt plébániát visszaállitá 1736. évben Perényi Gábor báró, főispán, és a templomot visszaszerzé 1747-.ben Bogárdy György alispán. A megrongálódott templom Perényi Imre báró, akkori kegyúr által megujittatván, 1767. évi november 5.-én áldatott meg. 1833. évben Bogárdy Emereneziána Bánffy Jánosné a templomhoz órával ellátott tornyot épittet; a templom falába illesztett márványtábla őrizi e kiváló nő jótékonyságának emlékét. A mostani lelkészi ház 1860.-ban épült, mely 1901. évben, valamint a templom is, jókarba helyeztetett.

E plébánia kebeléből állittatott fel 1862.-ben a halmii lelkészség.

A templom sz. Imre tiszteletére van szentelve.

Anyakönyv 1765. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 30 taggal.

A lelkészek sora 1804. óta: *Kovács György, Mánok Ferencz, Pányoki Dániel, Bokor János, Kellemesi Melczer Ferencz,* cz. kanonok (1821.—1861.), *Egri Lajos, Demek Antal, Márton Alajos,* 1888.-tól *Govrik János.*

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta helyben, telegraf Halmiban.

Plébános: *Govrik János,* ker. esperes.

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban †	288	861	1	75	151	-
A fiókközségekben:						
Botpalád Szatmár vm. *	35	33	-	833	49	17,5

[280]

	r. k.	*g.k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Csedreg	45	509	—	42	67	2-
Fertősalmás	56	97	—	621	46	47
Kispalád Szatmár vm. *	5	11	—	848	38	14-
Nagypalád „ * h. p.	29 .	71	—	1216	174	7,5
Összesen	458	1582	1	3635	525	

1902.-ben keresztelés 15, temetés 19, házas. esketés 3 volt.

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 135, a mostani fiókközségekben 37 vala.

1804. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 48 ev. református és 4 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

5. NAGYSZŐLLŐS, nagyközség.

Szászokkal benépesitett királynői birtok és nyaraló vala Nagyszőllős szinte első királyaink idejétől kezdve hosszú időn át. Nagy tekintélyhez jutott a régi időkben ugy a község, mint plébániája. A máramarosi korona-városok szabadalmakat s kiváltságokat a Nagyszőllősnek előbb megadottak szerint nyertek a királytól. Zsigmond király egyik irata Szőllőst városnak (civitas) nevezi. A szőllősi plébánia pedig az 1545. évi 25. törv. czikkelyben az ország elsőrendü plébániái közt foglal helyet; a plébános ki vala véve a püspöki joghatóság alól, egyenesen az esztergomi érseknek alárendelve; plebanus B. M. Virginis de Zeuleus et Ugatha nevet visel vala, mivel joghatósága kiterjedt volt a Szőllős közelében lévő, akkor Ugocsának nevezett domb várnépére is.

A fennálló ősrégi templom épitésének ideje ismeretlen. A hitujitók kezébe kerülvén, a sz. Ferencz rendiek templomával együtt, gondozás hijában pusztulásnak indult; mikor visszaszerezték a kathólikusok, fedél nélkül s általában elhagyatottan vala; maradt is soká ebben az állapotban, mig végre a sz. eml. Hám János püspök nagy költséggel helyreállittatta, Jézus mennybemenetének tiszteletére szentelve. A kath. hivek azonban amaz idő alatt nem voltak templom nélkül; mert a Perényi báró család 1693.-ban visszaállitá a ferenczrendiek templomát és zárdáját, ugyhogy ettől

[281]

fogva a ferencziek gondozták a róm. kathólikusokat 1774. évig, amikor az itteni hitközség a fancsikai plébániához csatoltatott.

1863. évben visszaállittatott az ősi plébánia. A templom, melybe 1890.-ben uj orgona állittatott, 1902.-ben kifestetett.

A nagyszőllősi róm. kath. templom

Van itt a ferenczrendiek temploma, az egykori Ugocsavárban kálváriai kápolna, a temetőben sz. Czeczil kápolnája.

Anyakönyv 1698. évtől van, de 1774.—1863. évekre nézve a halotti és esketési a fancsikaiban.

A hivek körében van szentolvasó társulata 25 taggal.

A lelkészek sora 1863. óta; *Erber Mihály* 1890.-ig, *Müller Károly* 1899.-ig, ezóta *Zahoray Pál.*

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Hely. plébános: *Zahoray Pál,* a theol. doktora.

[282]

	r. k.	g. k.	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*m. v.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban	942	2633	29	861	1282	3	-
A fiókközségekben							
Alsókaraszló † . . .	10	1622	—	—	104	1	18,9
Alsósárad † . . .	—	550	—	—	81	—	20
Felsőkaraszló † . .	2	463	—	—	74	.—	25,4
Felsősárad † □ . .	1	1600	—	—	134	—	14,1
Uonokujfalu t □	1	1217	—	—	207	—	11,4
Kiscsongova . . .	—	314	—	—	18	—	15,8
Kiskupány † ...	4	596	—	—	84	—	9,1
Kisrákócz † ...		1503	—	—	38	—	27,7
Magyarkomját † □	10	2453	—	1	393	—	13,4

Xagycsongova † . .	3	1199	—	4	96	—	16,6
Nagyrákócz † □ . .	9	2215	—		311	—	23,9
ölyvös † □ ...	2	1099	—	4	164	—	21,6
Rakasz † □ h. p.	18	1891	5	11	199	—	17,5
Szőllősvégardó † h. p.	124	93S	2	80	109	—	4,5
Ugocsarosztoka . .	—	176	—	—	19	—	17,5
Veresmart † † □	11	1620	—	9	230	—	11,5
Összesen	1137	22.099	36	970	3543	4	

1902. évben keresztelés 51, temetés 35, házas. esketés 8 volt.

1863.-ban, e plébánia visszaállitásakor, az anyaegy-házban 680, a fiókközségekben 105 volt száma a róm. kath. lelkeknek.

1863. óta a kath. hitre visszatért 12 protestáns.

6. NEVETLENFALU, kisközség.

Deákfalva volt eredetileg e községnek a neve, azonban mivel ebből idő folytán valamely módon csunya név került használatba, a vármegye 1720. évi határozattal Nevetlenfalu nevezést rendelt.

A hitujitás ideje alatt megszünt plébániát 1790.-ben Téglásy József, egri kanonok, állitá vissza, javadalommal ellátva. A már 1744. évben visszaszerzett ősi kis templom különféle viszontagságoktól

[283]

is, kivált pedig az 1880. évi földrengéstől szerfölött megrongálódott. E helyett az egyházmegye mostani főpásztora XIII. Leo pápasága huszonöt éves jubileuma emlékére 31.000 K. áldozatával diszes templomot épittetett és szerelt föl, mely 1903. évben a szent kereszt tiszteletére fölszentelve, adatott át a szent használatra.

Feketeardó fiókközségben szászok telepedtek le hajdan, ugyanabban az időben, mikor Beregszászban. Királynői birtok vala a leg-régibb időtől kezdve, ehhez képest kiváló község, nagy tekintélyü plébániával abban a régi időben; mert az ardói plébánia is az-1545. évi 25. törvényczikkelyben felsorolt elsőrendü plébániák közt van emlitve. Az ardói plébánosról van említés a pápai tized 1334. évi jegyzékében. A hitujitók kezébe jutott ősi kath. templomot Perényi Zsigmond báró szerzé vissza 1754.-ben; e templom, amelyben hajdankori falfestések maradtak fenn, a mult század közepén jókarba hozatott.

Anyakönyv 1790.-től kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 90: taggal.

A lelkészek sora 1804. év óta: *Bodó Mihály, Pányoki Dániel, Bokor János, Pap György, Csorba József, Gorove Antal, Markovics Tivadar, Brand Ferdinánd, Kazimirszky Antal* (1854.— 1897.), 1897.-től *Köncs László.*

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf Halmiban.

Hely. plébános: *Köncs László.*

	r. k.	g. k.	*ág. ev.*	ev. ref.	*izr.*	*távols kilom.*
Az anyaegyházban * □	233	8G	4	143	39	—
A fiókközségekben:						
Batár † h. p. ...	34	404	—	85	24	3
Csepe † * h. p. . .	102	586		146	182	7,5
Csoma †	11	244	—	31	4	13,6
Farkasfalva	23	104	—	53	8	12
Feketeardó † sz. Rozália temp. h. p.	130	619		557	326	12,7
Forgóilány * □	47	125	—	514	59	6,5

[284]

	r. k.	g. k.	*ág. ev.*	ev. ref.	*izr.*	*távols kilom.*
Gyula * □ h. p.	31	65	-	557	66	11,3
Hetény † □	3	394	-	2	113	13,4
Péterfalva * □	34	199	-	529	103	8,1
Tivadar * □ h. p.	15	38	-	348	23	6,6
Összesen:	661	2864	7	2965	947	

1902. évben keresztelés 27, temetés 16, házas. esketés 5 volt.

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma az anyaegy-házban 115, a mostani fiókközségekben 138 vala.

1804.-től 1902. végeig a kath. hitre visszatért 23 ev. református.

7. TISZAUJLAK, nagyközség.

Szent-Ilona volt ennek a községnek a régi neve. Az itteni plébánia a hitujitás következtében 1556.-ban megszünt, de 1735. évben visszaállíttatott. A mostani templom sz. Ilona tiszteletére 1812.-ben szenteltetett föl; 1896. évben uj orgona állittatott fel; 1898.-ban a templom belseje nagyrészben megujittatott; 1901.-ben-a torony a kegyuri kincstár költségén magasabbra emeltetett, s bele a hivek adományából két uj harang szereztetett. Van a temetőben kápolna a sz. kereszt tiszteletére s a város végén Nep. sz. Jánosnak 1897.-ben megujitott kápolnája.

Anyakönyv 1735.-től kezdődőleg van.

A hivek körében van Jézus sz. szíve társulatának 150 tagja.

A lelkészek sora 1804.-től: *Smoczer János, Bodó Mihály,* (1810.—1837.), utóbb kanonok, *Kotró Pál, Dessewffy Emánuel* (1841.—1861.), utóbb kanonok, *Gyöngyössy György, Ujhelyi Alajos, Molnár András, Márton Alajos,* 1896. óta *Buza Sándor.*

Kegyúr: a kir. nagym. pénzügyi minisztérium.

A nyelv magyar.

Posta és telegraf helyben.

Plébános: *Buza Sándor,* kánonok doktora, szentszéki ülnök.

[285]

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*m. v.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban †* □	771	467	12	703	1055	—	—
A *fiókközségekben:*							
Bökény † * □ h. p.	81	389	3	257	123	1	5,7
Csetfalva Bereg vm. * .	99	58		333	33	—	3,8
Karácsfalva †	14	458	—	20	17	—	5,7
Magosliget Szatmár vm. *	16	59	—	250	19	—	10
Mezővári Bereg vm. * □ h.p.	106	63	3	2078	225	—	10,5
Sonkád Szatmár vm. * .	24	53	1	501	60	—	9,9
Tiszabecs * □	29	• 58	—	1113	66	—	1,9
Tiszakeresztúr * . . .	54	69	—	423	40	—	3,8
Tiszaújhely * h. p. . .	55	419	—	145	69	—	3,8
Uszka Szatmár vm. *	12	16	—	369	19	—	8,6
Összesen	1261	2109	19	6192	1726	1	

1902. évben keresztelés 53, temetés 32, házas. esketés 5 volt.

1815.-ben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 550, a mostani fiókközségekben 205 vala.

1851.-től 1902. végeig a kath. hitre visszatért 88 ev. református.

8. TURTEREBES, nagyközség.

A község régi eredetü; valószinüleg hozzá tartozott a királynők ugocsai birtokához, és valamikor megerősitett hely vala. A hitujitás idején megszünt ez a plébánia is, de 1744. évben visszaállittatott. A róm. kath. lakosok száma a 18. század folyamán németországi letelepülőkkel gyarapodott.

A Nagyboldogasszony tiszteletére szentelt tágas templom 1900. évben jókarba helyeztetett.

Anyakönyv 1744. évtől kezdve van.

Az 1899.-ben Jézusrendi atyáktól megtartott 9 napi sz. missió üdvös gyümölcset termett A hivek körében van Élő Rózsafüzér 300 taggal, és 62 visel skapularét.

[286]

A lelkészek sora 1804. év óta: *Fischer Antal, Materklaszy János, Steer József, Gedeon Máté, Schifner János, Ekker Ferencz, Forstenheizler József, Golner Péter, Bötössy János, Máli János, Szemák Pál, Kesztner Antal, Schweinitzer Rezső, Frank József, Dier Lajos, Hofbauer Ignácz,*1898.-tól *Dimand Lajos.*

Kegyúr: a méltós. *Perényi* báró család.

A nyelv magyar.

Posta helyben, telegraf Halmiban.

Hely. plébános: *Dimand Lajos,* segédesperes.

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban †* □	2056	730	1	539	237	-
A *fiókközségekben:*						
Bábony *	87	31	1	433	14	6
Kisgércze †	2	1579	-	2	55	13.4
Nagygércze †	-	864	-	-	67	11,3
Összesen	2145	3204	2	974	373	

1902. évben keresztelés 97, temetés 54, házas. esketés 12 volt.

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma 655 vala.

1804.-től 1902. végeig a kath. hitre visszatért 47 ev. református és 4 izraelita vette föl a sz. keresztséget.

Az ugocsai esperesi kerületben 7514 a róm. kath. lelkek száma.

A kerületbeli segédlelkészek:

Nagyszőllősön *Szabó Jáczint,* ferenczrendi házfő,

Tiszaujlakon *Boschetti Andor.*

[287]

E.)
AZ UNGI FŐESPERESSÉG,

Ez a főesperesség az egri püspökséghez tartozásnak idejében is fennálló vala régesrégóta; hogy mely időtől kezdve, arról nincs bizonyosság; de az kétségtelen az 1333.—1337. években szedett pápai tized jegyzékéből, hogy abban az időben már fenállott, legalább is azzal a 20 plébániával, amelyeket ama jegyzék fölemiit, s amelyek közöl nem létezik ma a bátfai, bézsi, az akkor is Unghoz csatolt dobronyi, a gerényi, kerészi, mátyóczi, palágyi, szelmenczi, szeretvai, szürtei és tarnóczi plébánia, nem éledvén föl ép ugy, amikép a 14. század első fele után létre jött daróczi, kereknyei, kereszti, kisgeőczi, nagygeőczi és szobránczi plébániák sem, a 16. század közepén megindult ama viharok pusztitásából, amelyek ezen a vidéken is, mint szintén tiszamentin, a hitujitásból keletkeztek, továbbá az erre a vidékre is mindig kiterjeszkedő belháboruk dulongásaiból táplálkoztak. Ezeknek a viharoknak pusztitásától nem marada mentesen egy sem abból a mintegy 30 plébániából, amelyek az ungi főesperességben a 16. századbeli hitujitás kezdetekor léteztek. Szünetelnie kellett rövidebb vagy hosszabb időn át mindegyiknek, ámbár amint látszik, soha sem valamennyinek. Nováky József, egri kanonoknak az egri püspöki megye állapotáról szóló egykoru följegyzései szerint az ország északkeleti abban a részében, amelyre kiterjed most a szatmári püspöki megye, a kathólikusság szorongattatásainak véghez közeledő idején, 1699. esztendőben, mig Szatmár vármegye területén csak három, Beregiben két róm. kath. lelkészség, Ugocsában csak a nagyszőllősi

[288]
ferenczrendi állott fenn, Máramarosban pedig egy sem, addig Ungban az ungvári, kaposi, pálóczi és szennaivala müködésben, emellett Szerednye és Tarnócz alkalmasnak látszik vala lelkészség, felállitására. Ungban általában erősebb vala a kathólikusság ellentállása a hitujitással s a belháboruk vele szövetkezett hatalmasaival is szemben; a birtokos nemesség jókora része SZIVÓS hüséggel ragaszkodik vala ősei hitéhez, és amely hatalom segitette volt kezdetben a hitujitást erőre, ugyanabban a hatalmas Drugeth családban 1610. évtől kezdve az e vidékbeli kathólikusság lelkes oltalmazót bir vala. Minderre vonatkozó részletezést e főesperesség. plébániáinak, kiválóbban az ungvárinak leirásában olvashatni.

Mikor az ungi főesperesség 1804. évben az egri püspökség: kebeléből az alakuló szatmári püspöki megye részeképpen kiválott,. akkor területén ez a 10 plébánia vala: az ungvári, csicseri, dobóruszkai, felsődomonyai, kisráti, őri, pálóczi, szennai, tibai és vinnai, vala továbbá helyi káplányság Jenkén, Nagybereznán és Nagyzalacskán, egyetlen esperességbe foglalva, 13.825 róm. kath. lélekkel. Az elmult század folyamán az a három helyi káplányság plébániává emeltetett, és hat helyen: Császlóczon, Felsőremete-vasgyárban, Kiskaposon, Szerednyén, Turiaremetén és Ubrezsen plébánia, Csapon helyi káplányság állittatott, a főesperességet pedig: sz. eml. Klobusiczky Péter püspök felső-ungi és alsó-ungi esperest kerületre, Schlauch Lőrincz püspök 1877.-ben háromra: felső-,alsó- és közép-ungi kerületre osztotta fel. Ebben a három kerületben, az. ungi főesperesség mostani 20 lelkészségében 32.587 volt a róm. kath. lelkek száma az 1900. év végével megtartott népszámláláskor.

Főesperes: *Benkő József,* ungvári plébános, poroszlói czim. apát.

[289]

10.
A felső-ungi esperesi kerület

Kerületi esperes: *Benkő József,* a kerületbeli népiskolák tanfelügyelője, az ungvári kir. kath. főgimnáziumnál püspöki biztos stb.

1. FELSŐDOMONYA, kisközség.

Ezen a kincstári telepitvényen plébánia 1727. évben jött létre Rendkivüli vala pedig kiterjedése ennek a plébániának, mivel magában foglalta a jelenlegin felül mindazt a területet, amelyre kiterjed most a nagybereznai és turiaremetei plébánia. A régi fatemplom helyett Ruszkótczy nevü uraság buzgólkodása utján épült fel 1761. évben a mostani templom Sarlós Boldogasszony tiszteletére. A régi plébánosi ház helyett pedig 1772. évben épült fel a mostani. A kincstári kegyuraságtól épített derék iskola az 1898. évi julius 3.-i nagy tűzvészben leégvén, a kegyuraság által még szebb állapotban helyreállittatott.

Petrócz fiókközségben 1882.-ben az őrangyalok tiszteletére kápolna épült. A Felsődomonya két végén lévő két kis kápolnát nep. sz. János és sz. Vendel tiszteletére 1809.-ben Arvay Pál plébános emelte, ugyanaz, aki szerezte meg a templom mostani szinte összes fölszerelését, a kinek most is áldásos emlékben él a hivek közt papi buzgósága és emberszeretete; többi közt ugyanis Huszák, Hutta és Petrócz, sovány határu fiókközségeknek lakosait megélhetési azóta jól szolgáló módhoz segitette, rávezetve őket gyümölcsfa tenyésztésére oktatásával, példájával, sőt némi kényszeritéssel is; mert csak azt a legényt engedte házasságra lépni, ki beigazolta, hogy a megszabott számu oltott gyümölcsfát fölnevelte,

[290]

Anyakönyv van házassági és halotti 1727., keresztelési 1732. évtől kezdve.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 220 taggal.

A lelkészek sora 1804. évtől: *Árvay Pál* 35 évig, *Rudolff Pál, Blechel János, Óriássy Mihály* (1844.—1867.), *Kucsay Ferencz* (1868.—1890.), *Huszár Flórián,* 1900. decz. 1.-től *Jóna József.*

Kegyúr: a kir. nagymélt. földmiv. miniszterium.

A nyelv tót.

Posta és telegraf Ungváron.

Plébános: *Jóna József,* a theol. doktora, esper. ker. jegyző.

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban	492	172	—	—	17	—
A fiókközségekben:						
Alsódomonya † . .	172	785	15	—	33	1,7
Árok †...	13	629	—	1	21	9,8
Huszák . . - . .	229	137	—	—	23	10
Hutta	651	17	—	—	6	7,7
.Neviczke †	39	763	—		8	4,4
Okemencze	04	515	—	12	41	6,8
Petrócz, Őrangyalok kápol.	372	158	—	—	5	7,3
Rahoncza	5	474	—	1	23	6,4
Összesen	2017	3650	15	21	177	

1902. évben keresztelés 68, temetés 38, házas. esketés 7 volt.

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 175, a fiókközségekben 573 vala.

2. JENKE, kisközség.

Ez a község ősi fészke volt a Jenkey nemes családnak, melynek régi várkastélyából a család kihalása után osztályképpen a villei Pribék család birtokába átment egy jókora rész még a

[291]
mult század hatvanas éveiben is lakható volt s csak 1805.-ben bontatott szét.

A Jenkey család idejében itt plébánia vala, mely azonban a hitujitás zivataros idejében megszünt; protestánsoké lett a 15. század elején épült kath. templom, amelynek falairól a kath. jelvényeket csak 1860. évben távolitották el.

A közbirtokosság időközben megszaporodott róm. kath. tagjainak kérelmére 1789. évben itt helyi káplányság állittatott fel, amelyet b. e. Klobusiczky Péter, szatmári püspök, 1810. évben önálló plébániává emelt a kath. vallás-alap kegyurasága alatt. Az 1794.-ben épült fatemplomot az 1832. évi canonica visitatio roskadozó állapotban találá s azt rendelé, hogy ugy a templom, mint a szintén fából épült lelkészi lak helyett uj épittessék. Banovits Antal hitbuzgó özvegye, szül. Pribék Julianna az épitendő templom és lelkészi lak számára a falu közepén 4 kat. holdnyi belsőséget ajándékoza, de a kegyuraság az uj templom épitését sok utánjárásra is csak 1843. évben engedélyezé. A kedvezőtlen talajviszonyok, majd a bekövetkezett szabadságharcz zavaró körülményei miatt az uj templom csak 1853. évben készült el s ugyanazon év aug. 20.-án szenteltetett föl Szent Jstván király tiszteletére; tornya pedig csak 1871.-ben nyert befejezést.

A lelkészi régi lak helyett 1868.-ban épitteté a kegyuraság a jelenlegi czélszerü plébániaházat; mivel pedig az 1862. évi tagositás alkalmával a plébános számára egy egész urbéres telek hasittatott ki, szükséges volt gazdasági épületekről is gondoskodni. Az 1881.—1897. évek közötti időszakban e szükségnek is eleget tett mintaszerüen a plébános gondossága és fáradozása. Az iskola 1S82. évben épült fel.

Bező fiókközségben a hivek buzgalmából 1850.-ben épült egy kis fatemplom a bold. Szüz sz. nevének tiszteletére, az iskola 1890.-ben.

Hazánk ezeréves fennállásának emlékére Székó fiókközségben a gróf Sztáray Vilmosné által ajándékozott 4 holdnyi belsőségen 1896.—7. években szilárd anyagokból épült fel a kicsi számu hivek lelkes áldozatkészsége segedelmével a csinos templom, melyet a mostani főpásztor szentelt föl Jézus sz. szívének a tiszteletére 1898.-ban. Az igen szép oltárkép a mostani főpásztor adománya.

[292]

Anyakönyv 1789. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 150 taggal.

A lelkészek sora 1804. év óta: *Kubicska Cziprián,* ferencz-rendi 31 évig, *Varga István, Szepessy Sámuel, Spiegel József, Gondolovics Károly* (1851 —1880.), *Benkő József* (1881.—1900.), 1900. decz. 14.-től *Horatius Pál.*

Kegyúr: a kath. vallás-alap.

A nyelv: tót és magyar.

Posta helyben, telegraf Ungváron.

Hely. plébános: *Horatius Pál.*

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban *. . .	161	247	6	327	43	—
A fiókközségekben:						
Alsónémeti †.....	210	139	—	37	17	3,8
Bező, Mária sz. nevének temploma * . . , .	419	387	—	856	138	6
Felsőnémeti †.....	81	168	—	3	45	7
Karcsava †	164	248		12	27	5
Kereszt * h. p.....	68	76	—	261	61	4
Lakárt, az Ung jobb parti része †	200	329	—	65	10	8
Pinkócz *.....	105	161		164	9	6
Székó, Jézus sz. szivének temploma	111	244		3	14	3,5
Szentes	12	43		182	40	9
Tasolya	21	51	—	278	33	4
Zahar † *.....	121	287	1	545	37	4
Összesen	1673	2380	7	2733	474	

1902. évben keresztelés 48, temetés 45, házas. esketés 16 volt.

[293]

1851.-től kezdve 28 ev. református tért vissza a katholikus hitre.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma Jenkén 105, a fiókközségekben 565 volt.

3. NAGYBEREZNA, kisközség.

A nagybereznai róm. kath. hivek 1788. október havában lettek a kincstár által Teplicska, Liptó-vármegyei községből ide telepitve favágás, fausztatás és gátak építése czéljára. Akkoron csak husz család költözék át Liptóból, ezekhez az idők folyamán mind több csatlakozék. A kincstári uradalom e telepitvényeseknek belsőséget és némi földecskéi adományozott; ők szorgalmuk és takarékosságuk utján lassanként telkes gazdákká lettek, ugy, hogy később, midőn a kincstári famunkálatok beszüntetésével keresetük eme forrásától elestek, képesek voltak földjük miveléséből megélni.

Nagyberezna 31 fiókközségével együtt, amiképpen a nagybereznai plébánia kebeléből felállitott turiaremetei plébánia és 18 fiókközsége, a felsődomonyai plébániához tartozott vala, s csak az 1801.-ik évtől lett helyi káplánysággá; 1807. év nov. 6.-án kelt királyi rendelet alapján pedig 1808.-ban plébániává emeltetett.

A lelkész lakása sokáig szegényes parasztházban vala, s csak 1863.-ban épitteté a kincstári kegyuraság a mostani tágas lelkészi házat.

Az iskola már 1815.-ben létezett, parasztházban elhelyezve. Többszörös kérelmezés után a kegyuraság végre 1864.-ben teljesen megfelelő iskolát és kényelmes kántor tanitói lakot épittetett,

amelynek, valamint a gazdasági épületeknek jókarban tartásáról elismerésre méltóan gondoskodik.

Két nagy tüzvész, 1854. és 1886. évben, elpusztitá a község nagy részét; de a templom, plébánia és iskola, hála az isteni gondviselésnek, mind a két izben sértetlen maradt.

Anyakönyv 1801. évtől kezdve van. — A hivek körében van Élő Rózsafüzér 45 taggal.

A lelkészek sora 1804. év óta: *Leszkovszky Mátyás, Schuller János* 35 évig, *Papp Antal* közel egy félszázadig (1836.—1885.), 1885.-től kezdve *Adamkovich Jenő.*

[294]

Kegyúr: a kir. nagymélt. föld. minisztérium.

A nyelv: tót, német és magyar.

Posta és telegraf helyben.

Plébános: *Adamkovich Jenő.*

	r.k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † □	419	1232	—	1	51	757	—
A fiókközségekbeu:							
Begendjátpásztély †	—	230	—	—	—	35	11,4
Csornoholova †□	87	1039	—	3	9	143	20,9
Domasina † ...	—	391	—	—	—	14	15,2
Dubrinics † □ . . .	102	1275	1	5	11	120	13,3
Huszna †	—	435	—	—	—	14	49,3
Kisberezn † □ . . .	223	791	31	1	13	94	3,8
Kispásztély † ...	21	235	—	—	2	16	17,1
Knyahina †	1	447	—	—	—	7	15,1
Kosztrina †□...	11	1020	—	—	—	91	15,2
Kosztyovapásztély † .	1	370	—	—	—	30	15,2
Lubnya	—	232	—	—	—	30	39,8
Luh	11	319	—	—	—	4	32,2
Lyuta † □	24	2639	—	—	5	139	37,9
Mircse †	7	402	—	—	1	39	9,5
Oroszmocsár †	—	164	—	—	—	22	20,9
Osztuzsicza † ...	—	465	—	—	—	27	28,4
Rosztokapásztély †	5	314	—	—	—	12	17,1
Szolya †	4	445	—	1	—	30	9,5
Sztavna † □ ...	49	838	—	1	2	100	26,6
Sztricsava †	1	373	—	—	—	15	11,4
Szucha †	2	488	—	- -	—	23	45,5
Ticha †	3	960	—	—	2	49	47,4
Ujkemencze † ...	3	399	—	—	—	3J	20,9
Ujsztuzsicza † . . .	3	389	—	—	—	31	34,1
Uzsok † □	33	767	—	—	2	125	41,7
Verhovinabisztra † . .	1	797	—	—	—	13	43,6
Viska †	1	813	—	—	—	15	26,6

[295]

	r.k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Voloszánka † □	-	1106	-	-	-	64	36
Zábrogy †	19	462	-	-	-	17	3,8
Zahorb †	-	474	-	-	-	21	32,8
Zauszina †	11	316	-	--	-	29	17,1
Összesen:	1042	20627	32	22	98	2157	-

1902. évben keresztelés 33, temetés 38, házas. esketés 6 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 153, a mostani fiókközségekben 37 vala.

4. ŐRDARMA, kisközség.

Egyesités utján jött létre 1895. évben ez a község Őr és Darma községekből, amelyek már 1850. évben egy hitközséget képeztek. Őr (régi irás szerént Heur, Eőr) hagyomány szerént az ungvári vár külső őrségének vala a tanyája s ettől kapta nevét.

Az itteni plébánia keletkezésének ideje ismeretlen; de a 14. század elején már létezett, mert a pápai tized 1333. évre vonatkozó jegyzékében helyet foglal Marcellus őri plébános. Darmán pedig Palágy János által épitett kápolna vala a 14. században; mert az egri káptalan 1399. évi határozatban kijelenti erről a kápolnáról, hogy a tarnóczi plébános nem köteles benne misét szolgálni. (Leleszi levélt.)

A 15. században nagy jótevője volt az őri plébániának a Dacho István családja; a három Dacho fiu ugyanis, János, Péter és András a plébániának az őri határban szántóföldeket, réteket, három lakóházat és az ungvári „Barát" s „Bodó" nevü hegyeken két nagy szőlőt ajándékoza; e szőlők nyoma azonban ma csak az 1496. évben kelt alapítólevélben van meg.

A hitujitás szomorú napokat hozott a viruló őri plébániára. Ezekben a zavaros időkben a templomot hol a protestánsok, hol ismét a kathólikusok birták; a plébánia pedig legalább is egy századon át szünetelt. 1711. évben Dacho Imre lőn a plébános, aki

[296]

sok pörlekedés után 17.18. jul. 2.-án a templomot a protestánsoktól véglegesen visszaszerezte. A plébániához most fiókközségül tartozó Bátfán és Tarnóczon is plébánia volt egykoron; a pápai tized jegyzékében mind a két hely plébánosa fel van sorolva, a bátfai esperesül. A hitujitás véget vetett ezeknek a plébániáknak; a bátfai ősi templom ma is fennáll, az ev. reformátusok birtokában.

Őrnek régi temploma gót stilü vala; mivel pedig a hitujitás zavaros idejében kellőleg senki sem gondozta, az 1774. évi visitatio canonica már annyira roskadozó állapotban találá, hogy uj templom építésének szükségét állapitotta meg. 1781. évben a kath. egyházhoz mindig hű csicseri Orosz család egyik buzgó tagja, Józsa István özvegye, szül. Orosz Julianna és édes atyja cs. Orosz Gábor, őri

birtokosok 2000 rén. forintot adományozának az uj templom épitése czéljára; utóbbinak a fitestvére, cs. Orosz György azután a réginek helyén s az abból kikerült anyagok felhasználásával három év alatt fölépité az uj templomot s 1784. év szept. 8.-án a bold. Szüz születésének tiszteletére a köz használatnak átadá.

A nemes Orosz család szétágazása után a mult század harminczas éveiben az őri templom és plébánia a kath. vallás-alap kegyurasága alá jutott; ez a kegyuraság az 1757. évben épült s czéljának többé meg nem felelő lelkészi ház ház helyett az 1862.—3. években uj plébániát épittetett; továbbá mivel az 1834. évi földrengés következtében a templom boltozata repedezett volt, a boltozatot levétette s helyette 1869. évben egyszerü mennyezetet alkalmaztatott; az 1900. évi szept. 26.-án dühöngött tüzvész által a falak kivételével teljesen elpusztított templomot az 1901. év folyamán szépen helyreállittatta; a hivek pedig anyagi erejöket szinte felülmuló áldozattal, a szatmári püspök, káptalan, hitközségek és több magán személy adományaival, kivált az őri születésű Lessenyey Ferencz, szatmári kanonok 3660 koronányi nagy adományával fölsegitve, belsőleg oly gyönyörüen fölszerelték, hogy messze vidéknek legszebb róm. kath. templomává lett. Ugyanannak a kanonok urnák nagylelkü közjótékonysága diszes uj iskolai helyiséget állit fel most itten 4600 koronányi költséggel és fölszereli majd bőkezüen püspöki megyénk centenariuma emlékére.

Bugyis András ungi főesperes, ungvári plébános az Őrdarma fiókközségében, Lakárton nagyszámban élő róm. kathólikusok lelki életéről gondoskodni ohajtván, ott legnagyobb részben a saját

[297]
költségén templomot épiteni szándékozék. Az alapokat 1890. év őszén még személyesen beszentelé, de a templom befejezését közbejött halála miatt már nem érhette meg. Négy évig épült ez a templom s vele együtt az iskola is a mostani főpásztor nagykegyü segedelmezése mellett a hivek és Bugyis hagyatékának költségén. Ezt a templomot 1894. évben szentelé föl a mostani főpásztor a „Rózsafüzér királynéja" tiszteletére.

Az őrdarmai róm. kath. iskola oly régi, mint maga a plébánia; a jelenlegi épület 1870. évben épült. A konczházai fiókközségi iskolát Haas Mihály szatmári püspök 1860. évben állittatta, s a hivek 1896. évben a törvény kivánalmainak megfelelőleg átalakitották.

Anyakönyv 1742. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 180 taggal.

A lelkészek sora 1804. év óta: *Patala József* 45 évig, *Nagy Sándor, Christian János, Némethy Károly, Gaalhomoky Ambrus, Kucsay Ferencz,* 1868. óta *Laurenszky Ferencz.*

Kegyúr: a kath. vallás-alap.

A nyelv magyar és tót.

Pósta Ungtarnóczon, telegraf Ungváron.

Plébános: *Laurenszky Ferencz,* szentszéki ülnök, czim, kanonok.

	r. k.	*g.k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † □	472	615	7	3	93	342	—
A fiókközségekben:			-				
Bátfa * h. p. ...	52	44	-	—	103	10	5
Botfalva * □ . . .	123	188	-	—	132	80	4
Konczháza †. . .	245	117		—	47	29	7,6
Lakárt (balparti rész) a szentolv. királyn. temploma	376	400	-	—	7	25	11
Minaj † *	77	142	-	1	54	65	7
Sislócz †	85	184	-	—	20	28	4,5
Tarnócz * h. h . .	81	122	-	—	119	37	1,9
Összesen	1511	1812	7	4	575	616	

[298]

1902. évben keresztelés 60, temetés 52, házas. esketés 18 volt.

1815. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegy-házban 164, a fiókközségekben 682 vala.

1804.-től 1902. végeig a kath. hitre visszatért 76 ev. református.

5. SZEREDNYE, kisközség.

Ettől a községtől nyugatra, a Ville patak partján fekvő domtr tetején a 12. században kolostoruk vala a templomosoknak; ennek a rendnek 1312. évben történt megszüntével üresen maradt kolostorába 1380. évben nagyváradi bizonyos kanonok és testvérei pálosokat telepitének le. (Lásd Pauer János „Egyházirend érdemei" 188. lap). 1400. évben Lukács de Villye, nagyváradi püspök, a tőle 1398. évben Kápolnán alapitott pálosokat is ide telepité át. Mikor szünt meg e kolostor, bizonyosan nem tudhatni, de romjai az emlitett dombtetőn ma is láthatók.

A pálosok kolostorának megszünte után Szerednye Őrhöz tartozik vala fiókközségül. Az anyaegyháztól távol, Húsz községben elszórtan élő hivek lelki gondozásának fontossága szükségessé tevé, hogy Szerednyén plébánia alapittassék, ami az 1804. év végén meg is történt.

Templomát id. Vécsey Ferencz báró a kath. vallás-alap támogatásával 1806. évben épitteté sz. Lukács evangelista tiszteletére. E templom fölépitése előtt az istenitiszteletek e templom helyéhez közel volt ősrégi góth stilü kápolnában tartatnak vala. E kápolna az 1832. évi Canonica Visit, feljegyzései szerint roskadozó állapotban ugyan, de akkor még fennállott; az 1834. évi földrengéstől azonban még roskadozóbbá válván, 1841. évben elbontatott.

Szerednyének első plébánosa Michna János vala 1817. évig. Az ő idejében épüle föl a templomon kivül a plébánia is, ez utóbbi fából. Az előbb emlitett vallásos főur, Vécsey Ferencz báró több alapitvánnyal járult a szegény vidék egyházának és lelkészének fentartásához, de

mivel azokat sem készpénzben, sem más értékben le nem tette, a család ez ágának kihaltával azok is megszűntek.

[299]

A második plébános vala Czimbák András, kinek 36 évig tartott lelkipásztorkodása alatt a szerednyei plébániához lett csatolva Putkahelmecz fiókközségül, hol az ottani vallásos földesur, kölcsei Kende István Urunk mennybemenetelének tiszteletére 1841. évben templomot épittetett. Ebben a községben már az Árpádok korában vala egy templom a Mindenszentek tiszteletére, amelyről 1286. évben keltezett egy osztály egyezség tesz emlitést; a protestánsok 1815 év táján bontották szét.

Czimbák Andrásnak halála után 1853.-ban a plébániát Bugyis András vette át, ki e plébánia rendbehozatala és fejlődése tekintetében örök érdemet szerzett magának. A düledező lelkészi lak helyett kőépületet emeltetett; a templomnak diszes előcsarnokot épittetett; három értékes harangot szerzett; a templomot uj oltárokkal fölszerelte s kifestette; és a hivek megszaporodásával 1865. évben segédlelkészi állomás felállitását kieszközölte. A tagositás alkalmával ugy egyházának szerzett egy egész urbéri telket, valamint a plébánosi földbirtokot is gyarapitotta. 1871. évben a Hluboka fiókközségbeli hiveknek a Rózsafüzér Királynéja tiszteletére templomot épittetett s azt fölszerelte. Mint minden jóban lel kes, okos és erős munkáju ember, Bugyis András a szőlők gondos müvelése után Szerednyén vetette meg alapját annak a nagy vagyonának, melynek oly sok nemes intézmény köszöni létezését Ungban 1873.-ban ungvári plébánossá kineveztetvén, Szerednyéről távozék, de uj helyén sem feledkezett meg régi hiveiről, kiknek-1890. évben kisdedovóval kapcsolatos, hat osztályu, elemi leányiskolát alapitott, az ugynevezett „Szent-András-házat" s azt mindennel fölszerelve irgalmas nénék vezetésére bizta.

Szerednye negyedik plébánosa, *Muncsko Pál,* szentszéki ülnök 1876. évben Hlubokán, 1896. évben Szerednyén iskolát épittetett; a temetődomb tetején az ő fáradozása folytán 1902. évben épült kápolna az egész völgy felett uralkodva nagyszerü benyomást tesz a szemlélőre.

Anyakönyv 1805. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 180 taggal.

Kegyúr: a kath. vallás-alap.

A nyelv tót és magyar.

[300]

Pósta és telegraf helyben.

Plébános; *Muncsko Pál,* szentszéki ülnök.

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban	529	768	—	7	22	403	—
A fióközségekben:							
Andrasócz † □ . . .	5	405	—	—	—	36	5,6

Antalócz † □ . . .	161	550	—	11	1	22	11,5
Bacsava † □ . . .	10	332	—	—	—	149	8,6
Csertész † □ ...	29	344	—	—	5	58	3
Dengláz □ ...	24	281	—	—	—	33	12
Dubróka † □ ...	38	660	1	—	9	40	8,6
Hluboka † □ Szentolv. királynéja templ.	200	208	—	—	3	55	9
Horlyó † □ ...	6	1036	—	—	1	192	5,5
Iglincz † □ . . .	10	547	—	—	2	108	5,6
Kisszlatina t □ ...	7	254	—	1	—	15	9
Köblér † □ ...	18	718	—	—	—	175	9
Lehócz †	26	387	—	—	3	45	2,1
Nagyláz †	33	343	—	—	14	22	12,5
Nagyszlatina † □ . .	27	499	—	3	—	81	8
Oroszkomorócz † □ .	46	713	—	—	18	95	10
Orlyova † □ ...	1	411	—	—	—	121	7,6
Putkahelmecz * Urunk mennyb. templ.	154	281	—	—	286	65	15
Valkája †	14	519	—	—	—	40	4
Összesen	1338	9256	1	22	363	1755	

1902. évben keresztelés 54, temetés 55, házas. esketés 8 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 265, a mostani fiókközségekben 225 vala.

1817. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 28 protestáns.

[301]

6. TURIAREMETE, kisközség.

Turiaremetét plébániává, a kir. kincstár hozzájárulásával, sz, eml. Hám János püspök emelte 1854. évben a nagybereznai plébánia kebeléből, ugyanebből 18 fiókközséget csatolva hozzá. Mivel az itteni vasgyár megszüntével a munkások nagy része elszéledt, s ezzel a róm. katholikusok száma megcsökkent, a kegyuri kincstár nem találta megokoltnak a plébános és kántor javadalmazásáról, valamint lakóhelyeikről gondoskodni; ennélfogva jogilag önálló ez a plébánia tényleg elejétől mostanig a nagybereznai lelkész gondviselése alatt áll.

Istentisztelet helyéül kisded kápolna szolgáit vala 1886. évig; ekkor csinos templomot épite a kegyuraság sz. György tiszteletére.

Perecseny fiókközségben, hol kivált a vegyi gyárnál s az államvasutak telitő-telepénél fogva növekszik a lakosság száma, ugy hogy a róm. kath. hivek már 600 körül vannak, mozgalom indult meg templom épitése iránt.

Anyakönyv 1854. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 75 taggal.

Kegyúr: a kir. nagymélt. földmiv. miniszterium.

A nyelv: tót és magyar.

Posta és telegraf helyben.

Lelkészül a nagybereznai szolgál.

	r. k.	*g. k.*	*g. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † □	.545	1216	15	32	225	—
A fiókközségekben:						
Bukócz †		606	-	—	11	26,6
Kisturicza † †. . . .	16	566	-	—	24	11,4
Lipócz	—	211	-	—	1	22,8
Mokra		347	-	—	11	15,2
Nagyturicza †. . . .	9	797	-	4	26	3,8
Ószemere	8	735	1	7	45	5,7
Perecseny †. □ ...	592	1263	25	76	168	11,4

[302]

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Polenahuta †	5	239	—	—	5	31
Poroskó † □ ...	5	1862	—	1	141	20,9
Rákó †	—	860	—	—	38	9,1
Szmerekova †	—	429	—	—	11	17,1
Turiabisztra † □ , . .	130	1036	6	—	60	24,7
Turiapaszika † ...	—	1417	—	54	54	11,4
Turiapolena † ...	8	840	1	41	41	24,7
Ujszemere †	1	854	—	2	14	9,5
Vorocsó †	. 27	785	—	-	31	12
Vulsinka † . , .	—	557	—	—	30	11,4
Zaricsó † □ . .	3	1784	—	3	59	13,3
Összesen	1348	16404	48	125	995	—

1902. évben keresztelés 41, temetés 37, házas. esketés 5 volt.

1854.-ben, a plébánia felállitásakor a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 435, a fiókközségekben 370 vala.

1854. év óta a kath. hitre visszatért 3 protestáns.

7. UNGVÁR, rendez, tanácsu város.

E város történeti emlékénél oka van a magyar szivnek melegebben dobognia; mert ezen a helyen virradt honszerző őseinkre az első diadal ünnepe, itt iródott be fénnyel-ragyogással első lapja annak a könyvnek, amelyben e haza megalakulásának, nemzetünk itteni ezeréves élete szent munkájának küzdelmei és sikerei, vig és szomoru napjai vannak följegyezve. Ugyanis az itteni vár vala hazánk mostani területén az a pont, a melyet először szereztek meg őseink maguknak a hóditó fegyver jogával Anonymus följegyzésein alapuló hiszem

szerint még az agg Álmosnak ép az ungvári várban fiára ruházott vezérsége mellett, a kritikaibb történeti előadás szerint pedig a fejedelemmé már előbb Etelközben választott Árpádnak vezetése alatt.

[303]

Ungvár, mint a honvédelem egyik főhelye, a 14. század elejéig a szent korona javaihoz tartozva az árpádházbeli, apostoli lelkületü királyok közvetetlen befolyása alatt a keresztény vallásos élet polgárositó erejével hatott messze vidékre már sz. István óta. A plébánia regibb életére vonatkozó irott emlék annyiféle pusztitás után nem maradt fenn más, mint az 1333.—1337. években szedett pápai tized Regestruma, amelynek tanusága szerint Mihály nevü volt akkoron Ungvár plébánosa.

Róbert Károly király 1322. évben Ungvárt s a vele kapcsolatos gerényi uradalmat a frank származásu nápolyi Drugeth Jánosnak, az ország nádorának adományozá, ki nagy támasza lett e vidéken az egyháznak. Hasonlóképpen cselekesznek vala két századon át utódai is, Szalárdi krónikája szerént éppen a vár előtt, a várpalánkon belül álló plébániai templomot mindig kiválóan gondozták, kincseket érő felszereléssel ellátták, a plébánosnak pedig nagy földbirtokot ajánkdékoztak. Sőt a hitélet emelése czéljából Drugeth Miklós a vár déli árkai mellett a pálosoknak 1384. évben kolostort alapita, azt sok szántóföldde és nagy szellőkkel javadalmazá (Cathal. Monast. Ord. S.-Pauli, Vacii, 1804. .37.)

Az ungvári egyház ily kedvező körülmények között tehát szépen virágzott s háboritlanul terjeszthette áldásait egész a hitujitás üdejéig. De 154(5. évben már a hitujítók Ungváron nagy gyülekezetet tartának, melynek az volt az eredménye, hogy ugy a vármegye, mint annak főispánjai, a Drugethek, különösen Ferencz, ki János királynak tárnokmestere volt s magát ungvári grófnak nevezte, később pedig Bálint, Bocskay legbuzgóbb hive, majd Gáspár és István igen kedveztek a hitujitóknak, a katholikusokat pedig előbb elhanyagolták, később elnyomták s végre üldözték. Az ő befolyásukra Ungváron a helvét hitvallásu egyház önálló pásztorral 1589. évben már szervezve volt. Legtöbbet ártott ez időben a katholikusoknak Drugeth György, aki ifju éveiben szintén Bocskay hive levén és maga is protestáns, erősen üldözte az ungvári katholikusokat egészen 1160. évig, amikor Pázmány Péter által a kath. hitre visszatérittetvén, mindent elkövetett, hogy a kath. egyház iránti hibáit jóvátegye. A plébános elfoglalt javait visszadatá, a pálosokat a kath. hit terjesztésére erősen ösztönözte, őket e munkájokban hatalmasan támogatva, ezenfelül 1613. nov. 22.én Homonnán a jézus társasági

[304]

Atyáknak kolostort alapitva, 1615. jul. 2.-án aláirt alapitólevelében kötelességükké tevén, hogy az ifju nemzedék tanitása mellett a kath. hitet Zemplénben ugy, mint Ungban a leghatósabban hirdessék és

terjesszék. 1620., mások szerint 1626. évben Lengyelországban bekövetkezett halála után fia János, zempléni és ungi egyház érdekében, akit felesége, jakusics Anna grófnő hiven támogatott ebben a munkájában. Az 1619. évbenBethlen Gábor által előbb Kassáról, majd Homonnáról is elüzött, de 10 év mulva ez utóbbi helyre visszatért jézusrendieket 1640. évben Ungvárra áthozá, nekik itt egészen új kolostort épite; Gerénybe és Eszenybepálosokat telepite. Rövid négy év mulva azonban ismét beborult az ungvári katholikusok fölött az ég; 1644. évben ugyanis I. Rákóczy Gzörgy hadai a jézusrendieket ujra kiüzék, kolostorukat feldulák. E mozgalom elnyomása után a jézusrendiek ismét visszatértek ugyan, de nemsokára ugy ők, mint kolsotoruk, s velök együtt az egész róm. kath. hitközség és egyház a legsulyosabb helyzetbe jutottak a Thököly Imre által az egész országra kiterjesztett mozgalmak idején.Kazy történetkönzvének 233. lapján olvassuk: „Thököly Huszt és Munkács bevétele után lengyel és tatár csapatokkal erősödve 1679.-ben Ungvár városát is megszállván, itt a lakosokat kirabolta és főleg a kath. hitvallást követőket leöldöste.” A plébánia régi iratai igazolják, hogy eme zavaros időkben Kálmás Sámuel plébánosnak el kellett Ungvárt hagynia és Gerénybe menekülnie.(Kazy 5.4.)

A Thököly Imre által 1684. évben Kassán lefejeztetett Drugeth Zsigmonddal s ennek testvérével, az 1692. évben meghalt Drugeth Bálint esztergomi kanonokkal a család fiágon kihalván, Ungvár adományozás utján székesi gróf Bercsényi Miklós birtokába jutott, ki hitbuzgó feleségének, Drugeth Krisztinának befolyására a protestánsok által elfoglalt kath. paplakot, templomot és iskolát 1695. évben visszaadta az ungvári katholikusoknak, de már 1705. év október havában a szécseni várban II. Rákóczy Ferencz az e tekintetben megváltozott Bercsényinek, főtábornokának befolyására a következő rendeletett adta ki: „Most a katholikusoknál levő templom Ungvárott az ispotály mellett resignáltatik cum parochia et universis reditibus az evangelikusoknak.” E rendelet folytán a protestánsok

[305]
karácsony 3. napján betörtek a templomba s a sz. misén jelenlevő katholikusokat papjukkal együtt onnan kiüzték. A templom 6 év mulva mégis visszakerült, most már végleg, a kathólikusok birtokába. A protestánsoknak Dobóruszkán tartott egyházi közgyülése ugyanis azt határozá, hogy az ugvári lelkészség mindaddig felfüggesztve és ellátatlan maradjon, mig Váczi István saját járandóságainak hátralékára ki nem elégittetik; a jézustársasági atyák pedig oly hatásosan hirdették és terjesztették a kath. hitigazságokat, hogy a protestánsok száma igen megfogyatkozván,, Váczi István pásztoruk önsorsukra hagyta őket, s igy az üresen maradt templom és plébánia a kathólikusok birtokába visszakerült, s a következő 1712. évben 75 évi számkivetés után visszatért a plébános is Gerényből Gerhát Miklós személyében.

Bercsényi Miklós, mikor 1710. évben orosz segedelem, sürgetése czéljából Lengyelországba ment, magával vivé az ungvári róm. kath. templomnak még a Drugethek által ajándékozott összes kincseit. Számkivetése alatt: Törökországba menekülvén, Rodostóban 1725. nov. 22.-én Rákóczy Ferencz karjai között meghalt— de halála előtt két monstranciát visszaküldött, melyek közül a nagyobbik, a középkori ötvösmüvészet valódi remeke, ma is legdrágább kincse az ungvári róm. kath. templomnak.

Mivel pedig Bercsényi a szatmári béke föltételeit nem akarta elfogadni, az 1715. XLIX. t. cz.-ben számüzöttnek nyilvánittatott, s elkobzott javai a kir. kincstár birtokába jutottak, mely ez idő óta az ungvári róm. kath. templom, plébánia és iskola fölött jogutódlás

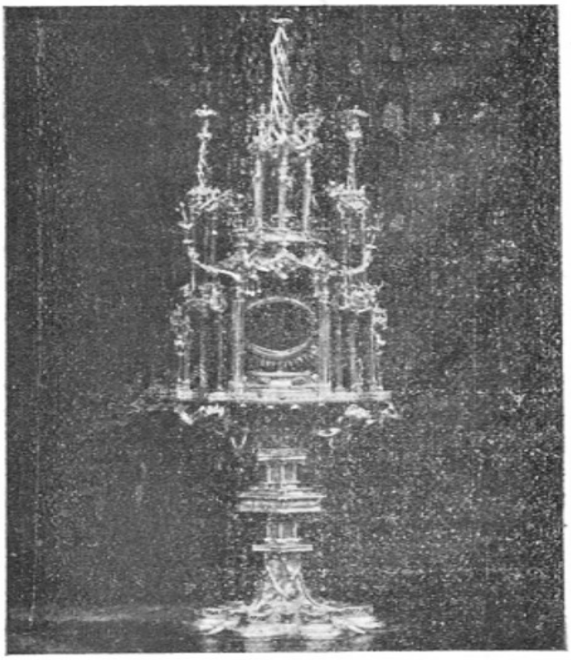

Az ungvári róm. kath. egyház Bercsényi-féle monstranciája.

Az ungvári róm. kath. egyház Bercsényi-féle monstranciája

[306]
czimén a kegyuri jogokat gyakorolja s a kötelességeket teljesiti. — Az annyi viszontagságon átment templom ugy megrongálódott, hogy ujat kellett helyébe épiteni. — 1762. évi sz. György napján tevé le Horváth Imre, Ungvárnak lelkes és áldott emlékü plébánosa, alapját a jelenleg is fennálló templomnak, amely 1767. évi sz. György napján lett megáldva; 1766. évben pedig a roskadozó paplak helyett a jelenlegi plébánosi ház épitéséhez fogott, mely, — amint ő maga megjegyzi, — „örökkévalóságra mutat, miként azt utód uraimék is tapasztalni s látni fogják." Ez az épület 1771. évben készült el.

Ekkor a róm. kath. hitélet Ungváron már ujra szépen virágzott. Az 1711. évben visszatért s többé nem háborgatott jézusrendiek

áldásos működése ugy a tudományok terén, melyet országos hirü gimnáziumukban, mint terén a vallásos buzgóságnak, melyet saját külön templomukban oly lelkesen ápoltak, megtermé gazdag gyümölcsét. A számra is igen megszaporodott római katholikusoknak két templom áll vala rendelkezésökre, hol háboritatlan buzgósággal gyakorolhatták vallási kötelmeiket.

A Jézustársaságnak 1773. évben történt eltörlése után üresen maradt ungvári collegiumot és templomot 1775. évben Mária Terézia a Munkácsról ide áttett gör. kath. püspökségnek adományozá, s agy a róm. katholikusoknak csak egy templomuk maradt.

Ennek következtében száz évnél hosszabb időn át kényszerültek a szük egyetlen templomra utalt róm. katholikusok a sz. misét templomi hely hiányában a templom pitvara előtt és udvarában hallgatni. Évtizedeken át ismételt több irányu kérelmezések után sikerült végre Bugyis András plébános törhetetlen buzgólkodásának minden kigondolható jó eszköz és mód felhasználásával megszereznie a templom két mellékhajóval való kibővitésének a lehetőségét. Az átalakitó munka 1880. évben kezdődék, s a jól kibővitett templom 1881. évi Mindszent ünnepén adaték át a szent használatra. Ez az átalakitás 52.168 koronába került, amely összeghez a kath. vallás-alap 27.871, a kincstári kegyuraság 15.849, az egyházközség 8448 koronával járult. A több éven át tartó fölszerelésnek pedig 10.071 koronára rugott a költsége, amelyet a templomi pénztár 2800 koronáján és Török Hermin grófnő 1200 kor. adományán felüli részében valószinüleg maga Bugyis András fedezett. 1901. évben

Az ungvári róm. kath. templom, plébánia és Gizella-ház

[308]
a templom pénzén Rieger testvérektől szerzett 27 regiszterü szép orgona állittatott fel.

Szép kálváriáját Ungvár Petz Dávid polgár kezdésének köszönheti. Ő ugyanis 1759. évben hagyományozott felállitandó kálváriára egy házas telket s egy kertet; ezek értékesítéséből való pénzen fölépült 1826. évben a közeli szőllöhegy tetején a kálvária fő kápolnája; ezután 1828. évig az akkori vallásos élet szép tanuságául a zenészek, a csizmadia, timár és fazekas czéhek emeltek egy-egy stáczió-kápolnát, 1839.-ben sz. eml. Hám János püspök adományából épült föl egy kápolna és 1850.-ig még négy egyes jótevők költségén, 1874.-ben a 10. stáczió-kápolnát Csurgovics András, munkácsi egyházm. t. kanonok állitá fel, végre a még hiányzó három kápolnát 1885. évben Bugyis András plébános épitteté föl s valamennyi kápolnát ujra festeté a kálvária összegyült pénzén. Temetővel is ellátott ez a szép hely az ájtatos hivek gyakori látogatásának örvend, a két búcsura pedig nagy számban sereglenek össze messzebb vidékről is az ájtatoskodók.

Haas Mihály szatmári püspök 1859. évben irgalmas rendü négy nénét küldött Ungvárra, hogy itt a leánykákat a kath. egyház szellemében neveljék. Az általok létesitett „Gizella ház" Ungvárnak szeretett tanintézetévé lett. Mivel az egyházmegye által a tanintézet számára megvásárolt ház idők folytán czéljának már nem felelt meg: az 1902.—3. évben nagylelkü jótevők adományának segedelmével a réginek helyén a czélnak jól megfelelő, szép uj Gizella-ház épült fel 38.500 korona költséggel; ebből 20 ezer koronát a megye mostani főpásztora kegyelmességének, 12 ezer koronát Hehelein Károly kanonoknak adománya, a többit az egyházközség hozzájárulása fedezett. — Képe fentebb látható együtt a temploméval.

Kiáltó szükségnél fogva 1903. évben derék és czélszerü fiu elemi iskolát is épitett 21 ezer korona árán az egyházközség, meg, segitve a megye mostani főpásztora nagykegyü rendelkezése szerint az egyházmegyei alapítványi pénztárból adott 8 ezer koronával és másnak is adományával.

Bugyis András, Ungvárnak, második Horváth Imréje, a túlahidi leánykák vallásos neveléséről is óhajtván gondoskodni, ott 1879. év őszén egészen a sajátjából megalapitotta a „Máriaház"-at, amelyben irgalmas-rendü nénék tanitják a leánykákat s vezetik a

[309]
kisdedóvót. —Ugyanő 1890. évben kelt végrendeletében a Mária-házban négy árva leányka ellátására s neveltetésére hagyott alapitványt. Az alapitó áldott emlékét az intézet külső falába illesztett márványtábla hirdeti. Ebben az intézetben van sz. Mária kápolnája.

Az ungvári közkórházban szolgáló irgalmas-rendü nénék főnöknőjének takarékosságától s gyüjtögetéséből való pénzen 1900. évben a közkórház igazgatójának, dr. Novák Endre lovagnak lelkes

közremunkálása mellett szép templomka épült a közkórház kertjében: sz. József tiszteletére.

Van Ungvárnak a plébániai templom mellett valószinüleg még a Drugeth grófok által alapitott s a kincstári kegyuraság által fenntartott róm. kath. jellegü szeretetháza is (ispotály), melyben négy tisztességes öreg asszony s az ispotály gazdája (egyuttal egyházfi): nyernek lakáson kivül tüzifát és némi élelmi váltságot.

A Gerény fiókközségben sz. Anna tiszteletére szentelt templom a 12.—13. század emléke; freskói a 13.—14. századból származnak. A teljes helyreállitás ügyében illetékes helyen többször tett lépések eddig eredmény nélküliek. A radvánczi Szentháromság-kápolnát Lippay György, egri püspök 1640. évben consecrálta. (Ungban az egyedüli consecrált templom.) E kápolna a 19. század elején romokban hevert, de Rauch Miklós jótevő uraság a század Iharmadik tizedében helyreállitotta; legujabb alapos helyrehozása 1901. évben történt.

Anyakönyv van halotti és házassági 1700., keresztelési 1715. évtől kezdve.

A hivek körében van engeszt. sz. áldozás társulata 42, Élő Rózsafüzér 405 taggal és Jézus sz. szive társulatának mintegy 300 tagja.

Az ungvári plébánosok névsora 1700. év óta: *Gerhát Miklós* 1700.—1712., *Pólányi György* 1712.—1732., *Kelemen lmre 1732.*—1743., *Enyiczkey János* 1743.—1760., *Horváth Imre* 1760.—1771-*Orosz Ádám* 1771.— 1777., *Nozdroviczky György* 1778.—1796., *Réday József* 1796.—1810. utóbb kanonok, *Betsky Ferencz* 1810.— 1817., *Linczy József* 1818.—1831. utóbb kanonok, *Schmoczer József* 1832.—1846, *Varga István* 1847.—1859, *Huszár Sándor* 1859.—1872., *Bugyis András* 1873—1890., *Hehelein Károly* 1891.— 1900. most kanonok, 1900. nov. 15.-től *Benkő József.*

[310]

Kegyúr: a kir. nagymélt. földm. Miniszterium.

A nyelv: magyar és tót.

Pósta és telegraf helyben.

Plébános: *Benkő József főesperes,* cz. apát, stb.

	r. k.	*g. k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*mv.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban † † Δ * □ □	4798	3947	12	199	1201	4560	6	—
A fiókközségekben								
Czigányócz	30	236	—	—	1	11	—	11,4
Darócz † h. p.	134	841	—	2	22	94	—	3,7
Gerény h. p. sz. Anna temploma	118	710	—	—	36	85	—	3,8
Radváncz † □ Szent-háromság káp.	257	511	—	16	62	323	—	1,9

Sztrippa	8	183	—	—	—	2	—	11,4
Összesen	5345	6428	12	217	1322	5975		—

1902. évben keresztelés 215, temetés 157, házas. esketés 35 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 1627, a fiókközségekben 123 vala.

1804. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatérit 195 protestáns és 35 izraelita vette föl a sz. keresztségét.

A felső-ungi esperesi kerületben 14.234 a. róm. kath. lelkek száma.

A kerületbeli segédlelkészek:

Nagybereznán *Glazarovits Bertalan,*
Szerednyén *Vojtkó János,*
Ungváron *Komka Vilmos és Boross Bertalan.*

[311]

11.
Az alsó-ungi esperesi kerület.

Esperes: *Sirulszky Gyula,* kisráti plébános, szentszéki ülnök, a kerületbeli róm. kath. népiskolák tanfelügyelője.

I. Csap, kisközség.

Csap a kisráti plébánia keletkezésétől fogva annak filiája vala; 1890. évben azonban a megszaporodott hivek számánál fogva helyi káplánysággá alakult. Az istenitiszteletek az 1885. évben épült iskola tantermével kapcsolatos kápolnában tartattak 1903. évi november 8.-áig, amely napon a megye mostani főpásztorának kegyes bőkezüségéből 34 ezer koronányi költséggel fölépült szép templom sz. Anna tiszteletére fölszenteltetett. A gyönyörü oltárképet Windischgrátz Lajos herczegné, szül. Dessewffy Valéria grófnő festette. A czélszerü lelkészi lak 1894. évben épült az egyházmegyei ájt. alapitványi pénztár, költségén.

Anyakönyv 1890. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 120 taggal és Jézus sz. szive társulatának 45 tagja.

Helyi káplányok: 1890.-től *Csaba György,* 1897.-től *Buday Sándor,* kánonok doktora, 1903.-tól *Lédeczy Adorján.*

Püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

[312]

Pósta és telegraf helyben.

Helyi káplány: *Lédeczy Adorján.*

	r.k.	*g.k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * □	591	183	9	790	276	—
A fókközségekben:						
Ásvány *	24	16	--	296	20	4
Salamon *	130	33	—	651	43	4
Záhony	228	177	1	735	54	5
Összesen	973	379	10	2472	393	

1902. évben keresztelés 44, temetés 22, házas. esketés 11 volt.

1890. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 497, a fiókközségekben 307 vala.

1890. év óta a kath. hitre visszatért 16 ev. refor.

2. CSÁSZLÓCZ, kisközség.

Császlócz 1333. évben.már virágzó plébánia volt, a pápai tizedek ez évről, szóló kimutatása szerint is.

A császlóczi templom egyike a legrégiebbeknek; hajdan a kültámadások ellen sánccal vala körülvéve s megerősítve. Fényesen fölszerelt, festményekkel s faragványokkal gazdagon ékített ez a templom 1549.-ben a hitujitók kezébe jutott, mikor a plébános életét vesztette. Ezután a kath. hivek lelki ellátásáról a gerényi pálosok gondoskodnak vala, mig 1718. évben a kisráti plébános gondviselése alá rendeltettek. Az egykor szép templomot Eszterházy Károly gróf, egri püspök 1774. évben tető nélkül s megrongálva találá. Sárosi József, kisráti plébánosnak sikerült végre 1795.-ben ezt a templomot helyreállitania, tornyát 1797.-ben fölépítenie, amelyben a hajdani fölszerelésből megmaradt egy harang nyert helyet.

1839. évben a kir. helytartótanács elrendelé, hogy a császlóczi plébánia visszaállittassék. E rendelet alapján 1841. évben

[313]

Kisráttól a jelenlegi filiákkal együtt elválasztatott a császlóczi egyházközség. Az ide küldött első plébános, Kroó Vida majdnem másfél évig zsellér házikóban lakott, mig a jelenlegi plébániai épület sz. eml. Hám János szatmári püspök költségén föl nem épült. E szent életü püspök 1846. évben a templomot is saját költségén gyökeresen kijavittatta, a hivek pedig 1874. évben kifestéséről gondoskodának.

A plébánia visszaállitásakor nem vala mód iskolai s kántortanitói épületről gondoskodni. 1852. évben Kroó Vida a plébános kezelése alatt volt alapítványi misék tőkéiből iskola czéljára egy belhelyet és 7 hold külsőséget vásárolt. A belhelyen kétszobás zsellérház állott; az egyik iskolának, a másik tanitói laknak szolgál vala. E helyett 1862.-ben uj épült, de mivel időközben ez is elromlott, 1898.-ban a jelenlegi csinos iskola s kántortanitói lak emeltetett. A 7 hold külsőség évi jövedelméből a vételárra fordított alapitványi tőkék és kamataik letörlesztettek 1900.-ig.

A császlóczi plébániának két filialis temploma van. A homoki igen régi, valószinüleg a 15. század elejéről származik; védőszentje ker. sz. János. Tornya 1841.-ben épült.

Nagygeőcz fiókegyháznak már a 19. század elején volt iskolája; az 1827. évben készült földkönyv szerint a róm. kath. tanitó birtoka 6 hold erdő vala. 1887. évben Homoky Lajos, 21 éves ifju, egész vagyonát a nagygeőczi róm. kath. egyháznak hagyományozá iskolai czélokra. A hagyomány állott egy szép belsőségből, 1400 frt. készpénzből, 3 kat. hold erdőből. A hitközség tehát a régi iskolai belhelyet a rajta levő rossz épülettel 1890. évben eladván, a begyült pénzből 1891.-ben az öröklött belhelyen szép iskolát állittatott, melyben a sz. Anna tiszteletére megáldott kis kápolna is el van helyezve. Az épület falába illesztett márványtábla hirdeti a hitközség jótevőjének áldott emlékét.

A császlóczi templom Nagyboldogasszony tiszteletére van fölszentelve.

Anyakönyv 1841. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 225 taggal és Jézus sz. szive társulatának 111 tagja.

Császlócznak összesen két plébánosa volt, az első *Kroó Vida*, ki 1841.—1893.-ig, összesen tehát 52 évig működött itt,

[314]
mint hiveinek áldott lelkü s közszeretetben részesülő lelkipásztora, a második *Pajor Endre,* aki 1893.-tól gondozza hiveit.

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Pósta helyben, telegraf Ungváron.

Plébános: *Pajor Endre.*

	r.k.	*g.k.*	*g. kel.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * □	294	246	-	-	8	70	-
A fókközségekben:							
Baranya	111	542	-	-	85	53	6
Hegyfark	8	104	-	-	-	27	7,4
Homok, ker. sz. János temploma	267	137	-	-	65	61	5,2
Hosszúmező	113	288	-	-	10	13	5,7
Kereknye † h. p.	50	562	41	--	-	33	2,2
Ketergény	23	21	-	-	115	28	7
Nagygeőcz * □	309	74	-	-	665	152	4,8
Összesen:	1177	1974	41	1	948	437	

[315]

A csicseri régi templomról a Csicsery és Orosz családok irományaiból kitünik, hogy az már az 1500. évben is régi templom volt. Áll még ma is ez az ősi templom, mely szt. György vértanu

tiszteletére volt felszentelve, azonban most nem kereszt van a tornya tetején. A hitujitók ugyanis ezt a templomot mindjárt kezdetben elfoglalák; de a kath. egyházhoz hűnek maradt Orosz család ellenállása folytán a szentélyt kénytelenek voltak a kathólikusok használatában meghagyni ennélfogva ezt a templomot a kathólikusok majdnem két századon át a protestánsokkal közösen hasznát ják vala, a kath. Orosz család révén a katholikusok a szentélyt, a protestánsokká lett Csicseryek révén a protestansok a templom; hajóját, mely a szentélytől fallal elválasztatott volt. 1764. évben sikerült ugyan a kissé erőre kapott kathólikusoknak a templomot egészen visszanyerniök, de mihelyt az annak őrzésére kirendelt katonaság két heti ott időzés után a községből eltávozott, a protestánsok a templomot a szentéllyel együtt erőszakosan elfoglalák, a kath. jelvényeket és felszerelvényeket megégették, csak Máriát ábrázoló egy oltárképet sikerült a hiveknek a hagyomány szerint megmenteniük. Nehogy tehát a katholikusok továbbra is templom és istentisztelet nélkül maradjanak, csicseri Orosz Gábor, földesur s a megye alispánja, a következő 1765. évben a saját udvarán fából épittete egy kis templomot, melyben a pálóczi anyaegyházi plébános tart vala istentiszteleteket.

Végre 1780. évben kapivári Kapy Ferencz özvegye, szül. kölcsei Kende Krisztina a plébános részére tisztességes lakást, 10 hold szántóföldet, 200 rénes forint évi fizetést és a saját, valamint a többi itt lakó kath. uraság asztalánál rendes élelmezést biztositván, Eszterházy Károly gróf, egri püspöktől kinyeré a csicseri plébánia visszaállitását. Anyakönyvi feljegyzései 1781. év ápril 20.-tól kezdődnek.

Az Orosz család udvarán épült fatemplomka 30 éves fennállása után roskadozó állapotba jutott; 1796. évben tehát kezdetét vevé a jelenlegi templom épitése, mely 1800. év ápr. 15.-ére el is készült s ugyanazon a napon sz. László király tiszteletére fölszenteltetett, emlékeül annak, hogy az épités költségeit kölcsei Kende László, nagyváradi kanonok fedezte, aki ezen felül még a plébános elklátására is tett kétezer forintnyi alapitványt.

[316]

A mult század 60.-as évei elején Molnár A. László plébános a falun kivül a szeplőt. fogant, sz. Szüz tiszteletére csinos kápolnát épittetett.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 75 taggal.

A lelkészek sora 1804. évtől: *Willinovich Orbán, Rauch Antal, Rohács György, Kazinczy Aurél, Gyöngyösi György, Lénárd József, Molnár A. László* (1838.—1868.), *Polányi Endre* (1868.— 1890.), *Tempfli András, Szabó Gyula, Svadlena Károly,* 1898. óta *Makár Sándor.*

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Pósta és telegraf Nagykaposon.

Hely. plébános: *Makár Sándor.*

	r.k.	*g.k.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban * □	311	312	477	90	-
A fókközségekben:					
Bés * h.p.	33	22	669	50	6
Iske *	26	34	215	20	8
Kerész h. p.	48	37	89	30	8
Mokcsa *	56	15	118	20	7
Vaján *	64	33	450	75	4
Összesen:	538	453	2013	285	

1902- évben keresztelés 20, temetés 23, házas. esketés 4 volt.

1808.-ban a rom. kath. lelkek száma az anyaegyházban 235, a mostani fiókközségekben 88 vala.

1829. évtől 1859.-ig a kath. hitre visszatért 20 ev. református; a többi évekből enemü följegyzés hiányzik.

4. DOBÓRUSZKA.

Ez a plébánia bizonyára igen régi eredetű; a 14. század elején virágzónak kellett lennie az egyházközségnek, amelynek is plébánosa 1333. évben pápai tizedül 24 garast fizetett. E tized jegyzékében

[317]

helyet foglalnak Dobóruszka mostani fiókegyházainak: Mátyócznak, Palágynak és Szelmencznek is a plébánosai.

A mostani dobóruszkai templomra a figyelmes szemlélő első tekintetre is észreveszi, hogy az régi idők fenmaradt műemléke, melyben a hős Dobó Istvánnak hamvai nyugosznak, igy tehát e templomnak az 1572. évben már fenn kellett állnia.

Régibb kori további története ennek a plébániának ismeretlen. A hitjitás következtében bizonyára hosszú időn át szünetelt; az 1699. évbeli ungi plébániák följegyzett sorában nem foglal helyet.

A plébánia történetéből, melyet Zsigray Pál plébános kezdett vezetni, kitünik, hogy ő ezt a templomot 1791. évben igen elhanyagolt állapotban vette át s helyreállitási munkálatainál ahhoz uj kórust és tornyot épitett, a templom belsejét pedig kemény fából készitett padokkal s egyéb szükségesekkel fölszerelte.

A templomban három oltár van. A főoltár faragott kőből készült, még pedig valószinüleg egyetlen darabból. Az oltár fölött álló ékes kőfeszület mellett szintén kőből faragott két szobor diszlik. A két mellékoltár vörös márványból faragott remekmű. A baloldali oltárnak felirata azt bizonyitja, hogy ott nyugszik Dobó István, az egri hős. Ez a felirat ekkép hangzik:

„Hoc tumulo Stephanum clauserunt fata Dobonem,
Qui quondam Turcas a vestris Agria muris
Reppulit, insignemque ferens ex hoste triumphum,

Extremam Ungaricis cladem proeul egit ab oris."
(Itt fedi sirja Dobó Istvánt, ki az egri falaktól
Visszaveré hajdan sok ezernyi hadát a töröknek,
S ellenségi fölött ülvén kitünő diadalmat,
Véle Magyarhon végveszedelmét messze elüzte.)
Ugyancsak ez oltár oldalrészén e pársor olvasható:
„Franciscus Dobó filius haeres hoc monumentum
Optime merito publico iuctu statuit."

(Fiutóda, Dobó Ferencz állitotta ezt az emléket az országos gyászra igazán méltónak.)

A másik oltár oldalrészén szépen kidomborul a Dobó család czimere is.

Ez a község a Pánk nemzetségéből származó Dobó családé vala, mely e községtől a ruszkai előnevet vette föl s használta.

[318]

1848.-ban 50 éven felüli bizonyos tisztes aggastyán azt beszélé az időszerinti plébánosnak, hogy jól emlékezik arra az időre, mikor több előkelő- egyházi és világi férfiu jelenlétében a templom szentélye alatt levő üregből egy ólomkoporsót emeltek ki, melyben különböző drágaságok találtattak. Ezekből a templom használatára ezüst ampolnák, lámpák, füstölők stb. lettek készitve, amelyek értéke azonban később a francia háboru költségeinek fedezésére fordittatott Ezek felemlitése mellett el nem hallgatható, hogy a Dobó Istvánt ábrázoló, vörös márványból készült szép szobor a község ellenkezése daczára Dobóruszkáról titokban, éjnek idején Egerbe szálittatott, hol mai napig is a várkápolnában áll; s Dobóruszka község hiába követelte vissza jogos tulajdonát.

A jelenleg fennálló plébánosi lak 1834. évben épült; az iskolát 1892. évben épitették a hivek, 1893. évben a templom belsejét izlésesen kifestettették és 1896. évben a templomot külsőleg is rendbehozták.

Palágy fiókközségben fennáll az egykor róm. kath. plébániai templom, most az ev. reformátusok használatában. Árpádkori e gyönyörü müemléknek tornya ujabb időben országos költségen helyrehozatott.

Anyakönyv 1718. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő-Rózsafüzér 225 taggal, továbbá Oltár-egyesületnek 184 és Jézus sz. szive társulatának 184 tagja.

A lelkészek sora 1804. év óta: *Zsigray Pál* 28 évig, *Haraszthy Pál, Bakos András, Kreskay Ignácz, Szabó Kristóf* (1846.—1877.), D*emek Antal, Zsettkey Lajos,* 1903.-tól *Tahy Ábrahám.*

A plébánia püsp. szab. adom.
A nyelv magyar.
Pósta helyben, tclegraf Nagykaposon.
Hely. plébános *Tahy Ábrahám,* esp. ker. jegyző.

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. Kilom.*
Az anyaegyházban	499	113	-	42	25	-

[319]

	r. k.	g. k.	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távolt. kilom.*
A fiókközségekben :						
Budaháza.....	47	31	—	31	10	1,9
Gálocs † *.....	87	124	—	195	55	3,8
Kelecseny	131	73	—	116	34	1,9
Kisszelmencz Szentháromság temploma	67	119	1	30	29	3,8
Mátyócz † h. p.....	194	213	—	38	20	5,7
Mocsár	99	39	—	162	7	1,9
Nagyszelmencz † * h. p. .	187	379	—	211	34	1,9
Nyarad *	15	10	—	146	17	1,9
Palágy † * h. p.....	67	69	—	271	43	*1,9*
Palágykomorócz * . . .	58	52	—	199	16	1,9
Palló *.....	30	163	—	276	23	7,6
Ptruska *	03	279	—	317	99	7'6
Vajkócz *	90	43	—	94	23	5,7
Összesen	1634	1707	1	2128	356	—

1902. évben keresztelés 62, temetés 34, házas. esketés 14 volt.

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 453, a fiókközségekben 775 vala.

1804. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 70 ev. református.

5. KISKAPOS, kisközség.

A legrégibb írott emlék, melyben Kapos neve (Copus) előfordul, a II. András király 1214. évben kiadott oklevele. Ugyanis Boleszló váczi püspök a premontrei kanonoki rend leleszi prépostságának több birtokot, ezek között Kapost és Viszokát is adományozta; az emlitett királyi oklevél ezeket az adományokat megerősiti.

A pápai tized befizetéséről szóló 1333. évi kimutatás szerint Benedek, kaposi plébános e czimen 48 garast fizetett, a legnagyobb összeget az ungi akkori plébánosok között. Ebben az időben tehát virágzó plébániának kellett lennie Kaposon. Hogy a hitujitás következtében

[320]

mikor szünt meg ez a plébánia, az ismeretlen. Mint fenntebb, az ungi főesperesség leirásában olvashatni, 1699. évben fennállott Kaposon plébánia, vajjon a hitujitástól meg nem szakitott élettel-e vagy egyidőre visszaállitva, az nem bizonyos; de később megszünt hosszú

időre és fiókegyház volt, utóbb a csicseri plébániához tartozva 1815. évig. Ekkor Zazius András, előbb a szentirás-tudománynak egyetemi tanára, később jászóvára prelátus itt sz. Juda és Simon apostolok tiszteletére templomot épittete s Kapost a jászóvári prépostság kegyurasága alatt plébániává emelé, melyet ez időtől, két eset kivételével, mindig a premontrei kanonok-rend egy-egy tagja administrált.

Anyakönyve 1816. év óta van.

A hivek körében van szentolvasó társulata 170 taggal.

A lelkészek sora 1815. év óta: *Klosznek Ambrus, Kovács Imre, Tresch Ferencz, Dudics Benedek, Zavadszky József, Hollósy Boldizsár, Szepessy Miksa, Neviczky János* szatm. egyházmegyei, *Kádas Ernő, Madarassy Lipót, Szepesi Géza, Polányi Endre,* szatm. egyházm. 1900. év óta: *Tóth Lőrincz.*

Kegyúr: a premontrei kanonoki rend jászói méltós. prépostja.

A nyelv magyar.

Pósta és telegraf Nagykaposon.

Plébános: *Tóth Lőrincz,* prem. kan. rendi, a bölcselet doktora.

	r. *k.*	g. k.	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban . . .	233	68	124	9	—
A fiókközségekben:					
Csepely *	86	59	116	18	2
Nagykapos * □	387	128	480	258	—
Veskócz *	59	24	244	38	4,5
Összesen	765	279	964	323	—

1902. évben keresztelés 39, temetés 27, házassági esketés 1 volt.

[321]

1815.-ben, e plébánia visszaállitásakor a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 128, a fiókközségekben 212 vala.

1851. évtől 1902. végeig a róm. kath. hitre visszatért 16 ev. református.

6. KISRÁT, kisközség.

Ez a plébánia 1334. évben már létezett, a pápai tizedről szóló Regestrum tanúsága szerint; a hitujitás viharai közt megszünvén, másfél századnál hosszabb ideig szünetelt, amig végre ráthi Ráthy Gergely és hitbuzgó felesége, Kállay Mária uj életre keltették. Ez a vallásos földbirtokos ugyanis 1718. év febr. 15.-én kelt végrendeletében a ráti plébánia létesitésének czéljára jókora ingatlanokat hagyományozott s a templom épitését is elrendelte. Mikor épült föl e templom, bizonyosan nem tudhatni, de 1809. évben már ki kellett bőviteni; mit a hivek meg is tettek s tornyot is épitettek.

— A plébániai lakóház" 1827. évben, az iskola s kántor-tanitói lak 1883. évben épült.

A kisráti plébániával egy időben elpusztult szürtei plébánia ma is szünetel, a hitközség a kisráti plébániához van csatolva; temploma azonban, mely bizonyára a 15. századnak hajnalát is látta, ma is fennáll.

Idők multával a róm kath. hivek e plébánia területén is megszaporodtak, ennélfogva 1841. évben Császlócz, 1890. évben pedig; Csap a hozzájok beosztott filiákkal együtt elváltak a kisráti. anyaegyháztól s önálló lelkészségekké alakultak.

A templom védőszentje sz. Mihály arkangyal.

Anyakönyv 1718. évtől kezdve van.

A hivek körében van szentolvasó társulata 225 taggal és Jézus sz. szíve társulatának 92 tagja.

A lelkészek sora 1804. évtől kezdve: *Német István* (1804.—1825.), *Lőrinczy József, Papszurovits Antal, Gyurics Sámuel, Chrenko Lipót, Orosz Ferenicz, Lukács Tivadar, Badzey György, Márton Alajos, Unger Lajos, Pemp Antal,* 1890. óta *Sirulszky Gyula.*

[322]

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv magyar.

Pósta és telegráf Szürtében.

Plébános: *Sirulszky Gyula* ker. esperes stb.

	r. k.	*g. k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban	123	86	-	367	21	—
A fiókközségekben						
Kisdobrony *□ Bereg vm .	77	14	-	856	218	22,8
Kisgeőcz * □	166	225	-	430	76	4
Nagydobrony * □ Bereg vm.	122	44	3	2452	189	27
Nagyrát *	968	248	-	28	23	—
Szürte t * □ sz. ker. temp.	265	260	-	479	151	1,9
Téglás . .	202	202	-	46	26	3,8
Összesen .	1223	1079	3	4658	704	—

1902. évben keresztelés 44, temetés 36, házas. esketés 8 volt.

1808. évben a róni. kath. lelkek száma az anyaegyházban 105, a mostani fiókközségekben 564 vala.

1804. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 107 ev. református és 3 izraelita vette föl a sz. keresztségét.

7. PÁLÓCZ, kisközség.

Pálóczot Róbert Károly király 1327. évben a Pánk nemzetségnek adományozá, amelynek egyik ága a Pálóczy nevet vette föl, (de genere Pánk), másik ágából pedig a hires ruszkai Dobó család származott.

Ebből az ungi hires családból Pálóczy György esztergomi érsek, Magyarország herczegprimása vala, ki Albert király megkoronázása tisztelet-dijául a drégelyi várat s uradalmat nyerte az esztergomi érsekség számára és aki királyi helytartó is. volt 1436.—37.-ben ; Pálóczy Mátyus pedig 1426.—34.-ben országbiró, 1434.—36.-ban nádor vala.

[323]

A pálóczi plébánia tehát a 14. és 15. században ilyen kegyuraság alatt teljes virágzásban lehetett.

1586. évben Pálócz királyi adomány utján a Stancsics-Horvát család birtokába jutott, mely felvévén a pálóczi előnevet, e mozgalmas időkben az egész községgel a hitujitók táborába szegődött, elnyomva és megszüntetve a róm. kath. plébániát.

A 17. század második felében Pálóczot már a grófi méltóságra emelt Barkóczy Ferencz birtokában találjuk, aki 1709. évben elhalván, birtokát fiára, Ferenczre hagyta. Ennek és hitbuzgó feleségének, szül. Zichy Júliának köszönhető a pálóczi plébánia 1721. évben történt állandó helyreállitása. Fia, Barkóczy János és felesége Sztáray Leopoldina grófnő a hitközség nagy buzgalmu és bőkezü kegyurai valának, kik jobbágyaik között csak katholikusokat türtek meg. Ők épittették a sz András apostol tiszteletére emelt és már roskadozó régi templom helyére a mostani szép templomot is. Kegyurasági munkájokban s egyátalán a pálóczi plebánia végleges szervezésében nagy támaszuk és segitőjük vala az 1710 évben Tavarnán született Barkóczy Ferencz, János öccse, aki előbb egri kanonok, később egri püspök, végre esztergomi érsek lévén, a kath. hitéletet ugy a családban, mint annak összes birtokain lángbuzgalommal ápolta és terjesztette.

A mostani templom alapkövét 1781. év okt. 21.-én tétették le az emlitett nagylelkü kegyurak. Az épités azonban 1782. évben a kegyur közbejött halála, 1783. évben nagy árviz miatt szünetelt, amely árviz a fából és téglából épült régi templomot is annyira megrongálta, hogy azt földig le kellett bontani; addig mig az uj templom felépült, az isteni tiszteletek a kastélybeli kápolnában tartattak. E kápolnát is Barkóczy János létesitette, kinek rendes udvari papjai voltak. Végre 1790. év nov. 1-én a teljesen kész és fölszerelt templomot Nozdroviczky György, ungi főesperes a kegyúr családja és számos főur jelenlétében Ker. sz. Jánosnak, mint a kegyúr védőszentjének, tiszteletére megáldotta. A templom épitésének költségeihez galánthai Eszterházy Károly gróf, egri püspök 1000 frttal, gróf Széchenyiné 100 frttal, gr. Barkóczy Imre özvegye 100 frttal, az anya- és fiókegyházbeli hívek pedig első izben 454 frttal, később ismét tekintélyes összeggel járultak. Mise-mondó ruhákkal és egyéb szent szerelvényekkel a templomot a kegyúr özvegye látta el

[324]
bőkezüen; emlitésre méltó ezek között: 1 tömörezüstből készült, email-képekkel és drága kövekkel diszitett s dusan aranyozott nagy monstrancia, tömörezüstbő) való aranyozott két kehely, egy hasonló ciborium, két ezüst oltárkanna tálczával, egy ezüst füstölő tömjén tartóval és egy valódi aranyszálakkal átszőtt nehéz selyem casula.

Barkóczy János fia, V. János épitteté 1816. évben a jelenlegi plébánialakot melléképületeivel együtt, a templomot pedig 1847. évben belülről megujittatá. Ennek a Barkóczy Jánosnak feleségétől, Festetics Antonia grófnőtől egyetlen gyermeke, Ilona leánya vala, ki, mint a nagyatyja által létesitett hitbizomány örököse, fiusittatván, Hadik Béla gróf tengernagyhoz ment nőül. Mint kegyúr az 1878.-i tüzvész után a régi, különben is szük és omladozó épület helyett uj és kényelmes kántortanitói lakot és két tanteremből álló iskolát épittetett a saját költségén, jókarba hozatta a templomot és plébánialákot. Fia, Hadik-Barkóczy Endre gróf, a plébánia jelenlegi kegyura, a második tanitót sajátjából javadalmazza s a kegyúri terheket minden áldozatra kész szivességgel viseli.

Emlitésre méltó, hogy a mult század folyamán négy izben tette tönkre a tüz (1805., 1814., 1830. és 1878. években) az egyházi épületeket; mindannyiszor leégett az iskola, a lelkészi ház, a templom fedele, s elolvadtak a harangok.

A hivek 1860. évben temetői kápolnát építettek a Lázárt feltámasztó Jézus tiszteletére.

Bugyis András, ungi főespcres, ungvári plébános, születése helyén örök emléket hagyva, 1886. évben apáczazárdát alapitott „Megváltó-ház" czimén. Az épület, mely az apáczák lakosztályán kivül 3 tágas tanteremmel és „gyermekeket áldó Jézus" tiszteletére szentelt nyilvános kápolnával bir, teljesen az alapitó költségén állittatott fel s rendeztetett be, általa 1887. évben őrangyalok vasárnapján megáldatott s rendeltetésének átadatott. A gyermekneveléssel foglalkozó három irgalmas néne ellátása és az épület fentartásának czéljára 20.000 frt alapitványt tett a nagylelkü jótevő, kinek e tette az épület egyik bejárata fölé beillesztett márványtáblán van megörökitve, eltörölhetetlen vonásokkal pedig a hálás utónemzedék szivébe vésve. Ezzel a leánynevelésssel is nagy támogatást nyert a betelepedések következtében tóttá lett egykori magyar községnek visszamagyarositása.

[325]
A viszokai fiókközségi templomot és iskolát a leleszi prépostság a mult század első negyedében épitteté jobbágyainak a hétfájdalmu sz. Szűz tiszteletére.

Anyakönyv 1730. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 542 taggal és Jézus sz. szíve társulatának 250 tagja.

A lelkészek sora 1804. év óta: *Kostyek József, Tamascsek József,* (1806.—1846.), *Róth Dániel* (1846—1870.), *Tólh Antal* (1870.—1890.), 1900.-tól *Müller István.*

Kegyúr: nagymélt. *Hadik Barkóczy Endre* gróf.

A nyelv tót és magyar.

Pósta helyben, telegraf Nagykaposon.

Plébános: *Müller István.*

	r. k.	g. k.	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban □	1481	392	2	53	134	—
A fiókközségekben:						
Bajánháza *	171	176	—	133	30	4
Feketemező	254	10	—	—	7	5,6
Mogyorós *	127	35	—	194	51	5,4
Tegenye †	125	121	—	28	25	2
Viszoka † a hétfájd. Szüz temp.	497	401	2	254	49	2,5
Összesen	2655	1125	4	662	296	

1902. évben keresztelés 95, temetés 55, házas. esketés 22 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 765, a mostani fiókközségekben 763 vala.

1814. évtől 1902. végeig a kath. hitre visszatért 67 ev. református.

Az alsó-ungi esperesi kerületben 8965 a róm. kath. lelkek száma.

Kerületbeli segédlelkész:

Pálóczon *Kompánek Gáspár.*

[326]

12
A közép-ungi esperesi kerület.

Esperes: *Csechticzky József, sz.* Jánosról nev. *cz.* apát, tibai plébános, a kerületbeli népiskolák tanfelügyelője, „Bene merenti" érdemkereszt birtokosa.

1. FELSŐREMETEVASGYÁR, kisközség.

Ezen a Sztáray grófi család birtokához tartozott vasgyári telepen 1848. évben alakult a gyár akkori igazgatóságának ajánlata következtében plébánia a kiterjedt tibainak kebeléből.

A lelkész ideiglenes lakása helyett 1869. évben épült Biró László püspök költségén a mostani lelkészi ház. Ugyanakkor megindult az istenitisztelet ideiglenes helyisége helyett megfelelő templom épitésének az ügye. Ez épités költségeire az emlitett püspök 1000 forintot adott s a vallás-alapból 4000 frtot eszközölt ki; ezzel a segedelemmel fölépült 1873. évben a Szentháromság tiszteletére a

tágas templom, amelyhez torony 1875. évben épült. A templom fölszerelését és diszitését a lelkészek buzgólkodása hozta létre.

1883. évben a tagositás alkalmával a lelkészi javadalom egy egész, a kántortanitói fél teleknyi földhöz jutott.

A vasgyár birtokában és üzemében előfordult változások a munkások s ezzel a hivek szaporodásának nem kedveztek, a plébánia erősödését megakasztották.

[327]

Anyakönyv 1849. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 82 taggal.

A lelkészek sora 1848. deczembertől kezdve: *Strömpel Alajos, Kucsay Ferencz, Fridmánszky Márton, Wodicska József, Muncskó Pál* (1867.-1873.), *Fodor Antal* (1874.—1887.), *Müller István, Schmidt Lajos, Pásztor János, Horatius Pál,* 1900. decz. 15.-től *Lahocsinszky Béla.*

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv tót és magyar.

Pósta Felsőribnyiczén, telegraf Szobránczon.

Hely. plébános: *Lahocsinszky Béla.*

	r. *k.*	g. k.	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban . . .	456	220	54	11	38	-
A fiókközségekben:						
Felsőremete †	156	282	2	-	65	3
Felsőribnzicze † □	131	246	1	6	81	3,6
Hliviscse †	147	339	1	-	8	7
Németporuba † □	32	418	-	-	131	5,2
Összesen	922	1505	58	17	323	

1902. évben keresztelés 53, temetés 33, házas. esketés 7 volt.

E plébánia felállitásakor, 1848.-ban a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 324, a fiókközségekben 206 vala.

2. NAGYZALACSKA, kisközség.

Az itteni régtől való plébánia megszünt a 16. századbeli hitujitás következtében; hosszú szünetelés után 1790. évben helyi káplányság állittatott fel, maga a plébánia 1806. évben állittatott vissza. A falu közepére épitett és sz. Péter, Pál apostolok tiszteletére szentelt templomot s a lelkészi házat is elpusztitá a községben

[328]

1833.-ban dühöngő tüzvész; ettől kezdve 15 esztendeig a helyrehozott plébánosi ház egyik szobájában tartatik vala a köz istenitisztelet. A mostani templomot ugyanis a vallás-alapból, a kegyuri társtól adott 5700 ftnyi segedelemmel Sztáray Albert gróf csak nyolcz évi munka

után fejezheté be, ugyhogy 1848. évi október 15.-én áldatott meg végre a templom, melynek sz. László király a védőszentje. E templom kifestése és csinos fölszerelése a Jelkész és a hivek buzgóságának hirdetője.

Csecsehó fiókközségbeli jóravaló hivek derék templomot épitettek föl 1900.-évben a Rózsaf. Királynéja tiszteletére.

Anyakönyv 1790. évtől kezdődőleg van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 320 taggal, továbbá Jézus sz. szive társulatának számos tagja és skapulárét viselők nagy száma.

A lelkészek sora 1804. évtől: *Kazinecz Aurél,* ferenczr., 20 évig, *Szvibay András, Molnár Antal, Brakkay Mátyás, Orjassy Mihály* Vinnáról helyettesitőleg, *Sárosy József, Róth Dániel, Andruhovics Miklós* 1841.—1891.-ig, *Tahy Ábrahám,* 1903.-tól *Sirola Károly.*

Kegyúr: méltós. *Sztáray Sándor* gróf és a kath. vallás-alap.

A nyelv tót és magyar.

Pósta és telegraf Nagymihályban.

Hely. plébános: *Sirola Károly,* esp. ker. jegyző.

	r. *k.*	g. k.	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban . . .	352	464	1	10	23	-
A fiókközségekben:						
Csecsehó Szentolv. Királynéja temploma	270	253	3	23	47	4
Gézsény †	137	340	-	78	39	3
Kiszalacska	284	400	16	66	31	1
Verbócz	72	213	-	-	10	5
Összesen	1115	1670	20	177	150	

[329]

1902. évben keresztelés 34, temetés 13, házas. esketés 7 volt.

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 179, a mostani fiókközségekben 440 vala.

3. SZENNA, kisközség.

Ez a plébánia a 14. század elején már létezett, a pápai tized Regestrumának tanusága szerint is. Hogy a hitujitás következtében mely módon s időben szünt meg, az ismeretlen. A 17. század vége felé az itteni kathólikusoknak már vala lelkészök, ferenczrendi atya; a köz istenitisztelet a Vécsey bárói család ősi kastélyában tartatik vala 1718. évig, amikor végre az ősi róm. kath. templom a reformátusok használatából visszajutott a kathólikusok birtokába, s ezzel a plébánia is állandóan visszaállittatott. Lelkészekül továbbra is egész 1782. évig többnyire szerzetes atyák, ferenczrendiek és minoriták szolgálnak vala, amiből fen-maradt szokáshoz képest ma is „Páter"-nek nevezik itt plébánosukat az idősebb emberek. A templomhoz, amelynek szentélye gót stilű, a templom mintegy nyolcz méternyi kitoldása

mellett, tornyot kezdenek épiteni 1808. évben; a szinte kész torony május 9.-én összeomlék; ujból való épitéséhez kellő segedelmet nyujta a községbeli s a plébánia területén lakó birtokosság, főkép a Vécsey bárói család. A Jesztreb és Solymos fiókközségben még élő az a szokás, hogy sz. György napjától Nagyboldogasszony ünnepéig szombat délutánonkint nem végeznek mezei munkát, az 1730.—6,-i ezen a vidéken nagyon rossz termésü, inséges évekre emlékeztet, amikor tette volt több község azt a fogadalmat, hogy a sz. Szüz oltalmának megnyerése végett szünetelni fog szombaton délután a mezei munkáktól.

A templom Sarlós Boldogasszony tiszteletére van szentelve.

Anyakönyv 1718. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 180 taggal.

A lelkészek sora 1804. év óta: *Majercsik Márton* (1782.— 1825), akiről püspökének, *Kovács Flóriánnak* ez a magasztaló nyilatkozata maradt emlékben: „Vir morum innocentia, amabili conversatione, Deo hominibusque, imprimis suis in Christo fratribus

[330]

acceeptus. Verus Israelita, in quo dolus non erat", utána *Rehák Márton, Spiegel József, Rácz István, Harkel József, Balázs György* (1850.—1886.), *Rusznák István,* 1892.-től *Buzinkay Gyula.*

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv tót és magyar.

Pósta Pályinban, telegraf Nagymihályban.

Plébános: *Buzinkay Gyula,* szentszéki ülnök.

	r. *k.*	g. k.	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban . . .	484	231	2	11	26	-
A fiókközségekben:						
Jesztreb	281	294	-	9	19	7
Kisszeretva	84	230	-	51	23	7
Kráska †	38	326	-	8	33	7
Nagyszeretva * h. p.	154	114	4	230	36	5
Pályin * □	308	144	9	569	56	4
Rebrin	170	320	-	96	52	7
Solymos †	264	290	3	259	68	5
Összesen	1783	1949	18	1233	313	

1902. évben keresztelés 62, temetés 46, házas. esketés 9 volt.

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 489, a fiókközségekben 903 vala.

4. TIBA, kisközség.

Abban a völgyben, ahol Tiba fekszik, hagyomány, irott emlékek s még játható romok tanúsága szerint már réges-régi időben a 14. századot jóval megelőzőben, keresztényi hatalmas hitélet virágzik vala, sürün elhelyezett szép templomokban is kifejezetten. A tibai plébánia keletkezésének idejét homály fedi, csak a 14, század elején való fennállására nézve van irott emlék a pápai tizedről szóló jegyzékben; az sincsen kideritve, mely körülmények

[331]

kiséretében szünt meg a hitujitás viharai között. A Tibay nemes családtól 1306. évben épitett templom 1750. évben a protestánsoktól visszafoglaltatván, Sztáray Imre gróf buzgólkodása és áldozata folytán. Villyei Pribék Jánosnak is hozzájárulása mellett, elhagyatottságából helyreállittatott Nagyboldogasszony tiszteletére, ugyhogy ennek 1755. évi ünnepén megáldottan átadatott a sz. használatra. De a templom teljes helyreállitása s a torony felépitése csak 1778.-ban ért véget. Lelkészi lakás épitésére későn került mód, csak miután a szobránczi hajdani nagy templom maradványának 1821. évben történt sajnálatos eladásából gyült össze pénz, épité föl a mostani derék plébániát Szepessy Sámuel lelkész 1824. évben. Addig lakást a plébánosnak hol egyik, hol másik helybeli birtokos adott. Mostani derék iskoláját Tiba a megye mostani főpásztora 3000 koronányi segedelmének köszöni.

Szobráncz fiókközségben a hitujitás ideje előtt prépostság létezett sz. György vértanú tiszteletére szentelt nagyszerü, fényes templommal, amelyről Musinszky György plébános 1778.-ban azt a hagyományt jegyezte föl hitelre érdemes öregek ajkáról, hogy állandóan fennmaradt közhiszem szerint azt a templomot még Szent István király épittette. A mostani szép templom, nem amannak helyén, 1870.-ben épült fel sz. Lőrincz tiszteletére, a kath. vallás-alapból, továbbá Fekete Antal és szobránczi több birtokostól nyujtott segedelem és lelkes közremüködés mellett.

A Vajnatina fiókközségbeli ókori templomot, a protestánsoktól egy század után visszaszerezvén, Niczky Ferencz földbirtokos 1755. évben a sz. kereszt tiszteletére helyreállitá; de amaz egy százados használat idején bevakolt fresko festései még nem kerülhettek napvilágra.

A nagy terjedelmü tibai plébánia kebeléből alakult meg 1848. évben a felsőremetevasgyári és 1863.-ban az ubrezsi plébánia.

Anyakönyv 1755. évtől kezdve van.

A hivek körében van Elő Rózsafüzér 235 taggal.

Lelkészek sora 1804. óta: *Szepessy Sámuel* (1791.—1830.), *Orjassy Mihály, Sárosy József, Rácz István, Harkel József* (1850.—1887.), 1887. julius óta *Csechticzky József.*

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv tót és magyar.

[332]

Posta és telegraf Szobránczon.

Plébános: *Csechticzky József,* esperes stb.

	r. k.	*g.k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegyházban . . .	251	422	10	10	120	—
A fiókközségekben:						
Alsóribnyicze †	67	303	6	3	14	4,7
Baskócz †	62	243	—	—	4	5,7
Benetine †	—	361	—	—	58	15,2
Hornya, † sz. Péter és Pál káp.Szobránczfürdőben . .	120	406	—	—	33	1,9
Hunkócz † □	164	445	1	1	50	5,7
Kolibábócz	9	195	—	—	5	9,5
Konyus	48	361	—	6	110	7,6
Korumlya †	73	463	—	—	72	17,5
Orehova		210	—	2	6	3,8
Osztró	190	136	—	39	16	4,8
Ördögporuba, Szentolv. Királyn. templ.	184	257	—	—	73	5,7
Porosztó †	80	302	—	71	66	5,7
Prikova	62	294	—	1	102	9,5
Szobráncz □ h. p.sz. Lőrincz temploma	374	383	9	58	319	1,9
Szobránczkomorócz . .	95	127	3	49	15	3,8
Vajnatina, sz. kereszt temploma	265	145	—	10	42	1,9
Váralja †	27	409	—	—	81	13,3
Összesen .	2127	5462	29	250	1186	_

1902. évben keresztelés 102, temetés 62, házas. esketés 17 volt.

1808.-ban a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 116, a mostani fiókközségekben 878 vala.

1820. óta 1902. végeig a kath. hitre visszatért 44 protestáns.

[333]

5. UBREZS, kisközség.

A tibai plébánia azután is, hogy kebeléből 1848. évben felállittatott a felsőremetevasgyári plébánia, nagy terjedelménél s a népes filiáknál fogva nehezen gondozható vala; ezért már a mult század ötvenes éveiben történtek előkészitő lépések kebeléből még egy plébániának felállitása iránt Ubrezsen. Az itteni róm. kath. hivek, főkép Tomko János gondnok buzgólkodása sikerhez is jutott az ubrezsi plébánia 1863. évi felállitásával, a mely plébániához a vinnai és nagyzalacskai plébániák köréből is jutott néhány fiókközség. A lelkészi lakóhely s a templom fölépitése költségéhez nagy segedelemmel járult a vallás-alap, továbbá az egyházmegye. Az 1864.-ben fölépült templomnak Sz. István király a védőszentje a templom fölszerelésében

és diszitésében sikeres volt a lelkészek buzgólkodása és buzditása. A községet 1898. évi márczius 26-án szerfölött elpusztitó tüzvészben leégett az 55 lakóházon kivül a róm. kath. templom és iskola is. Mind a kettőt még jobb karba helyezték, a templom tornyát diszesen kiépittették a hivek, a biztositás utján nyert összegen felül megsegitve a megye kegyes fő-pásztorának és több jószivü embernek adományával.

Fekésháza fiókközségben a Tabódy Mihály földbirtokostól még 1730.-ban épitett fatemplom helyett a jóravaló hivek hazánk ezredéves fennállása emlékére 1896. évben csinos templomkát emeltek a bold. Szüz születése tiszteletére, többi közt a megye mostani: főpásztorától is megsegítve. Ugyanitt e főpásztor kegyessége utján uj iskola épült 1901. évben.

Anyakönyv 1803. évtől kezdve van.

A buzgó hivek körében virágzik az Élő Rózsafüzér 300 taggal, továbbá van Jézus sz. szíve társulatának 255 tagja és 150 skapulárés.

A lelkészek sora 1863. év óta: *Fridmanszky Márton, Fedorcsik Péter, Csechticzky József,* 1387. óta *Fialkovszky József.*

A plébánia püsp. szab. adom.

A nyelv tót és magyar.

[334]

Pósta helyben, telegraf Szobránczon.

Plébános: *Fialkovszky József,* szentszéki ülnök.

	r.k.	*g.k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaházban †	410	507	—	5	103	—
A fiókközségekben :						
Bunkócz	76	227	1	34	22	14
Fekésháza, sz. Mária szület. temploma.....	171	164	4	29	29	
Felsőreviscse *	190	92	—	177	49	8
Gajdos.....	81	54	—	1	10	4,3
Hanajna.....	100	114	4	*t*	38	9
Jeszenő †	92	263	—	5	64	3,8
Józsa †	201	555	1	6	42	5
Kuszin †	76	263	—	—	14	8
Lucska *	109	138	2	999	63	12
Ruszkócz	114	280	—	-	31	6,3
Sárospolyánka	29	4	—	373	15	18
Sárosremete.....	40	87	—	181	81	16
Sárosreviscse	128	167	—	183	42	10
Závadka	119	97	—	169	56	9
Összesen	1936	3012	12	1392	659	—

1902. évben keresztelés 77, temetés 73, házas. esketés 16 volt.

1861. évben, e plébánia felállitásakor a róm. kathólikus lelkek száma az anyaegyházban 234, a fiókközségekben 812 vala.

1863. évtől 1902. év végeig a kath. hitre visszatért 35 protestáns.

[335]

G. VINNA (Vinnabanka), kisközség.

Az itt egykor virágzó plébániát a 16. századbeli hitujitáshoz csatlakozott Vinnai Eödönffy család szünteté meg. Az ősi templom, amelynek sz. Anna a védőszentje, 1735. év táján juta vissza kathólikus kézbe, igen elhagyatott állapotban; az 1738. évben visszaállított plébánia első lelkésze, Székó Máté hosszú évek kitartó munkájával hozta rendbe a templomot 1761. évben, addig a Szentháromság ódon templomkájában tartva meg a köz istentiszteleteket. A lelkészi házat Sztáray Fülöp gróf, kegyúr épitteté 1774.-ben.

Izbugya fiókközségben a gót stilü régi templom 1902.-ben megnagyobbittatott s uj tornya emeltetett.

Anyakönyv 1742. évtől kezdve van.

A hivek körében van Élő Rózsafüzér 120 taggal.

A lelkészek sora 1804. év óta. *Garamay Ferencz, Jelsits András, Orjassy Mihály, Rehák Márton, Sárosy József, Bedey János, Róth Dániel, Hazslinszky József, Huszár Flórián,* 1890. óta *Blazsek Géza.*

Kegyúr: méltós. *Sztáray Sándor* gróf.

A nyelv tót és magyar.

Pósta helyben, telegraf Nagymihályban.

Plébános: *Blazsek Géza.*

	r.k.	*g.k.*	*ág. ev.*	*ev. ref.*	*izr.*	*távols. kilom.*
Az anyaegzházban	853	497	3	7	58	-
A fiókközségekben :						
Izbugya Zemplén vm.Hétfájd Szüz temp.	288	182	1	3	58	9,3
Kalusa †	33	317	-	-	5	6
Klokocsó	41	457	-	1	14	8
Tarna †	250	438	42	4	14	6
Összesen:	1465	1891	46	15	149	

[336]

1902. évben keresztelés 56, temetés 25, házas. esketés 14 volt.

1808. évben a róm. kath. lelkek száma az anyaegyházban 325, a mostani fiókközségekben 297 vala.

1825. óta 1902. végéig a kath. hitre visszatért 27 protestáns.

A közép-ungi esperesi kerületben 9348 a róm. kath. lelkek száma.

Kerületbeli segédlelkészek:

Tibán

Vinnán

[337]

AZ EGYHÁZMEGYEBELI LÉLEKSZÁM TÁBLÁS KIMUTATÁSA

Főesperességben	esp. kerületben	lelkészségben	lat.szert. kathólikus	gör.szert.	gör. kel.	ág. ev.	ev. ref.	izr.	más v.	Összesen
a székesegyházban	5	45	60.772	152.966	3345	1034	111.301	26.483	68	358.969
a beregiben	1	8	17.788	103.882	49	768	46.522	27.577	35	196.621
a máramarosiban	2	14	23.433	221.522	88	311	8.934	56.216	29	310.533
az ugocsaiban	1	8	7.514	51.442	9	108	18.531	10.861	19	88.484
az ungiban	3	20	32.587	83.052	56	563	22.146	16.823	29	155.256
Összesen	12	95	142.094	612.864	3547	2784| 210.434		137.960	180|	1.109.863

Jegyzet. Valamint a főesperességek területe és lélekszáma nem teljesen egyenlő a megfelelő vármegyékével, ugy az egyházmegyéje sem teljesen egyenlő az öt vármegyéjével.

[338]

Az egyházmegyebeli róm. katholikusok 1808. és 1900. évbeli számának össze hasonlitása.

Főesperességben	*1808. évi szám.*	*1900. évi szám.*	*a növekedés százaléka*
a székesegyházban	26.547	60.772	128
a beregiben	3.785	17.788	370
a máramarosiban	5.990	23.433	291
az ugocsaiban	2.681	7.514	180
az ungiban	13.825	32.587	135
Összesen	52.828	142.094	170

Kegyúri jogot gyakorol:

plébániára nézve.	*plébániára nézve.*
A nagym. kir. földmiv. miniszterium 15	Tek. Papolczy Béla 1
A nagym. kir. pénzügyi miniszterium 7	A vallás-alap 5
A mélt. Károlyi gr. család 17	A vallás-alap és Sztáray Sándor gróf 1
A főméit. Schönborn- Buchheim grófi család 4	A premontrei kanon, rend jászói prépostsága 1
Nagym. Hadik-Barkóczy Endre gróf 2	A minor. rendiek nagy-bányai konventje 1
Mélt. Sztáray Sándor gr. 1	Szatmár-Németi szab. kir. város 1
A mélt. Perényi bárócsalád 2	Nagybánya szab. kir. korona-város 1
A mélt. Vécsey báró család 1	Püspöki szabad adományozás alatt áll 35

[339]

AZ EGYHÁZMEGYEI PLÉBÁNIÁK FELSOROLÁSA.

A plébániai hely neve		A r. k. lelkek száma (1900. végén)	keresztelés	temetés	házas. esketés	a pléb. leir. melyik oldalon?
			1902. évi száma			
Aknasugatag	—	1351	64	31	12	244
Aknaszlatina	—	1658	77	50	15	246
Alsófernezely	—	519	16	18	5	187
Alsóhomoród	—	868	42	22	7	168
5. Bárdháza —	—	966	36	16	6	215
Barlafalu	—	664	22	25	8	188
Beregszász	—	3614	164	107	30	217
Csanálos	—	1413	95	55	14	148
Csap, helyi kápl.	—	973	44	22	11	311
10.Császlócz	—	1177	51	32	11	312
Cseke	—	888	50	34	7	133
Csenger	—	1190	70	43	3	126
Csicser	—	538	20	23	4	314
Csomaköz	—	1283	71	50	11	150
15.Dara	—	323	16	14	—	128
Dobóruszka	—	1634	62	34	14	316
Dombó	—	159	2	2	1	262

Erdőd	—	1960	102	75	15	170
Fancsika	—	244	11	4	1	275
20.Fehérgyarmat	—	622	28	29	2	134
Felsőbánya	—	2534	111	117	23	190
Felsődomonya	—	2017	68	38	7	289
Felsőremetevasgyár	—	922	53	33	7	326
Felsőschönborn	—	1290	53	38	12	225
25.Felsővisó	—	3386	128	79	36	247
Fény	—	1465	71	41	15	152
Giródtótfalu	—	97	2	1	—	194
Gyertyánliget	—	827	32	15	11	249
Halmi	—	638	34	22	7	276
30.Huszt	—	2300	81	55	9	263
Jánk	—	1337	46	3fi	3	139
Jenke	—	1673	48	45	16	290
Józsefháza	—	649	31	24	6	195
Kaplony	—	1198	64	28	15	154

[340]

A plébániai hely neve		A r. k. lelkek száma (1900. végén)	keresztelés	temetés	házas. esketés	oldalon?a pléb. leir. melyik
			1902. évi száma			
35.Kálmánd	—	917	74	41	7	153
Királyháza	—	970	38	25	4	277
Kiskapos	—	765	39	27	1	319
Kisrát	—	1223	44	36	8	321
Kökényesd	—	458	15	19	3	279
40.Kőrösmező	—	1140	56	12	17	251
Krasznabéltek	—	1370	79	41	9	173
Lajosvölgyihuta	—	385	18	6	5	196
Láposbánya	—	815	38	27	9	198
Lázári	—	1001	36	30	6	129
45.Madarász	—	345	26	13	2	175
Máramarossziget	—	5000	172	143	39	252
Márokpapi	—	1304	59	37	16	227
Mátészalka	—	1059	53	31	2	140
Mezőkaszony	—	1654	89	63	6	228
50.Mezőpetri	—	1757	81	55	21	157
Mezőterem	—	1441	68	35	3	158
Mérk	—	1404	73	54	12	160
Munkács	—	6923	285	225	42	231
Nagybánya	—	4120	146	174	31	199

55.	Nagyberezna	—	1042	33	38	6	293
	Nagybocskó	—	1790	73	45	18	256
	Nagykároly	—	6085	191	181	49	161
	Nagymajtény	—	2480	99	74	18	176
	Nagysomkút	—	555	20	11	3	206
60.	Nagyszőllős	—	1137	51	35	8	280
	Nagyzalacska	—	1115	34	13	7	327
	Nántű	—	346	24	10	3	178
	Nevetlenfalu	—	661	27	16	5	282
	Németmokra	—	1667	79	58	21	267
65.	Nyircsaholy	—	1410	59	44	6	142
	Ordarma	—	1511	60	52	18	295
	Papos	—	542	31	19	3	143
	Pálócz	—	2655	95	55	2	322
	Pusztadobos	—	951	47	35	5	145
70.	Rahó	—	1225	65	29	6	258
	Rónaszék	—	1051	33	99		259
	Sándorfalu	—	997	44	33	6	180
	Sárköz	—	1 1444	70	62	13	130

[341]

A plébániai hely neve			A r. k. lelkek száma (1900. végén)	keresztelés	temetés	házas. esketés	a pléb. leir. melyik oldalon?
					1902. évi száma		
	Sárosoroszi	—	456	22	20	1	237
75.	Szakasz	—	688	33	29	8	181
	Szaniszló	—	1931	99	54	10	164
	Szatmár-Németi	—	5603	164	155	30	118
	Szenna	—	1783	62	46	9	329
	Szerednye	—	1338	54	55	8	298
80.	Szinfalu	—	871	41	31	6	183
	Szinyérváralja	—	1080	44	19	10	209
	Técső	—	900	39	31	6	268
	Tiba	—	2127	102	62	17	330
	Tiszaujlak	—	1261	53	32	5	284
85.	Tőketerebes	—	768	35	23	3	185
	Tövisfalva	—	1581	48	18	14	238
	Turiaremete	—	1318	41	37	5	301
	Turterebes	—	2145	97	54	12	285
	Ubrezs	—	1936	77	73	16	333
90.	Ungvár	—	5345	215	157	35	302

Vállaj	—	1250	55	40	12	166
Vinna	—	1465	56	25	14	335
Visk	—	973	39	29	6	270
Vitka	—	946	46	26	6	146
95.Zajta	—	1201	58	41	6	131
Összesen: -	-	142.094	5969	4241	1052	
Közép ar. számitás szerint 100—100 lélekre jut			4,2	2,98	0,74	

[342]

Az egyházmegyei fiókközségek felsorolása.

	oldal		oldal		oldal
Abránka	239	Atya	132	Bereghalmos	234
Adorján	131	Avasfelsőfalu	197	Beregkövesd	215
Akli	277	Avasujfalu	197	Beregsárrét	234
Alsóapsa	247	Avasujváros	197	Beregszászvég-ardó	224
Alsóbisztra	265	Bábakut	225	Beregszentmik-lós	235
Alsóboldád	181	Bábony	286	Beregszilvás	235
Alsódomonya	290	Bacsava	300	Beregszőllős	235
Alsóhidegpatak	265	Badaló	224	Beregujfalu	216
Alsóhrabonicza	234	Bajánháza	325	Berencze	196
Alsókálinfalva	263	Bajfalu	194	Berend	124
Alsókalocsa	267	Balazsér	224	Berezinka	225
Alsókaraszló	282	Balázsfalva	234	Berezna	265
Alsónémeti	292	Balotafalu	189	Bereznek	265
Alsóremete	224	Bányafalva	239	Berkeszpataka	207
Alsóribnyicze	332	Barabás	230	Bés	316
Alsóróna	260	Baranya (Ung.		Bező	292
Alsósárad	282	vm.)	314	Bikszád	197
Alsóschőnborn	234	Barczánfalva	260	Bilaszovicsa	239
Alsószelistye	265	Bárdfalva	245	Bilin	259
Alsószinevér	267	Barkaszó	230	Bilke	216
Alsóujfalu	206	Baskócz	332	Bocskó	178
Alsóvereczke	239	Batár	283	Borhid	184
Alsóvisó	248	Batarcs	277	Bozsa	248
Alsóviznicze	234	Bátfa	297	Borszucsina	239
Amacz	124	Batiz	130	Borzova	138
Andrasócz	300	Batiza	249	Borzsova	224
Angyalos	127	Batizvasvári	130	Botfalva	297
Antalócz	300	Bátyu	230	Botpalád	279
Apa	211	Bedőháza	269	Bótrágy	230
Apáti	147	Begendjátpász-		Bökény	285
Aranyosmegyes	196	tély	294	Börvely	154

Árdánháza	215.	Belebele	234	Bréb	245
Árok	290	Bene	238	Bród	216
Ásvány	312	Benedike	234	Brusztópatak	239
Asztély	224	Benetine	332		
		Bere	152		

[343]

	oldal		oldal		oldal
Brusztura	267	Czégény	138	Falucska	216
Bubuliska	235	Czégénydányád	138	Falusugatag	245
Búcsú	224	Czigányócz	310	Faluszlatina	247
Budaháza	319	Dabolcz	277	Farkasaszó	189
Budfalva	245	Dánfalu	207	Farkasfalva	283
Bujánháza	197	Darnó	140	Farkasrév	256
Bukócz (Bereg vm.)	239	Darócz (Beregm.)	228	Fedelesfalva	235
Bukócz (Ungvm.)	301	Darócz (Ung vm.)	310	Fehérszék	207
Bukovinka	225	Darva	271	Fejércse	228
Bunkócz	334	Dávidfalva	216	Fejérfalva	245
Buság	198	Déda	224	Fekésháza	334
Bustyaháza	271	Dengeleg	158	Feketeardó	283
Bükköspatak	265	Dengláz	300	Feketefalu	206
Csaholcz	140	Derczen	235	Feketemező	325
Csapóczka	235	Derzs	144	Feketepatak	
Csarnató	278	Desze	245	(Szatmár vm.)	188
Csaroda	228	Diczkovicza	239	Feketepatak	
Császló	140	Dióshalom	194	(Bereg vm.)	225
Csécse	134	Disznópataka	261		
Csecsehó	328	Dobra	179	Feketepatak	
Csedreg	280	Dobrácsapáti	124	(Ugocsa vm.)	238
Csegöld	140	Dolha	265	Felsőapsa	250
Csengerbagos	127	Domahida	178	Felsőboldád	181
Csengerujfalu	127	Domasina	294	Felsőfernezely	188
Csepe	283	Dombostelek	239	Felsőhideg-patak	265
Csepely	320	Drágabártfalva	216	Felsőhomoród	170
Cserejócz	235	Dragomérfalva	249	Felsőhrabo-nicza	239
Cserhalom	216	Dubi	216	Felsőkálinfal-va	245
Cserjés	265	Dubrinics	294	Felsőkalocsa	268
Cserlenő	235	Dubróka	300	Felsőkaraszló	282
Csertész	300	Dulfalva	271	Felsőkisbiszt-ra	239

Csetfalva	285	Dunkófalva	235	Felsőnémeti	292
Csobaház	160	Durusa	207	Felsőremete	
Csolt	207	Duszina	239	(Bereg vm.)	216
Csorna (Beregvm)	224	Egres	276	Felsőremete	
Csorna (Ugocsa vm.)	283	Egri	131	(Ung vm.)	327
Csománfalva	265	Előtelek	161	Felsőreviscse	334
Csomonya	235	Erdőaranyos	207	Felsőribnyicze	327
Csonkapapi	230	Erdőszáda	189	Felsőróna	261
Csornoholova	294	Érendréd	158	Felsősándor-falu	194
Csuszka	265	Érkörtvélyes	166	Felsősárad	282
		Esztró	178	Felsőszelistye	249
		Fábiánháza	143	Felsőszinevér	268
				Felsőújfalu	206

[344]

	oldal		oldal		oldal
Felsővereczke	239	Győrtelek	142	Hömlőcz	278
Felsőviznicze	235	Gyula	284	Hunkócz	332
Ferenczvölgye	269	Gyügye	140	Huszák	290
Fericse	207	Hagymáslápos	207	Huszna	294
Fertősalmás	280	Halábor	224	Husztköz	265
Fogaras	216	Hanajna	334	Husztsófalva	269
Forgolány	283			Hutta	290
Fornos	216	Handalbustya-háza	271	Igléncz	235
Frigyesfalva	235	Hánykovicza	239	Iglincz	300
Fülesd	134	Harangláb	231	Ignécz	235
Fülöpfalva	265	Hársfalva	239	Ilk	146
Fülpös	138	Hátmeg	216	Iykócz	235
Fülpösdarócz	138	Havasmező	249	Iloba	211
Füred	207	Hegyfark	314	Iloncza	216
Gacsály	132	Herczfalva	235	Ilonokujfalu	282
Gajdos	334	Herincse	265	Ilosva	216
Gálfalva	225	Herrnánszeg	140	Irhócz	269
Gálocs	319	Hernécs	245	Iriny	158
Gánya	263	Hete	228	Iske	316
Garbolcz	132	Hetény	284	Istvándi	134
Gaura	207	Hetyen	231	Iszka	265
Gát	224	Hidegkut	206	Ivácskó	170
Gázló	216	Hirip	170	Iványi	235
Gebe	143	Hliviscse	327	Iváskófalva	225
Géberjén	138	Hluboka	300	Iza	265
Gecse	224	Hodász	144	Izakonyha	249

Gelénes	230	Holubina	239	Izasópatak	245
Gencs	164	Homok (Szatmár		Izaszacsal	249
Gerény	310	vm.)	130	Izbugya	335
Gergelyi	147	Homok (Bereg		Izvor	239
Gernyés	265	vm.)	224	Izvorhutta	239
Gézsény	328	Homok (Ung		Izsnyéte	235
Gilvács	178	vm.)	314	Jalova	239
Glód	249	Horlyó	300	Jánd	147
Gojdos	235	Hornya	332	Jármi	144
Gombás	235	Hosszúfalu	207	Jávorfalu	207
Gorond	231	Hosszúmező		Jeder	207
Gődényháza	278	(Márm. vm.)	256	Jeszenő	334
Görbed	196	Hosszúmező		Jesztreb	330
Gulács	228	(Ung vm.)	314	Jód	249
Gyökeres	207	Hosszúrév	207	Jóháza	207
Gyöngy	182	Hotinka	245	Jósza	334
Györkefalu	194	Hovrilla	207	Kabolapatak	256

[345]

	oldal		oldal		oldal
Kajdanó	235	Kiskörtvélyes	208	Kosztyovapász-	
Kak	124	Kiskupány	282	tély	294
Kakszentmárton	124	Kislónya	231	Kotilnicza	240
Kaluzsa	335	Kislucska	216	Kovácsrét	266
Kanora	239	Kismajtény	178	Kovás	208
Kánya háza	197	Kismogyorós	235	Kovászó	224
Karácsfalva	285	Kisnamény	140	Kőbánya	188
Karcsava	292	Kisnyires	208	Köblcr	300
Karulya	207	Kispalád	280	Kökényes	263
Kaszómező	257	Kispatak	266	Kölcse	134
Kékesoroszfalu	194	Kispásztély	294	Kölcsén	235
Kelecseny	315	Kispeleske	232	Kömörő	138
Kelecsény	261	Kisrákócz	282	Kőszegremete	197
Kendereske	235	Kisrosztoka	240	Kővárkölcse	208
Kereczke	266	Kissikárló	199	Kővárremete	208
Kerekhegy	269	Kisszekeres	140	Kövesliget	266
Kereknye	314	Kisszelmencz	319	Középapsa	247
Kerész	316	Kisszeretva	330	Középhomoród	170
Kereszt	292	Kisszlatina	300	Középvisó	249
Kérsemjén	138	Kisszokond	181	Krácsfalva	245
Keselymező	266	Kisszolyva	240	Krajnyamartinka	229
Ketergény	314	Kistarna	278	Kráska	330
Kicsorna	240	Kísturicza	301	Krassó	184
Kigyós	224	Kiszalacska	328	Kricsfalva	271
Királymező	268	Klacsanó	235	Kustán falva	225
Kisábránya	225	Klastrcmalja	235	Kuszin	334
Kisalmás	216	Klocskófalva	235	Laczfalu	194

Kisar	138	Klokocsó	335	Lakárt	292.297
Kisbánya	194	Klucsárka	235	Laturka	240
Kisbégány	224	Knyahina	294	Lauka	235
Kisberezna	294	Kocsord	142	Leányfalva	226
Kisbocskó	249	Koczkaszállás	235	Léczfalva	226
Kisbozinta	208	Kolibábócz	332	Lehócz	300
Kiscsongova	282	Kolczér	208	Lekencze	197
Kisdobrony	322	Koltókatalin	208	Lénárdfalu	206
Kisfalud	216	Komlódtótfalu	127	Lengyelszállás	266
Kisfentős	208	Komlós	216	Leordina	249
Kisgeőcz	322	Komlóssellő	278	Lipcse	266
Kisgércze	286	Komorzán	197	Lipcsemező	266
Kisgut	231	Konczháza	297	Lipócz	301
Kishodos	132	Konyus	332	Lippó	184
Kiskirva	269	Korumlya	332	Liszárnya	235
Kiskolcs	170	Kosztrina	294	Lobhágy	181

[346]

	oldal		oldal		oldal
Lonka	257	Mocsár	319	Nagyszekeres	140
Lubnya	294	Mogyorós (Szatmár vm.)	184	Nagyszelmencz	319
Lucska	334	Mogyorós (Ung vm.)	325	Nagyszeretva	330
Luh	294	Mokcsa	316	Nagyszlatina	300
Lukácsfalu	208	Mokra	301	Nagyszokond	181
Lukova	216	Monostor	199	Nagytarna	278
Lyuta	294	Móyesfalu	197	Nagytibava	240
Macsola	224	Nábrád	138	Nagyturicza	301
Magosfalu	208	Nagyábránya	226	Nánfalva	261
Magosliget	285	Nagyalmás	216	Németkucsova	226
Magyarkékes	194	Nagyar	134	Németporuba	327
Magyarkomját	282	Nagybégány	224	Neviczke	290
Májdánka	266	Nagybereg	224	Nyágova	269
Majszin	249	Nagycsongova	282	Nyarád	319
Majtis	140	Nagydobos	146	Nyegrefalu	194
Makaria	216	Nagydobrony	322	Nyéresháza	263
Makkosjánosi	224	Nagyecsed	143	Nyiresfalva	216
Malmos	240	Nagyfenék	160	Nyirmada	146
Mánd	138	Nagyfentős	208	Nyirmegyes	143
Máragyulafalva	246	Nagygécz	127	Nyirvasvári	161
Mártonka	240	Nagygeőcz	314	Óbozinta	208
Maszárfalva	216	Nagygércze	286	Ódávidháza	236
Matolcs	138	Nagygut	231	Óhuta	189
Mátyfalva	276	Nagyhodos	132	Ókemencze	290
Mátyócz	319	Nagykapos	320	Oláhcsertész	216
Mátyus	231	Nagykirva	263	Oláhgyürüs	182

Medencze	216	Nagykolcs	170	Oláhhodos	181
Meedvegyócz	236	Nagykörtvélyes	208	Oláhkékes	206
Medvezsa	240	Nagyláz	300	Oláhmeddes	172
Méhtelek	132	Nagylónya	231	Oláhtótfalu	189
Mezőtarpa	228	Nagylucska	236	Oláhujfalu	189
Mezővári	285	Nagymogyorós	236	Olcsva	147
Mihálka	271	Nagymuzsaly	224	Olehnyova	240
Mikola	130	Nagynyires	208	Omhód	124
Mikolapatak	246	Nagypalád	280	Ópályi	142
Milota	134	Nagypeleske	132	Orechova	332
Minaj	297	Nagyrákócz	282	Orlyova	300
Mircse	294	Nagyrát	322	Ormód	226
Miskarovicza	240	Nagyrosztoka	216. 240	Oroszfalu	124
Misztbánya	199	Nagysikárló	199	Oroszkő	249
Miszticze	216			Oroszkomorócz	300
Misztmogyorós	199			Oroszkucsova	236
Misztótfalu	199			Oroszmocsár	294

[347]

	oldal		oldal		oldal
Oroszmokra	268	Piskárkos	186	Rókamező	266
Oroszvég	236	Pisztraháza	216	Ramocsaháza	216
Ósándorfalva	269	Plávia	240	Rónafalu	236
Őszemére	301	Podhering	236	Roszos	240
Osztró	332	Polena	240	Rosztoka	266
Ósztuzsicza	294	Polenahuta	302	Rosztokapántély	294
Óvári	129	Polyánka	216	Rozália	249
Ökörító	142	Porcsalma	127	Rozsály	132
Ökörmező	266	Pórháza	150	Rózsapallag	197
Ölyvös	282	Poroskó	302	Ruszkócz (Bereg vm.)	236
Őr	144	Porosztó	332	Ruszkócz (Ung vm.)	334
Ördögporuba	332	Pórtelek	158	Sajó	249
Ötvösfalva	266	Pósaháza	236	Salamon	312
Páczafalu	170	Pribékfalva	208	Salánk	238
Padócz	266	Prikopa	332	Sályi	140
Palágy	319	Ptruksa	319	Sár	130
Palágykomorócz	319	Pusztadarócz	130	Sárgaház	160
Pálfalva	124	Pusztafentős	208	Sarkad	216
Palló	319	Pusztahidegkut	208	Sárközujlak	131
Pálos	240	Pusztatelek	194	Sárosmagyar berkesz	208
Pálosremete	269	Pusztaterem	160	Sárospolyánka	334
Pályin	330	Putkahelmecz	300	Sárosremete	334
Panyola	138	Puznyákfalva	236	Sárosreviscse	334

Papbikó	189	Radváncz	310	Sasvár	276
Papfalva	226	Rafajnaujfalu	231	Sebespatak	211
Parasznya	146	Rahoncza	290	Selesztó	236
Páskócz	240	Rakasz	282	Serbócz	240
Paszika	240	Rahó	302	Sima	127
Patkanyócz	236	Rákócziszállás	240	Sislócz	297
Patóháza	211	Rákos	236	Solymos	330
Pátyod	127	Rákospatak	278	Som	231
Pelesalja	263	Rákosterebes	179	Somkutpataka	208
Penészlek	166	Ráksa	197	Somosfalva	246
Penyige	138	Rápolt	127	Sonkád	285
Perecseny	301	Rázócska	250	Soóspuszta	172
Perekrászna	240	Rebrin	330	Sósujfalu	278
Pereszlő	266	Rekettye	266	Surány	228
Pete	129	Remetemező	189	Szajkófalva	216
Péterfalva	284	Repede	226	Szakállasdombó	206
Pettyén	124	Repenye	266	Szakálosfalu	208
Petrócz	290	Reszege	166		
Petrova	249	Réztelek	170		
Pinkócz	292	Ricse	140		

[348]

	oldal		oldal		oldal
Száldobos	271	Szucha	294	Tománya	189
Szamosbecs	127	Szuhabaranka	266	Toronya	266
Szamosdob	178	Szurdok	261	Tőkés	206
Szamosszeg	147	Szuszkóujfalu	240	Tőkésdeskófalva	216
Szamostelek	211	Szűrte	322	Tölgyes	208
Szamosujlak	140	Tákos	228	Törökfalu	208
Szaploncza	256	Talaborfalu	271	Trosztyanicza	236
Szappanpataka	208	Tamásváralja	277	Tunyog	142
Szárazberek	132	Taraczköz	269	Turcz	277
Szárazpatak	278	Taraczkraszna	263	Turiabisztra	302
Szarvaszó	256	Taraczujfalu	263	Turiapaszika	302
Szászfalu	278	Tatfalu	266	Turiapolena	302
Szászóka	240	Tárna	335	Turvékonya	197
Szatmárzsadány	124	Tarnócz	297	Tyukod	127
Szeklencze	266	Tartólcz	197	Udvari	124
Székó	292	Tarujfalu	266	Uglya	271
Széleslonka	269	Tasolya	292	Ugocsarosztoka	282
Szentmihály-		Tatárfalva	127	Ugornya	147
körtvélyes	247	Tegenye	325	Ujbárd	271
Szentmiklós	178	Téglás	322	Újdávidháza	236
Szentes	292	Tekeháza	278	Új huta	189
Szerencsfalva	236	Terebesfejérpa-tal	257	Ujkemencze	294
Szerfalva	246	Terep	197	Újklenócz	236

Szernye	231	Tereseipatak	263	Újrosztoka	240
Szidorfalva	236	Ticha	294	Újszemere	302
Szilastelep	199	Timsor	240	Újsztuzsicza	294
Szinyák	236	Tisova	240	Uklina	240
Szirma	276	Tiszabecs	285	Ura	127
Szmerekova	302	Tiszabogdány	259	Úrmező	271
Szobatin	216	Tiszaborkut	251	Uszka	285
Szobráncz	332	Tiszafejéregyház	247	Uzsok	294
Szobránczkomo-		Tiszakarácsony-		Vaján	316
rócz	332	falva	257	Vajkócz	319
Szoldobágy	170	Tiszakeresztur	285	Vajnág	271
Szolocsina	240	Tiszakirva	278	Vajnatina	332
Szolya	294	Tiszakóród	134	Válaszut	189
Szolyva	240	Tiszaujhely	285	Valkája	300
Szőllősvégardó	282	Tiszaveresmart	256	Vámfalu	197
Sztánfalva	226	Tisztaberek	132	Vámosatya	231
Sztavna	294	Tivadar (Bereg		Vámosoroszi	140
Sztrabicsó	236	vm.)	228	Váncsfalva	261
Sztricsava	294	Tivadar (Ugocsa		Váralja	236
Sztrippa	310	vm.)	284	(Bereg vm.)	

[349]

	oldal		oldal		oldal
Váralja (Ung		Veskócz	320	Záhony	312
vm.)	332	Vetés	124	Záhorb	295
Varalyu	208	Vezend	158	Zápszony	231
Várpalánka	236	Vezérszállás	240	Zaricsó	302
Vásárosnamény	147	Viska	294	Zárnya	26&
Veléte	271	Visóoroszi	249	Zauszina	295
Verbőcz	328	Viszoka	325	Závadka	334
Verbőcz	238	Vizköz	266	Zazár	206
Verebes	240	Voiócz	240	Zbun	241
Verécze	278	Voloszánka	295	Zugó	241
		Vorocsó	302	Zsarolyán	138
Veresmart (Szatmár vm.)	189	Vucskómező	266	Zsdenyova	241
Veresmart (Ugo-		Vulsinka	302	Zsófiafalva	226
csa vm.)	282	Zábrogy	295	Zsukó	236-
Verhovina-		Zagyilszka	240		
Bisztra	294	Zahar	292		

A fiókközségek száma 894.

[350]

X.
Egyházmegyebeli felső és közép kath. tanintézetek.

1. A püspöki hittani intézet és papnevelő.

A szatmári papnevelő intézetnek, egyszersmind a filozófiai tanfolyamnak felállitása egyidejü az egyházmegye alapitásával. A Fischer István báró, első püspök által 6259 forint 38 krajczáron vásárolt épületben előirt ideiglenes szabályok mellett 1804. november 17.-én kezdődik az intézet első éve. Van hét növendék; az elüljárók: Korom Mihály, őrkanonok, a rektor, Jakobi Ferencz spiritualis, Sixt József tanár, Smoczer József tanulm, felügyelő, Az intézet kezdettől fogva nepomuki sz. János oltalma alatt áll vala; évi jövedelme pedig különféle forrásokból összesen 6653-forint 10 krajczár összeget tett ki.

1806. november havában megnyilott a theologiai első év is, amikor Fischer püspök állandó szabályzatot irt elő a kettős intézet számára. Ezt a szabályzatot sz. em. Hám János püspök egészen átdolgoztatta, utóbb a megyének főpásztorai valamennyien ujból, megerősitették.

A papnevelő intézet rektora mindenkor székesegyházi egyik kanonok vala, a hittani intézetnek pedig szintén kanonok volt a prodirektora; a rektorok rendszerint theologiai tanárok is voltak egyuttal. A theologiai tanárok és az elüljárók mindig egyházmegyei papok voltak, kivéve az 1863.—1868. éveket, amikor is Haas Mihály

[351]
püspök intézkedéséből tanárok és elüljárók jézustársasági atyák voltak.

Az intézetnek eredeti jövedelmei későbbi időben jelentékenyen megapadtak; és mivel nem sikerült fenntartási alapot szerezni, Biró László püspök idejében a vallás-alap nyujtott az intézetnek fenntartására évi 10.000 forintot. Ezt hosszabb időn keresztül majd elvonták, majd ideiglenesen megadták, végre a legujabb időben véglegesen folyósitották. Maga az intézet Kovács püspök ideje óta a mostani püspöki palota lakója. Miután ebbe a hosszú időn át lassanként kiépitett palotába püspöki első lakóul a sz. eml. Hám János a régi rezidencziából 1851. évben átköltözött, a papnevelőben tanárok és elüljárók egy asztalnál étkeznek vala a püspökkel, Hám János halálaig. 1859. évben különitek el teljesebben az épületnek a papnevelő számára való részét, a keleti szárnynak kitoldása mellett, amely szárnnyal összeköttetésben jókora épület emeltetek 1891. esztendőben, részben a papnevelő intézet használatára, főkép a püspöki s az egyházmegyei könyvtár számára. (Lásd a püspöki s az egyházm. könyvtár leirását).

A hittani rendes tantárgyakon kivül Schlauch Lőrinc püspök rendeletéből van tanszéke a hittani intézetben a nevelés- és tanitástan elméletének, a bölcseletnek, a ritus practicusnak, volt egy-ideig az egészség- és életmentéstannak is. Gyakorlati munkákul november havában próbaszónoklatokat, minden második évben a II. semesterben gyakorlati katekeziseket tartanak a növendékek a helybeli róm. kath. fiu népiskolában.

A papnövendékek száma már az 1807/8. iskolai évtől 30—40 közt volt; több évtized óta nagyváradi gör. szertartásu 4—6 papnövendék is van közöttük.

A papnevelőnek kezdet óta a) rektorai valának: Korom Mihály, Mészáros György, Kovács Flórián, Dubinszki Mihály, Rhéday József, Kovács Mátyás, Sixt József, Köck József, Schlachta Márton, Krammer Ferencz, Linczy József, Obermáyer András, Dózsa Antal, Pelikán József, Biró László, Némethy József, Smoczer Ignácz, Günther József, Novák Antal, Keszler Ferencz, 1894. óta Kádár Ambrus; b) vicerektorai: Kovács Mátyás, Bakkay János, Katona György, Pelikán József, Kékedy Mihály, Rauch Antal

[352]
Kékedy Mihály, Lőrinczy József, Jászai Mihály, Varga István, Tóth Károly, Ujhelyi Alajos, Vagner Antal, Stettner János, Veres János, Bőhm Ágost, Günther József, Hámon József, Schönherr Ágoston, Erdélyi Elek, Buza Sándor, 1896.-tól Láng Antal; c) spiritualisai: Jakobi Ferencz, Mursics Pál, Garamay Ferencz, Günther József, Hehelein Károly, 1874. óta Binder András; d) tanulmányi felügyelők: Smoczer József, Várholyik János, Csausz István, Richter Antal, Pelikán József, Klimek Márton, Héring Ignácz, Kotró Pál, Bakos András, Rudics István, Zenovits János, Skultéty Alajos, Tóth Károly, Biró László, Bötösy János, Hazslinszky József, Böhm Ágoston, Lászlóffy János, Keszler Ferencz, Mazurek János, Lucz Ignácz, Lessenyey Ferencz, Buza Sándor, Láng Antal, 1893. óta Wolkenberg Alajos.

A hittani intézet tanári kara.

Prodirektor: *Kádár Ambrus,* olvasókanonok stb.

Tanárok:

Binder András az alap- és ágozatos hittan tanára, cz. kanonok stb.

Láng Antal, az egyházjog s egyháztörténelem tanára, szentszéki ülnök és ügyész, zsinath. vizsgáló, papnevelő-intézeti aligázgató, a hittudományok doktora.

Irinyi Tamás, a szentirási tudományok tanára, szentszéki ülnök és a szentszéknél a szegények ügyvéde, zsinath. vizsgáló, a hittudományok doktora.

Wolkenberg Alajos, az erkölcstan és lelkipásztorkodástan valamint a bölcselet tanára, papnevelő intézeti tanulmányi felügyelő, székesegyházi hitszónok, a hittudományok doktora.

Bodnár Gáspár, a nevelés- és módszertan tanára, tanitóképzőbeli tanár.

[353]

A papnevelő intézet előljárói:

Igazgató Kádár Ambrus olvasó kanonok stb.
Aligazgató Láng Antal.
Spiritualis Binder András.
Tanulmányi felügyelő Wolkenberg Alajos.

Papnövendékek.

IV. évi theologusok:

Kompasz Antal
Stauder Gyula
Richter Ágoston
Szvoboda Ferencz.

III. évi theologusok:

Barbul László nváradi g. sz. növendék
Knauer Sándor
Láng Gyula
Molnár Károly
Szűcs János.

II. évi theologusok:

Kirchmájer Ferencz
Körösi Károly
Manu Korjolán nváradi g. sz. növendék
Rónai János
Terebessy János
Uhl Károly
Vilmos Endre.

I. évi theologusok:

Kulifai Mihály
Láng Pál
Patay István
Preznánszki János
Sepsy Márton
Szabó Ferencz
Szélesy András
Sztankó Albert
Vajó József

[354]

Gimnáziumi VIII. oszt. papnövendékek:

Garadnai Imre
Hajdu József
Lubomérszky Jenő
Maxim Jenő
Navora Kálmán.

A budapesti középponti papnevelő intézetben

Zádor József, IV. évi theologus
Ettinger János, I. évi theologus.

Összesen: 32.

2. A. Szatmárnémeti kir. kath. főgimnázium.

Megalapitója ennek az iskolának a nagy Pázmány Péter volt, ki a fenntartásra szükséges költségekről 1636. évi szept. 14.-én kelt alapitóleveiében bőkezüen gondoskodott. Növelék ezt az alapitványt III. Ferdinánd király, Károlyi László gróf, Csáky István, I. Leopold király, Matyasovszky nyitrai püspök és Podhorányi Gábor, kik részint pénzt, részint fekvő birtokokat adományoztak az intézet fenntartására.

Vezetői az intézetnek, mely bár alapitója felsőbb rendü gimnáziummal egyenlő foku kollegiumot tervezett, csak négy osztályú gimnázium volt, a jézus-társaságiak valának 1773.-ig, amikor eltöröltetett ez a társaság s javai a tanulmányi alaphoz csatoltattak. A gimnázium vezetését 1776.-ban a paulinusok vevék át s teljesitek 10 évig. 1786. évben a paulinusok szerzete is eltöröltetett, s az ő elvonulásukkal megszűnt a gimnázium.

1804. évi deczember 7.-én I. Ferenc király Fischer István báró, szatmári püspök, kérelmére visszaállitja a gimnáziumot s megengedi két bölcseleti osztály felállitását is. A gimnázium tanáraiul a kegyesrendiek voltak kiszemelve, de mivel a zavaros idők ezek ide hozatalát megakadályozták, egy káptalani tag igazgatása alatt egyházmegyei áldozópapokra bizatik az oktatás, s az iskola 1807. évben megkezdi működését. A két bölcseleti osztály, a líceum, már 1804. évi nov. 21.-én megnyilt.

Az anyagiakkal való nagy küzdelmeket folytatva müködik vala

[355]
ez iskola, mint „gymnasium maius regium" 1850.-ig s mint ilyen jó hirnévnek örvend.

Hosszas tárgyalások után az 1852/3. iskolai év elejétől a líceum és gimnázium összeolvad s nyolcz osztályú gimnáziummá lesz, azonban az anyagiakkal való állandó küzdelmet folytatnia kellett, mivel a kormány az itteni egykori gimnázium alapitványainak fejében nagyon csekély összeget utalványozott a tanárok fizetésére, sőt 1857.-ben ezt is megsokalván, felszólitá a püspököt, hogy mondjon le a líceum és gimnázium egyesitésekor kapott arról a jogáról, hogy a gimnáziumi tanszékekre itthon megtartott pályázat utján megyei papságából nevez ki tanárokat, s ezzel a joggal együtt az egész intézetet adja át az államnak, vagy pedig vegye egészen gondviselése alá s gondoskodjék összes szükségleteiről.

A küzdelem 1863. évi október 15.-én ért véget, mikor is 14970. sz. alatt kelt udvari legfelsőbb rendelettel ez az iskola a kir. kath. gimnáziumok sorába vétetett föl, fenntartási költségei a Pázmány- és a tanulmányi alap terhére rovattak, s az előbbi jogból meghagyatott annyi, hogy a „tanári állomások betöltése alkalmával hason érdemü pályázók közt a szatmáregyházmegyei róm. kath. áldozárokra kiváló figyelem fordittassék."

A gimnáziumnak visszaállitásától kezdve igazgatói valának: *Kovács Flórián* 1806.—1808., *Hagymásy János* 1808.—1813.,

Dubinszky Mihály 1813.—1825., *Sixt József* 1825.—1829., *Schlachta Márton* 1829.—1837., *Obermayer András* 1837.—1843., *Majerhold Antal* 1843.—1859. mindezek székesegyházi kanonokok; *Csulen Márton,* esztergomi egyházm. pap 1859.— 1862., *Novák Antal* 1863.—1874., *Hehelein Károly* 1874.—1891., *Aiben Mátyás* 1891.—1895., 1895. óta *Ratkovszki Pál,* az utóbbi négy szatmári egyházmegyei pap.

Ennél az iskolánál a szatmári egyházm. áldozópapok közül tanárokul működnek jelenleg:

Ratkovszki Pál, igazgató, szentszéki ülnök, „Pro Ecclesia et Pontifice" pápai rendjel birtokosa. Bagossy Bertalan,
Fásztusz Elek, szentszéki ülnök.

[356]

Fechtel János, a bölcselet doktora,
Fölkel Béla, Haller Jenő, Orosz Alajos,
Reiser György, a theol. doktora; szentszéki ülnök.

3. Ungvári kir. kath. főgimnázium.

Homonnai Drugeth György gróf, Zemplén és Ung vármegyék főispánja, „háláját leróni akarván Isten iránt, hogy őt mint tévedő juhocskát az egy, szent, katholikus és apostoli anyaszentegyháznak aklába visszavezérelte, Isten dicsőségére és szentegyháza terjesztésére"[1]), 1613.-ban uradalmának székhelyén, Homonnán a Jézus-társaságának vezetése alatt iskolát alapitott. Ezt az iskolát belháboruktól megzavart működése után az alapitónak fia, Drugeth Janos gróf megfelelőbbnek talált helyre, Ungvárra telepité át, hol is a várdombon 1646.-ban elkészült kollegiumban megkezdték működésöket a Jézus-társasága atyái. Itt is hosszabb időn át zavargatták belharczok az iskola életét, míg végre a szatmári békekötés után kifejlődik s messze vidékre kihat művelő, nemesitő hatalma ennek az iskolának. A tanitás az Aquavivatól kiadott „Ratio atque institutio studiorum" alapján öt osztályban hat évi tanfolyamban halad. Az iskola növendékeinek száma 130—200 között váltakozik; körükben szépen virágzik a Mária-congregatio.

A Jézus-társasága megszüntetése után a kollegium terjedelmes birtokai eladattak, a befolyt pénz a kath. tanulmányi alapba jutott; s ettől fogva ez az alap fenntartója az ungvári gimnáziumnak. Mivel a kollegium épületét a templommal s a várral együtt Mária Terézia királynő a munkácsi gör. szert. kath. püspökségnek adományozta, szükségessé vált uj iskola helyiség épitése, mely a tanulmányi alapból utalványozott 7800 frt. költséggel, hosszas tervezgetés után, a Nagy-utcza és a Káptalan-utcza sarkán végre 1785. évben elkészült, s mint az intézet harmadik otthona 110 évig állott a hazai közművelődés szolgálatában.

[1]) H. Drugeth György 1615. jul. 2.-i alapitólevele.

[357]

A Jézus-társasága távozása után részint világi tanárok, részint egri, szatmári és munkács-egyházmegyei papok hintegették az ifju keblekbe a tudományok, a hit és erkölcs magvait. A tanitás az 1776.-ban és 1806.-ban kibocsátott „Ratio educationis" értelmében folyik 6 osztályban, a valláserkölcsi nevelés nagy gondban részesül. A tanulók száma 1773.-tól 1850.-ig 210—440-et tesz ki. 1852.-ben Varga István főesperes, ungvári róm. kath. plebános lelkes vezetése alatt mozgalom indult meg, hogy az északkeleti felvidéknek kétszázados kulturális ez az intézete főgimnáziummá egészittessék ki. A bécsi miniszterium erre hajlandónak is nyilatkozék végre, ha Ungvár városa a gimnáziumi épület kibővitésével kellő helyiségekről gondoskodik. Ungvár városa szűk anyagi viszonyainál fogva adakozásra hivá fel a város és vidék közönségét; de alig gyült be 1500 frt. A várost zavarából Szatmár nagy jótékonyságú püspöke, Hám János segitette ki, aki Varga J. főesperes közbenjárására 6000 frtot bocsátott a város rendelkezésére olyképpen, hogy ez összeg kamatait a város róm. kath. hat tanuló jutalmazására évenként a főgimnáziumnak kiszolgáltassa. Az épület kibővitése hat teremmel 1857/8.-ban történt meg, ugyanekkor volt az első érettségi vizsgálat az intézetben

Az ifjuságnak évről évre növekedő számánál fogva ez a kibővitett épület is szűknek bizonyult nemsokára; az 1873.—4.—5.—6.-ban megnyitott párhuzamos osztályok elhelyezésére már bérelt, részben távolabb eső helyiségeket kelle használni. Ez a körülmény, a szertári helyiségek szűk, szegényes volta s az iskolába özönlő ifjak számának folytonos növekedése mellett, uj épületnek, a mostani követelések szerinti iskolai épületnek emelését tették szükségessé. Húsz évi tervezgetés után 1892. nov. 23-án Csáky Albin gr., vall. és közokt. miniszter elfogadván a gimnáziumi épület számára az Ungvár várostól felajánlott 25.000 frt. értékű telket a Drugeth-téren, a Kauser József tervezte hatalmas épület költségére 189.183 frt. 64 krt utalványozott a kath. tanulmányi alapból. 1893. okt. 1.-én ünnepségek között szentelek meg az épület alapkövét. 1896. okt. 11.-én történt meg a teljesen elkészült, olasz renaissance stilü, kétemeletes diszes palotának ünnepséges felavatása. A tanulók száma a gimnázium kiegészitése óta 300-ról emelkedve, 4—5 párhuzamos osztály mellett, 694-re is

[358]

növekedett. A tanulók értelmének önképzés utján való fejlesztésére sokat tett a Zsoltsák János tanár által 1870.-ben megalakitott ifjusági önképző „Dayka-kör," míg a vallásos érzés ápolását előmozditják az „Élő Rózsafüzér", a „Jézus sz. szive" és „sz. skapuláré" vallásos társulatok, melyeknek a róm. kath. tanulók valamennyien tagjai.

Az ungvári kir. kath. főgimnáziumban 1773:-tól mostanig szatmári egyházmegyei következő áldozópapok működtek: a) igazgatókul: Orosz Ádám, 1773.—1776. Papp-Szurovics Antal 1820.—1825., Dier Lajos helyettesképpen 1858.—1859., Huszár Sándor

helyettesképpen 1861., Hampel János helyettesképpen 1871.—1872. — b) tanárokul: Marsó Tádé 1802.--1805. Banovics János 1808.—1817., Papp-Szurovics Antal 1817 —1820. Orjassy Mihály 1817.—1822., Gedeon Mátyás 1825,-1832, Lukácsi János 1832.—1833., Ujhelyi Alajos 1833., Grynaeus Alajos 1834.—1837., Tarnóczy Károly 1837.—1841., Smoczer Ignácz 1842.--1848., Balázs György 1846.—1849., Irsik Ferencz 1849.—1851. Hampel János 1851.—1884., Dier Lajos 1851.—1861., Szaibel János 1851.—1857., Esztegár István 1854.—1855., Schweinitzer Rudolf 1856.—1858., Vlkolinszky Béla 1856.—1858., Zoltsák János 1857.—1887., Duchnovszky Gyula 1861., Aiben Mátyás 1861.—1863. Csánk István 1865., Lukácsik Ferencz 1871.—1872. Fásztusz Elek 1879.—1881., 1884.-től *Fibiger Sándor,* hittanár, szentszéki ülnök, theol. doktor.

4. A Nagykárolyi kath. főgimnázium.

Ezt az iskolát a vallásos és magyaros szellem ápolására, a közmüvelődés előmozditására a nagy Károlyi Sándor gróf hozta létre 1725. évi julius 29.-én kelt alapitó-levelével, az iskola vezetését bizalmával a kegyestanitórendre ruházva. Áldásos működését ennek az intézetnek megzavará rendelkezéseivel II. József, algimnáziummá szállitva le ezt az iskolát. A mult század elején megint nagygimnáziummá fejlődött intézetet az ötvenes évekbeli uralom négyosztályuvá szállitá le; de Nagykároly város közönsége a régtől érezett és hangoztatott ohajtáshoz képest lépéseket tőn e gimnázium fejlesztése végett; Károlyi György gróf nagylelkü hozzájá-

[359]
rulása mellett szerződést kötöttt a város a kegyestanitórenddel, s ennek következményeül megnyilt 1869. évben az ötödik, 1870.-ben a hatodik osztály. Ezután már minden szükség ellenállhatatlan erővel követelte ennek az iskolának főgimnáziummá fejlesztését, ugyhogy tiszteletre méltó áldozatkészség mellett megnyilhatott az 1889.— 90.-ik isk. évvel a hetedik s a következő évben a nyolczadik osztály.

Az intézetben működő kegyesrendi tanárikar: igazgató *Hám József,* tanárok *Boros Antal, Czimmerman János, Haunstädter József, Klacskó István, Kontraszti Dezső, Kósa István, Lőrincz Gábor, Matirko Konrád, Niklós János, Varjas Endre* és *Voggenhuber Oszkár.*

5. A Máramarosszigeti kath. algimnázium.

Máramarosszigeten 173 év óta szolgálja a magyar és kathólikus kultura ügyét a kegyesrendiek vezetése alatti gimnázium, mely III. Károly királynak köszöni az alapitását. Miután ugyanis a kir. kamara rendelkezéséből a kegyes-tanitórenddel való tárgyalások következményeül már 1730. év őszén letelepedett volt Szigeten kegyesrendi három atya, és közőlök Celesztin megkezdette azonnal 28 növendéknek iskolai oktatását a kegyesrendiek számára ideiglenes

lakóhelyül kijelölt rozoga faépületben, megjelenik 1734. évi október 5.-i kelettel III. Károly király alapitólevele, mely az itteni ifjuság nevelő oktatását a kegyes-tanitórendre bizza, a rend tagjainak ellátásáról megfelelően gondoskodva. Néhány év alatt gyors fejlődésnek indult az iskola; 1759. évben már 153 vala az iskolások száma, két tanárnak, 1766. óta háromnak a vezetése alatt, amely évben megadatott egyszersmind a felsőbb engedelem az iskolának a poezis osztályával és a retorikaival való kiegészitésére. A rozoga iskolai épület helyett királyi rendelkezésből elkészült 1775. évben a gimnázium uj épülete, amelybe még amaz évnek őszén bevonula a 188 tanuló tanáraival. Az iskola áldásos, nyugodt munkájába megzavaró vala a gimnáziumnak a társházzal és templommal együttes leégése 1802. évben, nagyon fölemelő pedig az iskola élete századik évének 1830.-ban történt fényes megünneplése, Hám János sz. eml. püspöknek és nagy számú előkelőségnek részvétele mellett. Ezután húsz éven át mind kihatóbbá való munkáját ennek a gimnáziumnak megbénitá 1850.

[360]
évben a csász. kir. miniszteriumnak az a rendelkezése, mely hazánk több más iskolájával együtt a máramarosszigeti nagygimnáziumot is négy osztályúra szállitotta le, továbbá a helyzet által ugyancsak megkövetelt ujabbi fejlődését, főgimnáziummá emelkedését hosszú reménykedés után meghiusitá a hatalom urainak az a rendelkezése, mely a Suliguli-alapnak még 1819. évben királyi intézkedéssel a mármarosi kathólikus kulturális czélokra, éppen a szigeti kath. gimnáziumnak is javára szánt nagy segedelmét, a 200 ezer koronánál nagyobb összeget eredeti czéljától elvonván, Huszton felállitott állami felső népiskola javára forditotta.

Igy maradt ez a nagy hivatású gimnázium anyagi erőtlenségben, kellő helyiségek kiáltó hiányával, ugyhogy évenként a jelentkező növendékek jókora számától kénytelen az intézet megtagadni a fölvételt.

Ebben az algimnáziumban, melynek a kath. tanulmányi s a vallás-alap a fenntartója, 192 az 1903/4. isk. évre beirott tanulók száma, a tanárikar pedig a következő: *Keller János* igazgató, *Benczik Ferencz, Nádor Béla, Para Endre, Pécsi Ödön* dr., *Szakáll Gyula* kegyesrendi áldozópapok, továbbá *Lengyel Alajos* és *Berthold János* világiak.

A munkácsi áll. főgimnáziumnál hittanár *Ratkovszki Samu,* a theol. doktora.

6. A Szatmári kir. kath. tanitóképző.

A nagykárolyi Nemzeti Iskola mellett fennálló „mester-képző" felsőbb rendelkezéssel Szatmár-Németibe helyeztetett át 1847. évben s ez évnek október havától itt folytatá életét a püspöki hittani intézet tanárainak vezetése alatt. Ennek a mesterképzőnek helyét a püspök

beleegyezése s felajánlott anyagi támogatás mellett kormányi rendelkezésből két éves tanfolyamit kir. kath. tanitóképző foglalá el, az 1856/7. iskolai évvel megnyilva a konviktus épületében, ahonnan csakhamar átköltözék abba a szegények intézetének nevezett házba, amely telkével együtt a mostani kaszárnyának a Sétatérre néző szárnya helyén volt. Itt letelt tiz évi élete ennek az intézetnek, internátussal egybekötve, mind inkább növekedő erőt és üdvös kihatást tanusit vala az okos vezetés és buzgó tanitás

[361]

Sz. János evangelista tiszteletére emelt templom s a kir. kath. tanitó-képző

[362]
eredményeül. 1867. évben a tanitóképző mostani otthonjába, a sz. e. Hám János költségén eredetileg kolostornak épült házba, költözék át bold. eml. Biró László püspök rendelkezése szerint, aki a közóhajtáshoz képest nagyon rövid főpásztori kormányzata idején szerető gondossággal viselkedett ez intézet iránt. Az 1872/3. isk. évvel nyilt meg a harmadik évi tanfolyam, 1884. évben járult ehhez a negyedik évi folyam. A tanulók száma olykor elégtelen is volt, de ujabb időben évről-évre növekedő, ugy hogy megközeliti a százat; ebből a számból 20—22 szokott az internátus jótéteményében részesülni.

A szervezett kir. kath. tanítóképzőnek első igazgató-tanára *Novák Antal* vala, a későbbi székesegyh. nagyprépost, őt követé 1863. évben *Bugyls Endre* († 1864.), 1864.-ben *Nagy Vincze,* 1875.-ben *Steinberger Ferencz* dr., 1900. évben *Perényi János.*

A mostani tanárikar: *Perényi János,* igazgató, szentszéki ül-, nök; *Tóthfalussy Dániel,* szentszéki ülnök; *Pataki Lajos, Bodnár Gáspár, Goptsa Endre* bölcs, doktor, *Irsik Lajos,* áldozópapok; *Jankovics János* és *Bodnár Alajos,* világiak.

A tanitó-képző intézet mellett szép nagy templom épült fel mostan még a sz. eml. Hám János püspök életében letett alapokon, 61.735 koronányi költséggel, amelyet felerészben a megye. mostani kegyelmes főpásztorának, másik felében Kádár Ambrus olvasó-kanonoknak áldozata fedezett, valamint fedezi majd a templom kifestése és fölszerelésének a költségeit.

7. Tanitónő-képző és óvónő-képző intézetek

az irgalmasr. nénék anya-kolostorában Szatmár-Németiben.

Mivel az e kolostorbeli irgalmasrendi nénék egyik fő feladatául leánykák oktató nevelése volt kiszabva, az elöljáróság kezdet óta gondos képzéssel készíti vala elő a néneket tanitói munkájukhoz. Rendszeres tanitónői képzés azonban, a tanhatóságok felügyelete alatt és nyilvánossági joggal, az 1859. évben megnyitott tanitónői iskolával vevé kezdetét. A tanitónőképző csakhamar két osztályuvá, lőn, s utóbb az országos törvényhez és ezen alapuló rendelkezésekhez alkalmazkodva, harmadik, majd negyedik évi tanfolyammal egészitteték ki. Ehhez az elemi

[363]
iskolai képzőhöz, úgy az irgalmasrendi nénék társulatának megszaporodott fiókházaiban mutatkozó szükségnél, valamint a szülők felhangzó óhajtásánál fogva, ez a szatmári anyaház áldozatokra elszántan 1892. évben megnyitá az óvónő-képzőt s 1894. évben a polgári iskolai tanitónő-képzőt is, az ország nagy részének szolgáltatni jó erkölcsben nevelt s oktatásra jól előkészített kisded-ovónőket és tanitónőket.

Mind a három képző-intézetben most *Hámon József* éneklő-kanonok igazgatása alatt irgalmasrendi képesitett nénék látják el a

tanitást, továbbá *Láng Antal,* theol. doktor, *Kovács Gyula,* theol. doktor és *Holczmann Béla,* egyházmegyei áldozópapok, *Krompaszky Béla, Lehoczky József és Schöber Emil dr.,* főgimnáz. világi tanárok. Az 1902/3. évben az ovónőképzőben 61, az elemi iskolai tanitónőképzőben 198, a polgári isk. tanitónőképzőben 14 vala a tanulók száma.

[364]

XI.
Egyházmegyebeli nevelő és jótékony intézmények.

1. A püspöki konviktus.

Már Klobusiczky Péter püspöktől megindított némi konviktus létezik vala Szatmáron, de rendezetlenül és alapítvány nélkül, amikor sz. eml. Hám János elfoglalta püspöki székét. Az ő lelke előtt álló czélhoz képest nagyokat alapitó tevékenysége legelső sorban — amint maga kifejezé — „jó reményü ifjak czélszerü oktatása és nevelése végett" rendezett és biztosított létü konvik-tusnak felállitására irányula. Ennélfogva azonnal püspöksége első évében, 1828.-ban, megvásárolá a püspöki lakása (régi rezidenczia) melletti házas telket, azt tanuló ifjak befogadására alkalmasan be-rendezteté, az intézet házi rendjét megállapitá, a vezetést két papi tanárra bizá s a 35—40 iskolás növendék ellátásának költségét magára vállalá. Hogy ezt az áldásosan megindult intézményét még jobb állapotba helyezze a sz. eml. püspök, amint egy másik nagy cselekedetét, az apácza-kolostor épitését 1842. évben befejezte, a konviktus utczai épületének helyére emeletes házat épit tete, aztán az intézet fenntartására 50 ezer forintban és jókora földbirtokban alapítványt tett. Ahhoz az eredeti szándékához, hogy ezt a konviktust valamely papi rendnek, szerzetnek a vezetésére bizza, állandóan ragaszkodván, abban állapodék meg végre a nagy püspök, hogy a Jézus-társasága atyáit nyeri meg ennek az intézetnek a vezetésére. Az erre vonatkozó tárgyalások többféle akadály elháritgatása közben tovább huzódtak el, mint az agg püspöknek oly drága földi élete. De az ő végrendelete gondoskodott

[365]

arról, hogy tetté válhassék a régi szándék; nyolczvan ezer forintnyi pénz, szatmári három házas telek s a goroszlói birtok volt hagyományozva arra, hogy a Jézus-társasága ennek fejében átvegye a konviktus gondozását s vezetését. Csakugyan 1858. évi november 1.-én átvevé Obermayer András vikáriusnak és Biró László kanonoknak kezéből Geiger Alajos atya az átruházó okiratot és az intézetet. A létrejött uj vezetés első éveiben csak az alapitványi helyekre püspökileg fölvett tanuló ifjak nyertek helyet az intézet jótéteményében; de Haas Mihály püspök kivánata következtében 1862. évtől fogva az intézet feje fizetés mellett is vett föl, erős kérésnél fogva mind nagyobb számú növendéket, akiknek

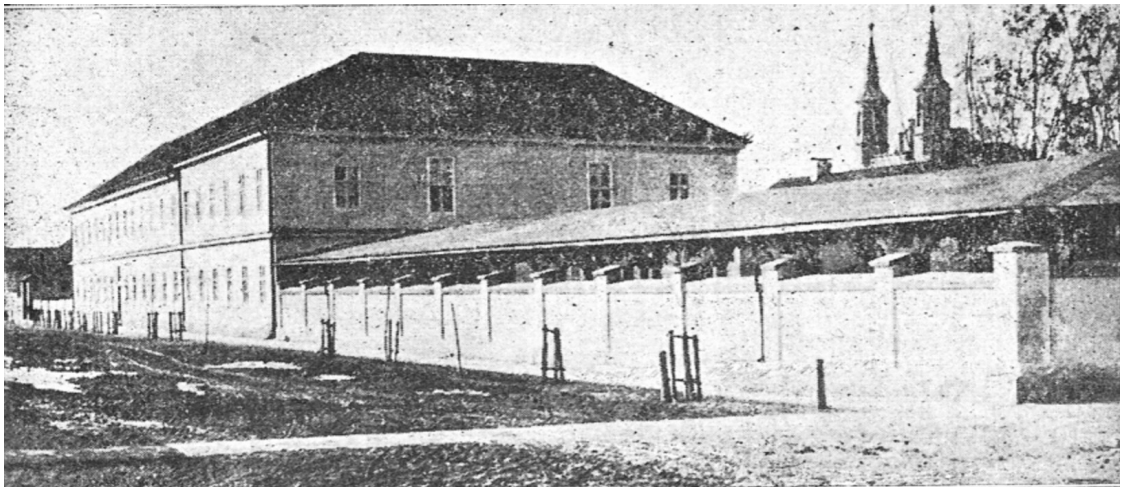

A püspöki konviktus.

az ország minden részéből évről-évre számosabb jelentkezése arra inditá az intézet vezetőit, hogy a meglevő épületet északi végén jóformán kitoldják; ekkép a konviktus minden szükséges és kivánatos helyiséggel jól berendezetté vált arra, hogy százig menő növendéknek is nyujthasson nevelő intézeti ellátást és gondozást, amint tényleg is százat megközelitő szokott lenni a száma ez intézet növendékeinek, kik erkölcsi és vallásos nevelés mellett gimná-ziumbeli tanulásukhoz támogatást nyernek, jutalmak, versenyek, ünnepségek s a Mária-congregatio utján pedig jóra és szépre nagy erejü ösztönzést.

[366]

Alapitványi hely 32 növendékre van, ebből kettő Rudolff Pál székesegyházi kanonok alapitásából, elsősorulag munkácsi eredetű ifjak számára.

Meg sem mérhető becsű ennek a konviktusnak az a szolgálata, hogy 1858. év óta kebeléből ezernél több ifjut bocsátott ki a család, társadalom, közügy, haza és egyház értékes tagjainak.

2. Az Istenes Jánosról nevezett irgalmas-rend kórháza.

Időrend szerint ez a második alapitott müve sz. eml. Hám János püspöknek. Amióta Szatmár városában lakik, mondja e dologra vonatkozó egyik okiratában a szegények ez a jóságos szivű atyja, sajnosan tapasztalja, hogy az ügyefogyott betegek számára e város kebelében nem létezik nyilvános gyógyitóintézet; kezdettől meglevő forró óhajtása szerint tehát szegény sorsú betegeknek vallás külömbség nélküli ápolására kórházat kivan felállitani irgalmas-rendiek gondviselése alatt. A kórház felállitásának hire a városban természetszerüen a legtisztább általános örömet kelté, eleinte; de csakhamar ellenkezés, akadékoskodás keletkezék a nemes szándékkal

szemben, félreértésből-e vagy más oknál fogva oly erőssé váló, hogy a kórház épitésére odaigért, különben használhatatlan mocsaras telket megtagadták. Önzetlen szándéka mellett nagy kitartásra és türelemre vala szüksége a püspök jóságos lelkének, míg felsőbb hatósági közbenjárás következtében is létre jött öt évi küzdelem után végre a város tanácsával az egyesség, jóformán terhes föltételek mellett ugyan, amelyektől azonban nem vonakodott a szatmáriakat szerető pöspök, csakhogy juthassanak mielőbb ápoláshoz a szenvedők. Ekkor a szatmári gyógyszerészek iparkodának megakadályozni azt, hogy ebben az uj kórházban az irgalmasrendiek patikát nyithassanak; de királyi rendelet megszünteté ezt az akadályt, biztositva országos törvény és szokásnál fogva az irgalmas rendet megillető nyilvános patika tartása jogát a szatmári rendház számára is.

A kórház alaptására vonatkozó királyi engedelemmel tehát letevék végre 1834. évi május havában a kórház alapját, s 1838.-ban

[367]

az épités annyira előhaladt, hogy Bednárik Angelusz, irgalmas-rendi házfőnök, ki rendtársaival együtt már nehány év óta Szatmáron időzött, betegeket ápolva, átvette alapitó okirat mellett az intézetet. Az ünnepies megnyitás azonban 1839. évben történek.

A sz. eml. püspök ez emberies müvéhez többen járulának segedelmökkel. Ugyanis tetőzettel az épületet a nemes lelkü Vécsey Miklós báró, Szatmár vármegye főispánja látá el; Leonhard Mihály

Az irgalmasrendiek kórháza.

tábori püspök, hatezer ezüst forintnyi alapitványt tett három betegnek, Linczy József nagyprépost és Irinyi Eszter urnő egy-egy betegnek az ápolására való alapitványt. A sz. eml. püspök hat beteg ápolására tett külön alapitványt; és megható az a gyöngédség, amint szól erre vonatkozó alapitóleveiében papjaira nézve, mikor számukra külön szobában két betegágyat tart fenn. Kivánom, ugymond, hogy egyházmegyém papjai, az ő állásuknak s az én óhajomnak is megfelelőleg, igazság és méltányosság szerint valamivel jobb ellátásban, bánásmódban és kiszolgálatban részesüljenek.

[368]
E czélra kérem magam is és annál a szeretetnél fogva, mely bennünket szorosabban egymáshoz fűz, felhivom a ház jelenlegi és leendő főnökeit s a rendtársakat, hogy mindazokat, kik a klerusból nálok ápolást keresnek, szivesen fogadják, kellő és lehetőleg kényelmes ellátásukról gondoskodjanak. Legyenek azon, hogy a betegek egészségüket visszanyerjék és megkivántató lelki vigasztalásban is részesüljenek.

Ez a kórház ápolásra tizenöt beteget, szükség esetén huszat is befogadhat. A beteg-forgalom 1902. évben 325 számot ért el.

Az intézet mostani gondviselő személyzete: Kremer Ede perjel, áldozópap, Maricsek Irén főgyógyszerész, Bodor Emil algyógyszerész, Szűcs Miklós alorvos és betegápoló, Takács Gergely házigazda és betegápoló.

3. Az apácza-kolostorbeli nevelő intézetek.

A.) *A katona-leányok intézete.*

Ez intézet felállitásának szándéka segité és sietteté sz. eml. Hám János püspök régtől ápolt annak a szándékának megvalósitását, hogy leányok az élet követelésének is jól megfelelő keresztényi nevelése czéljából a Paulai sz. Vincze szabályait követő irgalmas nénék társulatát Szatmáron megtelepitse. Ugyanis 1836. évtől kezdve a monárkia hadseregének tábori püspöke a nagyon nemes szívű és szent életű Leonhard Mihály vala, ki Alsóausztriában 1782. évben születvén, 1806.-ban Bécsben pappá, többféle egyházi hivatal és méltóság elnyerése után 1828.-ban a bécsi érsek segédpüspökévé szenteltett, 1835. évben pedig sanktpölteni megyés püspökké kineveztetvén, erről a méltóságról lemondott s a következő év tavaszán tábori püspökké lett, amely állásban huszonhét évig működött 1863.-ban történt haláláig. A hadsereg ez a főpásztora hivatalának minden részére kiterjeszkedő lelkes gondosságában észrevevé többi közt azt is, mely nehézségekkel küzdenek a hadsereg altisztjei, főkép a leánygyermekeik nevelésében; és mivel ő ismer retlen jótevő kezéből jótékony czélra szánt nagy pénzösszeghez jutott, azon, hogy mint lehetne ő ezzel a pénzzel legmegfelelőbben

segedelemre a katonák leányainak nevelésében, több idő óta fontolgatózik

LEONHARD.

[369]
vala, amikor alkalma került Gonzeczky Jánosnak, a szatmári egyházmegyéből való tábori lelkésznek, Leonhard ajkairól hallania, hogy. a hadsereg e jóságos lelkiatyja az altisztek leányai számára apáczák vezetése alatt nevelőintézetet szeretne felállitani valahol. Gonzeczky, aki tudomást nyert volt arról, hogy megyés püspöke szintén apáczák vezetése alatt kiván leányok nevelésére intézetet felállitni Szatmáron, találékony lélekkel gyorsan megálla-podék abban a gondolatában, hogy törekednie kell a két nagylelkű főpap egyesitett szándékának Szatmáron való megvalósitására, ehhez képest mielőbb létrehoznia a két püspök közti érintkezést. Gonzeczky[1] szép czélu lépései valóban sikerhez vezettek. Leonhard a hadseregbeli altisztek leányainak tőle megállapitott nevelő intézetét az irgalmas-nénék társulatának szatmári kolostorában helyezte el, hová a kolostor fölépitése utáni évben, 1843.-ban érkeztek első izben katona-leányok, még pedig huszonötön.

Ebben az intézetben 34 katona-leányra van alapitvány. A leánykák hat, legföllebb nyolcz éves korukban vétetnek föl az intézetbe és tizenötödik életévök betekéig élvezik a jótéteményt; elemi iskolai tanulásuk befejezésével varrásban s nőnek való más munkában nyernek oktatást és gyakorlatot, külön engedelem mellett azonban tanulhat némelyikök a polgári iskolában élete tizenötödik évének beteltéig. — Van egy hely honvéd szülők leánya részére is a Rudolff-alapitvány révén.

B.) A belnövendékek intézete.

Paulai sz. Vinczének Szatmáron megtelepedett leányai a katona-leányok intézetének vezetése mellett kezdet óta más két téren is működnek vala a nevelő oktatás körében: a nyilvános elemi iskolában és a kolostorba ellátásra is fölvett növendékek, a belnövendékek körében. Éppen az utóbbiak közé való növendékek jó nevelésének czélja vala a fő mozgató sz. eml. Hám János püspöknél az apácza-kolostor megalapitásának szándékában. Hat helyet alapitott ő elszegényedett nemes, előke-

[1].) Gonzeczkyt mint honvéd tábori lelkészt a szabadságharcz leverése után püspökénele, Hám Jánosnak esdeklő közbenjárása ellenére Haynau agyonlöveté Pesten 1849. okt. 8-án.

[370]
lőbb szülők leányainak ingyenes ellátására; ezek számához járultak és járulnak a fizetés mellett fölvettek, valamint a Némethy József nagyprépost későbbi alapitványából ellátott két leány, ugyhogy a belnövendékek száma ötvenet felülmuló szokott lenni. Ezek a növendékek az elemi iskolai, majd a polgári iskolai oktatáson felül részesülnek mindabban a képzésben, mely a müveltebb osztálybeli nőknek való, magától érthetőleg a valláson alapuló erkölcsnek kiváló ápolása mellett.

C.) *Az árva leányok intézete.*

Ez az 1870. évben megindult intézet az apácza-kolostor előljárósága keresztényi szeretetének köszöni a létét. Ez az előljáróság ugyanis, valamint az előbbi két intézetbe többször vett és vesz föl az alapitványi helyeken felül leánykákat dijtalanul vagy leszállitott dij mellett, ugy mihelyt anyagi viszonyai szerint lehetőnek találta, elkezdé szegényebb szülők árva gyermekeit külön intézetszerüleg részesiteni a dijtalan ellátas és megfelelő nevelés jótéteményeiben. Rudolff Pál kanonok itteni egyetlen alapitványi helye mellett még 11—13 árva vagy szegény leány van ebben az intézetben, tanulva az elemi s polgári iskolában, esetleg a tanitónő-képzőben is, munkabiró hasznos tagjává fejlődni a társadalomnak.

4. A. Szatmári kir. kath. főgimnáziumi tápintézet.

A szatmári püspöknek és egyházmegyének megszünt ugyan 1863.-ban ezzel a gimnáziummal előbb fennállott közvetetlenebb, hivatalos összeköttetése, de fennmaradt állandónak ez iskola iránt tettekben, áldozatokban is nyilvánvaló szerető érdeklődése, annál is fogva, hogy ez egyházmegye papjai azóta is, olykor szinte kizárólag képezve a tanárikart, állandóan jórészét töltik be a tanári székeknek. A gimnáziumi tápintézet jótékonyságát is egyházmegyei pap buzgólkodása inditá életre, az egyházmegye püspökei, kanonokjai s többi papjainak adományai járultak legnagyobb mértékben életének megerősödéséhez.

[371]

Novák Antal, gimnaz. igazgató (meghalt mint szatmári nagyprépost 1900.-ban) volt az, ki e tápintézet megfontolt gondolatát kifejtvén a tanárikar 1865. évi január 31.-i tanácskozásában, az ott tapasztalt buzditó támogatás következtében megindult a jótékony szándék megvalósitására, nem birva más anyagi erővel, mint a jószivű módos emberek adakozó hajlamába vetett reménységgel. Ez a remény nem is vala csalékony. Az igazgatónak s az ügy vezetésével megbizott tanároknak buzgólkodására örvendetesen gyülnek vala a jókora adományok évről-évre, ugyhogy már 1866. évtől fogva képes volt a tápintézet évenként 500—600 forintot forditani a rászoruló 10—20 tanulónak részint teljes ellátására, részint segedelmezésére, emellett folyton gyarapitva a tőkét. Mikor ez elérte 1884.-ben a 10.000 frtnyi összeget, az intézet felügyelő tanácsa elérkezettnek látá az időt arra, hogy saját helyiségében nyujtson az intézet eltartást az ifjaknak; ehhez képest megvásárolá 4200 frton a tápintézet mostani telkes házát, ahol bennlakó tanár felügyelete alatt 1886. évtől fogva 10—15 tanuló nyert majd ingyenes, majd mérsékelt dijért való ellátást 1898.-ig; ekkor 3500 frt költségen megbővittetett az épület, ugy hogy benne 20—22 tanuló részesül a fennebb mondott jótéteményben.

Nem sorolható fel e helyen az intézet nagyobb jótevőinek sem valamennyinek a neve, ugyhogy csak néhányra kell szorítkozni. Némethy József nagyprépost 1030 frttal, Pohl Károly kanonok 1000, Rudolff" Pál kanonok 750, Lehóczky János értékpapirban 450, Soltész Imre plébános 250, Novák Antal nagyprépost, még mint gimn. igazgató 230, Haas Mihály püspök, szentkát. Cseh Ferencz, Laza János kanonok és Hehelein Károly gimn. tanár és igazgató korában 200—200 frttal, Biró László püspök 130, Sarmaságh Géza gimn. tanár és áldozópap 120, Smoczer Ignácz kanonok 110, Mesz-lényi Gyula püspök, Tischler Albin, Pasqual Antal és Hanzulovics Gerő plébánosok, Majerhold Antal, Obermayer András és Szepessy Sámuel kanonokok, Keszler Ferencz mint püspöki titkár, Boksza Ferencz veszprémi kanonok, Horváth András, Szerdahelyi Pál, Szerdahelyi Pálné, Mayer Ignácz, Haller Ottó stb. 100—100 forinttal járultak e tápintézethez. Kiemelni való, hogy a tanuló ifjuság a maga körében való rendszeres gyüjtögetés utján 1884. évig 1320 ftot nyujtott a tápintézetnek; amaz év óta pedig a gimnáziumtól

[372]
búcsúzó VIII. osztálybeliek szokták szép adománnyal megörökitni emiéköket.

A tápintézet vagyona az 1902.—1903. év végén megközelitette a 32 ezer koronát.

5. Az egyházmegyei alapitványi pénztárnál kezelt ösztöndij-alapitványok.

1. Egyházmegyei kisebb ösztöndijak alapja. Ez alap Kállay György egri kanonok és báró Fischer István egri érsek alapitványaiból származik. Az alaptőke mai összege 17.333 kor. 34 fill. Évi 1040 koronát tevő kamata a szatmári kir. kath. főgimnáziumban tanuló s az igazgató által ajánlott róm. kath. ifjak között osztatik ki, a püspök ő excellentiája adományozásából.

2. Bodó-féle családi ösztöndij. Bodó Mihály szatmári kanonok (Circ. litt. 1860. XIX. 19.) végrendeletében 1000 frtot hagyományozott kötelezvényekben a Bodó családból származó fiuk részére-iskolai ösztöndij-alapitványul. Az 1846.-ban kelt végrendelet 7. pontja értelmében a ma 2959 kor. 60 fillért tevő alapitványi összeg évi 140 korona kamatát Bodó családbeli egy fiu élvezi. — Adományozza a szatmári székes káptalan.

3. Linczy József, szatmári nagyprépost, 1858. évben kelt végrendeletének 5. pontjában jó magaviseletű és jól tanuló ifju részére ösztöndij-alapitványt tett, melynek adományozásánál a Linczy névre, vagy a Linczy családból való származásra tekintettel kell lenni. Az alapitvány mai összege 2940 kor. Évi 140 kor. kamatát a Linczy családból való egy ifju élvezi. — Adományozza a szatmári székes káptalan.

4. Obermayer-ösztöndij-alap. Alapitá végrendeletileg az 18691. évben elhunyt Obermayer András, szatmári nagyprépost. Az alapitvány 26.100 koronát tesz ki, melynek kamataiból a szatmári kir. kath. főgimnáziumban tanuló hat, róm. kath. ifjú kap most évi 200-—200 Kor. ösztöndijat.—Adományozza a szatmári székes káptalan,

5. Rudolff-ösztöndij. Rudolff Pál, szatmári kanonok 1873.-ban kelt végrendeletének 30. pontjában a szatmári kir. kath. főgimnáziumban tanuló három, róm. kath. ifju részére 12 000 kor. ösztöndij-alapitványt

[373]

tett. Ezek a most évi 2.00 kor. ösztöndijak a II. osztálytól a VI. osztályig bezárólag élvezhetők. Adományozza a szatmári székes káptalan. Tekintettel kell lenni a Munkácsról való ifjakra.

6. Némethy József, szatmári nagyprépost, 1876. évi aug. 7.-én kelt végrendeletének 15. pontjában „Szatmáron tanuló szegény kath. ifjak részére" ösztöndij-alapitványt tett. Az alap tőkéje ma 28.223 kor. Évi kamatát, 1376 koronát ez idő szerint a szatmári kir. kath. tanitóképzővel kapcsolatos internátusban nevekedő ifjak élvezik. — Adományozza a szatmári püspök.

7. Szidler Károlyné, szül. Papp Krisztina alapitványa a "szegény és jól tanuló ifjuság" részére. Az alapitvány 1882.-ben jött létre 20.000 kor. összegben. Az évi 1200 kor. kamatot jelenleg a. szatmári kir. kath. tanitó-képző öt jeles növendéke kapja. Az intézeti igazgató ajánlatára a szatmári püspök adományozza.

8. Bugyis családi ösztöndija. Alapitá Bugyis András ungvári prépost-plébános 1889. évi julius 19-én kelt végrendeletével. Az alapitványi összeg 25.140 kor. örökhagyó rendelkezése szerint a kamatokból Bugyis családbeli elemi vagy középiskolába járó és latin szert. kath. két fiu gyermek 300—300 kor. évi ösztöndijat kap; ha a családban ilyen fiuk nem volnának, apáczáknál nevekedő családbeli leánygyermekek kapják. Az alap kamatmaradványa a családbeli rászorultak között osztható ki 80—120 koronás összegekben. Adományozza a szatmári püspök a pálóczi róm. kath. egyháztanács ajánlatára.

9. Winterhalter-ösztöndij. Winterhalter Antal, nagyváradi lat. szer. prelátus-kanonok, 1895.-ben 2000 kor. 1900. évben pedig végrendeletileg 4000 kor., összesen 6000 kor. ösztöndij-alapitványt tett. Az alapitványt levő akarata szerint ezek közül egyet a nagykárolyi főgimnáziumban tanuló ifju, egyet pedig a nagykárolyi róm. kath. elemi iskolában tanuló leány élvez. Egy-egy ösztöndij most 100 kor. — Adományozza a hitközségi elnök az iskolai igazgatókkal egyetértőleg. Az alapitványt tevő rokonaira tekintettel kell lenni.

10. Lengyel Géza ösztöndij-alapja. Alapitá Lengyel Géza, szatmári lakos, honvéd törzsorvos 1903.-ban kelt végrendeletében. Az alapitvány összege 12.000 korona. Évi kamatait 80 koronás ösztöndijakul szatmári kir. kath. főgimnáziumi három tanuló és a szatmári irgalmas-nénék kolostorában tanuló három leány kapja.

Egy fiu és egy leány ösztöndija azonban most egy kedvezményesnek jár élete végeig. Adományozza a szatmári székes káptalan a főgimnáziumi igazgatóval, illetve az irgalmas-nénék tartományt főnöknőjével egyetértőleg. Míg a nevezett intézetekben a „Lengyel" családból való szegény gyermekek lesznek, az ösztöndijak elsősorban ezeknek adományozandók.

6. Irsik alapitotta intézetek.

Irsik Ferencz apátkanonok ama gondviselésszerü férfiak közé tartozott, kik mint az égő fáklya, magok elfogynak, hogy másoknak világithassanak. Húsz évi kanonokságának jövedelméből egy fillért sem forditott magára; előbb szerzett birtokának szerény jövedelméből megélt s minden vagyonát jótékony czélra áldozá. Önmegtagadása rendkivüli volt tudományosságát csak alázata multa felül. A tanuló-ifjuság volt különösen gondosságának tárgya; a tanulóról már 1887.-ben nyelvészeti beccsel biró könyvet irt. Ugyanez évben a Szent-István-Társulat tudományos és irodalmi osztálya czéljára 20.000 koronát adományozott; értékpapirban 6400 kor. van tőle a nagysomkúti plébánia fejlesztése czéljára és 19.200 kor. jó könyveknek az egyházmegyében való terjesztéséhez, alapitványul; a püspöki és egyházmegyei könyvtár épületére, az erdődi leányiskola és kisded-ovó megalapitására tőle eredő nagy összegü áldozatok e könyv más lapjain már emlitvék. Cselekvéseinek magasztos példaképe szent eml. Hám János püspök volt, kinek életrajzát 1894.-ben nagy szeretettel, épületes gonddal irta meg s könyvével az egész ország figyelmét magára vonta. Nevének emlékét Szatmáron a következő alkotásai őrzik:

a) *Kis konviktus.* (Rákóczy-u. 30.) 24 tanuló ingyenes ellátására s neveltetésére 1881.-ben házastelket vásárolt 18 ezer koronáért s ezen 80 ezer korona tőkéből és ingatlanokból álló alapitvánnyal tanuló ifjak javára intézetet szervezett, melynek berendezésére ezreket költött. Az intézetben előjoggal birnak az alapitó szegény sorsú rokonai és az egyházmegyebeli szegény tanitók gyermekei. Az intézet felügyelője Káisz József áldozópap.

b) *A szent- József-árvaház* (Attila-u. 13.) valláskülönbség nélkül

[375]

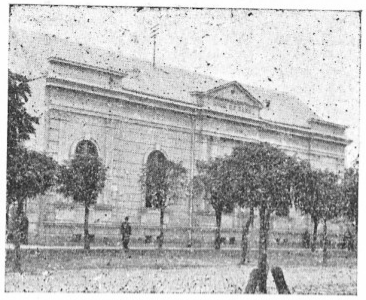

Sz. Czeczil-egyes. ház.

Irsik Ferencz, prelátus, kanonok, † 1896. máj. 20,

Sz. József-árvaház.

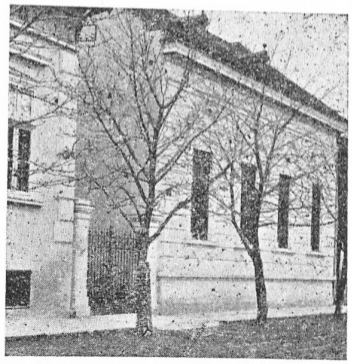

Kath. legény-egyesületi ház.

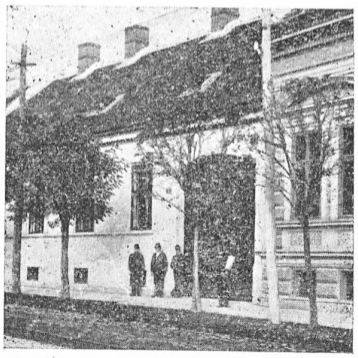

Kis konviktus.

Sz. Czeczil-egyes. ház.;
Kath. legény-egyesületi ház;
Irsik Ferencz, prelátus, kanonok, † 1896. máj 20;
Sz.József-árvaház;
Kis konviktus.

[376]
oly gyermekek fölnevelésére, kiket szüleik elhagynak. Ez intézetnek 24 ezer koronáért vásárolt szép házastelket; 22 hold fokra s 60 ezer korona alapitványt hagyott 16—22 gyermek ellátásáras tanittatására ama korig, míg saját munkájukkal fenntarthatják magokat. Az intézet irgalmas-nénék gondviselése alatt áll.

c) *A szent-Cecil-ének- és zene* egyesület (Széchenyi-u. 15.) czélja, hogy az egyházi zene művelőinek otthont, tanuló, gyülekező, szórakozó helyet nyujtson. — Tagadhatlanul sok érdeme van ez intézetnél Nitsch József, székesegyházi karnagynak, ki a korrekt egyházi zenét Szatmáron meghonositva, ezzel az ország összes kórusait megelőzte, s ki Czeczil-énekegyesületet létesitvén, az egyház ősi zenéjét lankadatlan szorgalommal tanitja, tartja fenn s müveli templomunkban. — A 30 év óta működő Czeczil-egyesület számára 18 ezer koronáért házastelket vett Irsik Ferencz, azt 20 ezer korona költséggel átalakittatta, benne a székesegyh. karnagynak ingyen lakosztályt rendelt s végül a diszterembe 5000 korona értékü orgonát vásárolt. E ház fenntartására a gabonaraktárul szolgáló pínczehelyiség bérlete elegendő.

d) *A kath. legény egyesület* (Verbőczy u. 8.) számára 10.000 koronáért házastelket vásárolt s azt berendezte.

7. A legény-egyesületek

Alakitásának eszméjét egyházmegyénkben Haas Mihály püspök vetette föl, ki a pesti legényegyesületnek első alelnöke volt; de törekvése itt akadályokba ütközött. Jóval később, a mult század hetvenes éveiben Buza Sándor papnev. tanulm. felügyelő, majd Udvarhelyi Pál kántor buzgólkodik Szatmáron a mesterifjak egyesitése érdekében, ismét eredménytelenül. 1885. év dec. 13-án keletkezik egyházmegyénkben az első kath. legényegyesület, Felsőbányán. Két esztendővel később Szatmáron „Téli Esték" cimmel az iparosok számára szerkesztett lap jelenik meg, mely fő feladatául tüzi ki, hogy a kath. legényegyesületek eszméje fölkaroltassék. Ma már 7 legényegyesület működik egyházmegyénkben dicséretre méltó eredménnyel.

[377]

E kiváló kath. intézmény célja az, hogy az iparos ifjuság, mely társadalmunkban magára hagyatva áll, otthont nyerjen, hol a szellem müvelése a hasznos és vidám szórakozással váltakozzék. Az erkölcsi életet veszélyeztető korcsmázástól elvont iparos ifju az egyesület helyiségében eszméket cserél társaival, érintkezik idősebb, müveltebb emberekkel; előadásokat hallgat a vallás-erkölcstan, a földrajz, a történelem, ügyiratok szerkesztése s a társadalomtan köréből; az egyesület évenként mulatságokat rendez, melyek nemcsak szórakozást szereznek, hanem a társadalom minden rétegét nemes érdeklődéssel az ifjuság körébe vonzák. Különös gond van a vallás és erkölcsi élet ápolására. Evenként megülik sz. Józsefnek, a munka égi pártfogójának ünnepét; testületileg vesznek részt az ünnepi ájtatosságokon és elvégzik husvéti sz. gyónásukat. Az átutazó, munkakereső ifjunak néhány napra ingyen szállást és ellátást ad az egyesület s más községek iparosainak megkeresésére szorgalmas, megbizható munkás ifjat ajánl.

Keletkezésök időrendje szerint a következő helyeken van egyházmegyénkben kath. legényegyesület:

1. *Felsőbányán* 1885 óta. Saját háza van, melynek szerzését nagyban lehetővé tette megyés püspökünk és Pemp Antal, akkori plébános, ki 800 kor. alapitványt tett az egyesületi ház javitására. Könyvtár áll a tagok rendelkezésére, s egyesületi zászlójuk van, mely 1889.-ben áldatott meg. A tagok száma 200.-ig váltakozik.

2. *Szatmáron.* Alakult 1888. január 22. Első egyesületi helyisége a régi püspöki rezidencziában volt s három tágas szobából állott. 1890.-ben áldotta meg az egyesület szép zászlóját püspökünk, ki kezdettől fogva gondos atyja volt az egyesületnek s nemcsak bőkezüen segitette, de gyakran meglátogatta s életét irányitotta. Uj lendületet adott az egyesületi ház megszerzése, mire Irsik Ferencz kanonok

10.000 koronát adományozott. Ezt a házat 1902.-ben kegyelmes püspök urunk és a székes káptalan nagylelkűsége ujjá épitteté s a legkényelmesebben berendezteté. Van az egyesületnek szép könyvtára, szállószobája; a tagok az irgalmas-rend kórházában betegsegélyezésben is részesülnek. A tagok száma 100—200 közt váltakozik; a papság és polgárság köréből sok az alapitó és pártoló tag.

3. *Nagybányán* 1888. óta. Jótevői megyés püspökünk és

[378]
Winkler József vál. püspök, Nagybánya szülötte. Az egyesületnek saját háza van, 500 korona értékü könyvtárral, szállószobával; lobogóját 1890.-ben áldották meg. A tagok száma 80—200.

4. *Ungváron* 1889.-ben alakult. A tagok évi száma 60—70. Saját háza nincs, de az egyesületi helyiség bérletéhez püspökünk évente 200 koronával járul; továbbá jótevői az egyesületnek Bu-gyis András plébános, ki 1000 koronát, Zsoltsák János tanár, ki 200 koronát hagyományozott számára, továbbá Firczák Gyula munkácsi püspök és Hehelein Károly kanonok. Van könyvtára, szállóhelye; zászlója 1899.-ben áldatott meg.

5. *Szinyérváralján* 1891 óta. Saját háza nincs, de a róm. kath, egyház épületében lakik; állandó segedelemmel püspökünk és Frank József plébános támogatja. Könyvtára van. A tagok száma 40—50.

6. *Nagykárolyban.* Előbb „Ifjusági egyesület" czimen működött, 1892 óta neve kath. legányegyesület. Tagjainak száma 50—60. Saját háza van, gazdag könyvtárral, szállószobával, zászlójuk is van; mulatságaik igen látogatottak.

7. *Munkácson* 1898 óta. Jótevői a szatmári s a munkácsi püspökök. A tagok száma 50. Saját háza nincs s még a kezdet nehézségeivel küzd.

8. Szegények intézetei.

A.) A szatmári püspöki szegények-intézete.

Ennek az intézetnek első alapitványait 1829.-ben tették, még pedig özv. Losonczyné, szül. Bogárdy Emerenczia, kökényesdi lakos, Korom Mihály szatmári kanonok hagyományilag és Horváth Sámuel szatmári polgár. 1832.-ben sz. e. Hám János püspök vevé kezébe a szegények intézetének ügyét, s 5000 forintos alapitványával hatékonyan előmozditotta szatmár-városi szegények segedelmezését. A szép példa hatása alatt a szép czél adakozásra lelkesité az embereket, ugy hogy 1833. végén a püspök adományán kivül 2460 forint állott rendelkezésre. 1834.-ben Hám püspök 10.000, Szatmár városa pedig 5000 frtot adott a szegények intézetének házépitésre; ez a ház a mostani kaszárnyának a Sétatérre néző része helyén fel is

[379]
épült még ugyanabban *az* évben. Az intézet czélja a halhatatlan nevű püspök által kiadott alapitó oklevél szerint az utczai és házanként való koldulás megszüntetése a szegények ápolása és ellátása utján. Elaggott vagy egyéb okból munkálni nem biró, szatmár-városi illetőségü, mindkét nembeli valódi szegényeket vettek föl az intézetbe, valláskülömbség nélkül; ott teljes ellátásban részesültek-és az intézetben helyhez nem jutó, ugynevezett házi szegényeket hetenként pénzsegedelemben részesitették.

Az áldásos intézet czéljaira valláskülömbség nélkül adakoznak vala Szatmár város polgárai; Hám püspök pedig egy maga kevés hiján 48.000 forintot áldozott az intézetre.

A szegényintézet történetében nagy változás történt 1860. körül, midőn az eredetileg kitüzött czéltól eltérőleg az intézet valóságos költséges kórházzá alakult. Pár évig tartott ez az állapot az intézet jövedelme nem állott arányban a nagy kiadásokkal, s igy vissza kellett térni a munkálni képtelen, de nem fekvő beteg szegények ellátásához. Ugyanebben az időben történt, hogy a szegény, elhagyatott gyermekekre is kiterjesztette az intézet áldásos munkakörét; ugyanis az elaggottak mellett az intézet anyagi erejéhez mérten nehány gyermek is kapott nemcsak teljes ellátást, hanem megfelelő nevelést és iskoláztatást is.

Igy állott fenn az intézet 1883. október 15.-ig, midőn az addig „Szatmár-Németi városi szegények intézete" közgyülésileg kimondotta, hogy az intézet vagyonát megosztja. A város és a protestáns vallásuak által tett alapitványokat egészben, a kath, vallásuaktól tett alapitványokat pedig felerészben a város vette kezelésbe; b. e. Hám püspök alapitványai s a katholikusoktól való alapitványok felé része pedig, összesen 102.530 kor. 71 fillér, az egyházmegyei alapitványi pénztárhoz tétetett át s azóta itt kezeltetik „szatmári püspöki szegények intézetének alaptőkéje" néven.

Az alaptőke kamattőkésitések utján az 1902. év végén 162.442" kor. 12 fillérre emelkedett. A kamatokból az irgalmas-nénék gondviselése alatt az ő kolostorukban elaggott és munkára képtelen hat férfi és ugyanannyi nő nyer teljes ellátást, két házi szegény pedig rendes pénzbeli segedelemben részesül.

A szegényeknek nem intézetileg ugyan, de rendszeresen nagy segedelmére van a mostani püspök kegyelmességének nagy jószivűsége

[380]
Hogy tőle mennyi szemérmes szegény és megszorult ember s mekkora összegekben kap közvetetlenebbül segedelmet, az a dolog természeténél fogva nem kerülhet köztudomásra; de az sem csekély segedelem, amely nem titkolható el: a plébánia utjáu havonkénti és ünnepekre való segedelmül évenként 2000 korona körül szokott jutni a szegényeknek, s a püspöki udvarban naponként 18 szegény kap délben eledelt.

B) A nagybányai szegény aggok háza.

1406. évből ered és Omechim János, nagybányai polgár, alapitónak jó szívűsége emlékét tartja fenn. Ez a szegény-intézet a minorita konvent vezetése és gondviselése alatt hat elaggott és szegény nőnek nyujt teljes ellátást.

C.) Az ungvári szegény aggok háza (ispotály).

Ezt a Drugeth grófok alapiták; négy elaggott nő nyer benne lakást és a kegyúri kincstártól tüzifán felül élelmezésre való némi segedelmet, ugyanilyet az intézet megtakaritott tőkéinek kamataiból s más jótevőktől. A helybeli plébános gondviselése alatt áll.

D) A máramarosszigeti „aggápolda."

Szalai Sztojka Zsigmond báró, erdélyi püspök, alapitá ezt az intézetet 1746. esztendőben, házas telket ajándékozva erre a célra és 5550 magyar forintot s főleg testileg elnyomorodott, keresetre képtelen embertársai sorsát kivánva enyhitni. Az alapitó szándékához képest a Jó Pásztor tiszteletére épitett kápolna is járult az intézeti házhoz, amely kápolna szolgált a mult század végső tizedeiben az alakult román ajku gör. kath. hitközségnek is istentiszteletek helyéül. A körülmények követelésénél fogva, illetékes engedelemmel, az intézet ősi háza s kápolnája lebontatott és telkén, valamint gyüjtött adományokból és sorsjáték jövedelméből az intézet javára előbb megvásárolt telkeken jövedelmező bérházak épültek; maga az aggok intézete pedig 1892. év óta az egyházközségnek a kálvária telkén lévő házában bir csöndes, kényelmes otthont, az ott lakó keresetre képtelen 12 agg nő szinte teljes ellátást; még kivül lakó 6 szegény nyer ettől a jótékony intézettől havonkénti segedelmet. A szegény aggok háza a megyés püspök védősége s a helybeli plébános vezető gondviselése alatt áll.

[381]

XII.
Az egyházmegyebeli szerzetes házak és rendházak.
1. A. Jézus-társaságának háza Szatmáron.

Szatmáron a Jézus társasága már a 17. század elejétől, 1634. évtől fogva működik vala áldásosan a lelkészkedésnek s az iskolai oktatásnak terén, mint arról fenntebb 120., 354. old. olvashatni. Ujabb megtelepedése Szatmáron ennek a társaságnak szent eml. Hám János kivánatára 1858. évben történt, elsősorulag a püspöki konviktus vezetésének (l. a 365. old.), egyszersmind azonban a vallásos, a lelki élet tevékeny támogatásának czéljából.

E müködés mellett az 1863.—1868. évek folyamán a püspöki hittani és papnevelő intézet vezetését és gondviselését is teljesiti vala e társaság.

A lelki élet javára irányuló működése e társaság atyáinak a sz. eml. Hám János épittette kálváriái templomkában, a buzgó hivek

ájtatos gyakorlatainak e kedvelt helyén, (amelynek képe alább látható) birja középpontját, hol a szószék és gyónószék, a Mária-congretio utján erősebb támogatást szolgáltat a hitélet mélységének és állandóságának; emellett azonban lelkes és odaadó munkássága megnyilatkozik egyszersmind a székesegyház s az apácza-kolostor templomának szószékein, a Szatmáron és az egyházmegye sok plébániáján tartott sz. missiókban, a vezetett számos sz. lelkigyakorlatokban s a betegeknek vigasztalásában, szentségekkel ellátásában, bizonnyal örömére az alapitó üdvözült lelkének.

A rendház mostani tagjai: *Hippich István* házfő és a konviktus

[382]
kormányzója, *Bús Jakab* minister s a Congr. Vezetője, *Mladoniczky Ferencz* házi lelkiatya, *Mühleitner Ignácz* és *Metzger József* tanulm. felügyelők; rendtársak: Buncsák Endre, Slovák Imre

A kálvária templom Szatmáron

Bencsik Ferencz, Hulka Iván, Losonszky János, Windisch János, Misik Lajos, Korom-Villás Fülöp.

[383]

2. A kegyes-tanitórend társháza Nagykárolyban.

E társház megalapitója a nagy nevü Károlyi Sándor gróf, ki áldott emlékű ősének, Károlyi Mihálynak vallásbuzgó lelkületét örökölvén, apostoli hévvel törekedett arra, hogy a nemzeti villongások elmultával a magyar nép jólétét, mivelődését, vallásos életét, a kath. egyház békességét ápolja, fejlessze. E czélból Nagykárolyban, hol a lakosság nagyobb száma kath. volt, a kegyes-tanitórend számára kolostor, templom és iskola épitését tervezé. Le is tette a társház alapkövét 1724. ápr. 27-én a Mindenszentek temploma mellett s 12 rendi tag ellátására 20 ezer r. forint alapitványt adott, mely összeget 1725. jul. 29.-én kelt rendelkezése szerint évenként kiadandó 200 köböl buzával, szántóföld, legelő, szőlő s tüzifa adománnyal pótolá.

1727. okt. 17.-én vonula be a teljesen fölszerelt társházba 12 kegyesrendi atya, s ugyanez év dec. 11-én történék a ház ünnepies megnyitása. A rend tagjai ez időtől fogva apostolaivá lettek a vallásos magyar szellemnek s iskolájok messze földön hires, kedvelt lön. Nagy ünnepségekkel ülék meg rendalapitójok, kalazanczi sz. Józsefnek 1748.-ban történt boldoggá s 1768.-ban szenté avatását. 1769.-ben tette le Károlyi Antal gróf az uj templom alapkövét, amely templomot 1779. aug. 2-én Eszterházy Károly gróf, egri püspök szentelt föl kal. sz. József tiszteletére.

1778.-ban Károlyi Mihály gróf könynyomdát is állita a rendház számára; az iskolát szigoruan ellenőrzé, s midőn a nagyváradi és ungvári kerületek tanulmányi igazgatójává neveztetvén, a gondjai aíá bizott iskolákat sorra látogatta, örömmel vallotta meg, hogy a nagykárolyi iskola kitünik valamennyi között.

A grófi család bizalmával s bőkezű pártfogásával dicsekedvén, a rendház mindenkor előkelő helyet foglalt el a társadalomban s áldásos munkásságot fejtett ki a valláserkölcs s a tudományok terén egyaránt.

A rendház tagjai ez idő szerint: *Timár Péter,* házfőnök, pléb. administrator, az elemi iskolák igazgatója; *Palczer Ernő,* kormánysegéd, érdemesült házfőnök és a plebánia hely. administratora,

[384]

koronával diszitett nrany érdemkeresztes, szatmári szentszéki ülnök, a középiskolai rendi hittanárokat képesitő kolozsvári bizottság vizsgáló tagja; *Vanke József,* aranymisés, tisztb. kormánytanácsos, házi lelkiatya, nyug. gimn. tanár; *Hám József,* házi másodfőnök és lelkiatya, tanulni, ügykezelő, főgimn. igazgató; *Matirkó Konrád,* házi lelkiatya. A társház többi tagjai a nagykárolyi főgimnázium, leirásában (359. old.) vannak felsorolva.

3. A kegyes-tanitórend társháza Máramaros-szigeten.

Zuana Márk báró, kir. biztosnak a Máramarosban szerzett tapasztalatainál, valamint Mitrovszky János báró, rónaszéki aknafőnök sürgető előterjesztésénél fogva tett lépései következtében, keletkezék Máramarosszigeten a kegyesrendiek társháza 1730. év őszén, amely dicső emlékü III. Károly király 1734. évi okt. 5.-én. kelt alapitóleveiével nyert állandósitást a keresztény kultura tanitás utján való ápolásának czélja mellett egyszersmind a katholikusságnak lelkészkedéssel való előmozditására. Az eléje szabott két feladat egyikére, a tanitói működésre vonatkozólag vázlat fennebb, a X. 5. alatti közleményben olvasható. A lelkészi működés részletezése helyett pedig elegendő annak a megemlitése, hogy a szigeti társház. tagjainak apostoli buzgólkodása s önmegtagadó lelkészi munkálkodása inditotta meg vagy ápolta a kath. hitéletet, teremtette meg: a szervezetteb egyházközség föltételeit szinte mindazokon a kincstári telepeken, a melyeken most róm. kath. plébániák virágoznak Máramarosban. Máramarosszigeten a kegyesrend 1780. évig vezeté a hivek lelkészi gondozását.

Az itteni kegyesrendiek első, nagyon szegényes lakóháza, helyett az 1773. évben Szigetet meglátogató II. József császár rendeletére épüle föl 1775. évben a mostani társház. Ennek a templommal és gimnáziummal együtt 1802. évben tüzvész által történt elhamvasztása tevékeny részvétnek, a szeretet indulatának kifejezésére adott alkalmat, megható módon az ev. reformátusok részéről is. 1806. évben állittatott helyre a társházi épület. — 1830. évben a társház együtt tartá meg a gimnáziummal létrejötte századik, évének hálaadó ünnepségét nagy fénnyel.

[385]

A társház mostani tagjai *Keller János* házfőnöksége mellett ugyanazok, akik fennebb (360. old.) a máramarosszigeti kath. gimnázium leirásában felsorolvák; és itt élvezi szép multnak sok fáradalmával jól kiérdemlett pihenését másod házfőnök és lelkiatyaképpen *Kustár Ignácz,* a kegyestanitórend nesztora, a gyémánt misés, 91 éves aggastyán.

4. A sz. Ferenczrend kolostora Nagyszőllősön.

Perényi Gábor báró fényes templomot épittete 1505. évben hatalmas kolostorral együtt a sz. Ferenczrend számára a Nagyszőllős közelében lévő egykori Ugocsavárban. Ebben a nagy tekintélyű kolostorban kétszer is tartá amaz időben az Üdvözítőről nevezett tartomány káptalanját, 1525. és 1554. esztendőben. De ezután csakhamar félbeszakadt e kolostornak áldásosán messze kiható élete.

1559.-ben ugyanis az e vidéken elvakult hévvel előnyomuló hitujitók elhamvaszták a templomot s a kolostort, kegyetlenül elbánának a szerzetesekkel, feldulák a sirboltot is, az ott szunyadók hamvait s ezek közt alaposnak látszó hagyomány szerint Kapisztrán sz. János testét is a kolostor mélységes kutjába dobák, nagykövekkel betemetve. Száz évnél is későbben, 1669. évben visszatére Nagyszőllősre Gál Ignácz vezetése alatt a sz. Ferencz-rend néhány tagja élesztgetni bármely méltatlanságok elviselése árán az. elpusztitott kathólikusságot; 1690.-ben pedig a kath. hitre visszatért Perényi bárók oltalma alatt szinte felujula a konvent; egyelőre faházikókban találtak otthont a szerzetesek, sokféle zaklatást s nélkülözést viselnek vala el, de fokozott kitartással járják vala be nemcsak a közel vidéket, hanem a szomszéd vármegyék lelkipásztor nélkül maradt vidékeit is, vigasztalva, erősitgetve és buzditva mindenütt. 1717. évben török hadak pusztitása semmisité meg a szerzetnek épülni kezdett kolostorát és templomát. 1742. évben az ugynevezett fekete halál a nyolcz atya közöl ötöt ragada el az e halállal küzdők vigasztaló munkájából; azután több éven át valának az atyák hajléktalanul, egyes jószivüeknél keresve lakást, élelmet. Az 1752. évben Bereg és Szatmár városa tanácsának, Ugocsa vármegyének, a Perényi báróknak s más jótevőknek adományai segedelmével nagyjában felépitett kolostor 1828. évben tüzvésznek

[386]
lett csupa éghető anyagánál fogva teljes martalékává Ivanits Zsigmond akkori házfőnek és társainak mindenfelé való esdeklése és gyüjtögetései utján sikerült módhoz jutni 1830. évbesa a most álló rendház felépitésére.

A szerzetes atyák 1603. év óta gondozzák vak lelkészileg a nagyszőllősi róm. kathólikusokat, tanitottak az iskolában, lelkészi segedelemre voltak a plébániákon. Utóbbi időben a körülményeknél fogva mind kisebbre szállott a szerzet itteni tagjainak száma. A szerzetes ház mostani residense *Szabó Jáczint.*
Kapisztrán sz. János holteste az egykori Ugocsavár fennebb emlitett fényes templomának sirboltjába a 16. század elején került.

A dicső szent ugyanis, ki Magyarország történelmének is gondviselésszerű nagy alakja, kevéssel a nándorfehérvári fényes győzelem után a Szerémségben Ujlakon halt meg és temettetett el. A háborus idők mozgalmaitól fenyegetett e helyen azonban a szentnek teste állandóan veszedelemben forgott; miért is a rend Párisban tartott egyik általános káptalanban elhatározta, hogy e szent ereklyéket a háboru területén kivül eső valamelyik kolostor templomában helyezi el. Igy jutott a szent test Nagyszőllősre.

Sajnos, Nagyszőllős nem nyujtotta a remélt biztonságot. Csakhamar eljött a hitszakadás, a vallási villongások szomoru korszaka. A protestánsok Nagyszőllősön is fanatikus kegyetlenséggel fordultak a kath. hivek és intézmények ellen, s amint fennebb van emlitve, Kap. sz. János testét is kutba dobták.

Többször történtek ásatások; de a sz. ereklyéket nem találták fel. 1672.-ben Podiebradsky Ambrus, ferenczrendi provincialis, hivatalos látogatása alkalmával napokon át ásatta és tisztittatta azt a kutat s e munka közben, mint jelentésében irja, az összes jelenlevők, köztük a helybeli protestans orvos is, csodálatos illatot éreztek, ugyhogy a szent test feltalálását bizonyosnak remélték. A provincialist azonban hivatalos teendői máshová szólitották, s mikor távozása után a báró Perényi család a szerzetesekkel együtt folytatni akarta a munkát, a reformátusok ezt erőszakkal megakadályozták, a szerzeteseket kinzásnak vetették alá s elüzték a községből;

Sz. eml. Hám János püspök személyes vezetése mellett is történtek 1854.-ben ásatások, szintén eredmény nélkül.

[387]

Nehéz e kutatások eredménytelenségét másképp megmagyarázni, mint azzal a föltevéssel, hogy a szent tisztelőinek, kik a szörnyü tett hallatára bizonyosan minden lehetőt megtettek a szent test visszaszerzésére, sikerült azt titokban a kutból kiemelniük és elvinniök. E föltevés elfogadását követelik azok az adatok, melyek a kutatók figyelmét a romániai Bisztritz felé forditották.

Bisztritzen ugyanis a görög keleti szerzetesek egy szent testet őriznek templomukban, melyről ők azt állitják, hogy dekapolisi sz. Gergely teste. E testet Magyarországból hozták a törökök, kiktől Barbul nevü oláh bán vette meg nagy áron; ő épitette a bisztricz kolostort és templomot s helyezte el itt ezt az ereklyét.

Minden arra mutat, hogy ez a test nem azé, akinek nevén most a görög keletiek tisztelik, hanem latin szertartásu katholikus és pedig ferenczrendi szerzetes szentnek — mint látni fogjuk — Kapisztrán sz. Jánosnak teste, s a név fölcserélése csak azért történt, hogy a hivek saját vallásukhoz tartozó szentnek fogadják el. Mivel pedig az a körülmény, hogy szakálla nincsen és a ferencz-rendiek szabályai szerint nyirt hajkoronája van, az ámitást nyilvánvalóvá tette volna, — a fejet selyem föveggel takarták le, melyet lehuztak egészen melléig s itt lepecsételték, hogy az arczot ne lehessen látni.

A régebbi öltözet, a koporsón látható ferenczrendi szerzetes képe, a hajkorona, továbbá az élő hagyomány kétségtelenné teszi, hogy a szent, kit Bisztriczen őriznek, a ferenczrendiek közül való. Mivel pedig e rendbeliek állitása szerint más szentjüknek egész teste nem veszett el, csupán Kapisztrán sz. Jánosé, ennek sz. ereklyéiül kell a Bisztriczen őrzött testet elfogadnunk.

Nagy fontosságú adatokat, bizonyitékokat foglalnak magukban P. Kleiner Balázs, provincialisnak a XVIII. század hatvanas éveiből való „Archivum Tripartitum" czimü feljegyzései, melyekben mint szemtanú irja le a Bisztriczen őrzött testet, koporsóját stb., több pontba foglalva össze mindazt, ami szerinte kétségtelenné teszi, hogy e test Kap. sz. Jánosé. A görög keleti püspökökkel folytatott beszélgetés folyamán meggyőződött arról, hogy ezt ők jól tudják, de nem akarják elárulni. Ő jelen volt, mikor 1765.-ben a fejedelem

parancsából Bukarestbe hozták a szent testet. Ugyancsak a fejedelem parancsára levették az arcztakaró süveget, s a nép a szent

[388]
megtekintése után széltében beszélte a városban: „Ez nem a mi szentünk, hanem a katholikusoké, a barátok közül való."

P. Balázs feljegyzéseit ezzel végzi be: „Maradjanak provinciánkban e dolgok egyelőre titokban, míg Isten más időket enged; elég, hogy mi tudjuk, hol van Kapisztrán sz. János teste."

Engedje az isteni Gondviselés, hogy ez az alkalmas idő mielőbb elérkezzék és egyházmegyénk főpásztorának a szent test megszerzését czélzó buzgó fáradozásait siker koronázza, kegyeletes szándékai mielőbb megvalósuljanak.

5. A sz. Ferenczrend kolostora Kaplonyban.

Egy régi kézirat, melyet Péterffy a „Magyar egyházi gyülekezet" II. rész 282. lapján idéz, emliti, hogy Kaplony ősi monostora, mely már 1267.-ben fennállott s nem tudhatni, milyen szerzetesek lakták, elpusztulván, Lukács váradi püspök 1398 -ban megujitotta s első remete sz. Pálról nevezett barátoknak adta át; e-rendház alatt állottak a Bihar és Arad vármegyében levő kolostorok is. Temploma még 1080.-ban épült, sőt 1100. körül öt kőtemplomot emlit a hagyomány Kaplonyban, melyek legnagyobbika sz. Márton tiszteletére volt szentelve. A kaplonyi monostor javadalmát képezte ez időben Zopay helység, Szatmár vármegyében.

Sz. Márton temploma s az ősi monostor romiadékaiból épité Károlyi Sándor gróf a mostani kolostort 1719. után, megtartván a boltozatot emelő gótikus négy oszlopot s a templom hajójában ezt a felirást alkalmazva: „QVoD ante bIs terCentos atqVe pLene seXagInta eXstlterIM, probat, annos et testatVr Lfyera. — Ast qVIs annVs fLoreM rVrsVs e Deserto pertVLIt? Ista stropha slne-nota, sensV pLeno pertVLIt." Magyarul Szirmay fordításában:

„Hogy Már Valék ezer nyoLczVan esztenDő fVtásában,
Igy Van IrVa tanVLeVéL bizonyitó pontjában. —
Az hányaDIk esztenDőben épVLék feL a porbóL?
KI téVe Van Itt, VIgyázVa hVzD ki e két VerssorbóL.

E versek kétszer adják az 1740. esztendő számát, ez évben történt ugyanis az épitkezés befejezése. A templom *Krisztus Urunk*

[389]
születésére szenteltetett; három oltár épült benne, a nagyobb Krisztus születésének, a két oldaloltár szer. sz. Ferencznek és pád. sz. Antalnak tiszteletére.

Károlyi Sándor gróf a környék kath. hitéletének gyarapitására kezdettől fogva a ferenczrendi atyákat óhajtotta klastromába telepiteni, s már 1712.-ben a rend Galgóczon gyülést tartva, elfogadja a gróf ajánlatát. Majd 1719.-ben a nemes gróf ismét kérő levéllel

fordult az általa „különös buzgó szeretettel" becsült ferencz-rendhez s jelenti, hogy jövő karácsonyra a szerzetes atyák már beköltözhetnek a serényen épülő kolostorba. Az ugyanez évben kelt alapitó-levélben ezeket irja: megemlékezvén az én boldogul kimult édes eleimnek az néhai Kaplonyi nemzetségből való eredetéről, már alkalmas esztendőkkel ezelőtt elvégeztem vala magamban, nemes Szathmár vármegyében, Kaplony nevü faluban levő megromladozott és elpusztult sz. egyháznak megujitását és hajdani monasteriumnak felépitését; de mivel az időnek mostohasága mind eddig abban akadályt vetett, mostan már Isten ő sz. felsége közelebb folyt háborukat lecsendesitvén és egész hazánknak kevés pihenést engedvén, tovább semmiképen nem szenvedhetem, hanem hogy ne csak romlásából épittessék fel, de Istennek nagyobb dicsőségére s az hivek lelkeinek is következendő épületire, ugy az keresztény hitnek ezen a földön nagyobb terjedésére és gyarapodására lehessen, a monasterium is restabilialtassék, mely ámbár bizonyosan ne tudassék is, micsoda szerzetbelieké lett légyen hajdan? mindazáltal mind magam s mind feleségem Tekintetes és Nagyságos Szalai Barkóczy Krisztina, az ugy nevezett sz. egyház mellé a Salvator Provinciabéli Seraphicus sz. Ferencz szerzeten lévő Pater Franciscanusokhoz viselt szeretetünkből ő kegyelmek számára egész Klastromnak is felállitását resolváltuk, és elvégeztük, ugyhogy azon klastromra (mely már Isten kegyelméből nagy részint fel is állittatott) mint magunk, mint Isten kegyelméből fenn maradandó maradékink és successorink mostani fundatiónk szerint esztendőnként 1000 Rforintokat készpénzből, vagy naturalékból folyó áron tartozni fognak. Egyéb naturálékból is kivánunk alamizsnául succurálni és arra a maradékink is intetnek, még bizonyos kaszálórétet is fogunk excindáltatni, tüzifáról is provideáltatni..."

[390]

Mivel pedig a kegyes hagyományul rendelt ezer forint a szerzetesek szabályaival meg nem egyezett, a grófi házzal uj egyesség köttetett, hogy csak 300 frt. fizettessék nekik ruházatjokra, a többi hagyomány pedig gabonában, szalonában, borban, olajban, vajban, főzelékben adassék ki.

Az alapitványt III. Károly szép elismeréssel a következő szavakban erősité meg: „Mi — tehát az emlitett grófnak és a szerzetes atyáknak alázatos esedezését kegyelmesen kihallgatván és azoknak engedvén, mind azért, mind pedig ájtatos s felségünkkel született buzgóságtól s e sz. szerzetnek szerzőjéhez szeraf. sz. Ferenczhez levő tisztelettől indittatván, azonkivül azon szerzetnek sok érdemeit tekintvén: midőn azok még a törökök. igája alatt hosszas időkben nyögvén, a ker. lelkeknek szüntelen való gondoskodását sziveiken viselték, az Istennek igéjét számtalan üldözések, zaklatások, kegyetlen verések, tömlöczözések, kinzások, öldöklések között hirdették s ezeket békességes türéssel az Istenért és a lelkek üdvösségeért szenvedték, a

feljebb irt kegyes hagyományt helyben hagytuk. Kelt Austriai Bécs városunkban 30. Octob. 1719. stb,"

A ferenczrendiek 1722. Galgóczon tartott gyülése a kaplonyi kolostort szabályszerű konventnek elismerte s abba első gvardiánul Borich Gábort küldé. 1724.-ben s a következő három évben Spányi Mihály és Pap Lőrincz tanitó atyák a bölcseletet és hittudományt tanitották a kaplonyi rendházban.

A kolostor négyszögben, kétemeletes magasra épittetett, 18 papi szobát s egy tágas ebédlőtermet foglalt magában; udvara, kertje tágas s konyhaveteményekkel bövelkedő vala. Déli részen van a kápolna, melybe 5 lépcső vezet; itt a bold. Szűz oltára s ez alatt vasajtóval elzárva a Károlyi grófi család sirboltja, amely első koporsóul magáét a feledhetetlen alapitóét fogadta be.

A kolostor nyugalmát 1834. okt. 15-én pusztitó földrengés zavarta meg, mely a zárda és templom épületét csaknem romba döntötte. Ámde Károlyi György grófban ismét nagylelkü kegyurat nyert a rendház, ki 1841.—48. években mind a templomot, mind a kolostort ujjá épitteté. Az uj templomot 1848. évi Szentháromság napján sz. eml. Hám János püspök szentelé föl pád. sz. Antal tiszteletére. A multak emlékét őrzik itt a müvészi alkotásu, Jézus születését ábrázoló főoltárkép és a monostor délkeleti szárnya, a

[391]
magas grófi családnak egykoron vendéglátó helye. A templom hátsó részéhez van épitve az országos hirü mausoleum, melybe 1898.-ban Károlyi Tibor gr. carrarai márványból gyönyörü kivitelü keresztoltárt álittatott. Ennél az oltárnál minden pénteken engesztelő sz. mise van a kegyuri család elhunyt tagjaiért.

1719. óta szakadatlan buzgólkodik Kaplonyban a sz. Ferencz rendje s főleg lelkipásztorkodással foglalkozik. Házfőnökei közt igen kiváló férfiak voltak; különösen emlékezetes 1764.-ből Farkas Jakab, ki előbb Károlyi gróf lovas seregének tábori papja és a példaszerüen vallásos Károlyi József gróf nevelője vala. Ma a rendházban következő atyák vannak: M*assa Viktor* zárdafőnök, plebániai administrator; *Toldy Péter,* helyettes zárdafőnök, hitszónok; *Meilinger Emil,* hitoktató. Szerzetestestvérek: *Semmer Demeter,* portás, orgonista, sekrestyés; *Pál Mihály* és *Kovacsics Vincze.*

6. A minorita-rend társháza Nagybányán.

Irott emlékek arról a hagyományról tanuskodnak, hogy minorita társhoz már a 14. század második felében létezett Nagybányán. A mostani társház I. Lipót királynak köszöni eredetét, ki is Nagybányára fennforgó ügyek rendezése végett 1687. évben kiküldött királyi embereknek azt a rendelkezését, hogy a sz. Miklós temploma a szegények házával, malommal, szőlővel és Giródtótfalu helységgel együtt a minorita-rend birtokába jusson, helybenhagyván, 1692. és 1693. évi oklevelek erejével, a rend atyáinak az elmult vészes időkben

tanúsitott hü és bátor szolgálataik jutalma fejében, ama tárgyakat örök birtoklási joggal a minorita-rendnek adományozta. Ezt az adományt Mária Terézia királynő 1754. évben ujból megerősitette.

A sz. Miklós templom mellett egyszerü faházban laknak vala az atyák közel egy századon át, mikor végre jótevők adományainak s összegyüjtögetett saját erejöknek segedelmével megszerezvén mostani telküket, felépitették rajta előbb földszintes házukat s utóbb emeletet rakattak a földszint fölé. Főkép Brodányi Károly, 1791.— 4 800. évek alatti házfő tevékenysége hozá teljesebb rendbe a társházat.

A II. Rákóczy Ferencz szabadságharczai idejében való néhány évi nyugtalanítás leszámitásával, a minorita atyák Nagybányán

[392]
és vidékén megtelepedésük óta zavartalanul buzgólkodnak vala a vallásos élet ápolásában, szives összeköttetést tartva fenn állandóan a város lakosaival. Ez az összeköttetés még szorosabbá fűződött azzal, hogy 1776. évben átvették az atyák a gimnázium vezetését, áldozatra készen saját társházukban adva az iskola egyes osztályainak helyiséget. II. József rendelkezése következtében viszszalépének ugyan a rendtagok a gimnázium német nyelven követelt tanitásától, de már 1810.-ben megint vezetésök alá vevék ezt az iskolát, s vezetik vala sikeresen az ifjuság nevelő oktatását, a közönség bizodalmától kisérten. Ez a középiskola időközben hat osztályú gymnasium majusszá fejlődött, 1852. évtől kezdve pedig a bécsi kormány rendelkezésére négy osztályú algimnáziummá lett; de már 1868. évben a köz ohajtáshoz képest, főkép Pongrácz Gellértnek, a rend tartományi fejének buzgólkodása következtében, ismét megnyilék az 5. s a következő évben a 6. osztály; sőt ugyanama Pongrácz tevékenységének sikerült a városi közönség megfelelő hozzájárulása mellett 1879.-ben az iskola főgimnáziummá kiegészitését is létrehozni. Azonban a belső életében megfelelően vezetett főgimnáziumnak az ujabb idők követelése szerinti fölszerelése mind nehezebben viselhető terhet rovott a fenntartó városra, s habár a minorita-rend erején felüli áldozatok árán iparkodott az iskolát képesitett tanárokkal ellátni, ekkép folytatni egy század óta teljesitett jó szolgálatát: azt a sötét felhőt, mely az iskola nyilvánossági jogára borulással fenyegetőzött, ugy találák, nem volt más mód eloszlatni, mint a gimnáziumnak az állam kezébe adásával. Ami meg is történt 1887. évben.

A társház most az alapitásakor kitüzött körben működik. Az aggok házában hat szegényt istápol, és vezeti a giródtótfalusi plébániát.

A társház főnöke Dobróczky János Alajos, hely. plébános Giródtótfaluban, tagjai: Blaskovics Miksa Fr. házi lelkiatya, Nits Pál Gl. másod házfőnök és hitszónok, Matéfty Feroncz Ipoly, Lakatos Ferencz Ottó, főgimn. hittanár, Bakondy István M. szekrestyés.

7. Az Istenes Jánosról nevezett irgalmas-rend társháza Szatmár-Németiben.

Fennebb a 366. old. foglal helyet a leirása.

[393]

8. A Paulai sz. Vincze szabályait követő

Irgalmas-nénék anyaháza Szatmar-Németiben.

Mely körülmény mozditotta elő sz. eml. Hám János püspök régtől fontolgatott annak a szándékának, hogy Szatmáron irgalmas-néneket telepit meg, megvalósitását, az megolvasható fennebb a 368 oldalon. — Amint jóformán bizonyosnak mutatkozott, hogy a katona-leányok Leonhard püspöktől megalapitani tervelt intézete az irgalmas-nénék szatmári kolostorában lesz elhelyezhető. Hám János haladéktalanul meginditá e kolostor létrehozásának munkáját. 1S37. évi február 21.-én értekezletet tarta Szatmár-Németi város tanácsával, szándékának előadása után kérve az épitéshez a város segedelmét. A mindjárt ezutáni napon megtartott városi közgyülés azt határozá, hogy a kolostor felépitéséhez szabad telket, 400 ezer téglát, nagymennyiségü épületfát s meszet, pénzben pedig tizezer forintot ajánl meg. A közgyülési határozatot közlő levél amaz ajánlatok után ekkép szólott: „Mindent, ami az intézetnek fenállását, tartóságát és gyarapodását elősegithetné, mi minden időben haladéktalanul teJjesitni hajlandók vagyunk, és igérjük, hogy teljesitjük is. Mi jól ismerjük ama hasznot és előnyt, mely ilyetén nyilvános intézetek fenállásából és virágzásából városunkra háramlik; amiért is alig kivánhatunk jobbat, mint azt, hogy a tervezett ujabb intézet városunk diszére és javára felállittassák." A városnak ez a nagylelkü ajánlata és fönnkelt gondolkozása még serényebbé tette a jóságos püspöknek ez ügybeli buzgolkodását Gyorsan megkötni iparkodék a Leonhárd püspökkel való egyességet s aztán megnyerni a dologhoz szükséges fölségi engedelmet; sikerült is az előbb elég gyorsan, az utóbbi mind a két püspöknek kitartása s utánjárása utján. Más irányba is kiterjedt Hám püspök előkészitő gondossága. Ugyanis mivel neki majdani kolostorába irgalmas-néneket szerezni más alkalmasabb helyről nem volt módja, mint az Auguszta Karolina császárné s királynétól Bécs melletti Gumpendorfban 1835. ben megalapitott társulatából a sz. Vincze leányainak, hogy ő mégis szükségéhez képest magyar ajku néneket nyerhessen onnan, papsága utján kerestetett egyházmegyéjében szerzetes életre hajlandó

[394]

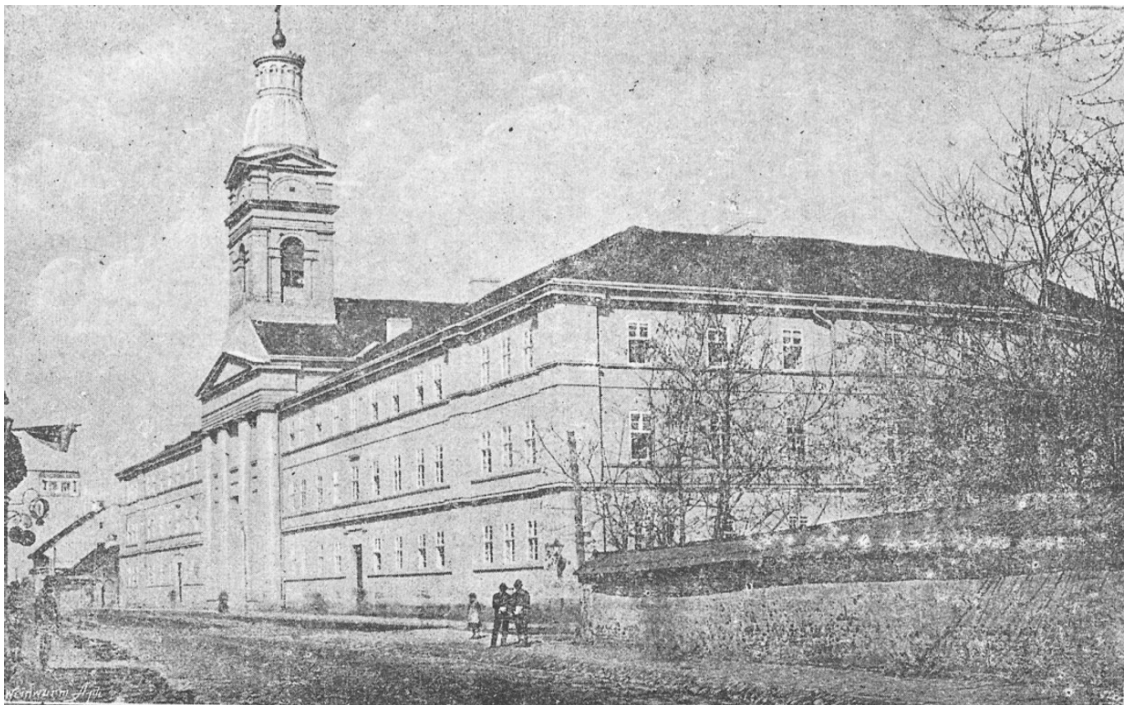

Az irgalmas-nénék anyaháza Szatmár-Németiben

[395]
nők után, akiket kiküldhessen Gumpendorfba sz. Vincze szellemében való kiképeztetés czéljából. Az első jelentkezők valá-nak: Papp Karolina Szatmárról, Kapusinszky Czeczilia és Vultur Karolina Máramarosszigetről, Pauer Eleonora Ungvárról; ezeket tehát kiküldé Gumpendorfba, valamint utóbb jelentkező még hármat, már 1837. évben.

Előkészitő lépéseinek sikere után teljes bizodalommal készült Hám János püspök most már mielőbb hozzáfogni a kolostor épitéséhez Isten segedelmével. Azonban igazi jóhoz rendszerint nem lehet küzdelmek nélkül eljutni. A sz. eml. püspökre is jó czéljáért küzdelem várt, nem kicsi keserüséget okozó. Ugyanis az apácza-kolostor szándékolt épitése iránt nagyon ellenséges mozgalom indula meg 1838. év folyamán a városban, többi közt nagy erővet arra is irányuló, hogy vonja vissza a város a kolostor épitésére előbbi évben tett összes ajánlatát. Sok mindenféle heves ellenkezéssel szemben mégis csak győzelmes maradt a türelmes szelidséggel s okos tapintattal védelmezett jó ügy. 1839.-ben kezdetét veheté a kolostor épitése és 1842.-ben befejezéshez juta. Ez év augusztus 29.-én érkezének meg Szatmárra az irgalmas-nénék kilenczen és az 1842/3 isk. évvel megkezdék a nyilvános leányiskola vezetését. A vezetés okos és nyájas módja következtében az iskolai és internátusi növendékek száma közelből s távolabbi vidékről annyira növekedő vala, hogy rövid idő mulva szükségessé lett a kolostor hatalmas épületét a déli és északi végén szárny-épületekkel megtoldani. De az apáczák közhasznú

müködése jutalmául annyi felől megnyilatkozó szives becsülés és bizalom nem talált befogadásra a városház urainál; ezek a püspöknek a kolostor kibővitő épitése engedelmeért való kérelmét visszautasiták, többször" is, ugyhogy királyi biztos közbelépésére adták meg végre az engedelmet.

Ebben a kolostorban ájtatosságok helyéül eredetileg egyszerű kápolna vala berendezve; miután ez a hely szükké vált czéljára,. fölépitteté a sz. eml. püspök a mostani templomot s 1846. évi jul. 19.-én, Paulai sz. Vincze napján nagy ünnepséggel fölszentelé. E kedves templom belseje 1902.-ben megujittaték diszesen, uj szép orgona felállitása mellett, mintegy 12.000 koronányi költséggel; a költség legnagyobb részét adomány fedezte, egymaga Hámon József

[396]
éneklő kanonok, az irgalmasnének tartományi szuperiora, 9000 koronával járult ehhez a költséghez.

Az irgalmas-nének önfeláldozó munkássága, Isten áldásától kisérve, időnek folyamán igen nagy, eredetileg nem is sejthetett növekedést nyert mélységben és terjedelemben. Az anyaház vezette intézetekre nézve tájékoztatással szolgálhat, ami foglaltatik fennebb a 362. 368. 378. old. és alább a XIV. czikkely elején. Ez intézetek szükségére az anyaház a mult század nyolczvanas éveiben és 1902.-ben telkén hatalmas épületeket hozott létre mintegy 150 ezer koronányi költséggel, a saját erejéből.

Az anyaház erkölcsi és szellemi nagy erejének, emellett anyagi áldozatainak is szinte meglepő tanúsága az ország különféle helyein, legutóbb már Északamerikában is, az ő kebeléből 1858. évtől kezdődőleg létre jött és táplált társházak 54-re s a tartománybeli irgalmas-nénéknek 505-re növekedett száma, mint azt mutatja az alább következő felsorolás. Hám János püspök üdvözült lelke bizonyára örömmel szemléli, mily jó magot s mennyire áldott kézzel vetett el ő az irgalmas-nének szatmári kolostorának a megalapitásával.

A Paulai sz. Vincze szab. köv. irgalmas-nének

Tartományi szuperiora: *Hámon József,* éneklő-kanonok,

Tartományi főnöknője: *Woelfle Afra* sr., ki egyszersmind az anyaház feje.

Anyaház Szatmár-Németiben

Vezetés alatt áll: a) a tartomány novicziátusa, b) katona-leányok és c) árva leányok intézete, d) polgári iskolai és e) elemi iskolai tanitónőképző, f) ovónő-képző, g) 4 oszt. polgári, h) 6 oszt. elemi iskola, i) kisdedovó, k) szegények intézete.

Az anyaegyházbeli nének:

Amrein Kunigunda	Pósch Alkantára	Prekop Judit
Zámbory Gabriela	Kozsanovits Gregoria	Szentiványi Sarolta
Richter Filoména	Fliesser Mauriczia	Warzinger Fabiána

Kresnyák Izidora
Kondvicska Adelhajd
Fentzel Radegundisz
Scholcz Melinda
Puskás Alekszandrina
Klinnert Nótburga

[397]
Kress Klotild
Pósz Vilhelmina
Castelli Kornélia
Strozyk Dorotya
Köck Ronjualda
Paulus Bazilia
Kresnyák Anzelma
Zollner Verónika
Strozyk Borgia
Ortar Amádea
Kubovits Engelberta
Mester Olimpia
Vlazáts Alojzia
Wosinszky Jozefin
Lády Leanda
Demetria
Szakál Demetria
Kováts Oktávia
Molnár Leonilla
Szabó Honória
Németh Stilla
Reszler Godoleva
Maros Athanázia
Vass Redempta
Tersanszky Edvína
Szolomajer Kolomanna
Kerner Domináta
Borz Geralda
Wasserbauer Nepom
Reigl Teofila
Medreczky Czelesztina
Heinrich Germána
Vargha Ambrózia
Simon Ermenilda
Pongrácz Viktória
Jankovich Adrien
Szilasy Emerita
Kollmer Konzilia
Vági Livia
Szmolka Gaudioza
Goricski Szálvatorisz
Simon Renilda
Baumli Appariczia
Pritz Martina
Niedermann Benedikta
Szabó Karola
Szabó Karola Szakál
Gnandt Márta

Novicziák:

Hragyel Nolaszka
Topiczer Engráczia
Lipthay Szidóra
Málasy Krizola
Balázs Blanka
Hriny Reinholda
Ispán Eusztáhia
Szolomajer Agreda
Feley Adelma
Zomok Mamerta
Bucoli Bonita
Nagy Berthilla
Matiz Heriberta
Mondics Natália
Kárpáty Ludovika
Dőry Leonczia
Benedek Anasztázia
Baross Niczeráta
Horváth Dionizta
Réthy Deotilla
Gnandt Firmáta
Sulák Fulgenczia
Boruch Marinella
Erdélyi Szerafina
Boross Kriola

Fogadalmas néne: 62. Noviczia: 25. Jelölt: 58. Összesen 145.

Társházak

a szatmári püspöki megyében:

1. Szatmáron sz. Józsefház.

Alapitotta 1888.-ban Irsik Ferencz kanonok, árva gyermekek fölnevelésére.

A működő nénék: Görcsös *Pia,* házfőnöknő, Tóth *Fidélisz,* Kontraszty *Tomaczella,* (3). A növendékek száma 24.

[398]

2. Szatmáron közkórház.

1896.-ban a város törvényhatósága vezette be az irgalmas-néném̂et, kik közül jelenleg müködnek: Thury *Alméda* főnöknél Áder *Czelerina,* Gyürky Ta*bita,* Czinczula *Zenóbia,* (4).

3. Ungváron Gizellaház.

Létrejött 1859.-ben. Vezetés alatt áll a) internátus, b) kisdedóvó c) hat osztályú elemi iskola.

A müködő nénék: Répássy *Izabella,* házfőnöknő, Fógel *Viktoriána,* Kovács *Paulina,* Malya *Georgina,* Urbász *Priszczilla,* (5). A növendékek száma 187.

4. Ungváron Mária-ház.

Alapitotta 1879.-ben Bugyis András ungi főesperes, ungvári plébános. Vezetés alatt áll: a) árva leányok internátusa, b) kisdedóvó, c) hat oszt. elemi iskola.

A működő nénék: Daubner *Czirilla,* házfőnöknő, Bányai *Kamilla,* Klamarcsik *Marietta,* Korláth *Szira,* Schweighard *Marina,* Szabó Élia, (6). A növendékek száma 269.

5. Ungváron közkórház. Létrejött 1879.-ben.

A működő nénék: Novák *Domitilla,* főnöknő, Aster *Konkordita* Avekszer *Honoráta,* Ederer *Amáta,* Gerendás *Apollónia,* Jainda *Gertrud,* Jeromos *Urszula, Klinnert Julitta,* Palatin *Metódia,* Pataky *Kvirina,* Patrik *Táddea,* Vogt *Márczea,* Zsiros *Blandina,* Zwickel *Májnrada* (14).

6. Máramarosszigeten.

Létrejött 1863.-ban. Vezetés alatt áll a) internátus, b) polgári iskola, c) hat oszt. elemi iskola, d) párhuzamos 4 oszt. elemi iskola.

A működő nénék: Lázár *Sztaniszla,* házfőnöknő, Carrara *Julia,* Erdélyi *Jolánta,* Holubek *Fernánda,* Köpping *Merczédesz,* Krűger *Leontin,* Küsthaler *Wilgefortisz,* Máté *Czella,* Pritz *Afrodizia,* Prik *Etelka,* Regensbogen *Fabiola,* Velkey *Prudenczia,* Záborszky *Liguoria,* (13). A növendékek száma 329.

7. Máramarosszigeten közkórház.

Létrejött 1893.-ban.

A működő nénék: Kren *Teodolinda,* főnőknő, Ádámcsik *Lamberta*

[399]

Bakó *Szilvesztra,* Bánom *Vitálisz,* Edenhofer *Szebásztiána,* Fehér *Romána,* Hibola *Guntráma,* Kacsinta *Ozmunda,* Körtvélyesi *Eszter,* Kren *Koletta,* Lex *Arméllá,* Muhoray *Róza,* Nádudvary *Jahanna,* Popp *Nikodéma,* Prasch *Milburgisz,* Putek *Edmunda,* Reszler *Liberáta,* Román *Mária,* Saller *Polikárpa,* Schrohenloher *Bazilissza,* Wieser *Veronika,* (21).

8. Felsőbányán.

Alapittatott 1885.-ben a fbányai templompénztár költségén. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) kisdedóvó, c) hat oszt. elemi iskola.

A müködő nének: Lukász *Régisz,* házfőnöknő, Bukovszky *Hieronima,* Kollerits *Invioláta,* Oroszi *Adolfina,* Szölgyémy *Maura,* Zay *Gottfrida,* (6). A növendékek száma 149.

9. Pálóczon.

Alapitotta 1887.-ben Bugyis András, ungi főesperes. Vezetés alatt áll: a) hat oszt. elemi iskola, b) kisdedóvó.

A müködő nének: Jankovits *Klaudia,* házfőnöknő, Bugyis *Osszia, Sporner Entropia,* (3). A növendékek száma 175.

10. Beregszászban közkórház.

Irg. nének működnek 1890. óta; ez idő szerint: Pósz *Vendelin,* főnöknő; Igali *Kandida,* Mladencsik *Turibia,* Roidl *Balbina,* Szabó *Luczia,* Weibel *Kordula,* (6).

11. Beregszászban sz. Anna-ház.

Létre jött 1895. ben. Vezetés alatt áll: a) elemi iskola, b) kisdedóvó.

A működő nének: Paulinyi *Ludmilla,* házfőnöknő, Csoknyai *Valentin,* Poledna *Rozária,* (3). A növendékek száma 120.

12. Szerednyén.

Alapitotta 1890-ben Bugyis András, ungi főesperes. Vezetés alatt áll: a) hat oszt. elemi iskola, b) kisdedóvó.

A működő nének: Ábrahám *Makszenczia,* házfőnöknő, Gönczy *Margit,* Puxbaum *Prakszédisz,* Fraunicsek *Modesztin,* (4). A növendékek száma 183.

13. Nagykárolyban.

Emeltetett a Károlyi grófi család, és Lajcsák Ferencz nváradi

[400]

püspök alapitványaiból, továbbá a kath. hitközség hozzájurulásával 1892. Vezetés alatt áll; a) hat oszt. elemi iskola, b) árvaház.

A működő nének: Nagy *Francziska* házfőnöknő, Berecz *Etelberta,* Jeromos *Delfina,* Oroszi *Anna,* Rasztovích *Akvila,* Steiger *Arimatea,* Zsámba *Dolórisz,* (7). A növ száma 351.

14. Munkácson közkórház.

Létrejött 1893.-ban.

A müködő nének: Bartel *Marczellin,* főnöknő, Kocsis *Niczefora.* Kutzer *Udalrika,* Lechli *Nikolin,* Mellan *Krisztiána,* Poltz *Cziria,* Praester *Eutémia,* Schlachter *Szerápia,* Verbovszky *Gertulia, (9)*

15. Erdődön.

Létrejött Irsik Ferencz prelátus-kanonok alapitványából 1898.-ban. Vezetés alatt áll: a) hat oszt. elemi iskola, b) kisdedóvó.

A működő nének: Kapuy *Piroska,* házfőnöknő, Grabovszka *Perpétua,* Koller *Klementin,* Szabó *Gonszalva,* Muzsay *Krizosztoma,* (5). A növendékek száma 294.

Az esztergomi érseki megyében:

16. Esztergomban a Vizivárosban.

Alapitotta 1865.-ben Scitovszky János kardinális, herczegprimás. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) árvaintézet, c) polgári iskola, d) hat oszt. elemi iskola, e) párhuzamos 4 oszt. elemi iskola, f) kisdedóvó.

A müködő nénék: Bach *Remigia,* házfőnőknő, Csáky *Amália,* Csuvara *Immakuláta,* Ederer *Felicziána,* Erdélyi *Eusztella,* Frank *Filotea,* Gyurovits *Pulhéria,* Horváth *Materna,* Kovály *Magdolna* Maros *Efrema,* Medvei Milt*randisz,* Raczek *Kreszczenczia,* Reisz *Alfonza,* Reményi *Innoczenczia,* Rottár *Leóna,* Schőnberg *Tarázia,* Stolcz *Doloróza,* Szelekovszky *Eufrázia,* Vogt *Hiláriа,* (19). A növend. száma 360.

17. Esztergomban sz. Anna.

Alapitotta 1872.-ben Simor János kard. herczegprimás. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) kisdedóvónő-képző, c) hat oszt. elemi iskola, d) kisdedóvó, e) ipariskola.

A müködő nénék: Kassay *Evangeliszta,* házfőnőknő, Csabola *Floriána,* Fuszkó *Tekla,* Hazslinszky *Hermelinda,* Heffenfelder

[401]

Edilia, Kovács *Olivéria,* Láczay *Leopoldína,* Praefort *Hippolita,* Schwank *Mervina,* (9). A növend. száma 594.

18. Esztergomban a polgári kórházban.

Létrejött 1879.-ben.

A működő nénék: Mach *Marianna,* főnöknő, Baderra *Baptiszta,* Bakó *Venildisz,* Haller *Leonida,* Járomi *Evázia,* Kuzmits *Gervázia,* Margit *Szilvána,* Maros *Efrema,* Németh *Lotária,* Szenner *Kléta,* Tánczos *Kleofa,* (11).

19. Balassagyarmaton.

Alapitotta 1880.-ban Simor János kard. herczegprimás. Vezetés alatt áll: a) hat oszt. elemi iskola, b) párhuzamos 4 oszt. elemi iskola.

A működő nénék: Zalka *Kalazánczia,* házfőnőknő, Hamuth *Irmengárdisz,* Leitner *Kszavéria,* Szmák *Arzella,* Wachtler *Evántína,* (15). A növend. száma 249.

20. Budapesten Erzsébetkórház (Vöröskereszt.)

A működő nénék: Klukán *Rajmunda,* főnöknő, Bauer *Wenfrida,* Gruber *Blázia,* Jakabos *Balilda,* Michalovits *Cziriaka,* Morent *Borbála,* Novák *Kortona,* Regner *Eulogia,* Resny *Alekszia,* Semsey *Evódia,* Siska *Bonfilia,* Székely *Perina,* Talián *Eduárda,* Weisz *Walfrida,* Wieser *Bonárda,* Wieser *Lauriána,* (16).

21. Komáromban.

Alapitotta 1877.-ben Simor János, kard. herczegprimás. Vezetés alatt áll a) hat oszt. elemi iskola, b) kisdedóvó, c) ipariskola.

A működő nénék: Küsthaler *Edigna,* házfőnőknő, Farkas *Vilibálda,* Grabovszka *Teopiszta,* Horváth *Irén,* Markovits *Luitgárdisz,* Oroszi *Alberta,* Scheda *Szilvia,* Théka *Akvilina,* Tonhauser *Mikhaéla,* (9). A növendékek száma 425.

22. Léván.

Alapitotta 1880.-ban Simor János, kard. herczegprimás és Szepessi Imre kegyesrendi egyet. tanár. Vezetés alatt áll: a) polgári iskola, b) négy oszt. elemi iskola, c) kisdedóvó.

A működő nénék: Doleschall *Edita,* házfőnőknő, Furkovics *Epifánia,* Mück *Lukréczia,* Pelikán *Czeczilia,* Richter *Emma,* Schéda *Klélia,* Schmack *Alerina,* Schweighardt D*onáta,* Stingl *Czelínia*

[402]
Tóth *Teodózia,* Trefán *Bertolda,* Zsigray *Veréna,* (12). A növ. száma 679.

23. Léván közkórház.

Létrejött 1885.-ben.

A működő nénék: Haas *Vinczenczia,* Bodnár *Tirza,* Koncz *Pelágia,* Weber *Evariszta,* (4).

24. Léván Stefánia-árvaház.

A működő nénék: Szittkey *Krisztiána,* házfőnöknő, Jakabos *Miltréda,* Podlesznyi *Boromea,* (3). A növend. száma 40.

25. Selmeczbányán.

Létrejött 1867.-ben. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) polgári iskola, c) hat oszt. elemi iskola, d) kisdedóvó.

A működő nénék: Benkő *Szeréna,* házfőnöknő, Bognár *Agilberta,* Budaházy *Imelda,* Fellermayer *Bonifáczia,* Furmann *Stefánia,* Heigerl *Hildegárd,* Hermán *Bernárda,* Illyés *Evelina,* Kasprák *Patriczia,* Medve *Petra,* Molnár *Damaszczéna,* Palkovits *Klarenczia,* Schneider *Gráta,* Szorád *Ilona,* Terebessy *Floriberta,* Thanner *Hermanna,* (16). A növend. száma 629.

26. Selmeczbányán kórház.

Létrejött 1899.-ben.

A működő nénék: Schram *Zitta,* főnöknő, Bedők *Daniela,* Vass *Rudolfin,* Winkler *Szolina,* (4).

27. Stomfán.

Alapitotta 1884.-ben Károlyi Alajos gróf. Vezetés alatt áll: a) hat oszt. elemi iskola, b) kisdedóvó, c) ipariskola.

A működő nénék: Mayer *Ottilia,* házfőnöknő, Kardos *Beátriksz,* Koscs *Szeverina,* Kremser *Arzénia,* Zányi *Flóra,* (5). A növendékek száma 222.

A kalocsai érseki megyében:

28. Kalocsán kórház.

Alapitotta 1868.-ban Kunszt József érsek.

A működő nénék: Jankovics *Hedvig,* főnöknő, Brei *Makária,* Czapp *Juliánna,* Magyar *Monika,* Nimpher *Fidesz,* Oszvald *Anna,* Vandra *Benigna,* (7).

[403]

Az egri érseki megyében:

29. Jászberényben.

Alapitotta 1886.-ban Bartakovics Béla, egri érsek. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) két osztályu felső leányiskola, c) 6 oszt. elemi iskola, d) párhuzamos 4 oszt. elemi iskola, e) kisdedóvó.

A működő nénék: Udvary *Dominika,* házfőnöknő, Bottlik *Alfrédisz,* Czironyi *Tiborczia,* Duchon *Antónia,* Hauer *Hermina,* Koskó *Kerubina,* Lakatos *Emilia,* Ocskay *Fausztina,* Olesz *Terézia,* Szlivka *Agnella,* Virág *Rozina,* (11.) A növend. száma 460.

30. Miskolczon.

Alapitotta 1878.-ban Samassa József, egri érsek. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) polgári iskola, c) hat oszt. elemi, d) párhuzamos 4 oszt. elemi iskola.

A működő nénék: Molináry *Emerika,* házfőnöknő, Brandegger *Amábilisz,* Dursinszky *Elekta,* Heffenfelder *Kinga,* Lengyel *Ladiszla,* Lingyák *Szantina,* Marosán *Leonárda,* Martin *Oszita,* Mederer *Amanda,* Mihálcsik *Oszvalda,* Névery *Flávia, Pámer Neita,* Párthenio *Elvira,* Rock *Zoeranda,* Salerno *Olga,* Strohmayer *Annunczióta,* (16). A növend. száma 565.

Az erdélyi püspöki megyében:

31. Erzsébetvárosban.

Létrejött 1885.-ben. Vezetés alatt áll: hat oszt. elemi iskola.

A működő nénék: Bedross *Gaudenczia,* házfőnöknő, Medvey *Miltrandisz,* Rákosi *lldefonza,* Vojcsik *Lilióza,* (4). A növendékek száma 150.

32. Gyergyószentmiklóson.

Alapitotta 1876.-ban Fogarassy Mihály, erdélyi püspök. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) polg. iskola, c) hat oszt. elemi iskola d) párh. 4 oszt. elemi iskola, e) kisdedóvó.

A működő nénék: Tondli *Czipriána,* házfőnöknő, Czier *Malvina,* Göbl *Anizia,* Laun *Auguszta,* Lieszkovszky *Hirénea,* Pischl *Lioba,* Szalay *Florina,* Vadász *Ruperta,* Veress *Kalliszta,* Wimmert *Klarissza,* (10). A növend. száma 487.

[404]

33. Gyulafehérváron.

Alapitotta 1858.-ban Haynald Lajos, erdélyi püspök. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) polg. iskola, c) hat oszt. elemi, d) párh. 4 oszt. elemi iskola, e) kórház.

A működő nénék: Strahovszky *Ignáczia,* házfőnöknő, Ajtay *Rafaela,* Balázs *Kordáta,* Bellon *Szabina,* Braun *Henrika,* Daberto *Angela,* Döller *Heliodóra,* Farkas *Eligia,* Graf *Akvináta,* Heizman *Hildeberta,* Hragyel *Arnolda,* Illyés *Bernardina,* Kozák *Teodóra,* Kren *Kanizia,* Mandzsa *Kolnmba,* Novák *Vladimira,* Ráczvekerdi *Szaléz,* Simó *Leticzia,* Veszprémy *Placzida,* (19). A növendékek száma 352.

34. Sepsiköröspatakon.

Alapitotta 1892.-ben Kálnoky Feliksz gróf özvegye Beess-Chrosten Ludmilla bárónő. Vezetés alatt áll: a) hat oszt. elemi iskola, b) kisdedővó.

A működő nénék: Sulcz *Polikszéna,* házfőnöknő, Federmayer *Kajetána,* Hrad *Ermina,* Izsáky *Edilburga,* Kotán *Luczella,* Zadránszky *Szidónia,* (6). A növendékek száma 230.

35. Székelyudvarhelyen.

Létre jött 1881-ben. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) hat oszt. elemi iskola, c) kisdedóvó,

A működő nénék: Stabisevszky *Virginia,* házfőnöknő, Góts *Sziéna,* Izsáky *Szalóme,* Körz *Kazimira,* Kunsch *Szilveria,* Platner *Tobia,* Wilhelm *Kassziána,* (7). A növend. száma 339.

A győri püspöki megyében:

36. Győrszigeten.

Alapitotta 1862.-ben Simor János, akkori győri püspök. Vezetés alatt áll: a) hat oszt. elemi iskola, b) kisdedóvó, c) kórház.

A működő nénék: Amrein *Jozefa,* házfőnöknő, Czapp *Korona,* Dejcző *Rufina,* Haiczl *Szimforóza,* Murczin *Melitta,* Székely *Rajneldisz* (6). A növend. száma 247.

37. Győrszentmártonban.

Alapitotta 1879.-ben Kruesz Krizosztom, pannonhalmi főapát. Vezetés alatt áll: a) hat oszt. elemi iskola, b) kisdedóvó.

[405]

A működő nénék: Brutsy *Rozália,* házfőnöknő, Barra *Adelinda,* Fábián *Erharda,* Gólya *Emesztin,* Heib *Olga,* (5). A növendékek száma 188.

38. Fülesen (Nikits, Sopron mellett).

Alapitotta 1864.-ben Zichy Irén grófnő. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) hat oszt. elemi iskola, c) kisdedóvó.

A működő nénék: Foltinovits *Mária,* házfőnöknő, Kollovits *Barloloméa,* Prikoszovits *Angyalka,* Trunik *Bertilia,* (4). A növendékek száma 286.

39. Kapuváron.

Alapitotta 1873.-ban Zalka János, győri püspök. Vezetés alatt áll: a) hat oszt. elemi iskola, b) női kézimunka iskola, c) kisdedóvó.

A működő nénék: Kubovits *Berta,* házfőnöknő, Földesi *Zigfrida,* Horváth *Honeszta,* Lechner *Anatólia,* Nagy *Stefana,* Róth *Anakléla,* Rusznák *Gotthárda, (7). A* növendékek száma 872.

40. Magyaróváron kórház. Létrejött 1865.-ben.

A működő nénék: Unertschuber *Skolasztika,* főnöknő, Gerl *Erázma,* Németh *Valburga,* Perusits *Agatónia,* Resch *Euzébia,* (5.)

41. Magyaróváron.

Alapitotta 1882.-ben Albrecht főherczeg. Vezetés alatt áll: a) női kézimunka iskola, b) kisdedóvó.

A működő nénék: Szekeres *Friderika,* házfőnöknő, Küln *Prodázia,* Szabó *Bertranda,* Szengetószky *Eleonóra,* (4). A növendékek száma 147.

A kassai püspöki megyében:

42. Királyhelmeczen kórház.

Alapitotta 1897.-ben Majláth József gróf.

A működő nénék: Czapp *Regina,* főnöknő, Bencz *Genézia,* Hrabovszky *Eufémia,* Lechli *Zoa,* Machay *Medárda,* Pál *Ilona,* Sinka *Ubalda,* (7).

43. Sárospatakon.

Alapitotta 1866.-ban Fábry lgnácz, kassai püspök. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) hat oszt. elemi iskola, c) kisdedóvó.

[406]

A működő nénék: Mariska *Melánia,* házfőnöknő, Barcza *Laurenczia,* Beck *Gerárda,* Einbeck *Reginálda,* Márton *Róza,* (5). A növendékek száma 190.

44. Sátoraljaujhelyen.

Alapitották 1873.-ban Perger János, kassai püspök s más jótevők. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) felső leánynevelő, c) 4 oszt. elemi iskola, d) párh. 4 oszt. elemi iskola, e) kisdedóvó.

A működő nénék: Kresszelbauer *Maximiliána,* házfőnöknő,. Czier *Kapisztrána,* Fábián *Florentin,* Földesi *Beniczia,* Frey *Kariszszima,* Heitler *Krisztofora,* Juhász *Olivia,* Kondovicska *Matéa,* Marschall *Emanuella,* Rubletzky *Aniczéta,* Schlachter *Renáta,* Semsey *Bellina,* Themleitner *Generóza,* Tréfán *Metilla,* Zvonarits *Albertina,* (15). A növend. száma 486.

A rozsnyói püspöki megyében:

45. Rozsnyón.

Alapitotta 1868.-ban Kollárcsik István rozsnyói püspök. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) polg. iskola, c) elemi iskola, d). kisdedóvó.

A működő nénék: Baazs *Rozamunda,* házfőnöknő, Cziviz *Albina,* Cserey *Almerida,* Dunka *Kuniberta,* Frenker *Peregrina,* Hodermarszky *Czelina,* Korbácska *Jusztina,* Lázár *Ervina,* Nyizsnyánszky *Alvéria,* Pászthy *Hildelita,* Villám *Petronella,* Zahn *Berhmána,* (12). A növendékek száma 352.

A szepesi püspöki megyében :

46. Lőcsén.

Alapitotta 1881.-ben Császka György, akkori szepesi püspök, a jótékony nőegyesület hozzájárulásával. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) polgári iskola, c) 4 oszt. elemi iskola.

A működő nénék: Angerer *Feliczitász,* házfőnöknő, Andrássy *Szeráfika,* Barkász *Gelázia,* Bite *Etel,* Fekete *Eugénia,* Länger *Krizánta,* Pischl *Szigiszberta,* Schramm *Adalberta, Stupiczky Rajnéria,*

Tóth Á*gnes,* Traxler *Mehtild,* Varga *Eufrozina,* Zimmermann *Lidvina,* (13). A növend. száma 148.

[407]

47. Rózsahegyen.

Létrejött 1885.-ben. Vezetés alatt áll: a) internátus, b) polg. iskola, c) 6 oszt. elemi, d) 4 oszt. párh. elemi iskola, e) kisdedóvó.

A működő nénék: Bota *Klára,* házfőnöknő, Besenszky *Beáta,* Draveczky *Mariella,* Jakabos *Roberta,* Kessenheimer *Eulália,* Liptay *Valéria,* Martin *Firmina,* Pankuch *Andréa,* Pámer *Czelza,* Schwegler *Venuszta,* Unger *Joákima,* Weibel *Emerána,* Zerdahelyi *Szigiszmunda,* Zimmersmann *Rikárda,* (14). A növend. száma 257.

48. Szepesolasziban.

Alapitotta 1886.-ban Császka György, akkori szepesi püspök. Vezetés alatt áll: a) árvaház, b) hat oszt. elemi iskola.

A működő nénék: Jurmanovits *Katalin,* házfőnöknő, Ernyi *Euhéria,* Keil *Amaránta,* Schlachta *Venánczia,* Schmied *Kasszilda,* (4). A növendékek száma 90.

49. Turdossin.

Alapította 1885.-ben Császka György, akkori szepesi püspök. Vezetés alatt áll: a) 6 oszt. elemi iskola, b) kisdedóvó.

Működő nénék: Palatinus *Genovéva,* házfőnöknő, Buttkay *Juszta,* Halb *Niczéta,* Pavlik *Modovéna,* (4). A növendékek száma 232.

A székesfehérvári püspöki megyében:

50. Alcsuthon.

Alapitotta 1882.-ben József főherczeg és Klotild főherczegnő. Vezetés alatt áll: a) hat oszt. elemi iskola, b) kisdedóvó.

A működő nénék: Markovits *Gizella,* házfőnöknő, Mandula *Antonina,* Subaly *Amélia,* Szolomayer *Alézia,* (4). A növendékek száma 128.

51. Dunaadonyban.

Alapitotta 1892.-ben Zichy Nándor gróf. Vezetés alatt áll: a) hat oszt. elemi iskola, b) kisdedóvó.

A működő nénék: Schmiedt *Emiliána,* házfőnöknő, Czier *Jukundina,* Illyés *Majella,* Stanek *Fortunáta,* Urbán *Honorina,* (5). A növend. száma 348.

52. Székesfehérváron.

Alapitotta 1864.-ben Királyhegyi Farkas Ferencz nagyprépost.

[408]

Vezetés alatt áll: a) internátus, b) polgári iskola, c) hat oszt. elemi, d) négy oszt. párhuzamos elemi iskola, e) kisdedóvó.

A működő nénék: Markovszky *Paula,* házfőnöknő, Borsody *Erzsébet,* Déry *Everilda,* Kalos *Augusztina,* Lehmann *Konstanczia,* Mayer *Viola,* Nedomansky *Avellin,* Papp *Laura,* Signer *Hirlánda,* Steiner *Jácinta,* Szappanos *Kiliána,* Szitás *Pankráczia,* Sztraty Á*gota,* Tamássy *Konradin,* Várföldy *Iréne.* (15). A növend. száma 533.

53. Velenczében.

Alapitotta 1895.-ben Meszlényi Gyula, szatmári püspök. Vezetés alatt áll: a) hat oszt. elemi iskola, b) kisdedóvó.

A működő nénék: Szentgályi *Tarzilla* házfőnöknő, Kovács *Bonaventura,* Nyegrus *Febrónia,* (3). A növend. száma 154.

Északamerikában:

54. Braddok P. a.

Szatmárról elutaztak 1902. okt. 31.-én, működésüket megkezdték Amerikában 1902. dec. 1.-én.

Neveik: Handlovits *Emerencziána* főnöknő, Daubner *Hilda,* Lengyel *Fridolin,* Merczl *Gonzága,* Missyak *Vunibalda,* (5).

[409]

XIII.
Az egyházmegyebeli áldozó-papok.

1. Az egyházmegyén kivül alkalmazott áldozó-papok.

Szártorisz Ferencz, gimn. tanár Selmeczbányán.
Sarmaságh Géza, szentsz. üln., gimn. tanár Nyitrán.
Gálffy Ferencz, szentsz. üln., I. oszt. tábori lelk., katonai reáliskolai tanár, kor. ar. érdemkeresztes, Kassán.
Vodicska Imre, miniszterein, segédtitkár Budapesten.
Biró Kálmán, segédlelk. Gyergyószentmiklóson.
Csató József, egyet. hallgató Budapesten.

2. Egyházmegyei nyugalmazott és alkalmazáson kivüli áldozó-papok.

Hampel János, t. kanonok, szentsz. üln., gimn. ny. tanár Ungváron.
Esztegár István, kiérd. esp. és rahói ny. pléb. Czegléden.
Fedorcsik Péter, fancsikai ny. lelk., Barlafaluban.
Hirly József, szentsz. üln. és erdődi ny. pléb., Szatmáron.
Hoffman Márton, marokpapi ny. lelk., Munkácson.
Pehám Imre, theresianumi ny. tanár, Bécsben.
Schultz Antal, gimn. ny. tanár, Munkácson.
Miller József, aknasugatagi ny. pléb., Aknasugatagon.
Ágoston Károly, gimn. ny. tanár, Eperjesen.
Hofbauer Ignácz, turterebesi ny. lelk., Turterebesen.
Erdőssy Ervin, aknasugatagi ny. lelk., Lőrinczfalván (Heves m.)

[410]
Schmidt Lajos, f.-remetei ny. lelk., Tápió-szentmártonban.
Dunai János, nagysomkúti ideigl. ny. lelk., Budapesten.
Kállay Lajos, kőrösmezői ideigl. nyug. lelk., Farkasaszón.

Káisz József, alapitv. pénzt. ny. könyvelő, az Irsik-konviktus felügyelője Szatmáron.
Szlovik Féliksz, nyugalm. katonai plébános, Bécsben.
Buday Sándor, a kánonjog doktora, alkalmazást vár.

Alkalmazáson kivül van:
if. Forgách János és Jékel Antal.

3. Az egyházmegyei papok fölszentelésök ideje szerinti sorozata, viselt hivatalaik feltüntetésével.

A név után álló év és nap a születés idejét, az ezutáni nap a fölszentelés idejét jelöli.

Hampel János 1826. ápr. 13. — 1849. ápr. 5. Segédl. Beregszászban, Őrdarmán, Ungváron. 1851. gimn. tanár Ungváron, 1869. szentsz. ülnök, 1881. t. kanonok, 1884. nyugalmazva.

Hungréder György 1826.ápr.26. — 1850. ápr. 26. Segédl. Sándorfaluban, Fbányán, Őrdarmán. 1856. lelk. Fvisón, 1864. pléb. ugyanott, 1886. szentsz. üln. 1896, t. kanonok.

Esztegár István 1829. márcz. 1. —1852. márcz. 10. Segédl. Alsóhomoródon, Nagybányán, Ungváron. 1856. lelk. Darán, majd Gyertyánligeten, 1857. Aknaszlatinán, 1867. pléb. Rónaszéken, 1868. esp. a mszigeti ker.-ben, 1877. pléb. Nagy-bocskón, 1881. Rahón, 1885. nyugalmazva.

Brázay János 1830. márcz. 21.— 1855. szept. 19. Segédl. Beregszászban, Munkácson, Ungváron, Mszigeten, 1859. pléb. Sándorfaluban, 1861. Szaniszlón. 1866. Mpetriben, 1891. szentsz. üln. Fedorcsik Péter 1832.aug. 19.— 1856. febr.25. Segédl. Munkácson. Ungváron, Fbányán. 1860. cs. és kir. tábori segédl. 1861. lelk. Németmokrán, 1864. Nyir-Csaholyban, 1865. Gyertyánligeten, 1869. Jánkon, 1874. Ubrezsen, 1877. az egyházm.-ből táv. Majd visszatérvén 1879. lelk. Tőketerebesen,

[411]
Alsóhomoródon, 1880. Barlafaluban, 1898: nyug., 1901. lelk. Fancsikán, 1903. ismét nyugalm.

Soltész Imre 1833. márcz. 25. — 1856. márcz. 25. Segédl.Munkácson, Fbányán, 1858. cs. és kir. tábori segédl. 1863. lelk. Paposon, majd Mérken, 1876. pléb. Kálmándon, 1893. szentszéki ülnök.

Cziereizer Alajos 1833. jun. 21. — 1856. aug. 2. Segédl. Mszigeten és Munkácson, 1859. lelk. Sándorfaluban, 1860. Kálmándon, azután Mezőteremen, hol 1864. pléb. 1898. szentsz. üln.

Frank József 1834. febr. 25.— 1857. ápr. 11. Segédl. F.-Gyarmaton, Munkácson, Fbányán, 1859. leik. Királyházán, 1860. pléb.

ugyanott. 1863. pléb. Turterebesen, 1879. esp. az ugocsai ker.-ben, 1881. pléb. Szinyérváralján, 1894. ugocsai főesperes.

Hirly József 1835.ápr. 12. — 1859. márcz. 18. Segédl. Nbányán,-1860. lelk. Nbocskón, 1862. Barlafaluban, 1864. pléb. ugyanott, 1876. pléb. Erdődön, 1902. szentsz. üln. 1903. nyug.

10. Komka Gyula 1836. febr. 6. — 1859. márcz. 16. 1860. tábori segédl. 1864. szegény-intézeti lelk. Szatmáron, 1865. lelk. Tövisfalván, 1867. pléb. F.-Schőnbornban.

Kozma Béla 1833. ápr. 23. -- 1859. márcz. 16. Segédl. Fgyarmaton, Fbányán, Rónaszéken,. Aknasugatagon, Mszigeten, 1862. helyi káplány Halmiban, 1863. lelk. Mkaszonyban, 1864. Rahón, 1881. Nbocskón, 1882. pléb. ugyanott. 1893. esp. a mszigeti ker.-ben, 1903. t. kanonok.

Hoffmann Márton 1834. szept. 21.— 1859. aug. 6. Segédl. Alsóhomoródon, Munkácson, Kr.-Bélteken, Fgyarmaton, 1862. id. lelk. Dombon, 1863. szegény-intézeti lelkiatya Szatmáron, majd lelk. Bárdházán, 1874. Láposbányán, majd S.-Orosziban, 1880. Marokpapiban, 1889. nyugalm.

Forgách János 1838. máj 6. — 1860: decz. 2. Nevelő az Apponyi, Zichy és Szápáry grófi családoknál, 1877. lelk A.-Sugatagon, 1878. pléb. Beregszászban,. 1884; esp. a beregi ker.-ben, 1890. pléb. Munkácson és beregi főesperes, 1892. sz. Jánosról nev. develichi cz. prépost.

Muncskó Pál 1836. jun. 6. — 1861. szept. 21. Segédl. Fbányán,.

[412]
Pálóczon, Mszigeten, 1867. lelk. F.-Remetén, 1873. pléb. Szerednyén, 1892. szentsz. üln.

Hehelein Károly 1838. okt. 20. — 1861. nov. 17. 1860. helyettes, 1865. rendes tanár a szatmári kir. kath. főgimn. 1868. papnöv. lelkiigaz. 1874. főgimn. igazgató Szatmáron, szentszéki üln. 1881. pápai t. kam. 1891; mint gimn. nyug. igazgató pléb. Ungváron, zsin. vizsgáló, 1892. sz. Ágostonról nev. cz. prépost, ungi főesperes, 1900. székesegyh. fő-esp. kanonok, 1901. őrkanonok, 1902. pléb. administrator Szatmáron.

Laurenszky Ferencz 1838.jul. 6. — 1861. nov. 17. Segédl. Sándorfaluban, Szatmáron, hely. lelkész Rahón, segédl. Ungváron, 1867. ideigl. lelk. T.-Ujlakon, 18G8. pléb. Őrdarmán, 1892. szentsz. üln. 1903. t. kanonok.

Lédeczy Adorján 1839. jul. 14. — 1862. aug. 3 ferenczrendi szerzetes, 1871.—77. segédl. Ungváron, Pálóczon és Nbereznán, 1877. fegyházi lelk. Munkácson, 1895. leik. Tövisfalván, 1899. felvétetett az egyházm. kötelékébe, 1903. helyi káplány Csapon.

Gubányi Elek 1839. decz. 20. — 1862.decz. 22. Aktuárius az egyházm. hiv.-ban, azután segédl. Nbányán, Szatmáron, Fbányán, Pálóczon, Vinnán, Nbereznán, 1869. helyi káplány Mszalkán, 1871. lelk. Nyircsaholyban.

Unger Lajos 1839. aug. 10.—1862. aug. 22. Segédl. Nagymajtényban, Beregszászban, Fgyarmaton, 1865. altarista, majd tisztviselő az egyházm. hivatalban, 1867. elem. isk. hitoktató Szatmáron, 1870. lelk. Kisráton, 1874. középponti hitoktató és tanitóképző tanár, 1878. karkáplány és alapitv. pénzt, tisztviselő, 1887. ugyanott pénztáros, 1893. szentsz. ülnök.

20. Hámon József 1838. decz. 17. — 1863. jul. 27.1863. gimn. helyettes, 1867. rend. tanár Szatmáron, 1868. a szentirási tanulm. tanára a püsp. hittani intézetben és papnöv. aligazgató, 1874. a páli sz. Vincz. nev. irgalm. nének anyaházának jószágigazgatója, szentsz. üln. és zsin. vizsgáló, 1889. t. kanonok, 1893. mint theol. tanár nyugalm. egyházm. épitészeti felügyelő, 1895. alapitv. pénztári gondnok, 1897. székesegyházi mesterkanonok, az irg. nének tartom, superiora, 1898. itöbői

[413]
cz. prépost, 1900. őrkanonok, a szatmári tanitónőképzők igazgatója, 1901. éneklő-kanonok.

Hrabovszky István 1842. márcz. 7. — 1864. jul. 25. 1865. gimn. tanár Munkácson, azután segédl. Mszigeten, Szatmáron, 1870. tanitó kép. tanár,]876. lelk. Mérken, 1896. pléb. ugyanott.

Polányi Endre 1841. jun. 26. — 1864- jul 25. Segédl. Pálóczon, Munkácson, Nbányán, 1868. pléb. Csicserben, 1890. lelk. Kiskaposon, 1896. Csengerben, 1901. a szatmári ker. esperese.

Szlovik Féliksz 1841. máj. 30. — 1864. jul. 25. Segédl. Mszigeten, Csanáloson, Szatmáron, 1866. tábori segédl. 1881. első oszt. katonai segédl. 1891. első oszt. katonai lelkész. 1903. katonai plébános, nyugalmazva Bécsben.

Kosztra Ignácz 1842. febr. 5. — 1865. febr. 14. Segédl. Szatmáron, Mszigeten, 1866. hittanár a mszigeti gimn.-ban, 1872. tanitókép. tanár Szatmáron, 1874. leik. Csomaközön, 1875. pléb. ugyanott, 1886. a nkárolyi ker. h. esperese, 1895. ugyanazon ker. esperese, 1901. t. kanonok.

Pemp Antal 1840. máj. 20. — 1865. jul. 22. Segédl. Csanáloson, 1866. iktató az egyházm. hiv. ban, 1867. püsp. szertartó, 1874. pléb. Kisráton, szentsz. üln. 1876. alsó-ungi esp. 1890. pléb. Fbányán, 1891. zsin. vizsgáló, 1896. t. kanonok n bányai ker. esp. 1900. mesterkanonok, alapitv. pénzt, gondnok, 1901, székesegyh, főesp, kanonok, 1903. a Szentlélekről nev. dienesmonostori cz. prépost.

Molnár István 1841. febr. 9. — 1865. jul. 22. Segédl. Beregszászban, Szinfaluban, Mszigeten, Fbányán, 1869. lelk. Sándorfaluban, 1889. Tőketerebesen.

Schubert Géza 1842. febr. 2. — 1866. jul. 22. Segédl. Erdődön, Sándorfaluban, Beregszászban, Ungváron, Szatmáron, 1869. lelk. Gyertyánligeten, 1871. pléb. ugyanott, 1888. lelk. Láposbányán, 1891. Aknaszlatinán, 1893. pléb. ugyanott.

Szártorisz Ferencz 1843. febr. 25. — 1865. jul. 22. Segédl. Erdődön, T.-Ujlakon, 1866. tábori segédl. 1867. segédl.

Beregszászban, azután ideigl. lelk. Fschőnbornban, majd segédl. Nbereznán, lelk. Borsabányán, 1868. segédl. Szatmáron,

[414]
1869 nevelő, ,1872. gimn. hely. tanár Trsztenán, majd rend. tanár Selmeczbányán.

Pehám Imre 1839. nov. 4. — 1865. jul. 25. Püspöki szertartó és iktató az egyházm. hivatalban, 1866. tanár a Theresianumban, 1875. nyugalm.

30. Zsettkey Lajos 1842. aug. 10. — 1865. aug. 13. Segédl. Beregszászban, Szatmáron, 1868. pléb. Nántűn, 1870. Lázáriban, 1873. Csengerben, 1891. a szatmári ker. h. esperese, 1896. pléb. Dobóruszkán, 1903. lelk. Aknasugatagon.

Sprencz Miklós 1840. máj. 16. — 1866. jul. 20. Segédl. Beregszászban, Erdődön, Sándorfaluban, Fbányán, 1874. lelk. Láposbányán, majd Bárdházán. 1889. pléb. ugyanott, 1892. szentsz. ülnök.

Szabó Norbert 1843. máj. 1. — 1866. jul. 20. Aktuárius az egyházm. hiv. 1867. segédl. Szatmáron, Nbányán, 1869. ideigl. lelk. Aknasugatagon, 1870. kebelbeli hitoktató és tanitók, tanár, 1874. gimn. tanár Szatmáron s gondnok a püsp. udvarban, 1875. könyvelő az alapitv. pénztárban, egyuttal egyházm. levéltáros, 1880. szentsz. üln. 1884. t. kanonok, 1887. mesterkanonok, 1888. székesegyh. főesp. 1892. sz. Benedekről nev. szkalkaicz. apát, 1900. olvasó kanonok, 1901. nagyprépost.

Lessenyey Ferencz 1841. nov. 23. — 1866. jul. 25. Segédl. Szatmáron, 1867. a bécsi Augustineum tagja, 1868. papnev. tanulm. felügyelő, 1869. az erkölcstan és lelkipásztorkodástan tanára a püsp. líczeumban, a hittud. doktora, 1874. zsin. vizsgáló, 1875. szentsz. üln. és ügyész, 1889. cs. és kir. udvari káplány, 1895. t. kanonok, 1901. mesterkanonok, egyházm. tanfelügyelő.

Govrik János 1843. szept. 21. — 1867. jul. 28. Nevelő 1868. segédl. T.-Ujlakon, Szatmáron, Nbányán, 1870. leik. Halmiban, 1874. pléb. ugyanott, 1888. lelk. Kökényesden, 1893. pléb. ugyanott, 1896. szentsz. üln. 1899. ugocsai ker. esperes.

Ulferth Alfonz 1845. márcz. 16. — 1868. márcz, 19. Segédl. Nbányán, Szinyérváralján, Beregszászban, Ungváron, Szatmáron, Huszton, Fgyarmaton, 1875. lelk. Visken, 1881. pléb. ugyanott, 1892. pléb. Huszton, 1893. huszti ker. esperes.

[415]

Binder András 1842. nov. 17. — 1868. szept. 10. a bécsi Augustineum tagja, 1871. a hittudományok doktora, segédl. Beregszászban, Mszigeten, 1874. papnev. lelkiig, a bölcselet és a dogmatika tanára, 1887. szentsz. üln. 1891. zsin. vizsgáló, 1893. pápai t. kam. székesegyh. sekrestyeigazgató, 1899. t. kanonok.

Schultz Antal 1842. jul. 15.— 1868. szept. 10. Segédl. Huszton, Sándorfaluban, Munkácson, Nbereznán, 1871. gimn. tanár Munkácson, 1894. nyugalom.

Matlaszkovszky Miklós 1845. decz. 6. — 1868. decz. 19. Aktuárius az egyházm. hiv., azután segédl. Csanáloson, Sándorfaluban, Fbányán, Fgyarmaton, Nmajtényban, 1876. lelk. Barlafaluban, 1880. Alsóhomoródon, 1895. Vállajon.

Miller József 1845. febr. 25. — 1869. jan. 25. Segédl. Huszton, Fgyarmaton, Mszigeten, Dobóruszkán, Nbereznán, Vinnán, Beregszászban, Szatmáron, 1878. lelk. Aknasugatagon, 1880. pléb. ugyanott, 1896. nyugalm.

40. Kerekes Mihály 1843. szept. 14. — 1869. márcz. 13. Segédl. Fgyarmaton, Huszton, T.-Ujlakon, Szatmáron, 1874. lelk. Lázáriban, 1875. pléb. ugyanott, 1896. szentsz. üln.

Csechticzky József 1846.jan.9. — 1869. szept. 26. Segédl. Szerednyén, Dobóruszkán, Ungváron, Munkácson, 1877. lelk. Ubrezsen, 1883. pléb. ugyanott, 1887. lelk. Tibán, 1888. pléb. ugyanott, 1892. középungi esperes, 1902. szent jánosi cz. apát, 1903. „Bene merenti" érdemkereszttel kitüntetve.

Müller Károly 1846. okt. 22. — 1870. ápr. 24. Segédl. Munkácson, Nbányán, Ungváron, 1874. tanitók, tanár, 1890. lelk. Nszőllősön, 1891. ugocsai esp. 1899. pléb. Mszigeten, máramarosi főesp. 1901. guechi cz. apát.

Vanyek Ferencz 1844. decz. 3. — 1870. ápr. 24. Segédl. Dobóruszkán, Csanáloson, Munkácson, 1875. lelk. Csekében, 1879. pléb. ugyanott, 1893. szentsz. ülnök. 1902. lelk. Fgyarmaton s ker. esperes.

Fejér Kálmán 1845. okt. 25. — 1870. aug. 10. Segédl. T.-Ujlakon, Dobóruszkán, Mszigeten, Nbányán, Ungváron, Munkácson

[416]
Fgyarmaton, Fbányán, Beregszászban, 1880. lelk, Vitkában, 1893. pléb. ugyanott.

Haugg Leo 1846. márcz. 28. — 1870. aug. 10. Segédl. Fényen, Csanáloson, Szatmáron, Mszigeten, Beregszászban, 1874. tanitónőkép. tanár és az irgalm. nénék lelkiigazgatója Szatmáron, 1879. lelk. Tőketerebesen, 1880 pléb. ugyanott, 1889. pléb. Nmajtényban, 1898. szentsz. üln.

Kőszegi Mihály 1843. jan. 23. — 1870. nov. 16. ferencz-rendi szerzetes, 1886. házfőnök Nszőllősön, 1898. felv. az egyházm. kötelékébe, segédl. Szerednyén, 1899. leik. S.-Orosziban, 1903. Fancsikán.

Ágoston Károly 1847. jan. 27. — 1871. ápr. 27. Nevelő 1871. segédl. Beregszászban, Lázáriban, Huszton, Fgyarmaton, Fbányán, Vinnán. Pálóczon, Nbányán, 1877. gimn. tanár Eperjesen, 1902. nyugalm.

Fásztusz Elek 1848. febr. 18. — 1871. ápr. 27. Segédl. Sándorfaluban, Munkácson, Beregszászban, Csanáloson, Fbányán,

1875. egyet, halig. Budapesten, 1878. segédl. N.-bányán. Mszigeten. 1879. gimn. hely. tanár Ungváron, 1881. Szatmáron, 1883. rend. tanár, 1893. szentsz. ülnök.

Hofbauer Ignácz 1848. márcz. 15. — 1871. aug. 6. Segédl. Sándorfaluban, Beregszászban, Szatmáron, 1875; gimn. hely. tanár Szatmáron, 1886. leik. Paposon, 1890. Turterebesen 1898. nyugalm.

50. Kádár Ambrus 1845. febr. 25. — 1872. jul. 19. A bécsi Augustineum tagja, 1874. iktató az egyházm. hiv.-ban és püsp. szertartó, 1875. a hittudományok doktora. 1877. szentsz. jegyző, püsp. titkár, 1882. szentsz. üln. 1884. pápai t. kam. 1887. t. kanonok, 1890. a Sz. István-Társ. irod. osztályának tagja, 1891. zsin. vizsgáló, 1892. püsp. irodaigazgató, 1893. mesterkanonok, papnev. igazgató, 1897. székesegyh. főesp. 1898. bényi cz. prépost, 1900. éneklő-kanonok, püsp. helynök és ált. ügyhallgató, a zsin. vizsg. biz. elnöke, a püsp. líczeum prodirektora, 1901. olv. kanonok, 1902. az egyházm. könyvtár prefektusa.

[417]

Pály Ede 1849. febr. 21. — 1872. aug. 12. Segédl. Sándorfaluban, Nmajtényban. Szatmáron, Beregszászban, Munkácson, Ungváron, Fbányán, 1878. kebelbeli hitoktató, 1879. pléb. Sárközön, a Sz. István Társ. tud. és irod. oszt. tagja, 1893. szentsz. üln. 1896. hely. esp. a szatmári ker.-ben, 1901. pléb. Felsőbányán, a nbányai ker. esperese.

Jordán Károly 1849. nov. 4. — 1873. jan. 18. Segédl. Csanáloson, Nbányán, Mszigeten, 1877. pléb. Szaniszlón, 1882. a kánonjog doktora, 1893. pápai t. káplán, 1899. apori cz. apát, 1900. zsin. vizsgáló.

Sirulszky Gyula 1849. szept. 10.— 1873. márcz. 19. Segédl. T.-Ujlakon, Csanáloson, Dobóruszkán, Nbányán, Szatmáron, Fbányán, F.-Gyarmaton, Ungváron, 1884. lelk. Rónaszéken, 1886. pléb. ugyanott, 1890. lelk. Kisráton, 1892. pléb. ugyanott, 1900. szentsz. üln., a.-ungi esp.

Ternyey Béla 1850. febr. 17. — 1873. márcz. 19. Segédl. Nagybereznán, Csanáloson, Fbányán, Nmajtényban, Munkácson,. Tibán, Beregszászban, Szatmaron, 1880. lelk. Józsefházán,. 1886. Szinfaluban, 1887. pléb. ugyanott.

Buza Sándor 1848. nov. 16. — 1873. jul. 25. Segédl. Vinnán,. Ungváron, Mszigeten, 1877. papnev. tanúim, felügyelő és theol. tanár, 1882. a kánonjog doktora, 1886. papnev. aligazgató és egyházm. altanfelügyelő, 1889. szegények ügyvédje,. 1893. szentsz. üln., 1896. leik. T-Ujlakon, majd pléb. ugyanott.

Perényi János 1849. jun. 28.— 1873. jul. 25. Segédl. Sándorfaluban, Nmajtényban, Ungváron, Nbányán, Fbányán, Szatmáron,. Mszigeten, 1878. tanár és lelkiig, a tanitóképző intézetben, majd tanár a tanitónőképző int.-ben s az irg. nének lelkiigazgatója, 1895. szentsz. üln. 1900. tanitókép. igazgató, 1901. középisk. hittanárokat képes, bizottság tagja.

Tóthfalussy Dániel 1848. nov. 3. — 1873. okt. 23. Segédl. T.-Ujlakon, Dobóruszkán, Nbányán, Szatmaron, Mszigeten, 1879. kebelb. hitoktató és tanitókép. hittanár, 1898. szentsz. ülnök.

Kovács Lajos 1851. nov. 19. — 1874. ápr. 4. Aktuárius az egyházm. hiv., 1877. segédl. Csanáloson, Mszigeten, 1881. pléb. Mkaszonyban, 1884. lelk. Csanáloson, 1887. plébános ugyanott.

[418]

Szalay Sándor 1852. febr. 7. — 1874. aug. 22. Segédl. Csanáloson, Nbányán, Fbányán, Munkácson, Szatmáron, 1880. tanitókép. hely tanár, 1881. szatmári ideigl. lelkész, 1882. tanitókép rend. tanár és lelkiigazgató, 1896. lelk. Beregszászban, 1898. pléb. ugyanott, 1900. beregi ker. esperes.

60. Ratkovszki Pál 1851. jui. 4. — 1875. márcz. 22. Segédl T.-Ujlakon, Mszigeten, 1876. egyet, hallgató Budapesten, 1879. tanitónőkép. tanár, 1880. gimn. helyettes, 1883. rend. tanár Szatmáron, 1895. gimn. hely. igazgató, 1896 gimn. igazgató, szentsz. üln. 1902. „Pro Ecclesia et Pontifice" pápai rendjellel kitüntetve.

Benkő József 1852. febr. 11. — 1875. jun. 20- Segédl. Szerednyén, Ungváron, Pálóczon, Mszigeten, 1880. leik. Jenkén, 1882. pléb. ugyanott, 1890. felső-ungi esp. 1900. pléb. Ungváron, 1902 ungi főesp. és poroszlói cz. apát.

Sarmaságh Géza 1852. nov. 5. — 1875. jul. 11. Segédl. Beregszászban, Mszigeten, 1875. gimn. helyettes, 1884. rend. tanár Szatmáron, 1897. szentsz. üln. 1899. nyugalm. 1900 gimn. tanár Nyitrán.

Gálffy Ferencz 1-851. decz. 24. — 1876. jul. 11. Segédl. Dobóruszkán, Beregszászban, Ungváron, Szatmáron, 1880. tábori segédlel. Pólában, 1881. tábori leik. és katonai reálisk. tanár Kassán, 1897. szentsz. üln. 1901. a kor. ar. érdemkereszttel kitüntetve.

Adamkovich Jenő 1855. máj. 15. — 1877. jul. 18. Segédl. Sándorfaluban, Vinnán, Nbereznán, Munkácson, Szerednyén, Ungváron, 1885. lelk. Nbereznán, 1886. pléb. ugyanott.

Enyedy Alajos 1851. jun. 20. — 1877. jul. 18. Segédl. Pálóczon, Fbányán, Nbányán, Szerednyén, Técsőn, Munkácson, Beregszászban, Szatmáron, Ungváron, 1885. lelk. Técsőn, 1886. pléb. ugyanott.

Forgách János, if. 1856. jul. 25.— 1877. jul. 18. Segédl. Vinnán, Szatmáron, Fbányán, Ungváron, 1882. tábori segédl. majd segédl. Vinnán, Nbereznán, Tőketerebesen, Krasznabélteken, 1886. szolgálaton kivül.

Láng Antal 1854. febr. 1. — 1877. jul. 18. Segédl. Nmajtényban

[419]

Csanáloson, Mszigeten, 1881. a hittud. doktora, 1885. lelk. Rahón, 1886. tanitónőkép. tanár Szatmáron, 1887. papnev. tanúim, felügyelő és az egyházjog és történelem tanára a püsp. líczeumbán, 1893. a püsp. és egyházm. könyvtár könyvtárosa, 1896. papnev. aligazgató,

1897. szentsz. üln., szegények ügyvédje, 1898. zsin. vizsgáló, 1900. szentsz. ügyész, a középisk. hittanárokat képesitő bizottság tagja.

Pataki Lajos 1854. nov. 13. — 1877. jul. 18. Aktuárius az egyházm. hiv. 1880. tanitóképző tanár Szatmáron és székesegyh. hitszónok, 1885. tanitónőképző tanár ugyanott, 1903. tanilókép. tanár.

Szőgyény Lajos 1853. jul. 13. — 1877. jul. 18. Segédl. Beregszászban, Jenkén, Fgyarmaton, Fbányán, Vinnán, Técsőn, Pálóczon, Nbányán, 1890. lelk. A.-fernezelyen.

70. Buzinkay Gyula 1854. decz. 16. — 1878. szept. 30. Segédl. Pálóczon, Jenkén, Szerednyén, Tibán, Ungváron, Nbányán, Fdomönyán, Munkácson, Beregszászban, Szennán, 1886. lelk. Jánkon, 1892. Szennán, 1894. pléb. ugyanott, 1903. szentsz. üln.

Erdőssy Ervin 1854 jun. 12. — 1878. szept. 30. Segédl. T.-Ujlakon, Nbányán, Fbányán, Szatmáron, Beregszászban, Técsőn, Ungváron. 1886. lelk. Afernezelyen, 1890. pléb. Márokpapiban, 1896. lelk. Aknasugatagon, 1903. nyugalm.

Jékel Antal 1855. jun.4. — 1878. szept. 30. Segédl. Beregszászban, Fbányán, Csanáloson, Munkácson, Pálóczon, Nmajtényban, 1882. ideigl. leik. Tövisfalván, 1884. könyvelő az alapitv. pénztárban, 1890. leik. Tövisfalván, 1892. segédl. Vállajon, 1894. szervita nov. Budapesten, 1895. viszszatérvén gyógykezelés alatt, 1897. segédl. Turterebesen, aztán alkalmazás nélkül.

Moldován Endre 1853. febr. 12. — 1878. szept. 30. Segédl. Beregszászban, Sándorfaluban, Szatmáron, Fbányán, Fgyarmaton, 1886. lelk. Józsefházán. 1903. pléb. ugyanott, majd lelk. Fényen.

Fialkovszky József 1856, febr. 21. — 1879. febr. 25. Segédl. Jenkén, Szerednyén, Nbányán, Ungváron, Munkácson, Szatmáron, Mszigeten, 1887. lelk. Ubrezsen, 1S88. pléb. lUgyanott, 1900. szentsz. üln.

[420]

Kaufmann Gyula 1856. ápr. 7. — 1879. jul. 12. Segédl T.-Ujlakon, Pálóczon, Munkácson, Beregszászban, Fbányán, Mszigeten, 1886. leik. Rahón, 1888. pléb. ugyanott.

Fibiger Sándor 1858. jan. 4. — 1880. jul. 18. Segédl. T.-Ujlakon, 1880. Aktuárius, 1882. iktató az egyházm. hiv. 1883.a hittudományok doktora, 1884. gimn. hittanár Ungváron,1896. szentsz. üln.

Müller István 1857. aug. 14. — 1880. jul. 18. Segédl. Nbereznán, Munkácson, Szerednyén, Pálóczon, Ungváron, 1888, ideigl. lelk. F.-Remetén, 1889. lelk. Gyertyánligeten, 1892. Jánkon, 1900. Pálóczon, 1901. pléb. ugyanott.

Reiser György 1858. márcz. 30. — 1880. jul. 18. Segédl. Sándorfaluban, majd aktuárius az egyházm. hivatalban, 1882.a hittud. doktora, gimn. hittanár. Szatmáron, 1901. középisk. hittanárokat képes, bizotts. segédtagja, 1903. szentsz. üln,

Schmidt Lajos 1852. máj. 12. — 1880. jul. 18. Segédl. Pálóczon, Tibán, Fbányán, Csanáloson, Vinnán, Szerednyén, Nbereznán, Fdomonyán, 1888. ideigl. lelk. Felsőremetén, 1889.

segédl. Nagyszőlősön, 1889. nyugalm.

80. Hámon János 1856. febr. 3. — 1881. jul. 17. Segédl Csanáloson, Szaniszlón, Munkácson, Beregszászban, Krasznabélteken, 1890. lelk. Zajtán, 1891. pléb. ugyanott.

Schmelcz Lajos 1858. okt. 4. — 1881. jul. 17. Segédl. Sándorfaluban, Técsőn, Szerednyén, Nbereznán, Fdomonyán, Pálóczon, Tibán, Mszigeten, 1887. lelk. Tövisfalván, 1890. Pusztadoboson, 1891. pléb. ugyanott.

Orosz Alajos 1859. jun. 20. — 1.881. decz. 31. Segédl. Csanáloson, 1882. egyet, hallgató Kolozsváron, 1885. segédl. Beregszászban, Mszigeten, Ungváron, 1887. gimn. tanár Szabadkán, majd Zomborban, 1892. Szatmáron.

Blazsek Géza 1859. jan. 5. — 1882. jun. 29. Segédl. Tibán, Fdomonyán, Ungváron, 1890. lelk. Vinnán, 1892. plébános ugyanott.

Vadász Ágoston 1859. máj. 5. — 1882. jun. 22. Segédl, T.-Ujlakon Pálóczon, Munkácson, Csanáloson, Szaniszlón. 1889. helyi káplány M.-Szalkán, 1897. pléb. ugyanott.

Pajor Endre 1859. nov. 25. — 1883. márcz. 17. Segédl,

[421]

Csanáloson, Fbányán, T.-Ujlakon, Munkácson, Mszigeten, 1890. lelk. Csicserben, 1893. Császlóczon, 1896. plébános ugyanott.

Fechtel János 1859. jul. 29. — 1893. Okt. 13. 1882. egyet. hallgató Kolozsváron, 1885. bölcseleti doktor, tanitókép, tanár Szatmáron, 1886. gimn. helyettes, 1893. rend. tanár ugyanott.

Fölkel Béla 1860. szept. 29. — 1883. okt. 18. Aktuárius az egyházm. hiv. 1885. egyet, halig. Kolozsváron. 1889. segédl. Ungváron,. 1896. gimn. helyettes, 1902. rend. tanár Szatmáron.

Láng Ferencz 1860. okt. 4. — 1883. okt. 18. Segédl. Munkácson, Sándorfaluban, Krasznabéljeken, Nmajtényban, 1889. ideigl. leik. Tőketerebesen, majd. lelk. Sándorfaluban, 1891. pléb. ugyanott, 1898. esp. az erdődi ker., 1902. pléb. Erdődön.

Tahy Ábrahám .1860. aug. 15. — 1883. okt. 18. Segédl. Ungváron, Vinnán, Nbereznán, Ungváron, 1,892. leik. Nzalacskán, 1894. pléb. ugyanott, 1902. lelk. Dobóruszkán.

90. Bodnár Gáspár 1861. jan. 6. — 1884. okt. 8. Segédl. Szerednyén, Fbányán, Szatmáron, a kath. legényegy. elnöke, 1891. tanitónőkép. tanár Szatmáron, 1893. a sz. István-Társ. irod. oszt. tagja, 1894. tanitókép. tanár, 1901. a püsp. líczeumban a neveléstan tanára.

Ilosvay Lajos 1861. jun. 1. — 1884. okt. 8. Segédlelkész Nbányán, Szatmáron, Mszigeten, 1892. lelk. Visken, 1894. pléb. ugyanott.

Mellau György 186O. ápr. 7. — 1884. okt. 8. Segédl. Csanáloson, Beregszászban, 1889 ideigl. lelk. Marokpapiban, 1890. segédl. Nbányán, Í891. lelk. Madarászon, 1898. Szakaszon.

Bohus János 1861. decz. 31. — 1885. ápr. 14. Nevelő, 1890. a kánonjog doktora, 1891. segédl. Szerednyén, 1894 lelk. Rónaszéken, 1895. Krasznabélteken.

Czier Ferencz 1862. febr. 4. — 1885. ápr. 14. Segédl. Vállajon, T.-ujlakon, Fbányán, Munkácson, 1891. lelk. Rónaszéken, 1894. Németmokrán, 1901. pléb. ugyanott.

Ratkovszki Soma 1862. jul. 14. — 1885. jul. 25. —

[422]
1884. egyet, hallgató Innsbruckban, 1888. hittud. doktor, segédl. Mezőkaszonyban, Fbányán, 1890. tanitókép. tanár és tanulm, felügyelő Szatmáron, 1892. a bölcselet tanára a püsp. líczeumban, 1894. nevelő, 1900. gimn. hittanár Munkácson.

Dimand Lajos 1861. márcz. 3. — 1885. aug. 31. Segédl. Sándorfaluban, 1886. ideigl. lelkész Szinfaluban, majd segédl. Fbányán, Szatmáron, 1891. lelk. Körösmezőn, 1897. Gyertyánligeten, 1898. Turterebesen, 1899. ugocsai segéd-esperes.

Irinyi Tamás 1862. aug. 30. — 1885 aug. 31. 1883. a a bécsi Augustineum tagja, 1887 hittud. doktor, iktató az egyházm. hiv., 1892. szentsz. jegyző, 1893. theol. tanár, 1899. szentsz. üln. 1900. zsin. vizsgáló, szegények ügyvédje.

Surányi Károly 1862. febr. 2. — 1885. aug. 31. Segédl. Vinnán, T.-ujlakon, Nszőllősön, Szerednyén, Munkácson, Nbányán, 1895. lelk. Csicserben, 1898. Darán.

Biró Kálmán 1863. febr. 3. — 1886. okt. 2. Segédl. Szerednyén, Szatmáron, 1890. az alapitv. pénztárnál könyvelő, 1894. lelk. Mkaszonyban, 1901. segédl. Mszigeten, 1902. szolgálattól felmentve.

100. Dunai János 1862. decz. 15. — 1886. okt. 2. Segédl. Vinnán, Nbányán, 1890. helyi káplány Nsomkuton, 1898. ideiglenesen nyugalm.

Kállay Lajos 1863. decz. 4. — 1887. jan. 2. Segédl Fgyarmaton, 1887. aktuárius az egyházm. hivatalban, 1888. püsp. szertartó, 1890. segédl. Nbányán, 1893. lelk. Gyertyánligeten, 1894. pléb. ugyanott, 1897. lelk. Kőrösmezőn, 1898. ideigl. nyugalm.

Báthory Endre 1862. jun. 30. — 1887. máj. 14. — 1882 egyet. hallgató Kolozsváron, azután nevelő, 1886. tanitókép. tanár és tanulm. felügyelő, 1900. tanitókép. internát. aligazgató, 1902. a püsp. és egyházm. könyvtár könyvtárosa.

Horatius Pál 1864. decz. 31. — 1887. okt. 16. Segédl. Nbereznán, Tibán, Pálóczon, Fbányán, Ungváron, 1895. lelk, F.-Remetén, 1900. ideigl. lelk. Jenkén, 1901. lelk. ugyanott.

Jóna József, 1863. jan. 7. — 1887. okt. 16. Segédl. Pálóczon, 1889. a bécsi Augustineüm tagja, 1895. a hittud. doktora,

[423]
segédl. Munkácson, Ungváron, 1900. ideigl. lelk. Ungváron, majd pléb. Fdomonyán.

Krasznay Zsigmond 1864. ápr. 11. — 1887. okt. 16. Segédl. Fgyarmaton, Beregszászban, Mszigeten, 1894. tanitó-kép. tanár és lelkiig. Szatmáron, 1895. lelk. Rónaszéken, 1903. kisegitő lelk. Fbányán.

Vodicska Imre 1865. márcz. 28. — 1887. okt. 16. Segédl. Krasznabélteken, Nbereznán, Császlóczon, 1890. lelk. Tövis-alván, 1895. miniszterelnöki forditó Budapesten, 1902. miniszterelnöki segédtitkár.

Bötsch Károly 1964. ápr. 28. — 1888 szept. 23. Nevelő, 1889. segédl. Dobóruszkán, Fbányán, Munkácson, 1893. leik. Paposon, 1898. Barlafaluban, majd pléb. ugyanott.

Köncs László 1865. aug. 5. — 1888. szept. .23. Segédl T.-Ujlakon, Huszton, 1891. ideigl. lelk. Huszton, 1892. segédl. Mszigeten, 1896. lelk. Nevetlenfaluban.

Zahoray Pál 1865. jul. 18. — 1888. szept. 23. Nevelő, 1889. segédl. Fgyarmaton, Szaniszlón, Beregszászban. 1894. gimn. hittanár Munkácson, hittud. doktor, 1899. lelk. Nszőllősön.

110. Buday Sándor 1865. nov. 13.— 1889. okt. 15. Nevelő, 1890. a kánonjog doktora, 1896. kisegitő lelk. Barlafaluban, Beregszászban, Kőrösmezőn, 1897. helyi káplány Csapon, 1903. saját kérelmére felmentetvén, sz badságolva, majd kisegitő lelkész Királyházán.

Czimmermann János 1866. ápr. 29. — 1889. okt. 15. Segédl. Mkaszonyban, T.-Ujlakon, Beregszászban, Szaniszlón, Dobóruszkán, Vállajon, 1893. egészségi okból szabadságolva, 1899. lelk. Madarászon.

Rónai István 1866. jul. 17. — 1889. okt. 15. Segédl. Nszőllősön, Dobóruszkán, Császlóczon, 1893. ideigl. lelk. Császlóczon, majd segédl. Nbányán, Szaniszlón, 1898. lelk. Kőrösmezőn, 1900. pléb. ugyanott.

Veszprémy Sándor 1867. jan. 9. — 1889. okt. 15. Segédl. Nbereznán, 1890. ideigl. lelk. Vinnán, 1891. segédl. Pálóczon,. Ungváron, 1899. helyi káplány Nsomkúton, 1902. pléb. ugyanott.

Einholcz József 1865. ápr. 7. — 1890. jul. 2. Segédl. Krasznabélteken

[424]
Mezőpetriben, 1895. ideigl. lelk. Krasznabélteken, majd segédl. Vállajon, utóbb ideigl. leik. ugyanott, végül lelk. Alsóhomoródon.

Szatmári Lajos 1867. jul. 2. — 1890. jul. 2. Segédl. Fgyarmaton, Dobóruszkán, T.-Ujlakon, Nmajtényban, Fbányán, 1898. lelk. Paposon.

Havasi József 1867. márcz. 25. — 1890. jul. 2. Segédl. Tibán, Nbereznán, 1891, ideig. lelk. Nzalacskán, 1892. segédl. Pálóczon, Fbányán, Szatmáron, Munkácson, 1898. lelk. Gyertyánligeten.

Miller János 1865. nov. 7. — 1890. jul. 2. Segédl. Kőrösmezőn, Szatmáron, 1892. ideigl. lelk. Gyertyánligeten, 1893. segédl. Fbányán, Aknasugatagon, 1896, ideigl. lelk. Márokpapiban, 1897. lelk. ugyanott.

Szabó István 1867. decz. 23. — 1891. jan. 11. 1890. aktuárius az egyházm. hiv., 1892, püsp. szertartó és egyházm. levéltáros, 1893. szentsz. aljegyző, 1897. püsp. titkár és szentsz. jegyző, 1899. szentsz. üln. 1900. püsp. irodaigazgató, pápai t. kamarás.

Bagossy Bertalan 1868, febr. 26. — 1891. ápr. 19. Segédl. Fgyarmaton, Szatmáron, 1893. aktuárius az egyházm. hivatalban és püspöki szertartó, 1895. tanitó-kép. tanár és lelkiigazgató, székesegyh. hitszónok, 1896. tanitónőkép. tanár, 1901. gimn, helyettes, 1903. rendes tanár.

120. Lengyel József 1868. decz. 8. — 1891. ápr. 19. Segédl. Szinyérváralján, Fbányán, Szatmáron, 1896. tanitokép. tanár, 1902. lelk. Csekében.

Makár Sándor 1864. jun. 14. — 1891. ápr. 19. Segédl. Mezőkaszonyban, Nbereznán, Pálóczon, Szerednyén, Tibán, 1898. ideigl. lelk. Darán, majd lelk. Csicserben.

Káisz József 1867. jul. 20. — 1891. szept. 4. Segédl. Pálóczon, Fbányán, 1892. betegség miatt alkalmazás nélkül, 1893. alapitv. pénztári könyvelő Szatmáron, 1901. nyugalm. az Irsik-konviktus felügyelője.

Zahoránszky István 1868. jul. 23. — 1891. szept. 4. Nevelő, 1899. alapitv. pénzt, könyvelő Szatmáron, 1902. a kath. legényegy. elnöke ugyanott.

[425]

Gopcsa Endre 1869. márcz. 1. — 1892. febr. 7. Segédl. Szaniszlón, Nbányán, Beregszászban, Nmajtényban, 1900. egyet, hallgató Kolozsváron, 1902. tanitókép. tanár és tanulm. felügyelő, 1900. bölcselettud. doktor.

Tóth József 1869. aug. 17. — 1892. febr. 7. Segédl. Mezőkaszonyban, Szatmáron, 1899. ideigl. lelk. Szatmáron, 1902. segédl. ugyanott, székesegyházi hitszónok.

Lahocsinszky Béla 1869. nov. 9: — 1892. okt. 23. Segédl. Pálóczon, Nbereznán, Pálóczon, 1900. ideigl. lelk. Pálóczon, majd segédl. Ungváron, utóbb ideigl. lelk. F.-Remetén, 1901. lelk. ugyanott.

Barna János 1869. okt. 25. — 1893. márcz. 15. Segédl. Tibán, Szerédnyén, Beregszászban, Szerednyén, Tibán, Ungváron, 1900. lelk. Jánkon,

Barton István 1870. jun. 20 — 1893. márcz. 15. Segédl. Dobóruszkán, Fbányán, Mszigeten, 1901. ideigl. lelk. Mezőkaszonyban, 1902. lelk. ugyanott.

Csató József 1870. jun. 20. — 1893. márcz. 15. Segédl. Tiszaujlakon, Királyházán, Szinyérváralján, 1896. ideigl. lelk. T.-Ujlakon, majd segédl. Szinyérváralján, Munkácson, 1901. egyet, hallgató.

130. Mandics János 1869. decz. 25. — 1893. márcz. 15. Segédl. Mezőkaszonyban, 1894. ideigl. lelk. ugyanott, 1895. segédl. Mszigeten, 1898. lelk. Halmiban.

Szőke Béla 1870. okt. 12. — 1893. márcz. 15. Segédl. Fgyarmaton, Beregszászban, Nagybányán, 1900. ideigl. lelk. Nbányán.

Ekkel Lajos 1871. febr. 27. — 1893. aug. 30. Segédl. Nmajtényban, Szinyérváralján, Szatmáron, 1897. a kath. legény-egyl. elnöke Szatmáron, 1902. segédl. Fbányán, Mszigeten, 1903. leik. Rónaszéken.

Wolkenberg Alajos 1871. jun. 17. — 1893. decz. 21. — 1893. papnöv. tanulm. felügyelő, 1894. a nevelés- és módszertan tanára a hittani intézetben, 1896. theol. doktor és tanítóképző tanár, 1900. székésegyh. hitszónok, a püsp. líczeumban a bölcselet tanára, 1901. az erkölcstan és lelkipásztorkodást. tanára ugyanott, középisk. hittanárokat kép.

[426]
bizotts. segédtagja és egyházm. könyvtáros, az irg. nénék gyóntatója.

Felhő Gyula 1871. jul. 23. — 1894. jun. 27. Segédl. Vinnán, Szerednyén, Tibán, Pálóczon, Nbereznán, Nbocskón, Fbányán, 1899. ideigl. lelk. Láposbányán.

Komka Vilmos 1871. decz. 23. — 1894. jun. 27. Segédl, Fvisón, Ungváron.

Takács Károly 1869. aug. 31.— 1894. jun. 27. Segédl. Fgyarmaton, T.-Ujlakon, Dobóruszkán, 1896. ideigl. lelk. ugyanott, majd segédl. Szerednyén, Ungváron, Fehérgyarmaton, Szinyérváralján, Nagybányán, Munkácson, 1903. lelk. Józsefházán.

Unger Lajos, ifj. 1872. okt. 16. — 1895. febr. 18. Segédl. Kálmándon, Nbányán,. Mszigeten, 1899. ideigl. lelk. Mszigeten, majd segédl. ugyanott, 1901. lelk. Királyházán.

Hámon Róbert 1873. febr. 14. — 1895. jun. 29. — 1894. ideig, az egyházm. hivatalban, 1895. aktuárius ugyanott és püsp. szertartó, 1897. szentsz. aljegyző, 1900. szentsz. jegyző és egyházm. levéltáros.

Haller Jenő 1873. febr. 4. — 1895. jun. 29. Segédl. Mezőpetriben, 1896. egyet, hallgató Budapesten, 1900. gimn. hely. tanár Szatmáron.

140.Szépi Béla 1871. febr. 27. — 1895. jun. 29. Segédl. Fgyarmaton, Fvisón, Nbányán, Munkácson, 1903. lelk. Sárosorosziban.

Kováts Gyula 1869. szept. 17. — 1895. okt. 28. 1892. bölcsel. doktor, 1896. theol. doktor, segédl. Nbányán, 1900. tanitókép. tanár Szatmáron.

Erni János 1872. jan. 27. — 1896. jun. 29. Segédl. Kálmándon, Szakaszon, 1899. ideigl. lelk. Madarászon, 1901. segédl. Szaniszlón, majd lelk. Nántün.

Juhász János 1872. máj. 25. — 1896. jun. 29. Segédl. T.-Ujlakon, N.-Somkúton, Fbányán, 1902. Szatmáron, székesegyházi hitszónok.

Pilcz Ede 1873. szept. 21. - 1896. jun. 29. Segédl. Kálmándon, Erdődön, Doburászkán, Nagybocskón, Szinyérváralján, Mszigetten.

[427]

Pillich Ottó 1872. aug. 31. — 1896 jun. 29. Segédl. Vinnán, Tibán, Szinyérváralján, Munkácson, 1901. lelk. Sárközön.

Schwegler Alajos 1872. szept. 12. — 1896. jun. 29. Segédl. Mezőpetriben, Szaniszlón, Mszigeten, 1902. lelk. Sándorfaluban.

Sirola Károly 1874. ápr. 1. — 1896. aug. 22. Segédl. Nbereznán, Pálóczon, Tibán, Ungváron, 1903. lelk. Nagyzalacskán.

Csókás Vidor 1874. jan. 13. — 1897. jul. 4. 1897. a bécsi Augustineum tagja, 1900. theol. doktor, segédl. Mezőpetriben, Fbányán, Munkácson, Nbányán.

Jaklovics György 1873. febr. 4. — 1897. jul. 4. Nevelő, 1901. segédl. T.-Ujlakon, Mszigeten.

150. Reiter Endre 1874.febr. 21. — 1897.jul.4. Segédl. Beregszászban, Csekében, Nbocskón, Dobóruszkán, Erdődön, Aknasugatagon, Beregszászban.

Soltész Ferencz 1875. jan. 1. — 1898. márcz. 8. Segédl. Nagymajtényban, 1900. ideigl. az egyházm. hivatalban, majd segédl. Erdődön, Szinyérváralján, Szaniszlón, Nbocskón.

Tamás Jenő 1875. okt. 30. — 1898. márcz. 8. Segédl. Fbányán, Beregszászban, Mszigeten.

Horváth György 1875. máj. 8. — 1898. jun. 26. Segédl. Tiszaujlakon, Aknasugatagon, Fbányán.

Pásztor József 1876. febr. 20. — 1898. jun. 26. Segédl. Nbereznán, Vinnán, Dobóruszkán, Fbányán, Munkácson.

Boross Bertalan 1873. márcz. 12. — 1899. ápr. 16. Segédl. Szerednyén, Pálóczon, Fbányán, Ungváron.

Kompánek Gáspár 1874. jan. 2. — 1899. ápr. 16. Segédl. Fdomonyán, Tibán, Nbereznán, Pálóczon.

Lovász Győző 1877. máj. 15. — 1899. szept. 24. Ideigl. az egyházm. hivatalban, segédl. Fbányán, 1901. alapitv. pénzt. könyvelő.

Holczmann Béla 1875. jul. 26. — 1899. szept. 24. Segédl. Fgyarmaton, 1902. tanitókép. tanár, 1903. tanitónőkép. tanár Szatmáron.

[428]

Drahus István 1877. aug. 27. — 1899. decz. 21. Ideig. az egyházm. hiv.-ban, 1900. segédl. Mezőpetriben, Pálóczon, Szerednyén, 1903, lelk. Tövisfalván.

160. Bakkay Kálmán 1878. febr. 10. — 1900. jun. 30. A bécsi Augustineum tagja, majd ideigl. az egyházm. hiv.-ban, 1901. segédl. Mezőpetriben, 1903. hittud. doktor, segédl. Munkácson.

Irsik Lajos 1876. okt. 8. — 1900. jun. 30. Segédl. Fvisón, 1903. tanitókép. tanár és lelkiigazgató Szatmáron.

Szentmihályi Lajos 1877. jul. 30. — 1900. jun. 30. Segédl. Nbocskón, 1902. aktuárius az egyházm. hiv.-ban, majd segédl. Beregszászban.

Török Lajos 1877. szept. 9. — 1900. jun. 30. Segédl. Nagymajtényban, Szinyérváralján.

Vojtkó János 1876. márcz. 31. — 1900. jun. 30. Segédl. Nbereznán, Tibán, Szerednyén.

Antal Miklós 1878. márcz. 24. — 1900. szept. 29. 1899. nevelő, 1900. ideig, az egyházm. hiv. ban, 1901. segédl. Kálmándon.

Koller Béla 1878. szept. 19. — 1901. jun. 29. Segédl. Szinyérváralján, Nmajtényban.

Varga József 1878. nov. 20. — 1901. jun. 29. Segédl. Erdődön.

Glazarovits Bertalan 1878. jul. 22. — 1902. jun. 27. Segédl. Nbereznán.

Kursinszki Zsigmond 1878. máj. 1. — 1902. jun. 27. Segédl. Nbocskón, Szaniszlón.

170. Pásztor Ferencz 1880. jan. 14. — 1902. jun. 27. Segédl. Csomáközön.

Szabó Lajos 1880. decz. 5. — 1903.ápr. 14. — 1903. Segédl. Beregszászban, Fvisón.

Boschetti Andor 1880. okt. 27. — 1903. jun. 27. Segédl. T.-Újlakon.

Rokk István 1880. jul. 24. — 1903. jun. 27. Segédl. Mezőpetriben.

Schwegler Ferencz 1881. ápr. 2. — 1903. nov. 11. Segédl. Mezőteremen.

[429]

4. A püspöki megyéhez tartozó egyháziak betüsoros jegyzéke.

	old.		old.
Adamkovich Jenő . . .	294	Dimand Lajos . .	. . 275
Ágoston Károly	409	Dombróczky Alajos .	195,172
Antal Miklós.....	168	Drahus István . .	. . 428
Bagossy Bertalan . . .	355	Dunai János . .	. . 410
Bakkay Kálmán	241	Einholcz József . .	. . 390
Barna János	140	Ekkel Lajos . . .	. . 160
Barton István	230	Enyedy Alajos . .	. . 269
Báthory Endre	110	Erdőssy Ervin . .	. . 409
Benczik Ferencz	360	Erni János . . .	. . 426
Benkő József.....	288	Esztegár István . .	.. . 409
Bertalanffy Gyula . . .	99	Fásztusz Elek . .	. . 355
Binder Endre.....	98	Fechtel János . .	. . 356
Biró Kálmán.....	409	Fedorcsik Péter . ..	. . 409
Blaskovics Frigyes . . .	392	Fejér Kálmán . .	. . 147
Blazsek Géza	335	Felhő Gyula . . .	. . 198
Bodnár Gáspár	362	Fialkovszky József ..	. . 334
Bodor Emil.....	368	Fibiger Sándor . .	. . 358
Bohus János	174	Forgách János .	. . 215
Boros Antal.....	359	Forgách János ifj. .	. . 41C
Boross Bertalan	310	Fölkel Béla . . .	. . 356
Boschetti Andor	286	Frank József . . .	.. 211

Bötseh Károly	189	Gálffy Ferencz . .	. . 409
Brázay János.....	158	Glazarovics Bertalan	. . 310
Buday Sándor	410	Goptsa Endre . .	. . 362
Bús Jakab.....	382	Govrik János . .	. . 275
Buza Sándor	284	Gubányi Elek . ..	. . 143
Buzinkay Gyula	330	Haller Jenő ...	. . 356
Csató József	409	Hám József . . .	. . 359
Csechticzky Józsel . . .	326	Hámon János .. .	. . 131
Csókás Vidor.....	215	Hámon József ...	. . 98
Czier Ferencz	267	Hámon Róbert . .	. . 107
Cziereizer Alajos . . .	159	Hampel János . .	. . 97
Czimmermann János . .	176	Haugg Leo . . .	. . 178
Czimmermann János kegy r.	359	Haunstädter József .	. . 359

[430]

	old.		old.
Havasi József . .	250	Köncs László . .	283
Hehelein Károly . .	97	Kőszeghy Mihály . .	275
Hippich István	381	Krasznay Zsigmond .	212
Hirly József . . .	409	Kremmcr Ede	368
Hofbauer Ipnácz	409	Kursinszky Zsigmond .	261
Hoffmann Márton .	409	Kustár Ignácz . . .	385
Holczmann Béla . .	363	Lahocsinszky Béla . .	327
Horatius Pál . . .	292	Lakatos Ferencz Ottó .	392
Horváth György	212	Láng Antal	352
Hrabovszky István .	160	Láng Ferencz . . .	172
Hungréder György	98, 248	Laurenszky Ferencz	98, 297
Ilosvay Lajos . . .	271	Lédeczy Adorján . .	312
Irinyi Tamás . . .	352	Lengyel Endre . . .	99
Irsik Lajos . . .	362	Lengyel József . . .	134
Jaklovics György .	261	Lessenyey Ferencz . .	97
Jékel Antal . . .	410	Lovász Győző . . .	112
Jóna József . . .	270	Lőrincz Gábor . . .	359
Jordán Károly	165	Makár Sándor	316
Juhász János . .	124	Mandics János . . ,	277
Kádár Ambrus .	97	Maricsek Irén . . .	368
Kaisz József . . .	374	Massa Viktor	156, 391
Kállay Lnjos . . .	410	Mátéffy Ferencz . . .	392
Kaufmann Gyula .	258	Matirkó Konrád . . .	359
Keller János . . .	360	Matlaszkovszky Miklós	167
Kerekes Mihály , .	129	Mellau György . . .	182
Klacskó István . .	359	Metzger József . . .	382
Koller Béla . . .	186	Miller János	227

Komka Gyula . .	225	Miller József	409
Komka Vilmos . .	310	Mladoniczky Ferencz .	382
Kompanek Gáspár .	325	Moldován Endre. . .	153
Kontraszti Dezső .	359	Molnár István . . .	186
Kósa István . . .	359	Muncsko Pál	300
Kosztra Ignácz . .	98, 148	Műhleitner Ignácz . .	382
Kováts Gyula . .	363	Müller István	325
Kováts Lajos . . .	150	Műller Károly . . .	244
Kozma Béla	98, 244	Nádor Béla	360

[431]

	old.		old.
Niklós János	359.	Surányi Károly	129
Nits Pál	392	Szabó István	108
Orosz Alajos	356	Szabó Jáczint	386
Pajor Endre	314	Szabó Lajos	261
Palczer Ernő	383	Szabó Norbert	97
Pály Ede	186	Szakál Gyula	360
Para Endre	360	Szalay Sándor	215
Pataki Lajos	362	Szatmári Lajos	144
Pásztor Ferencz	168	Szártorisz Ferencz	409
Pásztor József	241	Szentmihályi Lajos	241
Pécsi Ödön	366	Szépi Béla	238
Pehám Imre	409	Szlovik Féliksz	410
Pemp Antal	97	Szögyény Lajos	188
Perényi János	362	Szőke Béla	205
Pilcz Ede	261	Szűcs Miklós	368
Pillich Ottó	130	Tahy Ábrahám	318
Polányi Endre	126	Takács Gergely	368
Ratkovszki Pál	355	Takács Károly	198
Ratkovszki Soma	360	Tamás Jenő	261
Reiser György	356	Ternyey Béla	184
Reiter Endre	241	Timár Péter	164, 383
Rokk István	428	Toldy Péter	391
Rónai István	251	Tóth József	124
Sarmaságh Géza	409	Tóth Lőrincz	320

Schmelcz Lajos	145	Tóthfalussy Dániel	362
Schmidt Lajos	409	Török Lajos	212
Schubert Géza	246	Ulferth Alfonz	262
Schultz Antal	409	Unger Lajos	112
Schwegler Alajos	180	Unger Lajos ifj.	27*
Schwegler Ferencz	428	Vadász Ágoston	141
Sirola Károly	328	Vanke József.	384
Sirulszky Gyula	311	Vanyek Ferencz	133
Soltész Imre	154	Varga József .	186
Soltész Ferencz	168	Varjas Endre	359
Sprencz Miklós	215	Veszprémy Sándor	207
Steinberger Ferencz	107	Vodicska Imre	409

[432]

	oldal
Voggenhuber Oszkár . .	359
Vojtkó János.....	310
Wolkenberg Alajos . . .	352
Zahoray Pál....	281
Zahoránszky István. . .	112
Zsettkey Lajos	245

5. Az Úrban 1804. év óta elhunyt egyházmegyei papok sorozata. (Necrologium).

1805. évben Mayér Károly, házi káplány Batizon.
„ „ Keresztey Péter, lelkész Fényen, † ugyanott máj. 20.-án 54. évében.
1806. „ Gaál-Homoky László, székesegyházi kanonok, † Szatmáron jan. 7.-én 34. évében.
„ „ Michaél Ferencz, püspöki titkár, † Szatmáron jan, 20-án 27-évében.
„ „ Sandrovits János, gimn. hitszónok Ungváron, † ugyanott jan. 27-én 62. évében.
„ „ Mauksch Ferencz, káplány Munkácson, † ugyanott febr. 22.-én 26. évében.
„ „ Lasnyay József, lelkész Alsóhomoródon, † ugyanott ápr. 18.-án 48. évében.
„ „ Kostyek József, lelkész Pálóczon, † ugyanott máj. 1.-én 51. évében.

„ „ Horti Imre, lelkész Mezőkaszonyban, † ugyanott máj. 10.-én 57. évében
„ „ Hubert József, lelkész Kálmándon, † ugyanott aug. 2.-án 58. évében.
„ „ Peer Ferencz, főesperes lelkész Máramarosszigeten, † ugyanott szept. 20.-án 58. évében.
1807. „ Soltész András, lelkész Dombon.
„ „ Török János, lelkész Krasznabélteken, † Egerben.
„ „ Mursits Pál, gimn. hitszónok, papnöv. lelkiigazgató, † Szatmáron febr. 27.-én 27. évében.
„ „ Krispák József, hitelemző, gimn. tanár, † Szatmáron szept. 17.-én 23. évében.
1809. „ Moldava József, lelkész Jánkon, † ugyanott febr.

[433]
1809 évben Fischer Antal, főesperes, lelkész Turferebesen, † ugyanott máj. 2.-án 48. évében.
„ „ Redelsteiner József, lelkész Kálmándon, † ugyanott máj. 26.-án 32. évében.
„ „ Jandrisits János, cz. kanonok, lelkész Beregszászban, † ugyanott aug. 24.-én 70. évében.
„ „ Szuhányi György, éneklő-kanonok, apát, ajt. alapitv. gondnok † Szatmáron nov. 2.-án.
„ „ Rein József, lelkész Józsefházán, † Szatmáron nov. 28-án 28. évében.
1810. „ Vajnárovits István, lelkész Nagymajtényban, † ugyanott jul. 27.
1811. „ Melegh István, lelkész Fancsikán, † ugyanott jan. 30-án.
„ „ Malatin Mihály, lelkész Fényen, † ugyanott febr. 13-án 46. évében.
„ „ Bakay János, lelkész Szinyérváralján, † márcz. 20.-án.
1812. „ Moldományi Bogdán, lelkész Nevetlenfeluban.
1813. „ Hagymásy János, székesegyh. kanonok, † Szatmáron, márcz. 17.-én 60. évében.
„ „ Hamulyák János, cz. kanonok, lelkész Nagybányán, † ugyanott ápr 28.-án 61. évében.
„ „ Kovács György, lelkész Kökényesden, † ugyanott, jun. 5.-én.
1814. „ Győry József, lelkész Zajtán.
„ „ Baumeiszter József, püspöki, szertartó, † Máramárosszigeten okt. 14.-én.
1815. „ Mánok Ferencz, lelkész Kökényesden, † ugyanott febr. 10.-én.
„ „ Materklaszy János, lelkész Turterebesen, † ugyanottmárcz. 28.-án 71. évében.
„ „ Boháts György, lelkész Csicserben, † ugyanott ápr. 24.-én 36. évében.
„ „ Suvada Vincze, lelkész Sárosorosziban, † ugyanott jun.

1816. „ Virág János, káplány Tiszaujlakon, † ugyanott febr. 24.-én 25. évében.
„ „ Novák Mihály, lelkész Láposbányán, † ugyanott ápr. 7.-én 60. évében.

[434]
1816. évben Hirsch Ignácz, lelkész Krasznabélteken, † ugyanott aug. 26.-án 36. évében.
„ „ Bárdossy József, *aranymisés,* apát, cz. kanonok, főesperes, lelkész Munkácson, † ugyanott decz. 24. én 77. évében.
1817. „ Gaszner Antal, káplány Nagybányán, † ugyanott márcz. 4.-én 26. évében.
„ „ Kianiczka János, lelkész Rónaszéken, † ugyanott jun. 20.-án.
„ „ Kékedy Mihály, papnöv. aligazgató, † Szatmáron jul. 6.-án 54. évében.
„ „ Pányoky Dániel, lelkész Nevetlenfaluban, † szept. 12-én.
„ „ Artzt Mihály, lelkész Sándorfaluban, † Szatmáron nov. 3.-án 42. évében.
1818 „ Rauch Antal, nyug. áldozópap, † Szatmáron ápr. 13.-án 69. évében.
1819. „ Kovács Mátyás, székesegyh. kanonok, prépost, † Szatmáron febr. 24.-én 61. évében.
„ „ id. Papp György, lelkész Nevetlenfaluban.
„ „ Rhéday József, székesegyh. őrkanonok, apát, † Szatmáron ápr. 17.-én 65. évében.
„ „ Patala József, lelkész Őrben, † ugyanott ápr. 27.-én 72. évében.
„ „ Hering Ignácz, theol. doktor és tanár, † Szatmáron aug. 22.-én 29. évében.
„ „ ifj. Gedeon Máté, esp. — lelkész Turterebesen, † ugyanott szept. 12.-én 39. évében.
1820 „ Smoczer János, lelkész Szakaszon, † ugyanott jun. 3. án.
„ „ Labancz József, lelkész Turterebesen, † ugyanott nov. 19.-én 27. évében.
1821. „ Senki.
1822. „ Várholik János, lelkész Szaniszlón, † ugyanott jul. 3.-án 39. évében.
„ „ Sponraff Pál, cz. kanonok, lelkész Fényen, † ugyanott szept. 5.-én 72. évében.
„ „ Papp György, lelkész Láposbányán.

[435]
1823 évben Vinter János, lelkész Kőrösmezőn, † ugyanott május 3-án 39. évében.
„ „ Korom Mihály, *aranymisés,* olvasó-kanonok, apát, lelkész Szatmáron, † ugyanott szept. 2.-án 78. évében.

„ „ Zsigray Pál, kiérd. esp. ny. dobóruszkai lelkész, † ugyanott dec. 17.-én 64. évében.
1824 „ Jelsits András, lelkész Vinnán, † ugyanott ápr. 14.-én 43. évében.
„ „ Vitkó József, lelkész Kálmándon, † ugyanott jul. 17.-én 50. évében.
„ „ Bónyi Sándor, gimn. tanár és hitszónok, † Szatmáron szept. 22.-én 32. évében
„ „ Májertsik Márton, lelkész Szennán, † ugyanott nov. 16.-án 71. évében.
1825 „ Németh István, lelkész Kisráton, † ugyanott márcz. 10.-én 50. évében.
„ „ Nagy Sándor lelkész Vitkában, † ugyanott márcz. 25.-én 35. évében.
„ „ Simsovits Antal, lelkész Alsóhomoródon, † Szatmáron jul. 6.-án 50. évében.
„ „ Hamborszky János, esp. lelkész Fehérgyarmaton, † ugyanott jul. 9.-én 44. évében.
„ „ Richter Antal, esp. lelkész Huszton, † ugyanott dec. 4..én 40. évében.
„ „ Nagydaróczi Kovács Flórián püspök, † dec. 11.-én 72. évében.
1826. „ Szvibay András, lelkész Csengerben, † ugyanott ápr. 2.-án 43. évében.
1827. „ Senki.
1828. „ Bukovits Ferencz, lelkész Királyházán, † jan. 1.-én.
„ „ Brakkay Mátyás, lelkész Nagyzalacskárj, † febr. 18.-án.
„ „ Kéval. János, káplány Felsőbányán, † ugyanott máj. 11 .-én 25. évében.
„ „ Kriviánszky György, gimn. tanár Szatmáron, † ugyanott jul. 12.-én 32. évében.
„ „ Grűnwald Lőrincz, lelkész Alsófernezelyen, † ugyanott okt. 14.-én 74. évében.

[436]
1828. évben Némethy Imre, lelkész Szinyérváralján, † ugyanott nov. 14.-én 66. évében.
„ „ Drexler Alajos, lelkész Józsefházán, † ugyanott dec. 16.-án.
1829. „ Bőthy Károly katona-káplány, † jan. 18.-án.
„ „ Mozer Sándor, lelkész Zajtán, † ugyanott márcz. 29.-én 37. évében.
„ „ Chrisztian János, lelkész Őrben, † ugyanott jul. 7.-én 40. évében.
„ „ Arvay Pál, lelkész Felsődomonyán, † ugyanott szept. 13.-án 70. évében.
„ „ Sixt József őrkanonok, prépost, a bölcselet doktora, a hittudományok borostyánkoszorúsa, † Szatmáron, nov. 4.-én 62. évében

„ „ Verzár György, a bölcselet doktora, főesperes lelkész Máramarosszigeten, † ugyanott decz. 30.-án 50. évében.
1830. id. Szepessy Sámuel, lelkész Tibán, † ugyanott máj. 13.-án 64. évében.
„ „ Majer Ferencz, lelkész Gyertyánligeten, † ugyanott okt. 16.-án 41. évében.
1831. „ Vatter György, lelkész Fvisón, † ugyanott dec. 3.-án 61. évében.
1832. „ Senki.
1833. ,, Lukátsy János, gimn. hitszónok Ungváron, † ugyanott, szept. 5.-én 20. évében.
1834. „ Linczy Ferencz, *aranymisés,* cz. kanonok, lelkész Nagybányán, † ugyanott márcz. 28.-án 75. évében.
„ „ Laurentsik Keresztély, főesperes. sz. széki tanácsos, lelkész Munkácson, † ugyanott aug. 29.-én 67. évében.
1835. „ Bresztl János, lelkész Vállajon, † ugyanott ápr. l.-én 66. évében.
„ „ Krammer Mihály, *aranymisés,* székesegyh. kanonok, † Szatmáron nov. 16.-án 74 évében.
„ „ Garamay Ferencz, cz. kanonok, papnöv. lelkiigazgató, sz. széki tanácsos, papnöv. és gimn. hittanár, † Szatmáron nov. 20.-án 71. évében.

[437]
1836. évben Frantz Antal, lelkész Alsóhomoródon, † ugyanott febr. 4.-én 53. évében.
„ „ Köck József, őrkanonok, apát, ajt. alapit, gondnok, † Szatmáron máj. 11.-én 69. évében.
„ „ Klimek Márton, esp. lelkész Fényen, f ugyanott aug. 23.-án 52. évében.
1837. „ Kapcsa Ferencz, lelkész Jánkon, † ugyanott márcz. 10. én, 45. évében.
„ „ Dubinszky Miháty, *aranymisés,* olvasó-kanonok, apát † Szatmáron márcz. 25.-én 82. évében.
„ „ Lőrinczy József, lelkész Kisráton, † ugyanott ápr. 16.-án 47. évében.
„ „ Michna János, főesp. lelkész Beregszászban, † ugyanott jul. 9. én 60. évében.
1838. „ Bedey János, lelkész Vinnán, † ugyanott jan. 16.-án 27. évében.
„ „ Vályi Antal, káplány Fehérgyarmaton, † Szatmáron jan. 31.én, 27. évében.
„ „ Wartenbergi Waldstein János gróf, székesegyh. nagyprépost, † Szatmáron, jul. 10.-én 73. évében.
„ „ Némethy Károly, lelkész Őrben, † ugyanott szept. 21.-én 45. évében,
1839. „ Miklósy József, lelkész Sárosorosziban, † ugyanott szept. 24.-én 45. évében.

1840. „ Forstenhaisler József, lelkész Turterebesen, † ugyanott jan. 20.-án 50. évében.
„ „ Tuhovszky János, lelkész Barlafaluban, † ugyanott ápr. 30.-án 32. évében.
1841. „ Sárossy József, lelkész Tibán, † ugyanott jan. 25.-én 34. évében.
„ „ Schuller János, ny. nagybereznai lelkész, † Alsóhomoródon febr. 1.-én 69. évében.
„ „ Filler Mihály, sz. széki tanácsos, az egyh. jog. és történet tanára, † Szatmáron febr. 19.-én 68. évében.
„ „ Kotró Pál, sz. széki tanácsos, főesp. lelkész Tiszaujlakon, † ugyanott, febr. 28.-án 51. évében.

[438]
1841. évben Steer József, lelkész Nagybocskón, † ugyanott jun. 17.-én 52. évében.
„ „ Molnár Antal, ny. lelkész, † Szatmáron jun. 21.-én 50. évében.
„ „ Lázár János, székesegyh. főesperes, kanonok, lelkész Szatmáron, † ugyanott jul. 21.-én 42. évében.
„ „ Tarnóczy Károly, gimn. hitszónok Ungváron, † ugyanott nov. 28.-án 36. évében.
„ „ Farkas Károly, lelkész Mérken, † ugyanott dec. 5.-én 30. évében.
1842. „ Senki.
1843. „ Jászay Mihály, lelkész Huszton, † ugyanott ápr. l.-én 53. évében.
„ „ Árvay Jakab, lelkész Csekében, † Győrteleken jun. 2.-án 60. évében.
„ „ Zadjeli Schlachta Márton, olvasó-kanonok, apát, a bölcselet doktora, theol. prodir., † Szatmáron jul. 13.-án 67. évében.
„ „ Papszurovics Antal, lelkész Kisráton, † ugyanott aug. 10.-én 56. évében.
„ „ Jandrisics Mátyás, lelkész Felsőschönbornban, † ugyanott okt. 25.-én 57. évében.
„ „ Banovics János, székesegyh. kanonok, prépost, † Szatmáron nov. 13.-án 60. évében.
1844. „ Sperlágh Antal, lelkész Krasznabélteken, † ugyanott, márcz. 5.-én 53. évében.
„ „ Csausz Mihály, cz. kanonok, baccalaureus, esp. lelkész Nagybányán, † ugyanott márcz. 26.-án 52. évében.
„ „ Zenovics János, a bölcselet doktora, nyug. áldozópap, † Csengerben nov. 18.-án 47. évében.
1845. „ Gedeon Máté, kisegitő lelkész Nagybányán, † ugyanott máj. 10.-én 66. évében.
„ „ Gyurics Sámuel, lelkész Kisráton, † Szatmáron okt. 11.-én 38. évében.

1846. „ Veress János, lelkész Darán, † ugyanott jan. 26.-án 63. évében.

[439]
1846. évben Tomáscsek József, cz. kanonok, esp. lelkész, Pálóczon, † ugyanott febr. 11.-én 67. évében.
„ „ Ekker Ferencz, főesperes, lelkész Beregszászban, † ugyanott márcz. 13.-án 56. évében.
„ „ Zelefornosi Bodó Mihály, *aranymisés,* olvasó-kanonok, † Szatmáron, ápr. 21.-én 86. évében.
1846. évben Smoczer József, prépost, főesp. lelkész Ungváron, † ugyanott aug. 2.-án 64. évében.
„ „ Skultéty Alajos, cz. kanonok, a bölcselet doktora, theol. tanár, † Aknasugatagon szep. 24.-én 48. évében.
1847. „ Lászlóffy Mihály, káplány Tiszaujlakon, † ugyanott jul. 10-én 25. évében.
1848. „ Csánk Károly, lelkész Barlafaluban, † Alsóhomoródon jul. 4. én 30. évében.
„ „ Golner Péter, cz kanonok, főesp. lelkész Turterebesen, † ugyanott decz. 29.-én 65. évében.
1849. „ Rudics István, lelkész Rónaszéken, † ugyanott jan. 10.-én 55. évében.
„ „ Veisz József, esp. lelkész Huszton, † ugyanott febr. 17.-én 71. évében.
„ „ Szabó József, esp. lelkész Nagymajtényban, † ugyaott jul. 30.-án 46. évében.
„ „ Gonzeczky János, honvéd lelkész, Pesten mint a szabadságharcz martira agyonlöveték okt. 8.-án élete 45. évében.
1850 . „ Szorg Ferencz, lelkész Huszton, † ugyanott jan. 14.-én 49. évében.
„ „ Buttykay Gáspár, lelkész Krasznabélteken, † febr. 2.-án 41. évében.
„ „ Holmik István, lelkész Aknasugatagon, † ugyanott okt. 20.-án 64. évében.
„ „ Mály István, lelkész Rónaszéken, † ugyanott decz. 6.-án 50. évében.
1851. „ Langer István, lelkész Kőrösmezőn, † ugyanott máj. 2.-án 41. évében.
„ „ Spiegel József, lelkész Jenkén, † ugyanott máj. 6.-án 53. évében.

[440]
1851. évben Répásy József, lelkész Borsabányán, † ugyanott nov. 14. én 32. évében.
„ „ Bakos András, lelkész Barlafaluban, † ugyanott decz. 19.-én 56. évében.
1852. „ Senki.

1853. „ Czimbák András, lelkész Szerednyén, † ugyanott máj. 19.-én 67. évében.
„ „ Fogarassy Károly, lelkész Gyertyánligeten, † ugyanott jun. 20.-án 50. évében,
„ „ Haraszty Pál, esp. lelkész Fehérgyarmaton, † ugyanott okt. 20.-án 61. évében.
1854. „ Gundermann József, lelkész Szakaszon, † ugyanott febr. 10.-én 60. évében.
„ „ Orosz Ferencz, lelkész Kisráton, † ugyanott ápr. 29.-én 41. évében.
„ „ Machedl János, lelkész Felsővisón, † ugyanott jul. 12.-én 44. évében.
„ „ *Lénárd* József, lelkész Fancsikán, † ugyanott decz. 22.-én 54. évében.
1855. „ Csorba József, lelkész Mezőkaszonyban, † ugyanott jul. 29.-én 65. évében.
„ „ Hesz Imre, káplány Ungváron, † ugyanott aug. 1.-én 27. évében.
„ „ Dózsa Antal, *aranymisés,* székesegyh. kanonok, † Szatmáron aug. 23.-án 76. évében.
1856. „ Brand Ferdinánd, káplány Fehérgyarmaton, † Szatmaron jan. 12.-én 40. évében.
„ „ Katona György, *aranymisés,* cz. kanonok, ny. mezőpetri lelkész, † Szatmáron nov. 28.-án 79. évében.
„ „ Májer László, lelkész Barlafaluban, † Szatmáron decz. 8.-án 32. évében.
1857. „ Pilászy Mihály Feliksz, *aranymisés,* sz. széki ülnök, kiérd. esp. lelkész Felsőbányán, † ugyanott jan. 31.-én 74. évében.
„ „ Bötösy János, teol. doktor, sz. széki ülnök, theol. tanár, † Nagymajtényban feb. 25 -én 44. évében.

[441]
1857. évben Spak József, lelkész Sárosorosziban, † ugyanott ápr. 4.-én 60 évében.
„ „ Veres János, lelkész Mérken, † ugyanott aug. 1.-én 65. évében.
„ „ Linzenbold János, lelkész Rahón, † ugyanott okt. 6.-án 68. évében.
„ „ Hám János, püspök, v. b. t. t. *aranymisés,* † Szatmáron decz. 30.-án 77. évében.
1858. „ Linczy József, szökesegyh. nagyprépost, apát, *aranymisés,* † Szatmáron jan. 18.-án 81. évében.
„ „ Markovits Tivadar, *aranymisés,* ny. nevetlenfalusi lelkész, † Szatmáron febr. 23-án 77. évében.
„ „ Mály János, esp. lelkész Turterebesen, † ugyanott jul. 28.-án 46 évében
1859. „ Buday Károly, lelkész Mezőkaszonyban, † ugyanott jun. 2.-án 37. évében.

„ „ Leitner Ferencz, lelkész Sándorfaluban, † ugyanott, jun. 23. án 57. évében.
„ „ Kalós István, *aranymisés,* cz. kanonok, kiérd. esp. és ny. erdődi lelkész, az egyházmegye legidősbbje, † Madarászon nov. 22.-én 84. évében.
1860. „ Gryneus Alajos, cz. kanonok, theol. doktor, a pesti egyetemen a lelkipénztárkodástan nyil. rend tanára, † Pesten febr. 16.-án 56. évében.
„ „ Gaál-Homoky Dénes, lelkész Kálmándon, † ugyanott márcz. 3.-án 62. évében.
„ „ Lászlófy János, lelkész Szakaszon, † Szatmáron máj. 4.-én 33. évében.
1861. „ Kellemesi Melczer Ferencz, cz. kanonok, lelkész Kökönyösdön, † ugyanott febr 13.-án 68. évében.
„ „ Stokinger Dénes, lelkész Szaniszlón, † ugyanott ápr. 10 -én 43. évében
„ „ Rehák Márton, káptalani karkáplány, † Szatmáron máj. 20.-án 67. évében.
„ „ Zanathy Ferencz, cz. kanonok, lelkész Krasznabélteken, † Nagykárolyban szept. 27.-én 43. évében.

[442]
1862. „ Kreskay Ignácz, ny. paposi lelkész, † febr. 20.-án 65.évében.
„ „ Pap-Vásárhelyi Ferencz, ny. áldozópap, † Nagybereznán márcz. 10.-én 61. évében.
„ „ Sztanaczky Ede, gimn. tanár, † Szatmáron ápr. 6.-án 25. évében.
„ „ Mazurek János, kórházi lelkiigazgató, † Szatmáron szept. 29.-én 33. évében.
„ „ Joks Ágoston, *aranymisés,* ny. zajtai lelkész, † Nagybányán okt. 6.-án 76. évében.
„ „ Tóth Károly, a bölcselet doktora, sz. széki ülnök, kiérd, esp., lelkész Vállajon, † ugyanott nov. 13.-án 61. évében.
1863. „ Pelikán József, *aranymisés,* apát, székesegyh. kanonok., a bölcselet doktora, † Szatmáron jan. 26.-án 77. évében.
„ „ Schiffner János, lelkész Csengerben, † ugyanott febr. 1.-én 69 évében.
„ „ Schweinitzer Rudolf, lelkész Turterebesen, † ugyanott ápr. 22.-én 31. évében.
„ „ Strömpl Alajos, lelkész Rahón, † ugyanott máj. 7.-én 43. évében.
„ „ Kőszeghy Imre, lelkész Bárdházán, † ugyanott máj. 12.-én 65. évében.
1864. „ Gyöngyösy György, szentsz. ülnök, kiérd. esp., lelkész Tiszaujlakon, † ugyanott márc. 27.-én 68. évében,
„ „ ifj. Bugyis András, tanitóképző igazgatótanár, † Szatmaron, ápr. 23.-án 27. évében.

„ „ Barvík János, lelkész Nyircsaholyban, † ugyanott jul. 31.-én 45. évében.
1865. „ Senki.
1866. „ Haas Mihály püspök, v. b. t. t., pápai titk. kamarás, Ferencz József-rend lovagja, a bölcselet doktora, † Pesten márc. 27.-én 56. évében.
„ „ Stettner János, cz. kanonok, lelkész Mezőpetriben, † ugyanott ápr. 6.-án 56. évében.

[443]
1866. évben Linczy János, lelkész Rónaszéken, † ugyanott ápr. 17.-én 51. évében.
„ „ Bodnár Béla, *aranymisés,* helyi káplány Madarászon, † aug. 12.-én 77. évében.
„ „ Hézser György, gyöngélkedő áldozópap, † Szatmáron,. aug. 17.-én 50. évében.
„ „ Majerhold Antal, *aranymisés,* olvasó-kanonók, apát, koronás arany érdemkeresztes, az egyházmegye legidősbbje, † Szatmáron szept. 5.-én 83. évében.
1867. „ Christ Ferencz, esp. lelkész, Felsőschőnbornban, † ugyanott febr. 17.-én 65. évében.
„ „ Id. Ujhelyi Alajos, esp. lelkész Tiszaujlakon, † ugyanott okt. 26.-án 58. évében.
„ „ Bokor János, *aranymisés,* t. esperes ny. vitkai lelkész, † Nagydoboson nov. 13.-án 77. évében.
1868. „ Apaticzky Zsigmond, káplány Vinnán † Ungváron jan. 16.-án 24. évében.
„ „ Ránoszky Rudolf, lelkész, Sándorfaluban, † ugyanott nov. 19.-én 30. évében.
1869. „ Chrenkó Lipót, lelkész Sárosorosziban, † ugyanott febr. 17.-én 56. évében.
„ „ Obermayer András, *aranymisés,* székesegyh. nagyprépost, apát, a bölcselet doktora, licentiatus, püspöki helynök, Ferencz József rend lovagja, † Szatmáron ápr. 7.-én 86. évében.
„ „ Schmidle Miklós, káplány, † Beregszászban nov. 17-én 31. évében.
„ „ Homoky Imre, apát, szentsz, ülnök, a III. oszt. vaskorona rend lovagja, † nov. 29.-én 60. évében Bécsben.
„ „ ifj. Ujhelyi Alajos, lelkész Vitkában, † Páduában, dec. 30.-án 32. évében.
1870. „ Biegelbauer József, káplány Nagymajtényban, † Esztrón jun. 26.-án 55. évében.
„ „ Pradl János, lelkész Szinfaluban, † aug. 27.-én 60.-évében.

[444]
1870. évben Róth Dániel, szentsz. ülnök, lelkész Pálóczon, † ugyanott decz 21.-én 61. évében.

1871. „ Karpenczy József, káplány Mnnkácson, † ugyanott jul. 20.-án 31. évében.
1872. „ Kézdi-Pólányi Biró László, püspök, apostoli főjegyző, III. oszt. vaskorona rend lovagja, a bölcselet és a theol. doktora, † Szatmáron jan. 21.-én 66. évében.
„ „ Vanke József, ny. káplány, † Szatmáron márc. 27.-én 29. évében.
„ „ Orjássy Mihály, aranymisés, ny. felsődomonyai lelkész, † Ungváron ápr. 22.-én 79. évében.
„ „ Huszár Sándor, apát, ungi főesp. lelkész Ungváron, koronás arany érdemkeresztes, † Ungváron aug. 5.-én 45. évében.
„ „ Szotágh Imre, lelkész Csengerben,. † ugyanott nov. 29.-én 48. évében
1873. „ Venglárcsek János, káplány Huszton, † Szinyérváralján jan. 3.-án 25. évében.
„ „ Lukácsik Ferencz, tanárjelölt, † ápr. 30.-án a vonaton Szerencshez közel 26. évében.
„ „ Kellermann Ferencz, arany misés, cz. kanonok, kiérd. esp. ny. fényi lelkész, † Nagymajtényban máj. 4.-én 80. évében.
„ „ Tornai Mihály, lelkész Tövisfalván, † Szatmáron jun. 13.-án 47. évében.
„ „ Herczeg Miklós, káplány Nagymajtényban, † Szatmáron jul. 9. én 29. évében.
„ „ Rudolff Pál, aranymisés, olvasó-kanonok, prépost, Ferencz József rend lovagja, † Szatmáron jul. 22.-én 77. évében.
„ „ Blechel János, lelkész Lajosvölgyén, † ugyanott jul. 30.-án 70. évében.
„ „ Szupkay János, ny. katona lelkész, † Fiumében decz. 16.-án 54. évében.
1874. „ Egry Lajos, kiérd. esp. nyug. alsófernezelyi lelkész püspöki könyv- és levéltáros, † Szatmáron febr. 12.-én 58. évében.

[445]
1874. évben Günther József, székesegyh. kanonok, † Szatmáron máj. 25-én 69. évében.
„ „ Runyay Károly, lelkész Sárosorosziban, † jun. 14.-én 34. évében.
1875. „ Gorove Antal, *aranymisés,* ny. jánki lelkész, † Szatmáron márc. 27.-én 85. évében.
„ „ Kotró József, sz. széki ülnök, esp. lelkész Csekében † ugyanott ápr. 7.-én 61. évében.
„ „ Kratz Ambrus, gimn. tanár, † Szatmáron nov. 7.-én 35. évében.
„ „ Vagner Antal, székesegyh kanonok, apát, † Sasváron nov. 30.-án 61. évében.
„ „ Steinberger Albert, lelkész Kálmándon, † ugyanott dec. 8.-án 55. évében.

1876. „ Kron Imre, *aranymisés* ny. láposbányai lelkész, † ugyanott jan. 15.-én 79. évében.
„ „ Szepessy Sámuel *aranymisés,* éneklő-kanonok, † Szatmáron ápr. 17.-én 80. évében.
„ „ Geramb Ferencz báró, kiérd. esp. lelkész Nagybocskón t ugyanott dec. 14 -én 53. évében.
1877. „ Pellet László, lelkész Fényen, † ugyanott ápr. 13.-án 41. évében.
„ „ Szabó Kristóf, kiérd. esp., lelkész Dobóruszkán, † ugyanott szept. 16.-án 73. évében.
„ „ Wodicska József, lelkész Lajosvölgyén, † ugyanott nov. 12-én 53. évében.
1878 „ Ruzsák Lajos, *aranymisés,* beregi főesp., lelkész Munkácson, † ugyanott febr. 2.-án 85. évében.
„ „ Suvada Ignácz, ny. alsóhomórodi lelkész, † Szinyérváralján febr. 7.-én 69. évében.
„ „ Bőhm Ágoston, cz. kanonok, esp. lelkész Felsőbányán, † ugyanott jun. 30.-án 62. évében.
1879. „ Stand Pál, t. esp. sz. széki ülnök, lelkész Tőketerebesen, † ugyanott jan. 17. én 72. évében.
„ „ Pyrker Ferencz, lelkész Alsóhámorodon, † ugyanott jun. 14.-én 44. évében.

[446]
1879. évben Cserneki és tarkeői Dessewffy Emánuel, olvasó-kanonok, prépost, † Szatmáron szept. 9.-én 67. évében.
1880. „Válik József, lelkész József házán, † ugyanott febr. 10.-én 46. évében.
„ „ Rátonyi. Antal, áldozópap, † Szatmáron márc. 28.-án 69. évében.
„ „ Varga István, *aranymisés,* cz. kanonok, kiérd. ungi főesp. és ny. ungvári lelkész, a bölcs, doktora, † Szatmáron jun. 14.-én 85. évében.
„ „ Némethy József, *aranymisés,* prelátus, székesegyh. nagyprépost, apát, püspöki helynök, az irg. nének superiora, † Szatmáron jul. 12.-én 83. évében.
„ „ Szabó Antal, *aranymisés,* cz. kanonok, ny. gimn. tanár és ajt. alapitv. pénztáros, † Szatmáron jul. 19.-én 75. évében.
„ „ Gondolovics Károly, lelkész Jenkén, † ugyanott szept. 21.-én 59 évében.
„ „ Szemák Pál, sz. széki ülnök, lelkész Szinyérváralján, † ugyanott nov. 21.-én 63. évében.
„ „ Olajossy Sándor, tanitóképző tanár és lelkiigazgató, † Krasznabélteken decz. 4.-én 32. évében.
1881. „ Pokornyi Kristóf, lelkész Nántűn, † ugyanott márcz. 21.-én 67. évében.
„ „ Kropper József, sz. széki ülnök, gimn. tanár † Szatmáron máj. 2.-án 46. évében.

„ „ Eőry Ede, lelkész Tövisfalván, † Ungváron jan. 13.-án 31. évében.
1882. „ Schramkó József, ny. madarászi hely. káplány, † Szakaszon ápr. 2.-án 71. évében.
„ „ Lukács Tivadar, prépost, lelkész Nagybányán, † Budapesten jun. 18.-án 58; évében.
„ „ Szabó József, gyöngélkedő áldozópap, † Szatmáron okt. 13.-án 71. évében.
1883. „ Kusnyir József, káplány Felsődomonyán, † ugyanott febr. 10.-én 30. évében.
„ „ Rudolff Antal, *aranymisés,* ny. sárközujlaki lelkész, † Szatmáron máj. 31.-én 85. évében.

[447]
1883. évben Munkácsy Sándor, *aranymisés,* sz. széki ülnök, ny. huszti esp. lelkész, † Szatmáron nov. 2.-án 75. évében.
1884. „ Kesztner Antal, cz. kanonok, *aranymisés,* az egyhm. legidősbbje, ny. huszti esp. lelkész, †Beregszászban jul. 3.-án 54. évében.
„ „ Tischler Albin, *aranymisés,* cz. kanonok, esp. lelkész Csanáloson, †ugyanott aug. 16.-án 74. évében.
1885. „ Papp Antal, *aranymisés,* szentsz. ülnök, Ferencz József rend lovagja, lelkész Nbereznán, † ugyanott jan. 15.-én 78. évében.
„ „ Smoczer Ignácz, *aranymisés,* vál. püspök, székesegyh. nagyprépost, püspöki helynök, aranymisés, † Szatmáron szept. 1.-én 74. évében.
„ „ Demidor Lajos, káplány, † Szatmáron nov. 5.-én 25. évében.
1886. „ Hohl Mihály, lelkész Szinfaluban, † ugyanott márc. 21.-én 35. évében.
„ „ Tarovszky János, gimn. h. tanár, † Szatmáron ápr. 10.-én 31. évében.
„ „ Balázs György, esp. lelkész Szennán, † ugyanott aug. 27.-én 74. évében.
1887. „ Lojz Kálmán, ny. alsófernezelyi lelkész, † Szatmáron, máj. 7.-én 45. évében.
„ „ Páskuj Lajos, székesegyh. kanonok, apát, † Szatmáron, máj. 28.-án 63. évében.
„ „ Harkel József, *aranymisés,* ny. tibai lelkész, † jun. 12.-én 77. évében.
„ „ Vlkolinszky Béla, szentsz. ülnök, ny. gimn. tanár, † Munkácson jun. 19.-én 52. évében.
„ „ Csorba Lajos, káplány, f Szatmáron jun. 22.-én 29. évében.
„ „ Szenert Ferdinánd, ny. rónaszéki lelkész, † Szatmáron, okt. 22-én 62. évében.
1888. „ Fodor Antal, lelkész Felsőremetén, † Budapesten szept. 5.-én 47. évében.

1889. „ Wéber József, ny. szinfalusi lelkész, † Nagykárolyban, febr. 20.-án 30. évében.

[448]
1889. évben Muldován Antal, káplány Ungváron, † ugyanott szept. 3-án 30. évében.
1890. „ Kucsay Ferencz, lelkész Felsődomonyán, † ugyanott jan. 1.-én 65 évében
„ „ Hazslinszky József, *aranymisés* apát, kiérd. esp., lelkész Felsőbányán, szentsz. ülnök, † ugyanott ápr. 20.-án 70. évében.
„ „ Jelinek Ignácz, ny. katonai lelkész Wosecan Csehorszagban ápr. 23.-án 67. évében.
„ „ Erber Mihály, esp. lelkész Nagyszőllősön, szentsz. ülnök. † ugyanott ápr. 27.-én 63. évében.
„ „ Molnár András László, *aranymisés* ugocsai főesp., ny. tiszaujlaki lelkész, † Szatmáron máj. 8.-án 84. évében.
„ „ Lukácsik Ferencz, *aranymisés,* cz. kanonok, katona plébános, Ferencz József rend lovagja, † Szebenben máj. 23.-án 76. évében
„ „ Hajnal József, ny. zajtai lelkész, † Józsefházán máj. 28.-án 37. évében
„ „ Pásquál Antal, apát, beregi főesp., szentsz. ülnök, lelkész Munkácson, † ugyanott nov. 10.-én 67. évében.
„ „ Bugyis András, prépost, ungi főesp., szentsz. ülnök, lelkész Ungváron, † ugyanott dec 26.-án 66. évében.
1891. „ Blahovics Pál, lelkész Madarászon, † ugyanott jan. 15.-én 46. évében
„ „ Gébel János, szaniszlói káplány, † Turterebesn jan. 24.-én 30 évében
„ „ Orosz Antal, ugocsai főesp. lelkész Huszton, † ugyanott szept. 9.-én 70. évében.
„ „ Andruchovics Miklós, *aranymisés,* szentsz. ülnök, lelkész Nagyzalacskán, † ugyanott dec 19.-én 81. évében.
1892. „ Polácskó János, ny. áldozópap, † Nagybereznán jan. 7.-én 57. évében.
„ „ Galántha Ödön, lelkész Németmokrán, † ugyanott jan. 26.-án 46. évében.
„ „ Rusznák István, esp. lelkész Szennán, † ugyanott máj. 3.-án 46. évében.

[449]
1892. évben Laza János, *aranymisés,* prépost, sz. egyh. kanonok, † Szatmáron szept. 12.-én 82. évében.
„ „ Kánczy Lénárd, gimn. tanár, † Várpalánkán október 9.-én 39. évében.
„ „ Ragány Károly, ny. gimn. tanár, lelkész Gyertyánligeten, † ugyanott nov. 11.-én 46. évében.

1893. „ Végessy István, tibai káplány, † Ungváron jan. 17.-én 26. évében.
„ „ Novelly Aladár, krasznabélteki káplány, † Szatmáron jan. 27.-én 24. évében.
„ „ Hanzulovics Gergely, *aranymisés,* sz. széki ülnök ny. lelkész, † Szatmáron decz. 23.-án 85, évében..
1894. „ Rácz István, *aranymisés,* az egyházm. legidősbje, t. esp., ny. pusztadobosi lelkész, † Szatmáron márcz. 6.-án 92. évében.
„ „ Szikora Kálmán, ny. paposi lelkész, † Szatmáron ápr. 12.-én 50. évében.
„ „ Erdélyi Elek, ny. papnöv. aligazgató, szentsz. ülnök, † Mezőkaszonyban máj. 2.-án 58. évében.
„ „ Tarnóczy Miklós, szentsz. ülnök, lelkész Mezőkaszonyban, f ugyanott máj. 20.-án 54. évében.
1895. „ Szájbel János, cz. kanonok, szentsz. ülnök, esp. lelkész Krasznabélteken, † ugyanott márcz. 16.-án, 72. évében.
„ „ Sipos József, szentsz. ülnök, ny. kőrösmezői lelkész; † Huszton ápr. 18.-án 70. évében.
„ „ Miskovics Lajos, *aranymisés,* cz. kanonok, ny. zajtai esp. lelkész, † Józsefházán máj. 23.-án 80. évében.
„ „ Serly Károly, cz. kanonok, esp. lelkész Vállajon, † ugyanott aug. 3.-án 74. évében.
„ „ Günther Ottó, csanálosi káplány, † Deutschliebauban (Morvaország) szept. 16.-án 29. évében.
„ „ Pásztor János, lelkész Felsőremetén, † ugyanott okt, 31.-én 41. évében.
1896. „ Demek Antal, *aranymisés,* szentszéki ülnök, kiérd. esp., lelkész Dobóruszkán, † ugyanott márcz. 6.-án 76. évében.

[450]
1896. évben Márton Alajos, szentsz. ülnök, lelkész Tiszaujlakon, † ugyanott márcz. 25.-én 66. évében.
„ „ Turcsányi János, pápai t. káplány, a székesfehérvári egy hm. szentsz. ülnöke, lelkész Beregszászban, † ugyanott ápr. 6.-án 54. évében.
„ „ Irsik Ferencz, *aranymisés,* prelátus, apát, olvasó kanonok, a theol. t. doktora, az egyhm. könyvtár felügyelője, † Szatmáron máj. 20.-án 75. évében.
1897. „ Wittendorfer Antal, katona-lelkész, † Lussin-Piccoloban jun. 2.-án 60. évében.
„ „ Kroó Vida, *aranymisés,* szentsz. ülnök, koronás aranykeresztes, nyug. császlóczi lelkész, † Munkácson okt. 19.-én 86. évében.
„ „ Kazimirszky Antal, lelkész Nevetlenfaluban, † ugyanott decz. 1.-én 72. évében.
1898. „ Zoltsák János, szentsz. ülnök, gimn. tanár Ungváron, † ugyanott ápr. 5.-én 63. évében.

„ „ Horgász Vincze, lelkész Darán, † ugyanott jul. 9.-én 70, évében.
„ „ Müller Jakab, szentsz. ülnök, esp. lelkész Szakaszon, † ugyanott szept. 1.-én 68. évében.
„ „ Eder Ede, lelkész Halmiban, † ugyanott okt. 7.-én 50. évében.
1899. „ Schőnherr Ágoston, apát, főesp. lelkész Máramarosszigeten, † ugyanott ápr. 27.-én 63. évében. Fleischer Károly, lelkész Láposbányán, † Nagybányán jun. 23.-án 35. évében.
„ „ Jandrisics János, apát, a III. oszt. vaskorona rend lovagja, nyug. gimn. tanár, esp. lelkész Szatmáron, † ugyanott szept. 21.-én 62. évében.
„ „ Pohl Károly, *aranymisés,* éneklő kanonok, prépost, † Szatmáron okt. 14.-én 34. évében.
1900. „ Novák Antal, *aranymisés,* székesegyh. nagyprépost, püspöki helynök, apát, † Szatmáron jan. 7.-én 77. évében.

[451]
1900. „ Rácz Pál, *arany misés,* prépost, kiérd, esperes, lelkész Nagybányán, † ugyanott jan. 21.-én 76. évében.
„ „ Dongolovics Gyula, ujmisés, † Szatmáron febr. 18.-án 25. évében.
„ „ Tóth Antal, esp. lelkész Pálóczon, † ugyanott ápril 3.-án 67. évében.
„ „ Torjay József, *aranymisés,* ny. sárosoroszi lelkész, † Aknasugatagon, jun. 21.-én 77. évében.
„ „ Keszler Ferencz, prelátus, székesegyh. nagyprépost, püspöki helynök, apát, theol. prodirector, theol. doktor, † Szatmáron szept. 28.-án 71. évében.
„ „ Tócskay József, ny. láposbányai lelkész, † ugyanott okt. 14.-én 48. évében.
1901. „ Frídmánszky Márton, ny. ubrezsi lelkész, † Tiszaujlakon febr. 3.-án 74. évében.
„ „ Csöke Imre, lelkész Fancsíkán, † ugyanott febr. 5.-én 64. évében.
„ „ Huszár Flórián, szentsz. ülnök, nyug. felsődomonyai lelkész, † Ungváron márcz. 6.-án 61. évében.
„ „ Őrlőssy József, ny. áldozópap, † Nagyszőllősön márcz. 17.-én 63. évében.
„ „ Duchnovszky Gyula, lelkész Királyházán, † ugyanott jun. 7.-én 64. évében.
„ „ Makutz Bálint, lelkész Nántün, † Nagykárolyban aug. 18.-án 57. évében.
„ „ Aiben Mátyás, pápai t. kamarás, szentsz. ülnök, ny. gimn. igazgató, † Szatmáron szept. 21.-én 65. évében.
„ „ Klusovszky Sándor, ny. áldozópap, † Szatmáron szept. 22.-én 48. évében.

„ „ Bauer János, ny. katona-plébános, szentsz. ülnök, † Rákospalotán decz. 4.-én 66. évében.
1902. „ Gáspárdy Rudolf, cz. kanonok, esp. lelkész Fgyarmaton, † ugyanott jun. 27.-én 67. évében.
„ „ Lichtenegger József, gimn. tan. Budapesten, † ugyanott szept. 27.-én 51. évében.

[452]
1903. évben Csánk István, a bölcselet doktora, szentsz. ülnök, lelkész Fényen, † ugyanott ápr. 17.-én 65. évében.
„ „ Dier Lajos, *aranymisés,* szentsz. ülnök, ny. gimn. tanár és lelkész, † Ungváron aug. 18. án 76. évében.

Az 1804.—1903.-ig terjedő századnak

az első felében meghalt — — — —	154
a második „ „ — — — —	193
összesen:	347

Ezek közt volt aranymisés

a század első felében — — — —	5
„ „ második felében — — — —	46
összesen:	51

A század első felében meghaltak átlagos életkora 51 év, a második felében meghaltaké 58 év.

Legmagasabb életkort, 92 évet az 1894.-ben elhunyt Rácz István ért el; legfiatalabban, 20 éves korában Krispák István halt meg 1807.-ben.

[453]

XIV.
Az egyházmegyebeli róm. kath. népiskolák.

Egyházmegyei tanfelügyelő: *Lessenyey Ferencz* dr. mesterkanonok.

Szatmár-Németiben:

a) Róm. kath. püspöki fiu elemi iskola.

Mióta sz. István király idejében a szatmári róm, kath. plébániát megalapították, Szatmáron a gyermekek oktatására is gondja vala az egyháznak, sőt 1339.-ben domonkosrendi apáczákat emlit a történelem, kik Németiben leánykák nevelésével foglalkoztak.

A hitujitás kezdetén a róm. kath. plébániával az iskola is megszünik hosszú időre, de 1634.-ben a Pázmány által betelepitett jezsuiták, alapitási oklevelök által is kötelezve, nevelik az ifjuságot s a négy osztályu gimnáziumra gondos elemi oktatással készítik elő. A

szatmári iskola csakhamar oly virágzó, hogy messze földről ide hozzák a tanulni vágyó gyermekeket.

1776.-ban, a jezsuiták távozása után, „a magyarországi tudományok és iskolák megállapittalván 10 kerületre osztattak." Szatmár előbb a nagybányai kerülethez, majd ezzel együtt a nagyváradihoz soroztatott. Ekkor két tanitó volt itt (Neumann József és Szemerey András, ez egyszersmind kántor), kik magyar és német nyelven tanitottak; egyik a városi pénztárból 100, másik a tanulm. alapból 50 rén' forint fizetést kapott. De már 1777.-ben a Canonica Visitatio egy tanitóban egyezik meg a várossal, ki az előbbi kettőnek fizetését huzza s a várostól házat, földet kap. A tanitás eddig a tanitó lakásán történt, most a város iskolát kezd épiteni.

1787.-től *„nemzeti iskola*" czimen, Csermák Antal városi főbiró s egyházgondnok igazgatása alatt, államilag szervezett tanrenddel

[454]
és tanmenettel fejlik az oktatásügy, annyira, hogy csakhamar három iskolát kell felállitani. Ez időtől az igazgatói tisztet rendszerint a polgármester, vagy egyik tanácsos viseli, aki róm. kath. vallásu.

1831.-ben a helytartótanács az esperesekre bizza a nemzeti iskolák igazgatását; első ilyen igazgató Szatmáron Schlachta Márton kanonok, plébános volt, s tanitók ez időben Orosz József és Rudits Antal voltak. Ez utóbbi helyébe az I. osztályhoz l835.-ben Unger Lajos jő, ki 160 ftot, 18 ft. lakáspénzt s 8 öl fát, a II. osztályt tanitó Orosz József 30 frttal többet kap. 1838.-tól iskolánkban a magyar nyelv zavartalanul uralkodik.

1845.-ben jön a szatmári iskolához losonczi Nagy Vincze, kitünő tanférfiu, a társadalom élén jelesen érvényesült, fáradhatatlan munkásságu ember, ki csaknem félszázados pályáján hálás nemzedékeket nevelt. — Egy iskolai értesitő ez évből az I. osztályban 63, a II. osztályban 26 fitanulót emlit; tantárgyak az I. osztályban: hittan 4 óra, historia 2 óra, oskolai r. 2 óra, számadolás 4 óra, irás 3 óra, olvasás 5 óra, sillabizálás 2 óra, — a II. osztályban: hittan 4, história 4, helyesirás 3, számadolás 4, irás 2, magyarázás 3, német s latin olvasás 2 óra, összesen heti 22 óra.

Nagy Vincze előbb az I. osztályt, majd 1846.-ban a felállitott III. osztályt tanitja, Unger Lajos a II. osztályt vezeti 1875. nov. 30. történt haláláig, az I. osztályt Dorogi Antal veszi át.

1848.-ban a fi- és leányiskolában tanulók száma 302. A szabadságért küzdő nemzet lelkesedése magával ragadja tanitóinkat is, főleg Dorogi mint honvédtiszt harczol s később tanitói székét csak kegyelem utján nyeri vissza.

1859.-től a népoktatás nagynevű apostola, Haas Mihály püspök, a szatmári „minta fő-elemi tanoda" szigoru ellenőre, atyai gondviselője, tanácscsal, tettel, bölcs példával vezetője; ekkor már megvan a 4. osztály is, és 1861. ben adja a kegyuraságot gyakorló város iskolai helyiségül az Eötvös (akkor kápolna-) utczai házastelket, hol az iskola ma is áll.

1868. óta ez iskolának az előbbi helyett *róm. kath. népiskola* a neve, kiegészül pedig az V. VI. osztálylyal.

Nagy Vincze 1889.-ben vált meg az igazgatástól s 1903. jan. 3.-án a társadalom mély gyásza kisérte sirjába. Az igazgatói tisztet

[455]

utána *Tóth Sándor,* a kertészkedés kitünő mestere, majd *Novák Ferencz, Erdélyi Imre* viselte, 1896 óta pedig *Jankovics János* viseli.

Az iskola egyuttal gyakorló iskolája a kir. kath. tanitóképző intézetnek, s a papnevelő intézet 3. és 4. éves hallgatói szintén itt gyakorolják magukat a vallásoktatásban a hitelemző vezetése mellett.

A tanulók ösztönzésére tett *alapitványok:* 1.) Rudolff Pál kanonok 1000 kor. 2.) a tanitó-testület 1000. kor. 3.) Tóthfalussy Dániel hitelemző a vallástanban legkiválóbb előmenetelt tanusitó növendéknek 200 kor. 4.) Lengyel Ervin Géza 500 kor.

Uj korszak kezdődik az 1902. év szept. 1.-én. A divatos államositási mozgalom Szatmári is magával ragadta s a hivatalos város készséggel adta át az addig általa fenntartott vagy segélt iskolákat az államnak. Áldott *püspökünk* volt egyedül az, ki hosszú időn át egyedül küzdött az államositás ellen, védelmezte iskolánk jogait a hivatalos várossal szemben, s hiveinek, főleg az ártatlan gyermekeknek szeretetétől a legnagyobb áldozatra lelkesitve, a valláserkölcsi nevelés biztositása végett, rendkivüli nagy pénzáldozattal magára vállalta az iskola fenntartásának összes költségeit; ezóta *„rk. püspöki fiu elemi iskola*" az.

A legutolsó 10 év alatt a növendékek száma 2721 volt, ebből más vallásu 429, vidéki szülők gyermeke 392. Az 1902/3. tanévben volt 316 növendék, ebből rk. 270, gk. 46, helybeli 284, vidéki 32. Az iskola könyvtárában 231 kötet van.

Jelenlegi tanitók:

Jankovics János, igazgató; tanit 28. éve, Szatmáron 1879 óta.

Tóthfalussy Dániel, hitelemző, sz. széki ülnök; tanit. 1879 óta.

Méder Mihály, tanit 28. éve, Szatmáron 1886 óta.

Mondik Endre, tanit 14 éve, Szatmáron 1893 óta.

Juhász József, tanár 15 éve, Szatmáron 1895 óta.

Bodnár Alajos, tanit 20 éve, Szatmáron 1896 óta.

[456]

	Iskolába járó	
	fiu	leány
Ebben az iskolában van	308	
b) Az irgalmas-nénék kolostorabeli leány iskolák. Igazgató: *Hehelein Károly,* őrkanonok s plébániai administrator. Tanitónők: 16 irgalmas-néne. Az elemi iskola 6 osztályában.	-	306

A polgári iskola 4 „	-	177
A kisded-óvóban	43	75
	351	558
1. A szatmári esperesi kerületben:		
Tanfelügyelő: *Polányi Endre* esperes, csengeri plébános.		
Csengerben tanitó Tima Géza	20	19
Pátyod fiókközségben tanitó Turóczy Péter	19	18
Darán tanitó Kraiger István	16	19
Lázáriban tanitó Ürge Imre	21	35
Batizvasvári fiókközségben tanitó Wizler Mihály	15	18
Sárközön tanitó Movik Sándor,	72	-
tanitónő Brunner Teréz ideigl.	-	65
Zajtában tanitók: Lukovics Endre és Gaal Lajos.	51	51
	214	225
2. A fehérgyarmati kerületben.		
Tanfelügyelő: *Vanyek Ferencz* esperes, fehérgyarmati plébános.		
Csekében tanitó Onczay Albert	34	37
Fehérgyarmaton tanitó Hénel Gusztáv	15	14
Jánkon tanitó Duchnovszky Károly	31	25
Csegöld fiókközségben tanitónő Frank Erzsébet	20	10
Mátészalkán tanitó Karlik Endre	53	33

[457]

	Iskolába járó	
	fiu	leány
Nyircsaholyban tanitó Kunder József —	69	65
Paposon tanitó Dürner Győző — — —	27	33
Pusztadoboson tanitó Boruch Gyula —	19	27
Vitkán tanitó Biró Dezső — — — —	23	35
Gergelyi fiókközségben — — — —	21	20
Összesen	312	299
3. A nagykárolyi esperesi kerületben.		
Tanfelügyelő: *Kosztra Ignácz,* esperes, csomaközi plébános.		
Csanáloson tanitók : Dorner Márk, Szepacher Ferencz, Princzinger György. — — —	104	113
Csorna közön tanitók : Fischer János, Schmied Ferencz	85	88
Fényen tanitók: Czilli György, Tillinger Ferencz, Szolomájer József. — — — —	112	124
Kálmándon tanitók: Egeli Pál, Schrek Márton.	61	71
Kaplonyban tanitók: Egeli Mihály, Majoros Ignácz, Fischer Mihály. — — — — —	101	94

Mezőpetriben tanitók : Kuncz Miklós, Velker Lajos, Vonház István. — — — — —	99	105
Kis-Dengeleg fiókegyházban tanitó Heidenhoffer József. — — — — — — —	18	20
Mezőteremen tanitók: Volsitz Pál, Vörös István, Petuker János. — — — — —	110	91
Mérken tanitók: Müller Lajos, Mayer Alajos.	60	61
Nagykárolyban tanitók: Kruppa Mihály, Diczig Ádám, Holczinger István, Csernus József, Csernus András, ideig. Tanitónők: hat irgalmas-néne.	361	363
Szaniszlón tanitok: Soltész István, Baumgartner György, Skrabatovics Endre. — —	113	111
Vállajon tanitók: Sóvári János, Marosi Győző.	119	95
	1343	1336

[458]

4. Az erdődi esp. kerületben.	Iskolába járó fiu	leány
Tanfelügyelő: *Láng Ferencz* esperes, erdődi plébános.		
Alsóhomoródon tanítók : Spán Ferencz, Fecser György. — — — — — — —	77	80
Erdődön tanitók: Böhm Endre, Bálintfy Mátyás, Felber Pál. Tanitónők 5 irgalmas-néne,	194	196
a kisdedóvóban — — — — — —	47	53
Krasznabélteken tanitók: Vinkler István, Smid Mihály, Ludeser Lőrincz. — — —	89	91
Madarászon tanitó Pircsy János. — — —	33	45
Nagymajtényban tanitók: Láng Pál, Fischer Pál, Elchlinger János, Torna Pál. — —	200	391
Gilvács fiókközségben tanitó Weisz Mihály	53	55
Nántün tanitó Iván Kálmán. — — — —	22	27
Sándorfaluban — — — — — —	63	73
Nagyszokond fiókközségben tanitó Kölcsei Rudolf. — — — — — — —	66	64
Szakaszon tanitók: Prommer János, Szücs Gyula. — — — — — — — —	83	73
Szinfaluban tanitók: Petuker Pál, Müller János.	101	112
Tőketerebesen tanitók: Nyéki János, Láng József. — — — — — — — —	76	85
	1104	1145
5. A nagybányai esperesi kerületben.		
Tanfelügyelő: *Pály Ede* esperes, felsőbányai plébános.		

Barlafaluban tanitó Ziber Mihály. — —	23	26
U j h u t a fiókközségben tanitónő Mezey Jozefa	23	17
Felsőbányán tanitók: Dimánd Károly, Vagányi Kálmán, Jékli Károly, Magyar László,	226	-
tanitónők irgalmasrendi négy néne —	—	193
a kisdedóvóban — — — — — —	66	51

[459]

	Iskolába járó	
	fiu	leány
Fernezelyen tanitók: Pribulszky Pál, Halmi János.	58	39
Józsefházán tanitó Hermann János.	31	28
Giródtótfalub an tanitó Nagy Károly. —	19	9
Láposbányán tanitó Rochnyák István. —	18	14
Szinyérváralj án tanitó Halász József, tanitónő	36	-
Ditrich Ilona.	-	45
	500	422
6. A beregi esp. kerületben.		
Tanfelügyelő: *Szalay Sándor* esperes, beregszászi plébános		
Bárdházán tanitó Rittmiller János — —	37	38
Beregszászban tanitó Plank Antal	37	-
Tanitónők három irgalmasrendi néne.	-	114
Nagybégány fiókközségben tanitó Erdődy László	15	17
Felsőschönbornban tanító Ritli Mihály —	30	33
Márokpapiban tanitó Makhult Mihály —	40	30
Surány fiókközségben tanitó Erdélyi Ferencz	29	41
Mezőkaszony ban tanitó Csepreghy Alajos	19	20
Alsóschönborn fiókközségben tanitó Csanálosi Endre	33	37
Pósaháza fiókközségben tanitó Turcsányi István	40	34
Sárosorosziban tanitó Szemere György —	16	16
Tövisfalván tanitó Stokker Balázs — —	23	26
	319	406
7. A máramarosszigeti esp. kerületben.		
Tanfelügyelő: *Kozma Béla* esperes, nagybocskói plébános		
Akn asugatagon tanitók: Steiner Károly, Ocskai János,	136	-

[460]

	Iskolába járó	
	fiu	leány
tanitónők: Soutsek Lenke, Kormánszki Mária	-	136
Aknaszlatinán tanitók: Orosz Ede, Marosi Kálmán, Keresztény Sándor, hely.	187	
tanitónők: Gyurits Kamilla, Fejér-Bucsinyi Irma, Csiszár Gábriella ideigl. — —		129
Felsővisón tanitó Baumann Vendel, hely.	107	
tanitónők: Varga Irén, Varga Ida — —	-	93
Gyertyánligeten tanitó Plósz Lajos —	48	35
Kőrösmezőn tanitó Saup Vincze — —	53	29
Máramarosszigeten tanitók: Ember Tivadar, Király Géza, Meress László, Sefcsik István,	191	
tanítónők irgal. rendi négy néne - —	-	226
Nagybocskón tanitó Boross Ferencz — —	41	25
Rahón tanitó Stadler Lajos — — — —	63	48
Rónaszéken tanitók: Deák József, Lámor János,	125	
tanitónők: Boma Irén, Bodnár Mária ideigl.	-	131
Terebesfejérpatak fiókközségben tanitó Miller János	13	22
	964	874
8. A huszti esp. kerületben.		
Tanfelügyelő: *Ulferth Alfonz* esperes, huszti plébános		
Huszton tanitó Galántha Géza — — —	36	15
Técsőn tanitó Kubinyi Sándor — — —	44	29
Kerekhegy fiókközségben tanitó Bérczy Lajos	37	34
Visken tanitó Csajkovich Károly — — —	26	34

[461]

	Iskolába járó	
	fiu	leány
Handalbustyaháza fiókközségben tanitó Gáspár József	61	38
Németmokrán tanitó Csajkovics János —	98	123
Királymező fiókközségben tanitó Harmat József —	99	97
	401	370
9. Az ugocsai esp. kerületben.		
Tanfelügyelő: *Dimand Lajos* segédesperes, turterebesi lelkész		
Halmiban tanitó Horváth András — —	41	16
Királyházán tanitó Lakner Ernő — —	20	16
Kökényesden tanitó Góczy István — —	24	20

Nagyszőllősön tanitó Láng Viktor — —	40	7
Nevetlenfaluban tanitó Szoboszlay Tóth Kálmán	23	21
Tiszaujlakon tanitó Simon Antal — —	57	-
tanitónő Moldován Mária — —	-	64
Turterebesen tanitók: Margittay Antal, Szinyei Gusztáv, Pataki József	112	102
	317	246
10. A felső-ungi esp. kerületben.		
Tanfelügyelő: *Benkő József* főesperes, ungvári plébános		
Felsődomonyán tanitó Valkovics György	59	61
Huszák fiókközségben tanitó Bachmanszky István	32	33
Petrócz fiókközségben tanitó Martinovics József	40	40
Jenkén tanitó Kopornoky Elek — — —	28	34
Bező fiókközségben tanitó Szijjártó János	34	22
Nagybereznán tanitó Szvitelszky Emil —	24	43

[462]

	Iskolába járó	
	fiu	leány
Őrdarmán tanitó Medgyesi Tamás — —	22	14
Konczháza fiókközségben tanitó Fecser Márton	27	19
Lak árt fiókközségben tanitó, Bartha Pál —	33	35
Szerednyén tanitó Szabó József — —	53	—
tanitónők irgalmas rendi négy néne — —	-	77
a kisdedóvóban — — — — — —	21	59
Hluboka fiókközségben tanitó Kolb Károly	21	18
Putkahelmecz fiókközségben tanitó Babják Lajos	24	26
Ungváron tanitók: Gazdagh Jenő, Göndy Ede, Lewandowski István és. Terebessy Ferencz,	121	—
tanitónők: a „Gizellaház"-ban irg. rendi öt néne	—	160
a „Gizellaház"-i kisdedóvóban — — —	18	15
tanitónők: a „Máriaház"-ban irg. rendi hat néne	—	164
a „Máriaház"-i kisdedóvóban — — —	38	60
	595	880
11. Az alsó-ungi esp. kerületben.		
Tanfelügyelő: *Sirulszky Gyula* esperes, kisráti plébános		
Császlóczon tanitó Müller István — — —	63	69
Nagygeőcz fiókközségben tanitó Barnák Károly	40	44
Csapban tanitó Szabó István — — — —	50	40
Csicserben tanitó Fábry Lajos — — —	27	26
Dobóruszkán tanitó Jenáki Lajos — —	66	74
Kiskaposon tanitó Bobori János — —	60	69

Kisráton tanitó Bohus László — — —-	70	72
Szűrte fiókközségben tanitó Müller Lajos	50	42

[463]

	Iskolába járó	
	fiu	leány
Pálóczon tanitók: Jenkószky Sándor, Kontuly Mária	152	-
tanitónők: irgalmasrendi két néne — —	-	164
a kisdedóvóban irg.-rendi egy néne — —	34	31
Viszoka fiókközségben tanitó Neupáuer István	80	88
	692	719
12. A közép-ungi esp. kerületben.		
Tanfelügyelő: *Csehticzky Józsefesperes, tibai plébános*		
Felsőremete vasgyárban tanitó Horányi Mihály, ideigl.	55	50
Nagyzalacskán tanitó Krausz Ferencz	67	71
Csecsehó fiókközségben tanitó Zoffcsák István	37	38
Szennán tanitó Pivovár János —	39	53
Tibán tanitó Onczay Sándor —	35	28
tanitónő Lux Izabella —	43	54
0sztró fiókközségben tanitó Veres István	30	28
Ubrezsen tanitó Terebessy László —	40	38
Fekésháza fiókközségben tanitó Merényi Ignácz	44	55
Vinnán tanitó Horváth György —	84	-
tanitónő Eperjessy Anna	-	91
„János" kisdedóvóban óvónő Pillich Mária	40	26
Izbugya fiókközségben tanitó Beszler	36	35
	550	567
Az egyházmegyében összesen	7662	8047

[464]

Általános összefoglalás.

Áldozó-papja az egyházmegyének van — — —	174
Ezek közül valós. kanonok — — — —	6
plébános — — — — —	49
hely. plébános — — — —	37
helyi káplány — — — —	1
segédlelkész — — — — —	29
tanitással foglalkozó — — —	25
egyéb alkalmazásban levő — —	8
nyugalomban s alkalmazáson kívül levő —	19
Arany-misés pap — — — — — — — —	4
Czimzetes kanonok — — — — — — —	6
Czimzetes apát — — — — — — — —	5
Czimzetes prépost — — — — — — — —	4

Czimzetes prépostság — — — — — — —	2
Esperesi kerület — — —- — — — — —	12
Esperes, kerületi — — — — — — — —	12
kiérdemült és segéd-esperes — — — — —	2
Főesperesség — — — — — — — — —	5
Főesperes — — — — — — — — —	5
Gimnázium, kathólikus — — — — — — — .	4
Konviktus (fiu) és árvaház — — — — — —	4
Kórház, irgalmas-rendi — — — — — — —	1
Szegények intézete — — — — — — — —	4
Legény-egyesület, kath. — — — — — —	7
Lelkészség — — — — — — — — —	95
Ezek közül kegyuraság alatti —- — — —	60
püspöki szab. adom. alatti —- — — —	35
külön lelkész nélküli — — — — —	3

[465]

Fiókközség — — — — — — — —	894
Népiskolai tanitó és tanitónő — — — —	240
Népiskolai növendék — — — — —	15,709
Papnövendék — —- — — — — — — —	32
Szerzet és rendház, férfi — — — — — —	6
Szerzetesek és rend-tagok — — — — — —	55
Ezek közöl lelkész — — — — — —	4
segédlelkész —- — -- — —	4
Irgalmas-nénék házai az egyházmegyében — —	16
Irgalmas-nénék az egyházmegyében — — —	196
Tanitó- és tanítónő képző — — -- — — —	4
Templom — — — — — — — — — —	132
Kápolna — — — — — — — — —	83
Kálvária — — — — — — — — —	3
Lélek-száma az egyházmegyebeli róm. katholikusoknak	142.094
Lélek-száma „ „ összes lakosságnak	1,109,863

[466]

TARTALOM-MUTATÓ.

	Oldal
Főpásztori szózat	5
I. A szatmári egyházmegyének megalapitása	9
II. A szatmári püspökök sorozata:	
1. Fischer István báró	16
2. Klob. Klobusiczky Péter	22
3. Nagydaróczi Kovács Flórián	29
4. Hám János	32
5. Haas Mihály	42
6. Kézdipolányi Biró László	49
7. Schlauch Lőrincz	57
8. Meszleni Meszlényi Gyula	62

III. A szatmári székesegyházi káptalan:
1. A székes, káptalan megalapitása 73
2. Mely alapon gyakorolja Szatmár-Németi sz. kir. város a kegyuri jogot a szatmári plébániára nézve? 74
3. Püspöki és káptalani megállapodás a szatmári plébániai javadalomra nézve 77
4. A szék. káptalan joga a szatmári plébániai javadalom birtokához 80
5. A szék. káptalan mint orsz. hiteles hely 82
6. A szék. káptalan valós, kanonokjainak diszjelvénye 85
7. A szék. káptalan valós, kanonokjainak sorozata 1804. évtől 88
8. A szék. káptalan valós, kanonokjai 1904. évben 97
9. Czimzetes kanonokok 98

[467]
IV. Az egyházmegye területén létező czim. Prépostságok 99
V. A szatmári püspöki megye területe 100
VI. Az esperesi kerületek alakulása 105
VII. Az egyházmegye arany-misés papjai 106
VIII. Az egyházmegye középponti hatóságai és intézményei:
1. A püspöki szentszék 107
2. A püspöki iroda 108
3. Prosyn. vizsgáló bizottság 108
4. Középiskolai hittanárokat képesitő bizottság 109
5. A székesegyházi kar 109
6. A püspöki és egyházmegyei könyvtár 109
7. Az egyházm. alapítványi pénztár 110
8. A Pázmány-sajtó 112
IX. Az egyházmegyebeli főesperességek, esper. ker. plébániák és segédlelkészségek sorozata:

A) A székesegyházi főesperesség.

Szatmár-Németi város plébániája.
1. A szatmári esperesi kerület plébániái:
1. Csenger, 2. Dara, 3. Lázári, 4. Sárköz, 5. Zajta 126
2. A fehérgyarmati esp. ker. plébániái:
1. Cseke, 2. Fehérgyarmat, 3. Jánk, 4. Mszalka 5. Nyircsaholy, 6. Papos, 7. Pusztadobos, 8. Vitka 133
3. A nagykárolyi esp. kerület plébániái:
1. Csanálos, 2. Csomaköz, 3. Fény, 4. Kálmánd, 5. Kaplony, 6. Mezőpetri, 7. Mezőterem, 8. Mérk, 9. Nagykároly, 10. Szaniszló, 11. Vállaj 148
4. Az erdődi esp. kerület plébániái:
1. Alsóhomoród, 2. Erdőd, 3. Krasznabéltek, 4. Madarász, 5. Nagymajtény, 6. Nántü, 7. Sándorfalu, 8. Szakasz, 9. Szinfalu, 10. Tőketerebes 169

5. A nagybányai esp. kerület plébániái:
1. Alsófernezely, 2. Barlafalu, 3. Felsőbánya, 4. Giródtótfalu, 5. József háza, 6. Lajosvölgyi huta, 7. Láposbánya, 8. Nagybánya. 9. Nagysomkut, 10. Szinyérváralja 187

B) A beregi főesperesség. 213

6. A beregi esper. kerület plébániái: 1. Bárdháza, 2. Beregszász, 3. Felsőschönborn, 4. Márokpapi, 5. Mezőkaszony, 6. Munkács, 7. Sárosoroszi, 8. Tövisfalva 215

C) A máramarosi főesperesség. 242

7. A máramarosszigeti esper. kerület plébániái:
1. Aknasugatag, 2. Aknaszlatina, 3. Felsővisó, 4. Gyertyánliget, 5. Kőrösmező, 6. Máramarossziget, 7. Nagybocskó, 8. Rahó, 9. Rónaszék 244
8. A huszti esper. kerület plébániái:
1. Dombó, 2. Huszt, 3. Németmokra, 4. Técső, 5. Visk 262

D) Az ugocsai főesperesség. 273

9. Az ugocsai esper. kerület plébániái:
1. Fancsika, 2. Halmi, 3. Királyháza, 4. Kölanyesd, 5. Nagyszőllős, 6. Nevetlenfalu, 7. Tiszaujlak, 8. Turterebes 275

E) Az ungi főesperesség. 287

10. A felső-ungi esper. kerület plébániái:
1. Felsődomonya, 2. Jenke, 3. Nagyberezna, 4. Őrdarma, 5. Szerednye, 6. Turiaremete, 7. Ungvár 289
11. Az alsó-ungi esp. kerület plébániái:
1. Csap, 2. Császlócz, 3. Csicser, 4. Dobóruszka, 5. Kiskapos, 6. Kisrát, 7. Pálócz 311
12. A közép-ungi esper. kerület plébániái:
1. Felsőremetevasgyár, 2. Nagyzalacska, 3. Szenna, 4. Tiba, 5. Űbrezs, 6. Vinna 326
Az egyházmegyebeli lélekszám tábl. Kimutatása 337

Oldal

Az egyházm. róm. kathólikusok 1808. és 1900. évi számának összehasonlitása 338
Kegyuri jogot gyakorlók 338
Az egyházm. plébániák felsorolása 339
Az egyházm. fiókközségek felsorolása 342

X. Egyházmegyebeli kath. felső és közép tanintézetek:
1. Püspöki hittani intézet és papnevelő 350
2. A Szatmár-Németi kir. kath. főgimnázium 354
3. Az Ungvári „ 356
4. A Nagykárolyi kath. főgimnázium 358
5. A Máramarosszigeti kath. algimnázium 359
6. A Szatmári kir. kath. tanitó-képző 360
7. Tanitónő-képző intézetek 362
XI. Egyházmegyebeli nevelő és jótékony intézmények:
1. A püspöki konviktus 364
2. Az irgalmas rend kórháza 366
3. Az apácza kolostorbeli nevelő intézetek 368
4. A Szatmári főgimnáziumi tápintézet 370
5. Ösztöndij-alapitványok 372
6. Irsik alapitotta intézetek 374
7. Kath. legény-egyesületek 376
8. Szegények intézetei 378
XII. Az egyházm. szerzetesházak és rendházak:
1. A Jézus-társaságának háza Szatmáron 331
2. A kegyes-tanitórend társháza Nagykárolyban 383
3. A „ „ „ Máramarosszigeten 384
4. A sz. Ferenczrend kolostora Nagyszőllősön (Kap. sz. János teste) 385
5 A sz. Ferenczrend kolostora Kaplonyban 388
6. A minorita-rend társháza Nagybányán 391
7. Az Ist. sz. Jánosról nev. irgalmas-rend társháza Szatmár-Németiben 392
8. Az irgalmas-nénék anyaháza Szatmár-Németiben 393
Társházak a szatmári püspöki megyében 397
Társházak más egyházmegyékben 400

[470]

XIII. Az egyházmegyebeli áldozó-papok:
1. Az egyházmegyén kivül alkalmazott áldozó papok 409
2. Nyugalmazott és alkalmazáson kivüli „ „ 410
3. Az egyházm. papok fölszentelésök ideje szerinti sorozata 410
4. A püspöki megyéhez tartozó papok betüsoros jegyzéke 429
5. Az 1804. évtőlelhunyt papok sorozata. (Necrologium.) 432
XIV. Az egyházmegyebeli róm. kath. népiskolák 453
Általános összefoglalás 464